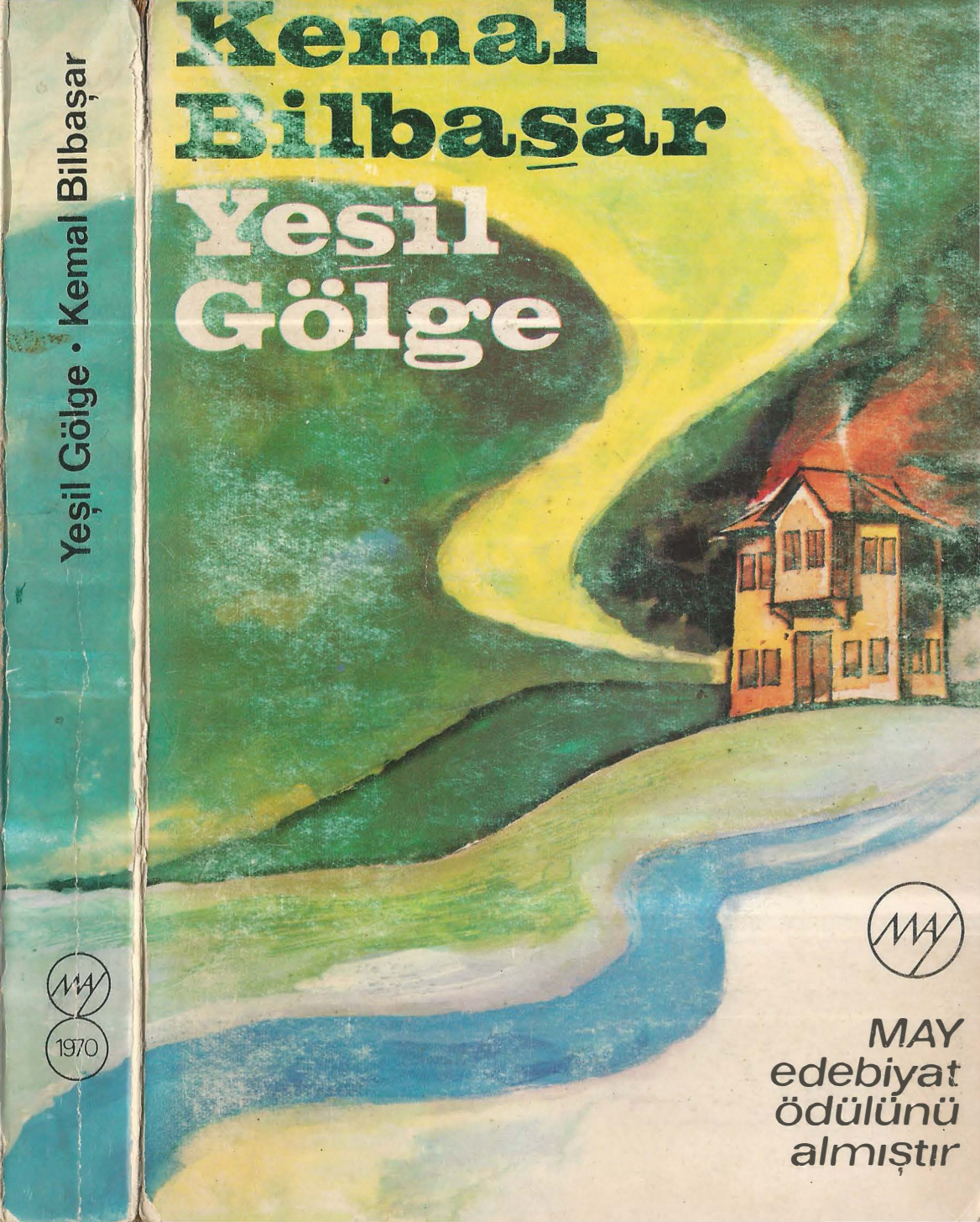
Yeşil Gölge • Kemal Bilbaşar

1970

Kemal Bilbaşar

Yeşil Gölge



MAY edebiyat ödülünü almıştır

YEŞİL GÖLGE

Birinci Baskı
Temmuz 1970

Kapak Ayhan Erer
Dizgi Başaran Matbaası
Baskı Haşmet Matbaası

MAY EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Yeşil Gölge

(R O M A N)

KEMAL BİLBAŞAR

MAY YAYINLARI
Himayei Etfal Sok. Kredi han kat 3 Cağaloğlu/Ist
1970

MAY EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Sanat ve edebiyatımızın gelişmesine hizmette bulunmak, yerli yazarların tanınmasına ve geniş çapta okunmalarına yardımcı olmak amacı ile kurduğumuz MAY EDEBİYAT ÖDÜLÜ sanılanın üstünde bir ilgi gördü. Yarışmaya katılan sanatçıların çokluğu, büyük bir dikkat ve titizlikle çalışan jüri üyelerini bir hayli yordu. Burada jüri üyeleri Hasan Âli EDİZ, Tahir ALANGU, Behçet NECATİGİL, Rauf MUTLUAY, Selâhattin HİLAV ve Aykut ORAY'a May Yayınları adına teşekkür etmeyi bir görev saymaktayız.

Sanatçı ile halk arasındaki ilişkiyi pekiştirmek, özellikle genç ve yeni sanatçıları tanıtmak, okutmak düşüncesiyle yapılan bu yarışma; umudun üstünde yararlı sonuçlar sağladı.

Son yıllarda yüzlerce, binlerce yabancı eser dilimize çevrildi. Edebiyat ve sanat meraklısı Türk okuru, susamışlığını gidermek için dünyanın tanınmış yazarlarını sindire sindire okudu. İşte bu arada Türk yazarları ile yabancı yazarları kıyaslama olanakları da kendiliğinden ortaya çıkmış oldu. Ve böylece Türkiye'de de çağdaş sanat gücüne ulaşmış yazarların varlığı anlaşıldı. Dünyanın dev yazarlarının hiç de altında olmayan pek çok sanatçımız dikkati çekmeye başladı. Çevirilerin getirdiği bu kıyaslama sonucudur ki, Türk yazarı kendi itibarını birdenbire kazanıverdi, gerçek değerlerini ispatlama olanağına kavuştu. Bu, elbetteki mutlu bir olaydı, sanat hayatımız için bir dönüm noktası sayılabilirdi.

Kendilerini kabul ettirmiş yazarlar yanı sıra memleketimizde eserlerini yayınlamak olanaklarından yoksun gençler ve yeniler yok mu idi?...

Elbette vardı. Vardı ama, nerede idi bunlar?..

Ellerinde tomar tomar yazı ile yayınevlerinin kapılarını aşındıranlardan hangisi ilgi görüyordu?..

Yayınevleri, yaptıkları kültür hizmeti yanında birer ticarî müessese idiler. Tanınmış yazarların eserleri dururken yenilere itibar etmezlerdi. Gençler, tanınmamış yazarlar, her gün yüzlerine kapanan kapılardan umutsuzluk içerisinde evlerine dönüyorlardı. Çok defa selâmetlediğim amatör gençlerin arkasından hüzün kaplamıştır içimi... «Bir defa okusanız efendim» diyen bu amatör genç adamlara; bıraktığınız eserin iki sayfası bile okunmaz; diyemedim çoğunlukla...

İşte bu girift dramın etkisi ile olacak amatörlere açık olan kırkbin liralık ödülü koymaya karar verdik. Uzun süreli bir yatırımdı bu... Aynı zamanda bir hizmetti... Türk okurundan aldığınızı, genç sanatçılara vermeyi uygun bulduk.

Tanınmış yazarların yanı sıra genç yazarların ortaya çıkması çok daha ilginç olacaktı. Yarışmanın sonucu umudumuzu kırmadı, arttırdı.

Hikâye dalında bir halk çocuğu Bekir YILDIZ'ın birinci oluşu, şiir dalında Özdemir İNCE ile Mehmet KARABULUT'un birinciliği paylaşmaları, tiyatro eseri yarışmasında Gündoğdu GENCER'in ödülü alması gerçekten sevindirici olaylardır.

Roman dalında Kemal BİLBAŞAR ile Mehmet SEYDA'nın sanatlarını ortaya koymaları bu alanda gençlere pek fırsat vermedi. Ama yine de bu dalda umut verici yazarların varlığı dikkatleri çekti.

Mehmet SEYDA'nın İHTİYAR GENÇLİK romanı Cumhuriyet gazetesinde, Kemal BİLBAŞAR'ın YEŞİL GÖLGE - ŞU 1945 YILI adlı romanı Milliyet gazetelerinde tefrika edildi.

May Edebiyat Ödülü ile çağdaş sanat gücüne sahip profesyonel ve amatör yazarların kendilerini daha kuvvetli olarak göstermeleri Türk okurunun gözünden kaçmayacaktır. Ödülü kazanmış yazarların eserleri, edebiyatımızda sözü edilecek niteliktedir.

Böyle bir yarışma sonucunda okurlarımıza bu eserleri sunmakla kendi payımıza mutluluk duymaktayız. Saygılar.

Editör
Mehmet Ali Yalçın

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Öncü hikâyecilerimizden Kemal Bilbaşar, 1910 yılında, Çanakkale'de doğmuştur. Babası polis Serkomiseri Hüsnü Naim bey, annesi Nuriye hanımdır. Naim bey 93 bozgununda Bulgarya'dan göçmüşmüş bir esnafın oğlu, Nuriye hanım toprakla uğraşan bir ailenin kızıdır.

K. Bilbaşar babasını birbuçuk yaşındayken, Balkan devletlerinin Selâniği işgalleri sırasında, kaybetmiştir. Naim bey, düşman müttefik subayları tarafından, Kule kahvelerinden birinde şehit edilmiştir. Genç anne, anası ve üç çocuğuyle Selânik'ten kaçmış, kızını Çanakkale'de toprağa vermiş, büyük oğlunu Darüşşafaka'ya yazdırmış, annesi ve küçük oğluyla, akrabalarının bulunduğu Eskişehir'e gitmiştir.

Orada ağabeyinin zoruyla, küçük bir memur olan, Makedonya göçmenlerinden, iki çocuklu, dul Avni bey adında biriyle evlenmiştir. Yeni aile ilkin şehrin Yukarı mahallesinde, sonra Tatar Mahallesi denen o günkü gecekondu semtinde yerleşmiştir. K. Bilbaşar bu semtin önce mahalle mektebine, sonra da ilk okuluna devama başlamıştır. Yazar Eskişehir'e ait çocukluk anılarını şöyle anlatmaktadır :

«Geceleri ailece camilere, tekkelere giderdik. Biz çocukların en sevdiği cami, Mevlevî dergâhına bağlı, Kurşunlu Cami idi. Namazdan sonra ortaya çıkarılan kocaman doksandokuzluk tesbihi topluca çekmek, müzik dinlemek ve etekleri açılarak dönen Mevlevî dervişlerini seyretmek oyundan tatlı gelirdi bize.»

«Kış ayları ailemizin tek eğlencesi masal ve hikâye okumaktı. Fukara Tatar mahallesindeki toprak sıvalı evimizi bugün arasam belki bulamam. Ama o evi, Binbir Gece masallarından, Tutî Name'den, Kırk Vezir hikâyesinden örülü bir düş evreni içinde hatırlarım.»

«Ramazan gecelerinde mahallenin çocuklarıyla Karagöz'e, Meddah'a, Tulûat tiyatrosuna giderdik. Gece gördüklerimizi, gündüzün mahalledeki yıkıntılar içinde, kendi aramızda tekrarlamak bir gelenekti. Sanat mayamın bu oyunlar sırasında karıldığını şimdilerde daha iyi anlıyorum.»

Anadolu'muzun Yunan işgaline uğramasıü zerine, İnönü savaşları sırasında aile bir kez daha göçtü. Kurtuluş Savaşı sonuna dek Kayseri'de, daha sonra da Bünyan'da kaldılar. Yazar buradaki çocukluk günlerinde, Kayabaşı semti dolayısiyle Karacaoğlan'a sahip çıkan kasabalı arkadaşlarından, onun belli başlı ezgilerini öğrenmiş, kendisi de onlara Karagöz oyununu tanıtmıştır.

Anadolu'nun Yunan'dan temizlenmesi üzerine Bilbaşar'lar tekrar Eskişehir'e dönmüşler, fakat bıraktıkları eşyalar talan edilmiş olduğundan burada kalmamışlar, baba, Hadımköy Müstahkem Mevki Komutanlığında bir görev aldığından oraya göçmüşlerdir. K. Bilbaşar bura ilkokulundan mezun olmuş, ağabeyisi Burhan Bilbaşar'ın gayretiyle, Edirne Muallim Mektebine yatılı olarak yerleşmiştir.

1929 yılında okulu bitirince Kırklareli ilçelerinde iki yıl öğretmenlik yapan yazar, Vize ilçesinde Bayburt'lu Zihni'nin torunu olan Baş öğretmenden ve okulun kitaplığından çok yararlandığını, ilk kez Halk Edebiyatımız ile Batı klâsiklerini tanıma imkânı bulduğunu, daha yüksek bir okula giderek öğrenimini geliştirmeğe karar verdiğini söyler. Bu amaçla Gazi Eğitim Enstitüsüne girer. K. Bilbaşar der ki: «Edebiyatla gerçek ilgim Gazi Eğitim Enstitüsü öğrenim yıllarında başladı. O sırada yabancı dilden çevrilen Natüralist ve Realist hikâye ve romanlar gözde olduğundan, bu tür kitaplar elimizden düşmezdi. Hocamız Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Batı edebiyatını tanımamızda büyük yardımı dokunmuştur. Onunla ve Hakkı Tonguç'la kitaplar üzerinde yaptığım tartışmalar, beni edebiyata daha çok bağlamıştır.»

K. Bilbaşar 1935'te Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih Bölümünü bitirmiştir. Aynı yıl Resim - İş Bölümü mezunlarından Bedia Hanımla evlenmiştir. Askerlik görevinden sonra bir yıl Nazilli Ortaokulunda çalışmış, 1937'de İzmir'e yerleşmiş, emekli oluncaya dek orada kalmıştır.

Nazilli'deyken hikâye yazmağa başlayan K. Bilbaşar, ilk hikâyesi olan Çimacı Hasan'ı, İzmir Anadolu gazetesinde yayınlayarak yazı hayatına girmiştir. Bir yıl sonra Şair İlhan İleri ve Cahit Tanyol ile g ü z e l i, i y i y i, g e r ç e ğ i aramak amacı güden A R A M A K dergisini çıkarmağa karar vermişlerdir.

O günleri Yazar şöyle anlatıyor:

«Evimiz bir edebiyatçılar lokalini andırıyordu. Her gece toplantılarımız geç vakitlere dek sürerdi. Yazdığımız şiir ve hikâyeleri okur, dergiye gönderilen yazılardan seçmeler yapar, yurttaki edebiyat hareketlerini eleştirir, dergimizde bu görüşleri yansıtırdık.»

Bir yıl süreyle K. Bilbaşar her ay dergide bir yeni hikâyesini, Tanyol ile İleri de en yeni şiirlerini yayınlıyorlardı. Tanyol dergilerle polemiği de sürdürüyordu.

Ne yazık ki Tanyol'un İstanbul Üniversitesi Felsefe bölümüne yazılması ve İzmir'den ayrılırken dergiyi birlikte götürmesi ARAMAK dergisinin birkaç nüsha sonra kapanmasına sebep oldu.

K. Bilbaşar bu dönemde Halkevlerinin açtığı hikâye yarışmasında ilk ödülü kazanmış, o yıl ilk hikâye kitabını, Anadolu'dan Hikâyeler'i yayınlamış (1939), ardından Cevizli Bahçe hikâye kitabı çıkmıştır (1941). Her iki kitap ta edebiyat çevrelerinde büyük ilgi görmüş, Nurullah Ataç, Va-Nu, Halit Fahri Ozansoy, sütunlarında yazarın sanatını öven yazılar yazmışlardır. Nurullah Ataç, tanıtma yazısında K. Bilbaşar'ın iyi bir hikâyeci olduğunu, ileride iyi bir romancı olacağını iddia etmişti.

Yazar Ankara'da çıkmakta olan aylık YURT VE DÜNYA dergisinde en usta hikâyelerini verdi. 1943 yılında DENİZİN ÇAĞIRIŞI adlı ilk romanı, bu derginin yayınları arasında çıktı.

Yurt ve Dünya, Adımlar ve İstanbul TAN gazetesinde hikâye ve roportajlar neşretmesi yüzünden K. Bilbaşar, Halk Partisinin düzenlediği oyun yarışmasında, KADIRGA adlı oyunu ile ikinci ödülü kazanmasına rağmen, Genel Sekreterlik tarafından bu ödül iptal edildi, yazara verilmedi. Basın Yayın Genel Müdürlüğü de eserin İzmir Şehir Tiyatrosu'nda oynanmasını yasakladı.

Basın hayatımızın ağır baskı altına girdiği bu dönemde yazar hikâye ve romanlarını yayınlamak olanağını bulamadı. Uzun bir aradan sonra, 1953'te PENBE KURT Yeditepe yayınları arasında çıktı. Aynı yıl İstanbul Şehir Tiyatrosu KADIRGA oyununu, halkın gözünü, gönlünü doyuracak bir eser olmadığı gerekçesiyle geri çevirdi. (Kadırga, yıllardan sonra, yazar tarafından roman biçiminde yeniden yazılmış, 1968 May roman ödülünü kazanmıştır.)

K. Bilbaşar 1953 yılından itibaren, devrin iktidarına karşı muhalefette geçen Demokrat İzmir gazetesinde çalışmağa başlamış, burada bir çok hikâye, roman ve röportajları ile Alman dilinden çevirileri yayınlanmıştır. Bunlar arasında, bir düzine kadar hikâyeden meydana gelen ON YILIN HİKÂYELERİ'nde özellikle bu dönemin yolsuzlukları üzerine ışık tutmuştur.

K. Bilbaşar 1961 yılından sonra emekli olmuş, bir süre siyasal hayat sahnesinde görülmüş, fakat sanatını ihmal etmemiştir. Bu dönemde romandan başka türle uğraşmayan yazar 1961'de AY TUTULDUĞU GECE'yi kitap biçiminde, 1963'te CEMO'yu Demokrat İzmir'de yayınlamıştır.

1965'te İstanbul'a yerleşen K. Bilbaşar kendini tamamen edebiyata vermiş, Cemo'yu Evren yayınları arasında yayın hayatımıza sunmuştur. Özellikle Anadolu okuyucuları arasında büyük ilgi toplayan eser Tekin yayınevi tarafından, kısa süre içinde dört kez basılmıştır. Edebiyat çevrelerinde roman hakkında pek çok övgü yazıları yazıldığı gibi Dil Kurumunun 1967 yılı roman ödülüne de lâyık görülmüştür.

K. Bilbaşar 1966-1968 yıllarında CEMO'nun devamı olan iki ciltlik MEMO romanını yazmıştır. 1969 yılında kitap biçiminde basılan MEMO da Cemo'nun gördüğü ilgiyi görmüş, halkımızın severek okuduğu kitaplar rarasında sağlam bir yer tutmuş, bir yıl içinde iki kez basılmıştır. Yayınevimizin okurlarına övünerek sunduğu -1969'da MİLLİYET gazetesinde ŞU 1945 YILI adıyla tefrika edilen- YEŞİL GÖLGE'nin de aynı sevgi ve ilgiyi göreceğinden eminiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

(B....) kasabası, (...) çayı boyunda, birkaç yüz kilometre karelik bir ova üzerinde kurulmuştur. Meşe, kestane ağaçlarıyla örtülü yüksek dağlar çevirmiştir bu ovayı. Yedi kilometrelik bir ırmak yolu Karadeniz'e, onbeş kilometrelik bir şosa, demir yoluna bağlar kasabayı. Öyleyken kasaba halkı kendi âleminde yaşar; daha doğrusu ırmakla, şosayla dışarıdan gelen görenekler, modalar, kasaba sınırında renge boyanmadan içeri bırakılmadığı için kasaba böyle görünür. İstanbul'a yumurta, kereste gönderen tüccarların oradan getirttikleri Kurbağalıdere kayıkları, ırmak kıyısında kalafatlanmadan, martuka'larını boyadıkları şu bildiğimiz sülümen boyasıyla boyanmadan: m i k i, a l b a t r o s gibi adlar silinerek, onların yerine H ü d a v e r d i, D e n i z k ı z ı gibi isimler yazılmadan bu kayıklara ırmakta dolaşma izni verilmez. Akşamları s a n d a l t e f e r r ü c ü yapan kadınlar, İstanbul modasına uygun elbiseler giyerler, ama, üzerlerinden ipek lâz çarşaflarını çıkarmazlar. Onları, buralı olmanın bir a l a m e t i f a r i k a s ı gibi sırtlarında taşırlar. Kadınlar roplarından söz açarken de, başka taşra kasabalarındaki gibi, Istanbul adıyla öğünmekten hoşlanmazlar; modele, o elbiseyi ilk giyenin adını takarlar: (Asiye'nin urobundan dikti'düm.) derler. Yahut da elbisenin dikildiği mahallenin ismini verirler: (Irmakaltı modası bir ceket yaptı'dum) derler.

Burada ne Istanbul'a, ne de Ankara'ya hasret çekilmez. Onlara göre: Ben B...lıyım.! demek üstünlük için yeter. Kasabaya dışarıdan gelen bekâr memurlar, öğretmenler bile - çoğu zaman niçin gideceklerini, orada ne yapacaklarını bilmeden, belirsiz bir umut ve özleyişle yola çıkan başka taşra kasabalarındaki memur ve öğretmenler gibi - Istanbul'a kaçmak için tatilleri gözlemezler.

Kasabanın kadınları güzeldir, oynaktır; K a r a d e n i z u ş a ğ ı olmayan, yani ovardalık, küfürbazlık, kavgacılık nedir bilmeyen erkeklere horlukla bakarlar. Bu yüzden kasabanın vukuat bilânçosu oldukça kabarıktır. Lugatçesi de küfür bakımından çok zengindir hani. Burada küfürsüz lâf edilmez: Severken sövülür, gülerken sövülür, ağlarken sövülür, överken sövülür, kınarken sövülür. Bu küfürler, ancak sesin tonuna, yüzün biçimine göre iyi ya da kötü bir anlam taşır.

Kadınlar için ayrı, erkekler için ayrı küfür dağarcığı yoktur. Kadınlar da erkekler gibi ana avrat düz giderler. Şunu da eklemeden geçmiyelim, babasının yanında, onun kocalık haklarını çiğniyerek, anasına sövmiyen delikanlı, pısırık yetişmiş sayılır.

B...lılar ağzı sıkı insanlar değillerdir. Sır saklamak ne söz, iki başlı dedikodu ile bile yetinmezler. Duyduklarına o saat koşma düzerler, sonra da her koşmaya yatkın, özel bir çifte telli havasıyla bütün kasabaya yayarlar. O zaman, hemşehri bir sanatçı olduğ için durmadan S a n i - Y a v e r - A t a m a n' ın plâklarını çalan gramofonlar susturulur, usanç getiresiye dek, kaş göz işaretleriyle tuzlanıp biberlendirilerek hep bu türkü söylenir bir süre.

B... kasabası üç büyük semtten meydana gelmiştir. Bunlardan Kışla mahallesi ırmak kıvrıntısının dışındadır, Arıt dağının yamaçlarına doğru tırmanmış evleriyle kasabadan uzak kalmış bir hali vardır mahallenin. Halkın çoğu göçmendir. Fazla cam parası vermesinler diye pencerelerinin yarısını kerpiçle örmüşlerdir. Tezek dumanı, mısır koçanı kokusu sinmiş izbelerinde kendi hallerinde yaşarlar. Zaman zaman yağlarını, ya da dağdan kaçak getirdikleri kömürü satmak için ırmak üzerindeki köprüyü aştıkları olur.

Öteki iki mahalle: Çarşı semtiyle Gülbucağı insanları, dışardan gelen her şeyi kendilerine uydurmada pek becerikli oldukları halde, birbirleriyle bağdaşmada bu hünerlerini gösteremezler, durmadan didişirler.

Çarşı semti ile Gülbucağı'nı ırmağın S kıvrımı birbirinden ayırır. Çarşı semti, Kışla mahallesi ile Gülbucağı arasındaki bü-

yük yarımada üzerinde kalır. Hükûmet konağı, cami, çarşı, pazar yeri hep bu yarımada üzerinde bulunduğundan, Çarşı semti halkı kendisini gerçek kasabalı sayar; öteki semtlerde oturanlara köylü gözüyle bakar. Ama ırmağın öbür kıvrımı içinde kalan Gülbucağı'nın, dut, ceviz ağaçlarıyla gölgeli bahçelerinden yükselen kıvrak kadın kahkahaları, neşeli oynak türküleriyle, Çarşı semtinden daha çekici bir yanı vardır.

Karanlık gecelerde hükûmetin, Çarşının, hatta camiin ileri gelenleri de kendilerini bu çekilimden kurtaramazlar. Çarşı semtinin namuslu kadınları, Gülbucağı'nın günahkâr üstünlüğünü pek iyi bilirler. Ne var ki, bu aşağılık kompleksi ile Gülbucağı'nı k ö t ü s e m t diye dillerine dolarlar, kınamağa, yermeğe çalışırlar. Haftanın belli günlerinde yanan hamamda iki semtin kadınları ayrı ayrı bölmelerde yıkanırlar. Çoğu zaman iki bölme arasında kinayeli türküler söylenmesi yüzünden, hamam taslarıyla kadınların birbirlerine girdikleri görülür.

Çarşı semtinde, Gülbucağı'ndaki bahçelerin bir parçası gibi görünen Müezzinoğlu'nun C e v i z l i B a h ç e'si yarımadanın en yeşil, en canlı köşesidir. Cevizli Bahçe'nin büyük kapısı çarşı meydanına açılır. Hükûmet konağı ile cami de tam Cevizli Bahçe'nin karşısına düşer. Cevizli Bahçe'nin bir ucu ırmağa dayanır. Irmağın kıyısındaki iskelede küçük bir sandal Müezzinoğlu'nun Cevizli Bahçesi'ni Gülbucağı'na, büyük köprüden çok daha güvenle bağlar. Onun sayesinde Müezzinoğlu, ünlü yosma Güllü Hacer'in evine gitmek için aysız geceleri kollamak zorunu duymaz.

Müezzinoğlu'nun Gülbucağı'na bakan köşkü, ceviz ağaçlarının kuytuluğunda bir şato gibi yükselir. Müezzinoğlu kasabada bulundukça köşkün kapıları, pencereleri hep açık durur. Gündüzleri köşkte hep mevlût okunur. Öteki günler esnaftan, köylüden birçok kişilerin, ellerinde kâğıt tomarları, hükûmet konağından önce Cevizli Bahçe'ye uğradıkları görülür. Geceleri de pencerelerinden, yiyip içen, eğlenen insanların sarhoş kahkahaları, kasabanın en yeni çapkınlık serüvenlerini yayan türküleri dökülüp taşar.

★

İki yıldanberi Cevizli Bahçe, derin bir yasa gömülmüştü. Kapıları kapanmış, pancurları örtülmüştü. Müezzinoğlu'nun Cevizli Bahçe ile Güllü Hacer'in evi arasında gizli gece yolculuklarında, üşüdüğünden mi hastalandığını; yoksa köşkün salonlarında kaymakamlara, müfettişlere sık sık verdiği ziyafetlerde, Hacı Kadir'in şarabına fazlaca iltifat ettiğinden mi çarpıldığını kestirmek güçtür. İl doktorları, ciğerlerinde açılan yaranın ancak Istanbul'da iyileşebileceğini söylediler. Müezzinoğlu, ağzından kan gelmeden, doktorlara inanmadı. Günün birinde işlerini, haydut yapılı kâtibine emanet ederek, kasaba ileri gelenlerinin, hemşirelerinin hayır duaları, sağlık dilekleri ortasında, kendisini ırmak ağzına götürecek motora bindi, Istanbul'un yolunu tuttu.

Müezzinoğlu gittikten sonra Cevizli Bahçe'den mürüvet görenler de görmiyenler de bir zaman Müezzinoğlu'na acıdılar. İnce hastalıktan kurtulamıyacağını h a y r ü l h a l e f i olmadığından malının mülkünün, kapanın elinde kalacağını, Cevizli Bahçe'nin sönüp gideceğini acınarak söylediler. Bir zaman sonraysa bütün eğri işlerini ortaya dökmeye başladılar. Bunda Nalbur Hacı Raif'in büyük etkisi oldu, ama kendisi her zaman gölgede kaldı. Kasabayı Müezzinoğlu'nun aleyhinde konuşturmakta büyük hüner gösterdi. Onun sofrasında yiyip içmiş olanlar bile Müezzinoğlu'nun başına gelenlere **mazlumların alınmış bir çeşit intikamı** gözüyle bakmıya alıştılar. Müezzinoğlu'nun yasını yürekten tutanlar, salt Gülbucağı'nda oturanlar oldu. Hele Güllü Hacer, a l u s k u f a 'sını bir daha hiç giymedi. Havuz başını bakımsızlıktan ot bürüdü. Hayır işlemiş olmak, hem de avunmak için küçük bir evlâtlık aldı. Hatırlı memurlar zorlamadıkça, evinde içkili âlemler yapılmasına bile razı olmadı. Gülü Hacer uzun, sıkıntılı iki yıl geçirdi. Ne zaman avluya çıkıp, Cevizli Bahçe'ye doğru baksa, gözleri doluyordu. O kapalı pancurların mahzun yüzleri ona, hastahane köşelerinde caniyle uğraşan Müezzinoğlu'nun hasta suratını hatırlatıyordu. Pancurlar kapalı kaldığı sürece, Müezzinoğlu'nun iyileştiğini söyliyen kâtibine de inanmadı; Istanbul tangolarıyla düşüp kalktığından kasabaya dönmediğini söyliyen Saniye orospusuna da.

Dün sabah ırmaktan su almak için inmişti. Türkü söyliyerek köşkün camlarını temizleyen hizmetçi kadınları görünce birden inanamadı gözlerine. Ama su taşıyan hizmetçi kızlardan biri, ağalarının yarın sabah köşke geleceğini ırmağın öbür yakasından bağırarak haber verince, Güllü Hacer bu sevinç haberine dayanamadı, düştü bayıldı.

Müezzinoğlu'nun sağ selâmet geri döneceğini duyanlar, dünden beri gene onun arabasına binmişlerdi. Varsa yoksa Müezzinoğlu... Fakir fukaranın koruyucusu, dulların, yetimlerin babası, mazlumların kurtarıcısıydı o. Onu kasabaya bağışladığı için tanrıya kurbanlar kesseler yeriydi.

Tabiî, Müezzinoğlu'nu getiren motor kasaba halkının büyük gösterileriyle karşılandı. Hastalığı sırasında, Müezzinoğlu'nun ardından en fazla kuyusunu kazan, damadını Halkevi Başkanlığına yerleştiren Nalbur Hacı Raif efendi bile, haydut yapılı damadına Müezzinoğlu motordan inerken, ayağı bastığı yerde bir kurban kestirdi. Müezzinoğlu şişmanlamış, yanakları bura elmaları gibi kızarmıştı. Sağına soluna selâmlar dağıtarak, iltifatlar yağdırarak, iskele boyunca serilmiş halılar üzerinde yürüdü.

Öğleden sonra Cevizli Bahçe'nin çarşı meydanına bakan portasının geniş kanatları ardına dek açıldı. Köşk, arı kovanı gibi işliyordu. İçeri dolan kalabalık arasında, en iyi giysileriyle kasaba ileri gelenleri göze çarpıyordu. Camiin imamıyla müezzinleri, cüppelerini uçurarak köşkün merdivenlerini çıkarken etrafa ağır bir gülyağı kokusu yayılıyordu.

Konuklar önce selâmlık odasına girip Müezzinoğlu'nun elini öpüyorlar, sağ selâmet dönüp gelmiş olmasından duydukları memnunluğu belirtiyorlar, Müezzinoğlu'nun hatır soruşlarına, sağlığına duacı olduklarını söyliyerek el kavuşturuyorlar, sonra geri geri giderek dışarı çıkıyorlar, ayakkabılarını bir kenara bırakarak, iri tüylü halılar serilmiş salona geçiyorlar, duvar diplerine diz çökerek sıralanıyorlardı. Salonun baş köşesinde mevlût okuyacak hocalara yer ayrılmıştı. Bir rahle çevresine toplanan hafızların sayısı oldukça kabarıktı. Salona açılan odaların

tül perde ile örtülü kapıları gerisinde, peştemallı, baş örtülü kadınlar farkediliyordu.

Hizmetçiler ortalıkta dolaşarak gelenlere gül suyu serpiyorlar, ya da odanın dört köşesine konulmuş sedef kakmalı sehpalar üzerindeki buhurdanlara amber döküyorlardı. Mavi duman halkalarından odaya bayıltıcı bir koku yayılıyordu.

Kâhyanın kapıdan verdiği bir işaret üzerine hafızlardan biri bir aşır okudu. Sonra hep birlikte bir ilâhi söylediler:

Allah adın uludur
Emrin tutan kuludur
Müminlerin yoludur
Allah Alah kerim allah rahim allah
Aman allah deyelim yahu.

Dinleyiciler yavaş yavaş tanrısal bir duyguya gömülüyorlardı. Kadınların bulunduğu odadan hıçkırık, inilti sesleri geliyordu. İlâhî biter bitmez, hafızlardan biri, davudî sesiyle Süleyman dede'nin mevlûduna geçti:

Allah adin zikredelim evvelâ;
Vacip oldur cümle işte her kula

Hafızın yanık sesi, ufka devrilen geniş ışıklarıyla parça parça tutuşmuş ceviz ağaçlarının kuytuluğunda ırmak kenarına doğru yayılıyor, oradan ırmağı atlıyarak, Güllü Hacer'in avlusuna dek sokuluyordu. Ne varki Güllü Hacer'in evinde bu kutsal şiire kulak verecek kimseler yoktu. Güllü Hacer'in hizmetçisi Ayşe bacı ile evlâtlığı Kevser, iş şalvarlarını entarileri üzerine geçirmişler, ellerinde kovalar, avlunun ortasındaki havuzun sularını habire boşaltıyorlardı. Bu sabahtan beri Güllü Hacer'in evinde bir telâş, bir kıyamet gidiyordu. Müezzinoğlu sağ salim gelir de Güllü Hacer'i rahat kor mu? Artık ziyafetleri ziyafetler kovalıyacaktı. Bundan böyle her an Müezzinoğlu'nun emirlerine hazır beklemek gerekirdi.

Güllü Hacer'in evlâtlığı Kevser, yeni serpilmiye başlamış, etli canlı bir kızdı. Yanakları çalışmaktan kıpkırmızı kızarmıştı. Menekşe renkli gözlerinde yorgunluk yerine tatlı bir şehvet ürpertisi vardı. Kovayla suyu boşaltmak için eğildiği zaman kalçaları semiz semiz geriliyordu. Ayşe bacı onun bu taze, hayat

dolu güzelliğini kıskanç gözlerle arada bir yokladıkça ona çatmıya vesile arıyordu:

«De kız, ne durdun? Davran! Kıçını kaldır a'cık. Akşam oluyo!...» diye çıkışıyordu. Ama Kevserin tındığı yoktu. Sık sık şalvarı arasına elini sokuyor, entarisinin cebinden küçük bir ayna çıkararak, kâküllerin düzeltiyordu. Kevserin terden ıslanmış pembe yüzüne tutkun bakışı Ayşe bacıyı büsbütün kızdırdı:

«Şuna bak! Kâkil de bırakmış haspam... Sen hele yazmanı doğru dürüst bağlamasını öğren bi'yol da, kâkilin kusur kalsın!» dedi.

Kevser, bir suç işlemiş gibi yazmasıyla kırkmalarını örttü:

«Kâkil makil bırakmadım ben... Nereden uydurdun?»

«Bi'de beni yalancı çıkaracak... Şuna bak! Kâkil bırakmışsın, bırakmamışsın, benim ne umurum? Sen onları Güllü'den gizle, gizliyebilirsen. Bi' görürse, alim allah, kız benimle yarışa çıkmış, diye saçını dibinden kestirir, hani masallardaki keloğlanlara dönderir seni.»

«Sen munafıklamazsan bi' şeycik olmaz.»

«Delinin zoruna bak! Başka işim kalmadı zahar.»

Ayşe bacı, Kevseri söyletmek için:

«De bakam, kimin için kestin bu kâkilleri kız?» dedi, «Ahmet için mi? yoğsam, sen de Müezzinoğlu'na mı hazırlıyorsun kendini? Herif geliyo' diye tüm Gülbucağı karıları delirdiniz.»

Kevserin kaşları çatıldı:

«De, irezillik etme Ayşa abla... Al şu süpürgeni de, işimize bakalım.»

Ayşe Bacı, suratını asarak, süpürgesini kavradı:

«Delinin zoruna bak; Süpürgeyi önce bırakan ben'mişim gibi. Allah belânızı versin hepinizin. Hadi, bastır şu süpürgeyi.»

Ama Kevser iki süpürge sallamadan durdu:

«Ayşa abla!..»

«N'olmuş?»

«Sen Müezzinoğlu'nu gördün mü hiç?»

«Gördüm elbet.. İki yıl önce yabana gitmeden, sık sık gelirdi buraya.»

«Genç mi Ayşa abla?»

«Erkeğin genci, ihtiyarı mı olurmuş? İki bakraç suyu kaldırasıya, erkek genç sayılır.»

«Kaç yaşında var dersin Ayşa abla?»

«Kız, ahret soruları sorup durma. Göbeğini ben kesmedim ya, ne bileyim. Otuzbeşinde var yok görünür, ama kırkından ziyade olmalı.»

«Gülü ablamdan genç, desene öylese.»

«Gülü ablan olmalı da, bu sözlerini duymalıydı. Boynunu koparırdı senin. Güllü Hacer'in yirmibeşten yukarı çıktığını sen ne zaman duydun?»

Kevser, dalgın dalgın, yazmasıyla oynadı bir zaman.

«Madem gençmiş, Güllü ablamı ne demeye sevmiş öyleysem Ayşa Bacı?»

«De sus! Senin bu işlere aklın ermez taha. Sen erkek milletinin ne mal olduğunu so'na annarsın. Onların kadında aradıkları şey, gençlik, güzellik mi sanıyorsun? Boşuna kuruntu... Çarşı semtinin budala karıları da böyle düşünürler. Ben bu saçları Gülbucağı'nda ağarttım. Erkeklerin ciğerinin deliğini bilirim. Onların aklını çelen h a r a m'dır. Kadın ister çirkin olsun, ister kart olsun. Haramsa, bi' tatlanır, bi' güzelleşir gözlerinde, hiç sorma. Böyle olmasa, Çarşı semtinin budala erkekleri, evde taze gelinleri duvağıynan kor da, buraya gelirler miydi? Hacısı da, hocası da o bok. Bi' parmak düzgünle yüzünü sıvasan kimse farkına bilem varmaz. Yüreği haram iştahıyla kabarmış erkeğin gözü de kör olur.»

«Hadi canım Ayşa abla, sen böyle diyo'sun ya, belkim de karılarının bi' kusurları vardır. Yoksa, onları niye bıraksın da gelsinler buraya?»

«Kusurları var elbet, olmaz mı? Oradaki namuslu kadınlar, bi' ere varıp, helâlı oldular mı, her şey bitti sanırlar, kendilerini kapıp koyuverirler. Oysa kadınların uyanık olacakları zaman, asıl nikâhtan sonradır. Gülüp söyliyeceklerine, kocalarını eve ısındıracak, türlü düzenbazlık edeceklerine, her gün başka türlü bir tatsızlık çıkarırlar; hastalık taslarlar, erkeklerine olmıyacak eziyeti ederler. Hani diyesim, kocalarını buralara düşürmek için ellerinden geleni yaparlar... Bak gene lâfa sardırdın beni.

Sür şu çalıyı taşlara, Güllü çeneye daldığımızı görürse, kemiklerimizi kırmıya kalkar.»

Kevser'in merakı uyanmıştı bir kez. Havuzu temizlemiye bakar mı?

«Ayşa abla!» diye seslendi.

Ayşe Bacı terslendi:

«Ölünün körü.»

«Bu son Ayşe abla, n'olursun?»

«Neymiş soracağın?»

Kevser şımarık şımarık yazmasını düşürdü, kırkmalarıyla oynamıya başladı:

«Ahmet mi yakışıklı, yoğsam Müezzinoğlu mu?»

Ayşe ellerini beline dayadı, paylar gibi baktı yüzüne:

«Kız sende hiç utanmak yok mu, rezil? Boyuna posuna bakmadan bu sözleri ağzına almıya sıkılmıyor musun?

Kevser asıldı:

«Oh diyem Ayşa abla, hangisi daha yakışıklı, deyiver hele...»

«Meramın ne? Öğreneceksin de n'olacak?»

«Dün Hacı Kadir'in oğlu Ahmet, birine söylüyordu da duydum: Müezzinoğlu'nun bi' gözü kör, bi' ayağı sakatmış. Parası çok olmasa, Güllü ablam ona kapıdan içeri adım attırmazmış.»

«Kıskançlığından öyle söylemiş. Aslan gibi adamdır, Ahmed'e benzer mi hiç? Ahmet, taha dünkü sıpa... Oysa Müezzinoğlu iri göbekli, kerli ferli adam. Katmer gerdanı bıldık bıldık. Burnunun yanındaki benini, siyah kaytan bıyıklarını, gür kaşlarını görenlerin yüreği cızeder. Eh, ayağının birini a'cık sürter, bi' gözünü a'cık yumar. Ama bi' gözünü yummayan buraya gelmez zati... Şşşşşşııt... Süpürgeni eline al, Güllü ablan geliyor.»

Birden süpürgelere sarıldılar, hızlı hızlı çalışmıya başladılar. Güllü Hacer, bir bardağı kurulayarak bahçe kapısında göründü. Uzun zamandır giymediği al uskufa'larını giyinmiş, saçlarını bağlamış, kâküllerini maşayla kıvırmıştı.

«Maaşallah... Çalışmanıza diyecek yok. Allah, elinize aya-

ğınıza vereceğine, dilinize vermiş gücü. Ördek gibi sabahtan beri çıkamadınız havuzdan. Boynu devrilesiceler, mıç mıç mıç, bi' havuzla akşamı etiniz. De, çabuk tutun elinizi..» diye bağırdı Güllü.

Kevser:

«İşte bitiyo' Güllü abla» dedi.

«Adın batsın! Çık artık oradan. Lâmbalar seni bekliyor.»

«Şinci abla!»

«Şinci, der de fırlar adam. Kaldır a'cık kıçını. Danalar gibi semirdin körolasıca. Sanki kasaba gidicek. Şu hale bakın, enine enine gelişmiş butları... Çocuklu karıların gibi...»

Kevser koşarak içeri giderken başından yazması kaydı, kâkülleri göründü.

«Vay, vay, vay!. O da ne? Kâkil he? Güleyim bari... Şu kılığına, kıyafetine bir bak! A kokmuş! Senin kâkil neyine? Şalvarını yamasan ya, adı batasıca piç; Küçük, dedik, yanımıza aldık, adam ederiz sandık... Kan kırmızı çıktı. Başımıza belâ almışız meğer. Hay almaz olaydım... Nerden de sardırdım başıma, senin gibi kahbeyi? Hadi cehennem ol, fırla!» dedi, içeriye kaçan Kevser'in ardından seslendi:

«O kâkilleri yok et, görmiyeyim bi' taha. Yoksam beslemeler gibi saçını kökünden kestirirsin bana. İşini bitir de yukarıya çık, şalvarını yamat, buraralarda dolaşayım deme! Misafirlere beni rezil edersin. Kemiklerini kırarım, karışmam.»

Ayşe Bacı da işini bitirmişti. Süpürgeyi, kovayı alıp gitmeye davrandı. Güllü ona da tenbihlerde bulundu:

«Sen de üstünü değiş, misafirlerin yanına bu kılıkla çıkma! Önce kadın budu köfteleri kızart. Kapağını ört, mangalın kenarına koy, sıcak dursun. Şu kıza da a'cık göz kulak ol! Kabak çiçeği gibi açıldı.»

Ayşe Bacı eline geçen bu fırsattan faydalanarak, Kevser'e olan hıncını dökmek istedi:

«Aman kızım.» dedi. «Azmış kediyi zaptetmek kolay mı? Kim söz geçirebilir ona? Eve bi' erkek geldiğini duymasın. Hemen dolanıyor ayakları etrafında.»

Güllü Hacer elindeki bardağı kıracakmış gibi ovaladı:

«Sözünü dinlemezse ez kafasını! Bu yaşta azanı da görülmemiş. Canımdan usandırdı beni kahpe.» dedi.

Ayşe Bacı, ayaklarına takunyeleri geçirdi:

«Geldiği yere göndermezsen daha çok çekersin ondan...» Dedi, takunyelerini sürüyerek yürüdü, gitti.

Ayşe Bacı doğru söylüyordu. Kızın evde kalması tehlikeliydi. Bu körpe kızın güzelliği yanında, kendisi olduğundan da yaşlı görünecekti. Körolası kahbenin tonbul butlarını gördükten sonra, Müezzinoğlu'nun yüreğine soğukluk düşmiyeceğine kim senet verirdi?

Güllü Hacer'in bu kara düşüncelerle yüreği daraldığı sırada, avlu kapısından Saniye girdi içeri. Kapının açılıp kapanması sırasında, yukarı taraftan sarkan bir çan tıngırdadı, avluya birinin girdiğini haber verdi. Güllü bunu duymadı.

Saniye, Müezzinoğlu'nun içkili ziyafetlerinde Güllü Hacer'e yardım eden başka bir yosmadır. Aşağı yukarı Güllü'nün yaşındadır o da.

Saniye başından çarşafını çıkardı. Onun saçları da boyalıydı. Güllü'nün gelişini duymadığını, kara düşüncelere dalmış olduğunu farkedince Saniye gülümsedi:

«Ne o kız Güllü? bi' tasan mı var? Geldiğimi bilem duymadın. Müezzinoğlu'na kavuştuktan sonra da yas mı tutuysun? Seni unuttuğunu mu sanıyo'sun yoğsam?»

Güllü birden toparlandı:

«Ağzın kurusun kahpe emi.» dedi, «Beni unutsa kınalar yakardın değil mi rezil? Ağa haber salmış, neredeyse gelir!»

«Öyleysem sevinecek yerde, kahırlanmana sebep ne?»

Güllü neşeli görünmeye çalıştı:

«Delinin zoruna bak! Durup dururkana keyfimi kaçırmak mı istiyo'sun? Bi' şeyciğim yok.»

«Eh, öyle olsun. Dostundan derdini gizleyen, derman bulamasın. Çalgıcılara haber saldım, gelecekler.»

Saniye sırtını Gülü'ye dönerek, havuza doğru yürüdü.

Gülü:

«Anaaa!» dedi. «Şindi de darıldı. Kız senden saklı neyim var benim? Şu Gülbucağı'nda, sen tencere, ben kapak. Hase-

dinden herkesler çatlar, durur.»

Saniye sert bir hareketle döndü:

«Ben seni tanımam mı? Gözünün elifinden okurum yüreğinin içini. Bi' şeye sıkılmış canın. Sen istedin kadar, bi' şeyciğim yok, de!»

«Allah senin gök gözlerini kör etmesin kâfir! İlle dediğin dedik. Az önce Kevser'e çıkışmıştım, sen üzerine geldin.»

«Gördün mü bak! Demedim mi? Gene ne yaptı ki, hınzır kahbe?»

Bu lâfın üzerine Kevser mutfak kapısından içeri girdi:

«Beni mi istedin Güllü abla?»

Bütün cinleri başına toplandı Güllü'nün. Kaldırıp elindeki bardağı atası geldi:

«Ezrail istesin seni, kız defol içeri! Sana buralarda dolaşma demedim mi adı batasıca?»

«Kevser! dediniz sandım, Güllü abla, ne diye kızıyo'sun bana?»

Güllü elini dizine vurdu. Saniye'ye:

«İşte böyle,» dedi. «kopasıca kulağını kapılara yapıştırır da dinler köpek... Sonra da zeytinyağ gibi üste çıkar.» Kevser'in üzerine yürüdü:

«Hadi defol içeri» diye bağırdı. «Adı ile birlik yerin dibine batasıca kahbe..»

Kevser içeri kaçtı.

Güllü, kızgınlığından temkini bıraktı. Saniye'ye içini dökmiye başladı.

«Kapının çanı tıngırdadı mı, soluğu burada alır. Kim geldi, öğrenecek. Öğrenmese çatlar... Telâşesinden sağa sola çarpar, devirir, elindekini yere düşürür, kırar. Evde kırılmadık şey komadı.»

«Aman, benim billûr kadehlere bi'şey olmasın Güllü. Ana yadigarıdır, biliyo'sun.»

«Sen meraklanma! Onları sağlam yere gizledim. Zati bizimkilere de el sürdürmüyom gayri kahpeye. Harp zamanı yenisini bul da, koy yerine koyabilirsen. Gelen gidene de sürtünmeye başladı. Kolları, bacakları çürük içinde. Taha donunu bağ-

lamasını beceremiyen rezil, bi' de kalkmış, kâkil kesmiş. Demin bağırmamın sebebi buydu.»

«Kabahat sende... Eli ayağı düzgün kız çocuğu, hizmetçi diye eve sokulur mu? Olacağı buydu. İnsan yılanı koynunda besleyince, ısırmasına da katlanmalı.»

«Acıdım da, aldım kahpeyi. Oldu bi'kere. Bilir miydim başıma belâ kesileceğini? solucan gibiydi aldığımda. Domuzun sıskası, nasıl da gelişiverdi birden?»

«Ne zorun da, onca beslersin, sersem karı. Bir kuru ekmek atmaz mıydın önüne?»

«Kim besledi kardeş? Her şeyleri de kilit altında tuttum. Ama gelen giden bana yaranmak için, kıza şeker, çukulata, fındık, fıstık taşıdı durdu, Ne denir? Zati su içse semiriyor kahbe! Saçları sırma gibi ışıldamıya başladı. Yanakları al al oldu.»

«Eski püskü giydir bari..»

«Çula çaputa sarsan aslı yok. Gelen gidenin gözünü çekiyor üzerine. O zaman saçlarını boynuna dolayıp, boğasım geliyor, kahpeyi.»

Saniye paylar gibi başını salladı:

«Bi' de derdim yok, diye ayak direrdin, utanmaz rezil!»

Güllü gene toparlandı:

«Şuna bak şindi... Kız, dertleneceğim de n'olacak yani? Kahrımdan ölecek miyim sanıyorsun? Şu parmak kadar müsibetin karşısında elim kolum bağlı oturacak mıyım? Güllü'de oyun tükendiğini kim söyledi sana?»

«Düzenbazlıkta mislin, menendin yoktur, cümle âlem bilir bunu. Şeytana bilem küllâhı ters giydirirsin.»

«Müezzinoğlu'nun apansızdan çıkıp geleceğini nerden bilirdim? Bilsem çoktan bi' çaresine bakardım. Müezzinoğlu kızı görürse senin için de, benim için de iyi olmaz..»

«Beni bi' yana bırak ya, senin için sahiden de iyi olmaz, Müezzinoğlu Güllü'den yüz çevirmiş derlerse...»

Güllü eliyle Saniye'nin lâfını ağzına tıkadı:

«De sus, ağzı kuruyası... Pek istiyo'sun zahar bunu... Hiç

iyi bi' söz çıkmaz mı ağzından senin? Yangunuma(*) göz koyanın, gözü kör olsun! Şunu iyi belle: Müezzinoğlu Güllü'den yüz çevirmiş, dedirtmemek için, ipe çekilmeyi bile göze alırım ben.»

Saniye yazmasının uçlarını ısırdı:

«Allah yazdıysa bozsun. Delinin zoruna bak! Elinden gelecek yardımı esirgeyenin allah muradını vermesin!»

İki kadın, bu karşılıklı yardım anlaşmasını kucaklaşıp öpüşerek kutladıkları sırada; bahçe kapısının canı tıngırdadı, kasabanın ünlü şarapçısı Hacı Kadir ağa içeri girdi.

Hacı Kadir'in evi çarşı mahallesinde, dükkânı Gülbucağı'ndadır. Bu yüzden her iki mahallede onu kendinden sayarlar. Haksız da değillerdir: Çarşı semtinin ileri gelenlerini Gülbucağı'na çekmede Hacı Kadir'in şarapçı dükkânı iyi bir vesiledir. Gülbucağı halkı bu yüzden Hacı Kadir'e minnettardır. Öğle sıcağında, yahut yatsı ezanında iki semti birbirine bağlıyan köprü üzerinde görülenler, eşe dosta ve karılarına karşı, kendilerini Hacı Kadir'in dükkânında satılan ünlü elma şarabıyla savunduklarından, onlar da Hacı Kadir'e borçlu sayarlar kendilerini.

Hacı Kadir, her iki tarafın bu iyi duygularından, en son kertesine dek, fayda sağlamasını bilir. Hem kesesini doldurur, hem de Gülbucağı'nın h a r a m - m e y v a'larından kendine pay çıkarır.

Gene bu iyi duygulardan faydalanarak, Medeni Nikâh Millet Meclisinde müzakere edilirken, çifte düğün yapmış, karılarının sayısını şeriata uydurmuştur. Ama dört karısından hiç birisini Gülbucağı'ndan almamıştır. Niye alsın? Akşamları dükkânını kapadıktan sonra, ısmarlanmış bir güğüm şarabı götürmek bahanesiyle, türküsü, kahkahası bol Havuzlu Bahçelerin yosmalarından kendini mahrum etmiyor ki.

Hacı Kadir, Gülbucağı'nın iki ünlü yosmasını sarmaş dolaş görünce, elini kuşağına sokarak, keyifli keyifli:

«Amanin de amanin,» dedi. «şunlara bakın hele! Gülbucağı'nın çifte gülleri gene bi' saksıda açılmış... Al kadife uskufalarınız Hacı Kadir'in kefeni olsun! Hangi bülbül için bu açılıp

---

(*) Yangun: sevgili.

saçılmalar?» Kollarını yana kaldırıp üzerlerine doğru yürüdü, ikisini birden kucaklamak istedi. Güllü, eliyle itti Hacı Kadir'i:

«Uslu dur, kart bülbül! Evdeki buruşuk karıların, sana yaraşan kefeni bizden önce hazırlamışlardır.» dedi. Saniye de tamamladı:

«Allah bilir a, varsan baksan, genç birer koca ile yesinler, diye mirasını gözler dururlar.»

Hacı Kadir yüzünü ekşitti.

«Bu müjdeyi vermek için mi çağırdınız beni buraya, reziller? Ahdım olsun, onları da, sizi de gömmeden İ m a m ı n - k a y ı ğ ı'na binmeyeceğim. Gözü arkada kalanın, gözü çıksın! Şunu da haber vereyim: Müezzinoğlu'nun geldiğini duyduğumdan beri, dama atarsınız korkusuyla, yatağa girerken de, pabuçlarımı ayağımdan çıkarmıyorum.»

Kadınlar gülüştüler.

Güllü Hacer:

«Sen kırkından sonra, dördüncü karıyı alacağım diye, bizim pabuçlarımızı söküp attın a, vefasız?» dedi.

Saniye burun kırdı:

«Ben o zavallı dördüncü karına acıyorum doğrusu Hacı Kadir. Senin kedi canlı olduğunu nasıl da duymamış? Mirasına konarım umuduyla gençliğini harcamış yazık...»

Hacı Kadir bıyıklarını burdu:

«Harcamış mı? Hacı Kadir için nasıl yanıp tutuştuğunu görsen, bu sözü söylemezdin. bi' gece eve a'cık geç varsam, sabaha'cak başımın etini yer. Güllü'ye döndü: «Senin sitemin de boşuna Güllü. Taha dört karı alsam, gene de senin pabuçlarına sürerim yüzümü. Sen beni Müezzinoğlu mu belledin? Elin yabanında, iki yıldır, yimediği nane mi kaldı? Onu bırak! Burdan gitti gideli, bi' selâm mı yazdı, ha? Deyiver bakalım! Bi' armağan mı gönderdi yoğsa? Ben senin yüzünü görmesem, adını ünlemesem, o gün bi' yerlere sığamam; işim rast gitmez...»

Güllü, havuzun dibine çöken Hacı Kadir'e:

«Yeter, yeter!» dedi, «Ne mal olduğunu bana mı annatacaksın? Bunca yılın Hacı Kadir'i, kendinden başkasını düşünür mü hiç?»

«Sen ne emrettin de yapmadık, güvercinim? İki elim kanda olsa, çağırdığın zaman koşup gelmez miyim? Şimdi de müşterileri yüzüstü kodum, geldim, emrin neymiş? Buyur, söyle bakalım!»

Saniye, Gülü'yü dirseğiyle dürttü:

«Az fedakârlık mı bu Güllü? Bak, müşterileri komuş ta gelmiş!»

Bu sırada, mutfak kapısından koşarak girdi Kevser avluya:

«Güllü abla, Ayşa Bacı soruyor: Kadın budu, fazla yağlı mı olsun, yoğsam yağsız mı?»

Hacı Kadir'in gözleri yumuştu, kadınlardan önce o cevap verdi:

«Yağlısı makbuldur onun!» dedi, pis pis güldü.

Kevser, Hacı Kadir'in geldiğini bilmezmiş gibi:

«Aaaaa, aa!... Sen burda mıydın Hacı Kadir emmi?» diye bağırdı. «Vallahi görmedim, kusuruma bakma! Hoş gelmişsin!» Gidip elini öpmiye davrandı.

Hacı Kadir okşar gibi bir sesle:

«Hoş bulduk, küçük palazım benim!» dedi, «A'cık daha büyürsen yok mu? Vay kasabanın başına geleceklere..»

Güllü, Kevser'i payladı:

«Pis müsibet! Ayşe bacı ömrünce köfteyi yeni kızartmıyor ya! Cehennem ol, bildiği gibi yapsın!»

Kevser Güllü'ye göstermeden Hacı Kadir'e yosma bakışlarla gülümsedi, dilini çıkardı. Sonra:

«Peki Güllü abla!» dedi, içeri gitti.

Hacı Kadir, Kevser'in arkasından baktı:

«Bu kız, allah bilir a, dinamit gibi yakıp yıkacak ortalığı.»

Güllü yüzünü buruşturdu:

«Zevzekliği bırak şindi Hacı Kadir! Bu akşam senden şarabın en iyisini isterim. İki desti kadar olsun. Müezzinoğlu'na yüzümü kara çıkarırsan, bi' taha görünme gözüme!»

Hacı Kadir ayağa kalktı:

«Bak hele şunun yediği naneye! Kız, bende neyin kötüsü var ki, şarabın da kötüsü bulunsun? Boyun - posun endamlısı

Güllü sabırsızlandı:

bende değil mi? Karıların...

Güllü sözünü kesti:

«Karıların kurusuyla, şarabın sulusu sende. Tüyü dökülmüş horozu da allah o kart karılara bağışlasın!»

«Kız rezil! Gülbucağı'nda doğdun büyüdün a, bi' türlü çeliği demirden ayırd etmesini öğrenemedin gitti. Erkeğin hasını seçemiyen, şarabtan ne anlar?»

«Daha geçen gün seni yakalamadım mı? İnkâr et bakayım! Şarap fıçılarını tulumbanın altına tutmuş, ha bire dolduran sen değil miydin?»

Saniye atıldı:

«Kaç kez ben de üzerine vardım, şaraba su katarkana.» dedi.

Hacı Kadir güldü, sakalını kaşıdı, omuzlarını kaldırdı:

«Anlamazsınız ki, ne diyeyim? Nalbant - kuyumcu hesabı bu. Cahil reziller! O zaman şarabın g r a d o s u n u düşürüyordum: sizin anlıyacağınız, alafını söndürüyo'dum onun...»

Güllü kahkahayı bıraktı:

«Hadi canım, gene attın kıtırı Hacı Kadir. Şarabın da alafı mı olurmuş?»

«Ne sandın ya? Elbet olur. Tekel idaresi boşuna mı şarapçılara emir veriyo, şarabın gradosu düşük olacak, diye... Gradosu yümsek şarabın alafı da yümsek olur, milleti azdırır. Ben sizin hayrınıza çalışıyorum, reziller. Bi' de kalkmış, beni kınıyorlar, şunlara bak! Ben şaraba su katmasam, onu içen azgınlar, Gülbucağı'nı yakar, kavururlar. «Hacı Kadir, kadınların yanına sokularak, yanaklarını okşadı: «Sizin şu gülleriniz de, sararır, solar.»

Kadınlar ellerinin tersiyle onu ittiler. Hacı Kadir havuzun başına çekildi:

«Hem, ben arada bi' fıçıları tulumbanın altına tutmasam, kasabanın koca sarhoş sürüsüne şarap mı dayandırabilirim? En çelimsizi şarabı s e b - s e b i(*) ile içer onların.»

(*) sebsebi: Bahçe kovası.

«Uzun lâfın kısası, bu akşam şarabı katıksız isterim, grado, murado bilmem ben! Sen onu var Tekelçi domuzuna anlat. Alafı yümsek olsun varsın!»

Hacı Kadir:

«Elbette, elbette!» diye onayladı. Bu akşam buraya katıklı şarap gönderecek kadar zenginleşmedim taha. Adamına göre şarap hazırlamasını bilirim ben. Müezzinoğlu'nun kanını kaynatmak için bi' desti elma şarabıyla yüz dirhem karabiber ister, bilmez miyim? Gayri yemeğine biberi bolca dökmek sana düşer.» Hacı Kadir bunları söylerken sinsi sinsi gülüyordu. Güllü, Hacı Kadir'in üzerine yürüdü, yalandan bir iki vurdu omuzuna:

«Densiz köpek, hadi yıkıl git, artık burdan! Utanmıyorsun değil mi, saçından sakalından?» Hacı Kadir'i kapıya doğru götürdü, dışarıya iteledi.

Hacı Kadir kapı yüzüne çarpılmadan:

«Biraz da gül macunu yedirsen fena olmaz!» dedi.

Güllü yerden bir taş alıp, fırlattı arkasından. Saniye fıkır fıkır gülüyordu:

«Altmışını geçti, halâ da uslanmadı azgın, dört karının hakkından nasıl geliyor ki? Üstelik bi' de buralarda sürtüyor.»

«Can çıkmadan huy çıkar mı? Birden fazla karı almayı yasak eden kanunun mencilisten çıkacağını haber aldığı zaman bana dediydi ki: 'Amanin Güllü, dediydi, vakit kaybetmiye gelmez, şeriatı tekmillemeli, dediydi, hem peygamber memnun olsun, hem de Allahın Hacı Kadir kulu, dediydi. Karının ikisi taha şindiden ıskartaya çıktı belle, dediydi, ihtiyar halimle yüzüme bi' bakan bulunmazsa, tek karıyla ben n'apar, n'ederim, dediydi.»

İkisi de gülmeye başladılar.

Saniye birden:

«Güllü kız!» dedi, «Aklıma bi' şey geldi. Şu senin körpe yılanı Hacı Kadir'e versek ya!»

Güllü, parmağını ağzına götürdü, sesini alçattı:

«Sesini kıs a'cık! Duymasın kahpe. Benim de aklımdan geçti ya, bilmem. Zor şey... Onun karıları, eve dişi kedi bilem sokmazlarmış.»

«Sen meram edersen, bi' yolunu bulursun.»

«İhtiyarların körpelere karşı yürekleri yufka olur. Hacı Kadir'e şu kızı al, götür desem, bala tutulmuş sinek gibi yapışır kalır, kızın hastası olur. Onu eve sokmak için bin türlü düzenbazlık düşünür. Ama, bilmem ki... Dişsiz aslan, avı ağzından kaçırır, diye korkuyorum.»

«Senin nene ilâzım! Kızı alsın, götürsün de...»

«Öyle, öyle... Alsın, götürsün onu hele. Hacı Kadir'in evine ayağından zincirlemenin de çaresi bulunur. Aklıma geldi. Hacı Kadir'in oğlu neredeyse damlar. Sen hele içeri git de, şu kahpenin a'cık saçını, başını dözelt. Üstünü değişsin. Kızın basma entarisi dolaptadır. Bi' oyun çevirelim de görsünler.»

«Oyun dedin mi yüreğim keyfinden ezilir. Sarhoş gibi olurum. Yaşa kız Güllü.»

Saniye eteklerini uçurarak giti.

Güllü, havuzun çevresindeki eşyayı, düşünceli düşünceli, toplamıya başladı. Bir kaç dakika geçmeden küçük bahçe kapısı bir tekme vuruşuyla açıldı. Güllü hacer oyunun ayrıntılarına daldığından, korkuyla sıçradı. Elinde bir destiyle içeri giren tüysüz delikanlı, Güllü'nün korktuğunu görünce kahkahalarla gülmeye başladı.

Başka zaman olsa Güllü Hacer, Hacı Kadir'in oğlunu iyiçe paylardı. Bu kez kendini tutu, elini göğsüne bastırarak:

«Lay Ahmet, sen miydin?» dedi, «Ödümü kopardın. Bi' de soytarı gibi gülüyo'sun değil mi?»

Ahmet gülmesini kesmeden:

«Nası' gülmesin Güllü abla?» dedi, «Bubam dükkânı bırakıp çıkınca içeri daldım, destiye şarap doldurdum, sine sine bu yana geliyordum, sizin kara dutun dibinde bizim ihtiyara raslamayayım mı?» Gene attı kahkahayı:

«Az daha burun buruna gelecektik. Ayak sesimi duyunca ödü koptu. Bu yaştan sonra, ağaç kuytularından, duvar diplerinden, serce avlıyan kedi, gibi, sine sine gitmenin âlemi var mı? Nası' da korktuuuu... bi' görmeliydin! Tavşan gibi fırladı, gitti billâha.»

Güllü de kıkırdamıya başladı. Eliyle Ahmet'e vurdu:

«İlâhî Ahmet, körolma e'mi! Civciv çıktığı yumurtayı beyenmezmiş, sahiden de. Şuna bak hele.»

Ahmet gülmeyi kesti:

«Beyenmemek falan değil, insanın betine gidiyor be Güllü abla. Kanburu çıkmış, şindi seccadeye yüz sürecek zamanı onun. Gecenin karanlığında sürtecek te, ne geçecek eline? Dişsiz ağızla ceviz mi yenir?»

Güllü, Ahmet'in damarına basmak istedi:

«Hadi, hadi! Sen babam kıskanıyo'sun da ondan böyle konuşuyo'sun. O kim, sen kim? Taha nice zaman cebinden çıkarır o senin gibileri. Hovardanın ustasıyla çırağı bir olur mu hiç?»

Ahmet, gururu incinmiş, suratı asık:

«İki yıldır,» dedi, «gizli gizli şu havuzun başında, elinden içki içtik, türkü çağırdık, hovardalık zeneatını öğrenemedik mi taha? Usta olduysak olduk gayri... Beni bi' yol imtiyana çek hele!»

Gülü Hacer, Horlukla baktı, Ahmet'i kudurttu:

«Dur bakalım, usta olmak için taha kaç fıçı şarap içmen ilâzım... Ohoooo!»

«Beni güççük görüyo'sun değil mi?» diye tükürdü yere Ahmet. «Ama, benim dengim de var burada Güllü abla. Güççük keklüvü(*) çığır, şarabı o davutsun da bak gör bi' yol beni.»

«De bakalım, şarabı Kevser'in elinden içtin tut! Son'a ne olacak? Cennette mi sanacan kendini? İnsan salt içki içmeynen hovarda olsaydı...»

«Ya neynen olur Güllü abla?»

Güllü, havuzun taşına ilişti, kollarını dizinden doladı:

«Hovardalığın ilk şartı oyun çevirmesini bilmektir. Eğri yolda yürüyen adamın başına bin türlü belâ sarar. Tilki düzenbazlık bilmese, kolayca kaptırırdı postunu. Yakayı ele veren hovardanın, üstelik haysiyeti de iki paralık olur. Bu yüzden ho-

(*) Keklüvü: kekliği.

varda dediğin şarap içmeyi öğrenmeden oyunbazlık zeneatını öğrenmeli.»

Ahmet geldi, Güllü'nün ayağı ucuna çömeşti:

«Ben düzenbazlık bilmiyo'muyum? Taha ne istersin? İki yıldır bubamın dükkânından aşırdığım şarabı, hökümat avlısındaki havıza boşaltsan dolardı... İhtiyarın habarı oldu mu?»

Güllü, Ahmet'in ensesini okşadı:

«Eli uzunluğuna diyecek sözüm yok. Hacı Kadir'den bi' kupa şarap aşırmak bilem her babayeğidin harcı değildir. Ama hovardalık taha ince zeneattır, çalıp çırpmadan... Hovarda, sırası gelicek, kapatmasını inne deliğinden geçirmesini bilicek. Hem de kimseye duyurmadan. Hani masallardaki gibi, sihirli bi' külâh giydirecek ona.»

«Bakındı şuna! Sihirli külâh mı dedin? O da neymiş?»

«Sözün gelişi be aslanım. Senin anlıyacağın, minareyi çalan, kılıfını hazırlıyacak. Ama sende bu becerikliliği göremiyorum ben. Ne zamandır, Kevser'e şöyle yangınım, böyle tutkunum, dersin. Bi' oyun çevirmeyi akıl edemiyo'sun. Sen bi'lâftır tutturmuşsun, şu kızın elinden bi' kupa şarap içsem, şöyle olur, böyle olur diye... Senin yerinde başkası olsaydı, yangununu çoktan aşırır, götürürdü evine.»

Ahmet irkildi, sonra da gülmeye başladı:

«Senin meramını anlıyorum ben... Düzenbazlık öğütlerken oyun itmek istiyo'sun bana değil mi? Bu yaştan son'a, bubamdan sopa mı yedirecen bana Gülü abla? Ben nası' alır da, eve götürürüm Kevser'i delirdin mi sen?»

Güllü, parmaklarının ucuyla Ahmet'i itti alnından.

«Nah sana! Bi' de hovarda olmak istiyo.sun. Gördün mü bak, hemen korkuya kaptırdın kendini. Sen, dünyada hovarda olamazsın... Vaz geç! Tüh yazıklar olsun. Amma da yüreksizmişsin. Hovarda olacakmış! Hadi, hadi... Hovarda kim, sen kim?» Güllü kalktı yürüdü.

Ahmet, erkeklik gururu yaralanmış, arkasından fırladı:

«Dur hele, dur Güllü abla!» diye kolundan tuttu, «Öyle deme! Yüreksiz lâfı kanıma dokanır benim!»

Güllü üzerine vardı:

«Yüreksizsin işte. Dünyanın en kolay işini aklına sığdıramıyo'sun.»

«Böyle deme Güllü abla! Olacak şey mi o senin öğütlediğin? Ben nası' alır götürürüm kızı eve? Ne derim analarıma? 'Güllü ablanın evinden bi' kız getirdim size' nası' derim? Bi' düşünsene! Beni evden değil, mahalleden kovarlar tekmil. Sen ne diyo'sun Güllü abla? Olur mu hiç böyle şey?»

Güllü gene sırtını döndü Ahmet'e:

«Dedim ya, sen bu çeşit işleri kıvırıcak erkek değilsin. Kırk yıl sürtsen Gülbucağı'nda, nafile... Bu zenaatı öğrenemezsin. Erbabı, anasının bubasının değil, âlemin gözünü boyar. Yalan mı tükenmiş bu dünyada? Oyun mu kalmamış yoğsam? Senin yerinde ben olsam, Ohoo...»

Ahmet ümitle sarıldı Güllü'nün ellerine:

«Sen olsan ne yapardın Güllü abla?»

Güllü döndü, oğlanın gözleri içine baktı:

«Ben olsam,» dedi, tane tane, «kızı izmetçi diye eve götürür, muradıma ererdim.»

Ahmet hevesli:

«Tut ki, Kevser'i hizmetçi diye aldım, eve götürdüm.» dedi, «Nerden buldun, demezler mi? Hadi analarıma yutturdum diyelim, bubam Kevser'i tanımaz mı?»

«Sen hep, anan, buban ne diyecek diye düşün. Bakalım kız seninle gitmeye ırazı olacak mı? İşin bu yanına zihin yorduğun yok. Kızın yüzüne bakıp, sırıtmaynan göynünü ederim san'san, aldanırsın.»

Ahmet, aşırı bir güvenle kasıldı:

«Sen ne söylüyo'sun abla? Kevser benimle cehenleme gitmeye ırazı olur billâha. O yandan hiç korkum yok benim. Asıl iş evdekilerde.»

Güllü başını salladı:

«Kadın kısmına o kadar güvenmemeli, hovarda dediğin. Yoğsam yarı yolda kalır. Bunu kulağına küpe et.»

Ahmet güldü:

«Ciğerinin köşesini bilirim ben Kevser'in. Gözleriyle yalvarıp durur bana, al götür beni, diye... Bilmem mi?»

«İnşallah dediğin gibidir. Kevser'i seninle birlik gitmeye ırazı et, gel karşıma! O zaman Güllü ablan, bubanın gözünü boyuyacak çareyi, bak nası' bulur.»

Ahmet, Güllü'nün ellerine sarıldı:

«Aman Güllü abla, doğru mu diyo'sun? Bana bu işte yardım eder misin?»

«Elbette ederim. Benim de günâhlarım var. Sevap kazanmak istemez miyim? Yaa... Sersem sıpa!... Gelmiş, ha bire, şarabı şu keklüvün elinden içsem bi' yol, der durursun... Al götür de, kız her zaman hizmetine baksın senin...»

«Kevser'i hizmetçi diye bizim eve sokabilirsen, kulun kölen olurum abla senin.»

«Sen Kevser'i ırazı et, üst tarafına karışma... Yarından tezi yok, onu Hacı Kadir'e hizmetçi diye bak nası' sürerim... Süremezsem, Güllü diye gezmem Gülbucağı'nda. Güllü ablanı ne sandındı sen?»

Ahmet sevinçle bağırdı:

«Güllü abla! Bu iyliği yaparsan, yok mu, ahtım olsun, bubamın dükkânından şarabı fıçısıyla kaldırır, getiririm buraya. Bi' dediğini, iki etmem.»

«Şu destiy ver bana hele. Boşaltıp Kevser'le buraya göndereyim. İşte sana imtihan: Kevser'i kandırabilirsen, bundan böyle sana usta hovarda derim.»

«Ne olursa senden olur. Güllü abla! Kadının fendi, erkeği yendi, demişler...»

Birden boynuna sarıldı, Güllü'yü yanaklarından öptü.

Güllü, elleriyle itti Ahmet'i... Alaylı alaylı güldü:

«Bırak beni, deli sıpa! Bunları Kevser'e sakla!»

Güllü, şarap destisini aldı, içeri gitti.

★

Ahmet yalnız kalınca ellerini uğuşturdu, öyle bir nimete konacaktı ki, delikanlılar duyunca hasetlerinden tüm çatlıyacaklardı. Ceketinin üst cebinden yuvarlak bir ayna çıkardı, kaşına gözüne güvenle baktı, bıyıklarını elledi, havuzun başından

bir çiçek kopardı, kasketine soktu. Hey gidi... Gözünün seyirmesi bundanmış demek...

Ahmet, kasketine soktuğu çiçeğin yakışıp yakışmadığını incelerken, Kevşer kapıdan göründü. Güllü bir entari giymişti. Güllü Hacer'in kâküllerine benziyen kâküllerini ıslatmış, taramıştı. Ahmet'in getirdiği şarap destisi elindeydi. Birden Ahmet' le göz göze geldiler... Nefesleri kesilmiş gibi ağızlarından bir tek kelime çıkmadı. İkisi de mahçuplukla sallanmağa başladılar. Ağır ağır birbirlerine doğru kayıyorlardı. Ahmet bir şey söyliyecek oldu, vaz geçti. Göz süzerek kıza gülümsemekle yetindi. Kevser gıdıklanıyormuş gibi oynaşıyordu.

Ahmet kendini zorluyarak bir şeyler söylemiye çalıştı:

«Güllü ablam...» dedi, fakat arkasını getiremedi. Hay allalı belâsını versin, der gibi bir kol hareketi yaptı.

Kevser ona cesaret vermek istedi:

«Bir şey mi dedin?» diye sordu:

«Yoo!» dedi Ahmet, yerden bir yaprak alarak didiklemeye koyuldu.

«O elindeki desti mi?»

Kız güldü:

«Desti helbet... Görmüyo'musun?» dedi. Ahmet elindekini kaldırıp yere vurdu:

«Güllü ablam sana bi' şey demedi mi?»

«Şu destiyi boşalt da, Hacı Kadir'in oğluna götür, dedi.» Kevser Ahmet'e sokuldu:

«Al destini» dedi. Destiyi verirken düşürdü kırdı. «Beyendin mi yaptığını şindi?... Güllü ablam destiyi ben kırdım sanacak... Vay başıma gelenler... Bana sopa mı yedirmekti meramın?»

Ahmet, yiğitlikle omuzlarını gerdi:

«Kırıldıysa kırıldı, canın sağ olsun... desti benim Güllü ablaya da n'oluyormuş? Demek bir şey kırdığın zaman Güllü abla döğer seni, öyle mi?» dedi.

Kevser bir göz attı kapıya:

«Döğer de söz mü? Kemiklerimi bilem kırar.» Yakasını sıyırdı, omuzunu meydana çıkardı. «Geçen gün, sabunlarken

sırca kupayı düşürdüm, kırdım diye, Güllü abla hırsından etlerimi ısırdı tekmil... Şuraya bak!»

Ahmet, Kevser'in yuvarlacık omuzuna ürke ürke baktı:

«Güllü abla mı dişledi bunları?» okşamak isteğiyle uzanan parmakları tereddütle kıpırdıyordu. Kevser omuzunu cilveyle örttü, eteklerini kaldırdı, yeni dolmıya başlamış baldırını gösterdi:

«Şunlar da vurduğu sopanın izleri...»

Ahmet'in boğazı kurumuştu, pürüzlü bir sesle:

«Demek sopayla vurdu he? Vay insafsız rezil vay...» dedi.

«Sopayla vurdu ya... Şurayı tut hele...» Ahmet'in elini yakaladı, baldırı üzerine koydu. «Nası'... Şiş şiş değil mi?»

Ahmet, bir türlü çekemiyordu elini kızın budundan.

«Vah, vah, daş gibi olmuş... Eli kırılasıca kahpe... Nasıl da kıymış? Çok acıyo' mu?»

Kevser, gıdıklanmış gibi fıkırdanmağa başladı:

«Sıkıp durma, içim eziliyo'...» dedi. Ahmet elini çekti, koyacak yer bulamadı bir türlü...

Kevser eteğini indirdi:

«Eskiden dövmezdi, kucağına alıp okşadığı bilem oiurdu.. Ama şindilerde çok değişti... Gözü görmek istemiyor beni... Ne yapsam kabahat oluyor... Ayşa ablam tabakları kırsa sesini çıkarmaz. Ben bi' fincan tabağı kırsam, avaz avaz üzerime yürür... Hırsını alamazsa etlerimi ısırır hep...» Ağlamaya başladı. «Allah kimseyi anasız babasız komasın...»

Ahmet, Kevser'i kucaklamak istiyor, cesaret edemiyordu.

«Ağlama kız...» dedi, «Yüreğime dokanıyor... Üzme kendini... Garip kuşun yuvasını allah yapar, derler... bi' elini uzadan bulunur sana da elbet...»

Kevser, Ahmet'in kucağına sokuldu:

«Kim uzatır elini benim gibi öysüz bi' kıza?» diye burnunu çekti... Ahmet, sardı koluyla kızı:

«Bu dünyada yürekli insanlar tükenmedi taha...» dedi. Kevser cevap vermedi, ağlamasını güçlendirdi. Ahmet sordu:

«Seni bir çağıran olsaydı, gider miydin?»

Kevser başını kaldırdı, ıslak gözlerle baktı Ahmet'in yüzüne:

«Beni kim çağırır ki?»

«Ben çağırdım tut... he? Ne dersin?»

«Sen mi?»

«Ben ya... Beyenmedin mi?»

Kevser omuzlarını kaldırarak güldü:

«Buban dövme' mi seni? Bizim oğlan, eli epmek tutmadan kız kaçırmış, der de sağlam döğer...»

Ahmet şaşaladı:

«Kim, ben mi kız kaçırmışım? He... Öyle ya... Helbet kaçırırım... Bubama n' oluyormuş? Anamın malı çok... Ben anamın bi' tek oğluyum...»

«Anan beni gendüye gelin ider mi bakalım?»

Ahmet, elinin tersiyle burnunu kaşıdı:

«Gelin mi dedin? Hım... Elbet te... Etmeyip te n'edecek? Kör değilsin, topal değilsin! Şu sırma saçlara bak! 'Topuklarını döğüyor maşallah... Gözlerin meneşveyi kıskandırı'... Daha ne ister?»

Kevser utanmış gibi, elleriyle yüzünü örttü:

«Böyle sözler deme! Kaçar, içeri giderim son'a...»

Ahmet Kevser'in elini yakaladı, pek ateşlenmişti:

«Yalan mı dediklerim? Şu ellere bak... Beyaz güvercin gibi, yumuşak yumuşak... Amanin!...»

Kevser çırpındı:

«Bırak ellerimi, Ahmet... Şindi bağırırım ha!» dedi.

Ahmet Kevser'in elini bıraktı:

«Bi' de' benim gibi öysözün elinden dutan olur mu?' dersin. Aha duttuk. Şindi de' bırak elimi' diye debeleniyo'sun.» Dargın dargın baktı Ahmet Kevser'e:

Kevser kurtardığı elini, bir şey olmuş gibi uğuşturdu

«Elbette derim... Olmıyacak şey bu...»

Ahmet sözünü kesti Kevser'in :

«Neden olmıyacakmış?»

«Olmaz ya.. Düşünsene bi'yol! Güllü Hacer'in evinden kız almak ister mi anan?»

Ahmet başını kaşıdı :

«Güllü Hacer'in evinden mi? Hım.. Doğru, doğru ya, nerden bilecekler senin burdan geldiğini?»

«Bilmez olurlar mı? Buban beni tanır.. Taha demin gördü burda beni, nasıl tanımaz?»

Ahmet, kendine aşırı derecede güveni olduğunu göstermek için, iyice kasıldı :

«Minareyi çalan, kılıfını hazırlar, derler.. Sen bize gelmek iste hele... Üst yanını düşünme!»

Kevser başını salladı :

«Yoooo! Anandan, bubandan sopa yimeye vaktim yok benim..»

«Sopa der de başka bi' şey demezsin! Kılına dokunanın gözünü oyarım ben..»

Kevser, güvensizlikle baktı, burun kırdı :

«Söylemesi kolay..»

Ahmet, sabırsızlıkla sözünü kesti Kevser'in :

«Kolay mı, zor mu sırası gelir, görürsün!» Kevser'e soruldu :

«Dinle beni Kevser!.» dedi, «Benimle gelmek istiyor musun, istemiyor musun?»

Kevser entarisinin eteğiyle oynıyarak

«İstemez olur muyum, isterim ama...» dedi, sözünün altını tamamlıyamadı. Ahmet güldü

«Anamdan, bubamdan çekinme!» dedi, «Ben öyle bir oyun çevirecem ki, bubam seni buradan kendi eliyle alıp götürecek, anama teslim edecek.»

Kevser omuzlarını oynatarak güldü :

«Olmıyacak şeylerle güldürme insanı..» dedi. Ahmet kızmadı :

«Olur mu, olmaz mı görürsün. Senin küçük aklın böyle şeylere ermez elbet..»

«Buban ne diye alıp götürecekmiş beni?»

Ahmet havuzun çevresinde dönmiye başladı

«De fazla söyletme beni canım.» dedi, «Evlâtlık, diye alır götürür, hizmetçi, diye alır götürür.. Nene lâzım senin?

Sen bohçanı hazırlamaya bak!»

«Bohçayı hazırlamak kolay da.. Aklım almıyo'bi'türlü bunu..»

«Sen oyun bozanlık edip, bubamla gitmeye razı olmazsan, ona bi' diyeceğim yok..»

Kevser :

«Ben gitmem, dedim mi?» dedi, sitemli sitemli baktı Ahmet'e. Ahmet Kevser'e iyice sokuldu :

«Sen evlâtlık diye bize geldin mi, çok geçmez, evin gelini de olursun. Sana öyle bir düğün yaptıracağım ki, kasabanın parmağı ağzında kalacak.»

Cömertliğinin karşılığını almak isteğiyle Kevser'i kucakladı. Kevser kendini kurtardı Ahmet'in kollarından, havuzun öte yanına kaçtı. Ahmet, Kevser'in peşi sıra koşarken :

«Dur, bak ne diyecem, Kevser..» diyordu. Tam bu sırada Güllü Hacer avluya girdi. Onu görünce ikisi de süt dökmüş gibi kala kaldılar..

Güllü'nün kaşları çatıktı, hışmını takınmıştı gene

«Kız, deminden beri çağırıyorum da ses bilem vermiyo' sun.. Ne dolanıyo'sun buralarda?» diye çıkıştı. Yerde kırılmış desti gözüne ilişti

«Destiyi de kırdın he?» dedi, Kevser'in üzerine yürüdü. «Seni sümsük sakar, seni!»

Ahmet girdi aralarına

«O kırmadı Güllü abla!» dedi, «Ben düşürdüm de kırıldı. Kırılana boş ver..»

Güllü, Ahmet'in elinden kurtulmaya çalıştı

«Ben malımı bilirim, muhakkak o kırmıştır.. Kıra kıra evde tabak, kupa komadı.» Kevser, Güllü'nün erişemiyeceği yere atmıştı kendini. Güllü ona bağırdı

«Kır boynunu, içeri git, gözüm görmesin!.. Kız, sana ayak altında dolanma, diye tenbih etmedim mi? Çıldırtacak bu kız beni.. Kevser, yan yan giderek içeri kaçtı.

Ahmet, saksıdan bir yaprak kopardı

«Güllü abla, yoo.. Bak, benim keklüvü bi' taha hırpalarsan bozuşuruz. O minnacık yavruya nasıl da kıyıyo'sun? Hem

de benim yanımda?..»

Güllü, ellerini kalçalarına koydu :

«Vay vay vay!.. Kalkmış bana kafa da tutuyo', şuna bak! Aklın kendine yetse bâri.. Sersem sıpa, ben onu dövüyorsam, kendi iyiliği için dövüyorum. Kızını dövmiyen, dizini döver, demişler.. Keyfimden mi? Bende de yürek var..» Ahmet'in burnuna kadar sokuldu: «Ben onu baskı altında tutmasaydım, şimdiyecek, ohoo, çoktan uçardı elinden.. Başkasının oluverirdi...»

Dargın dargın uzaklaştı. «Elimi öpeceğine, kalkmış kafa tutuyor.. Nankör olur erkek kısmı zati..»

Ahmet söylediğine bin pişman

«Darılma Güllü abla!» dedi, «Kadrini bilmez olur muyum? Öl de, öleyim uğruna!. Ona acıyorum, yüreğim göz göz oluyor.. Fakir, küçücük daha be Güllü abla.. Sopaya dayanabilir mi? Şuncacık canı var, gül gibi taze teni daha...»

Güllü Hacer bilmişlikle payladı Ahmet'i :

«Tuh sana, utanmıyorsun, değil mi? Kızın ötesini berisini mi yokladın?» Ahmet ne diyeceğini bilemeden şaşkın şaşkın baktı Güllü'ye. Güllü, kendini tutmaya çalıştı

«Allahtan bul, emi?» Gülümsedi, Ahmet'in saçlarını karıştırdı :

«Kız ne dedi? Irazı oluyor mu?»

Ahmet hemen yılıştı :

«Irazı olmayıp ta n'edecek? 'Benimle gelir misin?' dediydim, boynuma sarılıp, şapur şapur yanaklarımı öptü, kuş gibi sevindi. 'Seninle cehenneme olsa giderim.' dedi. Ben bilmem mi malımı?...»

Güllü, güldüğünü belli etmemek için sırtını döndü, ayaklarıyla desti kırıklarını iteledi :

«Bubandan da söz açtın mı? Evlâtlık gibi seni alıp götürecek, dedin mi?»

Ahmet, eğildi, desti kırıklarını toplamaya başladı

«Dedim elbet... Bi'yol bize evlâtlık, diye geldin mi, evin gelini oldun belle! dedim, sana öyle bi' düğün yaptıracam ki....» Desti kırıklarını aylunun alt yanına fırlattı, Güllü'nün

ellerine sarıldı: «Düğünü yaparken de sana danışacaklarım var, abla...» dedi.

Güllü, Ahmet'i omuzundan kapıya doğru iteledi

«Hele o zaman gelsin, düşünürüz.. Sen şindi sıvış, git burdan.. Ordan değil, şu küçük kapıdan çık.. Neredeyse buban şarap güğümleriyle gelir.. Yarın Kevser'i evinizde bil... Ondan sonrası senin hovardalığına kalmış.. Aç gözünü, oyna kozunu..»

Ahmet geri dönmiye çalışarak :

«Ya bubam Kevser'i götü'mek istemezse, abla?.. Ne 'dersin? Olur a.. İçimde hep bu korku var şindi..» dedi.

Güllü, Ahmet'i kapıya dek götürdü, kapıyı açtı :

«Ben bildiğimi iyi bilirim..» dedi, «Ne zamanın Güllü' süyüm ben.. Korkuyormuş.. Şuna bak.. Erkeğim, diye geziyo' bi' de..» Ahmet'i kapıdan çıkmaya zorladı: «İşleri karıştırmadan git artık buradan..»

Ahmet, Güllü'nün ellerini öpmeye çalışıyordu :

«Oh Güllü abla.. N'olursa senden olur.. Gözünü seveyim.. dedi.

Güllü, Ahmet'i göğsünden itti :

«Hadi, sırnaşma.. Git buradan.. Buban görürse..» Kapıyı yüzüne kapadı Ahmet'in. Sürmesini sürdü, derin bir nefes verdi. Başını salladı, gülümsedi.

Saniye eşikte belirdi :

«Nasıl ettin, Güllü? Yoluna kodun mu işleri? Güldüvüne bakılırsa..»

Güllü bir kahkaha attı :

«Her şey tamam.. Acemi tilki kapana kolay düşer.. İş ihtiyar tilkiyi düşürmede..»

«Kız gitmeye razı olmuş mu?»

«Olmaz olur mu? Biri çağırsa, diye erkeklerin gözüne bakıyordu zati Ahmet, olmazsa Mehmet.. Mehmet, olmazsa Ali.. Hepsi bir onca.. Erkek olsun da.. Asıl iş Hacı Kadir'de..»

«O da ırazı olacak.. Görürsün.. Alışmış kudurmuştan beterdir..»

Güllü içini çekti :

«İnşallah.. Koca tilki bizi yoracak ya.. Dur bakalım, Hele şindi şu kızı bi' yoluna koyalım da... Ben haşladıkça sen ondan yana çık, olmaz mı?»

«Olur, anladım..»

Güllü evin kapısına yürüdü :

«Kevser!.. Kız Kevseeer!.. Adı batasıca, ner'lerdesin?» diye bağırdı.

İçerden Kevser'in sesi duyuldu :

«Buyur!.»

Güllü sabırsız :

«Buraya gel çabuk.. Hınzır kâfir..» dedi.

Kevser nefes nefese girdi içeri :

«Buyur abla, beni mi istedin?» dedi.

Güllü suratını buruşturdu :

«Şeytanlar istesin seni.. Buraya gel!» Korka korka yaklaşan Kevser'in zülüflerinden yakaladı. «Bu zülüfleri bırakman boşuna değilmiş meğer, biz uykudaymışız..»

Kevser canı yanarak bağırdı :

«Amanin sacım.. N'etmişim ben Güllü abla?.. Amanin....»

Güllü avaz avaz bağırdı :

«Daha n'edeceksin, orospu dölü? Kırmadığın ceviz kalmış mı?»

Saniye araya girdi :

«Dur, sinirlenme Güllü..» dedi, «Deyiver bi' yol hele.. N'etmiş bu kız?»

Güllü dişlerini sıka sıka baktı Kevser'e :

«Saman altından su yürütmüş te, haberimiz yok.. Kız kendine bir oynaş bulmuş, oynaşır dururmuş..» Kevser'e saldırdı. «N'apayım ben şindi sana kız? Saclarından ağaca asıp kırbaçlayayım mı?» Kevser'in saçlarını yakaladı gene. Kız can acısıyla haykırdı :

«Vay anam, koptu saclarını.. Saniye ablacım, kurtar beni... Amanin ölüyorum..»

«Saçını değil, boynunu koparacağım senin.. Rezil utanmaz..»

Saniye, Kevser'in saçlarını kurtardı Güllü'nün elinden.. Güllü'nün şaka ettiği yoktu, bir tutam saç kalmıştı elinde..

Saniye :

«Kendine gel Güllü!» dedi, «N'apıyorsun? Günah.. A'cık tut kendini.. Kiminle, n'apmış bu kız?»

«N'apacak? Hacı Kadir'in oğluyla işi pişirmiş.. Demin, destiyi versin, diye buraya gönderdiydim ya, n'apsa beğenirsin? Oğlanı baştan çıkarmamış mı? Havuzun etrafında dört dönerken destiyi de kırmış.. Ahmet'e çıkıştım, 'kıza ne sataşıyo'sun' dedim.. 'Ben ona yangınım, o bana tutkun, sana n'oluyor Güllü abla?' demez mi? Der ya».. Kevser'e hücum etti, «Gözünü oymalı senin hınzır kahpe!..» .

Kevser'in eli ağzında kalmıştı, saçının ağrısını unutmuştu :

«Ben mi Ahmet'e yangınmışım? Vallahi de yalan, billâhi de yalan.. uydurmuş piç.. Kendi kendine gelin güvey olmuş..» dedi.

Güllü tükürür gibi :

«De sus..» dedi, «Kendi kendineymiş.. Dişi köpek kuyruk sallamasa, erkek gider mi peşinden? Elbet yüz verdin ki astarını istiyo»..

Kevser, kendini inatla savundu :

«Billâhi ben yüz müz vermedim abla, ekmek çarpsın ki..»

Saniye Kevser'in sözünü kesti :

«Canım kızı ne diye hırpalayıp duruyorsun Güllü?.. Oğlanın niyeti neymiş bi' anlıyalım.. Belki ikisi için de hayırlı olur..»

Güllü yumuşamış bir sesle

«Oğlana bakarsan: 'Kevser'i bana verin, alır eve götürürüm,' diyor.»

«İyi ya işte.. Madem kızda göynü varmış.. Eh.. Kevser de onu isterse, pek âlâ..» Saniye Kevser'in omuzunu tuttu «Kız Kevser!.. Sen ne dersin buna?»

Kevser cevap vermedi, korka korka Güllü'ye baktı.

Saniye, Kevser'i yüreklendirmeye çalıştı

«Ayıp değil, gönül bu.. Çekinmeden söyle Kevser!..»

Güllü sırtını dönerek uzaklaştı :

«Göynüne toprak dolasıca..» diye söylendi.

Saniye Güllü'yü tersledi :

«Sus sen canım.. Karışma!.» dedi. Sesini tatlandırdı: «Kız Kevser!. Ahmet'i istiyo' musun, söylesene?»

Kevser utanarak eteğiyle oynadı, başıyla, 'evet' dedi. Güllü onun baş sallayışını görmüştü :

«Tuh utanmaz!.» dedi, «Boyuna bosuna bakmadan sevmeğe de kalkmış.»

Saniye Güllü'nün yanına gitti

«Çok iyi etmiş, aferin Kevser'e.. Bizim tuttuğumuz yol iyi mi sanki? Değil ama, iş işten geçmiş gayri.. Biz istesek de haram yolundan ayrılamayız.. Bizimki alın yazısı.. Beni dinlersen Güllü, hazır kızın karşısına kısmeti çıkmışken, onu baş göz ediver.. Ahmet alsın, gitsin kızı.. Kevser'e büyük iyilik etmiş olursun.. Hacı Kadir de, karıları da zengindir, kız rahat eder, hayır duasını alırsın.. Allah ta senin günahlarını bağışlar belki bu yüzden..»

Güllü :

«Olmıyacak duaya, âmin; demem ben...» dedi.

«Neye olmıyacakmış? Pek âlâ olur!»

«O semtin insanları, benim evimden kız alacak ha? Gülerler insana.. Deli derler...»

Kevser kendini tutamadı

«Ahmet beni eve, evlâtlık diye götürecekmiş.» dedi.

Güllü terslendi :

«Sen sus bakalım, mundar köpek.. Akıl vermiye de kalkıyor, şuna bak.»

Saniye :

«Aferin Ahmet'e..» dedi, «Bak ne güzel, yolunu da bulmuş.. Hacı Kadir: 'Bizim karıların ikisi ihtiyarladı, elleri iş tutmuyor, ötekiler de yalnız başlarına evi çeviremiyorlar' diyordu. Yardımcıya ihtiyaçları varmış madem, tam sırası.. Kevser'den iyisini mi bulucaklar? Maşallahı var, Kevser tuttuğunu koparır.»

Kevser, iyice tavlanmış, Saniye'nin ellerine sarıldı

«Ben bütün evi çeviririm Saniye abla,» dedi.

Güllü bir kahkaha attı :

«Hadi kokmuş..» dedi, «Sen ha? Sen bi' süpürgenin hakkından gelemiyorsun.. Evi çevirecekmiş... Yardımın eksik olsun... Evde kap kacak kalmadı.»

Saniye, Kevser'den yana çıktı :

«Kız'kan öyledir insan, kendi evi olunca aklı başına gelir. Biz de öyle değil miydik onun yaşında?..»

«Hacı Kadir'in bu pis müsibeti isteyeceğini ummam.. Gülbucağı'ndan bu sümsüğü peşine takar da, götürür mü?»

«Köyden yeni gelmiş, öysüz bi' kız deyiveririz, canım... Ayağına şalvar geydirirsin, başına da bir peştemal sarasın, olur biter..»

Kevser hatırlattı :

«Ayşe ablamın yamalı bi' şalvarı var, saniye abla..»

Güllü, Kevser'i payladı

«Hadi, defol içeri, kemiklerini kırmıyayım senin... İşim azdı, bi' de sen çıktın başıma..»

Kevser kırık bir sesle :

«Güllü abla, böyle deme!.. Kişi kişiye ilâzım oluru.» dedi.

Güllü, aynı hırçınlıkla :

«Bak, halâ da söyleniyor.» diye çıkıştı.

Saniye yumuşak sesiyle Kevser'i okşadı :

«Hadi, Kevser, git içerde otur.. Hacı Kadir gelince ben çaresine bakarım.»

Kevser, koştu Saniye'nin ellerini öptü :

«Eksik olma Saniye abla... Bu iyiliğini unutmam senin..» Gene koşa koşa içeri gitti..

İki kadın uzunca bir an göz göze bakıştılar, sonra gülüşerek birbirlerinin ellerini tuttular. Güllü :

«Afferim kız, iyi idare ettin.» dedi.

Saniye keyifli keyifli güldü :

«Biz kafa kafaya verince, hangi işin hakkından geleme-

yiz ki.. Biz olmasaydık, Müezzinoğlu bu kasabada işlerini yürütebilir miydi?»

Güllü kulak kabarttı :

«Bi' gelen var.. Hacı Kadir'in ayak sesi bu..» dedi.

Saniye sordu :

«Ben burada kalayım mı? Yoksa içeri mi gideyim?»

«İçeri git.. Kapıdan dinlersin.. Hacı Kadir ayak direyecek olursa, kızı arada bir buraya salı-salıverirsin... Şalvar giydireyim deme.. Başındaki yazmayı da çıkart..»

Saniye, manalı manalı güldü :

«Anladım,» dedi, «orasını bana bırak..»

Bu sırada bahçenin kapısı önünde iki erkeğin konuştuğu duyuldu. Güllü, Saniye'nin koluna yapıştı, telâşla :

«Hacı Kadir değil, Müezzinoğlu'ymuş.» dedi, «Amanin, kızı bir odaya kitle, sakın ortalarda görünmesin.. Vay başıma gelenler..» Saniye'yi sürükledi, içeri girdiler.

★

Bahçe kapısı aralandı, Müezzinoğlu elinde tesbih, ağır ağır içeri girdi. Ardında iri yarı, haydut yapılı bir adam vardı.

«Kereste palikesi bi' ay nası' kapalı duru', a Süleyman efendi?» diyordu Müezzinoğlu, «Ne söylesen boşuna.. Yangelmiş, yatmışsın! derim ben..» Müezzinoğlu'nun kâtibi, iri gövdesine yaraşmıyan bir ezilip büzülmeyle ellerini uğuşturdu

«Orman kanunu elimizi kolumuzu bağladı ağam, davranamadık..» dedi.

Müezzinoğlu sert bir hareketle kâtibine döndü :

«Onbeş yıldan beri sana yidirdiğim ekmek gözünde, dizinde dursun.. Lay... Sen n'avakt' gördün kanunun elimizi, kolumuzu bağladuvunu? Paramızın açmaduğu kilit, çözemediği zincir mi varmış? İşte gördün... Paslandı, dediğin, çarklar dönmeye başlamadı mı? He?»

Kâtip biraz daha büzüldü :

«Sen gelmeden, tövbeler olsun, işi sıkı tutuyorlardı ağam..

Paramızı kabul ettiremedim bi' türlü..»

Müezzinoğlu, ellerini arkasına bağladı, kehribar tesbihi hızlı hızlı şakırdıyordu

«Oğlum, evlâdım... İşin şakası, gevşeği olmaz, lâftır onlar.. Bak şu evin bilem iki kapısı var.. Bir kapıyı zorlarsın... Açılmadı mı, ötekine başvurursun. O da açılmazsa pencereye el atarsın.. Böyle zamanda aza çoğa bakılmaz.. De canım, bunları şindi yeniden mi öğreneceksin, a Süleyman ef.... Tuh... yazıklar olsun sana.. Gözümden düştün..»

Kâtip pek kederlendi, dişlerini sıktı

«Şeriatın kestiği barınak acımaz, ağam... Amma, ormancı'nın da alacağı olsun..»

Müezzinoğlu tesbihli elini kaldırdı, sağa sola salladı

«Yoo... yoo, bu da yanlış..» dedi, «Biz kimseyi düşman bellemeyiz.. Herkesin suyuna gitmek zorundayız.. Döğüşmeyiz, döğüştürürüz.. Bu meselede sen kabahati kendinde ara.. Toy delikanlıyla, kaşerlenmiş ihtiyar bir tutulur mu? Kurda saman, kuzuya et mi verilirmiş? Bin kez söyledim, buraya dışardan gelen her memurun, huyunu, ahlâkını öğreneceksin.. Bittiii... Başka yolu yok bunun.. Geldiğimden beri yeni Kaymakam'ın nasıl bir adam olduğunu, yüreğinin yufka yanını soruşturup duruyorum, görmüyor musun?» Kâtibe sırtını döndü. «Neyse, bunların sırası değil şindi..» Bir iki adım attı, şiddetle döndü, parmağını havaya kaldırdı :

«Ormancıya kin tutmak yok, anlaşıldı mı? O taksiratını affettirmenin yolunu buldu... Bu yakında daha da kendini gösterecek fırsat çıkacak.. Göreyim seni...

Kâtip olduğu yerde sallandı sevincinden :

«Canım yoluna kurban ağam..» dedi, eline sarılmak ister gibi bir davranış yaptı, ama Müezzinoğlu, tesbihini şakırdatarak önledi bunu :

«Hadi git, sandalın başında bekle beni... Çok eğlenmem gelirim.. Mevludun sonunda orda olmalıyız..» dedi. Kâtip geri geri çekildi, çıktı kapıdan. Müezzinoğlu havuza doğru yürüdü

«Güllü... Güllüüü!.. Ner'lerdesin kız?» diye bağırdı.

Güllü, sürmesini, kokusunu tazelemiş; buram buram şeboy kokusu bırakarak koştu, ağayı karşıladı

«Buyur ağam, hoş geldin.» dedi, «Gözlerimiz yollarda kaldıydı.. Bizi öksüz kodun da gittin, vefasız..» Her sözünde bir boyun kırıyordu..

Müezzinoğlu, kollarını açtı :

«Vay anam vay!. Hele şuna bakın.. Maşallah.. Kız Güllü.. Sen de Hacı Kadir'in şarabı gibi, eskidikçe tadlanıyorsun, imanı yok, şöyle gel! Hah hah hee..» Bir koluyla Güllü'ye sarıldı. «Sımsıkısın halâ.. kütür kütürsün.. Tuh tuh maaşallah..» Yanağını koklıyarak, Güllü'yü kanepeye çekti, götürdü.

Güllü, genç bir yosma gibi kırılıp dökülerek sitem etti

«Yabanın dilberleri, seni bize temelli haram edeceklerdi ya, şükür tanrıya, burada işlerin sarpa sardı da, gelebildin..»

Müezzinoğlu, Güllü'nün kalın beline kolunu doladı, kendine çekti :

«De kız, sitemi bırak.. Bülbülü, altın kafese komuşlar, ah vatanım, demiş... Burnumda tüterdin her zaman billâhi.. Sokul şöyle a'cık!. Tamam..» Eğildi, beşibiryerde'lerin altından, çıplak göğsünü öptü.. «İnsanın alıştığı başka oluyo' her nedense.. Oh... Şindi kendime geldim..» Alıcı gözlerle baktı etrafa.. «Bahçeyi hiç değiştirmemişsin, Güllü.. Karanfilleri gene oraya toplamışsın.. Benim elma fidanı üç yılda, amma da boy atmış, haaa.. Herşey yerli yerinde ya, nasıl diyeyim, bir bakımsızlık çökmüş gibi her yana.. Bana mı öyle geliyo', he? Ne dersin? Bak şurada duvarların suvaları dökülmüş..»

Güllü mahzun mahzun boynunu büktü :

«Sen olmadan buranın canı mı kalır, ağam? Hiçbir şeye el süremez olduydum..» Sürmelerini bozmamaya çalışarak gözpınarlarını kuruladı mendiliyle, burnunu sildi.

Müezzinoğlu, Güllü'yü kendine çekti, sıktı :

«Ah seni dilbaz seni... Ben de bin pişmanım yabana gittiğime, Güllü.. Orada işler bildiğin gibi değil.. Nefes aldırmıyorlar adama.. En küçüğünden, en büyüğüne kadar hepsi yiyici.. Beslemezsen gözünü oyarlar senin.. Hastanın üzerine leş kargası gibi çökeller.. Sağ selâmet geldiğime şükür..»

Güllü :

«Şinci burada rahata kavuşur, gençleşir, dinçleşirsin ağam.» dedi.

Müezzinoğlu kalktı :

«Ben de çok istiyorum a, işler karışmış Güllü..» dedi, «Kâtipler, ustalar, işçiler yokluğumuzdan faydalanmış, yangelmiş, yatmışlar.. Bi' kısmı da kendi çıkarına iş döndürmüş.. Rahatın sırası değil.. Değirmenleri, pavlikeleri, tuğla harmanlarını gözden geçirip, bi' yoluna koymak ilâzım.. Bundan başka, bizim ovadan demiryolu geçireceklermiş.. Mühendisler gelmiş, ölçmüş, biçmişler... Duymuşsundur sen de..»

Güllü, fazla bir bilgisi olmadığını gösterir gibi omuzlarını silkti :

«He, kulağıma böyle bi' şey çalınmıştı ya, pek üstüne olmadım.» dedi.

Müezzinoğlu tesbihini salladı

«Tahrirat kâtibi üstüne olmadıktan sonra, sen olmamışsın, ayıp mı?» dedi, «Fen memurunu göremedim daha.. Bir kaç zamandan beri il merkezinde çalışıyormuş.. Habar saldım.. Nerdeyse gelir.. O muhakkak her şeyi öğrenmiştir. Onun yediği helâl.. Yolun nerden geçeceğini soruşturmuştur. İstimlâk başlamadan o yerlerden biraz arazi kapatmalıyız.. Davranmazsak fırsat elden gider.. Eh, dünya hali çok karışık Güllü.. N'olur n'olmaz.. Eldeki parayı mala, araziye yatırmak akıllılık olur..»

Güllü :

«Aman ağam,» diye yerinden kalktı, eteklerini düzeltirken: «Bunlar senin için iş mi? Elini sallasan bin kişi hizmetine koşar.» dedi.

«Evdeki bazar, çarşıya uymaz, Güllü.. Bir kere: Kaymakam denişmiş.. Yeni kaymakamın huyunu, suyunu bilmiyoruz.. Anlaşmak ilâzım.. Tahrirat kâtibi yenisinin dikbaşlı olduğunu söylüyor.. Dikbaşlılar uğraştırır insanı.. Sonra istimlâk işinde en çok güvendiğimiz adamımız tanrının rahmetine kavuşmuş.. O da tam bulmuş ölecek zamanı.. Şindi Belediye ireisliğine gene kendi adamımızı seçtirmek ilâzım. Bunların

hiç biri ha, deyince olmaz, uğraştırır insanı.»

Güllü, ağasına da, kendisine de güveni olduğunu göstermek için güldü :

«Senin için güç iş yoktur ağam..» dedi, «Keyfine bak.. Şu dut ağaçlarının altında, Hacı Kadir'in şarabı hepsinin hakkından gelir. Hacı Kadir'i de Belediye ireisi yaptırırsın, olur biter.. Belediyede aza... Hem de, onu kasabada herkesler sever. Bizim de dostumuzdur.»

Müezzinoğlu, keyifli keyifli güldü, yanağını okşıyarak Güllü'ye iltifat etti :

«Sen olmayınca, Hacı Kadir'in şarabı sarhoş etmez kimseyi..» dedi, «Heh heh hee. Dur bakam bi'... Helbet bi' şeyler düşünecez.. Bu gece hazırlığın var mı?»

«Sen kasabaya ayak bastığından beri bizim başka ne işimiz olur? Bütün Gülbucağı, elpençe, bekliyor..»

Müezzinoğlu, gene okşadı yanağını Güllü'nün

«Efferim benim gülüm..» dedi, «Yerli malı başka olur vesselâm. Mevluttan son'a misafir geliriz sana.. Bizim kocanine adamış, 'torunumu dünya göziyle bi' taha görü'sem bi' mevlit okutaca'm' demiş. Cevizli Bahçe'de, önce hacıyı hocayı memnun itmek iyi olu'..»

Güllü manalı manalı başını salladı :

«Yarın da kaymakam'a ziyafet çekersin..» dedi.

Müezzinoğlu sırıtarak baktı Güllü'ye

«İrahmetli bubam öyle derdi, Güllü.. Cami kapısı, hökümat kapısı, hapsana kapısı Cevizli Bahçe'ye açılı', Memet, derdi, Amanin gözünü seveyim oğul, Bahçeye sahap ol! Gündüzün mevlit okuttunsa, akşama karı oynatmazsan, ocağım başına yıkılsın..' derdi.. Bubasının sözünü tutan aldanmaz.. De, ben gideyim, Güllü.. Mevlidin sonuna erişeyim.. Ayıp olu'..»

Güllü, fırladı, Müezzinoğlu'nu önledi

«Yoo... Dünyada olmaz.. Bi' kupa şarabımı içmeden mi gidicen ağam? Şart olsun bırakmam..» dedi.

«İki saat son'a buradayız Güllü.. Bi' kupanın lâfı mı

olu'.. Ne zamandır şarabını içmemişim. Sen dayan gayri o zaman..»

«Eh, peki.. Hiç olmazsa bi' kaşık reçelimden al!..»

«İlle bi' ikramda bulunacan he?» «Kanapeye oturdu «Eh, hadi, kendin pişiriysen bi' acı gayfeni içeyim.. Safra bastırır..»

Güllü gene sitem etti :

«Yıllardır kapımı açmadın.. İlk geldiğin gün, acı gayfe mi içicen, amma da yaptın ağam..» dedi.

«Hadi sen dediğimi yap.. Senin elinde zehir olsa ballanır.»

Güllü, içeri yöneldi :

«Ah seni vefasız.. İstediğini nası' da yaptırırsıy..»

★

Müezzinoğlu tabakasını çıkarıp bir sigara yaktı, derin bir nefes çekti, savurdu. Az sonra Kevser, elinde desti, avluya girdi. Müezzinoğlu'nu görmemiş gibi, doğru kuyunun başına gitti, su doldurmak için kovayı kuyuya saldı, canlı hareketlerle eğilip kalktıkça eteği açılıyor, bacakları görünüyordu. Kuyunun içinden gümbürtülü sesler duyuluyordu. Bir sağa, bir sola ırgalanarak kovayı çıkardı kuyudan. Destiye biraz su koydu, içini temizlemek için çalkalamaya başladı.

Müezzinoğlu yerinden kalktı, bu canlı, körpe mahlûku yakından görmek istedi. Kıvrak vücudu hoşuna gitmişti

«Efferim benim küççük kekliğim, nasıl da çeki'..» Müezzinoğlu sözünü bitiremedi. Kevser ürkmüş gibi bağırarak düşürdü destiyi elinden, kırdı :

«Ay aman...» Kollarını göğsüne kavuşturarak döndü. «Kimsin sen? Ne arıyosun burda?» dedi.

Müezzinoğlu, Kevser'in ürkmüş halinden büsbütün keyiflendi, güldü :

«Bak hele çapkına!.. Ya sen kimsin? İn misin, cin misin, güvercin misin?» dedi. Kevser terslendi

«Ölünün körüyüm..» dilini çıkardı, «Destiyi kırdırdın bana.. N'apayım ben şindi? Güllü ablam kemiklerimi kırar benim.» Ağlamaya başladı.

Müezzinoğlu yaklaştı, Kevser'in başını okşadı

«Neye ağlıyosun, yazık değil mi gözlerine? Desti kırıldıysa, canın sağ olsun... Yenisini aldırırız.. Güllü ablana da söyleriz, seni dövmez..» dedi.

Kevser, daha da yükseltti ağlamasını :

«Dövmez mi, kemiklerimi bilem kırar.» Yüzünü açmıştı, gözleri ıslaktı, ama ağlamış bir hali yoktu: «Geçen gün sabunlarken sırça bardağı düşürdüm, kırdım diye Güllü ablam hırsından hep etlerimi ısırdı.» Omuzunu sıyırdı: «Bak şuraya!..»

Müezzinoğlu, Kevser'in yuvarlacık, pembe omuzlarını iştahayla okşadı, sıktı :

«Amanin, pek yazık olmuş, bu öpülesi omuzlara..» dedi, sesi pürüzlenmişti. Öpmek için eğildiği sırada, Kevser çevik bir silkinişle uzaklaştı, eteğini kaldırdı, baldırlarını gösterdi

«Şunlar da vurduğu sopaların yeri.. Elle de bak, nasıl şiş şiş!.»

Müezinoğlu, Kevser'in gergin baldırlarını avuçladı, kızın kadife teni kor gibi yaktı elini. Ne söyliyeceğini bilemedi

«Çok acıyor mu? Amanin sen sabır ver yarabbi.» dedi. Elini daha yukarılara kaydırdı, sıktı.

Kevser, Müezzinoğlu'nun eline vurdu, kıkırdadı

«Sıkıp durma öyle... Gıdıklanıyorum vallaha..»

Müezzinoğlu'nun yüzüne kan çıkmıştı, soluması artmıştı, kızı kucaklayıp öpmek istedi. Kevser balık gibi elinden kaydı :

«Tek dur! Yoksam bağırırım.» dedi. Müezzinoğlu peşine düştü :

«Dur kaçma kız, bak ne diyecem.'» Kevser havuzun öte yanına kaçtı

«Ne diyeceni biliyorum ben.. İstemem..»

Güllü Hacer, elinde kahve tepsisi, içeri girince, olup bitenleri bir anda kavradı, yüzü kâat gibi oldu. Saniye'nin marifetiydi bu.. Alacağı olsun..

Güllü kendini tuttu, kızı paylıyarak, işe başka renk vermeye çalıştı :

«Kız, gene mi destiyi kırdın? Ah başımın kara yazısı, sümsük köpek..»

Müezzinoğlu, bir şey olmamış gibi dolaşmaya başladı, yağlığını çıkarıp alnındaki terleri sildi. Güllü bağırıyordu

«Kız sen adam olmıyacak mısın? Ne dediydim sana? Kemiklerini kırayım mı senin?»

Kevser, eli ağzında, uzaktan dolanarak içeri kaçtı.

Müezzinoğlu kendini toparlamıştı :

«De canım Güllü, küçüklerin her kabahatı görülmez.» dedi.

Güllü :

«Şöyle otur da, rahat iç kahveni ağam!» dedi. Müezzinoğlu gösterilen yere oturdu, kahvesini aldı. Elleri titriyordu. Derin bir höpürtü çekti

«Eline sağlık. Tadını unutmuştuk tekmil.» dedi, bir yudum daha aldı.

«Afiyet, bal olsun ağam!» dedi Güllü, bir iskemleye iliştı.

Müezzinoğlu sordu

«Kim bu kız Güllü?»

Güllü, başını iki yana salladı :

«Başımın püsküllü belâsı.» dedi. «Sen gittikten son'a, sevabima aldım. Can yoldaşı olur, dedim, büyütür, adam ederim, dedim... Nerde?.. Aldığıma, alacağıma bin pişman etti, beni..»

Müezzinoğlu gözlerini açtı :

«Allah Allah, nesi var kızın?»

Güllü, elini dizine vurdu, başını salladı :

«Nesi yok, diye sor, hangi birini sayayım? Pis, musibetin biri.. Kulağı akar, söylemesi ayıp, geceleri yatağını kirletir. Amaaan, pis mendeburun lâfıyla midem bulanacak, de, bırak ağam..»

Müezzinoğlu kahve fincanını yere korken Güllü, koştu aldı

«Afiyet bal olsun!» dedi.

«Bi' malı satmaya göynü olmıyan, onu yerer.» dedi. Mü-

ezzinoğlu gülerek. Güllü, darılmış gibi :

«İlâhi ağam,» dedi, sitem dolu bir yüzle, «o nasıl söz? Ben senden canımı esirgemem. Lâyık olsa kendi elimle yetiştirir, koynuna sokardım.»

«Bilirim, bilirim seni..»

Güllü, sözünü kesti :

«Zati anasına habar saldım. Yarın defolup gidecek burdan.» dedi.

«Bi' doktora gösterseydin, belkim bi' çaresini bulurlardı. Yazık kıza.»

«İki yıldır yapmadığımız ilâç, göstermediğimiz hekim, hoca kaldı mı? Nafile..»

Müezzinoğlu fazla üstelemedi :

«Vah vah, yazık.. Güzel kız olacakmış ya, neyse..» Kalktı: «Eee.. bana müsaade Güllü,.. Fincan soğumadı ya, ben gideyim.. Mevlit bitmeden orda olayım..» dedi.

«A'cık daha otursaydın?»

«Gece sabaha dek vaktimiz var.» Dirseğiyle Güllü'yü dürttü: «Konuşur, dertleşiriz. Şindi bırak ta gideyim.»

Güllü ısrar etmedi :

«Eh, sen bilirsin, ağam..» dedi.

★

Kapıya doğru yürüdüler. İki adım atmadan kapı açıldı, iki güğüm şarapla Hacı Kadir içeri girdi.

Müezzinoğlu onu görünce kollarını açtı

«Vay, Hacı Kadir, eski kurt, ge' bakam.. Nasılsın, iyi misin?»

Hacı Kadir güğümleri bırakıp, koştu ağanın eline sarıldı, öpmek istedi :

«Sağlığına duacıyım, ağam.» dedi. «Hoş gelmişsin.»

Müezzinoğlu öptürmedi elini :

«Hoş bulduk.. Halâ buralarda sürtüyo'sun, he rezil?»

Hacı Kadir sırıttı, gözleri yumuştu :

«Elbette.. Bu evler bakırın kalayı gibidir, ağam.. Erkek

kısmı arada bi' buralara gelip kalaylanmazsa, evdeki insanları zehir gibi çalar.. Buraları yabana atma.. Alış veriş buralarda hazırlanır.. Evlenme kararını bilem erkek kısmı buralarda verir.»

Müezzinoğlu dolu dolu güldü :

«Yalan da değil..» dedi, «Sırım gibisin maaşallah Hacı Kadir. Genç kalmanın sırrını bize de öğretsene, serhoş rezil..»

«Meramın ne? İmamın kayığına bindiğimi görmekse, vaz geç bu sevdadan. Yoğsam dünyaya Müezzinoğullarının kazığını mı çakmak niyetindesin?»

Müezzinoğlu Güllü'ye dert yandı :

«Bak şu rezile Güllü.. Şarabının ünü dünyayı tuttu da, gene gözü Müezzinoğlu'nun ününde..»

Hacı Kadir yarı ciddî bir suratla

«Yoo..» dedi, «Hacı Kadir bindiği dalı kesmez.. Müezzinoğlu olmasa, Yumurtacıların Paşa Ismayıl da olmazdı.. Martuka sahibi Aziz Reis te olmazdı.. Keresteci Lâdinoğlu da olmazdı.. Sen ne diyo'sun allahasen ağam, Hacı Kadir'in lâfı mı olur?»

Hacı Kadir'in bu sözlerinden pek keyiflendi Müezzinoğlu :

«Şuna bak hele, Güllü..» dedi, «Belediye İreisi gibi konuşuyo' herif..»

Güllü, manalı manalı gülerek başını salladı :

«Hacı Kadir'i ne sandındı, sen ağam?» dedi.

Hacı Kadir, Müezinoğlu'nu koltuklamayı kesmedi

«Sayende İstanbul gazetelerine adımız geçti.. Gazetede resmini gördüğümüz gün, bütün kasaba gurel gibi kabardık hep; tıslıyarak dolaştık.. Aha şöyle..» Hacı Kadir, bacaklarını kısaltıp kollarını yerde sürüyerek, kabarmış hindi gibi dolaşmaya başladı ortada.. Müezzinoğlu, kasıklarını tutarak gülüyordu Hacı Kadir'e.. Güllü de, tasasını unutmuş, kıkırdıyordu..

«İlâhi çok yaşa Hacı Kadir, emi?» dedi Müezzinoğlu, «Çok hoş adamsın..» Avucunun içiyle gözlerindeki yaşı sildi. «Oğlun nasıl, Hacı Kadir? Görmiyeli çok oldu.»

Güllü atıldı :

«İt gibi dolaşmaya başladı bur'larda..» dedi.

Müezzinoğlu tesbihini şakırdattı :

«Armıt, dalının dibine düşer, derler.. Şaşmam..»

Hacı Kadir, Güllü'ye sırıttı

«A'cık daha büyüsün hele, sen o zaman görürsün dolaşmayı..»

«Ortayı bitirdi mi oğlan Hacı Kadir?» diye sordu Müezzinoğlu.

«Bitirmez otur mu? Has bitirdi. Adı da lâvhadan hiç inmedi.. Üzerine yok oğlanın mektepte..» dedi Hacı Kadir.

«Efferim Ahmed'ime. Ne iş tutacak oğlan Hacı Kadir?»

Hacı Kadir omuzlarını kaldırdı :

«Bilmem..» dedi, «Bir baltaya sap olur elbet..»

Müezzinoğlu genzini temizledi, tükürdü

«Hökümet kapısına kulak asma Hacı Kadir..» dedi, «Bir pavlike kâtibi olsun daha iyi.. Mektep görmüş kâtibin hali başka olur.. Benim Kâya Süleyman, emsalinin en iyisi, öyleyken on para etmez.. Mektep görmüş bi' kâhyam olmasını isterdim..»

«Nasibinde varsa olur ağam..»

Müezzinoğlu, vaad sezilen bir söyleyişle :

«Hele bakalım bi'..» dedi, «Sırası gelince her iş olur Hacı Kadir, her iş olur..» Göğümleri ayağıyle dürttü

«Bunlar elma şarabı mı?» dedi, «Senin elma şarabının da emsali yoktur hani. Köpürü köpürü verir.. Bunlar hangi yılın şarabı?»

Hacı Kadir'in gözleri yumuştu.

«İki yıl önce tadına baktığın şaraptan getirdim.. Karının yenisi, şarabın eskisi...»

Müezzinoğlu dolu dolu güldü. Güllü, burun kırdı :

«Allah gözünü doyursun senin, irezil..» diye payladı Hacı Kadir'i. «Yeni der de bi' daha demezsin.. Evde de karıların turşusunu kurarsın..»

Hacı Kadir, keyfinden ağzı kulaklarında :

«Ne parladın gülüm?» dedi, «Demin ağa genç kalmanın

sırrını sorduydu, aha ben de söyledim.»

Müezzinoğlu elini salladı

«Gözün kör olmasın, emi Hacı Kadir..» dedi, avlu kapısına yöneldi. «Ben gideyim de, rahatça dövüşün siz..» Güllü koştu, kapıyı açtı. Müezzinoğlu çıkmadan döndü: «Sağlıcakla kalın..» İkisi birden: «Güle güle ağam..» dediler.

★

Kapının örtülmesiyle birlikte, Güllü'nün yüzündeki gülümseme de kayboldu, üzüntülü, tasalı bir hal belirdi. Hacı Kadir bu değişmeyi gördü:

«Müezzinoğlu geldi, diye kabına sığamazsın sandımdı... Tasalanmış gibisin. Nen var?»

Güllü omuzlarını silkti:

«Ölünün körü var...» dedi.

«Ağa mı canını sıktı yoğsam?»

«Aramızın bozulmasını pek istiyo'sun değil mi?»

«Niye istiyecek mişim? Allah birbirinize bağışlasın... Yabanın dilberleri posasını çıkarmamışlardır inşallah...»

«Tuh utanmaz... Sıkılmıyorsun, değil mi?»

Hacı Kadir omuzlarını kıstı, pis pis güldü:

«Neye sıkılacakmışım? Müslüman dini aşikâre...» Kasıklarını kaşıdı: «Ne anladıyo ağa? Istanbul'un karılarını beğenmiş mi?»

Güllü sabrı tükenmiş gibi:

«Boşuna uğraşma, ağzımdan lâf alamazsın...» dedi.

Hacı Kadir omuzlarını silkeledi:

«Lâf alıp ta ne'decekmişim? Berber Ali miyim ben? Kasabanın fukara gazetesi odur».

«Sen de bu kasabadan değil misin? Bitti... Sır tutamazsınız hiç biriniz. Duyduğunu türkü yakıp, âleme yaymazsanız içiniz ırahat etmez...»

Hacı Kadir ellerini kuşağına soktu, ağzını büzdü:

«Bak hele şuna!...» dedi, «Civci kabuğunu beğenmiyor...

Kız sen de bu kasabadan değil misin? Kınamanın ucu gelir, kendine de dokanır».

Güllü, kollarını kavuşturdu:

«Hiç bilem dokanmaz... Burada doğmadığımı bilmez değilsin... Kafa kâadımda da yazılı... Ben Istanbulluyum... Babam da o zaman kasabanın kaymakamıymış. Halis bi İstanbul efendisiymiş, anam söylerdi».

Hacı Kadir, çenesinin ucuyla baktı Güllü'ye:

«Bu masallar hep ananın uydurması... Istanbulluymuş... O kart orospu, töbe töbe, şeytan el çekmiş, günaha da sokuyo'sun beni, — kim bilir kimden peydahlamıştı seni, tuttu, kaymakama yamandı...»

Güllü, sert sert baktı Hacı Kadir'e:

«İrezilliği bırak, edepli konuş Hacı Kadir...» dedi.

Hacı Kadir tınmadı:

«Edeplisi medeplisi bu... Kaymakam bunağın biriydi, anana da yangındı. Rezalet Mabeynden duyulmasın diye anan Naziye'yi nikâhladı, İstanbul'a götürdü. Sen burada dünyaya geldin. Kafa kâadında ne yazarsa yazsın...»

Güllü, dargın, içeri yöneldi:

«Seninle konuşanda kabahat... İrezile lâf mı yetişir?»

Hacı Kadir, ardından yetişti, kolunu tuttu:

«Dur kız, neye surat edip kaçıyo'sun? İki güğüm şarap geti'dim, elinin ucunu da mı koklatmıyacan?» dedi, ötesini berisini gıdıkladı.

Güllü, Hacı Kadir'in eline vurdu:

«Doğru dur!... Densiz irezil... Bi gören olur...» dedi.

«Görürse görsün kız... Benim sana yangın olduğumu bilmeyen var mı?»

«De susu... İhtiyarladın gittin, uslanmadın taha... Dört karısı olan kim var şu kasabada senden başka? İrezil...»

Hacı Kadir elini kaldırdı:

«Yoo, onları karıştırma. Onlar helâl, sen haramsın... Allah haramı tatlı yaratmış, Güllü... Cennetten tatlı olmasa âdem babamız tadına bakmaya kalkmazdı haramın... Haram bu, Güllü... Haram tatlı olmasa, Çarşı semtinin hacısı hocası,

basılmayı göze alır da bu yana sökün eder miydi? Hava kararda mı Çarşı camisinin imâmı bilem yerinde duramıyo!...»

Güllü, eliyle sert bir hareket yaparak Hacı Kadir'in sözünü kesti:

«Bırak şu deccal kılıklı soytarıyı...» dedi, «Hepiniz aynı çamırdan karılmışsınız, adı batasıcalar... Geçende mevlide çağırdıydım lâneti. Herkes dağılıp gittikten sonra, a'cık dinleneyim, diye havuzun başında kaldıydı; ben de Kevser'le bi kupa mevlit şerbeti yolladıydım... Tırnak kadar kıza çimcik atmaz mı? Papaz, kızın budunu gövertmiş».

«Bak hele kör olasıcaya... Günah be... O, bacak kadar çocuk taha...»

Güllü, lâfı istediği yere getirmekten memnun coştu:

«Günah ya...» dedi, «Kızın eteğine çamır sıçrayacak, diye ödüm kopuyo». Hacı Kadir'e sokuldu, kösteğiyle oynamaya başladı: «Kız serilip serpiliyor, Hacı Kadir, namısı tehlikede... Allahın bildiği kuldan saklanmaz... Biz nasılsa yoldan çıkmışız, eteğimiz çamıra bulanmış... Günahımız büyük... Ama olmuş bi kere... Lâkin bu kıza yazık, Hacı Kadir... Elimin altında ziyan olursa benim yatacak yerim kalmaz öte yanda...»

Hacı Kadir, lâf nereye varacak diye süzdü Güllü'yü:

«Doğru...» dedi.

Güllü, yakılmaya devam etti:

«Ben Kevser'i alırkana, anası ölüm döşeğindeydi, vasiyet etti, ben de kızını ev - bark sahibi edeceğime andiçtim. Kadın nalburdan aldığı kötü hastalık yüzünden öldü. Vasiyetini tutmam ilâzım, yoğsam yarın ahirette yirmi tırnağıynan yakama sarılı...»

«Elbette sözünü tutmalısın Güllü...»

Güllü, ellerini Hacı Kadir'in omuzlarına koydu, gözlerinin içine en tatlı bakışlarıyla baktı:

«Oysa, gelen giden kıza sataşmaya başladı, Hacı Kadir... Bugün kolunu budunu sıkarlar, yarın da... İyisi mi kızın gözü açılmadan onu selâmete iletmeli... Senin bu işde bana bi yardımın dokanır, diye düşündüm...». Hacı Kadir bunu fırsat bildi, kollarını doladı Güllü'nün kalın beline. Güllü tınmadı:

«Hani, senin de günahların çoktur, Hacı Kadir... Senin de, benim kadar sevaba ihtiyacın vardır... Birlikte bi sevap işliyelim, he- Ne dersin, Hacı Kadir?»

Hacı Kadir Güllü'yü kendine çekti, sıktı :

«Birlikte günah işlesek, ben taha çok sevinirim...» dedi.

Gülü, Hacı Kadir'in kollarından kurtulmaya çalışmadı, cilveyle burnunu sıktı :

«Zevzekliği bırak Hacı Kadir, şakanın sırası değil...» dedi.

Hacı Kadir, sakalının ucuyla yüzünü okşadı Güllü'nün :

«Nasıl bi yardımım dokanır bu işde sana, anlıyamadım... Yapabileceğim bir şeyse, esirgemiyeceğimi bilirsin».

«Yapılmıyacak işeyi ben de istiyemem ki senden...»

Hacı Kadir, daha sıkı sarıldı Güllü'ye :

«De söyle öyleyse...»

Güllü, parmaklarıyla Hacı Kadir'in sakallarını taramaya başladı :

«Düşündüm, taşındım, Hacı Kadir, en münasibi şu : Kevser'i besleme diye alıp evine götürürsen, kızı her türlü kazadan, belâdan kurtarmış olursun...»

Hacı Kadir, daldığı zevk âleminden ayılır gibi :

«Besleme diye, he? Kim Ben mi?» diye açtı gözlerini...

Güllü, başını salladı

«Elbette sen... Karılarım ihtiyarladı gayri, demiyor muydun? Eve yardımcı getirdin diye sana dua ederler...»

Hacı Kadir kollarını gevşetti :

«Sen sapıttın temelli.» dedi, «Piliç gibi kızı görünce, üstümüze kuma mı geti'din? diye başıma üşüşürler de, tepemde saç komazlar...» Güllü'yü itti. «Git canım, olmaz böyle işey... Yoo... Ben yapamam...»

Güllü, peşini bırakmadı :

«Asıl sapıtan sensin... Hemen de aklına fesatlık gelir... Oncacık kız kuma mı olurmuş? Olsa da ne ilâzım gelir? Küçük karından başkası sevinirler hep... Hadice'nin de üstüne kuma gelmiş, diye bayram ederler...»

Hacı Kadir duraladı :

«Yalan değil, ortancalar bulsalar bi kaşık suda boğarlar

Hatça'yı. Üstüne kuma getirsem, kına yakarlar ellerine belkim de... Ama... De, zihnimi karıştırma Güllü... Olmaz böyle şey... Üstüme varma allahasen...»

Güllü, Hacı Kadir'in yüreğine kurt düşürdüğünü anlamıştı, tebelleş oldu:

«Olmaz, der de bi daha demezsin... Neden olmıyacakmış? Pek âlâ olur. Besleme diye götüreceksin...»

«Tut ki besleme diye götürdük kızı... Evdeki karılar da ses çıkarmadılar... Ya oğlan n'olacak?» diye sordu Hacı Kadir.

Güllü, anlamazlıktan geldi:

«Kim? Ahmet mi? Ne karışırmış Ahmet bu işe?».

«Bilmez gibi konuşma... Kızı al, eve götür, oğlan bi tenhada bastırıversin... Sevap alacağım, derken günaha gir...». Sırtını döndü, yürüdü: «Olacak şey değil bu... Yapamam... Elimle oğlana körpe kuzu ikram idecek kadar hovarda değilim ben Güllü».

Güllü, ellerini kalçalarına koydu, direndi:

«Kızın burada ziyan olması taha mı iyi? Korktuğuna uğrasan ne çıkar? Nikâhlayıverirsin... Kızın ne kusuru var?»

Hacı Kadir, lâhavle çekti:

«Al bu da on paralık... Lâf diye mi söyledin bunu rezil... Kız, oğlanın dengi mi? Değil mi? Bir tarafa bırak... Çarşı semtinin, Gülbucağı'ndan kız alması âdet olmuş mu, onu düşün bi... Kevser'i Ahmete alırsam bizi, sağlam tefe korlar. İki paralık oluruz da, insan içine çıkacak yüzümüz kalmaz. Ne zoruma? Dertsiz başıma dert mi sardırayım?»

«Bunak bunak söyleniyo'sun, Hacı Kadir... Şarabı fazla mı kaçırdın, ne? Kızı buradan alıp götürdüğünü kim bilecek? Onu buradan aldığını söylemen şart mı? Köyden gelmiş, öksüz bi kız getirdim size, dersin... Oğlanın bi halt karıştırmasından korkuyo'san, onu evden uzaklaştırmanın bi' çaresi bulunur elbet...»

«Hoppala... Şimdi de oğlanı mı kovuyoruz evden?»

«Gençlik taslıyo'sun ya, nafile Hacı Kadir... Bunamağa başladın temelli.. Kim diyor sana oğlanı evden kov, diye? De-

min Müezzinoğlu ne dedi, hatırlasana bi' yol... Ahmet için... Mektep görmüş kâtibin hali başka olur demedi mi?»

«Dediyse n'olacak?»

«Ben de durmuş, senin gibi bunakla çene yarıştırıyorum... Şarapları soğutayım taha iyi...» Haci Kadir'i merakta bırakarak, kuyuya doğru yürüdü: «Kevser, Kevseeer!...» diye bağırdı.

Hacı Kadir:

«Ne küsüyorsun», dedi, «anlıyamadım, ayıp değil ya?»

«Anlaşılmıyacak ne var bunda? Müezzinoğlu, Ahmet'in zekâsını beyeniyo', onu kendine kâtip etmek istiyo'... Gün gibi aşikâr bu ya, senin niyetin yok...»

Kevser kapıda göründü:

«Buyur Güllü abla... Beni mi istedin?» Saçlarını taramış, omuzlarına dağıtılmıştı... Haci Kadir'e tatlı tatlı bakarak sırıttı.

Güllü:

«Şu güğümlerden birini kuyuya sal» dedi.

«Peki Güllü abla...»

Kevser, güğümlerden birini aldı, kuyunun demirine asılı duran ipe bağladı, yavaş yavaş kuyuya salmaya başladı. Eğildikçe, eteği altında tombul bacakları görünüyordu. Hacı Kadir, alıcı gözlerle kızın her yanını inceliyordu.

Kevser, güğümü çarpmadan suya saldıktan sonra doğruldu, öteki güğümü aldı:

«Güğümü boşaltayım mı Haci Kadir emmi, yoğsam dursun mu?»

«Dursun, dursun!...» Kevser önünden geçerken başını okşadı: «Saçlarını sevsinler... Ne de yaraşmış gövercine...» dedi.

Güllü, içeri giden Kevser'e seslendi:

«Güğümü sağa sola çarpıp delmiyesin, karışmam sona...»

«Peki Güllü abla».

Haci Kadir keyifli keyifli güldü:

«Haci Kadir'in her şeyleri sağlamdır, bir şeycik olmaz Güllü...» dedi. Kafasında hep oğlunun kâtipliği dolanıyordu.

«Müezzinoğlu bizim oğlanı essahtan da kendine kâtip eder mi ki?»

Güllü, Hacı Kadir'in yola geldiğini görüyordu:

«Ben bir şey istiyeyim de, Müezzinoğlu yapmasın, görülmüş şey mi bu?»

Hacı Kadir'in kuşkusu yoktu bundan, büsbütün keyiflendi:

«Bak hele...» dedi, «Bizim oğlanı ağaya kâtip ettirecen, he? Hımın... Hani böyle bi' şey olursa, bizim bilâder kıskançlığından çatlar... Kendi oğlunu dispansere odacı yazdırmış diye, habire bana çalım satardı, şu oğlunu bi' baltaya sap edemedin gitti der, dururdu».

«İşte fena mı, Ahmet, Müezzinoğlu'na kâtip oldu mu, o da ağzının payını alır».

Hacı Kadir elini sakalına vurdu:

«Bu iyi, iyi ya, karıları ne'tmeli? Günün birinde Kevser'i Gülbucağı'ndan aldığımı duyarlarsa, işimi bitirirler... Vaz geç Güllü allahasen».

Güllü, iyice suratını astı:

«Çok naz aşık usandırır, derler, Hacı Kadir... Ben sana her kolaylığı gösteriyorum, sen ayak direyo'sun... N'apalım, kırk yılda bir, Güllü uğruna küçük bi' fedakârlığı göze almıyo'sun... Bi' de, 'ben senin kara gün dostunum' dersin...»

«Gene de öyleyim, Güllü... Ama bu iş pek karışık... Konuşurkana hemen oluverecek bi' şey gibi görünüyorsa da, öyle değil... Bunda âleme irezil olmak ta var...»

Güllü sabırsızlandı:

«Hiç bilem yok... Oğlun pavlikeye kâtip gidecek... Karılarına da kız için bi' masal uydurursun, 'yer depreminde öysüz kalmış şu köylü kızını getirmişler, hizmetinize bakıversin, diye aldım, geldim' dersin... Böyle bi' öysüze kim olsa acır...»

«Ya bi' tanıyan olursa?»

«Sizin semtin karıları da, erkekleri gibi, gizli gizli bu yana geliyorsa, buna bi' diyeceğim yok... Deli misin sen Hacı Kadir? Evin içinde onu kim görüp, kim tanıyacak? Öööf...

De canım Hacı Kadir... Amma da uzattın. Şu işe, he! deyiver de, olsun bitsin».

Hacı Kadir, kızı koluna vermişler gibi irkildi:

«Dur hele, dur Güllü... Hemencicik he! denecek bi' iş değil bu... Enine boyuna düşünmem lâzım... Bu kadar sık - boğaz itmenden bi' şey ağnamıyorum. Yangından mal kaçırır gibi, hemen kızı al, götür, diyorsun... Şindiye dek durmuş, bi' kaç gün daha dursun, ne çıkar?»

Güllü derin bir öf çekti:

«Sebebi ortada... Müezzinoğlu kasabaya geldi, artık burası arı kovanı gibi işler, her çeşit insan gelir, işim başımdan aşar, kıza göz kulak olamam... Korkum bu... Başka ne korkum olacak?»

Hacı Kadir çaresizlikle ellerini ovuşturdu:

«O da doğru ya... Ne'tsek bilmem ki!...»

Güllü, Hacı Kadir'in direncini kaybettiğini anladı, bir olup bittiye getirmenin sırasıydı:

«Düşünecek bir şey kalmadı işte, Hacı Kadir, yapacağını da öğrendin. Şindi Kevser'i çağırayım, işi ona aç... Ha, buradan kendisini benim gönderdiğimi bilmesin, zorluk çıkarır başımıza...» Seslendi: «Kevser, Kevseeer».

Hacı Kadir telâşlandı:

«Dur yahu, dur... Neye çağırıyorsun kızı? Sabırlı ol a'cık Güllü...»

«Ne varmış sabırlı olacak? Ha bi' gün önce, ha bi' gün sona...» Sesini yükseltti: «Kevser, Kevser... Adı batasıca ner'lerdesin?»

Kevser koşarak geldi:

«Buyur Güllü abla...»

Hacı Kadir, Güllü'nün ellerine sarıldı:

«Allahasen söyleme, Güllü...»

Güllü, onu eliyle itti; sesini tadlandırarak Kevser'e:

«Bak kızım Kevser...» dedi, «Hacı Kadir emminin bi' teklifi var».

Hacı Kadir engel olmaya çalıştı:

«Canım ben bi' şey...» Güllü ona söyletmedi:

«... Diyor ki, Kevser artık serpildi, diyor, koca kız oldu, diyor, onu burda itin uğursuzun arasında tutmak günah olur, diyor...»

Hacı Kadir gene davrandı:

«İyi ama ben...» Güllü fırsat vermedi:

«Başına türlü hal gelir, diyor, yazık olur kıza, diyor, onu bana ver de kendime evlât edineyim, diyor...»

Hacı Kadir bağırdı:

«Güllü, bi' düşünsene, dört kadın...» Ama sözünü tekmilleyemedi.

«Ne dersin buna sen Kevser?»

Kevser'in gözleri parladı:

«Siz ne münasip görürseniz, ben: peki, derim abla...»

Hacı Kadir elini dizine vurdu:

«Gördün mü bak...»

Güllü onu konuşturmadı:

«Kevser, kızım... Sana bağırır çağırırdım, canını yaktığım da olurdu. Ama bunları senin iyiliğin için yapardım. Seni severim, senden hoşnudum, seni buradan, zorla göndermek istemem... İyi düşün de, öyle karar ver...»

Kevser, Güllü'nün elini öptü:

«Benim de senden bi' şikâyetim yok abla... Eksik olma... Beni baktın, bu yaşa getirdin. Hacı Kadir emmim de iyi düşünmüş... Dört karısının her birinden bi' marifet öğrensem, hanım olurum...»

Güllü, Kevser'i omuzundan tuttu:

«Peki öyleysem... Git Hacı Kadir emminin ellerini öp...»

Kevser koştu, Hacı Kadir'in ayaklarına kapandı. Hacı Kadir, kızın kolundan tuttu, kaldırdı, bir şey diyemedi. Kevser, Hacı Kadir'in boynuna sarıldı, yanağından öptü.

Saniye, kapının arkasında gizlenmeğe ihtiyaç kalmadığını gördü, avluya çıktı:

«Hayır ola, ne var? N'oluyorsunuz?»

Hacı Kadir:

«Yangından mal kaçırıyoruz». dedi.

Güllü:

«Hacı Kadir, bizim Kevser'i evlât edinmeğe karar vermiş. Kız da ırazı oldu». dedi.

Saniye yapma bir sevinç gösterdi:

«Doğru mu Hacı Kadir?»

Hacı Kadir bir kanepeye çöktü:

«N'apalım öyle oldu Saniye...»

Güllü açıkladı:

«Kızı burda hovardaların arasında tutmak günah olur, dedi, başına türlü hal gelir, dedi, kız ziyan olur, ver de bağrıma basayım, dedi. Ben de ırazı oldum. İyi ettik mi?»

«Afferin size... Büyük hayır işlemişsiniz... Duyan Hacı Kadir'e aşkolsun, diyecek...»

Güllü, Saniye'nin sözünü kesti:

«Yooo... aman, sakın ha... Aramızda kalacak bu... Malum a, öbür mahallenin insanları namıslı geçinir. Kocaları burdan ayrılmaz, öyleyken bizim semtten birinin aralarına karıştığını görmek istemezler. Hacı Kadir'e söz getirmiyelim».

«Orası da doğru... Merak etme Hacı Kadir!... Biz ser verir, sır vermeyiz. Aman pek sevindim bu işe... Kız Kevser... Ömrün oldukça Hacı Kadir'e kul köle olsan gene hakkını ödeyemezsin».

Kevser, ezildi büzüldü:

«Allah onun da muradını verir elbet...» dedi.

Hacı Kadir, Kevser'e:

«İçim yanıyo', bana bi' kupa su geti' kızım Kevser». dedi.

Kevser fırladı:

«Şindi Hacı Kadir emmi...» dedi, içeriye koştu.

Saniye:

«Gün döndü Güllü... Ben çalgıcıları almaya gideyim... Gecikmesinler...»

Güllü başını salladı:

«Sen bilirsin» dedi. Saniye başını örttü:

«Allahaısmarladık Hacı Kadir». dedi, «Bize de beklerim, gel».

«Güle güle... Gelirim... Sende de sürülecek kız var mı?»

Saniye bir şey demeden çekti kapıyı, gitti.

Kevser suyu getirdi:

«Buyur, Hacı Kadir emmi».

Hacı Kadir suyu aldı:

«Berhudar ol güvercinim». dedi. Bu ellerin kendisine şarap sunduğunu tasarladı. Suyu keyifle içti:

«Allah kısmetini su gibi daim etsin». dedi.

Kevser, afiyet olsun!... dedi, kupayı aldı, çıktı.

«Bu gece Müezzinoğlu'na senin Ahmet'i pavlikesine kâtip almasını söylerim, Hacı Kadir... Bunu oldu, belle... Yaptığın iyilik için sana bir de sır söyliyeyim. Demin söyliyecektim, amma, 'kızı bana sürmek için pazarlığa girişti dersin diye korktum, söylemedim».

Hacı Kadir elini uzattı:

«Başıma yeni bir çorap örmiye kalkacaksan, vaz geç, söyleme...»

«Buna mucide desem de olur».

«Mucide mi? Ne mucidesi?»

Güllü sokuldu:

«Kimseye söylemiyeceğine andiç bi' yol da, deyivereyim».

«Allah allah, üzmeden de söylemezsin».

«Sen andiç hele...»

Hacı Kadir başını salladı:

«Sen bili'n yarabbi... Peki, dediğin olsun: Dört karımın bâşı için söylemem».

«Yoo... Olmadı... Sen onların ölüm habarını alsan, bayram edersin. Bu yemin olmaz...»

«Neyin üzerine andiçeyim öyleyse, deyiver?»

«(Söyleysem, tanrı beni yedi köyün maskarası etsin, dünyada yüzüme bakan karı bulunmasın!.) de!.»

Hacı Kadir güldü:

«Kısacası: Allah canımı alsın!... dememi istiyorsun... Peki... andiçerim ki söylemem...»

«Demin, sen gelmeden ağa ne dedi, biliyo'musun?»

«— Ne dedi?»

«(Ölen Belediye İreisinin yerine Hacı Kadir'i seçtirsek, bize yâr olur mu ki, Güllü?) dedi».

«Aman deme?... Belediye İreisi ha?»

«Yalanım varsa şuradan şuraya gitmiyeyim. Senin yanında da çıtlattı : (Hacı Kadir Belediye İreisi gibi konuşuyor). demedi miydi?»

Hacı Kadir, elini sakalına vurdu :

«Sahiden de dediydi...» Güldü : «Dediydi ya, benden Belediye İreisi olur mu Güllü?»

«Neye olmasın? Senin eski Belediye İreisinden neyin eksik? Üstelik sen ondan akıllısın». Haci Kadir'in sakalını okşadı : «Dört karılı evi çeviren adam, belediyeyi parmağının ucunda oynatır».

Hacı Kadir başını salladı, güldü :

«Belediyeler benim gibi adamların elinde kaldıysa, işler pek ileri gitmiş demek... Tüh tüh tüh... Maşallah...» Ciddileşti : «Kız ne diyo'sun sen? Okumuşluğum bilem kıt benim, Güllü. Azalık ediyoruz ama, ben Belediye işlerinden, hele ireislikten ne ağnarım?»

Güllü, eliyle Hacı Kadir'in göğsüne vurdu :

«İlâhi Hacı Kadir... Belediyede ne iş görülür ki? Üç beş esnafa ceza kesmek te iş mi? Yazmaktan, çizmekten sana ne? Belediye'nin kâtipleri ne güne duruyo'? Onlar yazsınlar, çizsinler... Sen de mühür basar, imza atarsın, olur biter».

Hacı Kadir kalktı :

«Kız Güllü... Sen beni temelli zıvanadan çıkaracan ya, dur bakalım».

«Eski dost düşman olmaz Hacı Kadir... Ne yalan söyliyeyim, ben kırmıyacağını biliyordum».

«Hatır için çiğ tavuk yenir».

Güllü, dirseğiyle dürttüğü Hacı Kadir'i :

«Bu tavuk ta değil, piliç...»

Hacı Kadir, Güllü'nün gözü içine baktı :

«Ama yemek için değil, beslemek için aldık Güllü.. »

Güllü, Hacı Kadir'den uzaklaştı :

«Şakayı bırakalım Hacı Kadir... Yarın gece ortalık kararınca, kızı almaya geleceksin, değil mi?»

«İşleri yoluna koyarsam, elbet te gelirim...»

Koştu, Hacı Kadir'i yanağından öptü:

«Afferim Hacı Kadir... Gözüme girdin». Bir daha öptü. Hacı Kadir onu itti:

«De çekil başımdan, irezil...! (Bir gören olur!) diyen sen değil miydin?»

«Saniye buradaydı da, ondan öyle söyledim. Müezzinoğlu'na hemen yetiştirir o hınzır.»

Hacı Kadir gitmeye davrandı:

«Misafirlerin bastırmadan da, ben gideyim öyleysem, sana söz gelmesin...»

«Karılarımdan korkarım demezsin de...» Hacı Kadir'i kapıya doğru götürdü.

Hacı Kadir:

«Karda yürüyüp iz vermemek, hovardalığın ilk şartıdır, Güllü... Sen istersen buna korku de!...» Kapıyı açtı: «Hadi hoşçakal».

Güllü, Hacı Kadir'in ardından kapıyı örttü. Keyfinden bir türkü tutturdu, parmaklarını şaklatarak, bir iki döndü avlunun ortasında...

İKİNCİ BÖLÜM

Müezzinoğlu, Güllü'nün avlusundan ırmağa giden patikaya ağır ağır iniyordu. Konağın pencerelerinden dökülen mevlût dizeleri dalga dalga kulağına geliyordu:

Göre kim meydan senindir bu gece
Sohbet-i Sultan senindir bu gece.

Daha yarım saat sürerdi mevlût, vakti vardı. Küçük kız güzeldi, kıvraktı, Güllü'den boşalan yeri doldurabilirdi. Güllü çökmüştü yazık... Elbet çökecek... Ne zamanın Güllü'sü o... On, onbeş yıl önce yaman kahpeydi. Sülün gibi vücuduyla sabahlara dek oynardı da, bana mısın demezdi. Şimdi pek kalınlaşmış... Oyun da yakışmaz gayri... Saniye ondan bir parmak daha iyi... İkisi de Hacı Kadir'in şarabıyla yutulurlar ancak.

Hacı Kadir'i Belediye reisi yaptırmak iyi akıl... Şarabı bi' yandan, kendi bi' yandan. Ne ister de yaptıramaz insan?

Müezzinoğlu'nun ayak sesini duyan Kâtip Süleyman efendi, çömeldiği ağacın dibinden fırladı, kalktı, kayığın ipine asıldı, kıyıya yanaştırdı, sonra ellerini kavuşturarak hürmetle ağasını bekledi.

Müezzinoğlu, tasarılarının keyfiyle, kâtibine gönül alıcı bir iki lâf söylemek hevesini duydu:

«Efferin Süleyman, kayığı pek güzel boyatmışsın... Demin farkına varmamışım... Kırmızının iyi'sin düşürmüşsün. Suyun yüzünde kor gibi duruyor kayık... İsteyince bi' yaparsın ki...» dedi. Süleyman'ın yüreğinde topaklanan sıkıntı çözülüverdi. Şu Güllü'de bi' tılsım vardı herhalde...

«Kırmızıyı pek seversin diye, o renge boyattım, ağam. Seni memnun görmek sevindirir beni». Elini uzattı, ağanın kayığa binmesine yardım etti.

Müezzinoğlu sandala yerleşti:

«Kısa zamanda işleri de derleyip toplasan, yok mu...» Sözünün altını tamamlamadı. Bu çeşit kapalı vaatlerin etkisi daha başka olurdu.

«Sen başımda olunca, evvel allah her güçlüğün hakkından gelirim». Kâtip, gücünü göstermek ister gibi asıldı küreklere.

«İyi olur işler, kâtip, iyi olur işler... Üzme kendini...»

İki kürek vuruşuyla karşı iskeleye ulaştı sandal. Süleyman efendi iskeleyi eliyle tutarak, sandalı yanaştırdı, bağladı, ağasının çıkmasına yardım etti.

Yukardan, konağın içinden koro halinde bir ilâhi okunuyordu:

Ya ilâhi! kılma bizi dâllîn.

Müezzinoğlu'yla kâtibi, biri önde, öteki arkada, ilâhiyi dinliyerek yokuşu tırmandılar. Kameriyenin yanından geçerken Fen Memuru bitiverdi karşılarında. Müezzinoğlu boş bulundu, bir adım geriledi. Kâtibin eli, alışkanlıkla, kilot pantalonunun arkasına gitti. Fen Memuru, şakayı sevenlerin gamsızlığıyla güldü:

«Karadenizde gemilerin mi battı, bu ne dalgınlık ağam?» dedi.

Müezzinoğlu, Fen Memurunu tanıyınca, kollarını açtı:

«Vay Murat efendi... sen misin? Ödümüzü kopardın, bre herif...» Sarıldı, Fen Memurunu kucakladı. «Geleli, gözümüzü yollarda kodun, ner'lerdesin?»

Fen Memuru, ağayı kolları arasında tutarak yüzüne baktı:

«Maşallah çelik gibisin gene ağam... İstanbul sana yaramış...»

Müezzinoğlu keyifli keyifli güldü:

«Kefeni yırttık işte... Ölümümüzü bekliyen düşmanlar çatlasın...» Fen Memurunu kolundan tuttu: «Gel şöyle ırmağa karşı bi' gayfe içelim sennen». Kâtibine döndü: «Süleyman efendi, git söyle, bize iki gayfe pişirsinler. Birer de nargile doldursunlar... Murat efendi burada nargile içmesini sever».

Süleyman efendi ağanın Fen Memuruyla yalnız kalmak istediğini anladı:

«Baş üstüne, şindi ağam...» dedi, geri geri çekildi, gitti.

Kameriyede, ırmağa karşı oturdular. Müezzinoğlu:

«De bakam, tekmili ver...» dedi.

Fen Memuru elini iç cebine attı, bir mektup çıkardı:

«İki gün önce aldım bu mektubu... Yokardan geliyo!...»

Müezzinoğlu dirseğiyle bir dizine dayanarak Fen Memuruna eğildi, tesbihini şakırdattı

«Eee... Ne yazıyo' içinde?' Kimmiş gönderen?»

«Bayındırlık Bakanlığı Şube Müdürlerinden biri gönderiyo' bu mektubu... Benim mektep arkadaşım... Geçende kasabaya geldilerdi. Duymuşsundur, kasabamızdan bi' demiryolu geçeceğmiş...» Müezzinoğlu başını salladı. «Gelenler demiryolu için her yanı karış karış dolaştılar, ölçüp biçtiler. Burda kaldıkları günler Şube Müdürünü misafir ettim, ağırladım».

«İyi etmişsin...» Ağa, Fen Memurunun bunları hesabına geçirdiğini biliyordu.

Fen Memuru birşey hatırlamış gibi güldü:

«Hoş adamdır Şube Müdürü... Bahçelerin arasında dolaşırkana ne yaptı biliyo'musun? Vergi yazmıya geldik, diye etrafa haber yaydı. Haberi duyan erkekler birer yana savuştular. Meydan karılara, kızlara kaldı. Başladılar mâniyle, türküyle mü-

hendislere sataşmaya... Bizim mektep arkadaşı bi' kızın gülüşüne tutuldu, çitten aşmak istedi, ama beceremedi, pantalonundan çite asıldı kaldı, rezil oldu kızlara...»

İkisi birden gülüştüler. Müezzinoğlu sabırsızlıkla sordu:

«Lâfı uzadıyo'sun Murad efendi... Senin mühendisin selâm kelâmı yazmadı ya?»

Fen Memuru yüzünü buruşturdu:

«Kötü habarı söylemeye bi' türlü dili varmıyo' insanın...»

Müezzinoğlu'nun yüzü taş kesildi. Tesbihini hızlı hızlı çekti:

«Neymiş bu kötü haber?»

Fen Memuru gene birden söyliyemedi:

«Burdayken arkadaşa senden söz açtıydım. 'Tiren yolunun nereden geçeceği belli olunca bana tez elden bildirirsen, Müezzinoğlu seni memnun ider.' dediydim. Meramım sana kârlı bi' iş fırsatı hazırlamaktı ağam... Ama gelen haber kötü...»

Müezzinoğlu, Fen Memurunun dizine vurdu:

«Amma da insafsızmışsın bre herif...» dedi, «İnsanı çatlatmak mı meramın?»

Fen Memuru söylemeğe karar verdi:

«Cevizli Bahçe...» altını getiremedi.

Müezzinoğlu bağırdı:

«N'olmuş Cevizli Bahçe'ye?...» Sesi titriyordu.

Fen Memuru, güme gitmiş, der gibi bir hareket yaptı. Müezzinoğlu yakasına sarıldı Fen Memurunun:

«Söylesene bre herif?»

Fen Memuru korka korka Müezzinoğlu'nun yüzüne baktı. Kan çıkmıştı ağanın yüzüne.

«Demiryolu istasyonu için Cevizli Bahçe'nin yeri münasip görülmüş...»

«Ne? Cevizli Bahçe'yi mi kökliyecekler?» Ağanın gözleri büyüdü, mos - mor kesildi, kerevete yığıldı. Fen Memuru cebinden mendilini çıkardı, ağayı yelpazelemeye başladı.

«Süleyman efendi!...» diye seslendi, «Bir kupa su getir!»

Fen Memuru, Kâtibin koşarak getirdiği sürahiden bir bardak su doldurdu, Müezzinoğlu'na bir kaç yudum içirdi. Müez-

zinoğlu doğruldu, geğirdi, pabuçlarını çıkararak ayağının altına aldı, kerevet üzerinde bağdaş oturdu, arkasına yaslandı.

Fen Memuru :

«Çabuk bir kahve Süleyman efendi... Biraz da lokman ruhu getir». dedi. Müezzinoğlu'nun yakasını çözdü, bileklerini ıslatarak ovdu. Müezzinoğlu kendini toparlıyordu.

Fen Memuru, Süleyman efendinin getirdiği kahveyi bardak içindeki suya boşaltı, üzerine bir kaç damla da lokman ruhu döktü, bir solukta içirdi ağaya.

Müezzinoğlu gene geğirdi, rengi yerine geliyordu.

Süleyman efendi :

«Mevludun duası yapılıyo'. Bi' diyeceğin var mı ağa?» diye sordu.

Fen Memuru :

«Sen uğurla gitsinler». dedi, «Ağa biraz keyifsiz dersin».

Süleyman efendi yerinden kıpırdamadı. Ağanın işine karışmasına içerlemiş gibi yüzü asıldı.

Müezzinoğlu :

«Şerbeti dağıta kosunlar hele... Ben de varıyorum». dedi.

Fen Memuru, itiraz edecek oldu :

«Bu halde nasıl gi...?» Müezzinoğlu eliyle susturdu onu :

«Ağa kısmı böyle törenli günlerde işinin başında olmalı». Kerevetten indi. Ayakkabılarını giyerken sendeledi. Fen Memuru koluna girdi. Ağır ağır yürüdüler. Konak merdivenlerine varınca Müezzinoğlu, Fen Memurunun kolunu itti. Korkuluklara tutunarak kendi başına merdivenleri çıkmağa başladı.

Odasında halı döşeli kanepeye yerleştiği zaman gücü tüm yerine gelmişti. Fen Memuruna oturmasını işaret etti. Az sonra Kâtip geldi, kasayı açtı, içine para konmuş bir tomar zarf çıkardı, Müezzinoğlu'nun önündeki masaya bıraktı. Sonra dolaptan bir bohça aldı, getirdi.

Müezzinoğlu kâtibine :

«Şerbetlerini içtilerse, hocaları gönder, gelsinler». dedi.

Az sonra, önde çarşı camiinin imamı, ardında mevlût okuyan hafızlar, müezzinler içeri doldular. Müezzinoğlu güler yüzle karşıladı onları, herbirine ayrı ayrı iltifat etti. Çarşı imamına:

«İki yılda çok ilerlemiş hafızların Abdi hoca...» dedi, «Doğrusu pek memnun kaldım. Rahmetli bubam zamanında da hafızlar bu kadan okurlardı mevlidi».

Abdi hoca gururla kasıldı:

«Sayende yetişiyo' çocuklar ağam».

Müezzinoğlu her hafız için bir zarf alarak imama uzattı:

«Şunnarı hafızlara dağıt Abdi hoca». dedi. Sonra daha dolgun iki zarf aldı: «Şunu camiin ihtiyaçlarına harcarsın... Şu da senin hoca...»

«Allah tuttuğunu altın etsin». dediler.

Abdi hoca:

«Sen kasabamızda dinin direğisin Müezzinoğlu... Bizi her zaman emrinde belle...» diye bağlılığını teyid etti.

Müezzinoğlu:

«Şu bohçadan da birer peşkir beğenin. Her abdest alışınızda bubamın ruhuna bi' fatiha okursunuz sevabınıza».

Birer peşkir alan hafızlar:

«Nur içinde yatsın rahmetli Hacı Müezzin». dediler. Geri geri çekilip gittiler.

Hocalardan sonra hatırlı konuklar sıraya girip, geldiklerinde yaptıkları gibi, Müezzinoğlu'nun elini saygıyla öptüler:

«Allah kabul etsin!...»

«Çok yıllara eriştirsin seni rabbim!...»

«Tanrı başımızdan eksik etmesin seni!...» dediler.

★

Konak boşalınca Müezzinoğlu derin bir nefes verdi. Bir zaman bıyıklarını yolarak Fen Memuruna baktı. Fen Memurunda gamlı, kasavetli bir hal göremiyordu. Gözlerinin içi gülüyordu tüm herifin...

«De bakalım bizim oğlan... Allah versin, pek keyiflisin... İçin içine sığmıyo'... Cevizli Bahçe köklenecek diye mi bu sevinç? Yoğsam onu kurtaracak bi' çare biliyo'sun da, ondan mı?»

Fen Memuru, ağanın gözleri içine baktı:

«Cevizli Bahçe'nin köklenmesinden... duysa duysa, Nalbur sevinç duyar... Bir de Paşa İsmayıl... Bizim gibilere yas tutmak düşer...»

Müezzinoğlu, bir küfürle, yüreğinin sıkıntısını savurdu:

«Nalburun da, Paşa İsmayıl'ın da, anasını eşşekler kovalasın. Söyle, bulduğun çare neymiş?»

Fen Memuru burnunu kaşıdı:

«Şöyle bir çare düşündüm ağam. Belediye meclisi, kasabanın içinden demiryolu geçmesinin hem şehircilik, hem kasaba halkının yararı bakımından uygun olmıyacağını belirten bir mazbata hazırlamalı».

Müezzinoğlu bıyıklarının ucunu kemirdi:

«O kolay... Sonrası»

«Sonrası motor kaptanları, demiryolunun geçimlerine zarar vereceğini ileri sürerek, plânda değişiklik yapılmasını istemeli».

«Onun da bi' çaresi bulunur. Başka?»

«Irmak boyundaki bahçe sahipleri, topraklarının demiryolu için istimlâk edilmesiyle, yüzlerce ailenin aç, sefil kalacağını ileri sürmeli, hükûmete, mebuslara dilekçeler yağdırmalı...»

«Pek âlâ... Bunu da oldu belle...»

«Parti başkanına da bir reca mektubu yazdırmak şart...»

«O kolay,o...»

Fen Memuru yutkundu:

«Bunları sağladıktan sonra, sıra gelir ziyafetlere... Kaymakamı, memurları Cevizli Bahçe'de içki masası etrafına toplarsın. Münasip zamanı geldiğinde meseleyi ben ortaya dökerim. Demiryolunun başka bir yerden geçmesi lâzım geldiğini bütün memurlara kabul ettiririm. Kaymakam da bunu yukarıya duyurmayı üzerine alır».

«Kaymakam'ın huyunu suyunu bildiğim yok. Buna yanaşır mı ki?»

«İşin bu yanını sen bana bırak. Aramız çok iyidir».

«Peki... Bizim kasabadan yapılacak şikâyete yukardakileri nasıl kulak verdireceğiz?»

Fen Memuru ayak ayak üstüne attı:

«Sen kesenin ağzını açmağa razı ol da bak, nası' kulak kesilir onlar».

Müezzinoğlu kuşkuyla baktı Fen Memuruna:

«Kime yedirecen paraları herif?»

«—Kim yerse yesin, senin ne üstüne vazife? Ben mazbataların arasına panganotları dizer de, Ankara'nın yolunu tutarsam, Cevizli Bahçe'nin yaprağına bile el süremezler... Sürerlerse adam diye gezmem...»

Plâna Müezzinoğlu'nun aklı yatmıştı. Fakat birden kabul etmeyi ağalık şânına yakıştıramıyordu.

«Düşünelim bi' yol bakalım, Fen Memuru». dedi, «Ölçüp biçelim bi' yol hele...»

Fen Memuru kalktı:

«İstediğin kadar düşün ya, başka çıkar yolunu göremiyorum ben». dedi, bir iki adım yürüdü kapıya doğru, döndü: «Yalnız şunu aklından çıkarma: Ne kadar geç kalırsak Cevizli Bahçe'yi kurtarmak o kadar pahalıya oturur bize. Belki de hiç kurtaramayız...»

Fen Memuru kapıdan çıkarken Müezzinoğlu:

«Yarına haber salarım sana...» dedi.

Hay ömrüne bereken Fen Memuru... Yüreği öyle bir ferahlamıştı ki... Güllü'nün yumuşak şiltesi üzerine uzanmak, kafayı çekmek, sıcak, tombul göğsünde uyumak isteği kanını kaynatmağa başladı. Kalktı, avlıya çıktı. Gülbucağı'na baktı. Güneş batmıştı. Irmağın buğusu ağaçları mavi bir tülle kucaklamıştı. Radyolardan, gramafonlardan ırmak boyuna kıvrak türküler, oyun havaları yayılıyordu.

Müezzinoğlu gerindi, esnedi. Arkasında dikilip duran kâtibine:

«Zamanı değil mi Süleyman efendi,» dedi, «varıp Güllü'nün orda a'cık başımı dinlesem iyi olur, değil mi, he?»

«İyi olur ağam».

Müezzinoğlu'yla kâtibin iri gövdesi yavaş yavaş mavi tüllerin arasından ırmağa doğru indi, kayboldu.

Müezzinoğlu bütün gece Gülbucağı'nda Hacı Kadir'in şarabı, Güllü'nün sıcak teniyle yanarak Cevizli Bahçe'yi kurtaracak çareyi düşündü.

★

Müezzinoğlu şafakta, Güllü'yü yaşlılığın çirkinleştirdiği yorgun perişanlık içinde uyur bırakarak Cevizli Bahçe'nin yolunu tuttu. Eskiden olduğu gibi onun yastığa dökülmüş saçlarını koklamak, yorgun yüzünü bir kez daha öpme isteğini duymadı. O parlak saçlar boyadan yapaklaşmış, o yüz buruşmuştu.

Kâtip Süleyman efendi çoktan ırmak kıyısına gelmiş, efendisini bekliyordu. Omuzunda pırıl pırıl bir tüfenk asılıydı. Ağayı görünce, sigarasını avucunda gizledi, tüfeğini arkasına attı. Koştu, sandalı yanaştırdı.

Müezzinoğlu sandala kuruldu:

«Kadın kısmının ihtiyarlığı uykuda taha kötü belli olurmuş meğer, Gülü boku yimiş Süleyman efendi. İyice çökmeden yerine yenisini komalıyız».

Süleyman efendi küreklere asıldı, karşılık vermedi.

«Güllü'nün evinde güvercin gibi bi' kız var Süleyman efendi. İşimize yarar. Güllü'nün kıskanmasından belli ne âfet olacağı. İyi yetiştirilirse açılmıyacak kapı kalmaz önünde...»

Süleyman efendi sandalı bağladı:

«Saniye'nin dediğine bakılırsa, ağam, Güllü kızı Hacı Kadir'in evine yollıyacakmış. Kız da Hacı Kadir'in oğluna tutkun olduğundan can atıyormuş gitmeye...»

Yokuştan çıkmağa başladılar. Müezzinoğlu ellerini arkasına bağlamıştı. Birden dolu dolu güldü:

«Varsın gitsin,» dedi, «daha iyi... Hacı Kadir'in evinde taha çabuk ilerler kız...»

Süleyman efendi güldü:

«Ahmet'i Taştepe'ye kâtip ediyo'sun ağam... Bu iş nası' olacak? Kıza Hacı Kadir mi hocalık edecek? Ona kaldıysa işimiz tamam».

Müezzinoğlu durdu, elini Süleyman efendinin omuzuna vurdu :

«Süleyman efendi oğlum, Taştepe'ye giden delikanlı, kızla gizli gizli görüşmenin yolunu bulur elbet... Zenne kısmı bu zenaatı bilerek gelir dünyaya. Hem Ahmet'i Taştepe'ye kâtip edişimin sebebi başka... Hacı Kadir'i Belediye İreisi ideceğim. İreisin oğlu elimizde rehin bulunmalı... Anlıyor musun?» Bunu söylerken Müezzinoğlu bir gözünü kırparak parmağını şakağına koymuştu.

Süleyman efendi başını salladı :

«Sen her şeyi iyi düşünürsün ağam, ya... Çentikli İbram, başına tüysüz bi' oğlanı kâtip gönderdik, diye gücenirse...»

Müezinoğlu kâtibine horlukla baktı :

«Çentikli'ye, bu oğlan sana teslim... Onu sen yetiştireceksin, dedin mi işi tamamdır... Gücenmek şöyle dursun, yüreğindeki muhabbet artar sana karşı...» Müezzinoğlu genzini temizledi, yere tükürdü : «Çentikli İbram uzun zaman sahipsiz kaldı orda... Çalıp çırpmada ölçüyü kaçırmadan yanına bi' gözcü komamız ilâzımdı... Çentikli ne de olsa kâtipten çekinir, derlenir, toplanır a'cık...»

Süleyman efendi :

«Ben orasını düşünemediydim». diye aşağıdan aldı.

Müezzinoğlu'nun keyfi yerindeydi :

«Elbette düşünemezsin». dedi. «Bunları düşünsen, sen de bi' Süleyman ağa kesilirdin başıma... Nalbur yetişmezmiş gibi, bi' de sennen uğraşmam ilâzım gelirdi, o zaman...»

Süleyman efendi köpekleşti :

«Ben senin kulun, kölenim ağam... Sana karşı çıkmak ne haddime... Sana yan bakanın ezraili olurum ben...» Bunu söylerken omuzundan asılı çifteyi sımsıkı tuttu.

Müezzinoğlu, kâtibinin sırtını okşadı :

«Biz eşkiya değiliz Süleyman efendi oğlum, bizim elimiz kana biyanmaz... Hasmımızı oyunla yıkarız biz... Nalburun hakkından da geleceğiz. Ne dolaplar çevirdiğinden habarım var. Siz uyurkana o ziyafet çekmiş durmadan mühendislere, şube müdürlerine. İstasyonun Cevizli Bahçe'ye kurulmasını o fitle-

miştir. Mühendisler kendilerinden ne diye yapsınlar bu dürzülüğü. Kimbilir ne paralar yedirmiştir heriflere... Zati motordan çıkarkana ayağımın dibinde kurban kestirmesinden anladıydım meramı. Alacağı olsun! Bakalım, kim kimi boğazlatacak. Akrep gibi kendi kendine sokturacağım dürzüyü».

Yeniden yokuşa tırmanmağa başladı. Adımlarını güvenle basıyordu yere. Cevizli Bahçe'nin toprağı sap - sağlam direniyordu ayakları altında.

Her zamanki gibi, Gülbucağı dönüşü kahvesini kameriyede içti. Halayıkların tepsiler içinde taşıdıkları yumurtayı, tereyağını, balı iştahayla yedi. Kendisine hizmet edenlere birer Mandagözü bahşiş verdi. Büyük yağlığıyla ağzını, bıyıklarını temizledi, geğirdi : «Yarabbi şükür!...» dedi.

Efendisi kahvaltısını yerken, Süleyman efendi el kavuşturup ayakta beklemişti. Ağanın Yarabbi şükür'ünü duyunca Süleyman efendi :

«Afiyet bal olsun ağam!...» dedi. Müezzinoğlu o zaman kâtibine vereceği emirleri hatırladı :

«Süleyman efendi oğlum, önce git, mutfakta çabucak karnını doyur! Bugün işimiz çok...»

Süleyman efendi kahvaltısını çoktan yapmış olmakla beraber :

«Bu sabah yiyesim yok ağam... Emrin neyse söyle!... İşimiz geri kalmasın». dedi.

«Efferin Süleyman, seni bu tez canlılığın yüzünden severim zati...» Yağlığını cebine soktu : «Önce bana Belediye Veznedarı Nevruz efendiyi gönder! Görükmeden gelsin buriya... Son'a git, Belediye Encümeni azalarından Hulusu efendi ile Ramiz efendi bu!... 'Ağam selâm ediyo', de, 'bi, gayfemi içmeğe buyursunlar, diyo,' de!... Neye çağırıyo'? ' diye sorarlarsa...» Güldü, «O serhoşların koca burunlarını göresim geldi,. diyo,' dersin!...»

Süleyman efendi de gülerek ağasının sözünü tamamladı :

«Hacı Kadir'in kırmızı şarabını içe içe, burnunuz göver-miş mi, diye merak ediyo' ağa, derim...»

Müezinoğlu göbeğini hoplatarak güldü :

«De, allahasen de!... Süleyman efendi!...»

«Başka emrin ağam?»

«Arap Müezzini de bulmıya çalış!... Dün mevlide de gelmedi. Kim bilir gene hangi karıyla kapandı evin birine...»

Süleyman efendi bıyık altından güldü:

«Günahı söyliyenin boynuna ya, Arap Müezzin, Hacı Kadir'in kümesine dadandı, diyollar».

Müezzinoğlu elini dizine vurdu:

«Aman deme... Hacı Kadir'in habarı yok mu bundan?»

«Yok zahar... Hacı Kadir Gülbucağı'ndayken karılarına nefes etmeğe gidiyormuş Arap Müezzin».

Müezzinoğlu uzun uzun güldü:

«Vah Hacı Kadir vah... Dört karı almanın vebalini çekiyo' şimdi he? Bizim Arap Müezzin işinin ehli doğrusu... Boş dönderilmiyecek kapıyı seçmesini biliyo'...» Çenesini kaşıdı: «Bu habara çok sevindim Süleyman efendi oğlum... Belediye İreisimiz sım - sıkı bağlanır bundan böyle bize... Emirlerimize gık diyemez. Haddineyse desin. Efferim Arap Müezzin'e... Onu da bul, gönder burıya Süleyman efendi...»

★

Yarım saat geçmeden Belediye Veznedarı konağın arka kapısında Çevizli Bahçe'ye girdi. Bir uşak onu Müezzinoğlu'nun bağdaş kurduğu kameriyeye götürdü. Veznedar ufak tefek, sakat bir adamdı. Kanburunun sürtündüğü yerde ceketi aşınmıştı. Müezzinoğlu, elini öpmek için eğilen Nevruz efendinin ceketini gördü:

«Hoş geldin Nevruz efendi... Şöyle buyur, otur!» dedi.

Nevruz efendi güçlükle çıktı, kerevete oturdu.

«Nasılsın Nevruz efendi, çoluk çocuk iyi ya?»

Nevruz efendi ince çocuk sesiyle:

«Allah ömür versin, hepimiz sağlığına duacıyız ağanı...» dedi.

«İşler nası' gidiyo' Belediyede Nevruz efendi? Encümen azaları gözediyo'lar mı seni?»

Nevruz efendi bir ayağını altına aldı :

«Nerdee? Kendilerine bakmaktan bizi gözleri mi görür ağa? Senin kâtibin Süleyman efendi arada sırada hatırımızı sormasa, halimizi köpekler yemez...»

Müezinoğlu'nun kaşları çatıldı :

«Vay namussuzlar... Söz vermişlerdi bana, seni gözedeceklerine dair...»

Nevruz efendi şımardı :

«Gözetmek şöyle dursun, üstelik başıma bir sürü dert yıkıyorlar... Onnarın yidiğini bana gizlemek düşüyo'...»

Müezzinoğlu'nun kaşları çatıldı :

«— Ne gibi yani?»

Nevruz efendi içini çekti :

«Sen veli nimetimsin ağam. Senden bi' şeyi gizliyemem... Son zamanlarda bizim Hulusi efendi ile Ramis efendi işi azıttılar. Vilâyete kantocular geldi mi, odama damlıyollar! 'Nevruz efendi allahasen bi' fıkarayı öldür de şu kantocuları bi' görelim.' diye tebelleş oluyollar üzerime...»

Müezzinoğlu işin esasını kavrıyamamıştı :

«Bi' fıkarayı öldür, mü diyorlar? Bu da ne demek, anlıyamadım».

Nevruz efendi başını salladı :

«Anlıyamazsın elbet... Angaradan müfettiş gelse, o da anlıyamaz. İşin aslı şu ağam : Güya kasabamızda bi' garip varmış ta, ansızın ölmüş. Malûm a, kimsesi olmıyan fıkaraların cenazesini kaldırmak Belediyeye düşer... Bizimkiler, paraya ihtiyaçları oldu mu, hemen bi' kâat hazırlıyollar, Falanca köyden, çalışmak üzere kasabamıza gelmiş kimsesiz takımından falan oğlu filân, Belediyemizin yardımlarına rağmen, yakalandığı hastalıktan kurtulamıyarak vefat etmiştir... Tekfin ve tedfini için şu kadar liranın Belediye sandığından ödenmesi uygun görülmüştür...» Altına basıyolla, mühürü... Bana da kâadı alıp, sandıktan parayı vermek düşüyo!... Bile bile lâdes... Onnar gidip Vilâyette eğleniyolla,' vebalın korkusunu çekmek bize düşüyo'...»

Müezzinoğlu dişlerini sıktı. Vay dürzüler, amma da ilerlemişlerdi.

«Şu dürzülere bak hele!» dedi ağa. «Bunlar encümen azası değil, ölü soyguncusu be... İyi ki habar verdin, Nevruz efendi. Bu seçimde çanlarına ot tıkarım onnarın... Belediye kimlerin elinde kalmış... Vah vah...» Nevruz efendiyi daha da memnun etmek için : «Sen hiç merak etme». dedi, «Madem ki kâatları hazırlıyan onlar, sana hiçbir sorumluluk düşmez bu işte... Ben kefil olurum sana...»

Nevruz efendi fırladı, ağanın ellerine sarıldı :

«Allah senden razı olsun ağam... Allah seni başımızdan eksik etmesin!...»

Elini öperken eğilen Nevruz efendinin kanburu üzerinde ceketin aşınan yeri tekrar gözüne ilişti Müezzinoğlu'nun :

«Nevruz efendi... Elbisen eskimiş... Bizim mağazaya git de, sana bi' takım yeni uruba versinler... Çoluk çocuğun için basmaya, ayakkabıya ihtiyacın varsa, çekinme, al!...»

Nevruz efendi büyük bir sevinçle yeniden ağanın elini öptü :

«Allah bir gününü bin etsin, ağam!...»

Müezzinoğlu birden konuya girdi :

«Bi' şey danışmak için seni çağırdım burıya Nevruz efendi...»

«Estağfirullah... Emrin neyse, söyle ağam!...»

«Belediye İreisliği açık, biliyo'sun... Oraya kimin gelmesi iyi olu'ki?»

Nevruz efendi tecrübeli, bir adam temkinile

«Onu sen bizden iyi takdir idersin ağam». diye karşılık verdi. «Sen kimi münasip görüyo'sun?»

«Bilmem ki... ağzımız yandı da... Kimi Belediye İreisi etsek ki... Hacı Kadir için ne dersin?»

Nevruz efendi bir an duraladı :

«Hacı Kadir'i herkes sever... Senin sözünden çıkmaz. Çarşı semtinde de, Gülbucağı'nda da itibarı vardır. Eh... Muvafık olur ağam... Belediye meclisinde ona rey vermese Tekel Bayii Mehmet vermez...»

Müezzinoğlu Nevruz efendinin söylemek istediğini anlamazlıktan geldi, güldü :

«Demek Hacı Kadir'in şarabı, Tekel içkilerinin hepsiynen yarışıyo'... Tekel Bayiinin kuyruk acısı bundan. Efferim Hacı Kadir'e. N'apalım, Tekel Bayii Mehmet'in de gönlünü almanın yolunu buluruz...»

Nevruz efendi Müezzinoğlu'nun Nalbur'dan söz açmadığını görerek başını salladı :

«Hacı Kadir'in Belediye İreisi olmasını senin istediğini duyarsa, yüreğine taş basar, reyini Hacı Kadir'e verir, seni darıltmak istemez herhalde ağam. Sen onun en hatırlı müşterisisin».

Müezzinoğlu söyliyeceğini söylemiş, öğreneceğini öğrenmişti :

«Peki Nevruz efendi... Sağol!... Seni buraya kadar yoruşum bundandı, kusura bakma!... Belediye meclisi azalarına, münasip şekilde duyuruver bunu gayrik... Hacı Kadir iyi adamdır, seni de gözedir».

Nevruz efendi gitmesi gerektiğini anladı :

«Başüstüne ağam... Sana hizmette bulunmak bizim boynumuza borçtur. Sen bizim veli nimetimizsin». dedi, elini öptü, geri geri giderek kameriyeden çıktı. Geldiği yoldan bir sirk maymunu gibi kollarını sarkıtarak yürüdü, kayboldu.

Yalnız kalan Müezzinoğlu sigarasını çubuğuna yerleştirdi, yaktı. Dumanın savruluşuna keyifle bakıyordu.

★

Birden Kâtip Süleyman efendinin iri gövdesi kameriyenin kapısında belirdi :

«Hulusi efendi ile Ramiz efendi içerdeler, emirlerini bekliyorlar ağam».

«Geldiler he? İyi... Arap Müezzin'den ne habar?»

«İki gün önce dağ köyünden gelen iki köylü atla alıp götürmüşler. Üç yıldır çocuğu olmıyan bir geline okuyacak, muska yazacakmış».

«Tamam... Gelin güzelse, Arap Müezzin onbeş gün serer postu herifin evine. İşin yoksa bekle, gelsin diye... Nefesinin tesiri görülür görülmesine... Yağnız bi' enik dünyaya gelir muhakkak ya... Bizim işler no'lacak?»

Süleyman efendi herşeyi düşünür bir kul bilginçliğiyle :

«Köye Balıkçı Hüse'ni saldım ağam. 'Arap Müezzin'i almadan gelme! Ağa istiyo' kendisini...' dedim».

Müezzinoğlu sırıttı, ciğerine duman kaçtı, öksürdü :

«Efferim Süleyman... Uhu uhu... Balıkçı Hüse'nin bıçağı, candarma dipçiğinden tesirlidir hanı. Arap Müezzin'in keyfini kaçırdın sağlam, desene!...»

Kâtip güvenle güldü

«Akşama kalmaz, Arap Müezzin buradadır ağam».

Müezzinoğlu derin derin çubuğunu çekti, ablak yanakları içeri içeri çöktü, gözleri keyifle süzüldü :

«Peki Süleyman efendi. Çağır şu serhoşları, gelsinler...»

«Başüstüne ağam...»

Birkaç dakika sonra, Süleyman efendi iki Encümen azasını önüne katmış, getirdi.

Hulusi efendi tıknaz, tombalak bir adamdı. Yanakları kırmızı kırmızı, gergin ve parlaktı. Küt burnu, yuvarlak yüzünün ortasında, morarmış bir ur gibi duruyordu.

Ramiz efendi inadına ince uzun yapılıydı. Avurtları çökük, gök gözleri birbirine yakın, karadeniz yapısı burnu, yukardan aşağıya, yüzünü dolduruyordu.

Hulusi efendi eskiden arzuhalcilik yapardı. Hükûmetin karşısında küçük bir barakası vardı. Belediyeye üye seçilince, yirmiyedi yıldan beri kasaba mahkemesinde mübaşirlik yapan kayın babasını çekti, aldı, kendi yerine oturttu. Belediye üyeleri içinde kanunların girdisini, çıktısını bilen tek adam o olduğu için Encümen üyeliğine getirildi. Az zamanda da ehliyetini isbatladı : Esnafı tüm haraca bağladı. Müezzinoğlu'nun düşmanları ise, Belediye cezasından baş alamaz oldular.

Ramiz efendi martuka'sıyla liman ağzına yolcu ve yük taşır, fırsatını buldu mu kaçakçılık yapardı. Navlunları, Müezzinoğlu yararına kırmada hizmetleri dokunduğu, Taştepe'deki

kereste fabrikasına kaçak tomruk indirmede hüner gösterdiği için o da önce Belediye üyeliğine, sonra da Encümen üyeliğine lâyık görüldü. Ramiz efendinin martuka'sını artık oğlu idare ediyordu.

Müezzinoğlu, iki ahbabı görünce yerinden kalktı, yarı şaka, yarı ciddi, ver yansın etti :

«Ner'lerdesiniz serhoş ireziller?... Çağırmasam gelmiyeceksiniz. Ne haltlar karıştırıyo'sunuz? Aramıza kara kedi mi girdi yoğsam? Burnunuz büyüdü diyeceğim ya, aslında hörmetlicenedir, a'cık o mübarekler...»

Encümen azaları, birbirlerini çiğniyerek ağanın ellerine sarıldılar.

Hulusi efendi :

«Aman ağam, bir kusur işlediysek, bağışla!... Ayağının tozuynan seni rahatsız etmek istemedik. Biz senin kulun, köleniz». dedi. Ramiz efendi de Hulusi efendinin son sözlerini tekrarlamak zorunu duydu :

«Ha biz senin köleniz da, sen ne teysun Müezzinoğlu...»

Müezzinoğlu sitemini sürdürdü :

«Bak şunnarın yediği naneye... Beni rahatsız etmek istememişlermiş... Şarap içip yangelmeğe alıştık, demiyorlar da... Sağı solu da kolladığınız yok... Herkesi kendinize düşman etmişsiniz... Belediyeden şikâyetçi olmıyan yok... İşler altüst olmuş tekmil... Bu kadar içkiye düşecek ne vardı? Şu haline bak Hulusi efendi. A'cık taha gayret, alnının ortasından çatlıyacaksın... Az iç şu zıkkımı herif! Obir dünyaya gitmekte acelen ne?»

Hulusi efendi ile Ramiz efendi birbirlerine bakıştılar. Acaba ağa hangi eğri işlerini kastediyordu ki?

«Belediyenin işlerini elimizden geldiğince çeviriyoruz ağam...» diye yuvarlak bir lâf etti Hulusi efendi.

Müezzinoğlu yerine geçti :

«De şöyle oturun bakalım bi'...» dedi.

Encümen azaları kerevetlerin ucuna iliştiler.

Müezzinoğlu, Süleyman efendiyi :

«Git iki acı gayfe söyle bizim serhoşlara!...» diye savdı.

Süleyman efendi uzaklaşınca, Müezzinoğlu Encümen üyelerine eğildi :

«Gözü kör olasıcalar, her işeyin bi' ölçüsü vardır. Fıkaranın kefen parasıynan ilde kafa çekmeğe utanmıya' musunuz? Belediye bu kadan mı züğürtledi, he?»

İkisi de başlarını önlerine eğdiler. Bunu Müezzinoğlu'nun nasıl duyduğuna şaştılar, bir şey söyliyemediler.

«Yaptığınızın kasabada yayıldığını bi' düşünün... Sopaynan öldürür millet sizi be.. Para yimenin başka yolları tükendi mi? Tüh.. Yakıştıramadım bunu senin ferasetine Hulusi efendi..»

Hulusi efendi :

«Bi' kusur ettik.. Oldu bi' kere.. Bi' taha tekrarlamayız ağam..» diye teminat verdi.

Müezzinoğlu çubuğunu yeniden tazeledi, tüttürdü

«Başsız kaldınız da ondan yidiniz bu haltı.. Belediye İreisi sağ olsaydı cesaret edemezdiniz buna..» Durdu, dikkatle yüzlerine baktı: «Kimi Belediye İreisi yapmayı kuruyo'sunuz?» diye sordu. Hulusi efendi başını kaldırdı

«Sen kimi münasip görürsen, o olur ağam..» dedi.

Ramiz efendi de :

«Belediye İreisinin kim olacağını senden başka kimse bilmez Müezzinoğlu..» diye ekledi.

«Tekel Bayii Mehmet'i mi istersiniz, yoğsam şarapçı Hacı Kadir'i mi?»

Hulusi efendi sırıttı :

«Benim şaraba karşı yüzüm yufkadır ya, gene sen bilirsin.»

Ramiz efendinin suratı ciddileşti, büsbütün uzadı

«Sen burda yoğkana Mehmed'in Nalbur'la içtiği su ayrı gitmiyordu. Ona nası' teslim ederiz mühürü?»

Müezzinoğlu çubuğunu çekti :

«Benim gayri dönmiyeceğimi sanmıştır fakir.. Eee.. Tazı, efendisiz yaşıyamaz, kusuruna bakmam.» dedi. Güldü. Hulusi efendiye baktı. «Hacı Kadir Belediye İreisi olursa, şarabı bolca içerim, diye düşünme nafile. Seni perhize çekeceğim. Bana ilâ-

zımsın taha.. Şarap uğruna geberip gitmene göynüm razı değil.»

Hulusi efendi şımardı:

«Asıl sen beni perhize çekersen, üç günde nalları, sağlam dikerim ben. Şarabı ne kadar içsem, o kadar ömrüm artar.»

Müezzinoğlu güldü:

«Atın ölümü arpadan olsun, he? Peki.. Hacı Kadir'den hesabıma dilediğiniz kadan için!..» Parmağını kaldırdı: «Ama ıskatçılık yok bi' taha, değil mi?»

«Tövbe yok, ağam..»

«Bu gece bütün belediyecileri Cevizli Bahçe'de ziyafete çağıracağım. Gayri Hacı Kadir'in belediyeye ireis seçilmesi teklifi sizden gelsin.»

«Hiç merak etme ağam. Bizim belediye üyelerinden Hacı Kadir'in şarabını sevmiyen yoktur. Bu işi oldu belle..»

«Hadi, göreyim sizi...»

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Nalbur Hacı Raif, hazine odasının kapısını içerden kilitledi. Sık demir parmaklıklarla kaplı, küçük pencerelerin al kadife perdelerini indirdi. Konsol üzerinde duran ayaklı lâmbaları yaktı. Sonra köşedeki yeşil boyalı büyük kasayı açtı.

Akşamları dükkân dönüşü Hacı Raif'in ilk işi, bu odaya kapanmaktır. Ev halkından kimse bu odaya girmeye izinli değildir. Evde herkes buraya hazine odası der, Nalbur'un servetini orada biriktirdiğini bilir.

Nalbur, kasanın iç kapağını çekti. İçinde yeşil sarık sarılmış bir fes vardı. Hacı Raif'in fese dikilen bakışlarında, gizli işler gören insanların sevinci, esrarı ışıldıyordu. Sarığı, el dokundurulması günah sayılan kutsal eşyayı kaldırır gibi, saygılı parmaklarla tutup kasadan çıkardı. Ayna karşısına gitti, özenle başına geçirdi. Yirmi yıla yakın zamandır yeşil sarıklı fesi, gizli ibadet yapar gibi, ancak akşamları giyiyordu. Onunla akşam namazını kılıyor, namaz sonunda, birgün gelip onu korkusuz,

lâyık olduğu saygıyla giyeceği günü kendisine göstermesi için Tanrıya yalvarıyordu. Bu sarıklı fesin tekrar itibar kazanması, Nalbur'ların itibarının geri gelmesi demek olacaktı. O zaman Müezzinoğlu'nun Cevizli Bahçe'si, artık Asmaaltındaki kadı konağını gölgelemiyecekti. Yıllardanberi demirli duran bahçenin portası ardına dek açılacak, haceti olanlar eski yıllardaki gibi, önce kendisinin elini öpmeye geleceklerdi. O zaman Hacı Raif Halkevlerine bağışlarda bulunmak zorunu duymayacak, parti müfettişlerine, parti başkanlarına devrimci görünmeye çalışmayacaktı. Rahmetli babası Kurtuluş Savaşı başında, Aznavur taraflısı olarak asıldığı zaman, bu fesle birlikte babasının serveti de, Hacılık sanı da kendisine kalmıştı. Ama, bütün itibarlarını da yitirmişlerdi. Ne yaptıysa para etmemişti. Kasabada fesi başından çıkarıp ilk şapkayı o giymişti. Hattat olduğu halde Millet mekteplerinden yeni Türk harfleriyle okuma - yazma diplomasını ilkin o almıştı. Halkevi binasına mefruşatını o armağan etmişti. Ne var ki hepsi boşuna idi. Cumhuriyet Hükümetine bir türlü yaranamamıştı. En yüksek varlık vergisini gene ona ödetmişlerdi.

Yirmi yıl içinde fesin, sarığın itibar göreceği umudu bir kerrecik belirmişti. Ama Allaha şükür, kendini bu akıntıya kaptırmamıştı. Sehpaların çalıştığı devirde yoğurdu üfliyerek yemesini öğrenmişti. Şeytana uyup Serbest Fırka'ya yazılsaydı, bir daha belini doğrultabilir miydi? Aynadaki fesli hayaline gülümsedi, Kadıoğulları beklemesini bilirlerdi. Alaman harbi bitsin hele. Millet, savaş yıllarında çektiklerini unutmıyacaktı. Daha şimdiden iktidardakiler itibarlarını yitirmişlerdi. Herkes, ağız dolusu sövüp sayıyordu onlara. Elbet Allah onların yıkıldığını da gösterecekti. O günler gittikçe yaklaşıyordu.

Nalbur Hacı Raif akşamları namazdan sonra yaptığı gibi ellerini gökyüzüne kaldırdı :

«Bana o günleri göstermeden canımı alma Yarabbi!» dedi.

Kapı vuruldu.

Hacı Raif, bu odadan rahatsız edilmeye alışık değildi. Kaşları çatıldı, başından sarığını çıkardı, hızla götürdü, kasadaki yerine koydu, kapağını kilitledi.

Kapı tekrar vuruldu, dışarıdan karısının sesi ince ince duyuldu :

«Hacı efendi, Hacı efendi! Damadın geldi, seni istiyor'.»

Damadı mı? Bir saat önce beraberdiler. Ne geçmişti ki koşup gelmişti Fahri? Önemli bir haberi olmalıydı.

Hacı Raif :

«Varıyorum.» diye bağırdı. Lâmbayı üfledi, çakmağının aydınlığında kapının kilidini çevirdi, anahtarı aldı. Dışarı çıktı.

Karısı Nazlı hanım, elinde lâmba ile bekliyordu. Hacı Raif'in kapıyı tekrar kilitlemesi için ışık tuttu. Nalbur, anahtarı cebine yerleştirirken sordu

«Yalnız mı gelmiş Fahri?»

«Yalnız gelmiş.. Selâmlıkta bekliyo'. Telâşeli gördüm kendisini. Hayırdır inşallah..»

«Hayır olsun. Düş önüme bakalım.»

Kadın, lâmba ile önden yürüdü. Uzun bir koridordan geçtiler. Koridor dikdörtgen biçiminde, iç avlunun üç kenarı boyunca uzuyordu. Koridorin dönemeç yerlerini duvar lâmbaları aydınlatıyordu. Bunlar bütün gece yanardı. Avluya bakan pencerelerin kalın demir parmaklıklarını sarmaşıklar örtmüştü. Aşağıdan bir köpeğin zincirini şakırdatarak dolaştığı, havladığı duyuluyordu.

Nazlı hanım, selâmlık kapısında durdu, yana çekildi, bekledi. Nalbur Hacı Raif, içeri girmeden, elinin tersiyle karısına geri dönmesini işaret etti. Nazlı hanım, kocasının işleriyle ilgilenmiyen itaatlı bir ev kadını uysallığınla, gölge gibi uzaklaştı.

Hacı Raif, selâmlıkta, bir aşağı, bir yukarı dolaşan damadına :

«Hayır haber damat?» dedi, elini uzattı. Fahri koştu, kayın babasının elini öptü. Ne düşündüğü sezilemiyen, iri kemikli, durgun yüzlü adamlardandı. Gözlerinin biri hafif şehlâ idi. Fakat, bakışları kararlı, güvenliydi.

«Saniye haber göndermiş Kadı baba,» dedi Fahri, «Müezzinoğlu, Hacı Kadir'i Belediyeye Reis seçtirmek istiyormuş. Encümen azalarını, Belediye Meclisi üyelerini Cevizli Bahçe'de bu gece ziyafete çağırmış.»

Hacı Raif, sakalını kaşıyarak babasından kalan kadılık divanına yerleşti. İri tabakasını çıkardı, sigara sarmaya hazırlandı. Sigara sarmak, düşünüşüne bir kolaylık verirdi. Gözlerinde keyifli ışıltılar belirmişti.

«Bekliyorduk bunu zati. Sen ne diyo'sun bu işe damat?»

Fahri, kayın babasının sigara saran parmaklarına bakıyordu.

«Telgrafçının haberi doğruymuş demek. Fen Memuruna Ankara'daki arkadaşından gelen mektupta Cevizli Bahçe'nin köklenmesine dair emir çıktığı yazılıydı muhakkak. Demek, zorba, Cevizli Bahçe'yi kurtarma işine Belediye Reisini seçtirmeyle başlıyor.»

«Aferin damad. İyi bağladın iki haberi. Peki, Belediye için Hacı Kadir'i seçmesi neden?»

«Neden olacak? Hacı Kadir Reis seçildi mi, Belediye tekmil serhoşların eline geçecek, hiçbir iş ayık kafaynan görülmiyecek. Müezzinoğlu da dilediğini yaptıracak onlara.»

Hacı Raif, gülümsiyerek baktı damadına

«Zekân ışıldıyor maşallah.. Ne dersin, bizim şarapçı Kadir, Cevizli Bahçe'yi o demir tekerlekli ejderin ağzından kurtarır, alır mı?»

Fahri omuzlarını kaldırdı:

«Baş mühendis çok kararlı konuştuydu ya, belli olmaz. Fırsatı düşürünce, bir keloğlan da yener ejderi masallarda.»

Hacı Raif, gür kaşlarının altından baktı:

«Hacı Kadir'in Belediye İreisi olmasını istemiyor gibisin. Neye ki? Nasıl olsa Müezzinoğlu'nun adamı gelmiyecek mi Belediye İreisliğine?»

«Onun adamı gelecek ama, şimdiyecek bunun gibisi Belediye Reisi olmadı da, katlanamıyorum bu kadarına.»

«Nesi var adamın?»

«Nesi noksan, serhoş, madrabaz, irezil.»

Nalbur Hacı Raif, sigarasını diliyle ıslattı, kâğıdını ince ince didikledi, yapıştırdı, ağzına yerleştirdi. Ceplerinde çakmağını ararken Fahri koştu, kayın babasının sigarasını kendi çak-

mağıyla yaktı. Nalbur, derin bir nefes çekti sigaradan, havaya savurdu :

«Eyi ya işte!» dedi, «Böylesini seçtiklerine bin şükür et damat. Müezzinoğlu'ndan yakıldığımız ne bizim yukarıya? Memleketi itle, uğursuzla idare ediyorlar, demiyor muyuz? Aha, en yeni misali size, deriz. Belediye İreisliği gibi kasabanın en şerefli işine kötü mahallenin şarapçısını getirip koydular, deriz. Hemşerilerle eğleniyor bunlar, deriz. Öte yandan da ahaliye ver yansın ederiz; paranızı bak kimler yiyo', deriz. Azcık daha düşerler milletin gözünden.»

Fahri, yumruğunu avucu içersinde ezdi. Kayın babasının gözleri içine baktı. Birşey diyecek oldu, yutkundu, vazgeçti.

Nalbur başını salladı

«Söylemeden de anladım ne diyeceğini.» dedi Hacı Raif, «Yiğitliğe sığdıramıyorsun bu çeşit döğüşü. Haysiyetine dokanıyo' gölgede çalışmak. Gençsin, gençlere de cesaret yaraşır. Amma, bugünlerde cesaretten ziyade temkin ilâzım bize. İçinden Müezzinoğlu'nu serseri bir kurşunla temizleyivermek geçiyor, değil mi?» Parmağını kaldırdı, «Olmaz öyle şey. Müezzinoğlu eski devrin direklerinden değil ki vücudunu ortadan kaldırmayla iş bitsin. O burada bugünkü iktidarın adamı. Ona yönelecek kurşunu kendilerine sıkılmış belleyecekler. Küçük bir kuşku bile kökümüzü kazımalarına yeter. Görüyorsun ki güçlerimiz birbirine denk değil. Müezzinoğullarının arkasında topu, tüfengiyle koskoca bir düvel var. Onlar, kurtarıcı deye gelmişler milletin başına. Dar ağaçlarını çalıştırmışlar, kendilerine karşı koyacak kim varsa temizlemişler. Tutmuşlar suyun başını, kurmuşlar düzenlerini. Bu herifleri yıkmak kolay mı? Sabırlı olacaksın, beklemesini bileceksin. Bizim güvenilecek tek dostumuz zamandır. Her saniye, onların oturduğu iktidar sandalyasının ayağını kurt gibi kemirip törpülüyor. Bu millet yüz gram bakla ekmeği uğruna fırınların önünde sabahladığını unutmaz. Varlık Vergisi yüzünden Aşkale'ye sürülen esnafın kini saman alevi gibi için için yanıyor. Baş Mühendisin sözlerini unutma: Alaman pes dediği gün dünya Amelikaya yaranmak için elinden geleni yapacak. İdaresini de onunkine benzetmeğe çalışacak, de-

miyor muydu? Yeni yeni partiler kurulacak, tek parti diktatörlüğü yıkılacak, millet lâyık olduğu hürriyete kavuşacak, demiyor muydu? Hazırlığa bile başlamamışlar mı? Her gece gizli gizli toplanıyorlar mıymış?»

Fahri, şehlâ bakışları dalgın, başıyla tasdik etti.

Hacı Raif, coşkunlukla devam etti

«Şurda ne kaldı damat? Aha, Japonya'nın beyninde atomu patlattı. Koca düvel bi' günde teslim oldu. Alamanın teslim olması da gün işi. Demek ki, beklediğimiz günler çok yakın damat. İçerde kaynaşma, kavga başlamak üzere. Biz gücümüzü, cesaretimizi o güne saklıyalım damat. Bu herifler gönül rızasıyla sandalyalarını bırakıp çekilmiyeceklerdir. Dişimizi tırnağımıza takmamız gerekecek. Şimdilik bize düşen bir yandan bunların yolsuzluklarını kahvede, camide, pazarda, heryerde yorulmadan usanmadan millete duyurmaktır. İşbaşına getirdikleri madrabazların kirli çamaşırlarını önlerine dökmektir. Bir yandan da kendi takımımızı genişletmeğe, adamlarımızı çoğaltmağa bakmalıyız.» derin bir nefes verdi. «Onun için damat, sevin sen Müezzinoğlu'nun Hacı Kadir'i Belediye'ye İreis seçtiğine. Tam ipliği pazara çıkacak adam.»

Fahri, dudağının kenarını kemirdi

«Bizimkilere ne diyelim? Tekel bayii Mehmet haber bekliyo'.»

Nalbur cebinden tesbihini çıkardı, arkasına yaslandı, tesbih taneleri şakırdadı avuçlarında.

«Ziyafete çağırılmışlarsa gitsinler. Hacı Kadir için fikirleri sorulmazsa birşey söylemesinler. Sorulursa Hacı Kadir'i herkes sever, ondan iyisi can sağlığı, desinler. Belediyede seçim yapıldığı zaman da reylerini ona versinler.»

Fahri başını salladı:

«Anladım!» dedi.

«Cevizli Bahçe'yi Hacı Kadir gibilerin yardımı kurtaramaz, merak etme. Cevizli Bahçe'ye kancayı takan biz değiliz. Ferman yukarıdan geliyo». Üç-beş mazbataynan yenilecek ejderha değil Cevizli Bahçe'nin üzerine gelen. Madem bizim bura denizaltılar için liman olacakmış, bitti. Demiryolu gelecek

buraya. Hele baş mühendis Müezzinoğlu gibilerin düşmanı olduktan kelli, Padişah mezarından çıksa kurtaramaz Cevizli Bahçe'yi köklenmekten. Varsın Hacı Kadir'i Belediye'nin başına getirsinler. Beş arşınlık mazbata yapsınlar isterlerse.»

Hacı Raif birden elini dizine vurdu:

«Ha,» dedi, «senin dükkânda Hacı Kadir'in çekilmiş eyi bir resmi var mı?»

«Var. Geçen yıl vesikalık bir resmini çekmiştim.»

«Eyi... Onu büyüt, güzel bir çerçeveye koy, camlat. Belediye Reisi seçilince, Halkevi başkanı sıfatıyla kutlamağa gittiğinde kendisine hediye edersin. Emme, resmi odasına kendi elinle as. Tam da Reisicumhur'un resmi altına gelsin. Gören tefe kosun Hacı Kadir'i.»

«Peki, yaparım Kadı baba.»

«Fotoğraf malzemen nasıl?»

«On yıl yeter.»

«Üç vilâyetin fotoğraf malzemesini toplatmaynan eyi etmiş miyim? Yarısını satalım istersen. Biz beşe topladık, onbeş veriyorlar pakedine.»

«Daha dursun hele. Yirmi de, yirmibeş de verirler.»

«Yıllık kazancın fotoğraf malzemesi yüzünden üç misline çıkacak, keyfine bak damat.» Hacı Kadir tesbihini şakırdattı. «Halkevindeki kurs nasıl gidiyo'?»

«Hangisini soruyorsun?»

«Dikiş kursunu soruyorum helbet damat.»

«Beş posta çalışıyo'. Ders gören yirmi kadar kız var.»

Hacı Raif, kaşlarının altından baktı:

«Kurs sonu yirmi dikiş makinası satacaksın öyleysem. Gelecek aya dükkânın camına bi' ilân yapıştırırsın. Ayda on lira taksitlen dikiş makinası satıyoruz, dersin. Üç-beşi aldı mı, millet heveslenir. Arkası sökün eder. Bizim asıl kârımız şurada: Makinelerin girdiği evlerin nabzını dilediğimiz zaman yoklayabileceğiz. Dikiş öğretmenimiz bize bu hizmet bedavadan görüverecek. İlerde çok faydası dokunacak bunun bize. Hele Tanrı o günleri göstersin.»

Fahri, kayın babasına saygısından ayakta duruyordu. Git-

mek zamanı geldiğini anladı. Kayın babasının elini öpmek için bir iki adım yaklaştı:

«Ben gideyim izin verirsen.» dedi.

«Acelen ne damad? Otursaydın, birlikte yemek yerdik. Yumurtacıların Paşa İsmail de gelecekti. Hacı Anan börek yaptırdıydı.» Bununla beraber öpmesi için damadına elini uzattı.

«Ben gideyim Kadı baba, Tekel bayii Mehmet, talimat bekliyo'.» Yarın gece geliriz Zehra ile birlikte.»

Fahri'nin fotoğraf banyolarında kararmış parmakları üzerinde Nalburun çil basmış eli pamuk gibi beyaz duruyordu.

★

Yemekten sonra selâmlıkta karşılıklı kahvelerini içerlerken, Nalbur Hacı Raif, Paşa İsmail'e sordu:

«N'oldu? Arnavut Muhtarın kızını isteme işi?»

Paşa İsmail, kahvesinden höpürtülü bir yudum çekti:

«Bu sabah söz kestik.» dedi, «Korkmamız boşuna imiş. Arnavut Muhtar, bir düşünelim, bile demedi. Hemen verdi kızını.»

Hacı Raif de fincanını höpürdetti:

«Gene sen beni dinlersen, sıkı tut elini. Müezzinoğlu kokuyu alırsa bozar işimizi. Arnavuda, 'Kızını vermiyeceksin Yumurtacılara,' dedi mi, herif karşı koyamaz. Müezzinoğlu'yla bozuşmamak için, yüzüstü bırakıverir seni. Eyisi mi, Müezzinoğlu Belediyeyle, fabrikalarıyla meşgûlken, hemen nikâh işine başla, beş-on gün içinde bitir.»

«Bana kalırsa,» dedi Paşa İsmail, «acele etmiyelim. Asıl o zaman kuşkulandırırız herkesi. Arnavut da huylanır.»

Hacı Raif başını salladı:

«Neye huylansın? Kasap çırağı Recep yangınmış madem muhtarın kızı Nadire'ye... Özrü bu olur telâşenin. Oğlan bi' halt karıştırmadan baş, göz ediverelim şunları muhtar, dersin. Bizim kasap milleti boşboğazdır, dersin. Biz kıza talip çıktık deye, dile düşürürler Nadire'yi, dersin. Eyisi mi, sessiz sedasız oluversin bu iş, dersin. Bizim oğlan da deli, divane zati, dersin.»

«Yalan da değil.» diye güldü Paşa İsmail. «Oğlan kışla mahallesinde hergün... Dükkânda durduğu yok.. Ata atladığı gibi tutuyo' caddeyi.»

«Kızın güzel olduğunu söyler dururlardı tevekkeli. Oğlun Arnavudun kızını çulun çaputun içinde gördü bereket. Ya kız al uskufalar giyinseydi, ne olacaktı oğlanın hali?»

«Sahiden de.. Osman, kızı görsün deye Arnavudun kışla mahallesindeki küçük dükkânına vardığında, kız dağdan sırtında kömür getirmişmiş yeni. Yüzü, gözü kömüre bulanmışmış tekmil. Öyleyken kızı beğenmiş. Anasına bi' metetmiş, boyu, posu şöyle, kaşı gözü böyle, deye. Kadın dayanamadı, devresi gün kışla mahallesinin yolunu tuttu. Akşam, o da abayı yakmış geldi. 'Aman efendi.. Bayıldım kıza..' diye başladı. Kızın boyunu posunu, endamını, sırma saçlarını menevşe gözlerini öyle bi' ballandırdı ki, neredeyse ben âşık olacaktım kıza.»

Gülüştüler.

Hacı Raif:

«Buna sevindim.» dedi, «Kız güzel olmasaydı Osman'ın başını yaktık, deye yüreğimde hicran kalırdı. Bu da hayra alâmet. İşler yolunca gidiyo'. Paşa İsmail. Tanrı çektiğimizi yeter gördü gayri demek. İmtihanı başardık.»

Paşa İsmail, başını salladı:

«İnşallah!» dedi, fincanını çalkaladı, sonunu içti. «Emme, yüreğimdeki kuşkuyu bir türlü atamıyorum Hacı Raif.. Ne yalan söliyeyim.. Bu herifler kolay kolay ortak getirmezler üzerlerine. Yeni parti kurduracaklarını ummuyorum ben. Kurdururlarsa millete oyun etmek için kurdururlar. Düşmanlarını tanımak için bir düzenbazlık olur bu. Selbest fırka zamanında da yaptıkları gibi.»

Hacı Raif, fincanını sehpa üzerine bıraktı. Paşa İsmail'e eğildi. Kimse duymayacakmış gibi sesini alçalttı:

«Zaman, o zaman değil gayri Paşa İsmail. Şartlar çok değişti. O vakit, Gazi Paşa sağdı herşeyden önce. Çizmesindeki barıt kokusu burcu burcu kokuyordu daha. Fabrikalar kuruluyor, yollar döşeniyordu. Herkeste alabildiğine bir umut uyanmıştı. Bir ucuzluk, bir bolluk sürüyordu memlekette. Şimdi öy-

le mi ya? Çarşıda, pazarda herşey ateş pahasına. Üstelik bulunmuyor da. Hükümet, kendi fabrikasında yaptığı malı pahalı satıyor, milleti soyuyor. Esnaf alış, veriş edemez oldu. Geçimini sağlasın deye kara borsacılık yapıyo'. Hepimiz soyguncu olduk bunların yüzünden. Öyle değil mi? Doğrusu bu.. Biz milleti soyuyoruz, onlar bizden baskın çıkıyo', Varlık Vergisi deyor, alıyor elimizdeki avucumuzdakini, o da bizi soyuyo!»

Paşa İsmail, başını salladı:

«Çok doğru.» dedi, «Soyuyorlar bizi.»

«Millet, bütün bu işlerin vebali kimindir biliyor, diş gıcırdatıyor, fırsatı kolluyor. Savaş sona ersin hele. Geçende buraya gelen Baş mühendisin söylediklerine eyice aklım yattı. Gözümden bir perde kalktı sanki. Eyice görüyorum olacakları. Mühendis haklı. Amerika madem tek partili idarenin düşmanıymış, bütün yükünü çektikten sonra, savaş bitince hangi millette tek partili idareye göz yumar? Doğru değil mi?»

«Doğru!»

«Bunu bilenler önayak olup, Yeni Parti kuracaklar, milleti etraflarında topluyacaklar. Millet kükredi mi bir kez, kim karşı durabilir ona?»

Paşa İsmail, başıyla doğruladı:

«Doğru, kimse karşı koyamaz.»

Hacı Raifin gözleri, bir hayali kovalar gibi, uzaklara dikildi:

«O zaman oluverecekleri şimdiden görür gibiyim Paşa İsmail.» dedi, «Her kasabada bir çözülme, bir çekişmedir gidecek, millet kendine yeni bir dayanak arayacak. Madalyası hakkına, hökümata yaranarak, köşe başını tutanların çevresi bomboş kalacak. İşte bize o zaman iş düşecek Paşa İsmail. O zaman biz ortaya atılacağız. Müezzinoğlu gibi türedi zorbalardan vatanı temizlemenin zamanı geldi, diye bağıracağız. Memlekete hakiki demokrasiyi biz getireceğiz, diyeceğiz. Bizim zamanımızda ekmeksiz, şekersiz kalınıyacaksınız, bolluk içinde yüzeceksiniz, diyeceğiz. Ama sen Çandaroğullarının torunu olduğunu, eski haklarına kavuşmak için savaşa atıldığını bileceksin. Ben Kadıoğullarının mirasçısı olduğumu unutmıyaca-

ğım. Gölgede çalışacağız, kimseyi kuşkulandırmıyacağız. Ben Halkevine o bağışları boşuna mı yaptım Paşa İsmail? Damadımı Halkevi Başkanı edinceye göbeğim çatladı. Damadım bile benden kuşkulanamaz. Yüreğimizin sırrını bizden başkası bilmemeli Paşa İsmail. Zamanı gelince memleket içinde bizim gibilerle elele tutuşmalıyız. Köylere el altından haber uçurmalıyız. Dini İslâmı kurtarmak için cihat açtık, demeliyiz. Arapça ezan okunacak minarelerde. Kutsal kitabımız lâyık olduğu hürmete kavuşacak, demeliyiz. Onlar bu sözün altındakini anlarlar Paşa İsmail. Akın akın partimize yazılırlar. Yazılmaktan çekinmezler bile reylerini bizim adamlarımıza verirler.»

Paşa İsmail, Hacı Raif'in anlattıklarına kendini kaptırmıştı. O günlere ulaşmış gibi mutlu bir gülümseme uçuyordu yüzünde.

Hacı Raif tabakasını çıkardı:

«Hiç şüphe yok,» dedi, «Müezzinoğlu, zorbalıkla milletin bizim tarafa geçmesini önlemeye kalkacak; türlü baskılar yapacak köylüye, kasabalıya. Şimdiden köylerde kendimize sadık adamlar bulmalıyız.» Kışla mahallesinin muhtarıyla akrabalık kurmanı da bunun için istedim senden. Arnavudların müslümanlığına kulak asma. Lâflan, paraynan da kanmazlar. Onlar muhtarlarına bağlıdırlar. Muhtar ne derse, o olur. Arnavut senin akraban da olup ta besa! dedi mi, iş denişir. Kızını alınca kendisine sermaye verir, işini büyütmesine de yardım edersin. Sözün kısası iyece borçlandırırsın herifi. Ta ki bir sözünü iki etmesin. Seçimleri kazanırsak borçlarına sünger çekerim, dedin mi tamamdır kışla mahallesi. Müezzinoğlu'na, 'bizimkiler sizin adamlarınıza rey verecek.' der de gene bize attırır reyleri. Bizim kasabanın seçimleri, kışla mahallesinde kazanılır.»

Paşa İsmail:

«Ferasetine hayranım senin Hacı Raif.» dedi, «Seni dinleyince işler bi' kolay görüküyor ki insanın gözlerine, deme gitsin. Ama, Müezzinoğlu da düzenbazın biridir, yabana atmaya gelmez.»

Hacı Raif, ısladığı sigara kâğıdını ince ince yoldu:

«Şimdiden hesaplı, temkinli hareket edilirse, şu tükürüklü

sigara kâğıdı gibi yumuşayıverir onun düzenleri. Hele Tanrı o günlere erişmeyi nasip etsin bize Paşa İsmail. Müezzinoğlu'nun nasıl yıkıldığını gözlerinle göreceksin inşallah.»

«İnşallah!»

Hacı Raif, sardığı sigaranın birini Paşa İsmail'e verdi. Birini dudağına kıstırdı, çakmağını aradı. Paşa İsmail davrandı, kendi çakmağını ateşledi. Saygıyle eğilerek Hacı Raif'in sigarasını yaktı.

— Onun için — diye devam etti Hacı Raif — Vakit geçirmeden Arnavut muhtarın kızını oğluna nikâhlamak ilâzım Paşa İsmail. Gidişat çok elverişli bugünlerde. Müezzinoğlu, Cevizli Bahçenin kaygusuna düşmüş hazır, sağa sola koştururken kışla mahallesindeki alışverişimizin farkına bile varmaz. Nikâh kıyıldıktan sonra kokuyu alsa da, vız gelir, atını alan Üsküdarı geçmiş olur.

Paşa İsmail, sigara dumanından gözünü kırpıştırarak sordu:

— Baş mühendisten ne haber? Trenin Cevizli Bahçeden geçmesi kesinleşti mi?

Hacı Raif, esrarlı esrarlı göz kırptı:

— Resmî bir tebligat yok ya, — dedi, cebinden bir mektup çıkardı. Mühendis elden gönderdiği şu mektupta yazıyo, yollar dairesi bizim baş mühendisin hazırladığı plânı kabul etmiş. Bak ne diyo». Mektubu açtı, bir süre okuyacağı yeri aradı. «Plân Bakanlar kurulunun onamasından sonra uygulanacak. İlk işimiz zorbanın yuvasını...» Hacı Raif okumayı bıraktı, güldü:

«Baş mühendis burdayken Müezzinoğlu'nu hep ZORBA diye ünlerdi. Bu ad, amma da yakıştı herife biliyo musun? Dilimiz alışıverdi hemen bizim de.»

«Tam da üzerine düşmüş» dedi Paşa İsmail.

Hacı Raif okumaya devam etti:

«...İlk işimiz zorbanın yuvasını dağıtmak olacak. İstimlâk işini ivedelikle ele alacağız».

Paşa İsmail sordu:

«Bu ivedelik de neymiş?»

Hacı Raif güldü.

«Yeni uydurma sözlerden biriymiş. Ben de senin gibi bu sözün ne demeye geldiğini bilemedim, Fahri'den sordum. Amma bana mühendisten mektup geldiğini söylemedim. Gazetede gördüm, dedim. 'İvedelikle ele alacağız?' 'ne manaya geliyor damat?' dedim. Bizim Fahri bu yani sözlerin manasını pek bilir. İvedelik acele demekmiş. Senin anlayacağın, istimlâk işini acele olarak ele alıcaklarmış. Mühendisin şu sözlerine de bayıldım Paşa İsmail. Bak ne diyo :

«Cevizli Bahçeler yıkılmadan bu memlekette istediğimiz hürriyeti getirmemize imkân yok. Kuracağımız yeni partinin gelişmesi de bu bahçelerin köklenmesine bağlıdır. Kasabamızda dikilecek yeni parti fidanının kök salabilmesi ancak toprağımızı saran Müezzinoğlu cinsinden ayrık otların temizlenmesiyle gerçekleşir. Biz yukardan siz aşağıdan... Tanrının izniyle başaracağız bu işi». Hacı Raif kaşlarının altından baktı :

«Nası,' yaman değil mi bizim mühendis?»

«Yaman da söz mü? Taşaklı herif hakçası».

Hacı Raif'le Paşa İsmail, bir zaman daha, yaklaşan umutlu günlerden konuştular, keyiflendiler. Paşa İsmail geç vakit kalktı. Hacı Raif onu kapıya kadar geçirdi. Evin sahanlığından ikisi de taaa aşağılara, Müezzinoğlu'nun cevizli bahçesine doğru baktılar. Konağın ışıkları şakır, şakır yanıyordu. Çalgı, çengi sesleri duyuluyordu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hacı Kadir'in evi, çarşı semtinin en gözebatan yapılarından biridir. Yüksek duvarlarla çevrili, geniş bir avlunun ortasında ikişer katlı iki binadan biri ırmağa, öteki çarşıya bakar. İki bina da ikiz kardeş gibi benzer birbirlerine... Cepheleri süslüdür. Çatmaların arasına kırmızı sarı tuğlalar öyle sıralanmıştır ki, uzaktan çiniyle süslü tarihi bir yapı sanırsınız. Bu evlerden, Hacı Kadir'in her karısı ayrı birer dairede oturur.

Avlunun arka plânında Hacı Kadir'in şaraphanesi vardır. Büyük fıçılar, damacanalar sundurmanın altına çepçevre sıralanmıştır. Her mevsimde, burcu burcu şarap kokar burası. Sokaktan geçenler, bu kokuyu derin derin ciğerlerine çekerler: (Dumanıyla sarhoş eder Hacı Kadir'in şarabı). derler.

İki evin arasını geniş bir asma çardağı doldurur. Çardağın altında havuz, çiçek saksıları, üzeri halıyla örtülmüş sedirler vardır. Yaz günleri ev halkı hep burada vakit geçirirler, misafirlerini burada ağırlarlar. Geceleri çardağın altını bir lüks lâmbası aydınlatır.

Ahmet lüks lâmbasını iyice pompalayıp çivisine astı. Sedirin üstünde oturan Hacı Kadir'in büyük karısı Fatma ayağını dizinin altına topladı:

«Hay ömrüne bereket, Ahmet... şişi batırdığım yeri göremiyordum». dedi. Gözlerinde gözlük, elinde bir örgü vardı.

Havuzun başında Hacı Kadir abdest alıyordu. Küçük karısı Hatiçe ibrikle su döküyordu ellerine.

«...Minallahi taalâ velba'sü ba'del mevt...». Karısı suyu fazlaca kaçırdı. «De suyu israf etme, kız!... Usul dök şunu...»

«İbrik elimden kaydı, kusuruma bakma ağam».

Küçük analığı Hatice'yi seven Ahmet, onu arkaladı:

«Su da paraynan değil'a... N'olmuş fazlaca döktüyse...» dedi. Hacı Kadir ters ters baktı oğluna:

«Bilir bilmez söylenme sen... Parasız şeyleri bol harcamaya alışan kimse paralısını da israf ider... Eşhedüen lâilâheillallah...»

«Ateş duru'kana çubuğunu kibritle yaktı diye, bubası Müezinoğlu'na karısını boşatmış... 'Çukurunda kaynasın, nekes herifti, Hacı Osman diyenler, bi' de seni duymalı... Sağlam tefe korlardı...»

Hacı Kadir ayaklarını yıkarken:

«Bak hele...» dedi, «Tüysüz civci bubasını beğenmiyo'... Lay, Müezzinoğlu Hacı Osman tutumlu davranmasaydı, değirmenleri, kereste pavlikleri, olur muydu? Kasabamıza geldiğinde uyuz bi' eşşeği bilem yoktu. İşten değil, dişten artar, demişler... De kız... ne durdun? Dök şu suyu...»

Ahmet sedire yaslandı, ellerini başının arkasına koydu:

«Onların pavlikleri nası' kurduklarını, değirmenleri nası' ele geçirdiklerini herkes biliyo'. Kulağını ve'de, milleti dinle... Madalyasına dayanarak fakir fukaratı nası' soyduklarını, yetimleri nası' dolandırdıklarını, başı sıkışanları borçlandırıp, malları üzerine nası' oturduklarını annarsın. Bu kadan mal, dişten arttırmaynan meydana gelseydi, sen şimdiyedek Müezzinoğlunu satın almalıydın... Oysa bizim evde bütün yıl oruç tutulur».

Fatma, örgüden başını kaldırdı, gözlüklerinin üzerinden Ahmet'e:

«Tövbe de... Allaha güç gelir oğlum... Neyimiz eksik?... Aman diyem, sağda solda dilini tut Ahmed'im... Kişizadelere dil uzatılmaz, amanin, zararı kendine olur... Allah ya hoş görmez, kul da hoş görmez bunu... il varsın ne derse desin... sen katılma onlara Ahmed'im...»

Hacı Kadir doğruldu:

«Zenginin malı, fıkaranın çenesini yorarmış... Dilde kemik yok... Söylerler a... Herkes bildiği gibi söylesin varsın... Amma bizim Müezzinoğlu'na diluzatmağa hakkımız yok... De havlıyı ve' kız Hatçe...»

Hatice, koştu, çivide asılı havlıyı getirdi:

«Buyur ağa...»

Ahmet uzandığı yerden:

«Neye hakkımız yokmuş?» diye sordu.

«Neyesi var mı? Neyimiz varsa onnarın sayesinde kazandık biz... Onnarın Cevizli Bahçesi olmasa, şarabı kime satar da, ne kazanırdık? Cevizli Bahçede şarabımız sebsebiyle harcanmasa, sen o zaman oruç tutmayı görüydün. Ünümüz de, malımız da onnarın sayesinde olmuştur. Nankörlük edemem ben... Doğruyu dos - doğru söylerim. Zati kasabada onnarın iyiliğini görmemiş bi' allahın kulu var mı?»

Ahmet, babasının savunmasına büs - bütün içerlemiş gibi tersledi:

«Kazın geldiği yerden, tavuk esirgenmez helbet...» dedi.

Hacı Kadir içerledi:

«Bak hele densize... Lay, nankör köpek... Hele senin Müezzinoğlu'na dil uzatmağa hiç hakkın yok... Gidip ayaklarını öpmen ilâzım...»

«Ne diye öpecek mişim?»

«Ne diye olacak? Sana kos - koca bi' kısmet kapısı açtı... Daha ne olsun?» Ahmet doğruldu:

«Nası bi' kapıymış o?»

Hacı Kadir sedire yerleşti, keyifli keyifli güldü:

«Önce gel, bubanın elini öp... Okumuşluğunu şu beğenmediğin ihtiyara borçlusun it... Hatırımı saydı da, Müezzinoğlu seni Taştepe'deki pavlikesine kâtip etti... Ya? Bi' de herife dil uzadırsın irezil...»

Fatma, elinden örgüyü düşürdü:

«Amanin, bugünleri de gösterdi, şükür tanrım... Ahmed'im büyümüş te, kâtip olmuş...» Sevincinden gözleri yaşardı, yaşmağının ucuyla gözlerini kuruladı. Ahmet'in haberden canı sıkılmış görünüyordu:

«Müezzinoğlu, Taştepe'deki pavlikesine beni kâtip mi edecek? Aman deme?»

Hacı Kadir oğlunun hoşnutsuzluğunu görmezlikten geldi:

«Elbet te şaşırırsın ya... Müezzinoğluna kâtip olmak kolay mı? Bütün kasabanın kızları yoluna mani, türkü yağdıracak. Heh heh heee... Hacı Kadir'in oğluna da yakışan budur hani...» Karısına baktı: «Fatma kız, tüm akrabalar hasedinden çatlıyacaklar».

«Oh, çatlasınlar varsın ağam... Yengemin de burnu kırılsın a'cık... Oğlu kaymakama odacı olduğundan beri kurumundan yanına varılmıyordu. Misafirlikte rastlaşsak, hemen sözü oğluna getirirdi: 'Bizimki senin oğlanı da yerleştirir, meraklanma...' derdi de, içimin yağı erirdi. Oh... aman pek sevindim. Uğurlu kademli olsun inşallah...» Ahmede döndü:

«Bak Ahmed'im, bubanın hatırıyan oluyo' bunlar, sen de yüzümüzü kara çıkarma, aklımdaykene söyleyim: İlk maaşından analıklarına birer güllü pabuç almalısın. Bi' de mevlit okutmalısın... Nazarı önler...»

Ahmet patlayıverdi:

«Dur yahu, dur ana, sen ne diyo'sun allahasen? Taştepe neresi, düşünsene bi' yol!... Dünyanın bir ucu... Belediye'de çöpçü olmak, Taştepe'de kâtip olmaktan iyidir».

Fatma şaşırdı:

«Varsın irak olsun evlâdım... Sen gençsin... Yol senden korksun, taşı sıksan suyunu çıkarırsın...»

Hacı Kadir diklendi:

«Şuna bak, bulmuş ta bulanıyo'... Lay, it gibi sokaklarda sürttüğün yetmedi mi? Sırık kadar boyunla, buba ekmeği yimekten sıkılma' mısın sen? Tırnak kadar çoçukkana bubam beni kasaba çırak verdiydi,' epmeğini kendin kazan' dediydi. Biz seni okuttuk, adam ettik... Şindi de kos - koca bi' pavlikeye kâtip oluyo'sun, taha ne? Efendi olmak onuruna mı dokanıyo'... Herkes böyle işe canla başla sarılır. Yeter gayri... Elden utanıyo'm vallaha Fatma... Hacı Kadir'in oğlu mu? Bırak şu iti canım... Boş gezenin baş kalfası...' diyorlar. Yer yarılsın, gir içine, taha iyi...»

Fatma iki yana salladı başını:

«Haklısın ağam, yerden göğe haklısın... De Ahmet... İnsan kısmetini tepmemeli oğlum... İşten kaçmamalı...»

«İşten kaçan kim ana? Kasabada ne iş olsa yaparım... Ama o nalet kereste pavlikesi Yemen gibi yerde, giden gelir mi oradan?»

Hacı Kadir tatlılıkla uzağı yakın göstermeğe çalıştı:

«Senin yaşında insan yoldan korkar mı oğul? Irmağın alt yanındaki tepeyi aşınca Pavlika görünür. Şunun şurası üç saatlik yol...»

«Hangi üç, hangi beş saat... İnsan tazı gibi koşşa on saatte alamaz o batasıca yolu...»

Hacı Kadir damarlarını şişirerek bağırdı:

«Ama, Haymana beygiri gibi, günde dokuz gider gelirsin Gülbucağı'na, değil mi? Sabahlara dek duvar diplerinde, uyuz kediler gibi dolaşmak zor gelmiyo' da, haftada bir eve gelirken, yürüyeceğin üç beş saatlik yol mu ağır geliyo' sana rezil?»

Ahmet'te sesini yükseltti:

«Her it bubasına çeker. Ben de kuytu duvar diplerinde

dolaşmayı senden öğrendim». Hacı Kadir oğlunu daha fazla konuşturmadı, kolunu kaldırarak yürüdü üzerine. Fatma tetikteydi, kalktı aralarına girdi:

«Ahmet, Ahmet... Acık saygılı ol evlâdım... Bubana karşı mı geliyo'sun? Dilin kurur sona allah esirgesin...»

Ahmet, havuzun öte yanına dolandı:

«Bırak ana allahasen... İnsanın damarına ne var bu kaden basacak? Günde dokuz kere gidiyormuşum Gülbucağına... Lâfa bak... Bedava hizmetkâr bulmuş ta bulanıyor... Gülbucağına ben kimin için gidiyorum? Dükkânın öte berisini kim taşıyor? Zıkkımlansın, diye yemeğini soğutmadan kim götürüyo?...»

Hacı Kadir yumuşadı:

«Bakındı şuna... İnsanın kendi evinin işi hammallık mı olurmuş? Gezip tozduğuna da karışan yok... Gezip tozmak delikanlıların hakkıdır... Hep genç olduk biliriz... Ama insanın, eli epmek tutmadan, böyle çarpaşık işlere burnunu sokması yakışık almaz... Seni kâtip ettik de kötü mü olduk? Emminin oğlu Kaymakama odacı olmuş, diye böbürleniyorlar... Ben seni Müezzinoğlu'na kâtip verdim daha ne istersin allahından? Belâmı mı? Oysa ben, elerime sarılacaksın, diye bekliyordum...»

Ahmet cevap vermedi.

Fatma, oğlunu he, demeye zorladı:

«İlk gelen kısmet tepilmemeli Ahmed'im... Allahın gücüne gider... Buban senin iyiliğini düşünmüş... Müezzinoğlu zengin, nufuslu adam... Sayesinde ilerler adam olusun. Haftada bir buraya gelir, kurdunu dökersin... Yol gözünü korkuduyo'sa, köyden sana at getirdirim. Taha diyeceğin kaldı mı?»

Hacı Kadir atıldı:

«De' mi ya? Hafta dediğin gün gibi geçer... Çalışan adam vaktin geçtiğini annamaz... Ayak direyip, beni Müezzinoğlu'na iki paralık mı etmek istiyo'sun? Ben ona söz verdim... Bi' aylık maaşını da peşin aldım. Aha maaşın!...» Kucağından bir kese çıkarıp, Ahmet'e attı: «Sözümde durmazsam gücenir elbet... Günün birinde Müezzinoğlu'na işimiz düşerse, o da hatırımızı saymaz... Hele sen bir kaç ay çalış... Bi' punduna getirir, seni buradaki değirmene aldırırız... Oldu mu?»

Ahmet gene cevap vermedi.

«Sen onun sustuğuna bakma ağam», dedi Fatma, «istemeyip te n'edecek? Başına devlet kuşu konmuş...»

Ahmet derin bir göğüs geçirdi :

«Hatırın için peki, gideceğim ana... Ama Müezzinoğlu bubası gibi insafsız, nekes herifin biridir, derler... Irgadına, işçisine nefes aldırmaz, boyuna çalıştırırmış... Bak peşin peşin söyliyeyim : Beni haftada bir sılaya bırakmazsa, kaçar gelirim, haberiniz olsun...»

Hacı Kadir'in gözleri parladı :

«Elbet te... elbet te... Sen orasını bana bırak...» Elini uzattı : «Ge' bakam, de ellerimizi öp gayri...»

Ahmet, önce annesinin, sonra babasının ellerini öptü. İkisi de, berhudar ol, dediler. Ahmet sordu :

«Ne zaman gidiyorum sürgüne?»

Hacı Kadir'in gözleri yumuştu :

«Şuna bak, halâ da sürgün, der, irezil... Şindi böyle söylersin a, sona da bana dua edersin... Yarın sabah erkenden çıkacaksın yola... Müezzinoğlu, 'Bu gece yatsı namazından önce, Ahmet gelsin, beni görsün.' dedi...»

Fatma kalktı :

«Öyleyse gel, çamaşırlarını hazırlıyayım, Ahmet...»

Ahmet, elini başının gerisine doğru salladı, sokak kapısına doğru yürüdü :

«Sen ne yaparsan yap, bırak beni ana... Şöyle bir dolanayım...»

Gülbucağı'na gidip haberi Kevser'e duyurmak niyetindeydi.

Hacı Kadir bu gidişi başka türlü açıkladı :

«Bırak oğlanı Fatma... Kâtip olduğunu arkadaşlarına duyurmasın mı?»

Fatma gülümsedi, başını iki yana salladı :

«Belkim gecikirsin Ahmet'im, inahtarı yanına al...» dedi.

Ahmet, çivide asılı anahtarı aldı, kapıyı çarptı, çıktı.

Hacı Kadir :

«Hırslı köpek!...» dedi, arkasına bağırdı : «Müezzinoğlu'na uğramayı unutma...»

Fatma :

«Oğlumun kusuruna bakma ağa...» dedi, «Boyunduruğa giren dana ilkin huysuzlanır».

«Orası öyle ya, a'cık göz dağı vermezsen sokmaz boynunu hamıda hergele kısmı». Fatma'nın içeri doğru yöneldiğini gördü : «N'etmeğe gidiyo'sun Fatma?»

«Oğlana hazırlık yapıca'm...»

«Sen neye yorulacakmışsın? Otur şöyle!... Varsın ötekiler hazırlasınlar... Çağır şunnarı. Önce oğlumuzun kâtip olduğunu duyuralım irezillere...»

Fatma memnun, gülümsedi Hacı Kadir'e, sonra elini boru yaparak bağırdı :

«Anşe, Nafize, Hatçaa... Kız ner'lerdesiniz? Buraya gelin...»

Önce Hatice koştu, geldi :

«Buyur abla...»

Az sonra Nazife'yle Ayşe de indiler dairelerinden. Nazife'nin elinde bir örgü vardı. Ayşe'nin elleri hamurluydu.

«Bi' şey mi istedin abla?...»

«Buyur abla...» dediler.

Hacı Kadir :

«İşiniz de hiç bitmez... Gündüz çuvala girmiş sanki... Ayşe, bu zamana hamır mı karılır, kız?» dedi.

Ayşe, koluyla, alnına düşen saçını kaldırmağa çalıştı :

«Gündüz sıcaktan fırın yakmak güç oluyo' da ağam, epmeğimizi gece pişiriyorum...»

«İş, iş, diye kocadınız be ireziller... Şunnardaki surata bakın hele...»

Ayşe havuzun suyuyla ellerini yıkamağa başladı.

Nazife, Hacı Kadir'in karşısında diklendi :

«Beğenmedin değil mi? Kapında böyle olduk. Buraya böyle gelmedik a?»

Hacı Kadir aşağıdan aldı :

«Hemen de parlarsın, dik başlı irezil... Sizi kınayan kim? Rahatınız için bi' hizmetçi kız mı tutmalı, ne yapmalı diye aklından geçirdim de...»

Nazife acı acı güldü :

«Bunca zamandan sonra mı? Vaktinde düşünmeliydin bunu...»

Hacı Kadir'in gözleri yumuştu :

«Elbirliği edip, oğlanı tezelden büyütseydiniz belkim düşünürdüm. Ne'delim ki, yaşınız büyür korkusuyla onu bi' türlü büyütemediniz... Ahmet'imiz Müezzinoğlu'na ancak bugün kâtip oldu. Kısmet bugüneymiş... Heh heh hee...»

Kadınlar şaşırdılar. Hatice heyecanla :

«Ahmet'imiz Müezzinoğlu'na kâtip mi oldu? Aman deme?...» dedi.

Ayşe ellerini önlüğüne kuruladı :

«Tırnak kadar Ahmet'imiz büyümüş te, kâtip olmuş he?»

Hep birden Fatma'nın etrafını sardılar :

«Uğurlu kademli olsun, abla...»

«Allah çok günlere eriştirsin abla...»

«Yakında başka mürüvvetlerini de görürüz inşallah...» dediler. Fatma'nın elini öptüler.

Fatma'nın heyecandan gözleri yaşardı, yaşamağının ucuyla yaşlarını sildi :

«Cümlemiz birlikte inşallah...» dedi, «Ahmet hepimizin oğlu... İlk maaşından analarına güllü pabuç alacak».

Hatice çığlığı bastı :

«Amanin hele bugünleri de gördük... Ahmet'imiz güllü pabuç ta alacakmış bize...» O da yazmasıyla sildi gözlerini...

Hacı Kadir karılarına alaya aldı :

«Yakında kaynana da olursunuz inşallah...»

Nazife, hırslı hırslı karşılık verdi :

«Sen de kayın - baba olur, utanırsın da, a'cık uslanırsın belkim».

Hacı Kadir güldü :

«Kız, zati uslu değil miyim ben, irezil?»

«Martukadayken(*) Karadeniz'e nasıl güvenemezsem, sana da öyle güvenemem».

(*) Martuka : Büyük yelkenli gemi.

Hacı Kadir kalktı :

«Bildiğinden şaşma öyleysem». dedi, sokak kapısına doğru iki adım attı : «Hatça... Kasketimi al da, gel! Namaza gideceğim».

«Peki ağam».

Hatice içerden kasketi getirdi. Hacı Kadir kasketi ters giydi :

«Oğlan yarın şafakta yola çıkacak... Her iş bi' yana, eksiği bulunmasın, karışmam son'a...» dedi. Hatice'nin açtığı kapıdan çıkacağı sırada kasap çırağıyla burun buruna geldiler. Çırak, serhoştu. Türkü söylüyordu :

Dedi kızın bubası : delik mi cebin?
Dedim ki : cebi yoktur fakir İrcebin...

Türküsü yarım kaldı.

Hacı Kadir sordu :

«Ne o'lay, İrcep? Türkü mü yakıyo'sun? Bak hele... Kafayı da çekmiş irezil...»

Kasap çırağı Recep, hıçkırıklı, cevap verdi :

«Eve giderkene... hık... sizin kemikleri getirdim Hacı Emmi... hık... içi yanan... hık... türkü de yakar helbet... of anam...»

Hatice kemikleri aldı :

«Kırdırmayı unutmadın ya inşallah, kemikleri!...»

«Kırdırdım, kırdırdım abla... hık... Benim de kemiklerimi kırdılar... hık... Kırdırmaz olur muyum? Elimde olsa, Yımırtacıların Osman'ın kafasını da kırdırırdım...»

Hacı Kadir gözlerini açtı :

«Bak hele... Yımırtacıların Osman ne'tmiş sana? Ne istersin ilin kanbırından, yazık?»

Recep bir of, çekti :

«Nadire'yi bubasından istedim, 'Cebin delik.' dedi... hık... 'Sende de bende de cep yok ki delik olsun arnavut.' dedim... hık».

Konuşmayı ilgiyle dinliyen Hacı Kadir'in karıları hep birden kahkahayı bıraktılar.

Hacı Kadir güldü :

«Heh he... İyi söylemişsin 'lay İrcep».

«Sizin gibi, sözlerime gülmedi o, Hacı Emmi... Bi' öfkelensin, bi' öfkelensin? Şaştım... hık... Yenimden tuttuğu gibi, kapı dışarı etti beni... 'Yımırtacıların Osman'dan çok para kazanmadan gelme bi' taha kapıma, kemiklerini kırarım senin...' dedi... 'Yımırtacıların Osman'ın parası çok, ama, sırtında domuz hörgücü gibi çıkını da var.' dedim. Kapıyı çarptı yüzüme...» Derin bir of çekti. «Hay anam Hacı Emmim, bugün o kanbur herifle, sülünümün sözleri kesildi. On günecek düğünleri olacak...» Kafasını yumrukladı: «Ben içmiyeyim de kim içsin Hacı Kadir Emmi? Yüreğime kor düştü».

Kadınlar bir fiskos tutturdular.

Hacı Kadir'in gözleri parladı. Kendi kendine konuşur gibi:

«Söz kesildi, on günecek düğünleri olacak he? Bak hele...» Başını kaşıdı: «Bu arnavut dediğin de kim İrcep?»

«Ordu Mahallesinin koca kafalı muhtarı».

Hacı Kadir ellerini oğuşturdu

«Nasıl da gizlemişler herkesten bunu? Düğün günü bütün kasabalı Yımırtacıların bahçesinde toplanır... Heh hee... En azından bi' hafta sürer düğün». Fiskos eden karılarına döndü: «Şindiden dedikodusuna başladınız, ireziller... Bi' süs yarışı tutturu'sunuz gene... Eskileri bozup, dikinirseniz bi' diyeceğim yok. Süs parası ummayın benden nafile...»

Fatma, Hacı Kadir'e horlukla baktı:

«Vermezsen verme... Ben bi' çaresine bakarım. 'Hacı Kadir'in karıları eski urubalarıyla gelmişler düğüne!...' dedirtir miyim hiç? Üzmen kendinizi kızlar!...»

Hacı Kadir'in karıları sarılıp Fatma'nın buruşuk yanaklarını öptüler:

«Var ol abla!...»

«Sen olmasan dilendirir bu herif bizi...»

«Tanrı başımızdan eksik etmesin seni...»

Hacı Kadir'in gözleri yumuştu:

«Sen varkana benim sırtım da yere gelmez. Afferim Fatma...»

Onların haline şaşkın şaşkın bakan çırak, elinin tersiyle burnunu sildi :

«El düğün bayram eder, hık... bize zindan kesilir dünya... hık...»

Hacı Kadir toparlandı :

«Bak şunun yidiği naneye hele... 'lay İrcep... Herkes düğün, bayram ederken, bize ne diye duracakmışız? Elbet biz de kendimize göre eğleniriz». Keyifli keyifli gülerek Recep'in sırtına vurdu : «Biz de birer piliç bulur, gireriz gerdeğe... Ne üzüyo'sun kendini? Hadi gel benimle... Boş ve' elin kanburuna...»

«Ne yanna gidiyoruz Hacı Emmi?»

Hacı Kadir şaşaladı :

«Ne yanna mı? Şey... Ben camie, sen de Gülbucağı'na... Derdi olanın, bi' şeyciği kalmaz orada... Benim elma şarabı da gönül yarasına iyi gelir. Yarın sabah dükkâna uğra... Bi' desti elma şarabı vereyim sana». Kapının ipini içerialdı :

«Bin kere söylerim size... Ne anlamaz şeysiniz : Akşam oldu mu, şu kapının ipin alın içeriye... Eliniz mi kırılacak, ireziller?»

Çırakla birlik çıktılar. Hacı Kadir kapıyı çarptı, kapattı.

★

Hacı Kadir'in ardından, karıları Yumurtacıları çekiştirmeğe başladılar. Önce Fatma açtı kapıyı :

«Yımırtacılar, gelin diye, bulmuş bulmuş ta arnavudun kızını mı bulmuş? Tüh... hiç te dengi değil... Zengin, zenginden kız almalı...»

Hatice, herzamanki gibi ondan yana çıktı :

«İrcep tas - tamam ona göre damattı... Yazık olmuş delikanlıya...»

Ayşe, Yumurtacıları başka türlü kötüledi :

«Yımırtacının o maymın oğluna, başkası da kız verir miydi bakalım, abla?»

Fatma sedire yerleşti :

«Ne diye vermiyeceklermiş? Erkeğin ününe, servetine bakılır; boyuna bosuna değil...»

Nazife kinayeli:

«Ablamın hakkı var». dedi Ayşe'ye, «Mal insanın gözünü öyle bi' karartır ki, ortak üzerine bilem gidilir».

Hatice, Nazife'nin sözünden alındı, saçlarıyla oynıyarak:

«Ne demezsin?» dedi, atasözünü yuvarlayıverdi: «Tencere, tencereye dibin kara, demiş, seninki benden kara, demiş».

Nazife birden parladı:

«Ben Ayşe'nin üstüne gelirkene iki tarla, bi' ev geti'dim... Sen gelirkene ne geti'din? Sırtında gömleğin bilem yoktu».

Hatice, Nazife'yi tutuşturduğuna memnun, uzandı sedire:

«Getirmeyip te ne'decektin? Evde kalmış kız başka nasıl satılır? Turfanda yemiş değildin ki kapanın elinde kalasın?»

Nazife ellerini kalçalarına koydu:

«Dinime söğen, müslüman olsa bâri... Tazelik taslamak sana mı kaldı, a kokmuş irezil? Sen buraya geldiğinde sakalın bitmişti. Hafta geçmez, yüzüne ağda yapacaksın diye, evde şeker komazsın. Sakal yolacaksın diye suratının hışırı çıktı, taha da turfandalık 'aslıyo'...»

Bu sözler Hatice'yi fena yerinden vurmuştu, sıçradı, ayağa kalktı. O da ellerini kalçalarına koydu:

«Sen saçının akını, yüzünün buruşunu gizle de, so'na başkasının tüytüsünü gör. Sana sattığı kına, rastık, yağlı düzgün yüzünden, Aktar Sülüman zengin oldu».

Nazife, başörtüsünün ucuyla yüzünü bastıra bastıra sildi, gösterdi:

«Hani, nerde düzgün? İftiracı rezil... Benim saçımın da, yüzümün de rengi allahtan... Ama sen yüzünü bi' yıka da görelim, aktarın kime düzgün sattığını...»

Fatma, çekişmeyi tadında kesmek istedi:

«E... Eee!... Hiç utanmak yok mu sizde? Birbirinizi yemekten ne zaman usanacaksınız? Hepiniz o haltı işlemişsiniz bi' kere... Olan olmuş... Birinizin birinize söyliyecek sözü mü kalmış? Hepinizin alın yazısı böyleymiş... Allahın emri, peygamberin kavli bu... Erkek kısmı dört avrat alabilir...»

Hatice burnundan soludu :

«Durup duru'kana sataşan kendisi abla... Derdi, imanı bu : ben niye üstüne gelmişim? Sonuncu olarak, kendisi benim üstüme gelseydi, sesi bilem çıkmıyacaktı». Nazife'ye kudurtan bir bakışla baktı : «Sonuncu olduysam kabahat benim mi? Anana söyleseydin de seni geç peydahlasaydı...»

Nazife hırsından elini ısırdı. Ayşe, Nazife'nin birşey yapmasını önlemek için aralarına girdi :

«Çok böbürlenme!... Hacı Kadir'e güvenilmez... İmam nikâhıynan üzerine bi' kuma getirir de apışıp kalırsın...»

Hatice, ötekileri çatlatan bir kahkaha attı :

«Dördümüz de sağ kaldıkça yapamaz bunu... Şeriat izin vermez... Dört karısı olan beşinciye nikâh kıydıramaz... Meğer ki Nazife kahrından çatlayıp cehennemi boylasın... O zaman başka...»

Nazife kendini tuttu, hırsını tükürükle attı :

«İnşallah, Hacı Kadir tez günde bi' metres tutar da, kimin çatlayıp geberdiğini o zaman görürüz».

Fatma :

«De susun gayri!...» diye bağırdı. «Ağzınızın söylediğini kulağınız eşitmiyo'... Metrismiş... Hele bi' alsın gelsin!... Görür o. Ayşe'yi de, seni de kendi elimle aldım Hacı Kadir'e... Hatça'yı getirdiği zaman da sesimi çıkarmadım. Allahın emri bu, kim karşı koyar? Ama metris? Yoo... Hele bi' alsın gelsin, ikisinin de kapıda ayaklarını kırmazsam, bana da Fatma demesinler...»

Hatice, yumruklarını birbirine vurdu :

«Oh... Duydun ya : sen çatlasan da patlasan da, sonuncu kalacağım ben...»

Nazife, daha fazla dayanamadı, ayağındaki nalını kaptı, Hatice'nin üzerine yürüdü :

«Ben çatlıyacağıma sen geber çirkef karı!...» Elindeki nalını fırlattı. Hatice sakındı :

«Çirkef sensin ki, üzerime sıçrıyo'sun... Hadi hoşt... Sana verecek ekmeğim yok benim...»

Ayşe'yle Fatma, ikisinin de kollarını tuttular. Fatma bağırdı :

«Hacı Kadir nerdeyse namazdan döner. Oğlanı hazırlamadığımızı görürse hepimizi kırana kor...» Hatice'yi kolundan çekti : «Yürü benimle... Ahmet'in çamaşırlarını derleyelim...» Hatice direnmeden yürüdü. İçeri girmeden Fatma, kalanlara döndü :

«Siz de bi' torbaya yiyecek doldurun! Ayşe!... Sen çereze düşkünsündür. Ahmet'in torbasına bi' tutam çerez koy... Orda bi' hafta kalacak; çerezsiz canı sıkılır, yazık».

«Peki abla... Hanımı tutayım da...»

Ayşe'yle Nazife yalnız kalınca bir süre sustular. Ayşe :

«Bulsan bi' kaşık suda boğarsın a, Hatça'yı. He?» dedi.

«Boğarım elbet...»

«Benim üstüme geldiğin zaman ben de seni boğmak isterdim. Gözüme yılan gibi görünürdün».

«Ne desen haklısın, Ayşa abla... Benim yüzümden kim bilir ne acılar çekmişsindir, şindi anlıyorum».

«Neler çektim, neler yaptım, bir ben bilirim, bir de allahım bilir. Şindiyedek kimselere söylemedim; ilkin sana söylüyorum : Hacı Kadir'le aranıza soğukluk girsin diye, muskalar yazdırdım, urubasına diktim, eşiklere gömdüm, yatanığınızın pamıkları arasına gizledim. Hacı Kadir bende gecelediği zaman okunmuş, üflenmiş şerbetler içirdim. Eriyesin, sararıp solasın, diye sabuna kırk okunmuş inne batırıp, kuyuya attım. Allah günahlarımı bağışlasın, yaptım hep bunları... Ama nafile... Hiç biri tutmadı... Tersine ben sarardım, soldum. İçimde bi' ateş... Yandım allah!... diye bağırmak isterdim hep... Gece gündüz tanrıya yalvarırdım; aynı acıyı ona da tattır allahım, derdim... A'cık taha sürseydi, belkim de katil olurdum. Ne yalan söyleyim : kulağına cıva akıtmayı kurmağa başladıydım. Bereket Hacı Kadir, Hatça'yı üzerine getirdi de, kurtuldum. Sen ağladıkça yüreğim yağlanıyordu, sen eridikçe ben gelişiyordum... Bir zaman geldi ki sana acımaya başladım...»

Nazife'nin gözleri doldu, Ayşe'nin göğsüne kapandı, ağladı :

«Ah anam, içim yanıyo' Ayşe ablacı'm. Kahrımdan ölüyorum. Ne bitmez çileymiş... Günler yıl gibi geliyo'... Bu dert, hiç bir derde benzemezmiş meğer ...Ben umudumu da yitirdim... Benim de çalmadığım hoca kapısı kalmadı, Ayşe abla... Hacı Kadir'in karısı büyücüye gidiyor, demesinler diye, kılığımı tebdil ettim de, gittim. Muskalar, okunmuş şekerler para etmedi. Hacı Kadir soğusun diye, pis karının iç çamaşırlarına, yatağına, kapısına domuz yağı sürdüm. Üzerine bi' kuma gelsin diye, kurbanlar adadım. Olmadı, olmadı... Ah Ayşe abla benim derdim seninkine benzemez. Hacı Kadir, üzerime ortak getirince öcün alındı, yüreğinin yarası geçti. Benim için hiçbir umut yok... Hacı Kadir ihtiyarladı gayri... Bu karıyı öldürüp katil olmaktan başka çare kalmıyor bana... Kanını içsem, yüreğimdeki ateş gene sönmez...»

Ayşe, Nazife'nin başını okşadı:

«Sabret kardeş, sabret... Kimsenin ahı, kimsede kalmaz...»

Nazife gözlerini kuruladı:

«Sabret demesi kolay Ayşe ablac'ım. Sabretmesi güç... Sabır, sabır... Ne zamanacak? Hacı Kadir'in yaşı altmışı geçti...»

«Haftanın dört gününü Hatça'nın yanında geçirdiğini unutma!... Gülbucağı'nda sürttüğünü de bilmeyen yok, azgının... Hatça'nın üzerine ortak getirmezse de, pek âlâ metris tutar, hiç şüphem olmasın...»

«Ona da razıyım... Tek şunun üzerine birini sevsin de...»

Ayşe, mendilinin ucuna yapışık sakızı dişleriyle aldı, çiğnemeye başladı:

«Hadi, hadi... Boşuna üzüyorsun kendini... Ben şimdi, o yaptığım deliliklere bakıyorum da, acıyorum gençliğime... Ne budalaymışım... Hacı Kadir için bunca kahrı çekmek niye?... Tüh... Şindiki aklım olsaydı, eve gelip giden erkeklerden birini dost tutar, keyfime bakardım...» Böyle söylemiş olmaktan pişmanlık duydu: «Amaaan... Hepsi yerin dibine batsınlar... Varayım, keyfi kaçmadan şu hamırı mayalayayım... Ne zaman fırın yakacağım, ne zaman pişecek?»

«Ben de Ahmet'in torbasını hazırlıyayım...»

İki kadın başka birşey konuşmadan, dairelerine girdiler.

★

Az sonra Fatma'yla Hatice birlikte çıktılar avluya...

Hatice :

«Öyle söylüyorsun ama abla», dedi, «sabrın da bir kertesi var. Daha n'apayım? Yatağıma dardağan darısı saçan o... Kapıma domuz yağı süren o... Büyü yaptırmak için çamaşırlarımı aşıran o... Çarpılacağım, diye ödüm kopuyo'. Evimizde bet bereket kalmıyacak abla...»

Fatma başını iki yana salladı :

«Bellettiğim duaları okursan, bi' şeycik olmaz... Zati ben evin dört bucağına okuyup, üflemeden yatmam...»

«Gölge gibi peşimden ayrılmıyor... Ne zaman bahçeye çıksam kapısının aralandığını duyarım. Onun ner'lerde sürttüğünü, ben peşine düşüp te, gözetliyor muyum?»

Fatma, sırtını okşıyarak Hatice'yi teselli etti :

«Nazife üstüne geldiği zaman, Ayşe de öyleydi. Komşu komşu gezer, sıkıntısını dağıtmağa çalışırdı. Zamanla bu hastalık geçer, sabırlı ol kızım... Üstüne ortak gelmenin acısını bilmezsin sen... Ben Ayşe'yi kendi elimle seçmişken, ne kıskançlıklar çektim... Komşuyduk... Ayşa dul bi' kadındı... Hergün bi' arada yer, içerdik. Birgün aklıma koydum : Gel, seni Hacı Kadir'e alayım, ortak olalım, Ayşe, dedim».

Hatice, gözlerini açtı, elini ağzına götürdü :

«Aman deme!...»

Fatma başını salladı, acı acı gülümsedi :

«Yaa... Sen bilmezsin bunları... Akıl işte... Fikrimi Hacı Kadir'e açtım : 'Git, kadın! Deli mi oldun? İrahatımızı mı bozmak meramın?' dedi. Sırnaştım, ağladım, yalvardım, en sonunda razı ettim. İmam geldi, nikâh kıyıldı, şerbetler içildi. Yatsıdan sonra onları elimle gerdeğe kapadım».

Hatice, dilini yutar gibi, içini çekti :

«Amanin, nasıl dayandın abla?»

Fatma, başını iki yana salladı :

«Sus, dayanamadım, dayanamadım... Kapı yüzüme kapanınca bi' fena oldum, içime bi' ateş düştü ki, hiç sorma!... Yandım dostlar! diye avaz avaz bağırmaya başladım. N'oluyor, diye ikisi birden dışarıya uğradılar. Ayşe'nin üzerine atıldım, saçını, başını yoldum: bana büyü ettin değil mi kahpe! diye yüzünü tırnakladım. En sonunda mecalsiz, düşmüş, bayılmışım». Fatma aynı mecalsizlikle kendini sedire bıraktı. Hatice de, Fatma'nın dizi dibine çöktü:

«Vah vah, neler de gelmiş başına abla... Hiç duymadıydım bunu».

«Aradan bunca zaman geçti, nerden duyacaksın? Herkesler unuttu, gitti... Sen bi' de bana sor... Hatırıma düştü mü kor gibi yanar içim».

«Niye boşatmadın öyleyse?»

Fatma omuzlarını silkti:

«Olan olmuştu bi' kere... Dönemedim... Avcıyı unutmak için ibadete verdim kendimi. N'olduysa, Hacı Kadir'e oldu. Bi' kere adamın ahlâkını bozdum ya... Çok geçmeden, beni gene evlendir, diye tutturdu. Ne yalan söyliyeyim, allah var, Ayşe'nin burnu kırılsın diye, seve seve razı oldum; Nazife'yi beyendim, aldım. Ondan sonra acı çekmek sırası Ayşe'ye geldi. Hacı Kadir Nazife'nin odasında kaldığı gece, Ayşe kendini benim odaya atar, kucağımda ağlar, ağlar, bayılırdı. Sabahlara dek onunla uğraşırdım, ona hem acır, hem de ağlayıp bayılmasından zevk duyardım. Şindi Ayşe, sanki o Ayşe değil. Hacı Kadir'i gözü bilem görmüyo'... Sabret... Hepsi geçer demem bundan...»

Hatice, tırnağını kemirdi:

«Ben de öyle diyordum a, Nazife delisi gittikçe azıtıyo'... Onunla birlikte misafirliğe gitmeye bilem korkuyorum. Gitmesem, Hacı Kadir'in karıları birbirlerini yiyorlar, diyecekler... Gitsem, ilin içinde kinaye, taş yağdırıyo'. N'apacağımı şaşırdım abla... Şunun kulağını büküver a'cık... Düğünde de bayrağını açarsa, kasabaya tüm irezil oluruz».

«Yımırtacıların düğününe ben de gideceğim... Ben olunca edepsizlik edemez». Kalktı: «Neyse... Sen şu gömleklerin

söküğünü dikerkene, ben de Nazlı Hanıma geçeyim a'cık. Ahmet'imizin Müezzinoğlu'na kâtip olduğunu habar vereyim. Bir saata kalmaz, habarı yengemin kulağına götürürler... Bu gece uyku gözüne haram olsun aşiftenin».

Hatice güldü :

«Haram olsun abla...»

★

Fatma, bahçe kapısına yöneldiği sırada, Nazlı Hanım'ın kapıyı dövdüğü : «Fatmaa, huuu; Fatmaa!...» diye ünlediği duyuldu.

Fatma :

«Buyur, ne istedin Nazlı Hanım!...» dedi, gidip kapının sürmesini çekti.

Nazlı hanım :

«Girmiye'cem...» dedi, uzandı içeriye baktı : «Nası'sın Hatça, eyi misin?»

«Sağol abla. Sen de iyi misin?»

«Çok şükür, iyiyim». Fatma'ya döndü : «Hacı Kadir camiye giderkene, bizimkine, Ahmet'in Müezzinoğlu'na kâtip olduğunu söylemiş, doğru mu, bi' de sana sorayım, dedim».

Fatma içerlemiş bir sesle :

«Niye yalan olsun kız?» diye bağırdı. «Yakıştıramadın mı yoğsam?»

Nazlı hanım bozuldu :

«Aaa!... O nası' söz? Yakıştıramaz olur muyum? Ahmet'im taha yümsek mertebelere ilâyıktır... Uğurlu, kademli olsun... Bizimkinin yalanı boldur da, bi' kere sorayım, dedim hani... Oh oh... Pek sevindim».

«Düşmanlar çatlasın... Ahmet'imi, Müezzinoğlu, Taştepe'deki pavlikesine kâtip etti...»

Nazlı Hanım'ın gözleri açıldı :

«Hem de kereste pavlikesine he? Amanin, kahrolayım pek sevindim Fatma!... Artık bi' ziyafet isterim senden...»

«İstediğin ziyafet olsun... Önce bi' mevlit okutalım da...»

«Doğrusun... Mevlit şart... Kurban da kesmelisin. Ama sana bi' şey söyliyeyim mi, sakın mevlidi Arap Müezzin'e okutma!... Karılara bakmaktan, mevlidi hep yanlış okurmuş...»

«Onu da kim söyledi?»

Nazlı hanım şaşaladı:

«Kim mi? Şey... Zehra söyledi... He ya Zehra... Mevlitte Hafız Kadriye de varmış... O söylemiş... Hani mevlidi ezber bilir Kadriye...»

«Hafız Kadriye, sakın Arap Müezzin'i gözetlerken aklını şaşırmış olmasın? Hoca delisidir o...»

Nazlı Hanım güldü:

«Zehra bi' şey taha söyledi Fatma!... Geçenlerde Arap Müezzin, mevlide gidiyorum, diye Gülbucağı'na boylamış... Hiç Gülbucağı'nda mevlit mi okunurmuş?»

«Hadi canım, bu yalan...»

«Zehra yemin etti... Kocası ordan dönerkene yüz yüze gelince, Arap Müezzin şaşalamış: 'Güllü Hacer mevlide çağırdıydı da...' demiş... Hangi mevlit, külâhıma anlatsın onu...»

Fatma'nın canı sıkılmıştı, belli etmedi:

«Gözleriyle görmüş he? Tüh... Pek edepsiz şeymiş öyleysem... Cüppesinden de mi utanmamış?»

«Sen gene Hafız Kadriye'den şaşma... Ahmet'im ne zaman gidiyo'? Elimi öpmeden gitmesin... Üzerinde çok hakkım vardır».

«Yarın sabah, şafakla gidecek. Kusuruna bakma!... Haftaya gelince elini öper...»

«Eh, n'apalım, güle güle gitsin, güle güle gelsin». Başını içeri çekip dinledi: «Aşa'dan bizimki gene sesleniyo'... Varayım, gideyim». Sesini yükseltti: «Geliyo'm, geliyo'm... Hadin, hoşçakalın!...»

★

Fatma kapıyı sürmeledi:

«Gördün mü bak, iyi ki söyledi. Tüh... Sakalından utanmaz herif... Biz de nefesi iyi gelir, diye ha bire Ayşe'nin kal-

çasını okutur, dururduk. Nazife'ye de nefes etmeye başlıyacaktı... Ben de ağrıyan dizlerime bi' nefes ettirsem, diyo'dum. Amanin, konu komşu duymadan, herife yol verelim, gitsin...»

«Nefes etme için yatsı zamanını seçmesi de fesatlığındanmış öyleysem... Amanin, herif bizi dile düşürecekmiş meğer... Oysa ben de kendime nefes ettirmeyi kurmuştum».

«Defetmeli uğursuzu, defetmeli...» Sesini yükseltti: «Ayşe... hu... Ayşe!...»

Ayşe'nin sesi içerden duyuldu:

«Buyur abla!...»

«Bak a'cık burıya!...»

Az sonra Ayşe, kapıda göründü:

«Buyur abla!...»

«Ahmet'in çerezlerini hazırladın mı?»

«Şimdi hamırı tekmilledim, ellerimi yuğ'yordum, abla... Hemen hazırlarım...»

«İyi... Kalçanın ağrısı nası' oldu Ayşe?»

«A'cık taha iyi gibi abla...»

«Sana öyle gelmiştir... O herifin nefesinden hayır umma kızım...»

Ayşe telâşlandı:

«Aman, ne diyo'sun sen abla?... İlminin yümsek olduğunu âlem söyleyip duruyo'... Nefesi tesir etmez olur mu? Eskiden kalçamın ağrısından gözlerime uyku girmezdi. Şindi, onun nefes ettiği geceler, kuzu gibi uyuyorum».

Fatma'nın sesi dikleşti:

«Gülbucağı'nda haram yiyenin nefesi şarap kokar... Melekler, o herifin yanına bilem sokulmaz... Bu gece okumıya gelince, artık bi' şeyciğim kalmadı, dersin. Nazife'nin baş ağrıları da geçti, dersin. Parasını verir, savarsın nâleti...»

Ayşe kıvrandı:

«Üç beş gün taha nefes etseydi, bi' şeyciğim kalmazdı belkim abla...»

«De, yavrım, sen bizi kasabaya irezil mi etmek istiyo'sun? Onun Gülbucağı'nda sürttüğünü duymıyan kalmamış... Adımız dile gelir, ünümüze kölge düşer... Ondan gelecek iyilik, allah-

tan gelsin, taha iyi...»

Ayşe somurttu :

«Peki abla, gelince söylerim».

«Şu bohçayı da al... Ahmet'in torbasına koyarsın».

«Peki abla».

Ayşe, bohçayı aldı, dairesine girdi.

Fatma :

«Ne günlere kaldık, sen bilirsin yarabbi!» diye söylenerek

★

sedire yerleşti, örgüsünü eline aldı.

Hatice avlunun öbür ucunda furunun çalı çırpısını hazırlıyordu. Bu çeşit yardımları Ayşe'den esirgemezdi. Kuru çalıları dizinde kırarak, fırının önünde istifledi. Bu işi bitirip dönerken, lüks lâmbasının aydınlığında, kırmızı kırmızı ışıldıyan elmalardan birini canı çekti. Gitti, uzandı, kopardı, entarisine sürdü, temizledi, kütürdeterek dişledi. Bu sırada duvarın öbür yanından Nazlı Hanım'ın sesini duydu :

«Huriye... hu... Kız Huriyeee!...» diye bitişik komşuya sesleniyordu. Sesi kısık çıkıyordu. Hatice pencerenin sürüldüğünü, Huriye Hanım'ın :

«Buyur Nazlı Abla!...» diye cevap verdiğini işitti. Duvara sokularak, dinlemeye başladı :

«Huriye, kulağını aç ta dinle, bak ne söyliyeceğim».

«Sesini çıkar, duymuyorum».

«Yüksek konuşursam Hacı Kadir'giller duyarlar».

Hatice parmaklarının ucuna basarak koştu, Fatma'yı çağırdı. El ele tutuşarak duvarın altına geldiler. Komşular alçak sesle söyleşiyorlardı :

«Hacı Kadir'in oğlu Ahmet var ya...»

«Eee... N'olmuş? Birinin evine mi atlamış?»

«Yok kız, yok... Müezzinoğlu'nun pavlikesine kâtip olmuş».

«Olmuşsa bana ne bundan? Kızı olan sevinsin!...»

«Densize bak... Hemen de taş atar... Kızımı Ahmet'e vereyim de, dört kaynana arasında verem mi olsun yavrım?»

Hatice, kendini tutamadı, Fatma'nın elini sıkarak, kulağına fısıldadı :

«Ahmet'in avluda sesini duydu mu, kızını bi' şey istemeye gönderen kendisi değilmiş gibi konuşuyo', şuna bak... Şeytan diyor, çık yüzle!...»

Fatma, parmağını ağzına götürdü, susturdu Hatice'yi.

Öbür tarafta konuşma kızışıyordu :

«Kız sen bu habara hiç şaşmadın mı?»

«Neye şaşacakmışım?»

«Müezzinoğlu, koskoca kasabada, bulmuş bulmuş ta, Hacı Kadir'in serseri oğlunu mu bulmuş kâtip edecek?»

Bu kez Fatma kendini tutamadı :

«Düşmanlar çatlasın, diye yüzlediğime ne iyi etmişim temin... Vay iki yüzlü kahpe...» diye fısıldadı.

Huriye Hanım'ın sesi :

«Hacı Kadir Müezzinoğlu'nun çanak yalayıcısı değil mi? Sıpası da peşinden gidecek helbet... Bu dünyaya, it, uğursuz dünyası demişler... Birbirlerini bulur onlar».

«Sen ne dersen de... Bunda bi' iş var ya, dur bakalım... Yakında kokusu çıkar elbet...»

Fatma dişleri arasından hışıldadı :

«Önden yüze gülen, arkadan kuyu kazan iki yüzlü kahpe seni...»

Nazlı Hanım, yerin de kulağı olacağını unutmuş, dedikodunun rüzgârına kaptırmıştı kendini :

«Gülbucağı'nda şarap dağıtanın sırtı yere mi gelir kardeş? Yakında onu başımıza muhtar ederlerse hiç şaşmam... Gün onnarın günü... Hacılığı, hocalığı da kimseye bırakmazlar...» Nazlı Hanım'ın birden bir kahkaha attığı duyuldu. Huriye Hanım :

«Ne güldün kız?» diye sordu.

«Arap Müezzin aklıma geldi de ondan güldüm...»

«N'olmuş Arap Müezzin'e?»

«Heç, n'olucak? Zehra'nın kocası geçen gün onu Güllü Hacer'in evinden çıkarkan görmüş... Hoca şaşırmış : 'Mevlide çağırdılardı da...' demiş, cübbesini toplamış, tabanı kaldırmış...

Mevlit mi okudu, karı mı oynattı, orasını mevlâm bilir gayri...»

«Tüh... Sarığından utanmaz irezil... Zati suratından belli ne mal olduğu... Sokaktan geçerken gözleri hep şunun bunun penceresinde... Onu nefes etsin diye evlerine çağıranlara şaşarım...»

Fatma'yla, Hatice birbirinin ellerini sıkarak bakıştılar.

Nazlı Hanım sesini alçaltarak :

«Bugünlerde sık sık Hacı Kadir'lere girip çıkıyo' Arap Müezzin... Kime nefes ediyo'ki?» dedi.

«Belkim de büyü yapmıya çağırmışlardır. Müezzinoğlu'nun içkisini afsunlatmadıkları nerden beli? Ahmet'i kâtip ettirmek için büyü yaptırmışlardır Müezzinoğlu'na... Arap Müezzin tesbihini çekti mi, geceleyin kadını yatağından kaldırır, getirtirmiş...»

«Tam da üstüne bastın Huriye... Efferim kız... Öyle ya... Büyü yaptırmışlardır. O kart karılarla düşüp kalkacak kadar midesiz değildir a... En küçüğü kırkını aşkın onnarın...»

Hatice, iffetlerinde şüphe edilmediğine sevineceğine, içerledi bu söze :

«Bak şu rezilin yidiği naneye... Sanki göbeğimi o kesmiş...» dedi.

Nazlı Hanım birden sesini yükseltti :

«Geliyorum, geliyorum... Adı batasıcanın da buyurması hiç bitmez... Sanki kırk halayıkla büyümüş... Altucu Nalbant'ın oğlu... Hadi hoşçakal Huriye!...»

Camın sürüldüğü duyuldu. Ses kesildi.

Fatma'yla Hatice bir zaman beklediler, sonra havuzun başına döndüler.

«Vay ireziller, vay... On parmaklarında on kara... Önlerine gelene çalıyorlar...»

Fatma düşünceli düşünceli oturdu kerevetin üzerine :

«Arap Müezzin'in ayağını kesmeli buradan... Bi' dile düşersek, insan içine çıkacak yüzümüz olmaz... İyisi mi...»

«Bana kalırsa Huriye'yle Nazlı karının da ayaklarını kesmeliyiz... Kırk yaşındaymışım... Tüh... Yalancı kahpe...»

«İkisinin de yuvasını yaparım ben... Dur hele...»

«Evlendiğimde ondördümde var yoktum... Onbeş yıl olmadı taha evleneli... Ben şindi anca otuzuma bastım. Kahpe, kalkmış, kırka çıkarıyo' yaşımı...»

Böyle söylenerek Hatice dairesine çekildi. Fatma içeri girdiği zaman onun halâ söylendiğini duydu.

★

Ayşe fırını yakmak için avluya çıktığı sırada kapı çalındı.

«Kim o?» diye seslendi. Dışardan kalın bir erkek sesi cevap verdi:

«Benim, Ayşe Hanım kızım».

Ayşe, Arap Müezzin'in sesini tanıdı, koştu, kapıyı açtı.

«Buyurun...»

Arap Müezzin içeri girdi. İri yapılı, geniş omuzluydu. Siyah top sakalı iyi taranmıştı. Gür kaşları altından bakan gözlerinde hem çeken, hem korkutan bir ışıltı vardı.

Arap Müezzin yüksek sesiyle:

«Selâmın aleyküm...» dedi. Etrafa bir göz attıktan sonra sesini alçattı: «Nasılsın gülüm?» dedi, yanağını okşamak istedi. Ayşe elini iterek geri çekildi. Suratı asıktı. Fısıltıyla sordu:

«Üç gündür nerlerdesin? Hatırımı sormak şinci mi aklına düştü?»

«Dağ köylerinden birine hasta okumıya götürdülerdi, ondan gelemedim. Hasretin yaktı, kül etti beni, duramadım, kaçtım geldim».

«Külâhıma annat sen onu... Dağ köyündeymiş... Gülbucağı'nda sürtüyo'dum demez de».

«Gülbucağı'nda mı? Tövbe köyden geliyorum ben...»

«Sen istediğin kadar inkârdan gel... Gözleriyle görmüşler seni orda».

Arap Müezzin birden hatırladı:

«Anladım... Şu Nalbant ta amma boşboğaz herifmiş... O gün Güllü Hacer'e mevlit okumaya çağırmışlardı, gittim. Güpe gündüz insan başka ne'tmeye gider oraya?»

«Mevlit mi okudun, türkü mü çağırdın, orasını bilmem

gayri... Bu son gelişin buraya... Bundan böyle istersen hiç çıkma oradan...»

«Hangi vefasızlığımı gördün ki yüz çeviriyorsun benden meleğim? Hasretinle beni öldürmek mi meramın?»

Heyecandan Arap Müezzin'in sesi biraz yüksek çıkmıştı. Ayşe telâşlandı :

«De sus ta, gir içeri...» dedi. Arap Müezzin'in önüne düştü. Dairesinin kapısını açtı, yüksek sesle :

«İçeri buyur hafız efendi». dedi.

Ayşe'nin kapısı kapanınca, Hatice'nin kapısı aralandı. Hatice aralıktan dışarıyı gözetlerken, Nazife'nin kapısı gıcırdadı, açıldı. Hatice kapısını örttü. Nazife parmaklarının ucuna basarak Ayşe'nin kapısına geldi, içerisini dinledi. Birşey duyamadı. Anahtar deliğine gözünü uydurdu, kimseyi göremedi. Geldiği gibi sessiz, çekildi dairesine.

Az sonra Hatice dışarı çıktı. O da parmakları ucunda, Ayşe'nin kapısına geldi, kulağını koydu dinledi, anahtar deliğinden içerisini gözetledi. Arap Müezzin'in homurtusunu duyar gibi oldu. Bir ara Ayşe'nin : «Ay, aman!... Bittim...» diye bağırdığını işitti.

Hatice, Nazlı Hanım'la Huriye'nin sözlerine hatırladı, bu inilti nefes edilen bir hastanın iniltisine benzemiyordu. İçi ezildi, ayakları uyuştu, sırtından doğru vücudunu bir ateş sardı, boğazı kurudu. Vay açıkgöz orospu, içerde keyfediyordu demek... Fatma abla'ya, direnmesi boşuna değilmiş... Arap Müezzin'in kollarını kendi belinde dolaşır hissetti. Kalbi o kadar hızlı çarpıyordu ki, azıcık daha durursa oracığa düşüp bayılıvermekten korktu, koşarak kaçtı. Havuzun yanından geçerken bir saksıya çarptı, düşürdü.

Yerde parçalanan saksının gürültüsü üzerine Ayşe, Arap Müezzin'in kollarından sıyrıldı, eteğini indirdi, üstünü başını düzeltti.

Arap Müezzin cübbesinin düğmelerini iliklediı :

«Barıştık artık, değil mi? Ne zaman geleyim bi' taha?»

Ayşe, aynanın önünde saçlarını eliyle düzenliyordu :

«Abla bi' şeyden şüphelendi zahar. Buraya gelmeni iste-

miyo'... 'Bundan böyle nefes etme işine son verin.' dedi...»

«O desin, varsın... Sen geceleyin fırını yakmıyacak mısın?»

«Nası' yakarım? Seni içeri aldığımı bi' gören olursa, ne derim?»

«Nefes etmeye geldiydi, dersin gene...»

«Abladan habersiz ha? Eskiden kolaydı. Gece seni içeri aldığımı bi' gören olsa da, dedi kodu etse, kendimi temize çıkarmam zor değildi. Nefes etmiye geldiğini görmüşlerdir, çirkefi üzerimize bulaştırmak istiyenler uydurmuşlar bunu, derdim. Gayri geceleri fırın yaksam da seni içeri alamam».

Arap Müezzin, Ayşe'yi arkasından kucakladı:

«Etme gülüm... Kahrımdan ölürüm billaha... Kimseye görünmem, gölge gibi girerim içeri ben...»

Ayşe, Arap Müezzin'i itti:

«İçerde fazla eğlendik... Kumalarım geldiğini görmüşlerdir. Ablayı büsbütün şüphelendirmiyelim».

Arap Müezzin, Ayşe'yi sım - sıkı sardı:

«Söz vermeden, dünyada bırakmam».

Ayşe, bu demir kolların hazzından kendini mahrum etmeye razı olamıyordu:

«Nası' etsek bilmem ki... Biraz zaman geçsin. Bi' çaresini buluruz belki. Ben sana haber salarım». Kollarından sıyrıldı, kapıyı açtı, dışarı çıktılar.

Ayşe, yüksek sesle teşekkür etti:

«Çok şükür, nefesin iyi geldi hafız efendi... Allah senden razı olsun. Ağrım, sızım kalmadı. Gayri zahmet etmezsin. İlâzım olursan biz gene çağırtırız seni».

Arap Müezzin etrafına bakındı:

«Nazife Hanım kızıma da nefes edecektim. Evde mi acep?»

Ayşe, Fatma'nın tenbihini hatırladı:

«Onun baş ağrıları geçti şükür». dedi.

Ayşe sözünü tamamlamadan, Nazife'nin kapısı açıldı:

«Hoş geldin hafız efendi... Nasılsın?»

«Şükür Nazife Hanım kızım. Sen nasılsın? Baş ağrıların iyileşti mi?»

Ayşe koştu, Nazife'nin kulağına fısıldadı:

«Başımın ağrısı geçti, de! Abla öyle tenbihledi. Karışmam ha...»

Nazife, bunu Ayşe'nin kıskançlığına verdi. Onu itti, pervasızlıkla:

«Dur kız... Çekil başımdan!...» dedi, «Ablaya da n'oluyormuş». Arap Müezzin'e döndü: «Ah sorma hafız efendi... başım...»

Ayşe, Nazife'nin sözünü tamamlatmadı, atıldı:

«Geçti, ya, geçti... Maaşallah, hiç bir şeyciği kalmadı».

Arap Müezzin, Nazife'ye göz kırptı:

«Yaa... Eh, eh... Elhamdülillâh... Nefese hacet kalmadı demek». Elini cübbesinin cebine soktu, aranmağa başladı:

«Tesbihim yok... Ayşe Hanım kızım, tesbihim içerde kalmış... Şunu alıver bi' zahmet».

Ayşe, dişlerini sıkarak baktı Arap Müezzin'e:

«Peki hafız efendi».

Ayşe içeri girince, Nazife Arap Müezzin'e sokuldu:

«Nası' hafız efendi, yıldızına baktın mı kahpenin?» diye fısıldadı.

«Yıldızına da baktım, cinlerin padişahını da çağırdım».

«Eeey?»

«İstediğinin olması için, senne görüşmesi ilâzımmış».

«Amanin, ben onunla nası' konuşurum hafız efendi? Korkumdan ölürüm billâha...»

«Yok canım, ben yanında olduktan son'a, neye korkacakmışsın. Bir duayle kendisini kül edeceğimi bilir o... Kılına bilem dokanamaz... Hiç korkma'».

Nazife, korkuyla baktı Arap Müezzin'in gözlerine:

«— Nerde görecekmiş beni?»

Arap Müezzin, Nazife'yi yola getirmekten memnun, onu alıcı gözle baştan ayağa süzdü:

«Nerde istersen... Ben oraya getiririm onu... Benim eve gelirsen, işi daha sağlama bağlamış oluruz. Her yanı okunmuş, afsunlanmıştır».

«Söz olur so'na hafız efendi».

«Eski bi' peştemal giyer, gelirsin. Kim farkına varacak? De canım... Şindi iç gömleğini ver bana... Eteklerine şirinlik muskası yazayım. O günecek ancak hazırlarım. Cin padişahının gönlünü eder de, ortağını tutmasını sağlarsak, o gömleği sana giydiririm, eve dönersin, allahın izniyle muradına erersin, Hacı Kadir'in gözü senden başkasını görmez olur».

Nazife'nin yüzü sevinçle aydınlandı:

«Bana şirinlik muskası yazacaksın he? Aman ne iyi... Şindi getiririm».

Nazife koşarak içeri girdiği sırada, Hatice avluya çıktı:

«Hoş gelmişsin hafız ağabey... Keyfin iyi mi?» sesinde hem alay, hem kıskançlık vardı.

Arap Müezzin, Hatice'nin bakışlarındaki isteği kaçırmadı, bu duyguyu kamçılamak ister gibi sırtını okşadı:

«Şükür yavrum, seni gördüm, daha iyi oldum».

Hatice, elektrik çarpmış gibi, ürpererek sıçradı geriye. Ayşe kapıdan başını uzattı:

«Hafız efendi tesbihini bulamadım, odamda düşürmemiş olacaksın. Ceplerine iyice bir bak hele».

Arap Müezzin elini Cübbesinin cebine soktu, araştırdı:

«Yok kızım... İçerde kaldı iyi biliyorum ben... Yastığın arkasını, minderin altını araştır bi'... Hadi kızım, sana zahmet, bul şunu».

«Peki, hatırın için bi' daha araştırayım».

Ayşe'nin kapısı kapanınca, Hatice sordu:

«Muskamı getirdin mi?»

«Getirmedim yavrum».

«Niye getirmedin?»

«Yıldızını bulamadım da ondan».

Hatice'nin gözleri korkuyla açıldı:

«Yıldızımı bulamadın mı? N'olmuş benim yıldızıma hafız ağabey, aman deyim?»

Hatice'nin korkuyla bakan kara gözleri yüreğine çarpıntı verdi Arap Müezzin'in, elini avuçları içine aldı, okşadı:

«Sana büyü yapmışlar, cinler çalmış, götürmüş yıldızını yavrum».

Hatice, elinin okşandığını görürler diye çekti, ama o sert ellerin gücü damarlarında dolandı, sırtı ürperdi.

«Eyvahlar olsun, ben n'olurum şindi hafız ağabey... Vay başımın kara yazısı...» Yumruğunu Nazife'nin kapısına doğru salladı: «Gözü kör olasıca kahpe... Bunlar hep senin başının altından çıkıyo'... Şindi n'olacak hafız ağabey?»

«Telâş etmede haklısın güzelim... Cinler yıldızını geri getirmezlerse, akıbetin fenadır. Yıldız bu... Herkes bir yıldıznan yaşar... Yıldızı düşen, gözden düşer... Kız ise koca bulamaz... Avrat ise, kocasıyla arasına soğukluk girer. Hükümat adamıysa ikbalden olur. Maazallah, bi' de yıldızın sönmesi vardır... O büsbütün felâket getirir insana...»

Hatice, Arap Müezzin'in ellerine sarıldı:

«Aman hafız ağabey... Ne olursa senden olur ...Yıldızımı kurtarırsan sen kurtarırsın cinlerin elinden...»

Hatice'nin göğsünden ılık bir korku yükseldi yüzüne... Arap Müezzin'in gözleri kor gibi yandı, Hatice'yi omuzlarından kavradı:

«Cinlerin padişahını memnun edebilirsen, bi' çaresini buluruz belkim».

Hatice, bütün vücuduyla abandı Arap Müezzin'e:

«Neden hoşlanır acep cinlerin padişahı?»

Arap Müezzin tatlı tatlı baktı Hatice'nin gözlerine:

«Bana gelirsin... Cinlerin padişahını çağırır, sorarım... Ne derse onu yaparsın».

«Sana mı geleyim? Nasıl geleyim, ne zaman geleyim?»

«Gündüzün... Ne zaman istersen gel... Cinler tatlıdan hoşlanırlar... Bi' tabak baklava almayı unutma... Eski püskü bi' peştamala bürünürsen kimse farkına varmaz».

«Peki... Yarından tezi yok, gelirim. Yıldızımı hemen kurtarırsın değil mi?»

Arap Müezzin sırıttı:

«Yıldızın ecinilerin eline düşmüş bir kız... Gençsin de... Kolay değil. Uzunca bir zaman uğraştıracak bizi...»

Nazife'nin merdivenlerden koşarak inen ayak sesini duyunca, Hatice, Arap Müezzin'den uzaklaştı.

«Yıldızım kurtulsun da, ne kadar sürerse sürsün, razıyım». dedi, dairesine çekildi.

Nazife az sonra avluya çıktı:

«Buyur gömleğimi hafız efendi».

Arap Müezzin, bohçaya sarılı gömleği aldı:

«Üç gün sonra gel, bi iznillâhi taalâ hazırdır. Ha, aklımdaykene söyliyeyim: cin padişahını akşam yemeğinden sonra görmeye gelirsen, daha münasip düşer. Memurlar gibi o da, karnı tokkana recanı daha kolay kabul eder».

Ayşe kapıda göründü:

«Hafız efendi, içerde tesbih mesbih yok... Odayı alt üst ettim, bulamadım».

Arap Müezzin özür diledi:

«Sana zahmet oldu Ayşe Hanım kızım, tesbihim cübbemin eteklerine düşmüş... Cebim delikmiş, ordan kaymış...» Güldü: «Hoca kısmının cebi, zati şindilerde hep delik... Onları bi' gözeden kalmadı... E... İzniniz varsa ben gideyim gayri.» Kapıya doğru yürüdü. Ayşe koştu, kapıyı açtı. Arap Müezzin kapıdan çıkmadan:

«Hadin, hoşçakalın». dedi.

Ayşe:

«Ben sana haber gönderirim». diye fısıldadı, kapıyı örttü.

Ayşe dönerken, Nazife elleri kalçasında, onu önledi:

«Kız, neydi demin o maskaralığın? Dostuymuşsun gibi herifi kıskandın mı yoksam?»

Ayşe bozulduğunu belli etmemeğe çalıştı:

«Bak hele edepsize... Kız utanmaz mısın sen bu çeşit lâfları ağzına almaya?» diye çıkıştı.

«Ne demeye herifle konuşturmadın öyleyse beni?»

«Demin beni abla çağırdı; Arap Müezzin'den ötürü dedi ki: 'Gülbucağı'nda haram yiyen herifin nefesi şarap kokar.' dedi, 'Melekler yanına yaklaşmaz.' dedi, 'Nefesinden hayır olmaz onun.' dedi, 'Buraya sık sık geldiğini görenler, söz ederler, dile düşeriz.' dedi. 'Ağrım sızım kalmadı, Nazife'nin de başağrıları geçmiş dersin, savarsın.' dedi. N'apayım, bunda benim kabahatım ne?»

Nazife ellerini kalçasından indirdi:

«Arap Müezzin Gülbucağı'na gidiyorsa, bize ne bundan? Oraya gitmeyen erkek var mı şu bizim kasabada? Ablam önce bizim papazın ayağını kessin, kesebilirse ordan...»

«Karda yürüyüp izini belli edeni tefe koy'yorlar işte kardeş, ne'dersin...»

Nazife içeri doğru yürüdü:

«Aman bu milletin dedi kodusu... Başımızın üstünden, zebanilerin topuzu gibi hiç eksildiği yok...»

Ayşe de kendi dairesine yöneldi

«Ablanın hakkı var... Gözümüzü açalım, kimsenin ağzına düşmiyelim. En iyisi bu...»

★

Hacı Kadir geç vakit eve döndüğü sırada karılarının bazısı yatmış, bazısı da yatmağa hazırlanıyordu. Kapının dövüldüğünü ilk duyan Hatice oldu. Elindeki kandili söndürmemeye, geceliğinin eteğini yerde sürdürmemeye çalışarak kapıyı açmaya çıktı:

«Kim o?»

Dışardan Hacı Kadir'in, sabırsız homurtusu duyuldu:

«Evin erkeğinden başka kim döver kapıyı gecenin bu saatinde? Kim o? diye sesleninceyedek, açardın kapıyı... De bekletme kapıda bizi...»

Hatice kapıyı açtı:

«Buyur ağa...»

Hacı Kadir, Kevser'i öne aldı:

«Geç kızım, korkma!... Bundan böyle senin evin burası.»

Hatice Kevser'i görünce şaşırmıştı, ağanın bu sözleri ile kanı dondu birden. Tam da yıldızının çalındığı zamanda...

«Yalnız değilsin ağa... Bu kız da kim böyle? Gecenin bu vaktinde işi ne burda?»

Hacı Kadir'in gözleri yumuşta, Hatice'ye sokuldu, ağzı şarap kokuyordu:

«Heh heh heee... Meraklanma!... Hökümat karı üstüne

karı almayı çoktan yasak etti. Yazık ki sen sonuncu oldun». Hatice'nin çenesini okşadı.

Hatice sinirli sinirli başını silkeledi, geri çekildi:

«Bu kim, bu?» diye bağırdı.

Hacı Kadir biraz kendini toparladı:

«Hizmatınıza bakacak bi' öksüz enik getirdik işte... Şaşkın şaşkın bakacağına, düş önümüze de, ışık tut».

Kapının önündeki çekişmeyi duyan öteki kadınlar, gecelik kılıklarıyla avluya uğradılar. Fatma belden kuşaklı bir entari giymişti. Başında namaz örtüsü vardı. Ayşe al ipekliden bir gecelikleydi. Saçlarını başı üzerine toplamıştı. Nazife'nin sırtında göğsünü meydanda bırakan pembe bir gecelik vardı. Saçları çözülmüş, omuzlarına dökülmüştü. Yatmadan saçlarını taramak âdetiydi.

Fatma:

«Hoş geldin ağa...» dedi, «Yanındaki kız kim?» Kıza seslendi: «Hoş geldin kızım». Kevser'in cevabı duyulmadı, utangaç, olduğu yerde sallandı.

Hacı Kadir sakalını kaşıyarak:

«Hoş bulduk Fatma...» dedi. Karılarının soran bakışlarından irkilmiş gibi parladı:

«Yiyecek gibi ne bakıyo'sunuz kıza 'lay? Hiç öksüz kız görmediniz mi? Ürkütmenin âlemi var mı yavrıyı... İşte ilin fukara öksüz bi' kızı... Adına Kev... şey... Neydi adın senin kızım?»

Kevser, ağzını örten peştamalı araladı:

«Gülsüm, benim adım...» dedi.

Hacı Kadir başını salladı:

«He... adı Gülsüm işte... Bubasını, ormandan kaçak odun getirirkene kolcular furmuşlar... Öksüz kalmış yazık».

«Vah vah... pek yazık... Tanrı kalanlara uzun ömürler versin, kızım».

Kevser'in yerine Hacı Kadir:

«Amin!...» dedi, hikâyesini sürdürdü; «Anası, kahrından, kendini ırmağa atmış yazık».

Fatmanın gözleri sulandı:

«Vah vah... anadan, bubadan öksüz, desene... Tanrım sabırlar versin, kızım».

Kevser peştamalıyla yüzünü örttü, ağlıyormuş gibi sesler çıkardı. Fatma, gidip kızın başını okşamaya başladı.

Ayşe:

«Kocası ölen kadının yapacığ en doğru işeyi yapmış kadın». dedi.

Hatice:

«Seni yalancı kahpe seni!... 'diye bağırmamak için dudağını ısırdı».

Hacı Kadir'in gözleri gene yumuştu:

«Şinci böyle söylersiniz ireziller... Allah etmesin, bana bir hal olsa, hanginiz tatlı canına kıyar? Hiç biriniz... Belkim de eline kına yakan çıkar içinizden». Nazife'ye bakıyordu: «He? ne dersin, Nazife?»

Nazife, cana yakın bakışlarla baktı Hacı Kadir'e, en tatlı sesiyle:

«Allah o günleri bana göstereceğine, canımı alsın, taha iyi...» dedi.

Fatma yarı dua, yarı kadınca bir kaygıyla:

«Allah başımızdan eksik etmesin seni». dedi.

Hacı Kadir ellerini uğuşturdu:

«Lay şunnara bak... Neye tatlandı bunnarın dilleri ki... Bu kız eve uğur mu getirdi yoksam?»

Nazife, saçlarını silkeledi, açık göğsünü kapamıya çalıştı:

«Biz hep böyleyiz ya, senin bizi gördüğün yok, vefasız». dedi.

Hacı Kadir sokuldu, Nazifenin saçlarını okşadı:

«Sen de her zaman zehirli dilinle dalardın ya irezil kahpe».

Fatma öksürdü, Hacı Kadir'in kız yanında bu sululuğunu durdurmak için, sordu:

«Kızı nerden buldun ağa?»

Hacı Kadir toparlandı:

«Ha, söyliyeyim... Belediyeden aldım, geldim Fatma». Gülmeğe başladı: «Telâşenizden, az kalsın unutacaktım, ha-

beriniz yok sizin». Göğsünü kabartıp, eliyle vurdu: «Bugüne bugün Belediye İreisinizim ben... İyi bakın...»

Aralarında kurumla dolandı.

Kadınların şaşkınlıktan ağızları bir karış açıldı. Fatma:

«Aman deme? Bu devlet kuşu da nerden kondu Hacı Kadir?»

«Müezzinoğlu böyle münasip görmüş, Fatma... Yapamam, edemem, dedimse de dinletemedim. Yarın mühürü teslim alacağım».

Fatmanın sevinçten gözleri yaşardı:

«Tanrım verince, birden verir. Oğlumuz pavlikeye kâtip oldu, bubamız da Belediye İreisi...»

Hatice'den başka bütün karıları koşup Hacı Kadir'in elini öptüler.

Hacı Kadir bunu fırsat bildi:

«Belediye İreisi fakirlerin öksüzlerin bubası sayılır. Ben de ilk günden vazifemi yapayım, dedim, Belediyeden bu zavallı öksüzü aldım, geldim. Anasından bubasından son'a, geçen yer depreminde koca ninesini de yitirmiş. Fakir ihtiyar evin yıkıntısı altında can vermiş. Onbir yaşında, şuncacık kız, köyde yap - yalnız kalıvermiş».

Gene Hatice'den madası:

«Vah vah vah...»

«Pek yazık olmuş...»

«Allah kalanlara uzun ömür versin.. » dediler, eleriyle dizlerini dövdüler, Fatma gözlerini kuruladı.

Hacı Kadir öksürdü:

«Köyde kimsenin kimseye yardım edecek hali mi var?» Gene öksürdü: «Bereket bir hayır sahibi çıkmış, kızı kasabaya getirmiş, Belediyeye teslim etmiş. Belediyede halü keyfiyeti annatdıklarında zaman içim göz göz oldu Fatma!... Acıdım yavrucuğa, peşime taktım getirdim. Bundan böyle fakiri, fukarayı gözetmek hepimizin üzerine borçtur». Öksürdü: «Kızı getirirken şunu da düşündüm: Senin dizlerinden zorun vardır Fatma. Kız, akşamları dizlerini uğar, hayır duanı alır. Ötekilere de bulaşık yıkamada, ortalık süpürmede yardımı dokanır.

Hani, Belediye İreisinin evinde de bir hizmetçi bulunması da ilâzım, ile güne karşı haysiyetimizi korumamız gerekir». Yutkundu: «Bütün işi üzerine yıkmağa kalkmazsınız ya tırnak kadar kızın?»

Fatma Kevser'i bağrına bastı:

«Sen merak etme ağa, ona kızımız gibi bakarız».

«İyi ettim değil mi, he? Bi' kör boğaz nası' olsa çıkar aradan. Daha olmazsa Belediye'den alırım nafakasını...»

Fatma:

«İyi etmişsin ağam, iyi etmişsin... Hayır da, şer de bizimle birlik gidecek öte yana... Bizi de düşünmüşsün, ne diyeyim, sağol, allah ta seni gözetsin». dedi.

Nazife:

«Bi' oğlumuz vardı, bize bi' de kız getirmişsin. Çok sevindirdin bizi ağam, allah ta seni sevindirsin». hayır duasında bulundu.

Ayşe:

«Çok iyi etmişsin ağam. Fakiri gözedeni allah da gözedir». dedi.

Hacı Kadir, Hatice'ye baktı. Hatice sinirli sinirli dudaklarını kemiriyordu.

«Kız Hatçe!... Sen bi' şey demedin ya?»

Hatice kendini tutmaya çalıştı:

«Ablamız bizden iyi düşünür her şeyi... O 'iyi etmişsin,' deyince bize söz düşmez, ağam».

Hacı Kadir'in gözleri yumuştu:

«Efferim kız Hatçe... Saygılı kadınsındır vesselâm... Eee... Demek kimsenin bi' şikâyeti yok bu işten... Buna pek sevindim. Fatma!... Yarın kızı bi' güzel yıkayın... Üstünü denîştirin... Ona verecek bi' eskiniz bulunur helbet...»

«Sen merak etme ağam... Her şeyi yoluna korum ben... Başka bi' isteğin var mı?»

«Sağlığın Fatma... Bi' isteğim olursa ötekilere söylerim, sen keyfine bak!...»

Fatma, Kevser'i koluyla sardı:

«Hadi kızım Gülsüm, odamıza çıkalım».

Hacı Kadir onların ardından keyifle baktı, sakalını sıvazladı:

«Çok yorgunum bacılar, hemen yatacağım. Ayak suyumu götürmek sırası kimde?»

Nazife, Hatice'nin surat asmasından keyiflenerek:

«Hatçe'den bize sıra kalmaz ki...» dedi.

Hatice, bıkkın, ağzını buruşturdu:

«O kadan gönüllüysen, ne duruyo'sun? Suyunu sen götür».

Hacı Kadir kaşlarını kaldırdı:

«Suyumu sen götü'miyecek misin Hatçe?»

«Bugün pek yoruldum ağam. Su çıkaracak halim yok...» Alaylı, fitil eden bir bakışla baktı Nazife'ye: «İştahlısı görsün hizmetini...» Hızla içeri girdi, kapısını sürmeledi.

Hacı Kadir arkasından başını salladı:

«Buna n'olmuş bu gece bilmem ki...»

Nazife, Ayşe'nin kulağına fısladı:

«Kasaplık koyun kanare kokusunu hemen de alır».

Hacı Kadir, Nazife'nin çıplak göğsüne baktı:

«De, fiskosu bırak ta, ayak suyumu sen götür Nazife!...» dedi, yürüdü.

«Peki ağam, baş üstüne...»

Hacı Kadir içeri girince, Nazife kollarını kaldırdı, şıkır şıkır oynamaya başladı...

Ayşe onun bu haline şaşkın gözlerle baktı:

«Üstüme iyilik sağlık. Kız delirdin mi yoğsam?»

«Şu öksüz kız yıkansız, tozu alınmış ayna gibi ışıldasın da, sen o zaman gör Hatçe'de deli olmayı...»

«Neden deli olacakmış?»

«Aptal sen de... Nedeni var mı? Hacı Kadir, kızı kendine metris edecek diye helbet...»

«Onbir yaşındaki kızı he? Senin göynün böyle istiyo' diye, Hacı Kadir bu irezilliği yapacak değil ya... Tırnak kadan kız».

«Hacı Kadir'in ağzına ne bakıyo'sun sersem karı? Tırnak kadan kızmış... Öndürdünde yoksa ben bileklerimi keserim... Butlarını görmedin mi? Evli karıların butları gibi, enine enine

gelişmiş...» Nazife güldü: «Kos - koca kızı, onbir yaşında göstermesinden de belli meramı Hacı Kadir'in...»

«Hacı Kadir, hizmetimize baksın diye getirmiş kızı...»

«Helbet te öyle söyliyecek, başka ne desin? Hatçe'yi üzerimize getirdiği zaman da söylediği buydu. Kızı korumasından belli tutkunluğu... Bütün işi üzerine yıkmayalımmış... İki gözüm, içeri girerkene kızın butlarına nası' da bakıyordu... Oh... Tanrım en sonunda dualarımı kabul etti».

Ayşe bir türlü bunu kabul edemiyordu:

«Deli, sen de... Her şeyi de oluverir sana göre...»

Nazife serçe parmağını uzattı:

«Bahse girer misin benimle? Ağa her şeyi düşünmüş. Önce ablamızın göynünü aldı: 'Dizlerini ovsun diye geti'dim.' dedi, 'Bulaşığa, süpürgeye yardım eder.' diye de bizim ağzımıza birer parmak bal çaldı. Benim canıma minnet... Hatçe düşünsün... Zati farkına vardı ya... Bu gece ağamızı odasına almaması boşuna mı?» Ellerini kaldırdı, şıkırdattı: «Dur sen... Onun da eski pabuç gibi bi' köşeye atılacağı zaman yakındır. Hele a'cık zaman geçsin, kız eve ısınsın, bi' gün Hatçe onları eliyle yakalamazsa bileklerimi keserim».

«Büyü yapar, işlerini kolaylaştırırsan, bi' diyeceğim yok».

«Büyü de yaparım, afsunlarım da... Bu fırsat bi' taha geçmez elime».

«Fatma abla kızı odasına aldı. Hatçe de onu gözünden ayırmıyacak... Biraz güç senin umduğun şey...»

«Kızı gömlek gibi arkalarına giyecek halleri yok ya? Hacı Kadir bu... Kaşla göz arasında işini beceri'...»

«Ablayla Hatçe'nin aralarından su sızmaz. Onlara göz açtırmazlar.»

Nazife Ayşe'nin boynuna sarıldı:

«Onların bağdaşması sebepsiz mi? Sen Fatma'nın üzerine geldin, Hatçe de benim üzerime.. Kendini ağaya tanıtması için, gözdesinin yüzüne gülmesi ilâzım ablamızın.. Hatçe de kurnaz.. Domuz gibi biliyo' bunu.. Maşa ediyo' kendine ablayı.» Ayşe'yi öptü: «İkimiz birlik davrandık mı, her işini yoluna koruz, kurtla kuzuyu yalnız bırakırız evde.. Hem de çok uzamaz.. Yımırta-

cıların düğünü fırsat.. Bi' çare düşünürüz.. Ben bu geceden Hacı Kadir'in ataşını körüklerim.. Aman, ohh... İçim bi' ferahladı ki Ayşe.. Bugece ilk kez rahat bi' uyku girecek gözüme..»

Ayşe dirseğiyle dürttü Nazife'yi :

«Ağa ırahat bırakırsa..» Birbirinin ötesini berisini gıdıklıyarak cilveleştiler, gülüştüler.

Hacı Kadir içerden bağırdı

«Ne eğleniyo'sunuz orda kız, Nazife?»

Ayşe :

«Hadi ben erkenden yatayım bali..» dedi, «Ağayı bekletme, kızar. Gece kalkıp, fırın yakacağım.»

Nazife ibriği, leğeni aldı :

«Şindi varıyo'm ağa..»

Ayşe dairesine çekildi, Nazife de Hacı Kadir'in yanına çıktı.

Bir zaman Nazife'nin gelinlik kahkahaları, Hacı Kadir'in saldırgan homurtuları duyuldu. Sonra ses kesildi, arkasından Hacı Kadir'in horultusu avluya vurmaya başladı..

★

Hatice'yi uyku tutmuyordu. Bir zaman yatağında sağa sola döndü, durdu. Kızın körpe yüzü, Hacı Kadir'in tutkun, sulu bakışları gözünden gitmiyordu. Nazife'nin Hacı Kadir'e yaltaklanması boşuna değildi. Kız, üzerine kuma gelirse, nisbetlerine nasıl dayanılırdı Nazife'nin?. Kafasının içinde ağız yırtmalar, saç baş yolmalar, ölüm pusuları birbirini kovalıyordu. Avuçlarının içi, saçlarının dibi terliyordu. Küçük kızın kulağına cıva akıtmak bile yüreğine ferahlık vermiyordu.

Fırladı, kalktı, avluya çıktı. Havuzun suyuyla alnını ıslattı.

Bu sırada sokak kapısına anahtar sokulduğunu duydu. Gelen Ahmet'ti. Havuzun başında Hatice'yi görünce

«Sen taha yatmadın mı abla?» diye sordu.

Hatice havuzun taşına oturdu :

«Yattıydım ya, uyku tutmadı, avlıya çıktım.»

«Bubam gelmedi mi yoğsam?»

«Geldi..» Eliyle Nazife'nin dairesini gösterdi, hemen ekledi: «Sen nerdeydin bu zamanacak, Ahmet? Müezzinoğlu'nun yanında mıydın?»

«Müezzinoğlu'nu göremedim. Onun yerine kâhyası çıktı. Hazırlık yapmadım, diye izin almayı kurduydum. Kâhyası lâf anlamaz herifin biriymiş. Olmaz! dedi, dayattı. Bizim ihtiyar, başımıza bi' belâ sardırdı ya, dur bakalım.»

Hatice, elini suya daldırmış oynuyordu.

«Beni dinlemiyo'sun galiba.. Bi' şeye canın sıkılmış senin abla, dalı dalıveriyo'sun.»

Hatice doğruldu, ıslak elini alnına sürdü :

«Başım ağrıyo' a'cık, bi' şeyim yok Ahmet.»

«Bubam nerde yatıyo'?»

«Nazife'nin yanında..»

«Tevekkeli değil..»

Hatice birden, Ahmet'e sokuldu :

«Ahmet, sen mektap, medrese gördün, bilirsin helbet.. Sana bi' şey danışacağım. İnsanın yıldızı çalınırsa n'olur?»

Ahmet güldü :

«İnsanın parası, malı, namusu çalınır. Yıldızının çalındığını senden işidiyorum. Ne yıldızıymış bu böyle?»

Hatice gökyüzüne baktı :

«Şu gördüğümüz yıldızlardan herbiri bi' insanın değil mi?»

Ahmet güldü, Hatice'nin sırtını okşadı :

«Şindiyecek değildi ya, bundan böyle hangi millet açıkgöz davranırsa onun olacağmış, diyollar..»

«Hepimizin yıldızı varmış canım, sen bilmiyo'sun. Yıldızı sönük olanın bahtı da sönük olurmuş..»

Ahmet gökyüzünde bir yıldızı işaret etti

«Şu sönük yıldız benimki öyleyse..»

«Senin yıldızın neden sönük oluyo'muş? Bak Müezzinoğlu'na kâtip oldun. Senin yıldızın parladı gitti, bubanınki gibi. Ağa onu da Belediye İreisi etmiş.»

«Yok be? Doğru mu bu?»

«Doğru ya.. Demin habar verdi buban. Sizin işiniz iş.. Benim yıldızım bilem kalmadı.. Cinler çalmış, götürmüş.»

Ahmet irkildi :

«Cinler mi çalmış? Kim söyledi bunu?»

«Yıldızdan anlayan biri..»

«Arap Müezzin söylemiştir muhakkak.. Madrabaz aşşağılık..»

Hatice eliyle Ahmet'in ağzını örttü :

«Sus, günaha girme Ahmet.. O mubarek zata he?.. Yıldızızın çalındığını gözümle gördüm ben.. Geçen gece şurdan hızla kaydı, gittiydi de yüreğim birden hop ettiydi. Yıldızı düşenin ikbali sönermiş, kocasıyla arasına soğukluk girermiş..»

Ahmet, analığının göğsünden itti

«Hadi canım sen de, çekil başımdan. Bu yaştan son'a bubamınan aranıza soğukluk mu gire'miş? Geçti o günler.. Sen keyfine bak.. Tüpürderse onun yüreği tüpürder. Deli olma.. Anam yattı mı? Çıkınımı hazırladılar mı ki?»

«Çamaşırlarını hazırladı, Ayşe ablana verdi. Kendisi yattı mı, bilmem..» Hatice dişlerini gıcırdattı: «Bubanın geti'diği küççük orospuyu yıkayıp giydirecekti..»

Ahmet, Hatice'yi şaşırtan bir heyecanla ellerine sarıldı

«Bubam bi' kız mı geti'di? Aman deme?»

Hatice iki adım geriledi

«Gördün mü bak, sen bilem şaşırdın.. Buban evimize bi' kuma geti'di Ahmet.. Ele güne rezil olacağız.. Yıldızımı çalmasalardı başıma gelir miydi bu? Ne kötü talihim varmış.» Ağlamaya başladı.

Ahmet, Hatice'nin sırtına vurdu :

«Bubam eve kız getirdi diye mi ağlıyo'sun sen şinci?..» Güldü: «Ben de seni akıllı bi' şey bellerdim.»

Hatice, elinin tersiyle gözlerini kuruladı :

«Dört karı, şu evin hakkından gelememişiz de, bu küççük orospu bizim eteğimizi toplıyacakmış.. Bahane..»

Ahmet, Hatice'yi omuzlarından tuttu, eğlenir gibi baktı yüzüne :

«Küççüğkene geceleyin kırda kaldım mı, taşı kurt, ağacı

dev sanırdım. Tir tir titrer, arkama baka baka kaçardım. Seninki de bu hesap.. Korkundan eve gelen her dişiyi kuma sanıyo'sun.»

Hatice, Ahmet'i itti, yüreği bir hoş oluyordu :

«Şuna bak.. Hacı Kadir başka neyçin getirir kızı eve?»

«Sözüme gücenme ya abla, seninkisi boşuna kuruntu.»

«Kuruntu muruntu değil.. Ben bubanın gözündeki elifi bilem kaçırmam.»

Ahmet başını salladı :

«Dur hele hemen kesip atma. Bu kız nenin nesiymiş anla bi' yol. Deyiver bana kızın gözleri çakır mıydı?»

«Gözünün rengini kim gördü gözü çıkası kahpenin?»

Ahmet yalancıktan suratını astı :

«Yazık kıza abla, ne diye beddua ediyo'sun? Allah yapmış ona yapacağını. Bubasını kolcular furmuşlar.. Anası kendini dereye atmış.. Koca ninesi de yer depreminde ölmüş biçarenin. Bırak öksüzü.»

«Kendisi de gebereymiş keşki.» Hatice birden toparlandı: «Sen nerden biliyo'sun bunnarı.. Onnar geldiğinde sen burda değildin.»

Ahmet başını gerdi :

«Senin yıldızını çalan cinler, her şeyi gelip bana bildirdiler. Kızın adını da deyivereyim mi?»

«Adı batsın.»

«Gülsüm değil mi adı?»

Hatice şaştı, kaldı

«Tövbeler olsun yarabbi.. Nerden biliyo'sun bunnarı Ahmet?»

«Sır bu.. Emme kimseye söylemiyeceğine and içersen gizlemem senden.»

Hatice Ahmet'e sokuldu :

«And içerim ki söylemem.. Deyiver hele..»

Ahmet, pencerelere, kapılara baktı, dinledi, sonra alçak sesle :

«Bu kız benim yavuklum abla..» dedi.

Hatice, heyecanını gizleyemedi :

«Yavuklun mu?» diye bağırdı.

«Sus yahu, ne bağrıyo'sun.. duyacaklar..»

Hatice, Ahmet'in gözleri içine baktı :

«İnanmam, yalan bu.. Bubanı korumak için böyle söylüyo'sun.»

«Böyle şeye yalan karışır mı abla? Ayıp ettin..»

«Peki amma, senin yavuklunu buban kendi eliyle nasıl alır da getirir buraya?»

«Buna Ali Cengiz oyunu derler abla.. Bubamı bi' oyuna getirdim ki hiç sorma!»

Hatice yüreğini bastırdı :

«İçime ferahlık verdin Ahmet ya, bi' türlü inanamıyorum buna.»

«İstersen Gülsüm'ü çağır da sor.»

«Gece vakti ortalığı karıştırmak mı istiyo'sun? Yarın öğrenirim her şeyi ben.. Demek Gülsüm senin yavuklun? Vay Ahmet'im vay, dün taha mektaba gidiyordun, ne çabık becerdin bu işleri?»

Ahmet suratını ekşitti

«Kaç para ider abla, kız eve geldi, ben gidiyorum.»

«Bubana ayak diremen bundandı, desene..»

«Sen olsan gitmek ister misin abla? Ben o Taştepe'de, aklım başımda çalışabilir miyim?»

«Haklısın ya, olmuş bi' kere..»

Ahmet Hatice'nin ellerine sarıldı :

«Abla, ben onu bi' gün görmesem yaşıyamam..»

«Şinciye kadan nası' sabrettin öyleyse?»

«Kim sabretmiş? Hergün gidip görüyo'dum onu. Taştepe'ye gidersem nası' görürüm?»

«Doğru.. Nası' etsek? Yarın anana söyleyim bali.. Allahın emriyle kızı sana alıversin.»

Ahmet başını salladı :

«Gülsüm'le evlenmeme ne anam ırazı olur ne bubam.»

«Niye ırazı olmıyacaklarmış? Kızın nesi var?»

«Ben biliyorum sebebini.. Fazla kurcalama..»

«Nası' idelim öyleyse?»

«Kızla evlenmem için bi' tek çare var abla.. Kıza nikâh kıymaya mecbur olmalıyız. Ondördündeki kızı ayartan, nikâhlamak zorunda değil mi?»

Hatice bir gözünü kırptı :

«Şindi anladım. 'Lay Ahmet, yaşın başın ne taha.. Sen bu oyunları nerden öğrendin düzenbaz? Bubana mı çektin sen de?»

«Bana yardım idersin, değil mi abla?»

Hatice, Ahmet'in başını okşadı :

«Etmez olur muyum Ahmet'im? Canım kurban sana..»

«N'olursa senden olur abla..»

«Merak etme, sizi başbaşa bırakmanın yolunu bulurum ben.. Yımırtacıların düğünü yakın. Bi' gün önce sana habar ulaştırırım. Geceden eve gelir, ahıra saklanırsın. Ertesi gün biz düğüne giderkene, Gülsüm'ü evde bırakırız. Sen de muradına erersin.»

Ahmet, çılgın gibi kucakladı Hatice'yi, yanaklarını öptü :

«Ah, abla.. Bana bu iyiliği yaparsan yok mu? Kulun kölen olurum senin.»

«Dur hele dur.. Deli oğlan..» Kollarından sıyrıldı Ahmet'in. «Bu işi oldu belle.. Taştepe'de gönül ferahlığıyla otur. Kendini boşuna üzme.. Rahat rahat uyu bu gece..»

Ahmet gitmeye davranırken durdu

«Abla, Gülsüm'ü çağırsan da, gitmeden yüzünü görsem bi' yol.»

Hatice, Ahmet'i omuzundan itti :

«Hadi git içeri.. Deli mi oldun? İşleri karıştırmak mı istiyo'sun? Sabreden derviş, muradına ermiş, Ahmet'im. Hadi aslanım, hadi git yat yatağına.»

Ahmet anasının penceresine baktı

«Güvercinim şuracıkta yatsın da, ben onun yüzünü bilem göremiyeyim he? Ne'delim, peki, dediğin gibi olsun abla.. Hadi Allah rahatlık versin.»

Ahmet, merdivenden çıktı, çatı katındaki odasına girmeden havuz başındaki Hatice'ye el salladı.

Hatice de el salladı :

«Allah rahatlık versin Ahmet.» dedi. İşler nasıl değişivermişti birden. Hatice ellerini ovuşturarak gökyüzüne baktı. Bir

yıldız düşmüştü ya, kendisininki mi, yoksa Nazife'ninki mi.. Yumruğunu Nazife'nin penceresine doğru sıktı. İçi hırsla, sevinçle kaynıyordu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Ahmet, çeltik tarlaları arasında ırmak kıyısını izliyen yolda ilerliyordu. Sırtındaki torba ağır basıyordu. Arada bir sağa kan torbayı sıçratarak yukarı alıyor, yerleştiriyordu. Nalbur'un değirmeni görünmüştü bereket. Oradan dağ yoluna saptı mı, bir saata kalmaz, kereste fabrikasına ulaşırdı. Değirmende kimse varsa bir mola verecekti.

Ama, Nalbur'un değirmeninde kimseler yoktu. Kapısında kocaman bir kilit asılıydı. Dinlenmekten vazgeçti. Dağ yolundaki kaynağın başında mola vermesi daha iyi olurdu. Karnını da doyururdu orada. Kaynağın suyu mis gibi çam kokardı.

Şosadan ayrıldı, dağ yoluna saptı. Ahmet, sarı çiçeklerle bezenmiş fundalar arasında bir kayboluyor, bir görünüyordu. Yukarılardaki iri çam ağaçlarından esip gelen rüzgâr reçine kokuyordu; serindi.

Yokuş dikleştikçe sırtındaki torba ağırlaşıyordu. Boğazı kuruyor, boncuk boncuk terliyordu. Kaynağa bir ayak önce ulaşmak için adımlarını açıyordu.

Kaynağa varınca Ahmet torbasını çıkardı, kendini yere attı. Yüzü-koyun suya abandı. Kaynağın dibinde kum daneciklerı kaynaşıyordu. Yüzünü buz gibi suya daldırdı, kana kana içti. Çam yaprakları düşmüş testideki su gibi belli belirsiz bir kokusu vardı. Doğruldu, ensesini, başını su ile ıslattı. Sonra en yakın çam ağacının gölgesine oturdu. Sırtını ağaca yasladı. Geldiği yollara baktı. Irmak boyu, ta'a '.....' ya dekgözün alabildiğine uzanıyordu. Vay anasını. Vay anasını. Beş saatte amma da yol gelmişti. Aşağıda, ırmağın iki yanında çeltik tarlaları birer seccade gibi yayılıyordu. Şakayıklar, çeltik yeşili üzerinde yakut damlacıkları gibi ışıl ışıldı. Çeltik tarlası sıtma

yatağı demekti. Bu canlı, sıhhatli renklerin altındaki durgun sularda sıtmanın zehirlisi nasıl da pusu kurardı, şaşıyordu Ahmet. 'Boş ver.' der gibi elini salladı. Kevser'i aklına düşmüştü. Ah, şimdi Kevser burada olmalıydı. Çamlıkların arasında o kaçmalı, Ahmet kovalamalıydı. Çam yapraklarından ayağı kaymalı, kız düşmeliydi yere. Ahmet de onu yakalamalı, çayırların üzerine bastırmalı, zorla öpmeli, ısırmalıydı.

Ahmet elini boğazında gezdirdi. Gülümsedi. Yumurtacıların düğünü sırasında evde yalnız kaldıklarında, odadan odaya Kevser'i kovalamak ta az keyifli olmayacaktı hani. Şurda kaç gün vardı düğüne.

Ahmet çıkınını açtı. Ayşe ablasının fırında pişirdiği gözlemeleri avurtlarını şişire şişire, iştah ile atıştırdı. Çıkında haşlanmış yumurta, tulum peyniri, zeytin de vardı. Yumurtalardan ikisini aldı, birini Kevser'e, birini kendine niyet tuttu. Tokuşturdu. Kevser'in yumurtası kırıldı. Demek Kevser daha yangındı kendisinden. Kızı soyar gibi bir iştah ile yumurtayı soydu. Bütünüyle ağzına soktu, güçlükle çiğnedi. Sarısı ağzında tükrük komamıştı. Yutmak istedi, yutamadı. Koştu, kaynaktan avucuyla su içti. Gözlerindeki yaşı silerek derin bir nefes verdi. Gülümseyerek başını salladı: Kolay kolay yutulmıyacaktı rezil.

Yemeğini bitirince kalktı. Torbasını yeniden sırtladı, yola koyuldu. Şimdi bacakları daha dermanlı idi. Yüreğinde bir ferahlık vardı. Saniyem türküsünü tutturdu. Yalnız Saniyem yerine, Kevser'im! diyordu :

Kalk gidelim Kevser'im dağa oduna
Odun değil, meramım tombul buduna.

Şahiden de Kevser'in baldırları tombul tombuldu. Türkü Kevser'e daha çok yaraşıyordu. Saniye'nin vücudu takır takırdı. Tazı gibiydi.

Ahmet Kevser'i düşünerek türküye kendinden de beyitler katıyordu :

Kalk gidelim Kevser'im dağa sülüne
Sülün değil meramım, ince beline.

Kevser'in dudağını, yanağını, memelerini, hatta mahrem yerlerini türküsüne soktu. Kendi düzdüğü beyitleri iyice

bellemek için birkaç kere tekrarladı. Evde yalnız kaldıkları gün, şarabı Kevser'in elinden içerken kıza bu türküyü söyliyecekti.

Ahmet kendini türküye, hayallere öylesine kaptırmıştı ki, Taştepe'nin yukarı gediğine nasıl vardığını farketmedi. Bir motorun egzoz gürültüsüyle kendine geldi. Önünde geniş mavi bir görüntü açılıvermişti. Sanki bir gök parçası kopmuş, yeşil çamların kucağına düşmüştü. Göl masmaviydi.. Müezzinoğlu' nun kereste fabrikası gölün kıyısındaydı. Egzoz borusunun her patlayışında mavi bir duman fırlıyordu. Motorun patpatları, çevredeki ormanın kuytuluklarında binbir yankı ile büyüyordu. Fabrikanın önünde dağ gibi tomruklar, hezarlanmış keresteler yığılıydı. İşçiler bir kamyona kereste yüklüyorlardı. Yeşil, pembe, sarı, mavi mintanlı ırgatların bindiği iki boş dekovil ormanın görünmeyen yerlerine doğru kayıyordu. Beri yanda tomruk yüklü başka bir dekovil fabrikaya doğru tırmanıyordu. İşçilerden birinin türkü söylediği duyuluyordu

Çömelerin bahçesinde dudu var
Asiye de hanımın kardan beyaz budu var.

Ahmet gülümsedi, ıslıkla aynı türküyü tutturarak aşağıya inmeye başladı. Ağaçlar gittikçe sıklaşıyordu. Fabrikayı da, gölü de göremez olmuştu. Ne var ki motorun gümbürtüsü, işçilerin türküleri ve küfürleri daha iyi seçiliyordu.

Birden ayağı, patikayı kesen dekovil yoluna takıldı, az daha düşecekti. Ahmet, patikayı bırakıp rayların arasındaki traverslere basarak ilerlemeye başladı. Az sonra tomruk yüklü bir dekoville karşılaştı. İki işçi, dekovilin tekerlekleri önüne takoz koymuşlardı. Biri yere çömeşmiş, öteki sırtını tomruklara dayamıştı; sigara içiyorlardı.

Ahmet'in ayak sesini duyunca, çömeşmiş olanı hızla doğruldu. Sigarasını avucu içinde gizliyerek Ahmet'ten yana döndü, baktı. Boşuna korkmuştu. Gelen tüysüz bir delikanlıydı. İş arayan biriydi besbelli. Öteki ırgat da Ahmet'i görmüştü. Delikanlıyı baştan ayağa süzüyordu.

Ahmet durdu. Aralarında yedi sekiz adımlık bir ara vardı. Sigarasını gizleyen ırgat alaycı gözlerle Ahmet'in sırtındaki torbaya bakarak sigarasından bir nefes çekti. Tekrar çömeşti

«İş arıyorsan nafile.» dedi, «Boğaz tokluğuna çalışıyoruz biz de burada.»

Ahmet birşey demedi.

Tomruklara dayanan öteki ırgat :

«Bre herif,» dedi, «gelene önce bir hal hatır sor. Ne diye yokuşa sürersin elin garibini.» Ahmet'e döndü: «Yaklaş arkadaş,» dedi, «buyur, hoş geldin, al sen de bir cuvara yak»

Ahmet sigarayı aldı, yaktı.

«Böyle nalet konuştuğuna bakma.» dedi ırgat, «Bizim Irza kötü kişi değildir. Meramı seni uyarmak. Biz yanmışız, sen yanma demek ister. Burda herkeşin kazancını çentikli İbram kapar elinden. Ustabaşımızdır o. Harama doymaz bir heriftir. Her hafta bi' gündeliğini bağışlamayana iş tutturmaz. Oysa Müezzinoğlu kendi gönderir ırgadını. Önüne geleni sokmaz pavlikesine. Düşmanı çok besbelli. Öyleyken ağanın gönderdiği ırgat gündeliğini bağışlamadı mı, kovar. Diyesim, ağadan da korkusu yoktur.»

Tomruklara dayanan ırgadın Irza dediği işçi doğruldu, sigarasını yere attı, ezdi :

«Üstelik ekmeği, peyniri, helvayı, sigarayı borcuna bize satan da odur. Hafta sonu hesap, kitap... borçlu kalmazsan ne mutlu.» Dişlerini gıcırdattı: «Serde m ü k e l l e f l i k olmasa bir gün durmam burda ya. Ne bok yersin. Kaptırmışız bir kez yakamızı.»

Ahmet, Kâhya Süleyman efendinin öğütlerini hatırladı. Çentikli İbramla yüz-göz olma, işçilerden çentiklinin ne haltlar karıştırdığını öğren! demişti. Bu mükelleflik neydi ki? Hiç duymamıştı. Sıkıla sıkıla sordu :

«Mükelleflik ne ki ağa?»

Rıza Ahmet'in tüysüz yüzüne baktı :

«İşçilik yapmadığın suratından da belli zaten.» Başını salladı: «Mükellefliği ne sen sor, ne ben söyliyeyim. Bi' şekil zulum, bi' şekil mahpusluk..» yere tükürdü, «Yakasını kaptıran, bi' taha kurtulamaz. Bizim köyden üç kişi mükellef olduk. Maden ocağına götürdüler. Bi' ay çalış, bi' ay sılaya git, kazancını yi! dedilerdi. Nerde?.. Hal mi koyuyorlar insanda sılaya gidecek? Öyle ağır bi' iş ki, hiç sorma.. Akşam paydosunda kemik-

lerin sızlar tekmil. Kazma sallamaktan imanın gevrer. Başındaki cendermeler soluk aldırmazlar. Durdun mu yersin dipçiği.. Kaçıp kurtulabilirsen, izini kaybedersen ne âlâ? Tutuldun mu yeniden işe başlarsın. Elime fırsat geçince ben de kırdım kirişi. Burası oraya nisbet, cennet gibi yer. İlle ciğeri on para etmez nâmert Çentikli olmasa. A'cık direnecek olsan, kanlı gözlerini belertir, binbir küfür yağdırır, mükellefliğini cendermeye habar ettirirsin bana, der. Deyince de kolumu, kanadımı kırar.» Sıkıntısından, elini dişledi. «Memet, bi' cuvara ver hele!»

Mehmet sigara paketini uzattı. Ahmet'e :

«Burayı sana bi' sağlık veren mi oldu delikanlı?» dedi.

Ahmet başını salladı.

«Yoğsam,» dedi Mehmet, «Müezzinoğlu mu gönderdi seni?»

Ahmet başıyla evet! dedi.

İşçi sordu

«Ne iş tutacaksın? İçerde, hezarcıların yanında çalışacaksan berbat. Hergün bi' araba talaş yutarsın. Dakaville tomruk çekme işi en iyisi. Arada bi' böyle kaçamak mola verir, bi' cuvara tellendirebilirsin. Çentikli'ye bi' yövmiye fazladan bağışladın mı dekavile yazar seni.»

Ahmet, utancından buraya kâtip geldiğini bir türlü söyliyemedi. Sigarasını fırlattı. Mehmet sigaranın düştüğü yere baktı. Kayanın üzeriydi. Ama içi rahat etmedi, gitti, ayağıyla ezdi sigarayı.

«Burda yere sigara atmak yasak.» dedi. «Ormanı tutuşturursun.»

Rıza sordu :

«Adın ne senin arkadaş?»

«Benim adım Ahmet. Yeni Belediye İreisi Kadir Ağanın oğluyum.»

Ahmet bu yalanı niye söylediğine şaştı. Ama bugün değilse yarın olacaktı ya.

İki işçi gözlerini açtılar.

«Senin buraya işçi yazılman babanın haysiyetine dokunmadı mı?» dedi Rıza.

Ahmet kendini zorladı :

«Müezzinoğlu beni pavlikesine kâtip gönderdi.» dedi. Yüzü kızarmıştı.

Rıza da, Mehmet de, toparlandılar. Birbirlerine bakıştılar. Boşboğazlıklarından canları sıkıldığı belliydi. Bu delikanlı da Çentikli'nin çanağından yalayacaktı.

Rıza elinin tersiyle burnunu sildi.

Mehmet daha önce davrandı :

«İleri - geri konuştuk senlen kâtip efendi.» dedi, «Çentikli'ye duyurma dediklerimizi. Oh diyem. Sağlam kovar bizi burdan.»

Çentikli hakkında söylenenlerden Ahmet'in kafasında korkunç bir canavar belirmişti. Onun karşısında kendini yalnız, güçsüz, güvensiz buluyordu. Bu iki adama kanı kaynamıştı.

«Benim de Çentikli'yle geçinmeye göynüm yok.» dedi, «Ağanın kâhyası ne mal olduğunu söylemişti zaten. Burda ilk gördüğüm siz oldunuz. İlk cuvarayı sizden içtim. Kanım kaynadı size. Korkmayın, benden kötülük gelmez..»

Rıza Ahmet'in sırtına vurdu :

«Sen mert bi' delikanlısın kâtip efendi. Bu sözün yeter bana. Bundan böyle uğruna gözümü budaktan sakınmam tövbeler olsun. Beni ağan, kardeşin belle. Başın sıkıldı mı bi' işaret yeter. Yanında bil beni.»

Mehmet de sokuldu, Ahmet'in elini tuttu :

«Ağanın adamısın ama, gençsin, toysun kâtip efendi. Çentikli, sana da rahat vermiyecek. Başın darda kalırsa beni de bi' kardeşin belle.» dedi.

Üçü de bir an dostça bakıştılar. Ahmet pantalonunun arka cebinden sigara paketini çıkardı :

«Bi' cigaramı da siz alın öyleyse.» dedi.

Rıza aldığı sigarayı kokladı :

«Oh be,» dedi, «şehrin sigarası da karısı gibi bi' başka kokar namussuz.» Sigarayı mintanının cebine koydu. «Bunu iyi bi' günümüzde içelim.»

Mehmet de sigarayı tabakasına yerleştirdi

«Ben de yörük kızının geldiği gün içerim.» dedi.

Ahmet, yörük kızın kim olduğunu soramadı. Arka cebine tıkıştırmaya çalıştığı paketi tekrar çıkardı, uzattı

«Madem beğendiniz,» dedi, «alın, bölüşün.»

Rıza ile Mehmet birbirlerine bakıştılar. Gözlerinde dostça ışıltılar belirmişti. Rıza eliyle itti paketi

«Yok kâtip efendi.» dedi, «Sağol! Birer tane yeter bize. Sigaranı israf etme. Burda efkârlandı mı sigara dayanmaz adama. Sıkıntı çekersin.»

Mehmet de :

«Biz kötü cuvara içmeye alışkınız nasıl olsa kâtip efendi. Sen dara sokma kendini.» diye ekledi.

Ahmet israr etti :

«Torbamda bi' haftalık cigara var. Bana da yeter, size de yeter. Sonrası Allah kerim..» İkisine birden: «Allahasen alın!»

«Alırsak,» dedi Rıza, «akşamacek tüketiriz hepsini. Sende dursun. Akşamları yemekten sonra birer tane isteriz senden. Kalanını da iyi günde içeriz.»

Ahmet paketi zorla Rıza'nın cebine soktu.

Mehmet birden telâşlandı :

«Fazla eğlendik Rıza. Çentikli, dalga geçiyo'sunuz, der de yarım yevmiyemizi kesmeye kalkar. Hadi kâtip efendi, sen de atla dakavile. Öne Rıza'nın yanına geç! Dakavilin demirine tutunursun. Yokuştan inerkene, alışkın olmıyanın içi bi' hoş olur. Hele bi' kaza yapmıyalım.»

Ahmet duraladı. Böyle arabalara hiç binmemişti. Kendine korkak dedirtmek de istemiyordu. Rıza, Ahmet'in kolundan tuttu, dekovilin önüne bindirdi. Kendisi de yanına geçti, fren manivelâsının demirine yapıştı.

Mehmet, tekerleklerin önündeki takozları aldı, arkaya geçti. Rıza freni gevşetti :

«Hadi, dayan!» dedi.

Mehmet, iki elini tomruklara yasladı, topuklarını traverslere dayadı, vücudunu gerdi. Yüzüne kan çıktı. Araba ağır ağır kımıldadı.

Mehmet, dekovili bir iki adım yürüttükten sonra tomrukların üzerine sıçradı, oturdu. Araba yavaştan yavaştan hızlanıyordu. Rıza :

«İyi yapış demire kâtip efendi!» dedi, «Sıkı dur! Şu dö-

nemeçten sonra araba yokuş aşağı inecek. Safrası olmıyana pek keyiflidir hani...»

«Deniz tutmaz beni...» dedi Ahmet.

Tomrukların üzerinde oturan Mehmet bir türkü tutturdu:

Dere boyu giderim
Koyun kuzu güderim
Sennen bizi görmüşler Saniye'm
Nası' inkâr iderim.

Şu Saniye orospusunun ünü de dünyayı tutmuştu hani. Oysa Kevser'in yanında, moskof manadı'yla on para etmezdi rezil.

Dönemeci döndüler. Dekovil yolu, fabrikaya doğru dümdüz uzanıyordu. Önce gölün kıyısına iniyor, sonra tatlı meyille yukarıya, fabrikanın önündeki alana çıkıyordu.

«Sıkı dur kâtip efendi!» dedi bir kez daha Rıza.

Dekovil aşağı doğru yöneldi. Ahmet, önündeki demire sımsıkı yapışmıştı. Dekovil gittikçe hızlanıyordu. Yüzüne çarpan hava, gözlerini yaşartıyor, kulaklarında uğulduyordu. Kasıklarından karnına doğru bir üşüme, bir ürperme duyuyordu Ahmet.

Mehmet, tomrukların üzerinden :

«Haydaaa!» diye bağırdı.

Rıza bir koluyla Ahmet'i omuzundan sardı, yüzüne baktı. Güldü :

«Haydaaa!»

Ahmet de içinde bir sevincin kaynaştığını, kabardığını duyuyordu. Kendini tutamadı, onlara katıldı :

«Haydaaa!»

Üçü birden neşeli, boğazlarının olanca gücüyle havayı kamçıladılar :

«Haydaaa!..»

★

Dekovil inişi tüketmişti. Gölün kıyısındaki düzlükte, tomrukların kazandırdığı hızla uçar gibi gidiyordu. Düz yolu geçtiler. Aynı hızla, fabrikaya çıkan az meyilli yola vurdular. Ara-

banın hızı yavaş yavaş kesildi. Fabrikaya yüz adım kala âdi yürüyüşe kadar düştü. O zaman Mehmet, yere atladı, arabayı, arkasından itmeye başladı.

Rıza:

«Yaşa be kâtip efendi.» dedi, «Yürekliymişsin. Koskoca heriflerin korkudan karı gibi bağırıp, titrediklerini bilirim ben.» Yere atladı, «Sen inme! Mehmet'le biz ikimiz süreriz arabayı.»

Rıza da dekovilin arkasına geçti. Araba ağır ağır tomruk yığınlarına yaklaşıyordu. Ahmet, kamyona kereste yükliyenlerin, elleri kalçalarında, kendisine baktıklarını gördü. Şişman, tombalak bir adam, çalımla üzerlerine geliyordu. Adamın başı usturayla kazınmıştı. Boynunda kırmızı bir mendil bağlıydı. Ayaklarında çizme vardı. Göz kapakları, bazı denizcilerde görülen cinsten, tersine kıvrıktı, kanlı kanlı bakıyordu. Geldi, Rıza'nın karşısına dikildi:

«Bana bak Irza.» dedi. «Bu pavlike beylik malı değil. Sinsilenden başlarım ha! Sabahberi gözüm sende. Kaytarıp durma dürzü! Öteki postalar sekiz sefer yaptılar, sen daha beşincidesin. Ne bok yiyorsunuz ormanın içinde?»

Rıza karşılık vermedi. Başı ile Mehmet'e işaret etti. Arabadaki tomruklardan birinin iki ucuna yapıştılar. Tombalak adam, kaldırmalarına fırsat vermedi. Rıza'yı omuzundan tuttu:

«'Lay, iflâhını keserim senin.» dedi. «Sözüme cevap versene, mükellef dürzü!»

Rıza dişlerini sıktı. Donuk donuk baktı adamın gözleri içine:

«En uzak yerden tomruğu bize taşıttığını bilmezlikten gelme Çentikli! Memetali'nin, Tahir'in, Bayram'ın tomruk çektiği hatlar bizimkinin üçte ikisi kadar tutmaz. Onlardan biri, bizim çalıştığımız hatta öğleye dek beş sefer yaparsa, ben haftalığımı seveseve sana bağışlarım.» Alaycı bir gülüşle gerildi yüzü. «Gösterişin yeni gelen şu delikanlıya mı? Boşuna yorma kendini! Yüreksiz oğlan değil. Buraya iş aramaya da gelmemiş. Ağa, kâtip etmiş onu fabrikaya. Azıcık saygılı ol!» Yere tükürdü, Mehmet'e döndü: «Tut Mehmet şu bokun ucundan!» Tomruğu hırsla kavradılar.

Çentikli, çizmesine sokulu kırbacı çekti, aldı. Havada şaklattı :

«Sen sabır ver yarabbi!» dedi, başını salladı. «'Lay mükellef ırgat!» diye hırsla bağırdı. «Çok dineliyo'sun karşımda. Birgün kırdıracaksın burnunu bana ya, dur bakalım. Kâtip efendiye dua et!» Ahmet'e döndü; yüzüne güleç bir biçim vermeye çalıştı, kırış kırış oldu suratı. «Hoş geldin Hacı Kadir'in sıpası!» Ahmet'in sırtına vurdu. «Buba'y Gülbucağı'nda çekiyo' mu gene kafayı?»

Ahmet, Çentikli'nin babasını tanımasına şaştı.

«Buba'y olacak dürzü, ünlü şarabından yollamadı mı bi' şişecik olsun? diye devam etti Çentikli İbram. «Bu gece birlikte çekerdik senlen kafayı.»

Ahmet, kendisi için getirdiği üç şişe şaraptan birini versem mi ki, diye geçirdi içinden. Herifin kanlı gözlerine bakamıyordu. Göz göze geldikçe içine bir kuşku, bir üşüme düşüyordu.

Çentikli, ayı pençesini andıran kıllı eliyle, Ahmet'i omuzundan kavradı :

«De, üzülme! Kâhya Sülüman efendi bi' fıçı yollamış buba'yın şarabından. Birlikte boşaltırız onu. Kasabaya gidişinde de sen doldurur, getirirsin. Burda serhoş olmadan bu ayıların suratına bakılmaz.»

Ahmet, bir şey söylemeden atladı yere. Ya Çentikli'nin suratına bakmak için n'etmeliydi, afyon mu yutmalıydı? Amma da nâlet bakıyordu herifin gözleri. Sanırsın kudurmuş köpek.

Çentikli İbram, Ahmet'in yüzündeki hoşnutsuzluğu gördü, sordu :

«İçkiden hoşlanmaz mısın yoksa? Neye suratını ekşittin?»

Ahmet, omuzlarını kaldırdı :

«Şaraplan aram iyi değil.» dedi. Sözünü (İbram abi.) ile mi, (Çentikli İbram.) ile mi yoksa (İbram usta.) ile mi bitirmesi gerektiğini kestiremedi.

Çentikli, ulumayı andırır gürültülü bir kahkaha attı :

«Ben de şarapçının oğlusun diye, su yerine şarap içersin sanmıştım.. İnsan şarap kokusu içinde büyüdü mü, tiksiniyo' zahar, hı? Burası başka... Burda şarap, âb-ı hayat gelir insa-

na.» Sırtına vurdu. «Çok geçmez, benden fazla içersin herif. Bir haftalığına bahse girerim ki benden fazla içersin.» Ahmet'in kımıldadığını görünce, kolundan tuttu. «Hadi gel, sana yerini yurdunu göstereyim.» Ahmet'i yürüttü. Ahmet, Rıza ile Mehmet'e bir çift lâf söylemeden gitmek istemedi, döndü :

«Hoşça kalın ağalar!» dedi. «Ne zaman görüşürüz?»

Rıza elinin tersiyle alnının terini sildi :

«Paydos zamanı biz gelir, seni buluruz kâtip efendi.» dedi.

Çentikli, kâtiple iki ırgadın ahpaplığına içerledi

«Bana bak Irza!» dedi. «On iki seferi tamamlamadan paydos edersen, gözünün yaşına bakmam, keserim yarım gündeliğini. Peşin peşin haber vereyim.»

Rıza yere tükürdü :

«Öyleyse mağrip meleğine bir tel çek te, günü erken kavuşturmasın. Gece karanlığında da tomruk çekecek halimiz yok a?»

Çentikli, kırbacını çizmesine vurdu :

«O kadar söylüyorum sana! Çeneni işleteceğine kolunu çalıştırırsan karanlığa kalmazsın. Yürü bakalım kâtip efendi!»

Ahmet'i kolundan itti, yürüdüler.

Mehmet, arkalarından baktı :

«Boşuna çeneni yorma!» dedi Rıza'ya. «Yarım gündeliğimizi daha dünden kesmiş, defterine işlemiş, besbelli. Kendimizi sıkıp nahak yere terlemiyelim.»

★

Çentikli İbram, yanısıra konuşmadan yürüyen Ahmet'e

«Irgatlarnan yüz göz olmaya gelmez.» dedi. «Üzerlerinden baskı alındı mı, o saat başkaldırırlar. Bi' daha arkasını alamazsın. Hele bu Irza gibisine iyice yükleneceksin, göz açtırmıyacaksın. Ortalığı birbirine katar yoğsam. Domuz gibi güçlü kuvvetlidir. İşine de diyecek yok. Öyleyken hiç hoşnutluk getirmem. Ağır işlere hep onu sürerim. Kuyruğu da elimdedir. Mükellef işçi olduğunu haber versem, cendermelerin kandisini alıp götüreceklerini bilir. Taşocağı'nda, maden kuyusunda çürümeye benzemez bizim buradaki iş.»

Kamyona kereste yükliyenlerin yanından geçerlerken Çentikli, elinde kâğıt tutan, sarı tüylü, kız yapılı işçiye

«Yarın gayri postana katılırsın bizim oğlan.» dedi. «Bunca zaman oturup semirdiğin yetti. Ağa, kâtibini seçmiş, göndermiş. Sana ihtiyaç kalmadı.»

Kâtiplik yapan işçinin gözleri parladı :

«Baş üstüne İbram abi. Hani ben de hamladım diyordum.» Ahmet'e: «Hoşgeldin kâtip efendi!» dedi.

Ahmet'in kız yapılı işçiye kanı kaynamamıştı nedense «Hoşgördük kardeş.» dedi ya, sesi soğuktu.

Öteki işçiler de, hoşgeldin! dediler, hal hatır sordular. Kamyonun şoförü direksiyona yumulmuş uyuyordu. Böyle zamanda uyandırılmaktan çok kızdığını bildiği halde Çentikli, kamyonun penceresinden şoförü dürttü

«Ahsen, uyan, bak kim geldi. 'Lay Ahsen, hişşt! Bu ne uykusu be? Ölü toprağı mı var koynunda?»

Şöför Ahsen, gözlerini güçlükle açarak Çentikli'nin sinsilesinden tutturdu. Bir küfür yağmuru sıraladı. Biber gibi yanıyordu gözleri.

Çentikli, keyifli keyifli gülüyordu onun haline :

«Gece kaçak tomruk taşıyacağına, yat, zıbar dürzü! Gündüzün uyku mu uyunurmuş?» Ahmet'i omuzundan tuttu, gösterdi: «Bak, bu benim yeni kâtip.» Gözünü kırptı. «Nası', beyendin mi?» Şöför, Ahmet'in tüysüz yüzüne, bir gözünü kısarak baktı :

«Bu kuzuyu nası' emanet etmiş te, yollamış ağa sana? Ne mal olduğunu bilmez değil ki! «Ahmet'e döndü: «Hoşgelmişsin arkadaş. Senin yerinde olsam, bir dakika durmam bu çirkefin yanında.»

Ahmet, şimdiyedek duymadığı bir garip sıkıntı duydu içinde. Arkasından bir kızgınlık kaynattı yüreğini. Ne sanıyordu dürzü?

«Kendinden korkun varsa, niye geliyo'sun buraya?» dedi şöföre.

«Yaşa kâtip efendi!» dedi Çentikli İbram. «Ağzını öpeyim senin. Tam da yerine oturttun.» Sırıtarak baktı şöföre. «Aldın mı 'lay payını dürzü? Çirkefi başkasına bulaştırmak isteyince,

işte böyle bombok olur insan.»

Şöför kasketini doğrulttu, sözlerine daha başka bir yön verdi :

«Gene de sen kendini kolla, bu heriften, aklın varsa. Benden sana ağbi nasihatı. Boşuna kafasını çentmemişler onun. İpten, kazıktan kurtulmuş bu korsan eskisiyle bir çatı altında yaşasam, ben bile canımı emniyette bilmezdim doğrusu.»

Ahmet karşılık vermedi, sırtını döndü, yürüdü.

«'Lay,» diye yalandan payladı şöförü Çentikli İbram. «Ben cumfuriyetten önce yaptım ne yaptımsa. Sonra tövbekâr oldum. Sen şindi yapıyo'sun eşkiyalığı. Dağda odun komadınız be. Kaç kolcu karısını dul koduğunuzu da tanrı bilir.»

Sözünü bitirir bitirmez yürüdü, iki adımda Ahmet'e yetişti. Şöför arkasında küfretti.

★

Çentikli ile Ahmet binalara doğru ilerlediler. Çentikli «Afferim kâtip!» dedi. «Tam da Hacı Kadir'in oğluymuşsun. Dürzünün iflâhını kestin. Yaşşa... Ağa adam seçmesini bilir zati. İlk gördüğümde tüysüz yüzünü gözüm tutmadıydı ya, uşakları çekip çevireceğine aklım yattı şindi.»

Ahmet burnunu çekti. Tavlıyordu herif aklınca.

«Eşyanı bırakalım hele... Pavlikeyi sonra gezeriz.» dedi Çentikli.

Fabrika binası kalın kalaslardan yapılmıştı. Üzeri de birbirine binmiş tahtalarla örtülmüştü. Hızar makinelerinin tomrukları biçerken çıkardığı vınıltı, motorun egzoz borusundan fırlıyan gümbürtüsüyle parçalanıyordu. Fabrikanın solundan dolandılar. Egzoz borusunun yanmış mazot kokulu sıcak nefesi uzaktan yaladı yüzlerini.

Ahmet, fabrikanın penceresinden saçları, kirpikleri talaşla beyazlanmış, bir işçinin kendilerine baktığını gördü. Hızar makinelerinin vınıltısı birbiri peşisıra durdu. Pencerede birkaç baş daha belirdi. Ahmet, kendisine bakılmasından tedirgin oluyordu. Çentikli, başını onlardan yana çevirince birkaçı içeri çekildi, gizlendi. Başı örtülü, orta yaşlı bir adam bağırdı

«Çentikli! Bu oğlanı da bana çırak vermezsen, bırakır giderim pavlikeyi. Bir sabah bakarsın ki Salih usta vınlamış. Söylemedi demiyesin. Bugünedek sabrettik. Sarı Haydar'ı, kendime kâtip edice'm dedin, aldın elimizden. Ses çıkarmadık. Hüsnü'yü Kâmil usta'ya verdin, ona da eyvallah dedik. Gayri martaval dinlemem. Şimdi sıra benim. Kimseye kaptırmam bu oğlanı, bilmiş olasın!»

Başı örtülü adamın yanında, yüzü gözü talaş içinde olan öteki adam, pis pis sırıttı. Çentikli'ye yaranarak

«Ne hikmetse, İbram usta,» dedi, «bizim Salih usta hep gelen tüysüz işçilere sahip çıkar. Şöyle bi' aklı başında adam istediğini görmedim.» Yanındakine döndü: «Var bir kurt yeniği bu işde, he, ne dersin Salih Usta?»

Salih usta :

«Sebebini bilmiyecek ne var?» diye karşılık verdi, «Ağaç yaşken eğilir. Elin kart herifini çırak diye alayım da, kaytarmalarıyla gündeliğimi yarıya mı düşürsün?»

Çentikli, ustaları fazla söyletmiş gibi bir hışımla

«'Lay dürzüler!» dedi. «Çarkınıza sıçtırmadan defolun çarklarınızın başına. İşi bırakıp pencereye üşüşmenin acısını çıkartırım sonra sizden. Yapacağımı, edeceğimi size mi danışacağım? Ben istediğimi kâtip ederim, istediğimi hızarcı yaparım. Sizden sorulmaz. Bırakıp da gidermiş. Durduğun kabahat. Cehenneme kadar yolun var. Sık götünü de borçlarını kapat. Seni bi' tutan mı var?»

Salih usta, elinin tersiyle burnunu ezdi :

«Borçların kapanmasına kaldıysak, sittin sine ayrılamayız bu cenabet yerden. Senin defterinde borç, eksilmez, artar. Burdan gidenlerin hangisi kesesinde on para gördü? Hep borç bıraktılar geriye. Gideceğim zaman seni değil, mezardan çıksa, babamı dinlemem, giderim. O zaman da yerimi zor doldurursun. Kolay kolay geçmez ele Salih usta gibi enayisi. Üç aydır çıraksız çalışıyorum. Tek başına iş mi çıkar, borç mu ödenir? Yetti gayri. Biz de insanız. Hort zort edeceğine şu oğlanı yanıma çırak ver, olsun bitsin.»

Ahmet, kendi üzerinde böylesine bir çekişmeden son de-

rece tedirgindi, içi içini yiyordu. Yüreğini bir el durmadan sıkıyordu sanki.

Çentikli İbram fırladı, Salih usta'ya bir kırbaç salladı. İçeri çekilmese yüzü parçalanacaktı Salih usta'nın. Kırbaç pencere parmaklığında şakladı, dolandı. Kimse kalmamıştı ortalıkta.

Çentikli, yüzü kızgınlıktan morarmış, Ahmet'e döndü, elindeki kırbacı gösterdi :

«Dürzüler anca' bunun dilinden anlarlar. Sözle baş edemezsin.»

Ahmet cevap vermedi. Yürüdüler.

Fabrikanın arkasındaki barakaya varınca Çentikli, kapının kilidini çözdü. Sonra bir tekmeyle açtı kapıyı.

Barakanın içiçe üç bölmesi vardı. Birinci bölme genişti. Bacakları eğri büğrü birkaç masa sıralanmıştı duvar diplerine. Her masaya, hasırları dökülmüş, onun yerine tahta çakılmış birkaç sandalye konulmuştu. Köşeye bir kahve ocağı, onun yanına büyük bir dolap yerleştirilmişti.

«Burası lokantamız.» dedi Çentikli İbram. «Paydos zamanı işçiler karınlarını burda doyururlar. İstiyen kahve, çay içer. Oyun da oynar. Herşey veresiyedir. İçerdeki dolaplarda kuş südü eksik. Ekmek, peynir, helva, zeytin, pastırma, sucuk, rakı, şarap, cuvara, ilâç bile var. Ağa gönderir bunları. Onun hesabına satarız işçilere... Borcuna... Hafta sonu hesaplaşırız. Bundan böyle işleri sen üzerine alırsın. Buba'yın dükkânında çalışmışsındır. Elin yatkındır bu işlere.»

Ahmet birşey demedi. Burada kalıcı değildi ki. Çentikli'yi, kulağının ardıyla dinliyordu.

İkinci bölmeden geçtiler. Burası araç deposuydu. Kazmalar, kürekler, baltalar, destereler raflara dizilmişti.

Üçüncü bölmenin kapısı kilitliydi. Çentikli, kilidi açtı. Kapıyı gene ayağıyla tekmeledi

«Buyur gir kâtip efendi.» dedi, sırıttı, «Bundan böyle birlikte tüneyeceğiz bu kümese seninle. Buba'yın evi gibi rahat değilse de..»

Ahmet, ürkek ürkek içeri girdi. Sağda solda, pencere önlerine yerleştirilmiş iki sedir vardı. Sırt battaniyesiyle örtülü

iki yatak serilmişti üzerlerine. Karşı duvarı büyük iki dolap, boydan boya kaplamıştı. Köşeye bir masa, iki sandalye konmuştu. Masanın üzerinde ağaçtan oyulmuş bir ibrik vardı. Ağzı şam kozalağıyla örtülmüştü. Masanın yukarısında, duvarda bir ayı postu, onun yanında da bir çifte asılıydı.

«Şu yatak senin kâtip efendi. En güzel yeri sana veriyorum. Penceresi göle bakar, dağ meltemine de karşıdır. Nası', beğendin mi?»

«Sağol!» dedi Ahmet.

«Eşyanı kerevetin altına korsun. Çalınmasından korktuğun birşeyin varsa, onu da şu erzak ambarına kitlersin.» Cebinden bir tomar anahtar çıkardı. «Al, bundan böyle ambarın anahtarı sende kalsın!»

Ahmet anahtarı almadı :

«Çalınacak birşeyim yok benim.» dedi.

«Olmasın varsın... Madem seni ağa kâtip etmiş kendine, bu pavlikede her işi, seninle ortaklaşa yapmamız gerek bundan böyle.»

Anahtarı Ahmet'in eline tutuşturdu. Anahtarın soğuk demirinden içine bir ürperti, bir tiksinme yayıldı Ahmet'in. Bir iş sardırmıştı babası başına ya, dur bakalım, altından ne çıkacak. Anahtarı geri verdi :

«Hele birkaç gün daha sende kalsın anahtar İbram Ağa.» dedi Ahmet. «Yerime a'cık ısınayım. İşlerin girdisini çıktısını öğreneyim hele, o zaman verirsin anahtarı bana.»

Çentikli, bir gözünü kırparak sırıttı

«İşleri birden yıkma üzerime, demek istiyo'sun ha? Pekalâ... Senin dediğin gibi olsun.»

Ahmet, torbasını kerevetin altına sürdü. Torbanın içinde şarap şişeleri birbirine çarptı, tıngırdadı. Çentikli, gözlerini belertti :

«Torbanda tıngırdayan ney ki kâtip efendi?» dedi. «Hacı Kadir'in şarabı değilse bileğimi keserim ben.»

Ahmet, biraz daha ileriye itti torbasını

«He,» dedi, «iki şişe şarap komuş analığım torbaya.»

«Bi, de kıymetli şeyim yok dersin. Ondan kıymatlı ne

olur a kâtip efendi? De, ayağınla iteleyip durma mubareği! Birini çıkar da boğazımızı ıslıyalım şununla.»

Ahmet duraladı. Vermese olmıyacaktı. Kim bilir, belki de korktu sanacaktı herif. Eğildi, torbasını çekti, bir şişe çıkardı içinden, uzattı :

«Buyur!» dedi.

Çentikli, şişenin ağzındaki mantarı dişiyle çekti. Şişeden blak! diye bir ses patladı. Mantarı, başıyla kerevetin üzerine fırlattı. Şişeyi aydınlığa doğru kaldırdı, baktı

«Bu mal başka.» dedi. «Bize sattığı su katılmış şaraptan değil bu.» Kokladı, «Mis gibi elma şarabı.»

Şişeyi başına dikti, cızıklatarak içti, bir solukta şişeyi yarıladı, dilini şaklattı :

«Kevser şarabı mısın be mubarek!» dedi, şişeyi Ahmet'e uzattı. «Al sen de çek bi' yudum kâtip efendi!»

Ahmet, kaşlarını kaldırdı :

«Gündüzün içersem, baş ağrısı yapar bana şarap. Buyur sen iç!» Eğildi, torbasının ağzını büzdü, ayağıyla içeri sürdü.

Çentikli, Ahmet'e ters ters baktı

«İğrendin mi yoğsam? Bi' kötü hastalığım yok benim.»

Ahmet'in, sıkıntıdan avuçlarına ter bastı

«Yooo!» dedi Ahmet. «Öyle bi' şey geçmedi aklımdan. Gündüzün şarap bana dokanır.»

«Bi' yudumdan ne çıkar? Zehirlemez ya insanı.»

«Zehirlemez.» dedi Ahmet.

Çentikli, avucuyla şişenin ağzını sildi.

«Çek öyleyse.»

Ahmet, şişeyi aldı. İki üç yudum şarap sinire iyi gelirdi. Tiksintiyle şişeyi dikti, o da cızıklatarak birkaç yudum içti. Ama yüreği bulanıyordu. İşimiz var bu herifle.

Çentikli'nin gözlerindeki terslik yumuşadı.

«Ha şöyle!» dedi. «Afiyet bal olsun.»

Ahmet'in elinden şişeyi aldı, sonuna dek bitirdi. Boş şişeyi odanın bir ucuna fırlattı. Anahtarı aldı, Ahmet'e uzattı :

«Şu anahtarı al da anbarı aç kâtip efendi.» dedi. «Beğendiğin senin olsun. Bana yakınlık gösterenden canımı esirgemem ben.»

Ahmet anahtarı almadı

«Hele şimdi dursun.» dedi, «Zahmet etme! Başka zaman alırım.»

Çentikli

«İstediğini almazsan hatırım kalır.» diye zorladı.

Ahmet'in kıpırdamadığını görünce dolabı kendisi açtı. İçerden sarmısak, çöven, peynir, tütün kokan nemli bir nefes çarptı yüzlerine. Raflar tıklım, tıklım doluydu yiyeceklerle. En alt gözde ekmekler üst - üste yığılmıştı. Rafın birinde peynir, zeytin dolu çanaklar sıralanmıştı. Dolabın üst yanında boydan boya uzatılmış bir moralyadan sucuk kangalları, pastırma hevenkleri sarkıyordu. Üst raflara rakı şişeleri dizilmişti. Sigara paketleri istif edilmişti. Pembe, sarı leblebi şekerleriyle karıştırılmış kuru üzüm dolu bir torba, jilet bıçakları, sabun kalıpları, gripin paketleri de gözüne ilişti Ahmet'in. Hiçbirine el dokundurmadı. Çentikli'inin ikramında içine tiksinti veren bir şey vardı. Herkesin kazancına ortak çıkan, gözleri kanlı herifin cömertliği kanına dokanıyordu.

«Ne dikildin kaldın herif?» dedi Çentikli. «Bunca şeyin arasında canın hiçbirini çekmedi mi? Yiyeceğe karnın toksa, bir paket cuvara al bâri.» Ahmet'in kıpırdamadığını görünce avuçlarını üzüm torbasına daldırdı, zorla Ahmet'in ceplerini doldurdu. Bir paket sigarayı da avucuna tutuşturdu.

«Ağanın malı tükenicek diye korkma. Sen, ben değil bi' bölük insan yese tüketemez. De, al şunu.»

Ahmet sigarayı almak zorunda kaldı. Herif belâ gibi sarılıyordu, adama. Dayanılır şey değildi. Geceyi nasıl geçirecekti onunla aynı odada? Sırtına sıkıntıdan ter bastı.

Çentikli anbarın kapaklarını örttü.

«Yorgunsun yat, uyu, dinlen kâtip efendi. Bu günlük misafir sayılırsın. Zati paydosa ne kaldı? İşi yarın teslim alırsın.»

Ahmet, bu tekliften büsbütün huylandı. Yatıp uyumanın zamanı mıydı?

«Yorgun falan değilim.» dedi Ahmet. «Gelirken kaynağın başında epey dinlendim. Pavlikeyi gezip görecektik ya?»

Çentikli anahtarları cebine yerleştirdi.

«Eyi,» dedi, «çalışırkana görürsen pavlikenin işini daha iyi kavrarsın.»

★

Ahmet, Çentikli'yi beklemeden yürüdü. Dışarı çıktı. Açık havada kendini daha bir güvende hissetti.

Çentikli kapıları kilitliyerek geldiği için gecikti. Ahmet, çevreyi gözden geçirdi. Fabrikanın arkasında kaba yapılı büyük bir baraka vardı. Barakanın önünde birçok şilteler, yorganlar güneşe serilmişti. İşçilerin barındığı yer burası olmalıydı. Fabrikanın alt yanındaki tomruk yığınlarının yanında kimse yoktu. Rıza ile Mehmet dekovili boşaltmış gitmişlerdi besbelli. Başka yoldan başka ırgatların gövdelerini gererek ittikleri tomruk yüklü bir dekovil fabrikaya doğru geliyordu. Rıza ile Mehmet gibi iki arkadaşı vardı ya, kimseden korkmazdı. Yüreği büsbütün rahatlamıştı.

Kamyona kereste yükleme işi bitmişti. Üstünü sarıyorlardı. O dürzü şöföre, yaradana sığınıp bir tokat indirmediğine öfkelendi.

«Gel bakam kâtip efendi.» dedi Çentikli. «Pavlikede tomrukların nasıl hazarlandığını bi' gör hele.»

Ahmet, Çentikli' nin yanı sıra dimdik yürüdü.

«Hergün bir bıçkı makinası şu gördüğün yığınlardan birini eritir kâtip efendi.» dedi Çentikli. «İçerde dört bıçkı makinası var. İkisi katrak. Dört dakavil postası durmadan tomruk çeker tanrının günü. Her posta bir hazarcıya tomruk yetiştirmeye savaşır. Ormanın' içindeki baltacı postaları da durmadan ağaç devirirler. Öyle iken ağa dışardan tomruk getirtmese, gene üstesinden gelemeyiz bu makinaların. Alaman malı bunlar. Kolay değil, siler süpürür, dağ gibi tomruk yığınını.»

Egzoz borusunun sıcak nefesi yüzlerini yaladı. Fabrikanın iki kanatlı büyük kapısı önüne vardılar. Bıçkı makinalarının gürültüsü, yuvarlak desterelerin tomruk üzerinde çıkardığı vınıltı kulakları sağır ediyordu. Bıçkı makinalarına tomruk çeken işçiler, Çentikli'yle Ahmet'e yol verdiler. Fabrikanın havasında talaş tozları uçuşuyordu. Daha kapıdan girer-

ken motor yağı kokusu karışmış reçineli talaş tozlarıyla burnunun, boğazının yandığını duydu Ahmet. Kereste yüklü kamyonun yanından sarı oğlan seslendi

«İbram abi. İbram abi! Kamyon yüklendi. Bi' diyeceğin var mı?»

Çentikli döndü baktı

«Kâğıtları al gel de imzalıyayım.»

Şöför kâğıdı oğlana vermedi. Çentikli'yi eliyle çağırdı.

Çentikli şöföre sövdü.

«İlle de ayağına getirtecek dürzü.» dedi, Ahmet'in omuzuna vurdu. «Şimdi gelirim ben kâtip efendi. Sen gir içeri.»

Çentikli uzaklaştı. Ahmet içeri girmedi, tomruklardan birinin üzerine ilişti.

Çentikli kamyonun yanına vardı

«De bakalım, orman uğrusu.»

Şöför fişi uzattı

«Şunu imzala hele.»

Çentikli kâğıdı aldı, göz gezdirdi, sonra ağır, ağır imzaladı. Sarı oğlanı: «Git su testisini al da gel.» diye savdı. Sonra şöföre döndü: «Söyle.»

«Bu gece tomruk çekecek miyiz?»

Çentikli İbram kanlı gözlerini şöföre dikti, lânet lânet baktı.

Şöför, pişkin, gözünü kırptı :

«Hani bu gece misafirin var da.» dedi, çenesinin ucuyla fabrikanın önünde oturan Ahmet'i gösterdi. «Rahatsız edilmek istemezsin belki diye düşündüm.»

Çentikli, elinin tersiyle şöförün suratına şakadan vurdu :

«Sen ne zaman Çentikli'nin keyfi için işi aksattığını gördün dürzü? Kendin gibi mi sandın beni de?»

Şöför sırıttı :

«Bu kuzuyu yiyesin diye mi göndermiş sana ağa?»

Çentikli de sırıttı :

«Yooo, koç edelim diye yollamış.»

Şöför motoru çalıştırdı, sonra dirseğiyle Çentikli'yi göğsünden dürttü :

«Vaktinde burmaz da, koç olmasına fırsat verirsen il-

kin seni toslar. Bunu bil de sıkı dur.»

Çentikli

«Hele bi' avucumdan üzüm yemeğe alışsın, sonrasını kolay edeı ız.» dedi.

Kamyon hareket etti. Çentikli arkasından bağırdı :

«Üçten sonraya kalmayın, istihkakınızı keserim billâha karışmam.»

Kamyon toz kaldırarak uzaklaştı.

Çentikli suyu getiren tüysüz işçiye :

«İstemez gayri, geri götür.» dedi, gitmeye davranan oğlana: «Bana bak Haydar. Yarın Salih ustanın yanında çalışmaya başlarsın. Gözünü aç. Salih ustanın suyuna git. Bıçkı kullanmayı çabuk öğren. Seni hazarcı ustası yapacağım o dürzünün yerine. Ama, aramızda kalsın. Anladın mı?»

Haydar'ın gözleri parladı

«Sağol İbram abi. Anladım.» dedi.

Birbirinden ayrıldılar.

★

Çentikli, fabrikanın kapısında bekleyen Ahmet'in yanına varınca sesini duyurmak için bağıra, bağıra

«Neye girmedin içeriye kâtip?» dedi, «Gürültü ürkütüyor mu yoksa yüreğini?»

Ahmet kalktı yerinden, sesini duyurmak için o da bağırdı :

«Yooo, gürültüye alıştı kulaklarım.» dedi, konuşurken boynunun damarları geriliyordu.

Çentikli kırbacını çizmesinden aldı. İçeri girdiler.

İlk bıçkı makinasında Salih usta çalışıyordu. Çentikli'nin Ahmet'le geldiğini görünce daha cakalı, daha bir gösterişle çalışmaya başladı. Kaşları çatıktı, dargın bir hali vardı.

Çentikli Salih ustanın sırtına kırbacıyla şöyle bir dokundu :

«Kolay gelsin!» diye bağırdı.

Salih usta gözlerini tomruktan ayırmadı

«Eyvallah,» dedi, tomruğu sonuna kadar yürütüp biçtik-

ten sonra çarkı durdurdu. Elini pantalonunda temizledi: «Hoşgeldin kâtip efendi.» dedi, elini sıktı. «Demin kim olduğunu bilemedim, bir terbiyesizlik ettik, kusura bakma.»

Çentikli söze karıştı :

«Terbiyesizliğinden ötürü yüzünü dağıtsam iyiydi ya, denk getiremedim.» dedi, «Haketmiştin hani.»

Salih usta, yarı barışmış bir yüzle baktı Çentikli'ye

«Bu gürültü zıvanadan çıkarıyor adamı.» dedi, «Barıt gibi, dokunsan parlayıveriyoruz işte. Kusurumuza bakma.»

Çentikli'nin kanlı gözlerinde garip bir gülümseme belirdi :

«Zehirlidir dilin ya, severim seni. Haydar'ı yanına istiyor musun halâ?»

Salih usta sırıttı :

«İstemez olur muyum? Tek başıma anam ağlıyor burda benim. Haydar açıkgöz oğlan. Çabuk yetişir. Bütün marifetimi gösteririm ona. Senden öğrendiklerine benimkileri katınca sırtı yere gelmez oğlanın.»

Çentikli de sırıttı :

«Sen ne bok bilirsin ki ne öğreteceksin lay dürzü? Dört ustasınız, birinizden biriniz makinayı ayarlamadan tomruk biçemezsiniz. Biçeniniz varsa çıksın karşıma.»

Salih usta, Çentikli'nin kendini Ahmet'e göstermek istediğini anladı. Ona fırsat vermek gerekiyordu. Arkadaşlarına bağırdı :

«Lay... Kâmil usta.. Hakkı usta... Mestan usta... Beri bakın! Çentikli bize meydan okuyor. Bıçkı manivelâsını martıkanın düzeni sanıyor.»

Ustalar makineleri durdurdular, fabrikanın gürültüsü kesildi.

«Yaklaşın hele. Çentikli tomruk kesme yarışına çağırıyor bizi.»

Ustalar, çıraklar, işçiler Salih ustanın tezgâhı çevresinde toplandılar. Hepsi de Ahmet'in kim olduğunu öğrenmişti. Saygılı, edepli, hoş geldin, dediler ona. Ahmet de, hoş bulduk, dedi.

Çentikli, kırbacının sapıyla Salih ustanın omuzuna vurdu :

«Bilirsin, akıntıya kürek çekmem ben Salih usta!» dedi, «Nesine yarışacağız?»

Salih usta sırıttı :

«Bilmez olur muyum? Her zaman sürersin bizi akıntıya.»

«De bok yeme.» dedi Çentikli. Birden parlayıvermişti. «Sinsilenden başlamıyayım şimdi. Sıkmıyorsa s..... git karşımdan. Kendine güvenen çıksın.»

Salih usta gözlerini kıstı :

«Yarışmayı sen attın madem ortaya, nesine olacağını da sen söyle.»

Çentikli, kırbacının sapını ısırdı :

«Çok bi' şey söylesem kaçarsınız. Azı da beni sarmaz. Beş yevmiyesine, nasıl?»

«Bre herif, gözün yevmiyemizden başka bi' şey görmez mi senin? Kırpa kırpa kuşa çeviriyorsun zaten. Kalanını olsun bize bağışla.»

Çentikli kızmadı, hain bir gülüşle yüzü gerildi:

«Kalanı size yeter. «dedi,» Parayı harcamasını bilmeyene, para ne ilâzım? Allah bilir işini, mum yakana mum parası, çıra yakana çıra parası.»

Salih usta, elini sıkı tutsa, Çentikli'yi yeneceğini biliyordu, ama delikanlı kâtibin önünde bozum ediverirse Çentikli'nin kendisine düşman kesileceğinden de emindi. Pekiy, şimdi göz göre göre beş yevmiyeyi ona bağışlıyacak mıydı?

«Beş yevmiye ha? Beş yevmiye... Bu da para mı?» diye alaya aldı Salih usta. Sonra birden ciddileşti: «Lay, bizi kendin gibi miras yedi mi sanıyorsun Çentikli? Biz senin gibi, ağanın koltuğu altında kazanmıyoruz parayı. Alınımızdan ter boşanıyor. Yevmiyesine dedin mi, yoğum ben yarışmada.»

Çentikli, Salih ustanın kaçışına içerlemekle birlikte onu yıldırmış olmanın cakasıyla kabardı:

«Salih usta her zaman kalleşlik eder, kaçar zati. Sen var mısın Kâmil usta? Yoksa senin de sıkmıyor mu karanfilin?»

Kâmil usta geri geri çekildi:

«Ben seninle yarışa çıkamam Çentikli.» dedi. «Ben değil, kimse boy ölçüşemez seninle... Ne denizde, ne de ormanda..

Hakkı usta benden de gevşektir; o hiç çıkamaz. Mestan usta hepimizin genci. Güvense, güvense o güvenir kendine.»

Çentikli koltuklanmaktan memnun, göz ucuyla bu sözlerin Ahmet üzerinde ne etki yaptığına baktı. Sonra kasılarak Mestan ustaya yöneldi:

«Nası,» Mestan usta, var mısın?»

Mestan usta yılgın bir adam uysallığıyla:

«Yoğum İbram abi.» dedi. «Aramızda Salih ustadan başkası çıkamaz senin karşına.»

Çentikli kırbacıyla itti Salih ustayı.

«Bok yeme, Salih usta.» dedi. «Ayak direme de bizim kâtibe bi' hezarcı yarışması gösterelim. Beş yevmiyeden korkar mı insan böyle zamanda? Geçen ay sekiz gündelik fazla iş çıkardın, yarışı kaybedersen sermayeden ziyan etmezsin. Bunlardan beşini sileriz, olur biter.»

Salih usta yere tükürdü:

«Cuma demedik, pazar demedik çalıştık. Alın teri döktük, kazandık. Sana göre kolay. Nasıl olsa defter senin elinde. Punduna getirdin mi sil bakalım. Yarışmayı kaybederim diye korkum yok. Ama alın teri üzerine kumar oynamak zoruma gidiyor. İki paket sigarasına desen neyse... Beş yevmiye bu..»

Çentikli gözlerini açtı:

«İki paket sigarasına ırgatlar zar atıyor dürzü. Sende ustalık haysiyeti de mi yok? Sıkıl biraz. Yanına çırak da verdik. Her hafta iki, üç yevmiye fazla iş yapacáksın. Daha ne?»

Salih usta, yarışmada vereceği gündelikleri, Çentikli'nin, Haydar için istiyeceği haraç'tan düşmüyeceğini bildiğinden, ödülü ucuzlatmaya çalışıyordu.

«Çok beş yevmiye Çentikli. «dedi Salih usta.» Senin gibi kolay kazansaydım, ben de hovardalık ederdim.»

«Peki, üç yevmiyesine olsun. Buna bi' diyeceğin yok ya? Benim gibi dünyayı yemiş adam, aranızda bak ne hale düştü. Tüh... Eşeklerin arasında aslan da eşekleşirmiş.»

Salih usta başını salladı:

«O da çok Çentikli. Bi' yevmiye olsa gene düşünürüm.»

Çentikli, kırbacını Salih ustanın sırtına indirdi.

«Sen temelli saygısız bi' herif oldun Salih usta. Yanına

Haydar gibi oğlanı çırak verdim, diye senin bana birkaç yevmiyeni bağışlaman ilâzım gelirdi. Kalkmış bir de üç yevmiyeye çok dersin. Meramın Haydar'ı geri aldırmak galiba. Hem vallaha da alırım.»

Salih usta Çentikli'nin gözlerindeki, hain parıltıyı görünce yumuşadı. Kazın geldiği yerden tavuk esirgenmemeliydi. Ama bi' yevmiyesini olsun, kurtarsa kârdı.

«Sağın, solun yoktur, bilirim, yaparsın.» dedi Salih usta. «Çok isteklisin madem, yarışalım. Ama iki yevmiyesine olsun bari. Nasıl olsa sen yenileceksin, fazla zarara girme.»

«Üç yevmiyeden aşağısına razı olan ibnedir.» dedi Çentikli, yürüdü hezar makinesinin başına geçti. Salih usta başını kaşıdı. Üç yevmiye gitmişti. Omuzlarını silkti. Haydar gibi oğlana üç yevmiye değil, beş yevmiye feda olsundu.

«Peki.» dedi Salih usta. «Senin eşeğin kancık olsun. Hangisinde biçeçeğiz tomrukları? Bakıyorum, gene katrağın başına geçiyorsun, kasnak sıkmıyo' değil mi?»

Ahmet, katrağın da, kasnağın da ne olduğunu bilmediği için bu sözlerden birşey anlamadı. Çentikli'nin başına geçtiği tezgâhta yukarıdan aşağıya yan yana üç büyük testere vardı.

Çentikli:

«Ustalık katrakta belli olur.» dedi. «Ustalık diyo'sun madem, geç katrak tezgâhının başına. Kasnakta kim olsa tomruğu biçer. Katrak biç de görelim.»

Salih usta:

«Ben yörüğüm Çentikli.» dedi. «Gözüm katrakta açıldı benim. Hem bizim katraklar çarka da bağlı değildi. Babam yukardan, anam aşağıdan katrağın iki ucuna yapışırlardı. Tırıstıras, tırıs-tıras... Ninni gibi gelirdi testerenin sesi.»

Çentikli :

«Karılar her zaman altta çalışır zati.» dedi. Pis pis güldü. «Halep ordaysa arşın burda. Geç bakalım katrağın başına. İkisini çöz, tek katrakla biçelim. Ananınki de tekmiş madem.»

Salih usta kendi bıçkısının başına geçti

«Anamı karıştırma şimdi.» dedi. «Kaçar kalas keseceğiz onu söyle.»

«Beşer kalas.»

«Kaç kalınlık üzerine?»

«İki kalınlık üzerine elbet. Ben yalınkat adam mıyım?»

Salih usta sırıttı :

«Kaç kat olduğunu şimdi gösteririm sana ben.» Ustalara döndü : «Beşer kalas getirin şurdan.»

Ustalar, çıraklar seyirttiler, kalasları taşımaya başladılar.

Ahmet, Çentikli - Salih usta çekişmesini ilgi ile dinlemişti. Anlamadığı birşeyler dönüyordu ortada. Anladığı birşey varsa şu Çentikli İbram da, Salih usta da anasının gözü heriflerdi.

Ustalar aynı boyda, aynı kalınlıkta kalasları iki bıçkı makinesinin yanına sıraladılar. Çentikli, boynundaki kırmızı mendili çözdü, yeniden bağladı, gömleğinin kollarını sıvadı.

«Şöyle yaklaş kâtip efendi.» dedi Ahmet'e. «En becerikli ustanın da beş para etmediğini göstereceğim şindi sana.»

Salin usta, Çentikli yarışı kazandığı zaman daha da bir böbürlensin diye, yukardan attı

«Kimin kaç para edeceği az sonra belli olacak Çentikli. Martukanın götündeki dümeni çevirmeye benzemez bu iş. Hezar makinesi pazu kuvvetiynen çalışsa, kömür çobanıynan doldurursun sen burayı.»

«De, çok konuştun.» dedi Çentikli. «Yapış kalasa da boyunun ölçüsü kaç arşınmış, göstereyim sana.»

İkisi de birer kalas yakalayıp tek elleriyle kaldırdılar, bıçkı makinasının tezgâhı üzerine sürdüler. Çentikli

«Sürgüyü gevşet.» dedi Salih ustaya. «Kalası çarka elle süreceğiz.»

Salih usta kollarını kaldırdı :

«Sen razı olduktan sonra, ben dünden hazırım.» dedi.

Çentikli, cebinden düdüğünü çıkardı, Ahmet'e uzattı.

«Sen şu düdüğü al bakalım kâtip.» dedi. «Öttürünce yarışa başlarız.»

Ahmet düdüğü aldı.

Salih usta, yarışmayı ciddiye almadığını göstermek için

«Düdük ne lâzım.» dedi. «Hakkı ustada zarta sipariş üzerinedir. Hani, o bi' gümletse daha şanlı, şöhretli başlardık yarışmaya.»

Ustalar, çıraklar hep gülüştüler.

Hakkı usta, Salih ustanın hünerini bildiği halde, Çentikli-ye yaltaklanmak için :

«Sen bak, Çentikli'ye yetişeyim derken, götün egzoz borusuna dönmesin de.» dedi.

Çentikli

«Biz hazırız kâtip.» dedi Ahmet'e. «Ne zaman işaret verirsen, o zaman başlarız.»

Ahmet, düdüğü ağzına koyunca birden kendini okul bahçesinde sandı. Voleybol hakemliğini hep ona yaptırırlardı.

«Üç düdük öttüreceğim.» dedi. «Üçüncüde başlıyacaksınız yarışmaya.»

«Üç olsun.» dedi Çentikli.

«Sıkı durun.» dedi Ahmet, aralıklı olarak düdüğü üç kez öttürdü. Üçüncü düdükte Çentikli'yle Salih usta bıçkı makinesinin kolunu çektiler. Büyük testereler yukarıdan aşağıya inip çıkmaya başladılar. Ahmet dikkat etti, Çentikli de, Salih usta da, testereler aşağıya inerken kalası öne sürüyorlardı.

Ustaların bir bölümü Çentikli'yi, bir bölümü Salih ustayı kışkırtıyorlardı.

«Hadi İbram abi!»

«Dayan Salih usta!»

Yarışçılar, gözlerini bıçkının dişlerinden ayırmadıkları halde, yüksek sesle bağırarak birbirlerine lâf yetiştiriyorlardı :

«Başındaki çentikleri örnek tutma sakın Çentikli!» dedi Salih usta. «Rahmetli baban çırpısında açmamış onları, yarışı kaybedersin, karışmam!»

«Sen işine bak! Anamdan öğrenmedim ben katrak kullanmayı. Senin ilk ustan yörük karısı anandı madem, sen bak eğri biçmeyesin. Eğri yolda dolaşmaya alışır olur, yörük kısmı benim bildiğim.»

«Eğri yolda yürüyen, doğru biçemezse bu bok yiyeni, sen yandın öyleyse Çentikli! Şindiyecek doğru yolda yürümüşlüğün var mı senin?»

Testereler iri dişlerle kalasları yiyiyorlardı. İki dakika geçmeden kalastan ince bir dilim düşüyordu tezgâhın yanına. Salih usta daha gevşek davranıyordu, onun dilimleri daha geç düşüyordu.

Çentikli İbram, beşinci kalası bitirip katrağı durdurmak için kola asıldığı zaman, Salih usta henüz beşinci kalasa yeni başlamıştı. Ustalar, çıraklar bağırıştılar

«Yaşa İbram abi! Gene verdin Salih ustaya dersini.»

Çentikli, boynundaki mendili çözdü, terini silerken Ahmet'e kanlı gözlerinde iğrenç bir parıltıyla baktı

«Nası' kâtip, kolumun gücünü beğendin mi? Salih usta gibi on hızarcı gelse, bükemez bileğimi.» Salih ustaya: «De herif, bırak şu kalası. Atını alan çoktan geçti Üsküdar'ı. Debelenip durma,nafile!»

Salih usta da kolu çekti, makineyi durdurdu. Yeninin tersiyle alnındaki teri sildi :

«Erken bitirmek yetmez Çentikli!» dedi, «Biçilen mallar siparişe uygun mu bi' görelim!»

Çentikli, kendi biçtiği tahtalardan birini aldı

«Hey gözünü sevdiğim, şuna bak!» dedi, «Senin alaman kasnağın bile böyle çırpısında mal çıkaramaz. Kâmil usta! Al sen de bi' bak hele!»

Kâmil usta, Çentikli'nin elinden tahtayı aldı. Bir gözünü yumarak baktı, gülümsedi

«Efferim, iyi çentmişsin ağa.», dedi, Salih usta da aldı baktı :

«Eğri adamdan bu kadar doğru iş çıksın, pes doğrusu.» dedi. Yumruğunun tersiyle burnunu ezdi. «Yenildik.» dedi. «Gitti bizim üç yevmiye. Helâl olsun! Katrak her zaman oyun eder bana zati. Pavlikede kasnağın başına geçmemden öcalır böyle. Babadan gördüğümüzü bırakıp, gâvurun malına sarılmamalıymışız. Kasnakla katrak bir olur mu hiç? Gâvurun malı, kerestenin üzerinden su gibi akar, bu yandan girmesiyle öbür yandan çıkması bir olur.»

Çentikli, Salih ustanın sözünü kesti

«Kasnağı bu kadar niye övüyorsun yörük? Bi' de kasnakta mı boyunun ölçüsünü almak istiyorsun?» Yeleğinin cebinden sarkan kalın zinciri çekti. Saatını çıkardı baktı. «Dua et, paydos zamanı gelmiş. Yoksam kasnağı da boynuna dolardım senin dürzü.»

Salih usta da saate baktı :

«Gelmiş değil, yarım saat geçmiş bile. Ne hikmetse, senin saatın, paydos zamanı yaklaştı mı, kıçın kıçın gider; yarım saat, üç çeyrek geri kalır bizimkinden.»

Çentikli, saatını Salih ustanın burnuna soktu:

«Bu, Nalbur Hacı'dan aldığın enfiye kutusu değil yörük! İyi bak. Çimendifer saati bu, dakika şaşmaz.»

«Zati uğursuzluk o çimendiferde ya.» dedi Salih usta. «Burada, bizim iflâhımızı keser, kasabada da Müezzinoğlu'nun. Yarın çimendifer bi' gelsin hele. Bak ağanın bu saltanatından eser kalır mı?.»

Çentikli, saatını cebine soktu:

«Hadi lây bok herif.» diye çıkıştı. «Aklının ermediği işlere burnunu sokma! Yedi düvelin çimendiferi bi' araya gelse, Müezzinoğlu'nu çiğneyip geçemez. Müezzinoğlu'nu senin tanıdığın, bildiğin mi var? Yirmi yıldır kullandığın katrağin bile huyunu suyunu öğrenememişsin taha.»

Salih usta yalandan, içerlemiş gibi kaşlarını yıktı

«Sıkıyo'san bi' daha yarışalım. Hem de katrakla.»

Çentikli, Ahmet'e döndü. Ağzı kulaklarında

«Yenilen doymazmiş, kâtip efendi.» dedi. «Hadi gel, gidelim. Bunun meramı başka. Paydos düdüğünü geç öttürüp işçileri üzerime kışkırtacak.»

Salih usta önlerini kesti

«Dur hele Çentikli, çok değil, beş dakika yeter iflâhını kesmeğe. Irgatlar düdüğün geç çalınmasına alışıktırlar. Zati hiçbirinde sana karşı gelecek yürek de yoktur. Madem bileğine güvenin fazla, hadi gel, üç gündeliğimi daha al! Yoo, gündeliklerimi geri alırım diye korkuyorsan, başka bi' şeyine bahse tutuşuruz. İki delikli boncuk una da oynarız. Müşterisi çıkmıyor zati bugünlerde onnarın. Yörük karılarının hayri mi kaldı Çentikli? Deniştir şunları yahu! Yenisini bulmazsan, boncuklar temelli elinde kalacak.»

Çentikli sırıttı:

«Delikli boncuk yerde kalmaz, derler Salih usta. Hele Taştepe'de hiç mi hiç kalmaz. Dürzülerin kancık eşekte bile gözü var. Hem ne diye delikli boncuğuna oynamak istiyorsun sen? Şindiyecek hiç satın aldığını görmedim onları.»

Salih usta da sırıttı :

«Bahsi kazanırsam, boncunun birini kâtip efendiye, birini de benim yeni çırağa vericem. Kâtip efendi alacak, verecek hesaplarıma göz kulak olur sevabına.»

Ahmet, delikli boncuk'un eğri bir işte kullanıldığını seziyor, ama ne olduğunu kestiremiyordu. Soramıyordu da. Hele paydos olsun, Rıza'dan öğrenirdi.

Çentikli, Salih ustaya dikleşti :

«Lây dürzü tahtacı!» dedi. «Bu pavlikede hesabın kimden sorulduğunu sen öğrenemedin mi daha? Ben neciyim lây? Ezrail bile senin kötü canını almadan bana danışır.» Gözlerinin kanlı yönleri büsbütün kızarmıştı. «Yörü kâtip! Bu dürzünün meramı araya fitne sokmak. Günaha girmeden çıkalım şu it ahırından. Gidelim de, bizim canavarın nasıl böğürdüğünü göstereyim sana.» Ahmet'i kolundan tuttu, yürüttü. Bıçkıhaneden çıktılar.

Ustalar peşlerinden bakıyorlardı. Çentikli'yle Ahmet gözden kaybolunca, Hakkı usta tükürdü

«Biz itsek, sen itoğlu itsin haydut herif!» dedi.

★

Canavar düdüğü ormanın içinde yankılanarak dört döndü. Düdüğü duyan işçiler, Fadime'nin, Anşa'nın sesini duymuşlar gibi keyifleniyorlardı. İşlerini olduğu gibi bırakıyor, geriniyor, dürülü duran işliğini sırtına geçirerek boş dekovillere koşuyorlardı. Dekovillerin herbirinden bir türlü yansıtıyordu. Şakalaşma, küfür, kahkaha sesleri bir anda dolduruverdi ormanı. Çok geçmeden gölün kıyısındaki ana yol üzerinde dekoviller birbiri peşisıra sökün ettiler. Renkleri yamalarla bölünmüş yeşil, sarı, pembe mintanlı; mavi şalvarlı, beyaz donlu ırgatlar yokuştan inerlerken

«Haydaaa!» diye bağırışıyorlardı. Tomruk yığınlarının yanına varınca arabadan atlıyorlar, dekovili raydan çıkarıyorlar, üç beş adım götürerek havaya dikiyorlar, arkadan gelenlere yol açıyorlardı. Baltasını, testeresini depoya koyanların bir bölümü semaverin çevresinde toplanıyorlar, bir bölümü, yiye-

cek dolaplarını açmış bulunan Çentikli'nin odasına dalıyorlar, birbirlerini iteliyerek bir kırmızılık (*) ekmek, bir beyazlık (**) peynir, dört yeşillik (***) fasulya almağa uğraşıyorlardı.

Bazı işçiler salaşların önünde, güneşe serilmiş kuru ot dolu yatakların üzerine atıyorlardı kendilerini, yorgun vücutlarını dinlendiriyorlardı. Bazıları bir çamaşır çıkını ile göle iniyorlardı. Bazıları da reçinalı çam kütüklerini tutuşturarak, üç çatallı sehpa üzerinden saliandırılmış isli tenekede akşam yemeğini hazırlamaya koyuluyorlardı.

Mehmet'le Rıza, dekovilden inince mendilleriyle alınlarını, boyunlarını kuruluyarak bakındılar. Rıza

«Bizim kâtip efendi ne yanda ki?» diye söylendi.

«Çentikli'nin yanındaysa birlikte ırgatlara yiyecek satıyordur.» dedi Mehmet.

«Gidip bi' bakalım öyleyse.»

Tahta barakaya yöneldiler.

Barakanın lokanta bölmesinde masalar dolmuştu. İşçilerin bir bölümü iskemlelere ters oturmuşlar, kollarını arkalığa yaslamışlar, birbirleriyle yârenlik ediyorlardı. Bazıları tavlaya, iskambile oturmuşlardı. Irgatlardan biri semaveri tutuşturuyordu.

Masada kâğıt oynıyanlardan biri :

«Mükellef ahpap!» diye ünledi Rıza'yı. Sesinde alay vardı. Eliyle yüksekçe bir yere oturtulmuş küçük radyoyu gösterdi: «Şu zırıltının kulağını büküver sevabına da, bir iki memleket türküsü dinliyelim. Nasıl olsa sılaya gideceğimiz yok»

Rıza'nın suratı gerildi. Ne zaman oyun oynanan bölmeye girse, bu dürzü bir iş buyururdu kendine. Damarına basacak bir lâf da bulur söylerdi. Düğmeyi çevirse bir türlü, çevirmese bir türlü. Lâhavleyi çekti. Hele bir zaman daha sabredip suyuna gitmeliydi. Uzandı, düğmeyi çevirdi. Yaklaşan, gittikçe yükselen bir sesle radyo, bölmeyi doldurdu

söyleyin huysuza durmasını gelsin,
aman tez gelsin.

(*) (**) (***) : Para yerine kullanılan avans kâğıtları.

Rıza, radyonun yanından ayrılırken aynı alaylı sesle :

«Keyfin oldu mu ahpap?» dedi.

Kâğıt oynıyan işçi

«Sağol!» dedi, sırıttı: «Cenderme gelirse ben de sana bi' iyilikte bulunurum mükellefim.»

Rıza'nın sırtı üşüdü. Ne yapacağı belliydi dürzünün. Aldırmaz göründü

«Sen de sağol!» dedi.

Kâğıt oynıyan işçi ortaya

«Tam da üzerimize çıktı türkü.» dedi. «Yolumuzu gözliyenler, Allah bilir, hep bu türküyü söyler dururlar.» Sesini yükseltip türküye katıldı : «... masın gelsin, aman tez gelsin.»

Rıza ile Mehmet yürüdüler. Depoya baltasını, testeresini yerleştiren işçileri aralıyarak Çentikli'nin yiyecek sattığı bölmeye girdiler. Alnından ter damlıyordu Çentikli'nin ama, keyifliydi.

«İki yeşillik pastırmaynan, bi' kırmızılık ekmek ver ağam!» diye ırgata takıldı :

«Lây Ismayıl! Madem hovardalığın üstünde, pastırma yiyeceksin, hovardalığı tam yap bu akşam, bi' küçük rakı vereyim sana.»

Irgat vızıldadı

«Yok ağa, hovardalık kim, ben kim. Çöveni mis gibi kohtu burnuma da, Melmekât kokusu baştan çıkarıyo' adamı neylersin?»

Rıza odaya göz gezdirdi. Ahmet, pencere önündeki sedire oturmuş, iri gözlerle alış verişi seyrediyordu. Rıza ile Mehmet' in yanına sokulduğunu duymadı bile.

«Nasıl' kâtip efendi, fabrikamızı beğendin mi?» dedi Rıza.

Rıza ile Mehmet'i karşısında görünce, Ahmet'in yüzüne rahat bir gülümseme yayıldı. Kalktı :

«Pavlikenin adı batsın!» dedi. «Ben de sizi gözlüyordum. Alış - verişe daldırmışım.»

«Neye kapanmış kalmışsın burda kâtip efendi?» dedi Mehmet. «Hadi dışarı çıkalım, bizim salaşın oraya gidelim.»

«Gidelim!»

Çentikli, Rıza ile Mehmet'in arasında kâtibin kapıdan çıktığını görünce bağırdı :

«Lây mükellef dürzü! Kâtibi ne yanna götürüyorsun?»

Rıza, yarı döndü

«Sağı solu bir görsün misafirimiz, dedik İbram abi. Burada kapanıp kalmış yazık.»

«Bir dalaveran vardır senin ya, hele bakalım.»

«Benim adım İbram değil, Rıza.»

Çentikli, satış işini aksatmamak için tartışmaya yanaşmadı :

«Adının ne olduğunu anlatacağım sana ya, dur bakalım.» dedi. Ahmet'e döndü: «Kâtip efendi, kendini kolla bu dürzüden! Dost görünüp sırtından postunu alır adamın.»

Ahmet, ne diyeceğini bilemedi

«Pavlikenin çevresinde dolanalım, geliriz genc.» dedi.

«Dolan, dolan ya, geç kalma.» dedi Çentikli. «Bu akşamın ziyafeti benden. Hacı Kadir'in şarabıyla kafayı çekeceğiz.»

Ahmet başını salladı :

«Olur, çekeriz.»

Üçü birden ırgatların arasına daldılar. Oyun oynanan bölmeden geçerlerken, demin Rıza'ya radyoyu açtıran işçi Ahmet'i gördü

«Bu yeni arkadaş kim, mükellef?» diye sordu Rıza'dan.

Herkes başını kaldırıp Ahmet'le ilgilendi. Rıza, işçiye soğuk gözlerle baktı

«Fabrikamızın yeni kâtibi, Ahmet efendi.» dedi.

Dört bir yandan :

«Hoş gelmişsin kâtip efendi.» dediler.

Deminki işçi oyundan kalktı :

«Buyur, bi' çayımızı iç kâtip efendi!» dedi, sandalye ikram etti.

«Sağol hemşerim!» dedi Ahmet. Rıza ile Mehmet'i gösterdi: «Arkadaşlarla şöyle etrafı gezip görelim, dedik. Başka zaman içeriz.»

İşçi yerine oturdu :

«Koskoca pavlikede, bula bula bu mükellef dürzüyü mü kendine kılavuz seçtin?» dedi.

Rıza'nın çeneleri kısıldı.

«Beğenemedin mi, yarma? Neyin fazla bizden?» diye homurdandı.

İşçi keyifle sırıttı

«Neyinin noksan olduğunu sen de bilirsin herkes gibi. Ama, kâtip efendi bilmez. Senin, benim gibi haydutların böyle efendilere kılavuzluk etmesi, olacak iş mi?»

Rıza, işçinin haydut sözüne fena tutuldu; bağırdı

«Haydutluğumu ne zaman gördün lân? Birlikte yol mu kestik, köy mü bastık? Lâfını tart ta konuş, dürzü.»

İşçi, dövüşmek hırsıyla yerinden fırladı. Ama, arkadaşları omuzlarından tutup oturmağa zorladılar. İşçi ağzından tükürük saçarak bağırdı

«Haydutsun ya. Hem de haydutun padişahı. İyi adam olsan cendermeyi görüncü kuyruğunu kısıp savuşur musun?»

Rıza, dövüş isteğiyle yanarak yumruklarını sıktıysa da kendini tuttu

«Lan Hıfzı!» dedi. «Sataşma bana!.. Kaçtır söylüyorum bunu sana.. Sataşma bana. Pişman olacaksın. Kimsenin işine karıştığım yok benim. Rahat bırak ta, şurda bir zaman başımı dinliyeyim. Kışkırtıp beni günaha sokma.»

Hıfzı denen işçi diklendi :

«Ne bok yersin yani?»

Mehmet, tartışmanın sonu kavgaya varacağından korktu, Rıza'nın koluna yapıştı, çekti :

«Kendine gel herif. Dövüşecek zaman mı şimdi?»

Rıza, kâtiple Mehmet tarafından sürüklenip götürülürken Hıfzı'ya bağırdı :

«İşte o kadan söylüyorum sana!»

Ahmet :

«Yörü Irza abi, allahasen!» diye çekiştirdi Rıza'yı. Kendi yüzünden başına belâ sarılmasını istemiyordu.

Dışarı çıktılar.

Ahmet sordu

«Bu karga gözlü herif ne istiyo' senden allahasen Irza abi?' Durup dururken ne diye sıvaşıyo' üzerine?»

Rıza burnundan soludu :

«Onun bir istediği yok.» dedi. «Ne istiyorsa Çentikli istiyor. Hıfzı onun kışkışladığı it. Meramı hır çıkarmak, cendermeyi üzerimize çekmek.. Cenderme gelince benim mükellef işçi olduğumu munafıklıyacaklar ona. Herif te kelepçeyi takıp götürecek. Çentikli, beni buraya aldığına pişman. Ama nedense siktiretmekten de çekiniyor. Hıfzı'yı maşa diye kullanıyor.» Başını salladı: «Herif az daha zıvanadan çıkaracaktı beni. Oysa uymamam lâzım dürzüye. Bile bile lâdes bu. Ama insanda din, iman bırakmıyor ki aşşağılık.»

Mehmet :

«Sık dişini a'cık aslanım!» dedi. «Uyma elin itine. Varsın ürüsün. Üç beş ay dayan, izini kaybettir, son'a nereye istersen git!»

Ahmet, Rıza'nın köpekler tarafından kovalanan av hayvanı misali kaygılı bir ömür sürmesi için, ne çeşitten bir kabahat işlemiş olacağına akıl erdiremiyordu. Ona acıyordu. Bu merhamet yüreğinde Rıza'ya karşı sevgi, bağlılık duygularını güçlendiriyordu. Ona yardım etmek, onu kurtarmak istiyordu. Sigara paketini çıkardı

«Bir cigara yak hele!» dedi. «Üzme tatlı canını. Allah, zayıfları yardımcısız bırakmaz. Çentikli gibi çirkef, aşşağılık herifler, sonunda belâlarını bulurlar.»

Rıza, sigaradan derin bir nefes çekti, savurdu. Sigara tutan elini salladı

«Analarını eşekler kovalasın. Sen ne yaptın biz ayrılıp işe gittikten sonra, onu anlat. Çentikli, sana kendinin ne adam olduğunu göstermiştir. Yeni gelenlere hep böyle yapar.»

«Hem de nasıl?» dedi Ahmet. «Bu kadan pis bi' herif görmediydim şindiyecek. Deyyus, Haydar denen sarı tüylü oğlan sanıyo' her gördüğü delikanlıyı. Onu, kendi gibi aşşağılık herife çırak verdi. Salih usta mı, ne karın ağrısıysa. Haydar'dan boşalan yatakta ben yatacakmışım.»

Mehmet'le Rıza birbirlerine bakıştılar

«Dediğin çıktı Irza.» dedi Mehmet. «Vay aşşağılık vay.

O mundar herifle bi' çatı altında yatılmaz kâtip efendi. Sen eşyanı al, bizim oraya gel!»

Ahmet, başını geriye attı :

«Yoo!» dedi. «Herif, korktum da kaçtım beller sonra. Hele bir iki akşam geçsin. Yanılsa da bi' mendeburluk etse, yok mu?»

Rıza dişleri arasından

«Kâtip efendi haklı.» dedi. «Varsın kalsın yanında bir iki akşam. Yataklarımızı pencere önündeki çamın önüne taşırız. Bi' çirkeflik ederse kâtip efendi bize seslenir.»

Ahmet, bu pis konuyu değiştirmek istedi.

«Çentikli, Salih ustaynan ağaç biçme yarışına tutuştu... Üç yevmiyesine... Salih usta yenildi.» dedi.

Rıza sigarasını bitirmeden fırlattı, attı :

«Ustalar ona yaranmak için, bile bile yenilirler. Aslında yörüğün üzerine hızarcı yoktur. Bakma sen yenildiğine.»

«Salih usta bi' daha yarışmak istedi... Delikli boncuğu' na... Çentikli yanaşmadı.»

Mehmet dudağını büzdü :

«Salih usta delikli boncuğu n'edecekmiş?»

«Üttüğünün birini bana verecekmiş. Bu delikli boncuk ne allahaseniz?»

Rıza, yüzünü buruşturdu

«Sen Çentikli'de marifet ara.» dedi. «Pezevenkliğe kadar hepsi tamamdır dürzüde. Delikli boncuk onun pezevenklik nişanı.»

Ahmet birşey anlamamıştı.

«Neye yararmış bu boncuklar?»

«Neye yarıyacak?» diye atıldı Mehmet. «Pazar günleri iki yörük karısı gelir dağdan... Yukardaki gölün başına... Çentikli'den delikli boncuk satın almıyan, karıların yanına sokulamaz.»

Rıza, Mehmet'in sözünü tamamladı :

«Karılar, sonra, işçilerden aldıkları boncukları Çentikli'ye götürürler, paraya çevirirler. Çentikli, boncukları işçilere elliden satarsa, yirmibeşten hesap görür karılara. Canı isterse karılardan birini oğlan gibi de kullanır.»

Ahmet, kendini tutamadı

«Vay anasını.» diye parmağını ısırdı. «Bizim Gülbucağı'ndaki orospular, bu alçaktan daha erkek be.. Tüh, namusuna tükürdüğümün dürzüsü..»

Bu sırada küçük, serkeş bir koçu boynuklarından tutup sürükliyen kuru bir ırgatla karşılaştılar. Adam

«Yürü imanı yok!» diye vuruyordu hayvana. «Bütün gün çobanlığını ettiğim yetmedi mi? A'cık da ahırda zıkkımlan.»

Mehmet, takıldı ırgata :

«Lây Aliosman! Küçücük bi' hayvanın hakkından gelemiyo'musun herif?»

Aliosman, hayvanın ipini eline doladı, boynuzlarını bıraktı

«Sen boyuna posuna aldanıyo'n ya, zıvanadan çıkarmaya yetiyor meret adamı. Şu Mey'zinoğlu pavlikeye gelecekse gelse de, biz de kurtulsak koyun çobanlığından.»

«O kadar canına yettiyse,» dedi Rıza, «bunu da ötekinin yanına gönderelim, he, ne dersin Aliosman?»

«Yooo,» dedi Aliosman.» Ben o kadan günahkâr mıyım ki, bi' haftada iki kurban dağıtayım sizin gibi donsuzlara. Birinin parasını ödiyesiye, bir ay çalışmam iktiza eder.»

«Uzun etme!» dedi Mehmet. «Koyunun ceremesini tüm işçiler çekeceğiz sineye. Bi' gece boyu, sürgünden ayakyoluna taşındığımız da yanımıza kâr kalacak.»

Aliosman, başını salladı

«Ceremesini çekseniz de, Çentikli yanıma komaz bunu. Bi' cuvaran varsa az'cık başım yerine gelsin.»

Rıza'dan önce Ahmet davrandı. Sigara paketini uzattı

«Buyur!» dedi.

Aliosman, sigarayı alırken :

«Sen yeni mi geldin kardeş?» dedi.

Ahmet başını salladı.

Rıza tanıttı

«Yeni kâtibimiz.»

«Hoşgelmişsin kâtip efendi ya, iyi yere düşmediğini bil.» dedi Aliosman.

Ahmet, boşver, der gibi elini salladı. Gayri yüreğinde kuşku, tasa kalmamıştı :

«Aldırma!» dedi. «İşimize gelmezse basar gideriz».

Aliosman sigarasından dumanlar savurarak :

«Kuyruğunu Çentikli'ye kıstırmazsan basar gidersin». dedi. «Ama, az'cık zor». Eliyle selâm verdi. «Hadin hoşçakalın. Şu imansızı tıkıyım hele kodese».

Aliosman hayvanın boynuzlarına yapıştı.

«Yörü lây imanı yok!...» diye çekti hayvanı.

«Aliosman!...» dedi Rıza ardından. «Yatağını ahırın önüne sersen iyi edersin. İrgatlar bunu da götürürlerse, Müezzinoğlu geldiğinden Çentikli, ağasının ayakları dibine yatırır, seni kurban eder, karışmam».

Aliosman'la küçük koç uzaklaştılar. Ahmet'le arkadaşları da, yatakların bulunduğu sırta doğru yürüdüler.

«Bu zavallı», diye açıkladı Rıza. «Bir haftadır koyun çobanlığı ediyor. Çentikli madrabazı, ağasına yaranmak için, iki araba kaçak odunla değişti, aldı bu koyunları. Ağası buraya geldiğinde kurban edecek. Müezzinoğlu uzun zamandır hastaymış. İstanbul'a götürmüşler, öldü ölecek derken, kedi canlı herif dirilmiş, dönmüş kasabaya. Ağa kısmı böyledir. Kolay kolay gebermez. Müezzinoğlu sağ sâlim döndü, geldi diye, güyâ Çentikli sevinirmiş gibi bu koyunları ağasının ayakları dibinde kesecek. Ne madrabaz aşağılıktır o. Kurbanın birin ırgatlar temizledi diye canı pek sıkıldı».

Üstü hayıtlarla örtülü salaşa varınca, Rıza kendini şilteler-den biri üzerine attı :

«Sen de şöyle geç kâtip efendi». dedi. «Bizim burdan görünüş pek güzeldir. Göle karşı birer cigara tüttürelim, gel hele».

Ahmet, Rıza'nın gösterdiği yere çöktü. Sigara paketini çıkardı.

★

İşçilerin çoğu salaşın altındaki yataklara uzanmış sigara içiyorlardı. Bazısı soyunmuş, bitleniyor, bazısı sökük dikiyor, bazısı kollarını başının altına geçirmiş, türkü söylüyordu. Bazı-

ları da kümelenmiş, yârenlik ediyorlardı.

Rıza ile Mehmet'in yatağına yakın oturanlar bir an konuşmalarını kestiler, gelenlerle ilgilendiler. İçlerinden yaşlıca biri, fabrikaya yeni bir kâtibin geldiğini işten dönerken duymuştu. Ahmet'e :

«Hoş geldin kâtip efendi!» dedi, hatır sordu. «Nası', pavlikemizi beğendin mi? Havası, suyu iyidir buranın ya, ıssızlığı gençleri sıkar.»

Ahmet, aksakallı ihtiyarın aydınlık yüzünden hoşlanmıştı

«Üç beş arkadaş edindi mi, her yere ısınır insan.» dedi.

Adamın gözleri dostça ışıdı

«İyi bi' delikanlıya benziyo'sun kâtip efendi.» dedi. «Kanım kaynadı sana. Oysa pavlike kâtipleriyle hiç aram olmadı şindiyecek.»

Mehmet, kâtibin sırtını sıvazladı

«Bu kâtibi sevmiyen ırgat kalmıyacak Himmet ağa.» dedi. «Kötülük yok bunun yüreğinde. Temiz süt emmiş bi' delikanlı.»

Himmet ağanın yanındakiler de dostça gülümsiyerek hatır sordular.

Himmet ağa Rıza'ya :

«Haberin var mı Irza?» dedi. «Öğleyin radyo söylemiş. Alaman ordusu teslim olmuş. Savaş bitmiş gayri. Bütün dünya sulfa kavuşmanın sevinci içindeymiş.» Başını salladı, iç çekti. «Şükür bu günlere erdiğimize ya, basbayağı acıdım şu Alaman milletine. Yüreğim göz göz oldu billâhi. Tüh.,. Koskoca düvel, birkaç puşt yüzünden yıkıldı gitti be.»

Rıza doğruldu, yatağın içinde bağdaş oturdu

«İş olacağına varır.» dedi. «Cezalarıdır, çeksinler. Ben de severdim alamanları eskiden. Çalışkan, akıllı adamlar bellerdim. Değillermiş. Akıllı olsalardı, o zıpçıktı herifi baş tacı ederler miydi? Birinci seferberlikte bizim başımıza gelenlerden ibret almaz mı insan yahu? Kalkar da kıçı kırık bi' çavuşun peşinden gider mi? Bizi yakan, kül eden Enver Paşa, hiç olmazsa binbaşılıktan başkumandanlığa yükselmişti. Bu dürzü, teğmen bile değil, buz gibi çavuştu.

Genç ırgatlardan biri, bilgiç bir yüzle söze karıştı

«Bizim ihtiyarların dediği çıktı encamı. Savaşı alamanın kaybedeceğini ilk gününden söyledilerdi.»

Himmet ağa, gözleri kırış kırış, genç adama baktı :

«Ne bilmişler alamanın yenileceğini sizin ehtiyarlar? İstihraca mı bakmışlardı, Remzi aslanım, yoksa remil mi attılardı sizin koca bunaklar? O zamanlar alamanın karşısında dünya titriyordu, sen ne diyo'sun lây Remzi?»

Remzi'nin inançlı yüzü uzadı.

«Tanrı, herşeyin alametini gösterir önceden, emme görecek göz ilâzım.»

«Bak hele?» dedi Himmet ağa. Yüzünde alaycı bir gülümseme göze batıyordu: «Neymiş o alamet lây Remzi? Katır mı yavrulamıştı, yoksam koyunlar beş ayaklı kuzu mu doğurmuşlardı?»

«Yooo.» dedi Remzi, ciddi ciddi. «Ne o, ne de o. Bambaşka bir alametti bu. Leyleklerle kartallar, bizim Susurluk ovasında savaşa tutuştulardı, otuzsekiz yazında... Eyice hatırlıyorum. Günlerce ovaya, dünyanın dört bucağından kartallar, leylekler akın ettilerdi. Koskoca ova leylek, kartal leşiyle dolduydu. Herkes savaşı kartallar kazanacak beliyordu. Bi' de baktık, bi' sabah kartallar dövüşü bırakıp gitmişler. O gün ihtiyarlar dalgın dalgın sakal yoldulardı. Suratları asıldıydı. Hazırlanın! dedilerdi. Yakında büyük seferberlik patlıyacak, dünya gene kana boyanacak! dedilerdi. Birinci seferberlikten yavuz bi' seferberlik olacak. Bi' yanda İngiliz'in dostları, bi' yanda Alaman'ın... dedilerdi. Yer yerinden oynıyacak, ölüler mezarından çıkacak, onların yerine diriler girecek! dedilerdi. Emme, savaşın sonunda gene alaman tarafı yenilecek! dedilerdi. Kafadan atmamışlar hani bunu.. Diyesim, alamanın bayrağında kartal resmi varmış ta.»

Mehmet atıldı

«Peki, kartalın alaman olduğunu bildiler, diyelim. Leyleyin ingilizliğini nerden kestirmişler? Bizim bildiğimiz, o kuşa hacı leylek, derler. Arap kazanacak deseler neyse.»

Remzi, gözlerini çocuksu çocuksu açtı

«İngilizin eskeri de leylek gibi cılbak bacaklı olurmuş Mehmet abi.» dedi.

Remzi'nin anlattıklarını can kulağıyla dinliyen Davut adında başka bir delikanlı, uzandığı yerden doğruldu

«Bizim yukarı köyde de savaşın patlıyacağı önceden belli olur.» dedi, eliyle dağın yukarısını gösterdi: «Deee.... Şu sırttan bakınca görükür, Hasankaya'sı, derler bir boğaz vardır. Hasan, Köroğlu'nun topçusuymuş. Bolu Bey'ine karşı savaşırken ilk topu Hasan atmış. Lâkin barıtını fazlacana koyduğundan top parçalanmış. Hasan'ın gövdesi toz olmuş, saçılmış çevrenin dağlarına. O gün bu gün savaş olacağını şehit Hasan'ın ruhu habar verir.»

Remzi, kaşını yoldu. Çocuksu gözleri iri iriydi :

«Nası' verir habarı?» diye sordu.

«Hasankaya'sında derinden derine top sesleri gümülediğini duyarız. Son alaman savaşı patlamadan da, günlerce top sesleri duyulduydu.»

«Allah Allah...» dedi Remzi.

Himmet ağa, Remzi'nin çenesini okşadı.

«Boş ver sen top seslerine, leyleğe, kartala. Köyden yeni bir habar var mı Remzi?»

Remzi'nin gözleri ışıdı :

«İki hafta kaldı Himmet ağa, gayri oradan habar beklemiy'om ben. Kendim gidece'm sılaya.»

«Pek mi özledin Zeliha'yı lây Remzi?»

Remzi utandı, başını eğdi :

«Yok Himmet ağa. Hani insanın içi kalkınca duramıya', gitmek istiyo' da.

«Düğünü ne zaman yapacaksın? Şimdiki kızlar fazla beklemezler. Karışmam. »

«Yok, Zel'ha öyle kızlardan değil, bekler. Eh, harman sonu düğünü ederiz gayri.» ensesini kaşıdı. «Şu Meyzinoğlu terslik etmese n'olurdu? Ay sonuna dek çalışmadan paramı verse, kıyamet mi kopardı? Ayın sonu da bi' türlü gelmiyo' ki.»

Himmet ağanın çevresindekiler, Remzi'nin evlenme işine daldılar.

Rıza, birden Ahmet'e sordu :

«Babam Belediye Reisidir, dediydin, öyle değil mi kâtip efendi? Sana bi' iş bulamadı mı baban belediyede? Ne diye buralara gönderdi seni?»

Ahmet, bir an duraladı. Babası henüz Belediye Reisi olmamıştı. Ama olacaktı. Ne deseydi ki. Sıkıntısından yere tükürdü :

«Babamın Belediye Reisi seçilmesi bir kaç günlük iş, Rıza abi.» dedi. «Biraz eskisin hele. Gene de iş bulmasına bulurdu ya, Müezzinoğlu tutturmuş, ille de Ahmet'i bana ver, pavlikeme kâtip edeyim, demiş. O da ağanın sözünden çıkamamış.» Elinin tersiyle burnunu kaşıdı, suçlu bir gülümseme dolaştı yüzünde. «Doğrusunu istersen, çok kötü zamana rastladı beni buraya göndermeleri. Gelmemek için çok direndim ya, olmadı. Öyle kötü zamana denk geldi ki hiç sorma Rıza abi.»

Rıza, kuru bir ot parçasıyla dişini karıştırırken bir gözünü kırptı :

«Karı kız dalgası mı vardı yoksa?»

Ahmet, Kevser'den söz açma fırsatı çıktığına sevinçli, elini dizine vurdu :

«Ha ya!...» dedi. «Vardı... Tam da kıvamına geldiydi».

Mehmet, karı kız lâfı edilmesinden pek hoşlanırdı. Sırıttı, Ahmet'e sokuldu :

«Nası' bi' şeydi kâtip efendi? Gözel, körpe bi' kız mıydı, yoğsam etli butlu beyaz bi' karı mıydı?»

Rıza, eliyle Mehmet'in çenesinden tuttu, kaldırdı :

«De, kapa gaganı herif!... Ağzının suyu kâtip efendinin üzerini pisletecek».

Ahmet heyecanlanmıştı :

«Körpecik bi' gövercindi Mehmet abi». dedi. «Böylesini tanrı kırk yılda bir getirir dünyaya. Her yanını özenmiş de yaratmış. Bir içim su». Göğüs geçirdi : «Eve getirmenin yolunu da bulduydum».

Mehmet, şalvarını karıştırdı :

«Evde anangil olmasaydı bâri».

Ahmet elini salladı :

«Analarımın dördü de evdeydi ocağı sönesicelerin».

«Yok be?» dedi Rıza. «Senin dört anan mı var» Ahmet başını salladı, Rıza gülümsedi: «Damızlıkmış baban senin, desene kâtip efendi».

Mehmet sordu:

«Anaların kızı görünce bi' şey demediler mi?»

«Nası' derler? Kızı babam getirdi eve... Besleme diye. Küçük anam pek kızdı, kız üstüne kuma olur korkusuyla kıyametleri kopardı».

Mehmet'in aklı karıştı:

«Peki emme», dedi, «Hani ya kız senin oynaşındı? Şindi de babam aldı, getirdi diyosun. Hangisi doğru bunun?»

Ahmet, çok bilmiş, düzenbazın biri gibi kasıldı, ağzı kulaklarındaydı:

«İkisi de doğru». dedi. «Anlatsam uzun düşer. Düzenini kurdun mu, işini tıkır tıkır yürüdürsün. Babam kızı eve besleme diye getirdiğini sanıyo'du. Oysa haberi olmadan eliyle onu bana getiriyo'du. Dinine yandımının Müezzinoğlu'su. Kâtiplik vermenin sırası mıydı?»

«Şindi ne olacak?» dedi Mehmet. «Ya küçük ananın korktuğu çıkar da, baban o kızı kendine karı ediverirse?»

Ahmet'in içinden soğuk bir kıskançlık yeli esti'yse de, Hatice anasının güvenli, umut dolu sözlerini hatırlıyarak yüreğindeki bozgunu savuşturdu:

«Küçük anama işi açtım, kıza yangınlığımı söyledim. Pek sevindi. Muradımıza erelim diye bi' gün bizi evde başbaşa bırakmaya söz kesti».

Rıza, tırnağını kemiriyordu:

«Karılarla hiç yattın mı sen kâtip efendi?»

Ahmet, duraladı. (Oho, kaç tanesiyle...) diyecekti, Rıza'nın keskin bakışları karşısında diyemedi, omuzlarını silkti:

«Yatmadım ya, yatmış kadan biliyorum. Kitabından okudum. Resimlerini de gördüm».

Rıza güldü:

«O iş kitaptan öğrenilmez, kâtip efendi». dedi. «Evde kızılan yalnız kaldığında erkekliğini göstermezsen, gözünde kırk paralık haysiyetin kalmaz. Üstelik seni maytaba da alır

kahpe. İyisi mi, pazara gelecek yörük karılarında kendini bi' sına. Körpesi iyicenedir».

«He ya!...» dedi Mehmet. «Bi' delikli boncuk ta sana alıverelim. İnsan taşıdığı silâhın huyunu suyunu bilmeli. Yoğsam kullanamaz».

Bir an sustular. Ahmet, yolduğu kuru otu dişiyle ezerek bir zaman gölde yıkananlara baktı. Salih usta, tüysüz Haydar'ı kucaklayıp suya batırıyor, oğlan orospu karı gibi gülüyordu.

«Çentikli işte şu sarı oğlanı Salih ustanın yanına çırak verdi». dedi Ahmet Rıza'ya. O da yan bakışla gölde oynaşanları süzdü :

«Herif vakit geçirmeden zanaatını öğretmeye çalışıyor çırağına. Çentikli usanmış zahar oğlandan».

Ahmet'in erkeklik onuru ayaklanmıştı, yüreği döğüşme isteğiyle kabarıyordu :

«(Aklınca yenisi geldi diye eskisine yol verdi). de, çekinme! Lây şu gözü kanlı çoban köpeğini parçalıyasım geliyo' billaha. Bi' namusuma dokanıyo' ki, nâmert aşşağılık...»

Rıza, sevgiyle, takdirle baktı Ahmet'e :

«Yanılsa da bi' çirkefliğe kalksa, yok mu?» dedi. «Azrail gelse kurtaramaz onu elimizden. Her isteğine kuzu kuzu boyun eğen mükellefin yumruğunu tatmamıştır o taha».

Mehmet soludu :

«Vallah, billâh, çırçıpıldak soyan da mısır koçanını...» duraladı. Ahmet'in yanında edepli konuşması gerekli idi. «Sokarız orasına... Bizim orda gelenek böyledir».

Bu sırada ırgadın biri koşarak yanlarına geldi :

«Kâtip efendi, İbram abi seni istiyo'...» dedi, nefes nefeseydi.

Ahmet'le Rıza bakıştılar. Rıza bir gözünü kırptı, burun kırdı. Ahmet, gelen işçiye :

«Peki». dedi. «Git, geliyor, de».

İşçi kımıldamadı.

«Sufra hazırmış. Hemen gelsin dedi İbram abi, yemekler soğuyacakmış».

Ahmet doğruldu. Madem gidecekti, ne diye savsaklamalıydı? Herif korktu sanırdı sonra.

«Ben gideyim Rıza abi».

«Bizim için de ye, iç kâtip efendi!...» dedi Rıza. «Domuzdan kıl sökmesi sevaptır. Keyfine bak!...»

Ahmet, Rıza ile Mehmet'e selâmladı. Himmet ağanın çevresindekilere de: «Hadin, hoşçakalın!...» dedi. Irgatla birlikte gitti.

Himmet ağa ardından:

«Güle güle kâtip efendi!» diye ünledi. Sonra Rıza'ya sordu: «Nereye gidiyo' kâtip efendi? Beraber yiseydik. Bizim çocuklar fesülle haşladılardı».

«Çentikli, ağalık edecek bu gece». dedi Rıza. «Sana bana bırakır mı kâtibi?»

Himmet ağa yüzünü buruşturdu:

«Orası öyle ya, içip içip de cıvımasa bâri herif. Kafayı çekince adam ayırmaz o it. Kâtip, pek efendi yazık! Baş edemez onunla».

Rıza ayağa kalktı:

«Bi' çaresini düşünürüz Himmet ağa». dedi, Mehmet'e döndü: «Yeter yattığımız Mehmet. Kalk, biz de karnımızı doyuralım!»

Ahmet odaya girince:

★

«Nerdesin kâtip?» dedi Çentikli. «Senin için pülüç kızarttım. Soğursa tadı mı kalır herif?»

Ahmet, Çentikli'nin oturduğu masaya baktı. Herif sormadan şarap şişelerinden birini çıkarmıştı. Yarılamıştı bile.

«Salaşların orda işçilerle gölü seyrediyorduk». dedi Ahmet.

«İşçilerin adı batsın! Yüz vermeye gelmez onlara kâtip. Baş edemezsin sonra. Kuzu gibi durduklarına bakma!... Tepelerinden yumruk kalktı mı, aslan kesilirler. Dünyayı gezmiş adamım ben. İşçi milletinin ciğerini bilirim». Sandalyeyi çekti. «Buyu, otur kâtip».

Ahmet oturdu. Çentikli, şarap şişesinden Ahmet'in bardağını doldurdu.

«Sormadan aldım diye kızmadın ya?» dedi. Ahmet başını salladı «Değil mi yâ, aramızda teklif mi var. Pavlikeyi

birlikte çevireceğiz mâdem, aramızda ayrılık gayrılık olmamalı».

«Olmamalı!...» dedi Ahmet. Herif ağzı değiştirmişti ya, bakalım altından ne çıkacak.

Çentikli, kadehini kaldırdı:

«De, bakalım kâtip, al kadehini!... Önce senin, sonra da buba'yın şerefine içelim. Hacı Kadir'in Belediye İreisi olduğunu niye söylemedin herif? Duyunca bi' sevindim ki, heç sorma!...»

Çentikli bardağını dikti. Ahmet de yudumladı.

«Hacı Kadir Belediye İreisi, oğlu pavlikede kâtip arkadaşım, sırtım yere mi gelir benim bundan sonra?» dedi Çentikli, Ahmet'in sırtına vurdu: «Öyle değil mi aslan kardeşim?»

Çentikli'nin ağız değiştirmesi bundandı demek. Tüh... Keşki gelir gelmez söyleseydi. Herif basbayağı hizaya gelmişti.

«Elbette İbram abi». dedi Ahmet, ona abi dediğine hem içerledi, hem de sevindi: «Elimizden gelen bi' şey olursa...»

«Navlunu kırk para indirsin, kereste narkına beş lira zam etsin, yeter. Biz de ihya oluruz, kendisi de... Muhabbet de, kazanç ta karşılıklı olur kâtip. Sev beni, seveyim seni. Kazandır beni, kazandırayım seni!»

Çentikli kalktı, elektrik düğmesini çevirdi:

«Bizim burda akşam tez olur. Gün dağın ardına endi mi, çamların yeşil gölgesi düşüverir üzerimize. Böyle olduğu eyi. İşçiler devrilir, zıbarırlar; fitnelik etmeğe fırsat bulamazlar». Kapıya doğru yürüdü. «Kalkmışken ayak yoluna da gideyim. Muhabbet başladı mı sürüp gitmeli. Tadı kaçar yoksa».

Çentikli, dışarı çıkınca Ahmet pencereye uzandı. İlerdeki çamın altına Rıza ile Mehmet ot şiltelerini yerleştiriyorlardı. Yüreği güvenle doldu, gülümsedi. En küçük kuşkusu, tasası kalmamıştı. Kadehini aldı, tadını çıkararak içti.

★

Ahmet, gecenin bir vaktinde uyandı. Bir an nerede olduğunu hatırlıyamadı. Odanın ışığı yanıyordu. Pencere önünden bir konuşma geldi kulağına. Çentikli'nin sesi:

«Kanımı oynatma Ramiz». diyordu, «Burası Belediye Encümeni değil. Kendine gel! Müezzinoğlu'nun da borusu ötmez burda. Ben ne dersem o olur».

Aşağıdan alan bir erkek sesi :

«Ne kızaysun kardaşum?» diye karşılık verdi. «Doğru değil mi? Beş lira, on lira değil, birden elli lira arttıraysun».

Ahmet, nerde olduğunu hatırladı. Gece geç vakitlere dek Çentikli'nin hikâyelerini dinlemişti. Odesa'nın, Batum'un, Köstence'nin, İstanbul'un umumhanelerini, meyhane kavgalarını, kaçakçılıklarını, gümrük motorlarıyla çarpışmalarını anlatmıştı.

Nefes almadan pencere önündeki konuşmaları dinlemeğe başladı.

«Sen, kendi hesabına biçtirdiğin kerestelere müşteri bulma da bak... Daha da arttıracağım hızarlama ücretini. Kaçak kereste biçtiriyorsun madem, ceremesine katlanacaksın. Ben bunca tehlikeye senin gök gözlerin için mi göğüs gereceğim, yani? Herşey karşılıklı».

Ahmet, usulca başını kaldırarak baktı. Çentikli, pencerenin içinde oturuyordu. Adam dışardan pervaza dayanmıştı. Ay ışığı adamın yüzüne vuruyordu. Ahmet, bu uzun suratlı herife Gülbucağı'nda rastladığını hatırlıyordu. Ama kimin nesi olduğunu bilemiyordu.

Adam elini Çentikli'nin omuzuna koydu :

«Seninkileri sarayım bu gece. Benim keresteler yerine onları süreyim. Taha bir diyecuğun kaldı mı?»

«Ha şöyle imana gel! Ben de hızarlama zammına sünger çekerim».

«Yaşşa lây Çentukli, adamsun sen!...»

«Dur, ceketimi alayım da, kerestelerin yanına gidelim».

Çentikli, pencerenin önünden çekilince ay, Ahmet'in bacaklarını aydınlattı. Pantalonunu çıkarmadan yatmıştı Ahmet. Ramiz efendi, onu gördü :

«Ha bu da kimdir?» dedi.

Çentikli, ceketini sırtına geçirdi :

«Hacı Kadir'in sıpası». dedi. «Müezzinoğlu pavlikeye kâtip gönderdi onu».

«Nasi' bir adam? Yüzünü seçemeyrim karanlıkta».

«Adam değil, çocuk. Ağzı süt kokuyor taha». Duvarda asılı çifteyi aldı.

«Bana bak!» dedi Ramiz. «Süt kuzularına meraklisundur sen. Ama, tokanayım deme buna. Bubasını Belediye İreisi ettuk. Alırsın başına belâyı sonra».

Çentikli :

«Haberim var». dedi. «Yaş yera basmam ben. Akşam birlikte içtik. Sızdı. Kucakladım yatırdım yerine. Babası olsa böyle bakamazdı ona. Hacı Kadir'i görünce selâm et! Gözü arkada kalmasın! Elinden tutacağım oğlunu».

Çentikli pencereden atladı.

Ahmet, uzaklaşan ayak seslerini gülümsiyerek dinledi.

ALTINCI BÖLÜM

Arnavutların muhtarı Ömer ağa, yeni elbiseler, yeni kunduralar giymişti. İlk kez başına bir fötr şapka geçirmişti. Yumurtacıların tezgâhtarı, en battal numarayı seçtiği halde, kalıpsız şapka, muhtar Ömer ağanın tepesinde kalmıştı. Evin cephesini, saman karılmış yağlı çamurla sıvayan ustalara bakarken, şapka birkaç kez yere düşmüştü.

Ordu mahallesinin bütün arnavut ustaları muhtarın evindeydi. Yumurtacılarla söz kesildiği günden beri keserler, destereler ve rendeler, malalar durmadan çalışıyordu. Dükkânla arkasındaki odanın bölme duvarı kaldırılmış, dükkân genişletilmişti. Dolaplar, raflar, camekânlar yeniden yapılıyordu. Üst kataki yarım kalmış odaların tavanları tahta kaplanıyor, evin dış sıvaları yenileniyordu.

Onarma yüzünden eşyalar, kayın babası dava vekili Caca Maksut ağanın evine taşınmıştı. Kendileri de orada kalıyorlardı.

Maksut ağanın evi, muhtarınkine karşıydı. Ordu Mahallesinin en yeni, en sağlam yapısıysa da, Maksut ağanın tutumluluk anlayışı yüzünden, en harap, en eski evi gibi görünüyordu. Çünkü Caca Maksut, eline geçen yeni, ya da paslanmış teneke

parçalarını, yağmurdan korur düşüncesiyle, evin dış duvarlarına rastgele çakıyordu. Bu yüzden cânım ev, bin yamadan çatılmış fukara bir gecekonduyu andırıyordu.

Evin içinde kadınlar oradan oraya koşuşarak, birbirleriyle şakalaşarak nikâha hazırlanıyorlardı. Bir bölümü Ömer ağanın kızı Nadire'nin başına toplanmışlar. Yumurtacıların gönderdiği terzi kadının Nadire'yi giydirişini seyrediyorlardı. Bu semtin fukara kadınları, hasseden yapılmış kombinezonla basma entariden, siyah feraceden başka elbise bilmezlerdi. Dantelâlı ipek kombinezonlara, işlemeli rengârenk bulûzlara, ağır kumaştan roplara, etek tayyörlere hem şaşkınlıkla, hem de hayranlıkla bakıyorlardı. Genç kızlarsa hasetlerinden çatlıyorlardı. Hakları da vardı. Nadire'nin gür saçları, beyaz teni, giysilerin değerini olağanüstü arttırıyordu.

Herkes heyecanlı, herkes sevinçliydi. Yalnız büyük baba Caca Maksut ağa bir köşeye çekilmiş, yanaklarını içeri çökerterek, tasalı düşünceli çubuğunu çekiştiriyordu. Yaz kış, sabah akşam, keçi sütünden yapılmış kurkmaç(*) ile ekşimiş, kurtlanmış tek çeşit yemekle gün geçirmeğe alışmış olan ihtiyar pinti, düğün günlerini, düzenini bozmadan atlatmanın yollarını arıyordu. Gidişi beğenmiyordu. Bu israf girdabına kendisini de yuvarlamalarından ödü kopuyordu. Arap Müezzin doğru söylüyordu. Kızı, arnavutlardan birine verselerdi, böyle su gibi para harcamalarına meydan kalmazdı. Ama damadına meram anlatamıyordu ki.

Caca Maksut, can sıkıntısıyla kalktı, dışarıya çıktı, onarımı izliyen damadının yanına gitti. Günlerden beri usanmadan tekrarladığı öğütlere yeniden başladı :

«Gel, bre Mero,(*) beni dinle!... Vazgeç bu sevdadan. Arnavut, arnavuta yakışır. Yapamayız biz bu anadolululularla. Sonra başını vuracaksın taştan taşa ama, iş işten geçmiş olacak. Sen kızını evermiyorsun, parayla satıyorsun».

(*) Kurkmaç: Süt ile taze acı biberden yapılmış bir çeşit turşu.

Muhtar Ömer ağa, başını şiddetli geri attı, yeni şapkası gene düştü başından. Eğildi aldı. Yeniyle tozlarını silerken, more'lerle, vellohi'lerle, dinim - rabbena - hakkı - için'lerle karşılık verdi. Bazı türkçe, bazı arnavutça, uzun uzun tartıştılar. En sonunda muhtar kesip attı :

«Oldu bu iş bir kere Maksut ağa». dedi. «Dönemem sözümden artık. Söz nâmus more».

Caca Mahsut, baklayı ağzından çıkardı :

«Düşün bir kere Mero, Müezzinoğlu'nu gücendireceksin. Benim düşmanlarıma kız verdin, diye selâmı kesecek seninle».

Muhtar Ömer ağa, şapkasını başına yerleştirdi :

«Müezzinoğlu değil, velâ padişah gelse sözümü geri alamam». Yeleğinin cebinden, kalın kösteği sarkan kapaklı saatını çıkardı, baktı. Vakit yaklaşıyordu. Kendilerini belediyeye götürmek üzere, dünürün göndereceği otomobiller nerdeyse kapıya dayanacaktı. Yürüdü, kapıyı vurdu, karısına seslendi :

(Zeko(**) hazırladınız mı Nado'(***) yu?»

İçerden, etekleri uçan bir kadın sesi cevap verdi:

«Hazırız ağa, hazırız...»

★

Hacı Kadir, belediyenin R i y a s e t odasında bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Encümen Üyesi Hulusi efendinin siyah ceketini, çizgili pantalonunu giymişti. Beli bol geldiğinden pantalon durmadan aşağı düşüyor, Hacı Kadir onu durmadan yukarı kaldırıyordu. Ömründe ilk kez boynuna m e d e n i y e t y u l a r ı n ı da geçirmişlerdi. Durumuna gülüyordu. Bu ne işdi. Hayatı boyunca kendisinin dört kez nikâhını kıymışlardı. Beşincinin kıyılması da hatırına gelirdi ama, bu gelmezdi işte. Vay canına! Yumurtacıların Osman'ın nikâhını kıymak da varmış serde. Dünden beri encümen üyesi Hulusi efendi, nikâh kıyarken söyliyeceklerini zihnine sokmaya çalışmıştı. Başını yumrukladı.

(**) Mero: Ömer'in kısaltılmışı.

(***) Nedo: Nadire'nin kısaltılmışı.

Körolasıca kafa, kafa değildi ki... Patal taşıydı.

Oda içinde dolaşırken gözü durmadan Cumhurbaşkanının resmi altına asılı kendi fotoğrafına gidiyordu. Ona baktıkça, kendine güveni artıyordu. Basbayağı dolduruyordu işte yerini. Hiç iğreti durmuyordu. Şu Fahri de yaman resim çekiyordu hani.. Rahmetli Atatürk'ün resmiyle İsmet Paşa'nın resmi de kendisininkinden hiç farklı değildi... Önce erkeğe soracaktı: 'Sen bu kıznan...' yok olmadı. 'Siz... allahın emriyle muhtar Ömer ağanın kızı Nadire hanımı...' Sonra ne diyecekti? Ha, 'zevceliğe kabul ediyo' musunuz?' Fahri iy oğlandı ya... Müezzinoğlu niye ondan kendini sakınmasını söylemişti? Hacı Raif'in damadı diye mi? 'Ben de... Kanunu Medenînin bana verdiği yetkiye dayanarak...'

Kapıcı birden daldı odaya.

«Salonun kanatlarını açtım, Hacı...» durdu, Hacı Kadir diyecekti, toparlandı. «İreis bey. Misafirler gelmeğe başladılar.»

Hacı Kadir pencereye koştu baktı. Nalbur Hacı Raif gil, yumurtacıların Paşa İsmail ailesi, arabalardan inmişler, belediye binasına giriyorlardı.

«Eyi etmişsin ya,» dedi Hacı Kadir, «koş bana Hulusi efendiyi çağır. Seni Belediye İreisi istiyo' de!» Basbayağı emir vermesini beceriyordu işte. Hele birkaç gün daha geçsin, kırk yıldır belediye yönetirmiş gibi usta olup çıkacaktı. İlk günden böyle çapraşık bir nikâh işi çıkmasaydı iyiydi ya, çıkmıştı işte. Hulusi efendi iyi demişti: 'Yıldırım hızıyla Belediye Reisi olan, yıldırım nikâhı kıymaynan başlar işe.' Doğru... Aynı hızla evdeki küççük güvercini okşayıp koklayacağı güne de ulaşırdı inşallah.

Hacı Kadir aşağıya baktı. Birden belediyenin önü nasıl da doluvermişti? Gelenler hep bayramlıklarını giymişlerdi. Çiçekler, hediyeler kapıları tıkamıştı. Hacı Kadir başını salladı. Zengin evlenmesi başkaydı, yer yerinden oynardı böyle.

Hacı Kadir pencereden ayrıldı. O sırada kapı açıldı, Hulusi efendinin içeri girdiğini görünce Hacı Kadir canlandı:

«Gel Hulusi efendi, gel alasen!» dedi. «Kalabalığı görünce elim ayağım kesildi. Bellettiklerini tüm unuttum.»

★

Salona alınan konuklar, nikâhlanacaklara yakınlıkları, hatırlı oluşları sırasına göre koltuklara, ya da sandalyelere çep-çevre yerleştiriliyorlardı. Nikâh kıyılacak masanın önü, çiçeklerle, armağanlarla donanmıştı. Nalbur Hacı Raif'le Yumurtacıların Paşa İsmail, kafa kafaya vermişler, konuşup gülüşüyorlardı. Kadınlar iyi giyimliydiler. Başlarını ipekli eşarplarla örtmüşlerdi. İçerisi arı kovanı gibi uğulduyordu. Ayak hizmetinde çalışanlar, gelenlere şeker, sigara, şerbet dağıtıyorlardı.

Biri koşarak geldi, Paşa İsmail'in kulağına birşeyler fısıldadı. Paşa İsmail, Nalbur'a eğildi:

«Kız tarafı gelmiş, varıp karşılıyayım.» dedi. Geçerken oğluna işaret etti. Damat Osman'ın çarpık omuzu terzinin ustalığı sayesinde eni konu biçime girmişti. Babasının yanına geldi. Birlikte karşıya çıktılar.

Muhtar Ömer ağa, kabadayı çalımıyla, önden gidiyor, Caca Maksut ağa ardısıra yürüyordu. Onun peşinden de Ordu Mahallesi'nin feraceli kadınları geliyordu. Caca Maksut ağa, rengi yeşile çalan eski siyah bir redingot giymiş, kolalı, geniş bir dik yaka takmıştı.

Paşa İsmail önlerini kesi:

«Hoş geldin Ömer ağa!» dedi, dünürünün elini sıktı. Sonra Caca Maksut'a uzattı elini. Paşa İsmail'in oğlu, kayın babasının da, Caca Maksut ağanın da ellerini öptü. Gelenlere yol gösterdiler.

İçerde akrabalar, kız tarafını ayakta karşıladılar. Gelenlerin teker teker hatırlarını sordular. Paşa İsmail'in meydancıları herbirine oturacakları yeri gösterdiler, şeker, sigara tuttular. Nalbur Hacı Raif'in işareti ile Paşa İsmail, törene başlanmasını ilgililere duyurdu.

Gelinle damat, nikâh masasındaki koltuklara götürüldüler. Nalbur Hacı Raif, oğlan tarafının şahitliğini yapmak üzere, masadaki yerini aldı. Kız tarafının şahitliğini Caca Maksut'a kabul ettiremediler. Böylece ihtiyar arnavut, şahitliği reddetmekle evlenmeğe karşı olduğunu son anda bir kez daha belirtmiş oldu. Elbet biri, Müezzinoğlu'nun kulağına götürürdü

bunu. Caca Maksut ağa onunla bozuşmak niyetinde değildi.

Caca Maksut ağanın inadı üzerine, Nalbur'un damadı Halkevi başkanı Fahri, kız tarafının şahitlik koltuğuna yerleşti.

★

Hacı Kadir, törende söyliyeceği sözleri bir kez daha tekrarlarken belediye kâtibi, koltuğunda defterlerle içeri girdi:

«Herşey hazır İreis bey. Sizi bekliyo' misafirler.» dedi.

Hacı Kadir'in gene ayağının bağı çözüldü. Olmıyacaktı, başka çare kalmamıştı. Masanın gözünü çekti. Bardağa şarap doldurdu, içti. Bir daha doldurdu, yuvarladı. Kalanını da Hulusi efendi temizledi.

Belediye kâtibi, Hacı Kadir'e, kâğıtların neresini damatla geline, neresini tanıklara imzalatacağını, nereye kendi imzasını atacağını gösterdi.

Kapıya doğru yürüdüler. Hulusi efendi, Hacı Kadir'in üstünü başını düzeltti. Pantalonunun düştüğünü görerek, kendi belindeki kemeri çıkarıp Hacı Kadir'e bağladı.

«Sen yüzümü kara çıkarma yarabbi!» dedi Hacı Kadir. Şarabın sıcağı başına çıkmıştı. Kapıyı açtı.

Hacı Kadir salona girince herkes saygıyla ayağa kalktı. Şarap, neşeyle çağıldamaya başladı damarlarında Hacı Kadir'in. Demek ksabada tüm senginlerden, ağalardan daha hatırlı bir yeri vardı. Bunca zamandır ne diye belediye reisi etmemişlerdi kendisini.

Hacı Kadir, kasıla kasıla yürüdü. Masadaki yerini aldı. Belediye kâtibi, büyük defteri açtı, önüne sürdü.

Hacı Kadir, Paşa İsmail'in oğluna:

«Siz Kışla Mahallesi muhtarı Ömer ağanın kızı Nadire hanımı...» öksürdü. «zev... zevceliğe kabul ediyo' musunuz?» Hacı Kadir'in sesi her zamandan yüksek, her zamandan rahat çıkıyordu. Belediye Reisi olmak için yaratılmış adamdı. Besbelliydi, başaracaktı.

Osman:

«Evet, kabul ediyorum.» dedi.

Hacı Kadir kıza döndü, baktı. Bir içim suydu kız.' Tüh.. Armudun iyisini...

«Siz de, Paşa İsmail'in oğlu Osman beye varıyo' musunuz?»

Nadire, kavak yaprağı gibi titriyordu. Fısıltılı bir sesle:

«Evet.» dedi. «varıyorum.»

Hacı Kadir:

«Ben de kanun...» öksürdü, ne idi bok yiyen kanunun adı? «Kanunu Medenînin bana verdiği yetkiye dayanarak sizi birbirinize nikâhlıyorum. Hadi, allah mesut etsin!»

Hacı Kadir ter içinde kalmıştı, ama işin içinden de yüz akıyla çıkmıştı. Reislik imtahanını tastamam başarmıştı. Bundan sonra dayansındı millet.

YEDİNCİ BÖLÜM

Öğle paydosuna doğru, anasının köydeki emektar yanaşması, bir at getirdi Ahmet'e. Yanaşmanın bindiği at beyazdı. Yedeğinde getirdiği atsa, üç yaşında, doru renkli, fıstık gibi besili bir hayvandı. Uzak yoldan gelmiş, tere bulanmış olmasına rağmen, yerinde duramıyor, tırnaklarıyla toprağı eşeliyordu.

Ahmet'e haber ettiler. Koşarak geldi, hayvanın boynuna sarıldı, burnunu okşadı. At kulaklarını dikti, Ahmet'i kokladı, kişnedi.

«Boncuğu aldın, geldin ha? Yaşa be Durmuş ağa.» dedi Ahmet. «Nasılsın, iyi misin?»

«Şükür Ahmet'im!» dedi seyis. «Anan, uslu bir at götürmemi istemişti ya, ben boncuğu aldım, geldim. Birbirinize sevdalısınızdır. Anan Akgelini götür! demişti. Duyarsa kıyameti koparacak.»

«Korkma. Anama cevabı ben veririm. Boncuğu ben istedim de getirttim derim.»

«Sağol Ahmet'im! Nası' burada ırahatın iyi mi?»

«İyi, Durmuş ağa!»

Ahmet, atın yularından asıldı, yürümeye başladılar.

«Eve uğradın mı? Anam gil nasıllar?»

«Hepsi de iyiler Ahmet'im. Gözlerinden öptüler.»

Ahmet, bir an duraladıktan sonra:

«Eve aldıkları besleme kız duruyo'mu?» diye sordu.

«Duruyo'. Böyük anan pek seviyo' haspayı. Ne de güzel şey...» Durmuş ağa mahrem bir şey söyler gibi sesini alçalttı: «Şu kızı Ahmet'ime alıversem mi ki? dedi anan.»

«Yok be?»

«Vallaha da, billâha da... Hatçe analığın da oradaydı.»

Ahmet'in yüreği çarpıyordu:

«Sen ne dedin anama Durmuş ağa?»

«Ben bi' şey demeden Hatçe analığın söze katıldı. 'İyi edersin abla, dedi, öksüzü kayırmakla sevap işlemiş olursun.' dedi.»

«Yaşşa be Hatça ana. Eeee... Anam ne cevap verdi?»

«'Dur hele, az'cık zaman geçsin!' dedi, 'Ahmet'imin kemikleri pekleşmedi taha.' dedi. «Durmuş ağa, Ahmet'in bozulduğunu gördü, gülümsedi:

«Emme, ben söze karıştım, oğlanın zamanı geldi de geçiyo', dedim, vaktinde evlendirmezseniz kötü huylar edinir, dedim, üstelik kötü karılardan kötü hastalıklar alır, dedim, bir ayak önce everin oğlanı bana kalırsa, dedim. Eyi dememiş miyim? Bıldır okulu bitirince, bi' saat durmam, evlenirim, demiştin bana. Bu sözünü unutmadıydım.»

Ahmet, Durmuş ağanın ellerine sarıldı:

«Yaşa lây Durmuş ağa. Bi' söylemişsin ki. Paketi hakkettin gene.» dedi. Kıç cebinden sigara paketi çıkardı: «Buyur al!»

Durmuş ağa, paketten iki sigara aldı, gerisini cebine indirdi. Sigaralardan birini Ahmet'in dudağına yerleştirdi. Ahmet kibrit çaktı. Rüzgârdan koruyarak Durmuş ağanın sigarasını yaktı.

«Anamın aklı yattı mı işe bari?»

«Yatmaz mı? 'Münasip zamanda Hacı Kadir'e işi açayım.' dedi. 'Ağanın rızası olmadan başlarını bağlayamayız.' dedi.»

Ahmet, sigarasından hırslı bir nefes çekti:

«Bubama kalırsa razı olmaz.»

«Neye olmazmış? Bi' kusuru yok ki, kızın. Gül gibi taze. Daha iyisini mi bulacak?»

Ahmet elini salladı:

«Neyse bırak... Kızı beğendin demek?»

«Beğendin de söz mü?» dedi Durmuş ağa, dirseğiyle Ahmet'i dürttü: «Genç olsam, kızı senin elinden almaya kalkardım. Sen burda çalışırkene, kaptığım gibi kızı köye kaçırırdım tövbeler olsun.»

Ahmet'in yüreği hop etti.

«Benim korkum da bu ya. Biri kaçıracak, diye gözüme uyku girmiyo'.»

«Kız sana yangınsa kimse tırnağına bile dokunamaz. Her zaman kaleyi içerden vururlar.» Durmuş ağa, boncuk'un ıslak sağrısını gördü. «Çeneye daldık Ahmet'im. Hayvanlar terli. Ahır gibi bir yer yok mu? Çekelim, dinlensinler.»

«Var... Çentikli İbram atını bağlıyo' oraya. Kurbanlık koyunu da oraya koyuyo'lar. Bizimkiler de sıkışır nası' olsa.»

«Bi çekişen olur belki. Şuraya, damın kuytusunu da çeksek olur.»

Hayvanları, binanın rüzgâr tutmayan yanına götürdüler. Durmuş ağa heybeden urgan çıkardı. Boncuk'un iki ayağına tökez vurdu. Akgelini de çaktığı kazığa bağladı.

«Sen şu gölgede otur.» dedi Ahmet. «Paydos düdüğü nerdeyse çalar. Ben varıp Çentikli'den yiyecek alayım. İşçiler üşüşürse, sokulamam içeriye.»

★

Çentikli, kâğıtlara beşer onar kuruşluk peynir, zeytin, helva, sucuk, pastırma tartıyordu. Haydar kendisine yardım ediyordu. Hacı Kadir'in Belediye Reisi olduğunu öğrendikten sonra, Salih ustaya verdiği sözü geri almıştı nedense.

Ahmet içeri girince Çentikli başını kaldırdı:

«Buyur kâtip efendi.» dedi. «Misafirin var he?»

Demek Durmuş dayıyı da, getirdiği atları da görmüştü.

«He.» dedi Ahmet. «Anam hizmetkârıyla at göndermiş.» Böbürlenen bir hali vardı Ahmet'in.

«Pencereden gördüm.» dedi Çentikli. «Doru tay seninki, değil mi?»

Ahmet başını salladı.

«Doğrusu pek fiyakalı hayvan göndermiş anan. Onun da senin gibi kanı deli.» diye yaltaklandı Çentikli.

Ahmet seslenmedi.

«Atı n'edecektin herif? Dağda kırda dolaşmaksa meramın, benim atı verirdim sana.»

Ahmet gülümsedi:

«Eksik olma İbram abi.» dedi. «Arada bir kasabaya indiğimde ilâzım olur diye düşünmüş anam.»

Çentikli'nin kanlı gözleri alaycı ışıltılarla doldu:

«Dün geldin daha herif. Hemen gitmeyi mi düşünüyo'sun? Bizim canımız yok mu?» Ahmet'in karşılık vermediğini görünce ekledi: «Ama haklısın! Senin yaşında insan, bu dağların arasına sıkışıp kalamaz.» Her şeyi bildiğini anlatmak istiyen bir bakışla baktı Ahmet'e: «Hele kasabada bi' yavuklusu olursa, bağlasalar durmaz insan.»

Ahmet şaşırdı. Vay anasını... Herif herşeyi ne çabuk da öğreniyordu?

«Akşamları,» dedi Çentikli, «istediğin zaman kasabaya gidersin kâtip. Ama, ağaya da, kâhya Sülüman'a da gözükmek yok.»

Çentikli'ye basbayağı yüreği ısınmıştı Ahmet'in.

«Gözükmem İbram abi.» dedi sevinçle.

«Misafirin için ne istiyo'sun? Söyle bakalım, pastırma vereyim mi? bugün taze geldi.»

«Pastırma da, peynir de, helva da ver İbram abi. Durmuş ağa uzaktan geldi, iyice acıkmıştır. Bi. somun da ekmek ver.»

Ahmet cebinden para çıkardı.

Haydar sordu:

«Kaç kuruşluk olsun bastırma?»

Çentikli, ensesine vurdu Haydar'ın.

«Çekil şöyle yana. Irgat mı karşındaki dürzü? Kâtip efendiden para mı alınırmış?»

Çentikli İbram, kâğıtlara pastırmayı, peyniri, helvayı cö-

mertlikle koydu. Bunlara soğan, salatalık ekledi. Haydar'ın ensesine bir tokat daha indirdi:

«Dikilme dürzü! Bi' ekmek alıver dolaptan.» dedi. Oğlan koştu ekmeği getirdi. Çentikli, yiyecekleri büyük bir kâğıda sardı, Ahmet'e uzattı:

«Ben de sizle birlik yemek isterdim ama, paydos zamanı yakın. Irgatları doyurmam ilâzım. Hadin afiyet bal olsun.»

Ahmet, yiyecek dürülü kâğıdı aldı, kapıya yürüdü. Herif amma da değişmişti ha... Eski halini görmese, söylentilerini hiçbirine inanmazdı allah bilir. Kapıya varınca durdu. Korsanın hazır iyiliği üstündeydi, bu akşam için izin istese miydi? Gider Kevser'i görürdü.

«Ne durdun kâtip? Unuttuğun bi'şey mi var?»

«Ha, İbram abi.»

«Buyur söyle aslanım.»

Bak hele... Aslan da olmuştu.

«İznin olursa, bu akşam paydostan sonra, Durmuş ağayla birlikte kasabaya varayım diyorum.»

Çentikli sırıttı:

«Bir şartınan bırakırım.»

«Kimseye görükmem, merak etme!»

«Yok, benim kastim başka.»

Ahmet'in kaşları çatıldı, ne istiyecekti herif?

«Buyur, söyle İbram abi.»

Çentikli, elini yumruk yaptı, başparmağını ağzına doğru çevirdi, içme işareti gösterdi.

Ahmet rahatlıyarak güldü.

«İstediğin şarap olsun, İbram abi. Fıçısıyla kaldırır getiririm evel allah.»

Çentikli gözünü kırptı:

«Ferasetine diyecek yok kâtip efendi. Şartım martım kalmadı. Gidin güle güle.»

«Sağol İbram abi.»

★

Paydos zamanı işten dönen ırgatlar, atların çevresine top-

landılar. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Herkes at üzerine bildiklerini ortaya döküyordu. Çoğu atın uğuru üzerinde duruyordu. Bu mübarek hayvan, kazancının birini kendi yer, dokuzunu sahibine yedirirdi. Mehmet, herkeslerden fazla ilgileniyordu hayvanlarla. Boncuk'a ikide bir sarılıyor, burnunun üzerini öpüyor, sağrısına şaplak vurarak okşuyordu.

Irgatların arasına sokulan gök gözlü Hıfzı, avucu içine tuttuğu sigarasından bir nefes çekti:

«Lây mükellefin yâveri!» diye ünledi Mehmet'i. «Fazla sulanma hayvana! Eyice bak, kâtibin atı kısrak değil.»

Mehmet, Rıza'ya doğru bir bakış fırlattı. Çeneleri kısılmıştı Rıza'nın. Ters birşey söyleyip hır çıkarmamalıydı. Gülümsedi:

«Benim atlara karşı yüreğim yufkadır, Hıfzı kardeş.» dedi. «At yüzünden peydahlanmışım ben. Onun için severim atları.»

«Külâhıma anlat sen onu!»

Mehmet tınmadı.

«Bubam rahmetlik, nur içinde yatsın, han kapısında eskicilik yapardı. Tanrı, para vermediğine çocuk verir, derler, a, doğru. Bizim rahmetlik bakmış, çocukların sayısı bi' düzüne, ekmek yetiştiremiyor, gayri paydos! demiş anama, yataklarını ayırmış.»

Hıfzı hemen yapıştırdı:

«Eeee... Anan seni başkasından mı peydahlamış?»

Mehmet gene aşağıdan aldı:

«Yok kardeş,» dedi. «lâfın altını dinle hele, sahibinden önce ahıra girme. İki yıl şeytan diş geçirememiş. Çocuk viyaklamasından kurtuldum, diye sevinirmiş fakir babam. Derken... Günün birinde hanın avlısında atların tepiştiği duyulmuş. Atların kişnemesini eşidenler dışarıya uğramışlar. Bubam da rahmetlik, merakını yenememiş, bizim gibi çepçevre toplanan halkın arasına sokulmuş. Bi' de ne görsün? Yağız bir aygır, süt gibi beyaz bi' kısrağı aşmıyor mu? Şeytan o saat binmiş bubamın ibiğine. Rahmetlik soluğu evde almış.»

Hıfzı, gene lâfını ağzından aldı Mehmet'in:

«Dokuz ay on gün sonra da, sen fırladın dışarıya ha?»

Herkes gülüyordu. Mehmet de gülüyordu:

«İşte bu sebepten, atlara karşı yüreğimde bi' başka muhabbet vardır. Kardeşim gibi severim onları.»

İşbaşı düdüğü ötmeye başladı.

Hıfzı, Ahmet'e döndü:

«Bana kalırsa sen bu lâflara kulak asma kâtip efendi. Hayvanını kilit altına al gene. Bizim işçi milletinin niyeti belli olmaz.»

«Bunun adı Boncuk, kancık değil.» dedi Ahmet. «Durmuş ağa da nallarını yeni çaktırmış taha. Sokulan alır payını. Ömrü billâh iğdiş kalmak istiyen, gelsin.»

Hıfzı, Çentikli'nin öğüdünü tutu. Ahmet'e karşılık vermedi. Sigarasını ayağıyla ezdi:

«Sen bilirsin gayri, benden söylemesi.» dedi, yürüdü.

Canavar düdüğünü duyan ırgatlar, birer, ikişer dağıldılar. Rıza gitmeden:

«Yaşa kâtip efendi.» dedi Ahmet'e. «Ağzının payını verdin dürzünün. Şeytan diyor, sarıl hergelenin gırtlağına, ez...»

«Şeytana uymanın sırası değil, kardeşim ırza.» dedi Mehmet. «Kendini tut a'cık yahu. Babam şeytana uymuş, başına ben patlamışım. Seninkine ne patlar bilinmez.» Kolundan tuttu: «Hadi yürü, işimize gidelim! Eyvallah kâtip efendi.»

Ahmet, gitmeğe davranan arkadaşlarına:

«Ben akşama kasabaya gideceğim.» dedi, «Bi' istediğiniz var mı?»

İkisi birden:

«Sağlığın, kâtip efendi!»

«Güle güle git, güle güle gel!» dediler.

Rıza sordu:

«Çok kalacak mısın?»

«Yoo... Sabaha dönerim.»

«Yolun açık olsun öyleyse!»

«Yavuklunu okşamadan gelme.» dedi Mehmet.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Ahmet, eve gece saat sekizde vardı. Durmuş ağa, yolda

ayrılmış, köye gitmişti. Ahmet, karanlık basmadan kasabaya girmek istemediği için, ırmak boyunda hayvanı iki saat dinlendirdi. Eve gelirken de çarşı içinden geçmedi, arka yoldan dolaştı.

Babası evde yoktu. Belediye Reisi seçilmesi şerefine, Hacı'nın lokantasında, Belediye üyelerine ziyafet çekiyordu. Nazife'yle Ayşe erkenden yatmışlardı. Avludaki lüks lâmbasının ışığında anasıyla, analığı Hatice her zamanki yerlerinde oturmuşlar, iş işliyorlardı. Ahmet'in hayvanı avluya soktuğunu gören Fatma, gözlüğünü alnına itti:

«Amanin de aslanım gelmiş.» diye kalktı, oğlunu karşıladı. Ahmet hayvanı, kapının demirine bağladı. Koştu geldi, anasına sarıldı:

«Nasılsın ana? İyi misin?» dedi. Anası oğlunun yanaklarını öptü, kendini geri alarak baktı:

«Taştepe'nin havası sana pek yaramış Ahmet'im. Aslan gibi olmuşsun. Tüh, tüh maaşallah..»

Ahmet, Hatice'nin de elini öptü. Analığının eli buz gibiydi.

«Hoş geldin Ahmet'im.» dedi Hatice. «Tüh, tüh, kırkbir kere maaşallah, güneş yanığı ne de yaraşmış. Kızlar görmesin, kaparlar.»

Fatma:

«Karnın aç mı Ahmet'im?» diye sordu.

«Aç olmaz mı? Dünyanın bi' ucundan geldim.»

«Yemeğimiz var Ahmet'im. dedi Hatice. «Şimdi hazırlarım sofrayı.» Ahmet'in saçını okşadı. «Hay gidi Ahmet'im hay... Hiç ummuyo'duk bugün seni. Hafta sonu gelir, diyorduk.»

«Bugün Durmuş ağa atı getirince, atladım geldim.»

Hatice mutfağa gitti. Fatma'nın alnı endişeyle kırıştı:

«Sakın, kaçtın da mı geldin oğul?»

Ahmet güldü:

«İbram abi, kendisi gönderdi ana. İçkisi kalmamış, şarap istedi. Bubamın Belediye İreisi seçildiğini duyduğundan beri, aramızdan su sızmıyor.»

«Oh, oh... Pek sevindim buna Ahmet'im.» dedi Fatma. «Belediye İreisi olalı buba'yın hatırını pek sayıyollar burada

da... Şöyle geç, otur Ahmet'im! Hatçe şindi donatır siniy... Yaa, böyle işte... Müezzinoğlu adam salıp, her gece konağa çağırıyor Hacı Kadir'i. Ziyafetten baş alamıyo'. Dün de Yumurtacıların nikâhını kıydı. Görsen, buba'y içeri girince, herkesler nasıl ayağa kalktı... Eve aldığımız öysüz kızın uğuru bunlar hep...»

Ahmet, deminden beri Kevser'i sormak için fırsat kolluyordu:

«He sahi. Gülsüm nerde? Ortalıkta görünmüyor.»

«Bugün evi temizlediler, yoruldular. Erkenden yattı.»

Ahmet'in canı sıkıldı. Anası farketmedi bunu.

«Pek güzel şey haspa.» dedi Fatma. «Bi' de dilli ki... Neler biliyor neler... Basbayağı avunuyo'm onunla. Hani bi' gün gitmeye kalkarsa, pek arıyacağım kızı.»

Ahmet, anasının kuşkusunu körükledi:

«Senedinen almadık ya, elbet gidecek bir gün.»

«Bakarsan, evimizden pek memnun görünüyor. 'Allah canımı almadan çıkarmasın beni bu kapıdan.' diyor.»

«Az'cık büyürse ağzı denişir. Bohçasını kaptığı gibi birine kaçar. Bubam da kızı beğeniyor mu?»

Fatma, dert yanışıyla başını iki yana salladı:

«Bulsa kızı bi' kaşık suda boğacak. Durmadan azarlıyo. fakiri. Elimi kolumu bağlıyan da bu ya... Yoksa ben neler kuruyorum.»

Ahmet, heyecanlı:

«Neler kuruyo'sun?» dedi.

Fatma, elini dizine vurdu:

«Bana kalsa, hiç düşünmem, sana kızı gelin ederim, Ahmet'im.»

Ahmet, yüreğinin çarpıntısını yenmeğe çalıştı. Ağırdan aldı:

«Daha da neler... Beslemenen he?»

«Beslemeynen evlenmenin, sevabı büyüktür, Ahmet'im. Peygamberimiz bile beslemeyle evlenmiş.»

«Sevap işliyeceğiz diye...»

Anası sözünü kesti:

«Kızı görsen böyle konuşmazsın ya..» dedi. «Kızın bi' gözleri, bi' saçları var, hürü sanırsın.»

Hatice mutfak kapısından başını uzattı, seslendi

«Sofra hazır Ahmet'im, ellerini yuğ da gel!»

Ahmet, isteksiz kalktı. Kevser'in lâfı edilirken, yemeğin sırası mıydı?

«Şu methini ettiğin kızı uyandır da bi' yüzünü görelim.» dedi Ahmet anasına. Gitti, havuzda ellerini yıkadı. Çardak direğine asılı havluda kuruladı. Fatma, kızı uykulu yüzle oğluna göstermeyi uygun bulmuyordu. Ya beğenmeyi verirse.

«Kız yorgun düştü Ahmet'im.» dedi, «Çoktan uyumuştur. Günah yazık, kıyamam uyarmaya.»

«Gece uzun, ne varmış, gene uyur...»

«Bilmem ki... Hele sen yemeğini yiyedur, yukarıya varıp ben bi' bakayım.»

★

Ahmet mutfağa girdi, sofranın başına çöktü. Hatice peşkiri Ahmet'in dizlerine verdi.

«Söyliye söyliye kızı Fatma ananın kulağına soktum Ahmet'im.» dedi. «Anan şindi onu sana almanın yolunu arıyo.»

Ahmet, piliç budunun yumuşak yerini ısırdı. Ağzı dolu dolu:

«Söyledi anam.» dedi. Hatice'nin elini tuttu, sıktı. «Yaşa be abla. Üç beş günde nası' da becerdin bu işi? Bir var ki, bubamı yola yatırmak zor.»

«Hacı Kadir'e açmadık taha. Sırasını kolluyoruz.»

Ahmet suratını ekşitti:

«Bubam dünyada razı olmaz.»

«Fatma anan açsın hele, sonrası kolay. Ben de zorlarsam, yola gelir ihtiyar.»

«Zor.»

«Getirirsek getiririz.»

«Ya getiremezseniz?»

Hatice sitemli baktı:

«Sözüm söz Ahmet'im. Önümüzdeki zerzene(*) günü kınaya gideceğiz, Paşa İsmail gile. Kız akşamdan hastalanacak, biz kınaya giderken, o, evde kalacak. Sen de pazar gecesi gelir, tam'a(**) gizlenirsin. Oraya bi' şilte korum gündüzden. Güzel güzel yatar uyursun. Devrisi gün de...» Gözünü kırptı.

Ahmet, analığına sarıldı. Yağlı ağzıyla yanağını öptü:

«Emsalin yoktur senin abla.» dedi. «Tevekkeli bubamın gözü analarımın hiçbirini görmüyor? Varsa yoksa sen.»

Hatice yanağını Ahmet'in dizindeki peşkire sildi.

«Yağlı ağızla öpülür mü? Yemeği tüm sıvıştırdın yüzüme.»

O sıra Fatına'nın gelişi, lâflarını yarım bıraktı.

«Kız mışıl mışıl uyuyor Ahmet'im.» dedi. Fatma. «Peri padişahının kızı sanırsın. O canım saçlar yastığa dökülmüş, yanakları gül gibi kızarmış, uyarmıya kıyamadım.»

Ahmet peşkirle ağzını sildi, kalktı. Yüreği çarpıyordu:

«Öyleyse yukarıya çıkıp, bi' göreyim şu kızı. Öyle bi' ballandırdın ki, merak sardırdın basbayağı.»

«Olur, çık bak! Ama, oh deyim, ayaklarının ucuna bas ta yürü Ahmet'im. Uyanmasın yazık. Uyku sersemi uyanırsa korkar.»

Amma da sevdirmişti Kevser kendini anasına. Üzerine titriyordu basbayağı kadıncağız. Ahmet ellerini oğuşturdu. İşler yolunda gidiyordu.

★

Ahmet merdivenleri gürültü etmeden çıktı. Her basamakta yüreğinin gümbürtüsü artıyordu. Oda kapısının önünde durdu. Soluk verdi. Bacakları titriyordu. Lây, erkeklik öldü mü be? Göğsünü kabarttı, dikleşti. Kapıyı usulca araladı. Ayakkabılarını kapının eşiğinde bıraktı, yavaşça içeri süzüldü.

Kevser, yatakta yorgansız yatıyordu. Yorganı ayaklarıyla itmişti. Baş ucundaki beş numara gaz lâmbasından dökülen ışı-

---

(*) Zerzene: Pazartesi günü.

(**) Tam: Dam, ahır.

ğın altında Kevser'in çıplak kolları, geceliğinin örtemediği baldırları beyaz beyaz, tombul tombul görünüyordu. Vay anasını.. Kız rahatı bulunca ne de çabuk semirmiş, güzelleşmişti? Anasının dediği kadar vardı. Peri padişahının kızından güzeldi. Saçları yastığa kucak kucak dökülmüştü. Yanakları gül gibiydi. Kız uyurken biraz sevip okşasa mıydı? Ya uyanır da, ödü çatlarsa? Yok canım... Madem gündüzün çalışmış, yorulmuştu, ayağından sürüse uyanmazdı. Yatağa diz çöktü. Ağır ağır eğildi. Kızın vücudundan yükselen ılık ten kokusu kulaklarına uğultu verdi. Dilinin üstü zehir gibi acıydı. Usul usul Kevser'in kollarını, baldırlarını okşadı. Kadife gibiydi teni. Saçlarını avuçladı. İpek gibi döküldü ellerinden. Eteğini sıyırıp daha yukarılarını görmek istediği sırada kız sağdan sola döndü, dizi Ahmet'e çarptı, delikanlı sakınayım derken kıçüstü yere düştü, döşeme sarsıldı. Kevser, gözlerini açtı, sıçradı, doğruldu.

«Kim o, abla sen misin?»

Yerden bir erkeğin doğrulduğunu görünce, korkuyla yorganı çekti üzerine. Gözleri iri iri açılmıştı.

Ahmet, fısıltıyla:

«Sus kız, bağırma.» dedi. «Benim, ben, Ahmet.»

Kevser, eliyle göğsünü bastırdı. Derin bir soluk verdi.

«Ödümü kopardın Ahmet!» dedi. «Gece vakti nerden çıktın böyle? Abla seni görmedi mi?»

«Gördü, aşağıdalar.»

«Kız, üzerindeki yorganı tekmeledi. Ahmet'in boynuna atıldı.

«Ne iyi ettin de geldin Ahmet. Bi' özledim ki, seni...»

«Dur kız, deli. Anamgil gelir. Bak, ne diyece...»

Kevser onu daha fazla söyletmedi, dudaklarıyla ağzını öptü. Bir an kendini kıza bıraktı Ahmet. Fakat merdivende bir ayak sesi duyarak hızla itti kızı.

«Anam geliyo'» Yerine at, uyur gibi yap!»

Kevser, Ahmet'in yanaklarını avuçlıyarak sıktı. Yatağa uzandı, yorganı çekti.

Anası, romatizmalı dizlerini tuta tuta, güçlükle çıkıyordu basamakları.

«Kevser, bak ne diyecem.» diye fısıldadı Ahmet.

«Buyur!»

«Ben zerzene günü buraya geliceğim. Bizimkiler düğüne gideceklermiş. Sen ne yapıcağını biliyo' musun?»

«Biliyorum, biliyorum.» dedi Kevser. «Hatçe ablam hepsini söyledi bana.»

Usulca kapı açıldı. Kevser saçlarını yastığa dağıtmış, gözlerin yummuştu. Çıplak kolu saçlarının üzerindeydi. Ahmet baş ucunda dikiliyordu.

«Nası' Ahmet'im, beğendin mi? Pek güzel kız, değil mi?» dedi Fatma. Sesi titriyordu.

Ahmet, Kevser'e daha iyi duyurmak istermiş gibi yüksek sesle:

«Güzel de söz mü?» dedi. «Hürü bunun parmağına su dökemez.»

«Şiişt..» dedi Fatma. «Bağırma yavaş ol. Uyaracaksın kızı.»

Kevser, gülmemek için yorganın altından budunu çimdiriyordu.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Müezzinoğlu, fabrikaya inen yokuşun dönemecinde atının gemlerine asıldı. İki adım gerisinden gelen kâhya Süleyman efendi de atını durdurdu. Omuzundaki çifte, gösündeki çapraz fişeklikle çete reisine benziyordu.

Müezzinoğlu, güneşten korusun diye kasketinin altına koyduğu yazma mendilini çıkardı. Ter içindeydi. Bir iki kez mendili çırptı. Sonra içinde çenesi kaybolan gerdanının kıvrımları arasını, ensesini sildi. Burnunu öttürerek temizledi. Elini boru yaparak bağırdı:

«Oooooy İbram! Nirdesin lây? İbrüvü(*) getir! Gözün kör olsun İbram, ibrüvü getir lây.»

Sesi ormanın içinde yankılanarak dolandı. Müezzinoğlu, yazmasını boynunda gezdirirken, kâhya Süleyman efendiye:

«Ağa kısmı uşağıyla yüz göz olmamalı.» dedi. «Ağadan

önce sesi işçilerine varmalı ki, azıcık derlensin, toplansınlar. Sen ne kadan sıksan, hayır etmez, onlar gene bildiğini okurlar. Emme, arada bir, punduna getirip, ustaların iki üç yevmiyelerini kesersen ırgatları ziyadesiyle sevindirirsin. Üstelik en azından on ırgat yevmiyesi kazandırırsın.»

Çentikli İbram ağasının ünleyen hım hım sesini duyunca, öğle paydosunda ırgatlara satacağı, zeytin, peynir, helva külâhlarını bir yana itti. Haydar'ın ensesine vurdu:

«Koş, Aliosman'a söyle! Kurbanı alsın da gelsin bıçkıhanenin önüne. Geçerken pencereden ustalara da seslen, ağanın geldiğini duyur!»

Haydar koştu, gitti.

Çentikli İbram, çam ağacından oyulmuş su ibriğini, sırı yer yer dökülmüş emaye mavi maşrapayı aldı, fırladı. Yolun dönemecinde dikilen ağasına doğru koştu.

Müezzinoğlu, nefes nefese gelen Çentikli'ye çıkıştı:

«Ner'desin lây dürzü?» dedi. «Yarım sattır bağırmaktan soluğum tükendi. Ağanı susuz mu öldürmek meramın senin? Pavlike işlerinde bi' hayrınız dokanmıyo', zararına dönüyo. bütün çarklar... Bari bi' maşrapa suyu koşturup getirmek yok mu? Irgatlara satacağın peyniri, zeytini tartmaktan sıra mı kalır bize? Toprak doyursun gözünü! Irgatların üç ayda aldığını, haftada veriyo'm ben sana. Daha ne?»

Çentikli, bu lâflar kendine söylenmiyormuş gibi umursuz, ibriğin ağzından defne yaprağına sarılı çam kozalağını çekti, aldı, maşrapayı ağır ağır doldurdu:

«Buyur ağam!» dedi. «Sağ selâmet döndüğüne pek sevindim. Bugünleri gösteren tanrıya bin şükür.»

«Ağanda kolay kolay ölecek göz olmadığını sen de anlamadınsa eyi. Sıkı durursun bundan böyle.» dedi Müezzinoğlu, çıplak başını eliyle örterek suyu içti, maşrapayı geri verdi. «Oh yarabbi şükür!» dedi. Geğirdi. Suyla ıslanan bıyıklarını yazma mendille kuruladı, burnunu öttürerek temizledi. Bıyıklarını sağa sola yatırdı. Demin bağıran kendisi değilmiş gibi dostça: «Su gibi aziz ol İbram.» dedi.

Çentikli, maşrapayı yeniden doldurdu. Süleyman efendiye uzattı:

«Buyur kâhya efendi!» dedi.

Süleyman efendi suyu içip maşrapayı verirken:

«Sağol İbram efendi!» dedi. İkisinin de yüzleri gülümsüyorsa da, dostça bakmıyorlardı birbirlerine.

Müezzinoğlu Çentikli'ye:

«Eee, ne haber bakalım?» dedi.

«Hayırlar ağam, cümle kulların sağlığına duacıyız.»

«Küçük kâtip nerde?»

«Kereste deposunda ağam.»

«Nası', iyi çalışıyo' mu?»

«Zararsız. Geceleri kasabaya gitmeden edemiyor ya, işini kaytardığı yok.»

«Gitsin varsın! Elbet gidecek. Delikanlı. Bana bak, gözünün bebeği gibi koru oğlanı, karışmam. Kereste işinin her türlü inceliğini de öğret kendisine. İlerde buradaki dümeni o çevirecek.»

«Gözün arkada kalmasın ağam. Tanrının izniyle her işi belledirim ona.»

Müezzinoğlu, göbeği üzerinde duran kasketini başına geçirdi, dizginleri aldı:

«Hadi, pavlikeyi çalışırken bi' görelim!» dedi. Ağır ağır hayvanı sürdü. Çentikli İbram sağından yürüyordu.

«Geçen haftanın siparişini karşılıyamadın İbram!» dedi Müezzinoğlu. «Hızar ustaları yan gelip yatıyorlar mı yoksa? Pavlike ne kazanırsa, bu mevsimde kazanır.»

«Geçen hafta, her zamandan otuz kamyon fazla iş çıkarmışız.» dedi Çentikli. «On sat çalışıyo' herifler, daha ne yapsınlar? Bundan fazla yüklenmiye gelmez, usta kalmaz pavlikede.»

Müezzinoğlu:

«Ramiz efendi...» dedi, duraladı. «Senin kendi hesabına kereste biçtirdiğini söyledi.» diyecekti, vazgeçti. Sırası değildi daha. «Verdiği sözü tutuyo' mu?»

«Tutuyor ağam. Durmadan kaçak tomruk çekiyor.»

Bıçkıhanenin önüne vardılar. Aliosman, kurbanı kapının önüne yıkmış, üç ayağını bağlamıştı bile.

Çentikli İbram, maşrapayı otların üstüne fırlattı, koynundan saldırmasını çıkardı:

«Sağ selâmet gelişine iki kurban adadıydım ağam. Dün birini kurt kaptı.»

Müezzinoğlu keyifli keyifli bir koyuna, bir Çentikli'ye baktı:

«Lây İbram.» dedi. «Bağlılığına temelli inandım dürzü. Efferim sana.»

Çentikli hayvanın yanına vardı. Bir dizini yere koydu. İri pençesiyle hayvanın başını tuttu, geriye büktü, bıçağın tersiyle gerdanındaki yünleri araladı.

«Ya allah, ya bismilalh!» dedi, bıçağı sürdü. Oluk gibi kan boşandı hayvandan. Bıçağı koyunun postuna sürerek temizledi. Ayakta bekliyen ırgada:

«Gel tut şu hayvanı.» dedi.

Yüzü sapsarı kesilen ırgat, hayvanın üzerine çöktü.

Müezzinoğlu, cüzdanından iki elli liralık çıkardı:

«Şunları al İbram.» dedi. Çentikli koştu, paraları aldı, ağasının elini öptü. Müezzinoğlu:

«Bu parayla bi' kurban daha alır, adağını yerine getirirsin. Üst tarafı da sana bağışım olsun.»

«Allah ömürler versin ağam.»

«Kurbanın etiynen bi' kazan pilâv pişir. Bu akşam ırgatlara dağıt. Yesinler de ağalarına dua etsinler.»

«Başüstüne ağam.»

Müezzinoğlu bıçkıhaneye at üzerinde girdi. Hayvan motor gürültüsüne alışıktı. Benzin, motor yağlarının kokusuna bürünmüş reçineli ince talaş tozlarıyla genzi yana yana Müezzinoğlu, hızar makinalarını dolaştı. Ustalar, ağalarına yaranmağa, beğenilmek kaygusuyla ateş gibi çalışıyorlar, tomruk çeken işçilere çıraklarına çıkışıyorlardı. Herkes vızır vızır iş görüyordu.

Müezzinoğlu sesini duyurmaya çalışarak ustaların herbirine ayrı ayrı âşinalık gösterdi.

«Kolay gelsin Salih usta! Nasılsın, halinden memnun musun?»

«Sağlığına duacıyız ağam. Allah başımızdan eksik etmesin seni.»

«Sen de iyi misin Kâmil usta?»

«Allaha şükür, sayende hiçbir şikâyetimiz yok ağam.»

Müezzinoğlu, reçineli tozlardan arada bir aksırarak bıçkı makinalarını dolaştıktan sonra Çentikli'ye:

«Söylé de şu makinaları durdursunlar.» dedi.

Çentikli'den gözlerini ayırmıyan ustalar, onun bir işareti üzerine, makinaların kollarına asıldılar. Hırıltılar az sonra kesildi.

Müezzinoğlu elini göbeğine koydu:

«Çalışmanızdan pek memnun kaldım. Hastalığım sırasında da bağlılığınızı, sadakatınızı gösterdiniz. Ben de gündeliklerinize ellişer kuruş zam ettim.»

Ustalar sevinçle bağırıştılar:

«Sağol ağam!»

«Allah birini bin etsin ağam.»

«Tuttuğun altın olsun ağam.» dediler, birbirlerini iteliyerek gelip elini öptüler.

Müezzinoğlu dizginleri topladı:

«Tanrı cümlenize sıhhat, afiyet versin, gücünüzü arttırsın. Çalışıp mal mülk sahibi olun. Hadi hoşça kalın.»

Ustalar, Müezzinoğlu'nu, hayır dualarla kapıya dek uğurladılar.

★

Müezzinoğlu, malzeme deposunu, ırgatların yattığı salaşları teftiş etti. Çentikli'ye direktifler verdi. Sonra kerestelerin kamyonlara yüklendiği büyük depoya geldiler.

Ahmet, ırgatların kamyona taşıdıkları hızarlanmış kereste demetlerinin sayısını deftere yazıyordu.

Müezzinoğlu, gözlerinin içi gülerek:

«Kolay gelsin küççük kâtip!» dedi, «Nasılsın, keyfin iyi mi?»

Ahmet saygıyla ayağa kalktı:

«Sağol ağam!» dedi.

«İşinden memnun musun?»

«Çok memnunum ağam.»

«Geldiğinden beri hiç kasabaya indin mi?»

Ne deseydi ki? Gizlese miydi? Ya Çentikli münafıkladıysa?

«Aa... Anam.» diye kekeledi. «Bi' at göndermiş te...» Çentikli'ye baktı. «geçen akşam gittiydim.»

«İyi... Madem atın varmış, istediğin zaman gider gelirsin.»

«Sağol ağam.»

«Hacı Kadir'i görünce, oğlun iyi çalışıyor, diyeyim de sevinsin. Hadi hoşça kal küççük kâtip.»

Müezzinoğlu, fabrika teftişini bitirmişti. Ray boyunca göle doğru inmeğe başladı. Tomruk yüklü dekovili, her zamankinden çok farklı bir çeviklikle iteliyerek yanından geçen ırgatlara:

«Afferin benim aslanlarım, kaktırın ha!» dedi. Mümkün olsa ırgatlar dekovile kanat takacaklardı.

Müezzinoğlu'yla kâhyası, gölde atlarını suladılar.

«Biz şu kaya gediğinden kestirim inelim yola!» dedi Müezzinoğlu. «Sen gayri yorulma, işinin başına dön, İbram!»

«Başüstüne ağam.»

«Bi' isteğin var mı?»

«Sağlığın ağam.»

«Senin maaşına da on panganot zam ettim. De, suratını asıp durma! Ağan kadir, kıymet bilir. Pavlikede işleri düzeninde buldum. Yokluğumu bildirmemişsin. Ziyadesiyle sevindim buna.»

Çentikli, gelip ağasının elini öptü.

«Uğurlar olsun ağam.»

Müezzinoğlu hayvanın başını çevirdi.

«Sen de hoşça kal İbram.» dedi.

Süleyman efendi de eliyle selâmladı Çentikli'yi. Ağa ile kâhyası ray boyunca yokuşu çıktılar. Çentikli, bir süre bekledi, sonra geri döndü.

Müezzinoğlunun yanından, üzeri ırgat gömlekleriyle renk-

lenmiş tomruk yüklü bir dekovil hızla geçti. Irgatlar neşeyle türkü çağırıyorlardı. Müezzinoğlu onlara el salladı. Daha sonra Himmet ağanın postası yanından geçtiler. Irgatlar, işi bırakıp, ağalarına saygıya durdular. Müezzinoğlu atın gemini kastı.

«Lây Himmet,» dedi, «kocalamadın mı sen daha? Halâ buralarda mı sürtüyo'sun?»

«N'edeceğim burda olmayıp ta?» dedi Himmet ağa. «Şehir kasabından kemik yalayan köpek, bir daha dönemezmiş köyüne.»

Müezzinoğlu, göbeğini sarsarak güldü:

«Kemik yalamaktan usandınsa bu akşam Çentikli'den etin kaba yerini iste. Bi' kazan etli pilâv hazırlattım size.»

«Eksik olma ağam.» dedi Himmet ağa. Kıs kıs gülerek ekledi: «Hani sık uğrasan pavlikeye iyi olacakmış.»

«Her zaman papas pilâv yemez emme Himmet.»

«Çorba içsin, pilâv yemezse dürzü.»

Müezzinoğlu gene güldü:

«Çoluğu çocuğu n'ettin?»

«Hepsini uçurduk. Kocakarı, yalnız kalıp zırlamasın diye kızının yanına bıraktım.»

Müezzinoğlu atının gemini boşladı:

«Lây Himmet, kasabın kemiği değilmiş seni burda tutan öyleyse. Karı dırıltısından kaçtım, desen ya namusunla, dürzü.»

Himmet ağa güldü:

«Ha şunu bileydin ağam.» dedi.

Müezinoğlu hayvanın karnın mahmuzladı.

«Bu ormanın içinde de insan başını iyice dinler. Keyfine bak. Hadin hoşça kal.»

«Uğurlar olsun ağam.»

Müezzinoğlu'yla kâhyasının nal sesleri iyice duyulmaz olunca Himmet ağa:

«De, yeter çalıştığımız. Bi' soluk alalım hele.» dedi.

Irgatlar tomruk çekmeyi bıraktılar. Yolun kenarına çümeldiler, sigaralarını yaktılar.

«Bugün ağanın keyfi pek yerindeydi.» dedi Himmet ağa. «Bizim köy halkını malından ettiği gün bile bu kadar keyifli

değildi dürzü. Kim bilir ne dümen çevirdi gene? Herifin talihi de yâr kardeşim. Tuttukları hep altın oluyor.»

Irgatlar hep başlarını salladılar.

«Kırk yıl önce Müezzinoğulları da, senin benim gibi donsuzun biriydiler.» diye devam etti Himmet ağa. «Bubası Irmak Mahallesinin meyziniydi. Mevlit okumakla, cenaze yumakla nafakasını çıkaramadığından, mescide gelen sofu tiryakilere kaçak tütün satardı. Sonra tanrı, yürü ya kulum! dedi, bağlar, bahçeler, kömür harmanları, tuğla ocakları, kereste pavlikeleri...»

«Vay anasını be... Bu kadan malı nası' tuttular Himmet ağa?» dedi ırgatlardan biri.

«Günâhı söyliyenin boynuna. Bizim rahmetlik köy imamı, kulağıynan duymuş, meyzin piçine nasihat ederkene.' insan fakir yorganıynan zengin olur.' dermiş.»

«Allah allah.»

«Fakir yorganınla ya.. Bir gün meyzini ölü yuğmaya çağırmışlar. Kimsesiz, fakir bi' dilenci, viraneliğin birinde ölüvermiş. Bilirim fakiri, bizim köye de uğrardı pazarları. Çapıtı, ekmeği beğenmez, hep metelik isterdi. Gelgelelim, meyzin denen o zırtlan herif, bedava ölü yuğar mı? Sıcak suynan haşlamış, bir hayır sahibinin verdiği üç arşın patise sarmış, kefinlemiş, giderken de fakirin pılın pırtın şiltesini, yorganını almış, götürmüş. Kasabada (meyzin Osman'ı meyzin Osman yapan işte bu pılın pırtın yorgandır.) derler. Fakir, senden benden, Meyzin Osman için toplarmış meğer metelikleri. Yorganın içi gümüş mecidiye, sarı lira doluymuş.»

Irgatlardan biri kendini tutamadı, gözlerini açtı:

«Sarı lira doluymuş he? Emme de talihli kulmuş.»

«Kimse kimsenin kısmetini yiyemez. Alah birine toplatır, öbürüne yedirir. Dünya hali böyledir.» dedi bir başkası.

Himmet ağa:

«Müezzinoğlu da,» diye devam etti. «Çetecilik yaparken, köylerdeki fakir fukara gelinlerden bir heybe sarı lira toplamış, dönüşün yüklü gelmiş kasabaya. Böyledir bu. Sözün çoğunda yalan, malın çoğunda haram vardır muhakkak.»

Himmet ağa toparlandı, kalktı:

«Hadin bakalım,» dedi, «çok konuştuk. Zenginin malı fukaranın çenesini yorarmış tevekkeli.»

★

Irgatlar işlerinin başına giderlerken yukardan, Davut'un koşarak geldiğini gördüler, durdular. Davut uzaktan:

«Himmet ağa!» diye seslendi. Soluğu kesiliyordu. «Remzi kaza geçirdi, ağzından burnundan kan boşanıyor. Çabuk gel!»

Himmet ağa, ırgadın peşine takıldı:

«Ne oldu oğlana Davut?»

«Kestiği ağacın altında kaldı. Tam da belinin ortasına düştü ağaç.»

«Yok be? Tüh... Zavallı Remzi. Tam da sılaya gideceği günlerde...»

«Kendini bilmiyor hiç.» dedi Davut.

Kazanın olduğu yerde ırgatlar kaynaşıyordu. Duyanlar koşmuş, gelmişlerdi. Remzi'nin beli üzerindeki ağacı kaldırmışlardı. Yüzüne su serpip, ayıltmaya çalışıyorlardı. Ağzından gelen kan, soluk alırken hırıltı yapıyordu.

Himmet ağa, yaralının başına toplananları araladı:

«Açılın be...» diye bağırdı. «Havasız koyup öldüreceksiniz uşağı.» Remzi'nin başı ucuna diz çöktü. Yüzü, gözü, gömleği kan içindeydi. Çapıt karnına yapışmıştı.

Himmet ağa kuşağından çıkardığı yazmayı suya bastırdı, Remzi'nin ağzında, burnundaki kanı sildi, temizledi. Irgatlar Himmet ağaya merakla bakıyorlardı. Onu diriltmesini bekliyor gibiydiler. Himmet ağa başını salladı. Çene atıyordu delikanlı. İşi tamamdı. Kalktı:

«Açılın şöyle!» diye bağırdı. «Boşaltın şu dakavili. Hastayı aşağı götürelim. Biriniz önden gidip Çentikli'ye haberi ulaştırın.»

Irgatlar dekovilin üzerine yüklenmiş tomrukları hızla boşalttılar. Himmet ağa iki ırgat ayırdı.

«Sarsmadan kaldırın Remzi'yi!» dedi.

Irgatlardan biri Remzi'nin omuzlarından, biri ayakların-

dan tutup kaldırdılar. Külçe gibi sarkıyordu her yanı. Başkaları da yardım ettiler. Usulca dekovile yatırdılar Remzi'yi.

«Hadin,» dedi Himmet ağa. «Usul usul iteleyin dakavili.»

Önde araba, arkada yüzlerine karanlık çökmüş ırgatlar, ağır ağır ilerlediler.

Gölün yanında, Çentikli karşıladı gelenleri.

Durdular.

Çentikli, birşey sormadan geldi, eğildi, baktı. Bu gibi olaylara kanıksamıştı. Yüzünde her zamanki kayıtsızlık:

«Götürün, yerine yatırın!» dedi.

Himmet ağa:

«Tohtura habar edelim mi?» diye hatırlattı.

Çentikli, kanlı gözlerle baktı Himmet ağaya:

«Ezrail binmiş ibiğine, tohtur n'etsin buna?» dedi. «Yolun üzerinden çekilin de götürsünler.»

Irgatlar, çulun içine aldıkları Remzi'yi ağır ağır götürdüler.

Salaşa varmadan Remzi'nin soluğu kesilmişti. Cesedini yatağa taşıdılar. Himmet ağa, ölünün kemerindeki paraları çıkardı. Herkesin gözü önünde saydı. Yetmiş lira otuzbeş kuruşu vardı fakirin.

«Kâtip efendiye verelim de eşyasıynan birlikte anacığına yollasın!» dedi.

Yırtık yorganı ölünün üzerine örttüler. Bu sırada Rıza ile Mehmet geldiler. Rıza, bir, üzeri yorganla örtülü ölüye, bir Himmet ağanın kederli yüzüne baktı:

«Öldü he?» dedi.

Himmet ağa başını salladı.

Rıza eğildi, yorganı araladı. Remzi'nin yüzü sapsarıydı. Gözleri aralıktı. Yorganı örttü, doğruldu:

«Hay fakir Remzi.» dedi. «Yavukluna kavuşamadın. Gözlerin açık gittin bu dünyadan he.. Müezzinoğlu'nun fabrikası içinde kör talih buldu buldu da, seni mi kurban seçti?»

★

Gece tıs yoktu fabrikada.

Çentiklinin birer yeşil avans kâğıdı almadan vermediği kurban etini yerlerken, lokmalar ağızlarında büyüyordu. Remzi'nin vücudundan koparılmış ölü etiydi sanki ağızlarındaki. Tiksiniyorlardı.

Yağmur ince ince yağıyordu.

★

Nemli sis kümeleri, Kaya Gediği'nden göle doğru, çağıltısı olmıyan, korku vermiyen bir çavlan misali yuvarlanıyordu.

Rıza geldi. Ahmet'i uyardı:

«Hadi bakalım, kâtip efendi, yörük gelini daha fazla bekletmiyelim.»

Ahmet fırladı, oturdu, gözlerini uğuşturdu. Bütün gece yörük gelini kuruntu etmiş, uyuyamamıştı. Sabaha karşı dalmıştı. Rüyasında da hep yörük gelinle uğraşmıştı.

Ahmet gerindi, esnedi:

«Hava yağışlı, gelirler mi ki?»

«Taş yağsa gene gelirler.» dedi Rıza. «Bu yolda gezenler dumanlı havayı daha da severler, işine bak! Hadi toparlan, Taştepe'de bizden başka kimse kalmadı. Herkes bi' yana savuştu. Kimi köye, kimi kasabaya gitti. Sen giyine dur, ben çayları alıp geleyim.»

Ahmet çabucak giyindi. Yüzünü yıkadı, saçlarını ıslադı, taradı. Koku süründü.

Rıza, Mehmet'i de yanına katmış geldi. Çay tepsisinde üç kupa çayla, ekmek peynir vardı.

Rıza, havayı kokladı. Gülümsedi:

«Be ne kokusu böyle, kâtip efendi? Yörük gelini öldüreceksin sen.»

«Ter kokusuyla ölmesi daha mı iyi?»

Gülüştüler.

Rıza çayları dağıttı:

«Talihine, bugün yörük gelinin müşterisi az. Üç ırgat var bizden başka yukarı gidecek. Onlar da anasına almışlar boncuğu. Eyice çıkarırsın keyfini yörük gelinin.»

Ahmet'in ağzı kuruydu. Lokma bir türlü ıslanmıyordu

ağzında. Çayın yardımıyla, birkaç sokum ekmeği yuvarlıyabildi. Aç açına gitmek de olmazdı. Torbasından üzüm, incir çıkardı. Rıza ile Mehmet'e de verdi. Mehmet, inciri dişlerken, gözleri şeytan şeytan ışıldıyordu:

«Bizim orda, düğünlerde, damada kuru incir yedirirler kâtip efendi.» dedi, bir gözünü kırptı: «Faydası olurmuş hani.»

Rıza, Mehmet'in omuzuna vurdu:

«Lan dürzü, bu yaştaki tosunun yemişe ihtiyacı mı olur? Su içirsen gene düveyi aşar.»

Rıza ile Mehmet tepsiyi temizlediler. Rıza davrandı

«Hadin bakalım, caddeyi tutalım.»

Ahmet duraladı:

«Ben delikli boncuk almadım.» dedi. «Yörük geline para versem olmaz mı?»

Rıza başını salladı:

«Kızın başını derde sokarsın. Çentikli kaç kişiynen düşüp kalktığını bilir. Bir boncuk olmalı herkesin yanında. Fazla ateşli olan üst yanını paraynan öder.»

Ahmet sıkıldı:

«Çentikli'den boncuk istemeye utandım Rıza abi.» dedi. «Ekmek peynir değil ki, bu.»

«Sen neye utanıyorsun? Onun yüzü kızarsın pezevenklik etmekten.» dedi Rıza, bardakları tepsiye doldurdu. «Bunları bırakırken bi' boncuk da senin için alayım öyleyse.»

Ahmet paraya davrandı. Rıza:

«Acelesi yok, so'ra verirsin.» dedi, yürüdü.

Az sonra döndü:

«Al bakalım 'boncuğunu.»

Ahmet boncuğu aldı, avucu içine koydu, baktı. Ortası delik yeşil bir boncuktu.

Rıza:

«Bu yörük gelin için.» dedi gülerek. «Anasına gidecekler mavi eşek boncuğu alırlar.»

Ahmet boncuğu yeleğinin cebine yerleştirdi.

«Ne yandan gideceğiz?»

Rıza, çamların arasından dağa çıkan ince patikayı gösterdi:

«Şurdan gideceğiz ya, arkadaşlar gelsinler hele.» Elini ağzına boru yaptı: «Laaay! Hasan, Hüseyin hadin... gidiyoruz.» diye bağırdı.

Deponun kapısından üç ırgat çıktı. Biri ötesini berisini çekiştirerek karşılık verdi:

«Varıyoruz Rıza abi!»

«Davranın a'cık lây.»

Irgatlar koşarak geldiler.

Rıza, yatağının baş ucunda duran ucu küt sopayı aldı: «Hadin bakalım.» dedi. «Karılar Dölyunağı'nda bekliyor bizi. Davranın.»

Çamların arasından yürüdüler, az sonra göle dökülen sis çavlanının köpükleri arasında kayboldular.

★

Yörüklerin Dölyunağı dedikleri küçük göl, Müezzinoğlu' nun fabrikasından yarım saat uzaktaydı. Fabrika kurulmazdan önce çevre köyleri arasında pek makbul bir yerdi. Çocuğu olmıyan kadınlar buraya gelir, yıkanırlar, abdest alırlar, kendilerine döl vermesi için tanrıya yakarırlardı. Gölün kıyısında, üstü ağaç kütükleriyle örtülü, taştan yapılmış iki kulübe, uzaktan gelenleri barındırırdı. Kereste fabrikası işlemeye başladıktan sonra, ırgatlar rahat vermediğinden, Dölyunağı ziyaretçileri azalmıştı. Salt yakın dağ köylerinin kısır kadınları ırgatların yorgun uyudukları aylı gecelerde Dölyunağı'ndan faydalanırlar, Yatır Gelin'e mum dikerlerdi.

Boncuklu küçük sevda Dölyunağı'na vardıkları zaman kadınlar henüz gelmemişlerdi.

Kulübelerin boş olduğunu gören Ahmet:

«Dediğim çıktı.» dedi. «Karılar havayı yağışlı görünce gelmediler.»

Rıza, iki parmağı arasında sıktığı sigarayı emdi, göle fırlattı:

«Gelirler kâtip, gelirler. De üzme kendini.»

Bulutlar yükselmişti. Yağmur kesilmişti, gölün üzerinde ince bir sis tülü vardı.

«Şöyle geçin, oturun hele.» dedi Rıza. Kafile çamın al-

tındaki kayalıklara iliştiler. Ahmet oturmadı, yerden birkaç çakıl aldı, göle attı.

Rıza güldü:

«Keyfini bozma kâtip, nerdeyse gelirler, diyorum sana.. Bir bildiğim var benim elbet.»

Ahmet, sinirli sinirli çakılı fırlattı:

«Bi' şey demedik. Gelirse gelirler, gelmezlerse eşek kovalasın analarını.»

«Gelecekler.» dedi Rıza. «Gelecekler. Kısır karı döl diye tutturdu mu, kıyamet kopsa bu çeşit fırsatları kaçırmaz.

«Kısır karı dediğin kim?»

«Yörük gelin! Döl, diye tutturmuş. Çentikli'nin eline de bu yüzden düştü zati.»

Ahmet meraklandı. Geldi, oturdu:

«Anlamadım.» dedi. «Yörük gelin evli mi?»

«Evli ya.. Kocası yaşlıcanaymış. Ama ne de olsa yörük.. Bileği kuvvetli. Gel gelelim tanrı evlât vermiyo'. O zaman karı, derdine derman aramaya başlıyo'. İhtiyar karılar, Dölyunağı'na git, yıkan, abdest al, tanrıya yakar diyorlar.»

«Bu göle he?»

«Bu göle.. Köylülerin inancına göre, bu gölde kısır karılara yardımı dokunan bir peri var. Çok eskiden, çocuğu olmıyan taze bir gelin göle atmış kendini... Cesedini bulamamışlar. Gel zaman, git zaman... Derdine derman arayan kısır karılardan bir öğle sıcağında buradan geçiyormuş. Yorgunmuş. Serinlemek için suya girmiş, yıkanmış. Gelmiş, şu ağacın dibine yatmış.»

Irgatlar, Rıza'yı dikkatle dinliyorlardı.

«Eee?» dedi Ahmet.

Rıza devam etti:

«Düşünde, gölden duvaklı bi' gelin çıktığını görmüş. Gelmiş, karının karnını okşamış. Kalk, abdest al, iki rekât namaz kıl. Tanrıya, kısır gelinin bâşı için bana bir döl ver, diye yakar, demiş. Sonra geldiği gibi sulara doğru çekilmiş, gitmiş.»

Irgatlardan biri sordu:

«Kadın gebe kalmış mı bâri?»

Rıza göle doğru tükürdü:

«Kalmış kalmasına ya... Gayri, kısır gelin yüzünden mi, dağdaki çoban yüzünden mi, onu bilmem. Köylüler kerameti kısır gelinden bilmişler. O gün bugün, kısır kadınlar gölde çimmeye gelirlermiş.»

Mehmet hayretle dinliyordu Rıza'yı.

«Nerden öğrendin sen bunları Rıza?» dedi.

Rıza güldü:

«Yörük gelin kendisi anlattı. Çentikli'nin eline nası' düştüğünü sorduydum da.»

«Nası.' düşmüş?» dedi Ahmet, merak içindeydi. «Onu da anlat hele.»

«Nası' olacak, basbayağı. Yörük gelin, göle çimmeye geldiği gün Çentikli üzerine varmış. Herif zati kollar dururmuş. Göle kısır karıların yunmıya geldiklerini duymuş olmalı. Kız sudaykena çamaşırlarını almış, kayanın dibine oturmuş, sigarasını tellendirmiş. Kız sudan çıkıp ta çamaşırlarını yerinde bulamayınca korkmuş, Çentikli de basmış kahkahayı. 'Korkma! Ben adamı yemem. Gel de al çamaşırlarını.' demiş.»

Irgatlar:

«Vay dürzü vay..»

«Emme de düzenbazmış.»

«Gel de ayı seni yesin.» dediler.

«Yaa..» diye devam etti Rıza. «Yörük gelin bir zaman sudan çıkmamış.. Yalvarmış, yakarmış. Çentikli hiç kıpırdamamış yerinden. 'Gel de al.' dermiş, başka lâf demezmiş. Çok geçmeden başlamış karının çeneleri takırdamağa. Bakmış çare yok, çırıl çıplıdak sudan çıkmış, kendi ayağınnan tıpış tıpış gelmiş. Geliş o geliş. Hâlâ da geliyo'. Yalnız kendisi değil, anası da geliyo'.»

Ahmet'in boğazı kurumuştu. Şu yörük gelini çıplak soymadan yatmıyacaktı o da. Islak vücudundan duman tüter miydi ki? Kevser'le evde yalnız kaldıklarında..

Irgatlardan biri:

«Aha varıyorlar.» dedi.

Ahmet, başını döndürdü, baktı. Kadınlardan biri eşeğin üstündeydi. Biri hayvanın yularını çekiyordu.

Rıza Ahmet'in omuzuna vurdu!

«Demedim mi gelirler diye... İşte bak yörük gelini eşeğin üstündeki.»

Rıza'nın gösterdiği kadının üzerinde rengi solmuş, sırma işlemeli mor kadife uskufalar vardı. Başına paralarla süslü bir fes giymiş, üzerine pullu yazmasını örtmüştü. Kadınlar, erkekleri görünce eşeği kulübenin arkasına çektiler, sonra birbirlerinden ayrıldılar, kulübelerin kapısına yöneldiler.

Yörük gelin, kulübeye girmeden, kayaların üzerinde oturmuş, kendilerini seyreden adamlara baktı.

Rıza, Ahmet'in omuzundan tuttu, yüksek sesle bağırdı:

«Nerde kaldınız yörük gelin? Böyle delikanlı bekletilir mi be? Sabrını taşırdın madem, sıkı dur. İkiz oğlan yatıyo' bunun damarlarında. Söyle de kocan ikizlerin için beşik oysun bahara.»

Irgatlar pis pis gülüştüler. Ahmet utandı. Kadın birşey demeden Ahmet'e baktı. Sonra kapıdan içeri girdi.

Rıza Ahmet'i itti:

«Hadi bakalım kâtip, yörük gelini bekletme.»

Ahmet yürüdü.

Rıza peşinden:

«Besmele çekmeyi unutma.» dedi. «Besmelesiz veledi zina derler sonra çocuklara.»

Ahmet, kahkahadan kuyruğunu sürüyerek kulübenin kapısına geldi. Kalbi çarpıyordu. Kapıdan kendisini gözetlerler miydi ki?

Ahmet giyinirken yörük gelin onu beğenen gözlerle süzüyordu. Delikanlının yüzünden ateş çıkıyordu.

«İnşallah sana benzer.» dedi yörük gelin.

Ahmet başını çevirdi:

«Kim?»

«Gebe kalırsam, çocuğum.»

«Niye bu kadar çocuğun olmasını istiyorsun?»

«Nasıl istemem? Kezban kız, benden iki yıl sonra kocaya vardı, karnı dolu. Her sabah karnını gere gere dolanıyor bahçede. Bana nispet ediyo'. Sen kadın ol da dayan.»

«Kocan biliyo'mu buraya geldiğini?»

«Helbet biliyo'. O yolladı zati. 'Kimse senin kısır olduğuna inanmaz, bana bulur kabahati'. dedi. 'Genç karısının hakkından gelemiyo' deye tefe korlar. Git Hürü', dedi bana. 'Git de başının çaresine bak.'»

Ahmet, yeleğinin cebinden boncuğunu çıkardı, çantasından da bir gümüş lira aldı.

«Senin adın Hürü mü?»

«Hürü.»

Ahmet, boncukla, lirayı yörük geline uzattı:

«Al bakalım boncuğunu. Bu da senin.»

Hürü, lirayı almadı.

«Yoo,» dedi, «lirayı almam. İkincisini ben kendim istedim.»

Ahmet zorladı:

«Al kız.» dedi. «Hakkın kalır üzerimde.»

Hürü kalktı, Ahmet'e sarıldı, öptü. Hürü'nün ağzındaki çengel sakızı kokusu kanını alevlendirdi gene. Kevser'e de çiğnetecekti bu sakızdan muhakkak.

«Para sende dursun.» dedi Hürü. «Yarın gece geldiğinde verirsin. İbram ağa, üzerimizde bulduğu parayı alır. Kaçakçılık yasak, diye üstelik dayak da yedirirsin bana.»

«Bi' yere gizlesen olmaz mı?»

«Toprağa gömdük gene buldu.» Hürü kollarını Ahmet'in boynuna doladı: «Yarın gece gelecen değil mi?»

Ahmet toyluğu, utancı soyunmuş atmıştı gayri, Hürü'nün koynunda. Kadını öptü.

«Gelirim amma... Suya girer yıkanırsan.»

«Senin önünde he? Olmaz... Utanırım.»

«Öyleyse gelmem.»

Dışardan Rıza'nın sesi duyuldu:

«Kâtip efendi! Yetti kâtip efendi. Bi' düzine çocuk yapılır bunca zamanda lây.»

Ahmet, gitmeğe davrandı. Hürü cilve ile Ahmet'in kolunu çimdirdi:

«Seni imanı yok.» dedi. «Madem öyle istiyon, suya da girer yıkanırım. Daha bi' diyeceğin kaldı mı?»

★

Dönüşte, çamların arasından inerken, Çentikli'nin alt yoldan hayvanla Dölyunağı'na çıktığın gördüler.

«Hesaplaşmıya gidiyo'.» dedi Rıza. Elindeki sopanın küt yanıyla bir taşa vurdu. Taş aşağılara yuvarlandı. «Bizden aldığının yarısını bile vermiyecek karılara. Üstelik, bedava tarafından...»

Yola indiler. Irgatlardan biri keyifli keyifli bir türkü tutturdu. Sesi ormanın içinde yankılanıyordu. Ahmet de ıslıkla ona katıldı.

Az sonra Hıfzı'yla iki arkadaşı, ellerinde sopalarla yolun ilersinden göründüler. Rıza'nın kuşkuyla çeneleri kısıldı. Mehmet iki adım geriledi. Rıza'nın yanına sokuldu. Rıza sopasını sımsıkı tutuyordu.

Hıfzı ağır ağır yaklaştı, durdu, sopasına dayandı. Yüzünde içkili bir insanın taşkın pervasızlığı, kavga arayan bir ataklık vardı.

«Ne yandan böyle lây mükellef?» dedi, «Dölyunağı'ndan mı? Kâtip efendiyi de takmışsın peşine. Yeni bir zenaata başladın, desene.»

Rıza bir adım öne çıktı, meydan okur gibi sopasına dayandı:

«O zanaatı Çentikli ağan tekeline almış, bize fırsat mı verir? Emme, seninle arası iyi, pezevenkliğine de ortak eder seni.»

Mehmet, kâtibi kolundan çekti:

«Şunlara birşey de, kâtip efendi. Döğüşecekler yoğsam.» diye fısıldadı.

Rıza'nın arkasında duran ırgatlar yana açıldılar.

Hıfzı:

«Pezevenk, senin babandır dürzü!» diye bağırdı, sopasını kaldırdı. «Kabardığın yetti gayri. Pavlikenin kabadayısı kesildin başımıza. Kafanı ezmeden olmıyacak.»

Rıza kararlıydı. Kolunu tutmaya çalışan Mehmet'i itti:

«Açılın siz.» dedi geriye bakmadan. Hıfzı'nın sopalı arkadaşlarına bağırdı: «Siz de çekilin bi' yana. Şu it oğlu ne zamandır kaşınır, madem istiyor, hesaplaşalım şununlan.»

Hıfzı'nın arkadaşları duraladılar. Rıza daha sert bağırdı:

«Çekilin diyorum size. Bi' alış verişim yok benim sizinle. Ciğeri beş para etmiyen bu aşağılığın uğruna canınızı yaktırmayın bana.»

İki ırgat yolun kıyısına çekildiler.

Hıfzı, arkadaşlarının kendisini yalnız bıraktığını görünce köpürdü:

«Ödlek itler.» dedi. «Ben tek başıma da hakkından gelirim bu mükellef pezevengin.» Sopasını sallıyarak Rıza'ya saldırdı.

Rıza sopasını ustalıkla Hıfzı'nın sopasına indirdi. Çam dalından çentikli sopa Hıfzı'nın elinden kurtuldu, yolun yanındaki hendeğe fırladı. Hıfzı koşup sopasını almak istediyse de Rıza'nın kabalarına indirdiğ sopayla bacakları büküldü. Düz üstü yere yıkıldı.

«Vay anam... Seni dinini...» Hıfzı yerden iri bir taş almak istedi. Ne var ki, Rıza elindeki sopayı bir yana fırlatarak Hıfzı'nın üzerine atıldı, yüzünü, gözünü, karnını yumrukladı.

Yere düşen sopayı Mehmet aldı.

Hıfzı, arkadaşlarına bağırdı:

«Lây, seyre mi bakıyorsunuz daha? Mükellef dürzüye öldürtecek misiniz beni?»

Mehmet, yolun kıyısında dikilenlere sopayı salladı:

«Siz katılırsanız kavga büyür, karışmam ha...» dedi. Ahmet de Hıfzı'nın sopasını aldı. Bunun üzerine ırgatlar kıpırdıyamadılar.

Rıza, kızgınlığından mosmor kesilmiş, Hıfzı'nın kafasını tutmuş yere sürtüyordu. Burnundan, ağzından kan gidiyordu Hıfzı'nın.

«Bu sana ders olsun itoğlu it.» dedi Rıza. «Sürt burnunu yere de kırılsın. Sürt... Bi' daha da yiyemiyeceğin boka el sürme..»

Hıfzı, yolun üzerine pestil gibi serilince Mehmet Rıza'yı kolundan çekti:

«Bu kadarı yetti gayri Irza. Elini kana bulayacaksın.»

Kâtiple Mehmet soluyan, küfreden kükremiş arkadaşlarını kolundan tutup zorla uzaklaştırdılar.

İki ırgat Hıfzı'yı yolun üzerinden kaldırdılar, bir ağacın altına taşıdılar, yüzündeki kanı sildiler, temizlediler.



Rıza gölde yüzünü, gözünü yıkayınca kendine geldi. En sonra Çentikli'nin istediğini yapmış, vukuat çıkarmıştı işte. Şimdi sıra jandarmadaydı. İki saata kalmaz fabrikaya damlarlardı. Mükellefliğini öğrenince kendisini alıp götürürlerdi. Oraya ha? Allah yazdıysa bozsun. Yağma yoktu. Maymun gözünü açmıştı.

«Ben gidiyorum.» dedi Rıza. Mehmet birşey söylemedi, başını salladı.

Ahmet sordu:

«Nereye gidiyorsun Irza abi?»

«Nereye olursa. Cendermeler gelmeden uzaklaşmalıyım burdan. Sen eşyamı sakla Mehmet. Birkaç zaman sonra, ya adam gönderir aldırırım, ya da kendim gelirim. Pavlikede birikmiş gündeliklerim de sende dursun kâtip efendi.»

«Yanında paran var mı?»

«Var...»

«Pavlikeden alacağın ne kadan?»

«Onbeş günlük. 22.50 lira tutar. Hiç borcum yok Çentikli'ye.»

«İstersen ben vereyim o parayı.»

«Yoo. Dursun... Eşyalarımı almaya geldiğimde verirsin.»

Mehmet, yeni ile burnunu sildi.

«Ya Çentikli vermeyiverirse paranı?»

Rıza'nın gözleri kinle yandı:

«Yanılsa da, o boku yese, hani... Pavlikeyi başına geçirsem dürzünün».

«Beyliğini alsaydın bari yanına». dedi Mehmet. «Geceleri üşürsün».

«Şimdi yük taşımanın zamanı değil. Pek uzaklara da gitmeğe niyetim yok. Hadin hoşça kalın».

Sarılıp öpüştüler.

Rıza, birkaç sıçrayışta çamlığa ulaştı, dağa doğru gözden kayboldu.



Akşam üzeri jandarmalar geldiler. Vukuat hakkında işçileri, kâtibi sorguya çektiler. Rıza'nın nereye kaçtığını söyletmek için Mehmet'e bir araba dayak attılar. Belediye reisi'nin oğlu olması Ahmet'i dayaktan kurtardı. En sonunda zabıt yaptılar, çevrede Rıza'nın aranması için karakollara haber vermek üzere gittiler.

Çentikli, Rıza'nın fabrikadan bu şekilde uzaklaşmasından hiç de hoşnut olmamıştı. Kızgınlığından ne yapacağını bilemiyordu. Önüne gelene çatıyordu. Hele Hıfzı ile arkadaşlarını bir köpeğin kuyruğuna sokmadığı kaldı.

Gece içtikten sonra aklına hükmetti. Rıza'nın yatağını, battaniyesini, çamaşırlarını bir meydana yığdırdı, üzerine gaz dökerek yaktırdı.

Ahmet, Çentikli'yi bu fikrinden bir türlü caydıramadı. Günah dedi, yazık dedi, yalvardı, fakat söz geçiremedi.

Çentikli yanan çaputların kızıl alevi karşısında ifrit gibi keyiflenmişti :

«Acımak mı?» dedi, sonra uzun bir nutuk çekti : «İnsana anası, babası bile acımazken ben neye acıyayım elin herifine? Tarlaya gider, gelirken babam kendisi ata biner, beni iple bağlar, atın önü sıra koştururdu. Eve varınca kazığa bağlar, kamçılardı. Vurdukça keyiflenirdi. Babamı kardeşi tepeledi. Ayağına köstek olmıyayım deye anam beni Istanbul'a giden bi' dostunun yanına kattı. Herif İstanbul'da Tahtakale'de bi' aşçı dükkânına bulaşıkçı verdi beni. İzbe gibi iki teneke su kaynardı. Birinde kirlileri yıkar, birinde durulardım. Akşamları işten, burnumun, gözlerimin yanları simsiyah çıkardım izbeden. Kafasına taşı indirip aşçının yanından kaçtıktan sonra nereye vardımsa bana kimse acımadı. Sevabına bi' lokma ekmek veren bulunmadı. Kimin eline düştümse anamı ağlattı. Acımak he? Bak bi' yol, vücudumun delik, deşik olmamış yeri kalmış mı? Acıyacakmışım... Of diyenin beynine zebellâh gibi binmezsen,

çok geçmez, o senin ensene çıkar. Ben, dürzüyü elden kaçırdığıma yanıyorum. Bu çaputların yerine onu yakmalıydım ki tadı çıksın...»

ONUNCU BÖLÜM

Arap Müezzin, ırmak boyundaki gemici kahvesine giderken yolunu uzattı, Yumurtacıların konağı önünden dolandı. Düğüne gelen bir iki güzel kadın görse kârdı. Konak üç gündür dolup dolup boşalıyordu. Darbuka, tef, türkü sesleri, kıvrak kadın kahkahalarına karışıyordu. Odalara o kadar çok insan sıkışmıştı ki ev yıkılacak diye korkuluyordu. Avluya, ağaçların altına halılar döşenmiş, iskemleler sıralanmıştı.

Arap Müezzin, kadın kahkahalarından yüreği ezilerek konağa baktı. Gözünü sevdiğim büyük B... kadınları... Gülüp eğlenmek, sevişip koklaşmak için yaratılmışlardı. Düğün dedin mi, yetmişlik kocakarıyı bile evde tutamazdın. Şunlara bak... Yaşlısı genci al kadifeden uskufalar giyinmişler, başlarına pullu çatkılar çatmışlardı. Modası geçmezdi burada al kadifenin. Pembe beyaz B... kadınlarına da pek yaraşırdı doğrusu al kadife.

Düğün, bura geleneğine uygun olarak, cumartesi günü başlamıştı. Paşa İsmail'in konağında bir hafta sürece, geceli gündüzlü, topuk vuracak, kalça devireceklerdi B... lı kadınlar, kızlar. Oyyy kızlar!... Gözünün çapağını yediğim yosmalar... Bir hafta kocalar evde yemek bulamıyacaklar, Hacı'nın lokantasında kafa çekecekler, karılarına söve söve gelip yataklarında tek başlarına sızacaklardı.

Bugün zerzeneydi, yani pazartesiydi. Kadınlar, oğlan evinden alayla kalkacaklar, kız evine gideceklerdi. Zerzene günü, boya günüydü. Gelinin başına bir tutam kına çalacaklardı.

Oyyy anasını... Şu Yumurtacıların kanbur oğlunda da talih vardı hani. Gelinin hasını ele geçirmişti. Dağdan odun getirirken Arap Müezzin kaç kez kızın yolunu kesmişti. O ne boy pos, o ne endam, o ne kaş gözdü kızda... Armudun iyisini her zaman ayı yemezmiş, hörgüçlü domuz da yermiş.

Arap Müezzin, avlunun duvarı boyunca ilerledi, ırmak kıyısına indi. Irmağın ağır akan durgun sularında ördekler yüzüyordu. Yumurtacıların ırmak kıyısındaki avlu duvarları dibine, kayıklar içinde delikanlılar birikmişlerdi. Duvarların üzerinden sarkan kızlara mâni yağdırıyorlardı:

Elmayı avuçladım
Boyunu karışladın
Bakmaya kıyamazken
Ellere bağışladım.

Yukardan kızlar da onları karşılıksız bırakmıyorlardı:

Bağ çiti parmak parmak
Gözümden akan ırmak
Bana pek zor geliyor
Yârimden ayrı durmak.

«Ayrı duramazsınız». dedi Arap Müezzin. «Bilirim ayrı duramazsınız körpecik kahpeler».

Arap Müezzin, ırmak boyunca yürüdü. Pek keyifliydi. Kızları görmüştü. Yerden bir taş aldı, nazlı nazlı yüzen ördeklere attı. Hayvanlar ürktüler, kanat çırparak sağa sola kaçıştılar.

Arap Müezzin kahkahayla güldü. Şu deniz kurdu reisleri de bir ürkütebilirse, yok mu? Demiryolu ejderhası gelip martukalarınızın nafakası üzerine yumulacak, nâmerde muhtaç olacaksınız. Müezzinoğlu sizi sever, gidip ayağına kapanın, yalvarın. Ejderhadan kurtarsa kurtarsa o kurtarır sizi... Öğüdü buydu Müezzinoğlu'nun. Ama, damdan düşer gibi böyle lâf edilmezdi gemicilere. Onların anlıyacağı bir dille konuşmalıydı.

Irmağın üzerindeki köprüden geçerken, kasap çırağı Recep'i gördü. Köprünün korkulukları arasından ayaklarını sallandırmıştı. Sarhoştu, türkü söylüyordu:

Dedi kızın babası, delik mi cebin?
Dedim ki cebi yoktur fakir İrcebin.

Arap Müezzin, Recep'in sırtına dokundu:

«Lay İrcep, gün ortası kafa mı çekilir lay?»

Recep döndü, kendisini ünliyen kim olduğunu seçmeye çalıştı. Gözlerinin karası kaymıştı:

«Kendi türkümü çığırıyorum. Babasına vardım, Nadire'yi istedim. Enseme şaplağı indirdi. Cebin delik, götün yamalı senin de benim gibi, dedi. Yumurtacının oğlunda para çok, ama, dedim, domuz hörgücü gibi çıkını da var sırtında, dedim. Tepmeyle kovaladı beni. Herkesin gücü fukaraya yetiyo'.»

«Aferin lay İrcep, iyi demişsin. Kızı hörgüçlü bi' domuza vericeğine, sana verse daha iyiydi».

«Vermedi işte. Kız gece gündüz ağlıyormuş. Onun da göynü bende. Birbirimize and verdik, başkasıyla evlenmiyeceğiz diye».

«Madem öyleydi, niye bohçasını kapıp gelmedi sana?»

«Çok yakardım ya, ırazı edemedim. Anasının bubasının sözünden çıkamazmış. Âsi gelirse, tanrı kendisini bu dünyada da, öbüründe de cezalandırırmış. Çocukları sakat doğarmış».

«Öyleyse, sen tutup zorla kaçırsaydın».

Recep içini çekti :

«Fukaranın dostu olmazmış meğer». dedi «Bana yardım edecek bi' tek arkadaş bulamadım. Hiç biri Yumurtacıların kanbur oğluna karşı çıkmak istemedi».

Arap Müezzin teselli olsun diye :

«Keşki daha önce rastlasaydın bana İrcep». dedi «Bi' çaresini düşünürdük, tüh...»

Recep sallanarak ayağa kalktı. Arap Müezzin'in ellerine sarıldı :

«Sahiden de bana yardım eder miydin? hafız emmi? Düğün daha üç gün sürer, vakit geçmedi daha. Nadire bubasının evinden ayrılmadı».

Arap Müezzin, bir dümen çevirip Nadire'yle Yumurtacıların Osman'ın evlenmesini önlerse, Müezzinoğlu'nun pek memnun kalacağını düşündü. Recep'in ensesini okşadı.

«Ben fukaraya yardım etmesini severim, İrcep. Sen bu gece bana gel. Birlikte çıkar bi' yol arıyalım. Benim evi biliyorsun, değil mi?»

«Biliyorum, Hafız emmi». dedi Recep. Elini öptü : «Bana bu eyiliği eversen, ömrüm boyu kul, köle olurum sana».

«Üzme kendini İrcep. Her derdin bir dermanı vardır.

Arayıp bulmada iş. Bu gece bekliyorum seni. Hadi şimdi hoşça kal».



Arap Müezzin, gemici kahvesine girerken :

«Selâmın aleyküm». dedi ortaya.

Kapıya yakın oturan bir kaç gemici :

«Aleyküm selâm!» dediler. Kahvedekilerin çoğu farketmedi onun gelişini. Üç Reis'in çevresine kümelenmişlerdi. Tatlı bir muhabbet dinliyorlardı.

Arap Müezzin, topluluğa baktı. Ferhat Reis ordaydı. Arif kaptanla Yunus Reis de aralarındaydı. Arap Müezzin onlara yakın bir yere oturdu.

Ferhat Reis :

«Denizin içinde de ademoğlunun dostu düşmanı vardır». diye anlatıyordu. «Gözümle görmüşümdür bunu. Ahtapotla köpek balığı birinci düşmanıdır ademoğlunun... Maazallah... İnsanın deniz dibindeki dostu da yunus balığıdır. Fethiye'de başımdan geçenlerden sonra, yunus balığının yunus peygamberi yutacağını aklım almıyo' pek. Delikanlılığımda süngerciliğe merak sardırmıştım. Kaptanın biriyle Fethiye'ye sünger avına gitmiştik. Süngercilik çetin iş. Gençlik, cesaret ister. Belimden iple bağlı, on metre suya dalacaksın. Süngerler dipte kayalar üzerinde fundalığa benzer. Her sünger bi' kök fidan gibidir. Dik durur. Süngeri ilk saldırışta koparırsan koparırsın, koparamazsan yatar. Ondan sonra işin yoksa koparacağım diye uğraş».

Ferhat Reis, nargilesinin ateşini düzeltti. Marpucu ağzına soktu, tokurdattı.

«Güneşli bir gün», diye devam etti. «Sabahtan dalmaya başladık. Dalan, koskocaman bir kaç sünger dalıyla çıkıyordu yukarıya. Dalgıçlar keyiflerinden birbirleriyle şakalaşıyorlardı. Ben de kırk elli parça sünger yolmuştum. Bir sigara içimi dinlendikten sonra, yeniden suya daldım. İki kayalık üzerinde güzel gelişmiş bir sünger ormanı vardı. Kayaların arasından yeşil bir uçurum, dibe doğru iniyordu. Ben kayaların arasına varıp, süngerlere el atacağım sırada, kayanın altındaki uçu-

rumdan iri bir köpek balığı belirmez mi? Sünger ormanının sahibiymiş gibi, kıskanç, yırtıcı gözlerle bakıyordu bana».

Tayfalar burunlarını karıştırarak, dudaklarını yiyerek Ferhat Reis'i dinliyorlardı. Biri:

«Kaçsaydın bâri Ferhat Reis». dedi.

«Kaçamadım». dedi Ferhat Reis. «Kayaya yaslandım, kaldım. Dizlerimin bağı çözülmüştü. Köpek balığı kuyruğunu sağa sola oynatıyordu. Avu üzerine atılacağı sırada kaplan da kuyruğunu böyle oynatır, köpek balığı da. Belimdeki ipi sallayıp, tehlikeyi yukarıya haber vermeye bile mecâlim yoktu. Ha şimdi gelecek, bacağımı dişleyip koparacak, ha şimdi, diyordum. Göz göze bakışıp duruyorduk. Nasıl olsa beni haklıyacaktı. Üstünlüğünün keyfini sürüyordu canavar. İşte tam bu sırada, uçurumun üzerinde sağlı sollu iki gölge belirdi. Ne olduğunu anlamama fırsat kalmadan köpek balığına saldırdılar. Bir üçüncüsü de kuyruğundan dişledi canavarı. Aniden uçurumun yeşili kırmızıya boyandı. O zaman kendime geldim. Belimdeki ipe el attı, salladım. Hızla beni yukarı çektiler. Kayalıktan uzaklaşırken üç yunus balığının canavarı temizlediklerini gördüm».

Anlatılanı heyecanla dinliyen tayfalardan biri elini dizine vurdu:

«Ha gözünü sevdüğüm paluği». dedi. «Pazara mal götüriyken tevekkeli takanın sağından solundan hiç ayrılmazlar. Şimdi anladim hikmetini. Bizim için devriye gezeymişler denizde».

Gülüşmeler oldu.

Dinleyiciler arasında Tabak Ali:

«Zenaatım icabı, her mahlukatın derisini tabaklamışımdır». dedi. «Köpek paluğunun derisini de sokmuşum kireç havuzuna. Bakalım nasi' olacak. Ne var ki aylarca uğraştım, bi' şeye benzemedi. Zımpara kâğıdı gibi kurudi kaldi».

«Öyledir». diye doğruladı Ferhat Reis Tabak Ali'yi. Fethiye köylerinde marangozlar, köpek balığı derisini zımpara kâğıdı yerine kullanırlar».

Deminki tayfa başını kaşıdı.

«Yunus paluğu madem ki ademoğlunin dostudur, deysun

Ferhat Reis, neden yutmuş bizim Yunus peygamberi öyleyse?»

«Dedim ya, ben inanmıyorum o masala. Yunus balığı insanın dostudur. Onu yemez».

Arap Müezzin, sözün peygambere dayandığı bu anı kaçırmadı:

«Doğrudur». diye araya girdi. «Yunus balığı Benî ademin dostudur. Peygamber, Hazreti Yunusu her ne kadar yutmuşsa da dostluğundan yutmuştur. Eğer ki onu yemek için yutsaydı, Yunus Emre dedemiz:

Oltasın suya atan
Balık karnında yatan
Kıblesiz namaz kılan
Yunus Peygamber yatır
Bâki allahu.

diyebilir miydi? Balığın karnında rahat rahat yaşamış, namazını kılmış mubarek zat».

Arif Kaptan, Arap Müezzin'e sordu:

«Yunus Peygamber nasi' olmuş ta paluğun karnina düşmüş piley misun hikâyesini Hafız efendi?»

«Elbet biliyorum». dedi Arap Müezzin.

«Anlat yahu öyleyse».

Bu kez tayfalar Arap Müezzin'e döndüler.

Arap Müezzin, incil çevirisinden öğrendiği fıkraları kendine göre değiştirerek ellerini kollarını sallıyarak, anlatmaya başladı.

«Yunus Peygamber balıkçıydı». dedi. «Melek, koca kanatlarını çırparak peygamberlik müjdesini getirdiği gün de ağlarını suya atmaya hazırlanıyordu. Melek bağırdı: Ey Yunus! Ağlarını bırak, Tanrı buyuruyor. Git kavmini Ferîsilerin zülmünden kurtar!...»

«Ha kimmiş bu Ferusîler?» diye sordu Arif kaptan.

«Ferisîler çıfıtın koyusuymuş. Ticaret onların elinde, sarraflık onlarda. Soyar sovana çevirirlermiş milleti. Yunus, sudan çıkmış, yürümüş. Tanrısını seven ardımdan gelsin, demiş. Bir kaç balıkçı peşinden yürümüş. Kıyı boyunca rastladığı köye kasabaya uğrar, ümmetini hak yoluna çağırırmış».

«Allahümme salli alâ...» dedi Arif Kaptan. Ötekiler de

salâvat getirdiler. Arap Müezzin devam etti :

«İman edenler çoğalınca, Ferisîler, işlerini bozan Hazreti Yunus'u yakalamaya karar vermişler. Yolu üzerine pusu kurmuşlar. Hazreti Yunus'a tuzak malûm olmuş, kaldırmış kendini denize atmış. Hani ya yüzerek kaçıp kurtulmak istemiş. Ferisîler peşini bırakırlar mı? Kayıklara dolup ardına düşmüşler. Nerdeyse yetişip Hazreti Yunus'u yakalıyacaklarmış».

Tayfalar korkulu gözlerle Arap Müezzin'in ağzına bakıyorlardı. Arap Müezzin coşarak kollarını açtı :

«İşte tam bu sırada hak tarafından kocaman bir yunus balığı peydah olmuş. Kuyruk vurarak iki sandalı devirmiş, kendine yol açmış. Yunus Peygamber'in yanına varınca da kocaman ağzıyla yutuvermiş Hazreti. Sonra da sulara gömülmüş. Ferisîler, Yunus Peygamber'den kurtulduk diye sevinerek yerlerine dönmüşler. Balıksa onu karnında taşıyarak sahili selâmete ulaştırmış».

Alaycı tayfanın keyfinden gözleri süzülmüştü :

«Hay ağzını yediğim paluğu. Tahtelbahir misin be mübarek?» dedi. Tüm tayfalar kahkahayı bıraktılar.

Arif Reis gülmüyordu. Sakalını sıvazlıyordu.

«Vay götü boklu çıfıtlar, vay». dedi. «Tevekkeli alamanlar onları kazanda kaynatıp sabun yapmamış? Lâyıkmışlar buna».

Yunus Reis :

«Alamanın yaptığı da insanlığa yakışmaz kardeş». dedi. «Allahın yaratığı en şerefli mahluku sen al, sabun kazanına at. Reva değil bu».

Arap Müezzin dikildi :

«Ferisîler yarın buraya gelsinler, bakalım o zaman da böyle konuşur musun Yunus Reis?» dedi. «Belki sen daha kötüsünü yapmak istiyeceksin onlara».

Yunus Reis kaşlarını çattı :

«Ferisîler niye gelsin buraya Hafız efendi? Su mu çıkmış yerlerinde?»

Arap Müezzin, gözlerini esrarlı bir şekilde döndürerek başını salladı :

«Hökümatın kasabamıza kara papuru getireceğini duyma-

dınız mı?»

«He, duyduk». dedi Yunus Reis. «Getirsin varsın. Derya bize yeter».

Arap Müezzin, ayağının birini altına aldı, oturdu:

«Martukalarınıza, deryada taşıyacak mal bulursanız, iyi». dedi.

«Niye bulamıyacak mışız?»

«Istanbul'da kara papurunu görmüşsündür elbet. Bi' makina kaç lagon çeker ardı sıra, hatırla bi' hele».

«Bilmiyo'm».

«Kırk lagon çeker».

«Çekiyorsa ne oluyo'? Martukalar limanda yatıp yosun mu bağlıyo?»

Arap Müezzin eğildi:

«İşler senin bildiğin gibi değil, Yunus Reis. Kara papurunun demirden yolu döşendi mi, yabanın tüm Ferisîleri, madrabazları akın eder buraya».

«Eeeee?»

«Koca koca ambarlar kurarlar. Çarşıyı, pazarı haraca keserler. Zengini fukarayı, nâmerde muhtaç ederler. Az zamanda çevrenin malları, onların dükkânlarında, ambarlarında toplanır, mallarını da kendi adamlarına taşıtırlar. Siz gayri mal yükliyemezsiniz martukalarınıza. Kara papur hepsini ardına katar, götürür». Arap Müezzin, kaptanların yüzlerindeki endişe gölgesini farketti, keyifle arkasına yaslandı: «Çok değil, bir iki yıl sonra olacak bunlar. Ya burasını bırakıp gideceksiniz, nafakanızı başka diyarda arıyacaksınız; ya da Ferisîlere kul köle olacaksınız».

Reisleri bir korku almıştı. Tayfaların da suratları asılmıştı.

«Bu kara papur da nerden çıktı başımıza?» dedi Arif Reis. «Baksana işin içinde iş varmış. Bir de öğretmen, bet bereket gelecek bu yoldan kasabamıza diyor. Hay allah kahretsin. Nasıl etsek de kurtulsak bu belâdan?»

Arap Müezzin, Nalbur'un kendinden önce buraya adam gönderdiğine mim koyarak başını salladı:

«Geçenlerde bi' gece, allah hayırlara tebdil etsin, tuhaf

bir ürya görmüştüm. Beyaz sakallı, mubarek bir zat karşıma çıktı. Başında kavuğu, elinde keşkülü, Hızır reis'miş meğer. Mubarek zat 'Bizim denizci tayfası korkmasınlar,' dedi, 'demir kuyruklu ejderhayı bir ceviz dalıyla da tepeliyebilirler', dedi. Hızır Reis kurtuluş yolunu size gösterdi».

Reisler, 'nasıl?' der gibi Arap Müezzin'e baktılar. Arap Müezzin bir gözünü kırptı, şeytanca gülümsedi

«Müezzinoğlu Cevizli Bahçe'de oturur Arif Reis, öyle değil mi?» dedi.

«Evet, evet». dedi. «Kasabayı kara papurdan kurtarırsa o kurtarır».

«Doğru». dedi Yunus Reis. «Büyüklerimiz onun hatırını sayarlar. Gidelim kapısına yakaralım. Kara papur, senin için de, bizim için de hayırlı olmıyacak. deyelim. Ferisîler gelirlerse biz gibi seni de batırır, diyelim. Araya gir de, hökümatımız başka yana götürsün kara papuru, diyelim. Hep birlikte gideriz, değil mi Ferhat Reis?»

Şimdiye dek söylenenleri, konuşmaya katılmadan dinliyen Ferhat Kaptan, temkinle kaşıdı çenesini. Bu işe bulaşmak istemiyordu.

Benim yüzüm yok Müezzinoğlu'na». dedi. «Navlunu arttırmanın benden geldiğini biliyor. Yapacağı varsa yapmaz. Siz Arif Reis'le birlikte gidin, hepimiz için konuşun, daha iyi».

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Hacı Kadir'in karıları düğün hazırlıklarını kuşluk zamanına dek ancak bitirdiler. Fatma bile ortaklarının güzellik yarışına kendini kaptırmaktan alamamıştı. Dün evin içerisi şekerci Abdülkâdir'in şeker kaynattığı dükkânı gibi yanık şeker kokmuştu. Oysa hepsi de odalarında, yüzlerine ağda tuttuklarını ötekilerden gizlediğini sanıyordu.

Bu sabah Hacı Kadir'i uğurladıktan sonra kadınlar gene odalarına kapandılar, yeni diktirdikleri ropları giymeye, süslenmeye başladılar. Arada bir Fatma'nın 'Çabuk tutun elinizi kızlar! Geç kalırsak ayıp olur!' diye pencereden bağırdığı duyuluyordu.

Nazife'nin keyfi pek yerindeydi. Türkünün birini bırakıyor, birine başlıyordu. Hacı Kadir, bugün kızın evde yalnız kalacağını biliyordu. Fırsatı kaçırmıyacaktı herhalde. Bir ara, Hatice'nin de kendisi gibi türkü söylediğini duyunca, nispet veren çıngıraklı bir kahkaha kopardı. Hatice, Kevser'in yukarda yalandan hasta yattığını, Ahmet'in aşağıdaki ahırda geceden beri Kevser'le yalnız kalacağı zamanı beklediğini bildiği halde, az kalsın pencereyi açıp Nazife'yle bir ağız kavgasına tutuşacaktı.

Fatma, hazırlığını bitirdikten sonra Kevser'e :

«Acıkırsan, bizi beklemezsin kızım». dedi. «Böğrünün sancısı nasıl?»

Kevser, güç soluk alırmış gibi kesik kesik karşılık verdi :

«Biraz daha iyicene ya, soluğumu alamıyo'm, bıçak gibi saplıyo' sancı».

«Geçecek». dedi Fatma, Kevser'in başını okşadı. «Akşama bi' şeyciğin kalmıyacak. Tuğlanın birini de mangalın üzerine ko'dum. Karnındaki soğuyunca, onunla değiştirirsin».

«Olur abla!...»

«Mangal hayatta, kapının yanında. Uyur kalırsın, bi' kıvılcım sıçrayıverir üzerine diye içeri almadım mangalı».

«Sağol abla!»

«Hadi allahaısmarladık kızım».

«Güle güle abla».

Fatma, havuzun başından bağırıp çağırdıysa da, ortaklarını bir saatten önce toplıyamadı. En son Hatice indi aşağıya. Birbirleriyle çekişmesinler diye, Fatma üç ortağına da aynı renkte, aynı biçimde elbiseler diktirmişti. Mantoları, eşarpları bile bir örnekti. Gene de Nazife'yle Hatice, birbirlerini hasetli bakışlarla süzdüler. Üzerlerinde bir fazlalık arandılar. Hatice, Nazife'nin boynundaki incileri kıskandı, Nazife de Hatice'nin küpelerine tutuldu. Düzgün, allık sürmede hiç biri ötekini bastıramamıştı.

Fatma, ortaklarının giyinişlerini, süslenmelerini pek beğendi :

«Hele şükür, toplanabildiniz reziller». dedi. «Neyse, oğraştığınıza değmiş. Hepinizde bi' biçim su olmuşsunuz. Hacı

Kadir görmeliydi sizi. Hadin yörüyün. Gidelim, geç kalacağız».

Nazife'yle Ayşe:

«Gidelim abla!...» dediler. Hatice, Ahmet'e duyurmak için sesini yükselterek:

«Ne zaman döneriz abla?» diye sordu.

«Üç dört saat eğleniriz elbet. Önce Yumurtacılara gideceğiz. Ordan bizi kız evine götürecekler. Boya eğlencesi var. En az üç saat sürer».

«Üç dört saat kalacağız madem», diye bağırdı Hatice «yanımıza yiyecek çerez bi' şey alalım, acıkırız».

Fatma çantasını gösterdi:

«Ben aldım. Hepimize yeter».

Nazife, inci gerdanlığıyla oynıyarak:

«Gülsüm'e yiyecek bıraksaydın!» dedi.

«Hadiii... Çeneyi bırakın da, yürüyün gayri. Bana kıl mı öğreteceksiniz bu yaştan sonra. Dolap yiyecek dolu. 'Acıkırsan bizi bekleme, karnını doyur!' dedim kıza».

Fatma, kapıya doğru yürüdü. Bismillâh! deyip sağ ayağıyla kapıdan çıktı. Ortakları da besmele çekerek peşisıra onu izlediler.

Belediye dairesinin önünden geçerlerken, Hacı Kadir pencereden onları gördü, gülümsedi. Kart tavuklara bakındı hele... Ne de süslenmişlerdi. İmanı yoklardan bir kupa su istesen üşenirlerdi. Ama düğün dedin mi topukları kıçlarını döğerek koşarlardı. Düğün evi cehennemin bir ucunda olsa giderlerdi. Oh oh... Koca kümes şimdi taze pilice kalmıştı he? Gidip başından bir iki tüy yolmalıydı.

Hacı Kadir, karılarını gözleriyle yolun dönemecine dek izledi. Sonra masa başında çalışan encümen üyelerine döndü:

«Mazbatanın sonunu siz bağlayıverin gayri Hulusu Efendi. Sıcak iyice bastırdı. Hasradım(*) dilim damağıma yapıştı».

Hulusi Efendi, dilini dudaklarıyla ezerek yazmasına devam etti:

İki satır kaldı, bitiyor Hacı Kadir. O kadan hasradıysan

(*) Hasramak: Susamak.

dolaptan şarap şülahisini çıkarıver sevabına. Biz de ıslıyalım ağzımızı».

«Kötü alıştınız ya, durun bakalım. Bi' şey değil, görenler Belediyeyi de kendi şarapçı dükkânına benzetti Hacı Kadir diyecekler. O zaman ayıkla pirincin taşını».

Hacı Kadir'in şarap sürahisini çıkardığını görünce Ramiz de, Hulusi de, dudaklarını yaladılar.

«Deminden beri ha neye çıkarmazsın şu mubareği Hacı Kadir?» dedi Ramiz efendi. «Kafamızın çarkları yağlansaydı, ha bu kadar uzamazdı bu mazbata».

Ramiz, Hacı Kadir'in elinden sürahiyi saygıyla aldı, masanın üzerindeki su bardaklarını doldurdu:

«Birisi yanılıp ta Reisimize dil uzattı mı, yandı. İlkin pen dağatucuğum çenesini... Buyur Reis bey!...» dedi, dolu bardağı Hacı Kadir'e uzattı. Ötekini de Hulusi Efendiye verdi. «Kalanuni de ben temizliyeceğum».

«Aslan payını gene kendine aldın, seni bilmiş seni» dedi Hulusi efendi.

Hacı Kadir'le Hulusi Efendi bardakları diktiler, Ramiz de sürahiyle içti.

Encümen üyesi Hulusi Efendi, bardağı bitirince dilini şaklattı:

«Hey mubarek be!...» dedi, «Hacı Kadir, şarabının emsali yoktur dünyada. İçer içmez kan olup akıyor billâhi damarlarda. Gözlerime fer geldi ossaat. Mazbatayı şimdi bitiririm Hacı Kadir, hiç merak etme». Kâğıdı eline aldı, salladı: «Müezzinoğlu'nun Cevizli Bahçe'sini bu mazbata kurtaracak Hacı Kadir. Esbabı mucibesini dört başı mâmur yazdım. Dinle bak: 'Demiryolu mutlaka buradan geçecekse, kasabamızın başka bir yere nakli için hükümetimizin gerekli kararları almasını, bu fakir halka yardım elini uzatmasını...' Nasıl? İyi döktürmüş müyüm?»

Hacı Kadir'in gözleri yumuştu:

«Lay Hulusi, endazeyi iyice kaçırmışsın sen. Koskoca kasaba bir yerden bir yere nasıl taşınır herif?»

Hulusi de güldü; parmağını şakağına dayadı:

«Tamam... Koca kasaba taşınamaz madem, Cevizli Bah-

çe de yerinde kalır Hacı Kadir».

«Hesabın iyi ya, bakalım yukarının hesabına uyacak mı?»

«Yukarsını da Müezzinoğlu ,düşünsün, Hacı Kadir. Bizim borumuz belediye sınırlarında öter».



Sokak kapısının küt! diye çekildiğini duyan Kevser, yataktan fırladı, geceliğini sırtından attı. Hatice'nin verdiği dantelli ipek kombinezonu geçirdi sırtına. Aynanın önüne oturdu. Askılarını omuzundan ilmik yaptıysa da kombinezon gene bol geliyordu. Dantelli yeşil kombinezon içinde, beyaz omuzları yasemin çiçeği gibi terü taze görünüyordu.

Kevser, hızla saçını başını düzeltmeye başladı. Kulağı merdivendeydi. Nerdeyse Ahmet, gizlendiği yerden çıkıp yanına gelecekti. Yüreği küt küt atıyordu. Ne zamandır gece yatağa girince hayal ettiği an, işte gelip çatmıştı. Hırpalanmak, okşanmak istiyen vücudunu, gene ürpermeler sarmıştı. İçine hoş bir eziklik düşmüştü. Dudakları ıslanmıştı. Ahmet eğlenmese, gelseydi de, boynuna atılıverseydi, öpü öpüverseydi.

Ama, Ahmet'in merdivenleri ikişer ikişer atlayarak geldiğini duyunca hızla çekildi aynanın önünden. Bilmediği bir korku kaplayıvermişti yüreğini. Bir yerlere kaçmak, saklanmak istiyordu. Odanın bir köşesine attı kendini, duvara yaslandı. Yüreği, göğsünü delip, dışarı çıkacaktı sanki. Kollarını göğsünde kavuşturdu, gözlerini kapıya dikti.

Ahmet, fırtına gibi itti kapıyı. Kapının kanadı duvara çarptı. Bir an eşikte dikildi Ahmet. Yüzü kıpkırmızıydı. Analığının ahıra getirdiği şarap kor olmuş, damarlarında dolaşıyordu. Göğsü, bağrı açıktı.

Göz göze geldiler. Kevser'in gözleri yarı korku, yarı istekle bakıyordu. Ahmet'in bakışları Kevser'in bacaklarında, baldırlarında, yarı çıplak göğsünde, beyaz omuzlarında dolaştı. Yutkundu. Gözlerinin parıltısı bir hoş oldu. Kevser, bu bakışlardan utandı, ellerini çıplak omuzlarına götürüp büzüldü.

Ahmet birden atıldı, Kevser'i çıplak kollarından yakaladı, göğsüne çekti, sımsıkı sarıldı. Kevser, tıkanacak gibi solu-

du. Her yanı titriyordu. Ahmet'in parmaklarından erkek gücü etlerine gömülmüştü. Kemikleri birbirine geçiyordu. Sıcak dudakları ağzını örtünce Kevser, bırakıverdi kendini.

Hacı Kadir, Belediye mühürünü yaladı, mazbatanın altına bastı, üzerini imzaladı.

«Tamam!» dedi, mazbatayı encümen üyesi Hulusi Efendiye uzattı: «Al şunu bir zarfa koy, Müezzinoğlu'na götür! Çok çok selâm et. 'Hacı Kadir niye kendi getirmedi?' derse, ishale tutulmuş, helâdan çıkamıyor dersin».

«Sen niye kendin götürmüyorsun Hacı Kadir? Bütün kasaba ileri gelenleri, bu gece Cevizli Bahçe'ye davetli... Böyle davet kaçırılır mı?»

Hacı Kadir, mendiliyle yüzünün terini sildi.

«Onca memurun, efendinin arasında neylerim ben Hulusi Efendi? Kaymakam konuşurkana lugat paralıyo'. Bi' tek lâfını anlamıyorum. Üstelik bi' de belediyeden imtihana kalkarsa, ben onca kişinin içinde? İki paralık olmaz mıyım? O zaman yer yarılsın, gir içine daha iyi».

Hulusi Efendi, mazbatayı katladı, damgalı zarfa koydu, tutkalını diliyle ıslattı:

«De canım», dedi, yere tükürdü, zarfı kapıyarak: «Kimin kimden fazla bildiği var Hacı Kadir? Al birini, vur birine. Herkesi bir masanın başına oturtmuşlar. Farklı olan masalar, başında oturanlar değil. Cevizli Bahçe'de kafalar bir kez dumanlandı mı, kimsenin kimseden farkı kalmaz. Kaymakam bakarsın, nüfus kâtibiyle sarmaşır, öpüşür. Boşuna büyütüyo'sun gözünde kıravatlıları Hacı Kadir».

Hacı Kadir, başını salladı:

«Belki dediğin gibidir ya, sen beni bırak Hulusi Efendi. Yüreğim oynamış bi' kez benim. Kuşkulu yürek, eğlentinin keyfini çıkaramaz. Siz gençsiniz, Ramiz'le birlikte gidin, eğlenin benim yerime de. Ben varıp evden şarap göndereyim Müezzinoğlu'na». Gülümsedi, daha sabahtan göndermişti şarapları.

Ramiz yutkundu:

«Senin o eski şaraptan gönder allahasen İreis. Yeni şaraptan iki kupa içeceğune, eskisinden bir kupa iç taha iyi».

Haci Kadir'in gözleri yumuştu:

«Hatırlı kimseler için sakladığım en eski şaraptan göndereceğim bu gece. İçen, Gülbucağı'nın kart tavuklarını bülüç sansın. Hadin hoşça kalın».

«Güle güle irreisim».

Hacı Kadir merdivenleri indi. Belediyenin çıkış kapısında nöbet tutan etfaiye eri, askerce selâmladı kendisini. Hacı Kadir, eliyle karşılık verdi. Belediye Reisi olalı beri, en hoşuna giden şeylerden biri, büyük kapıdan girer çıkarken, böyle selâmlanmasıydı. Nesi kötüydü zaten Belediye Reisliğinin? Kandiline yeniden yağ konmuş gibi parlıyordu insanın talihi. Çarşıda el üstündeydin. Kaymakamdan ileri tutuyorlardı hatırını. Mallarına ortak etmişlerdi sanki kendisini. Alış verişte kimseye para kabul ettiremiyordu. Dünya hep böyle gitse ne iyiydi. Adam sende... Gitmezse gitmesin. Üç gün beylik, beyliktir. Hazreti Süleymana kalmamıştı bu dünya, Hacı Kadir'e mi kalacak? Zamanın keyfini sürmeye bakmalıydı. Bugünkü fırsat bir taha geçmezdi ele. Birden Kevser hatırına düştü. Amanin... Tek başınaydı şimdi Kevser evde. İşte yeni bir fırsat daha. Karıları da, komşuları da, hep düğündeydiler. Rahat rahat kümese girer, başının tüyünü yolabilirdi pilicin. Canı yansa, bağırsa da kimse duymazdı. Acep karşı gelir miydi ki? Yok canım... Hacı Kadir, ne mal olduğunu karı milletinin gözünden anlardı. Kız sevilmeye dünden hazırdı. Oh... Üç dört saatlik bir zaman vardı önünde. Doya doya koklayabilirdi gonca gülü. Erkek olan, bu kadar zamanda, üç gerdeğin hakkından gelirdi.

Eve giden yola sapacağı sırada geri döndü. Boş elle, eve gelen ere, karısı bile yüz vermezdi. Çarşıdan çerez merez, kızın hoşuna gidecek eşarp, tarak, incik, boncuk almalıydı.

★

Hacı Kadir, çarşıda, Yumurtacıların evinden gelen kız evinde boyaya giden düğün alayıyla karşılaştı. Bir kenara çekildi.

Kadınlar başlarına pullu çatkılarını örtmüşlerdi. Al, yeşil, mor, kadife şalvarlar, kalçaların yuvarlaklığını daha diri, daha oynak biçime sokuyordu. Alaydan caddeye, esans karışık bir dişi ten kokusu yayılıyordu. Kızların gözü, kaldırıma dizilmiş erkeklerdeydi. Arada sırada birbirlerini dürtüp fıkırdaşıyorlardı. Çocuklar, analarının, ablalarının ellerinden tutmuşlardı. Şişirgen düdüklerini üflüyor, zırıldatıyorlardı. Dükkânların kapısına çıkan erkekler, önlerinden geçen kadınları, tutkun bakışlarla seyrediyorlardı. Bazı delikanlılar, kaldırım boyunca yürüyerek bir genç kız topluluğunun peşinden gidiyorlardı. Boya alayı, Kışla Mahallesine dek bir aşk kervanı gibi ağır ağır, koku ve şehvet saçarak ilerledi. Muhtarın büyük avlu kapısında arnavut kızları gelenleri karşıladılar.

Avlu birden çiçek tarlası gibi donandı, kadın kahkahasıyla doldu, taştı. Avlunun yüksek yerinde her yandan canlı her yandan taşkın bir cıvıltı vardı. Burada kızlar için sıra yapmışlardı. En oynak şalvarlar, en iç gıcıklayıcı yazmalar burada toplanmıştı. Kızlar oradan oraya koşuşuyorlar, kahkaha üzerine kahkaha atıyorlardı.

Oğlan evinden gelen alayın kuyruğu da avluda çöreklendikten sonra, evin kapısı açıldı, iki kadının arasında muhtarın kızı Nadire göründü. Nadire'ye mavi ipekliden bir tuvalet giydirmişlerdi. Saçlarını tarayıp omuzlarına dökmüşler, başını bir kurdeleyle sıkmışlardı. Boyalar yüzünün solgunluğunu, gözlerinin kızarıklığını gizliyememişti.

Gelin ağır ağır merdivenleri inerken bir el şakırdısıdır koptu. Gelinin ardından iki kadın geliyordu. Birinin elinde bir gümüş çanak, ötekinin elinde sırma işlemeli bir küçük yastık vardı.

Kalabalık yarıldı. Gelini salına salına oğlan tarafına ayrılan yere doğru götürdüler. O anda kızların setteki sırasından bir türkü yükseldi :

Mavili mavili sarı kız
Muhtarların Nadire kız.

Gelini kolundan tutup götürenler, oğlan tarafının kümelendiği yerde durdular. Şilteyi taşıyan kadın, gelinin başına boyayı kimin koyacağını sordu. Damadın halasını gösterdiler. Yenge

kadın, şilteyi halanın ayakları dibine yerleştirdi. Hala ellisini aşkın, fakat mihrabı yerinde, gösterişli bir kadındı. Gerdanına burma inciler takmayı ihmal etmemişti. Onurlu bir oturuşu vardı.

Nadire'yi getirdiler, halanın önündeki yastığa diz çöktürdüler. Gümüş çanak içinde karılmış kınayı taşıyan öteki kadın da geldi, halanın önünde durdu. Çanağı saygılı ellerle tutuyordu.

Genç kızlar türkülerine devam ediyorlardı :

Aman aman anari
Yangunu Osmanın yâri

Kızlardan bazıları Osman'ın yâri yerine 'Recepin yâri' demişler, birbirlerini dürtüklüyerek gülüşmüşlerdi. Ama herkes boya törenini ilgi ile izlediğinden bunun farkına varmamıştı.

Hala, elini kınayla kirletmek istemedi. Bu işi başkasına gördürmek için çevresine bakındı. Hacı Kadir'in karıları çepçevre yanına sıralanmışlardı. Fatma, emmi kızıydı, yabancı sayılmazdı.

«Kız Fatma!...» dedi hala «Burada ailemizin en ulusu sensin. Üstelik Belediye İreisi karısısın. Sen çalıver boyayı».

Fatma, emmi kızı Ülfet'in kendinden iki yıl önce çarşafa büründüğünü biliyordu. Yaşını küçük göstermesine içerlemekle birlikte, Belediye Reisi karısı olmak, kendisine saygıda bulunmasından ziyadesiyle gururlandı, nazlanmadan kalktı. Gümüş çanaktan bir avuç kına aldı, gelinin başına koydu. Demin gelini getiren kadınlardan biri, Nadire'ye bir çatkı örttü, elinden tuttu, kaldırdı.

Nadire, başına kınayı koyan Fatma'dan başlıyarak, sırasıyla halanın oğlan tarafından gelmiş öteki kadınların ellerini öptü. Sonra anasının, akrabalarının ellerini öpmeye gitti.

Şimdi avlunun göbeği boşaltılmış, kızlar ortaya çıkmış, topuk vurarak nirinay oynuyorlardı.

★

Ahmet'in, aşağıdan tepsi içinde getirdiği yiyecekleri, yatağın ortasına koymuşlardı. Kevser'le kucak kucağaydılar. Aynı

kadehten içiyorlardı. İkisinin de yüzleri alev alevdi. Kevser şimdi Ahmet'in göğsüne yarı çıplak yaslanmaktan utanmıyordu. Ahmet'in, her şarap yudumundan sonra, meydana kalan yerlerini öpmesinden haz duyuyor, kadınca cilveler yapıyordu.

«Biliyo'musun?» dedi Ahmet «Yumurtacıların düğünü az daha gecikse, hasretliğinden deli olacaktım. Aklımda kıymıktın. Adın dilimden düşmüyordu. Hesap defterlerinin üzerini, duvarları, adınla donattım tekmil. Sabah gözümü açtım mı, ilk okuduğum, duvarda yazılı adındı».

Kevser, boynunu öptü Ahmet'in :

«Ben de hep seni düşünürdüm Ahmet'im. Kitaplarının arasında bi' küçük resmini bulduydum. Öpe öpe eskittim resmini».

Ahmet, Kevser'i ağzından öptü :

«Bana bak!» dedi «Bi' ara kaçalım da, fotoğrafçı Fahri'ye gidelim. Bi' resmini çektirelim. Resimde olsun yüzünü göremezsem, aklımı oynadırım Taştepe'de».

Kevser, dargın dargın dudaklarını şişirdi :

«Sen gene gidecek misin oraya?» Boynuna asıldı delikanlının. «Dünyada bırakmam, ben senin karınım gayri».

Ahmet, Kevser'in ötesini berisin mıncıkladı. Şeytan şeytan oynattı gözlerini :

«Seni deneyim diye mahsustan öyle söyledim. Kim bırakır da gider körpecik karısını? Anamgil, düşünüp bi, çare bulsunlar, değil mi ya?» Kevser'i kollarıyla sardı. «Körpecik karım benim. Kurban olsun sana Ahmet». Öpüştüler. Ahmet, Kevser'i kolları arasında tutarak kabardı : «Biliyo'musun?» dedi, «Sana bi' türkü yaktım ben».

Kevser'in gözleri parladı :

«Yok be?» dedi «Becerebildin mi bâri?»

Ahmet kasıldı :

«Becerebildim de söz mü? Saçından tırnağına dek, her yanını soktum türküme. Saniye için yakılan türkü, bunun yanında keş(*) kadan yavan kalır».

(*) Keş: Bir çeşit yağsız çökelek.

«Bi' çağar da göreyim, bakalım, nasılmış? Makamı ne gibi?»

«Saniyeninki gibi».

Kevser, fırladı kalktı ayağa. Üzerindeki kombinezonu sıyırdı, attı:

«Hadi bakalım. Sen türkümü söyle, ben de oynuyayım».

Ahmet öksürdü, boğazını temizledi:

Kalk gidelim Kevser'im dağa üzüme.
Üzüm değil meramım yeşil gözüne

Kevser'in çıplak vücudu yeniden kanını ateşlemişti, sesi pürüzlü çıkıyordu Ahmet'in. Türkünün beytinden sonra gelen niri niri nirinay'larda Kevser parmaklarını şıkırdatıyor, kalça kırıp göbek atıyordu. Gülbucağı'nda Saniye'den Güllü'den kaptığı oyunlara, şarabın taşkınlığını, beğenilmenin şımarıklığını katıyordu.

Kalk gidelim Kevser'im çine maçine
Maçin değil meramım sırma saçına.

Kevser, türküye uyarak oynarken, vücudunun adı geçen bölümüyle, dişiliğinin sıcak diriliğini beyitlere katıyordu. Kevser'in coşkunluğu, hayasızlığı Ahmet'e de bulaşmıştı. Türküsüne soktuğu en açık seçik sözleri söylemekten çekinmiyordu. Beyitler omuzdan aşağı kaydıkça, ikisinin de heyecanı artıyordu.

Kalk gidelim Kevser'im dağa sülüne
Sülün değil meramım ince beline

Türkü de, oyun da yarıda kaldı. Ahmet, birden Kevser'in ince beline doladı kollarını, yatağın içindeki tepsiyi ayağıyla tekmeledi.

★

Hacı Kadir, sokak kapısını gürültü etmeden açtı. Kapının üst yanından sarkan zili, çıngırdatmadan içeri girdi. Elinde paketler, durdu, avluya baktı. Kız görünürlerde yoktu. Ya mutfakta birşeyler tıkınıyor, ya da odasına çıkmış, kıç şişiriyordu.

Ayaklarının ucuna basa basa mutfağa doğru yürüdü. Mut-

fağın kapısı açıktı. İçerden ayak sesine komşunun sarı kedisi fırladı, Hacı Kadir'i ürküttü. İhtiyar, üç dört adım ilerde durup, kendisine bakarak yalanan kediye gülümsedi. Hay dürzü hay... O da fırsat düşkünüydü kendisi gibi.

Demek Kevser yukardaydı. Gözlerini üst katın camlarına kaldırdı. Camlar örtülüydü. Birden kapı açılıp, karşısında kendini görünce, kim bilir nasıl ürkecekti kız. Ama yoo... Kapıyı usulca açmalıydı. Uyuyorsa kızı korkuturdu. Korku iyi şey değildi. Keyfi keserdi. Kız uyurken soyunup yanına uzanırsa, iş daha bir tatlı olurdu. Amanin... O tombul vücudu öpüp okşarken, uyanması ne tatlı olacaktı kimbilir?

Hacı Kadir, omuzlarını başına doğru kaldırarak kıs kıs güldü. Kız uyanınca yemişleri ona avucuyla, kuzu besler gibi yedirecekti. Boncukları eliyle takacaktı gerdanına. Kim bilir haspa sevincinden nasıl sarılacaktı boynuna?

Merdivenleri, kedi gibi hilekâr, sessiz tırmandı. Hayatta mangal üzerindeki çaydanlığın çızıltısından başka ses duyulmuyordu. Çaydanlık küle sürülmüştü. Sacayağının üzerinde bir dilim ekmek, yanmış, kömür olmuştu. Ortalık yanık ekmek kokuyordu.

Hacı Kadir usul usul kapıya yaklaştı.

Odadan iniltiye benzer bir ses değdi kulağına. Ardından derin bir soluyuş duydu:

«Aş aman!»

Kıs hasta mıydı yoksa sahiden de? Kapının anahtar deliğine gözünü uydurdu, baktı. Yıldırım çarpmış gibi sarsıldı bir kez. Gözlerine inanamıyordu. Anahtarın küçük deliğine, aklının ucundan bile geçirmediği, o sevda tablosu nasıl da sığmıştı?

Kızın:

«Bittim Ahmet'im!» diye sevdalı sesi, Hacı Kadir'i birden kuduz köpeğe döndürdü. Kızgınlıkla öcalma duyguları Hacı Kadir'i avucuna aldı. Göz açıp kapıyacak bir zaman içinde, çaydanlığın üzerindeki havlu parçasıyla, kızgın sacayağını kavramasıyla odaya girmesi, sacayağını Ahmet'in hazla ürperen çıplak kıçına yapıştırması bir oldu.

«Vay anam, yandım!» diye avaz avaz bağırarak fırladı, kalktı Ahmet, Kevser'in üzerinden. Bereket can havliyle Ah-

met, Hacı Kadir'e çarptı da, ihtiyar bir yana, sacayağı bir yana yuvarlandılar. Yoksa, o kükreyişle Hacı Kadir, Kevser'in çıplak budunu da sağlam bırakmıyacaktı.

İki çıplak âşık, bu fırsatatn faydalandılar, çamaşırlarını kapıp düşe kalka merdivenden aşağı indiler.

Hacı Kadir, hem yerde debeleniyor, hem de kaçanların ardı sıra ağzına gelen küfürleri yağdırıyordu.

ONİKİNCİ BÖLÜM

Tekel bayii Mehmet, eğriti olarak oturduğu kuyunun taşından kalktı :

«Eh». dedi «Ben gideyim gayri Saniye. Sen de geç kalma. Cevizli Bahçe'ye ne kadar erken gidersen, o kadar iyi olur. Amanin, ayağını öpeyim Saniye'ciğim, hiçbirşey kaçmasın bu gece gözünden. Konuşulanların bir tek sözünü bile ıska geçme! Hacı Raif, laport istiyor benden yarın».

Saniye'nin mantosu sırtındaydı. Tekel bayiinin getirdiği rakı, şarap şişeleriyle dolu sepeti güvenle kavradı, koluna astı.

«Merak etme aslanım sen». dedi «Yarın sabah boş şişeleri almaya geldiğinde, gördüklerimi duyduklarımı tekmil anlatırım sana. Hacı Raif'e selâm et! Gözümden birşey kaçmaz, meraklanmasın». Sepeti salladı. «Şunları içeri koyayım, geciktim. Çalgıcılara uğramam lâzım».

«Cevizli Bahçe'deki toplantıya çok önem veriyor Hacı Raif. İyi bir laport çıkarırsak, ikimizi de ihya eder. Kurbanın olayım Saniye'm, sen bilirsin gayri».

«Merak etme dedik ya».

Saniye mutfağa, Mehmet kapıya doğru yürüdüler.

«Hadi hoşça kal!» dedi Mehmet, ama, lâfı ağzına tıkıldı kaldı. Kapı hızla döğülmeye başlamıştı. Telâşlı, korkak, sabırsız bir vuruştu bu. Mehmet'le Saniye, bir an birbirlerine bakıştılar. Saniye bir tek kelime konuşmadan sepeti yere bıraktı, ayaklarının ucunda uçar gibi koşarak geldi, Mehmet'i kolundan tuttu, sürüdü, avludaki ayakyoluna tıktı. Sonra kapıya doğru yürüyerek seslendi :

«Kim o?»

Dışardan bir erkek, bir kadın sesi, telâşla birbirine karıştı :

«Aç Saniye abla!»

«... aç biziz».

Saniye, sesleri tanıyamadı. Kapıya doğru yaklaştı, anahtar deliğine gözünü uydurdu, baktı, göremedi :

«Siz kimsiniz?»

Erkek sesi :

«Benim, ben, Saniye abla, Hacı Kadir'in oğlu Ahmet. Aman deyim çabuk aç kapıyı!»

Saniye'nin kuşku ile çatılan kaşları çözüldü. Kapının sürmesini çekti.

«Güpe gündüz, korkmadan nasıl geldin buraya Ahmet?» dedi, kapıyı açtı.

Ahmet'le Kevser, biri peşlerinden kovalıyormuş gibi, korkuyla daldılar içeri. Saniye onların kılıklarını, telâşlı hallerini görünce, başlarından birşeyler geçtiğini anladı, merakla sordu :

«N'oldu size? Bu haliniz ne böyle?»

«Soru suali bırak da Saniye abla, kapının demirini sür eyicene». dedi Ahmet. «Bunak belki peşimize düşmüştür. Canımız burnumuzdan çıkacak nerdeyse. Rahat bir soluk alalım. Of, amanin, bi' de acıyo' ki meret».

Saniye kapıyı örttü, demirini sürdü :

«Meraklandım basbayağı Ahmet, ne var, n'oldu, söylesene?»

Ahmet kısaca olan biteni anlattı. Sonra yüzünü buruşturarak, yarasına değen pantalonunu çekiştirdi :

«Ah namussuz», dedi «tam da buldun dağlıyacak yeri. Nası' oturacağım, nası' yatacağım ben şimdi?» Kevser'in çocuksu gülüşü gözüne ilişti, parlayıverdi : «Kız ne gülüyorsun öyle, soytarı gibi karşımda? O kızgın demirle senin budunu da dağlamalıydı da, bakalım gülebilir miydin? Vaş anam... Amma da acıyo' be! Saniye abla, yanık yarasına bi' ilâç biliyor musun? Öleceğim acısından».

Ahmet'in alnından ter boşanıyordu. Saniye, bir Ahmet'e, bir helâya baktı :

«Salça iyi gelir yanığa, ateşini alır». dedi. «Zeytinyağı da yumuşatır. Hacı Kadir, neylen dağladı budunu ki, durmadan of çekiyorsun?»

«Bilir miyim? Mangalın üzerinde saçayağı vardı, ekmek kızartmıştık. Allah bilir onu yapıştırdı buduma».

Saniye, kendini tutumadı, gülmeye başladı :

«Kızgın saçayağınla he? Bak şuna, zoru neymiş bunağın?»

Ahmet, alnındaki terleri sildi.

«Bizden tedbirsizlik oldu ya, neyse. Kim umar gün ortasında, iş zamanı, ihtiyarın Belediyeyi bırakıp eve geleceği? Kapıyı bacayı kilitlesek iyiymiş ya, oldu işte».

Ahmet durdu, Kevser'le bakıştılar. Kız utançla başını eğdi. Kızın utangaçlığı, Ahmet'e de bulaştı.

Saniye onların suçlu duruşuna bakarak eğlendi :

«Bi' halt mı ediyo'dunuz yoksa sıkılmadan?»

Ahmet, başını daha da eğerek salladı.

«Korkarım sevişirken üzerinize vardı Hacı Kadir?» dedi Saniye.

Ahmet, büsbütün eğdi başını.

«Cinleri tepesine çıkınca da yaptı yapacağını ihtiyar, değil mi? Aman ne iyi olmuş...» Saniye makaraları bıraktı.

Ahmet bu gülüşten cesaretlendi :

«Güllü ablanın öğüdünü tuttuk işte Saniye abla. Bunun ayıp neresinde? Bizi eversinler diye, yedik o naneyi».

«Buraya nasıl geldiniz peki, bu kılık kıyafetle?»

«İhtiyarın elinden kurtulunca, kendimizi dar attık sokağa, Saniye abla. Kaçarkana da, anca bu kadar giyinebildik. Buraya gelmeden, Güllü ablaya uğradık ya, kapı duvardı».

Sniye, Güllü'nün adını duyunca toparlandı. Gülüp eğlenmenin sırası mıydı? Cevizli Bahçe'ye geç kalacaktı.

«Hele gelin içeriye bakalım». dedi Saniye. «Size bir yer göstereyim, beni Cevizli Bahçe'den bekliyorlar». Mutfak kapısını açtı : «Şuraya girin hele! Sen minderin üzerine uzanır yatarsın Ahmet, Kevser de yarana salça sürer. Salça çanağı aha,

şu tel dolabında. Zeytinyağı da şurada bak, şişe içinde. Salçayı bolcana sür Kevser, üzerine şişeden yağ damlat, sonra temiz bir bezle ört. Ben kapıyı üzerinizden kilitlerim. Korkmayın, kimse bulamaz sizi burda».

Ahmet, oflıyarak mindere uzandı.

«Eksik olma Saniye abla».

Saniye kapıyı örttü, anahtarını çevirdi, aldı, entarisinin cebine koydu. Hay gidi Hacı Kadir, hay gidi koca tilki... Pilici oğlana kaptırınca, kızgınlığından ne edeceğini bilememiş zahar. Böylesi de hiç duyulmamıştı. Oğlunun kıçını kızgın saçayağınla dağlamıştı ha?

Tekel bayii Mehmet'e usulca :

«Çık gayri!» diye seslenirken, halâ kendini tutamıyor, kıkır kıkır gülüyordu. Ayakyolundan çıkan Tekel bayii Mehmet'in de ağzı bir karıştı. Gözleri ıslak ıslaktı.

«Eşittin değil mi, Hacı Kadir'in yediği naneyi?»

«Eşittim». dedi Mehmet. «Aman, ne iyi oldu. Müezzinoğlu'nun belediye Reisine gülmeyen kalmıyacak».

«He, kalmıyacak».

«Sevabına bi' türkü yakıver gayri İreisimize. Elinden gelir hani».

Saniye yumruğunu sıktı :

«İyi dedin Mehmet. Sahiden de bi' türkü yakalım İreisimize».

Mehmet gitikten az sonra, Saniye de başını örttü, çıktı.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Müezzinoğlu, kameriyede oturmuş, ırmağa karşı nargilesini tokurdatıyordu. Gün dağa inmişti. Irmağın alt yanında, kırdan dönen sığırların, çan sesleri duyuluyor, pembe bir toz bulutu Gülbucağı'nı sarıyordu.

Ah... Bu gece işleri hayırlısıyla, istediği kerteye bir getirebilseydi, Cevizli Bahçe'yi kurtardı gittiydi. Cevizli Bahçe'nin kökleneceği aklına düştükçe, yüreği bir kez hop, ediyordu. Cevizli Bahçe uğruna servetini tüm harcasa yeriydi. Cevizli Bahçe olmadan, hangi malı ayakta kalırdı ki?

«Süleyman efendiyi gördü. Konaktan doğru, yağlığıyla boynunu kurulayarak, yel gibi geliyordu. Dur bakalım, ırmak boyundan ne haber getirmişti?

Süleyman efendi, soluk soluğa, kameriyenin kapısında dikilince :

«Gel bakalım Süleyman efendi!» dedi Müezzinoğlu. «Hayırlı habar mı getirdin?»

Süleyman efendi soludu, yağlığını alnında gezdirdi, yüzünde avını tutup gelmiş bir tazının yaltaklanışı vardı :

«Arzumuz yerini buldu, ağam. Irmak boyundaki köylüler geldiler. 'Bi hacetimiz var.' diyorlar».

Müezzinoğlu'nun ağzı kulaklarına yayıldı. Marpucun kehribarını parmağıyla okşadı :

«Efferim Süleyman efendi». dedi «Bak şimdi gözüme girdin. Defterindeki tekmil günahlarını sildim. Köylüleri istediğim tava getirdiysen, aylığına da zam ederim, sözüm söz».

Süleyman efendinin yüzü ışıdı.

«Sağol ağam, memnun kalacağını umarım».

«Dönüşün Taştepe'ye uğradın mı?»

«Uğradım ağa».

«Ne var, ne yok pavlikede?»

«Çentikli İbram ellerinizden öpüyor ağam. Küçük kâtibi huyundan vaz geçiremiyormuş. Geceleri kaçıp geliyormuş kasabaya».

Müezzinoğlu, işleri yolunda giden bir adamın hoşgörürlüğüyle elini salladı :

«Kaçsın varsın». dedi «Delikanlı kısmı, dağ başında keşiş gibi yaşıyamaz ya. Gündüzün işinin başından ayrılmıyorsa, geceleri ne bok yerse yesin».

Süleyman efendi, ağanın Ahmet'i tuttuğunu görünce, ağzı değiştirdi :

«Yoo... Pek akıllı oğlan». dedi «Neme lâzım, işinin başından ayrıldığı yok. Hesabını kitâbını da biliyor. Kimseye göz açtırmıyor. İşçilere de kendini pek sevdirmiş. Küççük kâtip, diyorlar da, bir daha demiyorlar».

Müezzinoğlu, marpucun kahribarını emdi :

«Efferim efferim, çok iyi. İşçiler kâtibi severlerse, paydos

düdüğünü yarım saat geç çalmasına ses çıkarmazlar. Fitre zarflarını dağıttığı zaman da söylenmezler. Ona işin inceliklerini yavaş yavaş belletmeli öyleyse, Süleyman efendi. Çentikli'nin kulağını büküverelim».

«Baş üstüne ağam... Köylüleri yanına ileteyim mi? Yoksam Arap Müezzin'i mi göndereyim? İçerde buyruğunu bekliyor».

Müezzinoğlu, bir ayağını altına alarak toplandı.

«Arap Müezzin geldi miydi? Hay allah. Ne bekliyor öyleyse içerde? Söyle de gelsin». Şeytanca gülümsedi: «Köylüleri azcık bekletirsek, burunları daha da düşer».

Süleyman efendi de sırıttı:

«Sen işini bilirsin ağam». dedi. Gitmeye davranmışken durdu. Cebinden resmî damgalı bir zarf çıkardı.

«Hulusi efendi bunu bıraktı. Belediyenin mazbatasıymış».

Müezzinoğlu:

«Oh oh oh...» dedi. «İşler tıkırında gidiyo' he Süleyman efendi? Ver bakalım». Keyifli keyifli zarfı yırtmağa başladı: «Hadi sen git Arap'ı gönder». dedi. Kâhya yürüdü gitti.

Az sonra, cübbesini uçura uçura, Arap Müezzin konaktan doğru inmeğe başladı.

Şu Arap domuzunun da kalıbı pek heybetliydi. Karı kısmı, erkeğin hasından anlıyordu vesselâm.

Arap Müezzin ağanın önünde cübbesini kavuşturarak eğildi:

«Selâmın aleykûm ağa hazretleri».

Müezzinoğlu, ayağa kalkar gibi yaptı, gene oturdu.

«Ve aleykûmüs-sînı vellâm... Buyur, şöyle geç allahasen hafız efendi».

Arap Müezzin yerinden kıpırdamadı.

«Haşâ, ben haddimi bilirim sultanım». dedi, «Uzun zaman huzurumla bi huzur etmem seni».

Müezzinoğlu, manalı manalı başını salladı:

«Acele işin var galiba hafız efendi? Yoksa gene dağ köylerinden birine mi çağırdılar seni?»

Arap Müezzin boynunu büktü:

«Denizin dibinde bir taş, taşın içinde bir kurt, kurtun ağ-

zında yeşil yaprak... Tanrı, kök kurdundan geçmedikten sonra, katır kadan arabını nasipsiz kor mu sultanım?»

Müezzinoğlu güldü.

«Geçer mi hiç? Ben bile geçemiyorum senden... Ha, deniz dedin de hatırıma geldi, reislerden ne haber, hafız efendi?»

«Elini öpmek için, dışarda bekleşiyorlar ağam».

Müezzinoğlu, göbeğini keyifli keyifli okşadı:

«Efferim koca hafızım benim. Bu güç işi de kıvırdın he?»

Arap Müezzin, tevazu ile boynunu büktü:

«Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır demişler ağam».

Müezzinoğlu kalktı, teklifsiz, babacan, elini Arap Müezzin'in omuzuna koydu.

«Reislere ne dedin allahasen hafız efendi? Nasıl yola getirdin dürzüleri?»

Arap Müezzin bilgiç bir bakışla baktı:

«İnsan sırrını başkasına söylememeli, derler ya, senden bi' şey gizliyemem ben. Deyivereyim: bu denizci milleti, mevlûtu şerif şairi Süleyman dedeyi de, Yunus Peygamberi de çok severler. Yüreklerine buradan girdim. Dedim ki, 'Allah hayırlara tebdil etsin, dün gece düşümde, pöstekiyi suda yüzdüren pîriniz Süleyman Dede'yi gördüm, pek mahzundu».

Müezzinoğlu sakalını yoldu:

«Bak hele».

«Dedim ki: 'Süleyman Dede'nin elini öptüm. Kederinin esbabını sordum.' dedim, 'Süleyman Dede içini çekti, bana dedi ki, Yunus Peygamberi balık yutmuşken kurtuldu, ama, benim reislerimi o demirden ejderha yutarsa, hiçbiri kurtulamaz.' dedi, 'hangi ejderhaymış bu dedeciğim?' diye sordum' dedim, 'Yakında sizin çevrenin ormanlarını aşıp gelecek.' dedi, kayboldu. Allah hayırlara tebdil etsin.' dedim, sustum».

Müezzinoğlu gözlerini belertmişti.

«Nerden de icat edersin bunları be Hafız efendi? Pes doğrusu. Bin yıl düşünsem, böylesi gelmez aklıma. Peki reisler ne dediler?»

Arap Müezzin, elinin tersiyle ağzının uçlarını sildi.

«Kahvede geçenleri bir yalan uydurma zevkiyle değiştiriyordu. Fırsat düşmüşken hulûs çakmayı da unutmuyordu:

«En sofuları Yunus Reis'in gözleri doldu : 'Hey gidi gözünü sevdiğimin Süleyman Dede'si, nasıl da düşünür bizi». dedi. Başka bir reis sordu. 'Peki ama, bu demirden ejderhadan murat nedir? 'O zaman ben : 'Sizin haberiniz yok.' dedim onlara, 'çimendifer geliyor buraya. Demirden yol döşeyecekler her yana. Çimendifer kırk arabayı çeker peşi sıra.' dedim, 'O geldi mi, taşıyacak mal bulamıyacaksınız limanda. Hepsini o ejderha yüklenecek. Size tası tarağı toplayıp, başka limanlara göçmek düşecek.' dedim».

Müezzinoğlu :

«He... İyi demişsin, doğru demişsin».

Arap Müezzin dudağını yaladı :

«Aralarında yabancı bir denizci vardı. 'Hökümat madem böyle istemiş, elimizden ne gelir bizim?' dedi. Reisler çaresiz-boyun büktüklerinde, ben kurtarıcıyı gösterdim kendilerine : Gene siz bilirsiniz ya.' dedim. 'Bi' yol Müezzinoğlu'na gidip yakarsanız fena olmaz.' dedim. 'O şefaat ederse, vazgeçirir hökümatı bu işten.' dedim. 'Hökümat adamları onun sözünden çıkamazlar'. dedim. 'Ben de yalvarır, yakarırım ağaya, sizin için'. dedim. Ellerime, ayaklarıma sarıldılar. 'Bi' temiz kâğıda imza toplayın, alın gelin, ağaya götüreyim sizi. Münasip olanı o yazsın.' dedim. Dediğimi yapmışlar. İki Reis, kâğıdı almış, gelmişler».

«Aşkolsun Hafız efendi». dedi Müezzinoğlu. «Pek beğendim çalışmanı... Doğrusu mislin menentin yoktur böyle işlerde. «Elini cebine soktu, cüzdanını çıkardı, içinden bir tomar para çekti aldı: «Hizmetinin karşılığı değil ya, kusura bakma, şu hediyemi kabul et, Hafız efendi!»

Arap Müezzin, paraya dikti gözlerini :

«Aman ağam, ne zahmet? Bu salt senin işin değil, vatan, millet hizmeti». Böyle söylediyse de, paraları Müezzinoğlu'nun elinden almakta kusur etmedi. «Allah ömürler versin ağam!» dedi.

Arap Müezzin, parayı kuşağına yerleştirirken, Müezzinoğlu ondan yeni hizmetler isteminin tam zamanı olduğunu kestirmiş gibi :

«Aman Hafız efendi», dedi «bizim Hacı Kadir işini de

sıkı tut allahasen. Oğlunu Taştepe'ye kâtip ettik, Hacı Kadir'i de Belediyeye Reis seçtirdik. Birine bi' yandan yürü! dedin mi, öte yandan ayağına bi' tökez takmalısın ki, bi' gün tepene binmesin».

Arap Müezzin sırıttı:

«Hiç merak buyurma sultanım. Dört karısı olan adamın evinde fitne eksik olmaz. Hele şu son günlerde işi sarpa sardırdı. Hacı Kadir'in tavukları, birbirlerini gagalayıp duruyorlar».

«Bak hele, sebebi neymiş?»

«Sebebi, Hacı Kadir evine ondördünde bi' besleme getirmiş. Bu kızın gelişi, üçüncü dördüncü karılarını nerdeyse kanlı bıçaklı edecek. Üçüncü karısı Nazife, kendi üzerine gelen Hatçe'den öcalmak istiyor, beslemeyi Hacı Kadir'in koynuna sokmaya çalışıyor. Hatçe de, kızı, Hacı Kadir'in oğlu Ahmet'le başgöz etmeye uğraşıyo'».

Müezzinoğlu, göbeğini oynatarak güldü:

«Oğlanın Taştepe'den kaçıp kaçıp kasabaya gelmesi boşuna değilmiş desene. İşin içinde iş varmış. Peki, bu besleme neyin nesi, kimin fesiymiş?»

Arap Müezzin, şöyle etrafına bakındı, sesini alçattı:

«Hacı Kadir, köyden getirdim, öksüz bir kız, diyormuş ya, değil. Hacı Kadir'in dördüncü karısı Hatice, kızı bana getirdiği zaman gördüm».

Müezzinoğlu gözlerini açtı:

«Kızı sana mı getirdi? Bak hele... Neye ki?»

«Bir soğukluk muskası yazayım diye getirdi. Kız muskayı takınca, Hacı Kadir'e domuz gibi görünsün istiyordu».

«Sen kızı tanıdın mı?»

Arap Müezzin'in başıyla doğrulaması üzerine ekledi:

«Kimmiş bu kız?»

Arap Müezzin sesini daha da alçattı:

«Sırrımı fâşetmezsin değil mi sultanım?»

Müezzinoğlu, Arap Müezzin'in burnuna sokuldu:

«Merak etme Hafız efendi, insan bindiği dalı kesmez».

«Güllü'nün evindeki Kevser'di ağa hazretleri». dedi Arap Müezzin fısıltıyla.

Müezzinoğlu, bir an duraladı. Gerdanını kaşıdı:

«İmanı yok dürzü karı, bana kızı köye gönderdim, dediydi».

Arap Müezzin, verdiği habere ağanın içerlediğini görünce, işi düzeltmeğe çalıştı:

«Belki de Güllü, kızı köye göndermiştir sultanım. Hacı Kadir, gitmiş, ordan almıştır».

Müezzinoğlu, dişlerini sıktı, başını salladı:

«Yok yok... Hacı Kadir'e eliyle sürmüştür kızı. Ben malımı bilirim. Düzenbazlıkta menendi yoktur. Kızı kıskandığını anlamıştım zati. Kadınların bu kötülüğü vardır işte. Yüreklerine kıskançlık kurdu düştü mü, her boku yerler».

Arap Müezzin, Güllü için şefaat dilemek gerekliğini duydu:

«Doğru, kıskançlık kötü hastalıktır sultanım ya, Güllü'nün kusuruna bakma. Senin uğruna katlanmıyacağı yoktur. Canını iste, canını versin».

«Benim de kusuruna bakacağım yok, Hafız efendi. Güllü'nün bana bağlılığını bilirim. Çok hizmeti de geçmiştir. Geçmedi dersem, nankörlük etmiş olurum. Senin de sedakatından eminim. Hizmetlerin büyüktür. Cami köşelerinde sürünmene göynüm razı değil ya, azcık sabret hele. Zekâna lâyık bir işe koyacağım seni».

Arap Müezzin, gözleri parlıyarak eğildi, ağasının elini öptü:

«Ben senin kulun, kölenim sultanım... İznin olursa gideyim gayri».

«Acele işin var senin, belli. Geldiğinden beri gözün hep gitmede».

«Kasap çırağı İrcep, bana gelecek te, sabırsızlığım bundan. Gemici kayfesine giderken, köprü üzerinde rastladım. Yumurtacılara gelin gidecek Nadire kızın yanginıymış».

Müezzinoğlu dirildi:

«Kız da ona yangın mıymış?»

«Yangında söz mü? Ölüsü gidiyormuş Yumurtacılara».

Müezzinoğlu'nun gözleri kısıldı:

«Bi' dolap mı çeviriyorsun Hafız efendi?»

Arap Müezzin, sırrı okunmasından korkuyormuş gibi gözlerini yumdu :

«Nalbur, köpeksiz köy bulmuş, değneksiz dolaşıyor, dememiş miydiniz sultanım? Öyleyse köpeksiz köyde olmadığını bildirelim şuna, değil mi ya?» Bu sözleri söylerken, bir gözünü açmıştı.

Müezzinoğlu, keyifli bir kahkaha gümletti :

«Lay Hafız, bi' malsın ki, hiç sorma! Ama, ne yaparsan makbulüm. Arkanda ben varım, korkma yeğenim... Hele şu arnavut kızını Yumurtacılara gelin etmezsen, yok mu, ehya ederim seni».

«Sen hiç merak etme, ağa hazretleri. Ben senin ne istediğini çok iyi bilirim. Eh... Bana müsade».

«Güle güle git Hafız efendi! Tanrı işini rast getirsin!» Arap Müezzin yürüdü, Müezzinoğlu arkasından bağırdı : «Geçerkene bi' zahmet Süleyman efendiye söyle de hâceti olanları getirsin buraya».

«Baş üstüne ağa hazretleri».

Arap Müezzin, eteklerini uçurarak, konağa doğru yokuşu tırmanırken, ağa, kerevete yaslandı. Nargilesini tokurdattı. Arap Müezzin'i hoşnut, beğenen gözlerle içeriye dek izledi.

★

Az sonra, Arap Müezzin'in kaybolduğu kapıdan, Kâhya Süleyman efendi, ardına kattığı birkaç köylüyle göründü. Köylüler, birbirlerini öne iteliyerek geri kaldıkları için, Süleyman efendi, arada bir duruyor :

«De yürüyün azcık lay!» diye onları tersliyordu. Kameriyenin kapısı önüne varınca duraladılar. «Önden sen gir, yok sen gir!» diye dürtüklediler birbirlerini. Müezzinoğlu, köylülerin çekingenliğine dudak ucuyla gülümsedi, yerinden kalktı :

«Buyurun, hoş geldiniz ağalar! İçeri girin hele...» dedi, tesbihini çıkarmış, şakırdatıyordu. Bunun üzerine köylüler, itişmeyi kestiler. Saygılarını göstermek için, ayakkabılarını kameriyenin önünde çıkararak, toprağa basa basa içeri girdiler.

Müezzinoğlu önden gelen köylüye :

«Nasılsın Osman ağa? Çoluk, çocuk hep iyiler mi?» dedi.

Osman ağa koştu, Müezzinoğlu'nun elini öpmek istedi. Müezzinoğlu öptürmedi, elini sadece Osman ağanın eline değdirdi.

Osman ağa bir adım geriledi, ellerini önüne kavuşturdu, boynunu büktü :

«Hep sağlığına duacılar ağam». dedi.

«Sağolsunlar...»

Müezinoğlu arkadan gelen köylüye döndü :

«Sen nasılsın Hüseyin çavuş?»

Hüseyin çavuş ta ağanın elini öpmeye çalıştı :

«Ömrüne duacıyım ağam».

«Süleyman efendi, bir çift öküz satınaldığını söyledi, doğru mu?»

Hüseyin çavuş ezildi, büzüldü :

«Sayende iki hayvan edindik ağam».

«Oh oh... pek sevindim buna... Borcun filân varsa, çekinme, verelim».

«Allah ömrünü arttırsın ağam».

«Ya sen nasılsın Veli onbaşı? Ayağının ağrıları geçti inşallah?»

Veli onbaşı, ötekilerin arkasına siper olmuştu :

«Şükür ağam». dedi «Sayende daha eyicenem... Gönderdiğin kokulu yağın pek faydasını gördüm... Allah senden razı olsun...»

Müezzinoğlu eski yerine geçti, bir ayağını altına alarak sordu :

«Giderkene, kâhyaya uğra da bi' şişe daha versin».

«Sağol ağam».

Müezzinoğlu, nargilesinin marpucunu aldı, bir nefes tokurdattı. Ateşi küllenmişti.

«Süleyman efendi ateş al da gel hele...»

«Baş üstüne ağam». Kâhya fırladı, gitti.

«Mahsul nasıl bu yıl Osman ağa?»

Osman ağanın yüzü ışıdı :

«Rahmet vakitli düştü bu yıl ağam... Şükür, mahsulümüz çok iyi ya, Tanrı bu yıl da başka dert verdi. Ocağına düştük».

Müezzinoğlu'nun yalandan kaşları çatıldı :

«Allah allah... Mahsul madem çok iyi, şikâyetiniz ne? Başka ne derdiniz olur sizin? Çocuklarınıza kaput bezi, basma gönderdiydim, almadınız mı yoksa?»

«Sağol ağam... Almaz olur muyuz. Aldık. Sayende çocuklarımız harp yıllarında ne donsuz kaldı, ne pabuçsuz...»

Hüseyin çavuş, Osman ağadan geri kalmak istemedi :

«Almadık dersek, iki elimiz yanımıza gelir, nimetin gözümüzü kör eder».

Veli onbaşı da sıkılmayı bir yana bırakmak zorunu duydu :

«Sen varkana sırtımız yere gelmez bizim ağa...»

Müezzinoğlu :

«Yoğsam kâhya sizi gazsız, tuzsuz mu kodu?» dedi.

«Tanrı ömrünü de malını da ziyade etsin». dedi Osman ağa. «Gazımız da, tuzumuz da var».

Hüseyin çavuş ekledi :

«Gayfemiz, çayımız da eysin değil...»

Müezzinoğlu, ferahlamış gibi arkasına yaslandı. Ayrı ayrı yüzlerine baktı :

«Öyle ise, derdiniz ne sizin ağalar?»

Osman ağa yutkundu :

«Irmak boyundaki tarlalarımızı hökümat istimlâk edecekmiş...»

Müezzinoğlu, bu haberi yeni duyarmış gibi şaştı

«N'idecekmiş hökümat tarlayı?» dedi «Mısır dikecek hali yok ya».

Osman ağa başını salladı :

«Oraya demirden yol döşeyeceklermiş ağam. Ne şekil bi' yolsa...»

Hüseyin çavuş bilgiç bir bakışla baktı :

«Hayvanlarımızın nalları ne güne duruyor?» dedi «Taşlı yoldan korkumuz mu var ki. Demirden yol yapacaklarmış bize...»

Veli onbaşı, daha acıklı konuşmaya çalıştı :

«Tarlamız olmayınca demirden yolu n'idelim ağam... Cenazemizi mi taşıyacaklar bu yoldan?»

Osman ağa sözü onun ağzından kaptı:

«Tarlamızı alırlarsa, bize köyce göçetmek düşer ağam... Ya Kayseri'ye gider, ırgat oluruz. Ya da Zonguldak'a gider, kömür ocağında çürürüz».

Müezzinoğlu tesbihini hızlı hızlı şakırdattı:

«Ne bildiniz, tarlanızdan demiryolu geçireceklerini? Bir duyduğunuz, bir bildiğiniz mi var?»

Osman ağa kuşağından yağlığını çıkardı, alnını kuruladı:

«Siz burada yoğken, alaman kabalağı giymiş efendiler geldiler, tarlalarımızı ölçüp biçtiler. 'Ne olacak? Yeni vergi mi var?' diye sorduk. 'Yok.' dediler, 'malınızı pazara tez götürmeniz için demirden yol yapacağız.' 'Tarlalarımız yol olursa hangi malı bulup ta taşıyacağız?' dedik. 'Öyle ise kendiniz binersiniz.' deye maytaba aldılar bizi. Ocağına düştük ağam, senin hatırın büyüktür. Bu yolu yapmaktan onları vazgeçirsen, sen vazgeçirirsin».

Hüseyin çavuş atıldı:

«Ne olursa senden olur, ağam».

Veli onbaşı, arkadaşlarına bir an baktıktan sonra, ezbere okur gibi:

«Biz de bu eyiliğini unutmayız». dedi «Ofisten kalan mahsülümüzü piyasadan beş kuruş eksiğine sana veririz».

Hüseyin çavuş

«Köyün yumurtasını, yağını da senden başkasına satmayız». dedi.

Osman ağa, daha büyük fedakârlık yapan bir adam ağzıyla ekledi:

«İki elimiz kanda olsa kerestelerini ırmak kenarına indirmek boynumuzun borcu olsun».

Kâhya Süleyman efendi, elinde pirinç ateşlik, koşarak geldi; nargilenin ateşini tazeledi, sonra geri geri çekilip kameriyanın kapısına dikildi:

Müezzinoğlu keyifle toparlandı, nargilesini tokurdattı:

«Canım durun hele... Sizden karşılık istiyen mi var?... Elimizden gelen bir şeyse yaparız helbet... Önce şunu deyive-

rin bana: Bunu siz mi istiyorsunuz, yoğsam köylünüz mü?»

«Biz de istiyoruz, köylümüz de, komşu köylerin halkı da». dedi Osman ağa, kuşağından bir kâğıt çıkardı: «Aha beş köyden imza topladık. Yazmasını bilmeyen kâğıda parmak pastı. Sana bi' zahmet, gayri münasip olanı yazıverirsin. Kalemin kıvraktır hani maşallah».

Müezzinoğlu:

«Bunu iyi düşünmüşsünüz». dedi «Ver bakalım şu kâğıdı».

Osman ağa, kâğıdı verdi.

«Hakkınızda hayırlısı neyse, o olsun...» dedi Müezzinoğlu. «Arzufalınızı yarın kaymakama elimle sunarım. Paradan yana fedakârlıktan da çekinmem, hiç merak etmeyin...»

Osman ağa, Müezzinoğlu'nun eline yapıştı, çekmesine fırsat vermeden öptü.

«Sağol ağam... Sen bi' şey istedin mi, kimse hatırını kıramaz. Bi işe el kodun madem, yüreğimiz ferah bundan böyle...»

Hüseyin çavuş ta, Veli onbaşı da koşup ağanın elini öptüler.

Hüseyin çavuş:

«Sayende çoluk çocuk rahat uyku uyuyacaklar bu geçe ağam». dedi. «Tanrı senin de muradını versin».

Veli onbaşı da:

«Kaymakama ziyafet çekmek ilâzımdır, deye üç kuzu getirdik. Kâhyaya teslim ettik, kusura bakma ağam». dedi.

Hüseyin çavuş fedakârlıkta geri kalmamak için:

«Başka masraflar da olursa hesabımıza geçiriver gayri ağam». diye yılıştı.

Müezzinoğlu birden dikildi:

«Lay dürzü, burayı hökümat konağı mı belledin? Rüşvet alacak kadar züğürtledi mi sizin ağanız, he... Bak şunun yediği naneye. Sizin selâmetiniz uğruna ben Cevizli Bahçe'yi bilem feda ederim çavuş, ağanı eyi belle...»

Hüseyin çavuş ezildi, ufaldı, nerdeyse ortalıktan silinecekti.

Osman ağa, ara bulucu, aşağıdan alan bir bükülüşle eğildi :

«Hüseyin çavuş sözünü bilemedi. Kusurunu bağışla ağam. Biz köylü kısmıyız, lâfımızı bilemeyiz. Cahilliğine ver».

Müezzinoğlu, Osman ağayı duymamış gibi kâhyasına döndü :

«Süleyman efendi».

«Buyur ağam».

«Ağalara yol göster. İçerde heybelerine leblebi, üzüm doldur. Çocuklar sevinsinler. Veli onbaşıya bi' şişe kantron yağı ver, ağrısına iyi gelmiş. Birer tomar eski gazete de koy heybelerine. Köyde ilâzım olur. İşte bak gayri... Ne istedikleri varsa tedarik et».

«Başüstüne ağam».

Köylüler birbirlerini ezerek Müezzinoğlu'nun elini öptüler.

«Sağol!»

«Allah ömürler versin!»

«Tanrı, tuttuğunu altın etsinler». dediler.

Müezzinoğlu, keyifli keyifli arkasına yaslandı :

«Haydi bakalım, uğurlar olsun... Köylüğünüze selâm edin, ağa gözlerinizi öpüyor, deyin».

«Baş üstüne ağam...»

★

Kahya Süleyman efendi, köylüleri uğurladıktan sonra, iki reisi peşine takarak Müezzinoğlu'nun yanına döndü.

Müezzinoğlu, kaptanları ayakta karşıladı :

«Oooo... Gelin bakalım, deniz kurtları! Cevizli Bahçe'nin yolunu unuttunuz belliyordum, demek unutmamışsınız. Hoş geldiniz. Geçin şöyle oturun bakalım».

Reisler :

«Hoş gördük ağam...»

«Sağlığına duacıyız». dediler, kerevetlerin ucuna iliştiler.

«Süleyman efendi, sigara ver bizim ireislere».

Süleyman efendi, kıç cebinden sigara paketini çıkardı, tut-

tu. Sonra çekildi gitti. Reisler sigaralarını avuçlarına gizlediler, yakmadılar. Müezzinoğlu : «De tüttürün sigaranızı, niye gizliyorsunuz? demedi. «Hayrola Yunus Reis?» diye sadece girdi. «Arap Müezzin bir hacetiniz olduğunu söyledi, neymiş? Deyin bakalım? Elden gelen bi' şeyse çare ararız. Yoksa gene navlunlarda değişiklik mi istiyorsunuz?»

Aziz reis ezildi, büzüldü :

«Siteminde haklısın ağam, haklısın ya, büyüklerin küçükleri bağışlaması şânındandır. Navlun işinde nasılsa bi' kusur işledik, oldu bi' kez. Bi' daha töbeler töbesi... Aslına bakarsan pek kabahatımız da yoktu, Belediye mazotu kestiydi. Mazotu karaborsadan alınca, navlunu yükseltmek zorunda kaldıydık. Yükseltmesek zarar edecektik».

Müezzinoğlu, reisleri yalandan payladı

«Peki, a dürzüler, bana iki satır yazsanız, eliniz mi kırılırdı? Ben sizi mazotsuz mu kordum?»

Yunus reis :

«Bilemedik ağa». dedi. «Pek bunalmıştık. Canımız burnumuzdaydı».

Müezzinoğlu başını salladı :

«Neyse, bırakalım, olan olmuş bi' kez». dedi, yerine oturdu. «Şimdiki derdiniz neymiş?»

Kaptanlar birbirlerine bakıştılar, Yunus reis Aziz reisi dürttü alçak sesle :

«Sen anlat Aziz reis!» dedi.

«Sen niye anlatmıyorsun?»

«Sen gençsin, dilin bizimkinden kıvrakçanadır da...»

Müezzinoğlu :

«Ne oluyorsunuz?» dedi «Ne çekişip duruyorsunuz orada?»

Aziz reis, kalktı bir adım ileri vardı :

«Derdimizi nasıl anlatsak, neresinden başlasak ki,» diye söyleşiyoruz ağa... Şaşırdık kaldık. Kasabamızdan tren yolu geçecekmiş, sebebini aklımız almadı bir türlü. Biz hangi malı taşıyamamışız, yüzüstü komuşuz da, buradan tren yolu geçirmek zorunu duymuşlar, 29 ireisin 29 martukası böyle daha iki kasabanın malını çeker de, bana mısın demez...»

Müezzinoğlu, kaptanlardan yana görünmeyi siyasete uygun bulmadığından :

«Allahın kışına, hökümatın işine karışılmaz». dedi. «Aklımız ermez bizim, helbet bir hikmeti vardır».

Aziz reis ayakları üzerinde gövdesini teraziledi :

«Allahın kışına, hökümatın işine karışılmaz, doğru ya, milleti de azıcık hesaba katmak ilâzım değil mi? Bizim martukaların en küçüğünde beş tayfa çalışır. Demek oluyor ki bir martuka en azından altı aileyi besleyip geydirir. Tren buradan geçerse 150 şu kadar denizcinin çoluğu çocuğu ne olacak? Bunu bi' soran bulunmaz mı? Bizim burda doğmuş, burda büyümüşüz. Bu yaştan sonra hangi limana gider de, iş tutar, yerleşiriz? Oranın yerli ireislerinden bize sıra mı kalır?»

Yunus reis, arkadaşının yeter derecede işi açtığını görünce atıldı :

«Ne olursa senden olur ağa». dedi. «Sen istersen bizim fukara denizcileri o ejderhanın ağzından kurtarmanın yolunu bulursun. Senin elin uzundur, hatırın büyüktür. Bize bi' iyilik edersen, biz de altında kalmayız. Okkada altmış para eksik alırız navlunu senden. Herkesin malından önce senin mallarını yükleriz martukalarımıza».

Müezzinoğlu, bir zaman eliyle göbeğini okşadı, düşünür göründü. Sonra :

«Doğrusunu isterseniz ireisler», dedi «Ben kendi payıma trenin burdan geçmesini daha kârlı bulurum. Malımı önce İstanbul'a, oradan Anadolu içersine göndermekten, birçok tüccarın, simsarın ağız kokusunu dinlemekten kurtulurum. Bir navlunla, aktarmasız, ardiyesiz, hammaliyesiz malımı istediğim yere ulaştırırım. Günün birinde martuka ireisleri söz birliği edip navlunu yükseltirler mi ki, diye uykularım kaçmaz».

Aziz reis, Müezzinoğlu'nun sözünü kesti :

«O bi' kere nasılsa oldu ağam. Maymun gözünü açtı, kusurumuz büyükse de bağışlıyacağına güvenim var. Bir daha töbeler töbesi...»

Müezzinoğlu, başını iki yana salladı :

«Şimdi sıkıştığınızdan böyle söylüyorsunuz, bilmem mi ben... Fırsat geçsin elinize de bak, nasıl yaparsınız?»

Yunus reis :

«Vallaha da billâha da yapmayız ağam». diye bağırdı. «İstersen senet verelim sana».

Müezzinoğlu ayağa kalktı, güvenle sırıtıyordu :

«Yok canım... Senet, menet ilâzım değil. Benim hiçbirinizden korkum yok... Fırsat düşürür de navluna zammetmezseniz hatırım kalır. İrecanızı kabul ediyorum. Elimden gelen şeyi yapacağım».

Reisler hep bir ağızdan :

«Sağol ağam».

«Allah ömürler versin ağam». dediler.

Müezzinoğlu, bir el hareketiyle onları, hayır dualarını durdurdu :

«Sizin için değil ha... Bu işe el koyuyorsam martukalarınızda çalışan 150 gemicinin çoluk çocuğuyla perişan olmasına göynüm katlanamadığı için koyuyorum. Onlardan imza toplayın, getirin de bi' çaresini düşünelim».

Aziz reis telâşla elini poturunun cebine attı, bir kâğıt çıkardı :

«Kâğıt hazır ağam... Aha işte... Buyur. İmza atmasını bilen imzasını attı buraya. Bilmeyen parmağını bastı. Dilekçemizi sen bildiğin gibi donatırsın gayri...»

Müezzinoğlu kâğıdı aldı, katladı :

«Pekalâ etmişsiniz». dedi, ağır ağır yerine oturdu. «Birazdan dilekçenizi yazarım. Bu gece kaymakam Cevizli Bahçe'ye misafir gelecek, kendisine elimle veririm. Devresi gün Valiye de yazarım. Lüzum olursa yukarıya da ricacı gönderirim. Siz merak etmeyin. Varın selâmımı söyleyin uşaklara... Hepsinin gözlerinden öperim. Yüreklerini ferah tutsunlar, elimden geleni yapacağım. Allahın izniyle işleri rast gider elbet...»

Yunus reis, koştu, ağanın eline sarıldı :

«Hay allah senden razı olsun, ağa. Bizi büyük bir yükten kurtardın. Allah da senin muradını verir inşallah».

Aziz reis de ağanın elini öptü :

«Bir gün kulübemize, bi' acı suyumuzu içmeye gel ağa... Uşaklar kemençe çalıp oynasınlar, eğlenirsin».

Müezzinoğlu reisleri kollarıyla kucaklıyarak kameriyenin kapısına doğru götürdü :

«İyi haber alırsam gelirim. O zaman eğlenmeye yüzüm olur».

İkisi birden :

«Hoşçakal ağa». dediler.

«Uğurlar olsun deniz kurtları».

Reislerin kapıdan çıktığını gören kâhya Süleyman efendi, çömeldiği ağaç dibinden fırladı, kalktı. Müezzinoğlu :

«Süleyman efendi». dedi. «İreislere yol göster bi' zahmet. Sonra gel buraya».

Az sonra kâhya geri döndü :

«Buyur ağa».

«Bahçe sahiplerinden topladığın dilekçeler ne yanda?»

«İçerde. Tomarıynan masanızın üzerine ko'dum ağam».

Müezzinoğlu, tatlı tatlı başını kaşıdı :

«Pekâlâ. Desene dilekçeleri tekmil topladık, he? Süleyman efendi?»

«Topladık ağam».

«Eyi, bu iş bitti demektir. Aklımdayken söyliyeyim, ağaların getirdiği kuzuları bahçeye gönder, a'cık semirsinler».

«Baş üstüne ağam».

Müezzinoğlu, nargilenin kehribar ağızlığını emdi :

«Kendimi tutamadım, ireislere a'cık surat astım. Kalpleri kırılmıştır, depodan ikişer teneke mazot mu gönderirsin, birer mintanlık mı yollarsın, bak gayri, münasibi neyse yap da, gönüllerini al denizcilerin».

«Merak etme ağam, bi' çaresine bakarım».

Müezzinoğlu, nargilenin marpucunu kerevet üzerine koydu, kalktı :

«Ben içeriye gideyim gayri, geç oldu. Misafirler sökün eder nerdeyse. Bi' haceti olan gelirse, yarına, diye savarsın».

«Baş üstüne ağam».

«Bu gecenin masraflarını da ağaların, ireislerin hesabına geçirirsin».

«Geçiririm ağam».

«Güllü Hacer geldi mi?»

Kâhya Süleyman efendi, nargilenin marpucunu şişeye dolarken :

«Çoktan geldi ağa». dedi «Hayatta içki masası hazırlıyor».

«Varayım bi' bakayım».

Müezzinoğlu elleri arkasında, ağır ağır konağa doğru tırmandı.

★

Güllü, dalgın, türkü mırıldanarak çatalları, kaşıkları bezle parlatıyor, masaya sıralıyordu.

Müezzinoğlu :

«Kolay gelsin Güllü!» diye ansızın içeri girince kadın :

«Ay aman!» diye sıçradı bir kez. «Ödümü kopardın ağa». dedi, baş parmağıyla damağını kaldırdı.

«Ne korktun kız? Deli... Elini a'cık sıkı tut, misafirler nerdeyse gelirler».

«Şimdi ağa, beş dakkaya galmaz tekmillerim».

Müezzinoğlu masaya göz gezdirdi :

«Olmamış», dedi «Kaymakamın kadehini şu yana koy. Oyunu iyi seyretsin, Kaymakamla tahrirat kâtibinin arasına da Fen memurunu oturtursun, unutma».

«Unutmam».

«Telgrafçıyı karşısına yerleştir, işi karıştırır yoğsam. Müddeiumuminin izinli olduğu iyi. O var, diye tapucu gelmezdi yoksa. Kaymakam tapucuyu çok severmiş. Kaymakamın sağına da onu oturtursun. Aman gözünü seveyim Güllü, dalga geçme».

«Merak etme ağam. Hepsi ezberimde».

Müezzinoğlu, kuru çerez dolu tabaklardan iki fıstık aldı, attı ağzına :

«Kaymakamın kadehini boş bırakmıyacaksın. Ama telgrafçının kadehini yarım yarım ver. Arada bir rakı koymayı unutuver. Yoksam sapıtır, bir boşboğazlık eder». Güllü'ye sokuldu, çenesini okşadı :

«Kaymakamın iliklerini yumuşatmak sana düşüyor, Güllü. Saniye de tahrirat kâtibini boş bırakmasın. Oyuna kalktığınızda bütün marifetlerinizi dökün ortaya».

Güllü fıkırdadı :

«Kolumuzu, budumuzu ne zaman çimdikleteceğimizi de söyle bâri. Cevizli Bahçe'de, memurlara ilk hizmetimiz bu mu ağa? Ne kaymakamlar geldi, geçti burdan. Amma da kuşkulusun bu akşam».

Müezzinoğlu, cebinden tesbihini çıkardı, şaklatmaya başladı :

«Sen benim yerimde olsan kuşkundan ölürdün. Bu gece Cevizli Bahçe, hüküm giyecek. Ya köklenecek, ya da kurtulacak». Güllü'nün burnuna dek sokuldu : «Cevizli Bahçe bu Güllü. Onsuz hangi çark döner. Kaymakam, ezile büzüle kapusuna gelen köylüye, kasabalıya : 'Olmaz!' diye dayattı mı, adam soluğu Cevizli Bahçe'de alır. Biz onlara güler yüz gösteririz, gönüllerine umut veririz. Köylüyü kasabalıdan ayırmaz, bağrımıza basarız. Arkadan Kaymakamı, memuru gelir, burada yemeğimizi yerler, içkimizi içerler. Bir yol : 'Yaşa ağam!' diye coştular mı, hökümat bizimle birlik olur. Gayri ne isteriz de olmaz Güllü». Güllü'yü omuzlarından tuttu, sarstı : «Amanin diyeyim, gözünü aç yavrum. Bu gece tüm zenaatini göster... Hepimizin geleceği bu geceye bağlı. Umduğumuz boşa çıkarsa, hep dağılırız».

Güllü Hacer, ağayı kolundan tuttu, içeri doğru götürdü :

«Hadi, tasayı, kuruntuyu bırak, git, içerde üstünü başını değiştir. Sendeki bu kuşkuyu gören, bize güvenini tüm yitirdiğini sanır».

«Yitirmedim. Size güvenim olmasa, nerelere sığardım ben».

«Öyleyse var git içeriye, keyfine bak. Ben de rahat rahat şu masayı düzenliyeyim. Saniye nerdeyse gelir».

Müezzinoğlu içeriye doğru yürüdü :

«Bu geceyi hayırlısıyla geçirmeden, benim keyfim yerine gelmez. Güllü. İçim hop hop edip ağzıma geliyo'».

Müezzinoğlu içeri girince Güllü, tez elden masanın noksanlarını tamamladı. Vazoya koymak için bahçeden çiçek yoldu, demet yaptı, yerleştirdi.

Ayşe bacı tabakları getirmemişti aşağıdan seslendi :

«Ayşe Ayşe, kız Ayşe, sağır mısın? Tabakları al gel kız, sana diyorum...»

Kafesin ardından dışarıyı dinliyen Ayşe bacı, Güllü'nün sabırsız ünleyişini duydu, pencereden ayrıldı, tabakları kucakladı, götürdü.

Güllü, Ayşe bacıyı payladı :

«Ner'lerdesin, a gözü kör olasıca? Handiyse misafirler gelecek. İhtiyarladıkça eteğin ayağına dolaşıyor. Durma, koy şuraya tabakları!»

Ayşe bacı, tabakları masaya sürdü :

«Ananın karnında nasıl sabrettin? Ahà geldik, tabanı yanmış it gibi koşturmanın âlemi var mı insanı. Azcık durup nefes almıyalım mı? Burnumdan ter damlıyor».

«Nefes alacak zaman mı şimdi? Gün kavuşacak nerdeyse... Misafirler geldikten sonra mı hazırlıyacağız sofrayı?»

«Hem nefes alayım, hem de pencerenin altında konuşulanları dinliyeyim azıcık dedimdi».

«Kapu, pencere dinlemek huyundan da bir türlü vazgeçmezsin rezil. İki elin kanda olsa, vakit bulursun buna. De, kadehlerin yerini oynatma. Ben nasıl yerleştirdiysem öyle kalsın».

«Bak şunun iftirasına... Ayol ben ne zaman kapu, pencere dinlemişim. Ayıp değil mi? Konuşmada Hacı Kadir'in adı geçti de merak ettim, pencereden dinlediysem günah mı işledim?»

Güllü Hacer işine ara verdi :

«Hacı Kadir'in adı mı? Ne diyorlardı?»

Ayşe bacı dudaklarını şişirdi :

«Adam gibi dinleme fırsatı vermedin ki, Ayşe, Ayşe! diye debelenip durdun. İki ayağımı bi' pabuca soktun».

Güllü Hacer suratını buruşturdu, işine döndü :

«Sersem sen de! İnsan kulağını açmaz mı a'cık».

Ayşe'nin yüzünde belli belirsiz bir gülümseme uçuştu :

«Hoppala!» dedi, dizlerini dövdü : «Şimdi de dinliyemedik diye mi kabahatlı olduk?»

«Konuşulanlardan hiçbiri de hatırında kalmadı mı?»

Ayşe bacı başörtüsünü düzeltti :

«Kalmaz olur mu? Elbet kaldı. Dur bakayım ne dedilerdi.

Düğün evimi, tenhaymış, Hacı Kadir mi yalnız kalmış, işte bunun gibi bir lâf ediyorlardı».

Güllü, sert bir hareketle tabağı masaya koydu:

«Hadi, bunak karı sen de. İki lâfı bile tutamaz aklında».

Ayşe gözlerini açtı:

«Ne kızıyorsun? Heriflerin kahkahasından ne dedikleri anlaşılmıyordu ki, ha... budunu dağlamış... gibi bi' lâf da duydum».

«Anlaşıldı, anlaşıldı: Yarım yamalak iki lâf duymuşsun, zati hangi işi bütün yaparsın. Hadi, defol git içeriye de ciğerleri kızartmaya başla. Yağına bolca kırmızı biber dökmeyi de unut da, göstereyim sana hanyayı, konyayı».

Ayşe bacı, ayağını sürüyerek uzaklaştı. Bir yandan da:

«Allah kurtarsın beni, sizin gibi kadir bilmezlerin elinden». diye söyleniyordu.

Güllü, kaşları çatık, canı sıkkın, tabakları masaya sıralamağa başladı. Hay allah kahretsin, Hacı Kadir muhakkak bir halt karıştırmıştı; dile düşecek, elâlemi kendine güldürecek bi' bok yemişti besbelli. İster misin Kevser'le... O zaman ayıkla pirincin taşını».

Güllü, Saniye'nin geldiğini duymadı. Saniye başından örtüsünü atarken:

«Maaşallah kız», dedi. «Kolaylamışsın bile işleri he? Afferim sana...»

Güllü, öfkesini Saniye'den çıkardı, serteldi:

«Hazıra konmaya alışıksın değil mi? Nerelerdesin bu zamanacak sürtük? Gene kimleri baştan çıkarmıya savaşıyordun?»

Saniye, başörtüsünü sandalyenin üzerine fırlattı. Elindeki tefi de masanın üzerine koydu.

«Olanları bi' bilsen, siteme dilin varmazdı ya». dedi, bir sandalyeye çöktü.

Güllü'nün yüreği, bir kez hopladıysa da belli etmedi, Saniye'yi alaya aldı:

«Ne o? Biriyle kapandın da, basıldın mı yoksa?»

Saniye derin derin baktı:

«Boş attın, dolu tuttun». dedi. «Bir basılan var ya ben değilim».

Güllü de bir sandalye çekti altına :

«Yok kız? Kimmiş basılan? De, anlatsana!» diye tartakladı Saniyeyi.

«Kırk yıl düşünsen aklına gelmez. Söyleyince şaşıracaksın. Bak dinle, buraya gelmek üzere hazırlandım, tam evden çıkacağım, kapu yıkılırcasına dövülmeye başladı. Bayağı ürktüm. Ses çıkarmadan kapının deliğinden baktım. Kimleri görsem beğenirsin?»

«Kimleri?»

«Ahmet'le Kevser'i».

«Ahmet'le Kevser'i mi? Yok kız?»

«Şurdan şuraya sağ gitmiyeyim ki öyle».

Güllü, korkuyla içeriye baktı.

«Sesini kıs a'cık... Eee?»

Saniye sesini alçattı :

«E'si, kapıyı açtım, içeri aldım ikisini de. Kız korkusundan enik gibi titriyordu. Oğlan da vay anam, yanıyo', diye inliyordu».

Güllü, elleriyle dizlerini dövdü :

«Allah allah, ne olmuş ki?»

Saniye gözlerini devirerek başını salladı :

«Seni evde aramışlar, bulamayınca bana gelmişler».

«Beni mi aramışlar? Ne yapacaklarmış benimle?»

«Bırak ta sırasıyla anlatayım. İyi ki bulamamışlar seni evde. Başına belâ olacaklardı yoksa... Neler de olmuş neler...»

«De, çatlatma insanı».

«Bugün Yumurtacıların boya günüydü, biliyorsun».

«Eee?»

«Hacı Kadir'in karıları da boyaya gitmişler. Kevser hastayım, diye evde kalmış. Oysa küçük anası Hatçe, Ahmet'i dün evin ahırına gizlemiş. Senin anlıyacağın çöpçatanlık etmiş. Evde yalnız kalınca iki yangun kilerden yiyecek, içecek çıkarmışlar, yemişler, muratlarına ermişler».

Güllü, derin bir soluk verdi :

«Oh... Hele şükür».

«Dur bakalım, hemen ferahlayıverme. Alt yanını da dinle».

«Ne varmış alt yanında?»

«Meğer, Hacı Kadir de kızın evde yalnız kalacağı günü kollarmış. Karıları düğüne gidince o da dükkânı kapamış, eve gelmiş».

«Bak hele... Bunak rezil, pişmiş aşa su mu kattı ki yoksam?»

Saniye dudaklarını büzdü :

«Hem de nasıl? Oğluyla Kevser'in yediği naneyi gözleriyle görünce kudurmuşa dönmüş, mangalın üzerinde duran kızgın saçayağını kaptığı gibi odaya dalmış, Ahmet'in çıplak budunu dağlayıvermiş».

Güllü, yüreğindeki korkuya, helecana rağmen kendini tutamadı, kahkahayı bıraktı. Saniye de gülüyordu.

Güllü birden ciddileşti :

«Ondan sonra soluğu Gülbucağı'nda almışlar he? Bak sen». Bir gözü kısıldı. «Ayşe'nin duyduğu lâflar boşuna değilmiş. Şimdi anlaşılıyor. Sersem bunak. Bi' iş yaptı ki, âlemin dilinden düşmiyecek».

«Düşmezse düşmesin. Tasan ne? Kendi düşen ağlamaz».

«Benim Hacı Kadir'i düşündüğüm yok. Kevser'i, Hacı Kadir'e verdiğim meydana çıkar, diye korkuyorum. Gel o zaman ayıkla pirincin taşını. Tüh... Kızdan kurtuldum diye sevinirken...»

Saniye Güllü'yü teselli etti :

«Dee, üzme kendini. Onları benim eve kapadım. Haber duyulasıya bir çare düşünürüz elbet».

Güllü, üzüntüsünü gizleyemeden dizlerini dövdü :

«Yüreğim ağzıma geliyor Saniye. Müezzinoğlu, Kevser'i, Hacı Kadir'e sürdüğümü bi' duyarsa, ne cevap veririm ano?»

«Amaann...» diye el salladı Saniye. «Düşündüğün şeye bak. Bir yalan uydurursun elbet. Sende yalan mı yok. Baktın olmadı, suçu Hacı Kadir'e yüklersin. Varsın, o kendini temize çıkarmaya çalışsın».

Güllü kalktı, saçlarının dibi terlemişti :

«N'etsem bilmem ki?»

Saniye de kalktı, çatallarla oynıyarak

«İstersen Hacı Kadir'e bir türkü yakalım». dedi. «Hiçbir

şeyden habarımız yokmuş ta, yeni duymuşuz gibi, davranalım. İpliğini pazara çıkarmada başkalarıyla yarışalım... He?»

Güllü, Saniye'nin gözlerini aradı :

«Ne geçecek elimize?»

«Ne geçeceği var mı? Biri, Kevser işinde Hacı Kadir'le elbirliği yaptığınızı söyliyecek olursa, Müezzinoğlu bu söze kolay kolay inanmaz».

Güllü, bir gözünü düşünceli, düşünceli kırptı :

«Yavuz hırsızlık edece'z he?»

Saniye, Güllü'nün oyuna yattığını görerek, daha bir güvenle :

«Nene lâzım senin», dedi «Türkü yakmak her zaman iyidir Güllü».

Güllü ferahlamış gibi Saniye'nin omuzuna vurdu :

«Türkü yakmak dedin mi, eteklerin zil çalar, rezil... Türkü yakalım, demesi kolay... Ha deyince olmaz ki bu».

Saniye kendine güveni olan biri gibi sırıttı :

«Olur olur pekâlâ... Kul sıkışmayınca hızır yetişmezmiş. (Saniyem) türküsünün makamına alışık ağzımız. Bir şeyler yakar, yakıştırırız elbet. Yolda gelirkene tasarladım bile...»

«Tevekkeli geç kalmamışsın?» Güllü birden irkildi: «Kız bana bak! Türkü yakalım, diye bana oyun etmeğe kalkarsan gözünü oyarım senin».

Saniye'nin suratı asıldı :

«Bak şunun yediği naneye. Ee, aşkolsun sana doğrusu. Ben, ziyanları dokunmasın diye Ahmet'le Kevser'i evime hapsedeyim, Müezzinoğlu'yla aran bozulmasın, diye kafa çatlatıp türkü yakmaya uğraşayım da, sen kalk, benden kuşkulan». Sandalyeyi çekti altına. «Bende eşeklik, ne halın varsa gör sapık karı».

«Hemen de küsersin, kendini benim yerime ko'sana bi' yol. Ben şu anda duvarın dibindeki dut ağacından bilen kuşkulanıyorum. Ötesi var mı?»

Saniye yumuşamış :

«Geber öyleyse». dedi.

«Ben geberirsem sen de kına yakarsın». Güllü bu sözleri

uyuşmak istiyen bir yılışıklıkla söylemişti. Sokuldu : «Nasılmış yaktığın türkü? Deyiver bakalım hele...»

Saniye yüz vermez göründü. Suratı asık :

«Nasılsa nasıl». dedi «Türküyü n'ideceksin? Sen kuşkulanmana bak».

Güllü Saniye'yi omuzundan tuttu, kendine çevirdi :

«Dee, naletliği bırak ta söyle şunu. Basbayağı merak sardım».

Saniye omuzlarını silkti :

«Yakılmış bir türkü yok. Üstünkörü bi' şeyler tasarladıydım işte».

«Olsun... Deyiver hele...»

Saniye nazlanmayı bıraktı, yüzü ışımıştı :

«Her söz kalıplara uyuyor, şu (Hacı Kadir) lâfı bi' türlü sığmıyor».

Güllü sırıttı :

«Hacı Kadir bu... Oldum bittim sen onun bi' kalıba sığdığını gördün mü? Herif mayalanmış hamur gibi durmaz, taşar kabından».

«(Hacı Kadir) dedim olmadı. (Kadir ağa) dedim olmadı, (Kadir'ga) desem olacak ya, o zaman da lâfın burnu yamuluyor».

Güllü'nün gözleri tutuştu :

«Kadir'ga diyeceğine (Kadırga) de! olsun bitsin. Bi' manası olur bâri».

«Neymiş manası Kadırganın?»

«Duyduğuma göre, eski takalara derlemiş. Hacı Kadir gibi muşmulaya da bu ad pek uygun düşer».

Saniye gülmeğe başladı :

«Aferim kız Güllü. Eyi buldun. Hacı Kadir de yelkeni yamalı, omurgası çürümüş bir eski taka zaten. Dört karıyı nasıl da taşır bu tekne? Aman, pek uydu. Türkünün kalıbına da yatkın. Şimdi tamam. Dur, zihnimi topluyayım da, bi' geçeyim. Dinle!

Saniye, bir an yolda gelirken yaktığı koşmaları hatırlamaya çalıştı.

«Söyle başlıyor türkü :

Kadırganın evinde bir sarı yılan
Uyan Ahmet'im, uyan geliyor baban.

Saniye türküyü makamiyle okuyordu.

Güllü :

«Gelemez olaydı». dedi.

Saniye, Güllü'yü payladı :

«Dee, sus da, zihnimi karıştırma. Bak alt yanını unutturdun bana işte».

Saniye, yukardaki beyti, birkaç kez tekrarladı, sonra :

«Hah», dedi «hatırladım : Kevser yârine sermiş...»

Güllü birden Saniye'yi kolundan tuttu, sözünü kesti :

«Dur! Olmadı, dur! Deli misin sen? Gammazlık etmekse meramın o başka. Ne deye kızın takma adını söylemiyorsun? Gülsüm, de şuna».

«Sahiden de... Bak bunu düşünemedimdi. Gülsüm de uyar kalıba».

Saniye okumaya devam etti

Gülsüm yârine sermiş ceylân postunu
Tenha bulunca evi, sarmış dostunu.

Saniye durdu :

«Ben bu kadarını uydurdum. Aşağısını da sen getir».

«Ben nasıl getireyim? Beceremem ki! De, başladığın gibi bitir şunu. Hacı Kadir'in pişmiş aşa su kattığını türküye koyarsan iyi olur».

Saniye dudağını emdi :

«Dur bakalım hele». düşündü. «Şöyle desek nasıl olur? (Neden âcep dükkânı erken kapatmış) sonra... Hah, tamam : (Pişmiş aşa Kadırga soğuk su katmış). Nası', oldu mu?»

Güllü, Saniye'ye sarıldı, öptü

«Aferim kız Saniye. Ne kolay da yakıştırdın. Aslı olsa bundan iyisini düşüremezdi».

Saniye şımardı :

«Aşağısını da şöyle bağlıyalım mı Güllü?»

Karga yer mi ağacın kara dudunu
Niçin dağladı Ahmet, baban budunu?

İkisi birden sarılıp gülüştüler.

Güllü :

«Nasıl da becerdin kız?» «Ee, valla bayılacaklar bu türküye».

Saniye kurumlandı :

«Hee, bayılacaklar. Hadi birlikte geçelim. Sen de öğren, gece fırsat düşerse misafirlere de okuruz belki».

Güllü, gene kuşkuyla içeriye baktı :

«Geçelim ya, gel şöyle kapıdan uzak duralım a'cık. Hem usul söylüyelim».

«Olur».

Hayatın öbür ucuna gittiler, direğe yaslanarak, ikisi birden hafif sesle Kadırganın yeni yakılmış türküsünü okumağa başladılar. Bura kadınlarına vergi bir kolaylıkla, kaş, göz, boyun hareketleriyle türküyü bir bakıma temsil ediyorlardı.

★

Türkünün yarısına gelmeden Müezzinoğlu, kapıda göründü. Üstünü değişmişti. Onların türkü okuyuşunu bir an seyretti. Sonra :

«Maşallah, maşallah». dedi. «İşleri bitirmiş, türküye bile başlamışlar».

Kadınlar, elleriyle ağızlarını örterek, türküyü kestiler.

Ağa tesbihini şaklatarak yaklaştı :

«Sen nerelerde kaldın bu zamanacak kız, Saniye?»

Saniye birden cevap bulamadı. O anda, masa üzerindeki tef gözüne ilişti :

«Şey...» dedi «Tefin derisi, yarılmıştı da, yenisini gerdirmeğe gitmiştim».

Müezzinoğlu takıldı

«Telgrafçının derisinden gerdirseydin keşke, yüzülecek deri bıraktınsa herifte. Keçi derisinden sağlamdır, o dürzünün derisi».

Saniye fıkırdadı :

«Aman ağa...» dedi. «Hemen de başlarsın...»

Güllü, lâfa karıştı :

«Kimin derisinden gerdirirse gerdirsin, bu gece onun tefi hep Kadırganın adını gümletecek».

Müezzinoğlu, lâfın kertesine varamadı, kaşları çatıldı:

«Kadırga mı? O da ne demekmiş öyle?»

Saniye ile Güllü, birbirlerine bakıp gülüştüler.

Saniye:

«Güllü taktı bu adı Hacı Kadir'e». dedi. «Yelkeni yamalı, teknesi çürümüş taka demekmiş».

«Bak hele...» dedi. «Kız Güllü, ne alış verişin var senin bizim Belediye İreisimizle? Neye taktın herife bu adı?»

Güllü, fettan, cıvıldadı:

«Benim bi' alış verişim yok ya, oğlunun bir kızgın saçayağı alacağı varmış ondan».

Bu söz üzerine, kadınlar birbirlerine göz kırptılar, gülüştüler. Müezzinoğlu kollarını açtı, tesbihi şakırdadı:

«Benimle zevkleniyor musunuz lay dürzüler?»

Saniye edeple toplandı:

«Ne haddimize ağam...» dedi. «Duyduğumuza göre, Hacı Kadir saçayağıynan oğlunun budunu dağlamış. Güllü bunu söylemek istiyo'».

«Budunu mu dağlamış? Ne diye?»

Saniye fıkırdadı:

«Bir erkek köpek, ötekinin budunu ne diye kaparsa ondan».

Güllü, lâfı Saniye'nin ağzından aldı:

«Hacı Kadir, karılarının sayısını beşe çıkarmak istemiş. Evine onüçünde bir kızı, evlâtlık deye götürmüş. Bugün de muradına erecekmiş. Karıları Yumurtacıların boyasına gidince kızı evde yalnız bastırmak istemiş, dükkânı kapamış, evin yolunu tutmuş».

Saniye:

«Ama ihtiyar tilki geç kalmış». diye ekledi. «Tüysüz oğlu, ondan açıkgöz davranmış, ham meyvayı koparmış, almış dalından».

Güllü, Müezzinoğlu'nun göğsüne eline vurarak, sözü tamamladı:

«Hacı Kadir, kızgınlığından ne edeceğini bilememiş. Eline geçirdiği kızgın saçayağını oğlunun çıplak buduna yapıştırı-

vermiş. Acemi oynaşlar don paça sokağa fırlamışlar. Görmeyen, duymayan kalmamış».

Müezzinoğlu, kahkahayı saldı, uzun uzun, dolu dolu güldü.

«Vah, Hacı Kadir vah.» dedi «Bu hallere de mi düşecektin İreisim? Desenize, köhne taka karaya oturmuş en sonu.»

Güllü :

«Hem de nasıl.» dedi «Her yanı parça, parça olmuştur fakirin.

«Saniye, Belediye İreisimizin şânına yakışır bir türkü yakıvermiş tez elden. Bu gece misafirlerin var, hora geçer».

Müezzinoğlu'nun yüzü karardı. Bu gecenin korkusu yüreğine düşmüştü gene. Derin derin iç geçirdi :

«Misafir, dedin de yüreğimi oynattın gene Güllü». İki kadını koluyla bellerinden sardı. «Amanin, gözünüzü seveyim. Türkü yakın, topuk vurun, gerdan kırın, ne ederseniz edin, amma; Cevizli Bahçe'yi kurtarın. Bu gece, onun hüküm gecesi. İşleri iyi döndürürseniz, ihya ederim sizi».

Güllü, yanağını okşadı ağanın :

«Üzme kendini ağam. Cevizli Bahçe, saksı, biz çiçeğiz. Kökümüzün kurumasını ister miyiz? Bütün hünerimizi göstereceğiz bu gece elbet».

Saniye tekrarladı :

«He... Bütün hünerimizi...»

Kâhya koşarak içeri girdiği için Saniye'nin sözü ağzında kaldı.

Kâhya nefes nefese :

«Misafirler geliyorlar ağam». dedi. «Caminin önünden geçtiler».

Kadınların beline dolanan Müezzinoğlu'nun kolları çözüldü :

«Peki Süleyman efendi. Sen koş, kapıdan karşıla misafirleri».

«Baş üstüne ağam».

Süleyman efendi koşarak uzaklaştı.

Müezzinoğlu, sağa sola, telâşlı bir göz attı.

«Her şeyler hazır değil mi kızlar? Masanın bi' noksanı yok ya?»

«Yok ağam». dedi Güllü.

Müezzinoğlu, kadınları baştan ayağa süzdü. Güllü, takmış, takıştırmış, sürmüş, sürüştürmüştü. Saçında çiçeği bile eksik değil. Saniye de süslenmeden yana geri kalmamıştı. Ama saçında çiçek yoktu.

«Saçına şurdan bi' gül iliştiriver kız Saniye».

Saniye koştu, bir gonca gül kopardı, saçına soktu.

★

Dışardan ayak sesleri, konuşmalar duyulunca, Müezzinoğlu üstünü, başını çekiştirerek kapıya yürüdü. Konukları merdivenin başında karşıladı.

Önce Kaymakam, ardı sıra tahrirat kâtibi, tapucu, telgrafçı merdivenleri çıkıyorlardı. Kâhya da peşlerinden geliyordu.

Müezzinoğlu:

«Buyurun Kaymakam bey, buyurun!» dedi, sesi pürüzlüydü. «Hoş geldiniz. Cevizli Bahçe'mize şeref verdiniz».

Kaymakam, merdivenin üst basamağına çıkmıştı:

«Hoş buldak ağam!» dedi. «O şeref bize ait.»

Müezzinoğlu, önünü kavuşturarak eğildi, kaymakamın elini öpmek istedi. Kaymakam, sadece sıkmasına izin verdi. Müezzinoğlu'nun keyfini sordu:

«Nasılsın, iyi misin ağam?»

«Sizi gördüm, daha iyi oldum Kaymakam bey».

«Kasabaya döndüğünden beri, çok istediğim halde tanışmaya, hatır sormaya gelemedim. Vali beyle teftişteydik. Kusura bakma ağa».

Müezzinoğlu, bahtiyarlıkla ezildi, büzüldü:

«Eysik olma Kaymakam bey!» dedi. «Ben de zâtınızı makamınızda bir kaç kez aradım, teftişte olduğunuzu söylediler. Hökümat adamının teftişi bitmez zâti».

Kaymakamı fazla ayakta tutmamak için kenara çekildi, yol gösterdi:

«Şöyle buyrun Kaymakam bey».

Kaymakamın, her yerde saygı görmeyi, görevinin doğal haklarından saydığı her halinden belliydi. Gösterilen yana, makam sahiplerinin kurumuyla yürüdü. Ama :

«Ben halkçı adamımdır ağa. Halkla düşüp kalkmasını severim. Sık sık ziyaretine gelirim bundan böyle». demeyi ihmal etmedi. Hayat kapısında kadınlar karşıladı Kaymakamı. Şapkasını, bastonunu aldılar.

«Hoş geldiniz! Safalar getirdiniz». dediler.

Kaymakamın ardından gelenler, kapıdan girme şerefini birbirlerine ikram etiler. Tahrirat kâtibi kaymakamdan sonra içeri girme sırasının kendisinde olduğunu hissettiren bir acelelikle :

«Hadi». dedi. «Ben büyüklüğü kabul ettim, önden gireyim, siz paylaşın kozunuzu».

Tapucuyla telgrafçı, birbirlerini kollarıyla iteliyerek bir zaman :

«Buyurun!»

«Rica ederim, siz buyrun!»

«Olmaz, siz buyurun!» diye çekiştiler.

Tahrirat kâtibi dayanamadı :

«Telgrafçı, de uzatma da gir gayri içeri!» dedi. «Kaçın kurası olduğunu hep biliriz. Meramın âdaba, erkâna riayetkâr biri olduğunu belirtmekse vazgeç bu sevdadan. Mektuplarımızı bizden önce açıp okuduğunu hep biliyoruz».

Tahrirat kâtibinin bu sözlerine, Kaymakamla birlikte hep gülüştüler.

Telgrafçı, tapucundan önce içeri girmeye yanaşmadı. Tahrirat kâtibinin söylediklerini başka türlü anlamış görünmek için:

«Resmî telgrafları senden önce okumak şerefi bana düşüyor tabii». dedi. «Ama, resmî mektupları, hatta çift aylı mektupları Kaymakam Beyden önce senin yokladığına da kimsenin kuşkusu yok».

Tahrirat kâtibi gülmesini kesmeden :

«Yoklama illetinin kimde olduğunu da az sonra göreceğiz». dedi.

Tapucu :

«Yok canım». dedi. «Telgrafçının meramı, Saniye hanıma benden genç olduğunu anlatmak. Hadi, bâri ben önden gireyim de isteği kursağında kalmasın. Ama, birinci Cihan Harbinde onun telgraf zabitliği yaptığını bizim kadar Saniye hanım da işitmiştir şüphesizdir». İçeri doğru yürüdü : «Ben önden gireyim, yoksa hikâyedeki cücelere benziyeceğiz».

Kadınlar koşuşup onların da şapkalarını aldılar.

Kaymakam, tapucunun yeni bir fıkra anlatacağından memnun, yarı döndü :

«Tapucu değil, mübarek, dudu kuşu. Ne de çok hikâye biliyor maşallah. Dudunâmedeki kuş bunun yanında dut yemiş bülbüle dönerdi. Eee, anlat da dinliyelim hikâyeyi».

Telgrafçı :

«Kaymakam bey, sana yeni ad kodu bak tapucu». dedi. «Bundan böyle sana Dudu Kuşu diyeceğiz». Sarıldı, öptü tapucuyu. «Ah, dudu dillim ben yanıyorum».

Müezzinoğlu, misafirlerin ayakta kalmasından sıkılıyordu. Kaymakamın sözlerini fırsat bildi :

«Şöyle buyrun Kaymakam bey! Rahat rahat oturun da tapucu hikâyesini anlatıversin».

«Peki ağa, öyle yapalım».

Müezzinoğlu, kendi eliyle Kaymakamı koltuğa yerleştirdi.

Tapucu, mendiliyle telgrafçının yanağında bıraktığı tükürüğü sildi :

«Dudu kuşu olmayı maalmemnuniye kabul ederim. Ama çok hikâye bildiğim için değil; o kuşlar gibi burada kendime bir eş seçme hakkını kazanmak için. Malûm ya dudu kuşları tek olarak yaşıyamazlar. Saniye hanım! Sen şöyle yanıma gel! Kaymakam beyin tensibiyle bir çift dudu kuşu olalım bu gece seninle».

Tahrirat kâtibi şeytan şeytan güldü. Eliyle telgrafçıyı göstererek :

«Allah şu sarı kartaldan korusun bizi». dedi. «Tüy, tüs bırakmaz üzerimizde billâhi».

Telgrafçı, tahrirat kâtibine :

«Benden değil, dilinden korksun o». dedi. «Dudu Kuşu ne çekerse dilinden çeker».

Güllü, misafirlerin lâfazanlığından faydalanarak, onları Müezzinoğlu'nun tenbihlerine göre sofraya yerleştirdi. Müezzinoğlu, sofradaki yerine geçmeden, cömert bir ev sahibi haliyle kadınlara emir verdi :

«Hele bi' hoş geldiniz deyelim misafirlerimize, Güllü! Kaymakam beyin kadehini doldur. Saniye, sen de beylere rakı ver!»

Kadınlar koşuştular. Kadehleri doldurdular.

Müezzinoğlu, kadehini aldı, kaldırdı :

«Cevizli Bahçe'mize onur veren kıymetli Kaymakamımız şerefine içelim beyler».

Memurlar, elde kadeh kalktılar. Kaymakam, yerinden kımıldamadı. Tahrirat kâtibi memurlar adına konuştu :

«Yarasın Kaymakam beyimiz!» dedi. Kaymakam kadehini kaldırdı :

«Cümlenin âfiyetine».

Kaymakam içmeden hiçbiri kadehini dudaklarına götürmedi. Kaymakam mendiliyle ağzını kuruladı. Güllü'nün tabak içinde sunduğu mezelerden birini alırken kadının yüzüne dikkatle baktı, gülümsedi. Güllü de kırılıp dökülerek, göz süzmeyi unutmadı.

Memurlar kadehlerini boşaltmışlar, önlerindeki mezelere yumulmuşlardı. Kaymakam, ağız şapırtılarını bastıran kalın sesiyle tapucuya seslendi :

«Eee, tapucu... Şu cüce hikâyesi güme gitmesin».

Tapucu peçetesiyle ağzını sildi, eğildi :

«Emredersiniz Kaymakam bey!»

Telgrafçı, rakının kokusuyla sarhoş olanların coşkunluğu içinde atıldı :

«Siz ondan hikâye isteyin sade Kaymakam bey. Tapu Dairesinde onun işi gücü halka hikâye anlatmaktır zaten».

Kaymakam, ciddi mi, şaka mı olduğu anlaşılmayan bir konuşmayla telgrafçıya cevap verdi :

«Hikâye anlatmak bizim millî sanatlarımızdandır müdür bey». dedi. «Maiyetimdeki memurların millî sanatlarımıza, ananelerimize saygı göstermesinden memnun olurum. Hikâye, ruha ferahlık verir. Ashabı meslihin daralmış ruhlarına, arada sıra-

da hikâye anlatarak, hava vermek hikmeti devletten sayılır».

Telgrafçı, Kaymakamın ne demek istediğini pek kavrıyamamakla birlikte, riyakâr bir gülümseme ile eğildi :

«Bendeniz de onu arzetmek istemiştim Kaymakam bey». dedi.

Kaymakam koltuğuna yaslandı :

«Seni dinliyoruz tapucu».

Tahrirat kâtibi, telgrafçının kulağına eğildi, fısıldadı :

«Tapucuyu niçin sevdiğini şimdi anladın mı? Yarından tezi yok, istersen sana Nasrettin Hoca, İncili Çavuş hikâyeleri göndereyim. Gece gündüz oku, ezberle. Toplantılarda fırsatını kollar, Kaymakama anlatırsın».

Tapucu hikâyesine başlamıştı :

«Efendim, fevkalâde hassas, hasta denecek kadar nâzik bir karı koca varmış. Tabii, nezâketleri allahın emrini, peygamberin kâvlini yerine getirmelerine engel olamamış».

Sofranın etrafında kalınlı inceli bir kahkaha korosu meydana geldiği sırada, Fen memuru Murat bey :

«Akşam şerifler hayırlar olsun!» diye hayatta bitiverdi. «Oooo... Maaşallah... Başlamışsınız bile. Fazla geç kalmadım ya inşallah?»

Kaymakam, Fen memuruna iltifat etti :

«Gel bakalım Fen memuru, geç şöyle». dedi, yanında yer gösterdi. «Geçerkene kahveye baktık, ama seni göremedik. Neredeydin, tavla merakın tavsadı mı, ne bu günlerde?»

Fen memuru Kaymakamın gösterdiği yere oturdu.

Müezzinoğlu :

«Güllü, kadeh ver Murat beye!» dedi, Güllü dolu kadehi Fen memurunun önüne koydu.

Müezzinoğlu, Fen memurunun kaymakama cevap vermesine fırsat bırakmadan kadehini kaldırdı.

«Hadin, değerli misafirlerim, Murat bey şerefine içelim».

Sofradakiler kadehlerini kaldırdılar. Kaymakam :

«Eh, hoş geldin Fen memuru». dedi, kadehini yudumladı.

Fen memuru :

«Şerefi âlînize kaymakam bey». dedi, kadehini boşalttı.

Avucuyla ağzını silerken toplantılarda kendisini dinletmeye alışkın bir adam kolaylığı ile :

«Hacı Kadir'in başına gelenleri duydunuz mu?» dedi.

Kaymakam ilgilendi :

«Hayrola Fen memuru? Ne olmuş Belediye Reisimize? Felâkete mi uğradı sakın?»

Fen memuru, herkesin ilgisini toplamak için sinsi, sinsi güldü :

«Açı patlıcanı kırağı çalmaz Kaymakam bey. Merak buyurmayın». dedi.

Telgrafçı, başına vuran alkolün patavatsızlığı ile :

«Basıldı mı yoksa?» dedi.

Fen memuru, sözlerine sır ifşa edermiş gibi manalar katarak :

«Basılmaktan sen kork». dedi. «Hacı Kadir, [illegible]da yürüyüp iz bırakmıyan soyundandır».

Kaymakam sabırsızlandı :

«E, canım, ne olmuş öyleyse? Anlatsana!»

Fen memuru ballandırarak anlatmaya başladı :

«Hacı Kadir gizli işler görürmüş de, haberimiz yokmuş. Evine körpecik bir piliç almış. Canı azizine bir alâ ziyafet çekmek için fırsat kollarmış. Bugün hanımları Yumurtacıların düğününe davetliymişler. Kız evde yalnız kalmış, Hacı Kadir öğle zamanı, birikmiş bir iştah ile, evin yolunu tutmuş».

Fen memuru, sofradakilerin ağzına baktıklarını görünce keyiflendi. Usta bir anlatıcı hüneriyle konuşmasını kesti, kadehini Güllü'ye uzattı :

«Doldur şunu Güllü hanım. Biz geri kalmıyalım».

Tapucu :

«Bizim başımız kel mi?» dedi, Saniye'ye kadehini gösterdi. «Dudu Kuşum sen de şunu doldur hele».

Müezzinoğlu, kadehlerin sıklaşmasından keyiflenerek :

«Hep içeriz, değil mi beyler?» dedi.

«İçeriz ağam».

Saniye kadehleri dolaştı. Telgrafçının kadehine kasten az rakı koydu, geçip gitmek istedi. Telgrafçı Saniye'nin elini tuttu:

«Yarım bırakma, iyice doldur şunu Saniye hanım». dedi.

«Beni tapucu gibi yarım adam mı belliyorsun yoksa?»

Saniye çaresiz, kadehi doldurdu.

Tapucu, telgrafçıya içerlemiş gözlerle baktı :

«Ben neden yarım adam oluyor muşum?»

Gözlerinin içi güldü telgrafçının :

«Yarım adamsın ya». dedi. «Yarım adam olmasaydın, Hacı'nın lokantasında kendi paranla yediğin zaman tatlıyı, pilâvı yarım porsiyon ister miydin? Sigarayı içerken de, ortasından bölüp, ağızlığa yarım yarım takan ben değilim ya».

Sofradakiler, tapucunun bu huyunu bildikleri için hep güldüler.

Tapucu dudağını yaladı :

«Doktor fazlasına izin vermiyor». dedi. «Tansiyon onsekizi aşmış».

Kaymakam tapucuyu arkaladı.

«Tapucuya söz yok». dedi. «Yarım yer, yarım içer. Keyfi nasıl isterse...» Fen memuruna döndü : «De, şu lâfın altını getir Fen memuru».

Fen memuru kadehini yudumladı :

«Sonrası Kaymakam bey, ihtiyar tilki, körpe pilici yemek için kümese girer. Bi' de ne görsün... Genç sansarın biri pilici haklamamış mı?»

Telgrafçı heyecanlandı :

«Yok canım, kimmiş bu açıkgöz?»

Fen memuru arkasına yaslandı :

«Kim olabilir?»

Herkes, aklına gelen kasaba zamparalarından birinin adını söyledi. Fen memuru, gülümsiyerek hepsine başı ile hayır işareti yapıyordu.

«Dünyada bilemezsiniz. Hatırınıza, hayalinize gelmez».

Kaymakam dayanamadı :

«Kimmiş a canım?»

Fen memuru, vereceği adın Müezzinoğlu için de bir sürpriz olacağını sanarak, keyifle ona baktı. Çenesinin ucuyla :

«Müezinoğlu'nun genç kâtibi, Belediye Reisimizin oğlu : Ahmet...»

Müezzinoğlu, hayret eder gibi gözlerini açtı :

«Haci Kadir, hırsından oğluna birşey yapmasaydı bâri».

Tahrirat kâtibi :

«Kim olsa dayanamaz buna». dedi. «Elinden kaza da çıksa ayıplamam».

Fen memuru :

«Hacı Kadir de dayanamamış». dedi. «Elinden bir kaza çıkmış, ama, böylesi görülmüş değil».

Sofradakiler hep birden bağırdılar :

«Ne yapmış ki?»

Fen memuru, ağzına bakan memurları ayrı ayrı, keyiflenerek süzdü :

«Mangalın üzerindeki kızgın saçayağını kaptığı gibi oğlunun — hâşaminelhuzur — çıplak götünü dağlamış».

Patlıyan kahkahalardan masanın üzerindeki bardaklar zangırdadı. Kaymakam elleriyle dizlerini döğüyordu

«Eee, buna bayıldım doğrusu».

Müezzinoğlu, misafirlerini içmeye kışkırtmak için yeni bir fırsat ele geçirmişti. Kadehini kaldırdı :

«Hacı Kadir'in bu marifeti kutlanmağa değmez mi kaymakam bey?»

«Değer ağam».

Kaymakam kadehini aldı, kadeh boştu. Güllü, hemen dolusunu sundu.

«Buyurun, bunu alın Kaymakam bey».

Kaymakam, Güllü'nün çıplak kolunu okşadı, gülümsedi :

«Yaşa Güllü hanım. Sen olmasan halimiz harap». Güllü'nün verdiği kadehi kaldırdı : «Belediye Reisimizin gazası şerefine».

Memurlar, keyif olmuşlardı. Erkâna kulak asmıyorlardı. Şerefe kadeh kaldırırken yerlerinden kımıldamıyorlardı. Tahrirat kâtibi, herkesin içip şakalaşmasından faydalandı, yanından, eğilerek masaya yiyecek koyan Saniye'nin budunu çimdikledi. Telgrafçı bunu gördü, sulu sulu :

«Tahir bey». dedi. «Mezeyi yanlış yerde arıyorsun birader efendi».

Tahrirat kâtibi pişkin :

«Meze falan aradığım yok». dedi. «Saniye hanım robunu

yeni diktirmiş de, kumaşı yerli mi, diye bakıyordum».

«Öyle mi?» dedi telgrafçı. «Oysa ben, Sümerbank malını el dokundurmadan da tanırsın sanırdım. Halka dağıtılacak kumaşlar hep senin elinden geçer».

Müezzinoğlu, Kaymakamın önünde bu atışmadan memnun olmamıştı. Suratını ekşitti, lâfı değiştirmek için Fen memuruna :

«Murat bey!» dedi. «Hacı Kadir'in yediği naneyi Saniye hanım senden önce duymuş. Güllü'yle kafa kafaya verip türküsünü bile yakmışlar. Kaymakam bey arzu ederse bi' yol geçiversinler».

Kaymakam koltuğunun aralığına yaslanarak kadınlara döndü :

«Ne yaman sakilerimiz varmış?» dedi. «Aman hanımlar, halk türkülerine bayılırım ben, kendi yaktıkları türküyü dilber sahiplerinin ağzından dinlemekse her kula nasip olmaz».

Kaymakamın iltifatına karşı, kadınlar kırılıp dökülerek birbirlerine sokuldular.

Müezzinoğlu :

«Saniye hanım». dedi. «Bi' zahmet şu çalgıcılara seslen de, geliversinler».

«Şimdi ağam».

Saniye koşarak içeriye gitti, çalgıcıları peşine takmış, döndü. Misafirler koltuklarını çekiştirerek, türküyü dinlemeye hazırlandılar.

Saniye, çalgıcılara ne çalacaklarını niri - niri - nirinay'larla anlattıktan sonra misafirlere döndü :

«Yaktığım türküye Güllü bacım (Kadırganın türküsü) adını taktı. Kadırga, eski taka demekmiş».

Müezzinoğlu, daha iyi anlaşılsın diye dolu dolu gülerek :

«Bak hele şuna». dedi. «Kız Güllü, Belediye İreisimizin gününü doldurmuş bir adam olduğunu mu söylemek istiyorsun yoksa?»

Güllü, şımarık :

«Hayır ağam». dedi. «Kuyruğunu yitirmiş ihtiyar bir tilki olduğunu!»

Memurlar sulu sulu güldüler.

Çalgıcılar ağanın işareti üzerine türkünün makamını tangırdatmaya başladılar.

Saniye ile Güllü hemen türküye girdiler :

Kadırganın evinde bir sarı yılan
Uyan Alımet'im uyan, geliyor baban.
Gülsüm yârine sermiş ceylân postunu,
Tenha bulunca evi sarmış dostunu.
Neden acep dükkânı erken kapatmış,
Pişmiş aşa kadırga soğuk su katmış.

Kadınlar türkü okumuyor, sanki temsil veriyorlardı. Güftenin her mısrasını canlandıran güldürücü hareketleri sarhoş konukları kırıp geçiriyordu. Gülbucağı'nın aşifteleri kendilerine gösterilen bu aşırı ilgiyle gençleşmişlerdi. Hareketleri diri, yüzleri, bakışları alev alevdi.

Karga yer mi ağacın kara dudunu,

Memurlar cıvımışlardı :

«Yemez yemez! Beyaz but ister». diye bağırışıp çağırışıyorlardı. Türkü doyulmaz olmuştu. Kadınlar Kaymakamın ayağa kalktığını görerek türküyü kestiler. Kaymakam, güçlükle dengesini korumaya çalışıyordu :

«Bu şeker sanatkârların şerefine içelim arkadaşlar».

Bütün masa kalktı hep birden, sarhoş, tutkun, haykırdılar :

«İçelim, Kaymakam bey, içelim...»

Saniye, boğazının kuruduğunu hissetti. Onlar da artık içebilirlerdi. Son derece şımarık :

«Madem bizim şerefimize içiyorlar, biz de birer kadeh alalım Güllü». dedi.

Saniye'ye tutkun olan tapucu kadehini uzattı :

«Benim kadehimi al, eşim, dudu kuşum».

Birden Kaymakamı çiğneyip geçmiş olduğunu farketti :

«İznin var mı Kaymakam bey?»

Kaymakam :

«Hay hay... Alsın». dedi, kendi yarım kadehini de Güllü'ye sundu :

«Sen de benimkini al Güllü'm».

Kadınlar kadehleri aldılar, önce birbirlerine bakıp göz kırptılar. Sonra kadehleri verenlere teşekkür ettiler. Birer dikişte içtiler.

Tapucu :

«Ohh... Afiyet bal olsun». dedi, kendi içmiş gibi damağını şaklatı : «Mey tutuşsun kanında, nâz olsun, işve olsun».

Kaymakam keyifli, keyifli elini masaya vurdu :

«Tamam...» dedi. «Sonra da Kerem gibi yaksın, kül etsinler bizi değil mi?»

«Hee, vallahi de yaksın, kül etsinler Kaymakam bey». dedi tapucu.

Kaymakam kadınlara :

«Şöyle yakın gelin, bahçemizin gülleri». dedi.

Güllü ile Saniye nazlanmadan koşuştular. Memurlar kaymakamın sağını solu boşaltmışlardı. Kadınlardan biri Kaymakamın sağına, biri soluna oturdular. Artık meclis kıvamına gelmişti. Müezzinoğlu keyifli keyifli dudaklarını yalıyordu.

Kaymakam kadınların çenelerini okşadı :

«Başka bir türkü daha yok mu dilber sanatkârlar?»

Kadınlar cevap vermeden tapucu atıldı :

«Olmaz mı Kaymakam bey». dedi. «Düzinelerle. Hele Saniye için yakılmış bir türkü var ki bayılırsınız. Çok civelek bir türküdür. Kendisi gibi... Şöyle başlar :

Kalk gidelim Saniye'm dağa oduna
Odun değil meramım tombul buduna».

Müezzinoğlu söze karıştı :

«Kaymakam beyin, Sepetçioğlu zeybeğini pek sevdiği kulağıma çalındı Tapıcı. Güllü de bu oyunda bitirimdir hani. Emrederseniz çalgıcılar vursunlar zeybeyi Kaymakam bey».

Telgrafçı, Tapucunun istediği türkü söylenmesin diye Müezzinoğlu'nu alkışladı :

«Yaşa ağam. Sepetçioğlu'nu oynasın Güllü».

Sarhoş memurlar da telgrafçının alkışına katıldılar. El çırparak bağırıyorlardı :

«İsteriz, isteriz... Sepetçioğlu isteriz».

Kaymakam, bu geceyi kendilerine yaşatan ağaya hiç iltifat etmediğini hatırladı :

«Sağol ağam. Doğrusu mislin, menendin yok. Bize bu gece, bu bahçede millî sanatımızın en ulvî zevklerini tattırdın. Sen büyük bir halk çocuğusun. Arkadaşlar, kadehlerinizi kaldırın! Büyük halk çocuğu Müezzinoğlu şerefine içelim!»

Müezzinoğlu, ellerini göbeğine kavuşturdu. Utanmış gibi başını eğdi

«O sizin insaniyetliğiniz».

Kaymakamın resmî nutuk çeşnisi veren bu konuşması tahrirat kâtibini yerli memur gururuyla heyecanlandırmıştı :

«Kadirşînas büyüğümüz!» diye ayağa kalktı. «Bir teklifim var. İstiklâl savaşına katılmış, vatan uğruna, damarlarındaki kanı akıtmış, göğsünü madalyalarla donatmış ağamızla bütün kasaba iftihar ederiz. Ama onunla Cevizli Bahçe, birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Kadehlerimizi ağamızla Cevizli Bahçe şerefine kaldıralım».

«Evet, evet Cevizli Bahçe'nin şerefine». sesleri yükseldi.

Kaymakam, yüzüne vakur bir eda verdi. Kadehini kaldırdı :

«Halk çocuğu, Müezzinoğlu'nun ve kasabanın süsü Cevizli Bahçe'nin şerefine!»

Herkes kadehini boşaltı. Fen memuru, ağız şapırtılarını örten trajik kalın sesiyle :

«Cevizli Bahçe şerefine içtiğimiz iyi oldu». dedi. «Birkaç hafta sonra belki bu fırsatı bulamazdık».

Müezzinoğlu, kaşgöz ederek, yapma bir serzenişle Fen memurunu susturmak istedi :

«Canım Murat efendi... De allahasen, sırası mı şimdi bunun?»

Kaymakam, Fen memurunun ne demek istediğini kavrıyamamıştı :

«Neden fırsatını bulamazmışız? Yoksa Müezzinoğlu, tadını tattırdıktan sonra Cevizli Bahçe'ye gelmeyi haram mı edecek bize?»

Müezzinoğlu, ellerini uğuşturdu :

«Estağfurullah Kaymakam bey. Hökümata yasak mı olurmuş? Ne haddimize. Cevizli Bahçe bizim değil, sizin».

Fen memuru Kaymakama açıkladı :

«Henüz resmen bildirilmediği için malûmatınız olmasa gerek Kaymakam bey. Zatıâliniz henüz kasabamıza teşrif etmeden önce Nafıa mühendisleri gelmişlerdi. Buradan geçecek demiryolu güzergâhını tesbit için ölçüp biçmişlerdi».

Kaymakam başını sallıyordu:

Tahrirat kâtibi ayılmıştı:

«Zatıâlinize bu hususta izahat vermiştim, beyefendi». dedi.

Kaymakam, diliyle, dişleri arasına girmiş bir et parçasını emerek gözlerini devirdi:

«Peki ama, bunun Cevizli Bahçe'ye misafir gelişimizle ne ilişiği var, anlıyamadım».

Fen memuru:

«Arzedeyim Kaymakam bey». dedi. «Bundan birkaç gün mukaddem, Ankara'daki mühendis arkadaşlarımdan biri bendenize bir mektup yolladı».

Telgrafçı kaşları çatık, gözleri şaşı, tahrirat kâtibine eğildi:

«Ben Fen memuruna böyle bir mektup geldiğini hatırlamıyorum». dedi fısıltıyla. «Nasıl da kaçmış gözümden».

Fen memuru, cebini karıştırarak bir mektup kâğıdı çıkardı:

«Bakınız mektupta ne deniyor: Demiryolu, kasabanızın inkişafına çok hizmet edecek ama, her terakki bir kurban istiyor. Kasabanızın ziyneti Cevizli Bahçe'ye acıdım doğrusu. İstasyon binası için Cevizli Bahçe'nin yeri uygun görülüyor».

Kaymakam ensesini kaşıdı:

«Hım... Şimdi anlaşıldı Vehbi'nin kerakkesi...»

Tahrirat kâtibi, yerli memur gayretiyle Cevizli Bahçe'nin üzerine kanat germek zorunu duydu:

«Yoo! Kaymakam bey!» dedi. «Bak, buna razı olamayız. Kasabanının imarı işinde hükümat önce sizin, sonra da bizlerin, yani halkının fikrini sormak icabederdi».

Kaymakam, otoritesi çiğnenmiş bir amir kırgınlığıyla:

«Doğru söylüyorsun». dedi. «Biz burada neciyiz? Eşek başımıyız yani... Mütalaamızı sormadan böyle bir karar verilir mi? Velev ki buraya yeni bile gelmiş olsak». Tahrirat kâti-

bine döndü: «Evet, bu meseleye el koyacağız, Tahir bey... Notunu al kardeşim».

«Baş üstüne Kaymakam bey.» dedi Tahrirat kâtibi. Kaleme kâğıda sarıldı, birşeyler yazdı.

Müezzinoğlu, Cevizli Bahçe işinin ele alınmasından duyduğu memnunluğu gizlemeğe çalışarak söze karıştı :

«Millet uğruna bin Cevizli Bahçe'm feda olsun Kaymakam bey. Zerre kadar üzülürsem yarına sağ çıkmayayım. Elde avuçta barınacak bir yer kalır elbet. Lâkin, ne olursa Irmak boyundaki köylülere olacak. Zavallılar pek acınacak haldeler. Ekilecek 3 - 5 dönümcük toprakları vardı, onu da hökümat istimlâk edecek».

Kaymakam, bir piliç budunu dişledi :

«Allah allah... Biz, sahipsiz birkaç dönüm toprak bulsak da köylüye dağıtsak, diye didiniyoruz, beri taraftan istimlâk yoluyla ellerinden alıyorlar. Bu demiryolu başka bir yerden geçemez miymiş?»

Kaymakamın son sözünü Fen memuru cevapladı :

«Efendim!» dedi. «Demiryolu için gelen heyete bendeniz daha müsait bir güzergâh göstermiştim. Onlar da kabul eder görünmüşlerdi. Hangi saikle eski güzergâhta ısrar ettiklerini bilemiyorum. Cevizli Bahçe'nin köklenmesinde menfaatı olan biri akıllarını çelmiş olacak. Çok fena yapmışlar bu kararı almakla... Çiftçileri, bahçe sahiplerini topraksız bırakacaklar. Halbuki Demiryolu benim kendilerine işaret etiğim güzergâhı takip etse, ne köylü toprağından olacak, ne de Cevizli Bahçe köklenecekti... Her ne kadar 'Menafii Umumiye karşısında, menafii şahsiye kaale alınmaz.' diyen bir idare düştürumuz varsa da, bu demiryolu meselesinde uygun düşmez. Hat, kasabamızın içinden geçtiği taktirde, bazı şahıslar değil, bütün bir kaza halkı iktisaden mahvolacak Kaymakam bey Çok müşkül bir durum karşısındayız».

Kaymakam, rahat koltuğa bıraktı kendini

«Halkçı bir idarede halkın menfaatleri bütün menfaatlerin üstündedir. Merak etmeyin. Bir hal caresi bulacağız elbet buna».

Müezzinoğlu, yola yatan Kaymakamı daha da olgunlaştırmak için :

«Bugün burada olmalıydınız da,» dedi. «Yana yakıla konuşan köylüleri dinlemeliydiniz Kaymakam bey. Merhametli yüreğiniz parça parça olurdu. 'Baba ocağımız sönecek, köyü bırakıp yabana gideceğiz.' diye ağlaştılar hep».

Konuşulanları dikkatle dinliyen Tapucu, Müezzinoğlu'nun Cevizli Bahçe'yi kurtarmak için nasıl çırpındığını, Fen memurunun ona nasıl yardıma çalıştığını farketmişti. O da Kaymakam üzerindeki nüfuzunu ağadan yana kullanmalıydı :

«Haddim olmayarak şuna kaniim ki, halkın yürekler acısı şikâyetleri üstün makamlara duyurulursa tesiri görülür».

Kaymakam, başiyle doğruladı :

«Elbette...» dedi. «Elbette duyuracağız Tapıcı... Ben hayatımı halkın hizmetine vakfetmiş bir devlet adamıyım. Fırsat fevt etmem. Hemen yarın vilâyete de, üst makamlarada kasaba halkının endişelerini, şikâyetlerini duyuracağım.» Öksürdü. «Hatta... Fen memurumuza izin vereceğim hükûmet merkezindeki yüksek mühendisler arasında arkadaşları varmış... Ankara'ya kadar uzansın...» Çevresindekilerin kafa sallayarak kendisine katılmaları heyecanını arttırdı. «Evet, vakit fevt etmeden yola çıksın, 'fendim? Kasabamızın durumunu onlara ariz-ü amîk teşrih etsin, açıklasın, halkımızın şikâyetlerini bertafsil hikâye eylesin...' fendim? Fen memurumuzun müdahalesiyle maslahatın halli mümkün olacaktır kanaatindeyim».

Memurlar hep bir ağızdan :

«Bravo!...»

«Çok doğru kaymakam bey!»

«İsabet buyurdunuz kaymakam bey!...» diye bağırdılar.

Tapıcı, Müezzinoğlu'na baktı :

«Ağamız böyle hayırlı işlerde parayı esirgemez». dedi.

Müezzinoğlu, tesbihli elini hovardaca salladı :

«Parayı bu memlekette kazandık. Varsın gene bu memleket uğruna feda olsun!...»

Memurlar :

«Yaşaa ağam!» diye bağrıştılar.

Kaymakam, gösterinin fazla uzadığını görerek tatlıya bağlamak istedi :

«Seni takdir ettim Müezzinoğlu!» dedi. «Memleketin aydınlariyle servet sahipleri işbirliği yaptıkça devletimizin sırtı yere gelmez. Bu birlik şerefine içelim arkadaşlar».

Konuklar, zorlukla ayağa kalktılar. Fazla sarhoş görünen Telgrafçı, düşmemek için masaya tutunarak bağırdı :

«İçelim... bol bol içelim!...» dili dolaşıyordu.

Kaymakam, ayağa kalkarken sendelediği için, iki kadın koltuklarına girdiler. Müezzinoğlu bunu gördü :

«İçerdeki salonda alaturka sedirlerimiz var kaymakam bey. Arzu ederseniz oraya geçelim...»

Kaymakam bu öneriden pek memnun kaldı. Kadınların bellerine sarıldı :

«Hiç fena olmaz ağam!» dedi. «Zaten çiy yağmaya başladı».

Kadınlar Kaymakam'ı içeri götürdüler. Müezzinoğlu çalgıcılara :

«Siz de sazlarınızı toplayıp içeri gidin!» dedi.

Çalgıcılar sazlarını topladılar.

Memurlar, birbirlerine yaslanarak ikişer ikişer sofradan ayrıldılar. Terasta yalnız Fen memuruyle Müezzinoğlu kalmıştı.

İçerde çalgıcılar ahenge başlamışlardı bile :

Karşı be karşı, aman, yaptıralım hanları,
Kaldıralım, kasaveti, anam, gamları hey...

Fen memuruyle Müezinoğlu uzun uzun bakıştılar. Fen memuru :

«Gayri sen de gamı kasaveti kaldır ağam». dedi. «Kaymakam da meseleye el koyunca işin bir zorluğu kalmadı. Eh, geçmiş olsun! Bundan sonrası kolay yürür...»

Müezzinoğlu, Fen memurunun sırtına vurdu :

«Gözüme temelli girdin Murat efendi... Tam da kertesi kertesine idare ettin işi... Aşkolsun!... Ne zaman yola çıkacaksın?»

Fen memuru omuzlarını kaldırdı :

«Ne zaman git! dersen, o zaman giderim».

«Öyleyse hemen yarın yola çık!»

«Hay hay çıkayım».

«Ne kadan para ilâzımsa kâhyadan alırsın. Ben ona talimat veririm».

«Cevizli Bahçe için korkun kalmasın gayri. Suyu başından keseceğiz».

Göreyim seni Murat efendi...»

Fen memuru içeri yönelmişken döndü, bir şey hatırlamıştı:

«Ha, az daha unutuyordum ağa... Ben dönesiye, Hacı Kadir'in bir icabına bakmam lâzım. Besleme kız, dalgasını senden biliyor. Demin buraya gelirken yolda karşılaştım. Ateş püskürüyordu: 'Müezzinoğlu, zevklenmek için benden başkasını bulamadı mı koca kasabanın içinde? Elin rezili, maskarası oldum. Ama yanına komayacağım. Hacı Kadir'in kim olduğunu belleteceğim ona.' diyordu».

Müezzinoğlu, adam sen de, der gibi elini salladı:

«Cirmi kadan yer yakar. Ona ihtiyacımız kalmadı zati. Çekiveririz kuyruğundan...»

Fen memuru içeri yürüdü:

«İstimlâk işlerinde bir zorluk çıkarmasın da...» diye uyardı.

«De canım, o zor iş değil o... Fütur etme boş yere...» dedi Müezzinoğlu, sırtını okşayarak Fen memurunu kapıya doğru götürdü. «Sen hele misafirleri azcık oyala... Güllü'yü de bana gönder».

Baş üstüne ağam!...»

Müezzinoğlu, ellerini ardına bağlayarak, masanın çevresinde dolaşmağa başladı. Bir tur yapmadan Güllü içeri girdi:

«Buyur ağam, beni istemişsin...» dedi. Yüzünde şakrak, içkili, hoppa bir hal vardı. Ama Müezzinoğlu'nun asım yüzünü görünce irkildi

«Bu geceden memnun kalmadın mı yoksam? Neye suratın asılmış öyle ağam?». dedi.

Müezzinoğlu durdu, dik dik baktı Güllü'nün yüzüne:

«Kadırga oyununun içyüzünü öğrendikten sonra da gülüp oynayamazdım a?»

Güllü, sarardı, korktuğuna uğramıştı:

«Benim... bunda... bir...» diye kekeledi.

Müezzinoğlu, elinin sert bir hareketiyle Güllü'yü susturdu:

«Hesap istemiyorum senden». dedi. «Hacı Kadir'in başına doladığın beni elâkadar etmez. Ama... benim başıma doladığını temizlemeni isterim. Hacı Kadir'i belediyeye ireis yap, dedin yaptık... Hata etmişiz. Oldu bir kez. Şu var ki ben halkın karşısında tükürdüğümü yalayamam. Beni işe bulaştırmadan temizlemenin çaresini ara. Hacı Kadir'in belediye ireisliğinden ayrılması ilâzım. Hatta mecbur olmalı. Ne dediğimi anladın mı Güllü?»

Güllü, başile doğruladı.

Müezinoğlu, yumuşamış bir sesle ekledi:

«Bu işi temizleyinceye dek suçunu bağışlamayacağımı bil! Ona göre elini sıkı tut! Hadi şimdi içeri git, hizmette bi' kusurun olmasın! Suratını da asma!»

Güllü, ağır ağır içeriye doğru yürüdü.

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Nalbur Hacı Raif, pencere önündeki mindere oturmuş her sabahki gibi yasin okuyordu. Başında takkesi, sırtında geceliği vardı. Bahçedeki ağacın dalları üzerinde, güneşin ilk ışıklarına karşı, tüy kabartmış kuşlar cıvıldaşıyorlardı.

Bir tıkırtı oldu, oda kapısı gıcırtıyle aralandı.

Hacı Raif göz ucuyla baktı. Torunu Hüseyin'in haşarı başı, kapı aralığında bir görünüyor, bir kayboluyordu. Kâratanın büyüyünce, cıva gibi ele avuca sığmaz bir adam olacağı nasıl da belliydi. Doğru dürüst uyuduğu yoktu, anasından önce uyanmıştı gene...

Hacı Raif, kapı gıcırtısını duymazlıktan geldi.

Küçük afacan, dedesinin duymadığını sanarak, aralıktan usulca içeriye süzüldü. Ayakları ucuna basa basa dedesinin arkasına kaydı. Birden

«Böh!...» diye dedesine sarıldı.

Hacı Raif, yalandan, korkmuş gibi sıçradı:

«Bre aman!... Ödümü çatlattın torun!...» dedi.

Hüseyin, Kadı dedesini korkuttuğuna sevinerek, kıkır kıkır, saf çocuk gülüşüyle gülüyordu.

Hacı Raif, kur'anı kapadı, öptü, kılıfına koydu, yerine astı. Sonra torununu yakaladı, kucağına yatırdı, dualar mırıldanarak kıçına iki şaplak indirdi. Hüseyin, dedesinin kucağında yüzükoyun, durmadan gülüyordu :

«Kadı dedemi kokuttum yacık».

Hacı Raif, torununu kaldırdı, dizlerine oturttu. Duasını bitirmişti.

Hüseyin'in sırtına vurdu :

«Yamansın torun». dedi. «Büyüdüğün zaman karda yürüyüp iz göstermeyeceksin, efferim sana!...»

Küçük şeytan, yumuk elleriyle dedesinin sakalı altını gıdıkladı :

«Hacı anam, Kadı dedene çekmişsin, der her zaman».

Hacı Raif, torunun yanağını kokladı :

«Hacı anan kırk yılda bir doğru lâf eder». dedi, Hüseyin'i kucağından indirdi, sesini alçattı :

«Hadi git, şu dolabı aç! İçinde dişimize göre bir şey var mı bak bi' yol».

Hüseyin, oyun heyecaniyle koştu, dedesinin gösterdiği dolabı açtı. Gümüş tabaklara istif edilmiş ezmeler, lokumlar, şekerler vardı.

Hüseyin de duyulmasından korkan bir sesle :

«Ezmeler, lokumlar var Kadı dede». dedi. «Ezmelerden alırsam Hacı anam darılmaz mı? Misafir şekerlerine ellenmez! der,her zaman».

Hacı Raif, torununun oyundaşıymış gibi, gür kaşları altından şeytan şeytan güldü :

«Nerden görecek herif? Yemene bak! Bana da bi' tane getir!»

Hüseyin, ezmelerden birini ağzına attı, sonra ellerini doldurdu, geldi. Hacı Raif, gözlerini yummuş, ağzını açmıştı. Hüseyin avuçlarındakilerin en küçüğünü dedesinin ağzına tıkınca, Hacı Raif gözlerini açtı. Hüseyin, dedesinin dizlerine tırmandı,

oturdu. Yasak iş görmenin keyfiyle birbirlerinin gözlerine bakarak ezmelerini yediler.

Hacı Raif, bir şey hatırlamış gibi sordu :

«Senin okuldan ne haber?»

Hüseyin dört yaşındaydı, okula gittiği yoktu. Ama dede - torun arasında sürüp giden bir okul yalanı vardı.

Hüseyin'in gözleri ışıdı :

«Bizim sarı var ya?»

«Hangi sarı? Şu senin her zaman şekerlerini aşıran dürzü mü?»

«Hee, işte o sarı».

«Ee... n'olmuş sarı'ya?»

Hüseyin omuzlarını kabarttı :

«Bu gün onunla döğüştüm ben...»

Hacı Raif, çok sevinmiş gibi gözlerini açtı :

«Aman deme?»

«Vallaha da, billaha da...»

«Kim kimi dövdü?»

Hüseyin,elini göğsüne vurdu :

«Ben dövdüm onu...»

Hacı Raif, merakından ölüyormuş gibi yutkundu :

«Anlat şunu torun! Nası' oldu bu iş?»

Hüseyin, gözlerini şıldır şıldır döndürdü :

«Sınıftan çıkarkene Sarı bana çelme taktı. Öğretmenin eteğine tutunmasam, burun üstü merdimandan yuvarlanacaktım. Baktım, Sarı avluya kaçıyor. Biliyo'sun ya Kadı dede, dürzü oğlan tazı gibi koşar, kimse yetişemez ardından».

«Biliyorum torun! Nasıl ettin de yakaladın dürzüyü öyleyse?»

«Bana verdiğin mantar tabancası var ya?»

«Eee?...»

«Onu çektim».

«Aman deme?»

«Vallaha da, billâha da... Ama üzerine sıksam katil olurum, damlarda çürürüm, diye korktum... Tabancanın ağzını göğe çevirdim, gümlettim».

«Bak hele... Sonra ne oldu?»

«Mantar gitti, gitti, gitti... Beyaz buluta girdi. Bulut delindiği yerden koptu, aşağıya düştü... Tam da Sarı'nın üzerine».

«Efferim torun, iyi nişancıymışsın!...»

Hüseyin'in hayal gücü alabildiğine çalışıyordu :

«Bulut çarşaf gibi Sarı'nın başına dolanınca, oğlan kaçamadı, yere yıkıldı. Yanına vardım, kıçına kıçına indirdim tekmeyi. Al!... dedim, al, çelme takmanın sonu budur.' 'Tövbe, dedi Sarı, tövbe!... Bi' daha çelme atarsam iki olsun!...' dedi».

Hacı Raif, torununu kucakladı :

«Efferim benim aslanım, hah şöyle... Pek dedirttin en sonu Sarı'ya».

«Hee, pes dedirttim...»

Küçük Hüseyin, dedesinin boynuna doladı kollarını :

«Senin madalyası boklu, tek duruyo' mu bari Kadı dede?»

Hacı Raif, sakalını kaşıdı :

«Durur mu hiç?» dedi, «O dürzü de, Sarı gibi, durmadan sağa sola çelme atıyor torun...»

Hüseyin gözlerini iri iri açtı :

«Benim tabancayı vereyim, bi' bulut ta sen düşür, madalyası boklu'nun üzerine, Kadı dede!...»

Hacı Raif, iri parmaklariyle torununun ince omuzlarını sıktı :

«Buluttan geçtim torun, bir gölge düşürsem o dürzünün üzerine, hepsinden iyi. Kömür yalımı gibi, yeşil bir gölge... Zehirlenip gitse farkında olmadan».

Hüseyin ellerini çırptı :

«Yeşil gölgeyle sarıcan onu he?» fıkır fıkır güldü. «Et çekirgesi gibi debelenip kalacak altında... Bi' daha kalkabilirse aşkolsun!...»

★

Geceyi kayın babasının evinde geçiren Fahri, giyinmiş olarak salona girince, torunla dedeyi alt alta üst üste oynar buldu. Fahri, büyüklerin oğlunu şımartmalarına pek içerledi. Ama kayın babasına ses çıkaramıyordu. Kaşları çatık, odanın ortasında dikildi, durdu.

Küçük Hüseyin, babasının iri gövdesini farkeder etmez fırladı, içeri kaçtı.

Hacı Raif, küçüğün telâşından, Fahri'nin geldiğini anladı, toparlandı. Her zamanki sözü dinlenir Hacı Raif oluverdi. Fahri kayın babasının elini öperken Hacı Raif:

«Dün gece geç döndün Halkevi'nden damat...» dedi. «Soramadım, nasıl, yeni bir haber var mı Cevizli Bahçe'den?»

Fahri başını salladı:

«Yok kadı baba. Tekel bayii Mehmet, geç vakte dek görünmedi».

Hacı Raif, damadının kılığını süzdü:

«Sen neye böyle giyindin sabah sabah? Yoğsam bi' tören mi var- Töreniniz de hiç bitmez».

«Tören değil, toplantı var... Halkevi'ne misafirler gelecek. Dün gece geç vakit, il'den parti başkanı telefon etti. Parti müfettişiyle birlikte buraya geleceklermiş bu gün. Müfettiş, kasabanın ileri gelenleriyle, memurlarla, öğretmenlerle, esnafla saat beş sularında bir görüşme yapacakmış. Tenbihledim ya, gene de erkenden gidip hazırlıklara bir bakayım».

«Nerden esmiş bu rüzgâr? Parti başkanı bir şey çıtlatmadı mı?»

Fahri, kayın babasına derin derin baktı:

«Mühendisin dediği doğru çıktı Kadı baba. Paşa, yeni partinin kurulmasını istiyormuş. Ama onlara izin verilmeden, bizim partinin teşkilâtını yenileyip kuvvetlendirmek gerekiyormuş. Halkın sevmediği, tutmadığı kimseleri teşkilâttan ayıklayacaklarmış. İdare heyetleri genç, okumuş, ya da çevrede sevilmiş kimselerle takviye edilecekmiş. Müfetişini kasabamıza gelmesi bununla ilgili imiş».

Hacı Raif, tırnağını kemirdi, gözleri ışıl ışıldı

«Müezzinoğlu'nun dün gece memurları Cevizli Bahçe'ye toplaması boşuna değilmiş».

Fahri, beli belirsiz gülümsedi

«İl başkanının telefonu kapamadan sana selâm ettiğini duysa, gözüne uyku girmezdi».

Hacı Raif'in gözleri, gür kaşları altına gizlendi:

«Yok canım, selâm mı etti?»

«Selâm etti ya... 'Bizim partiye daha yazılmayacak mı Hacı Raif?' diye sordu. 'Çok çok selâm et, ellerinden öperim.' dedi. 'Gayri aramıza katılsın da, memleket kendisinden istifade etsin!...' dedi».

Hacı Raif'in bir gözü kaşın altından kurtuldu :

«Parti müfettişi, Müezzinoğlu hakkında iyi lâf etmemiş olacak. Söylediklerinden anladığıma göre yerine adam arıyorlar. Bak, buna pek sevindim. Buraya gelişlerinde bizimle görüşmek isterlerse, reddetme!... Hatta, dur hele, Yumurtacıların Paşa İsmayıl'a davet ettirelim onları. Müezzinoğlu'nun yüreğini iyice oynadalım...» keyifli keyifli güldü. «O irezili tatlı uykularından edelim damat... Azcık ta bizim yüreğimiz serinlesin...»

«Onun uyku uyuduğu mu var Kadı baba? Talihi tersine döndü bir kez. Belâlar birbirini kovalar gayri... Eh, bana müsade Kadı baba... Bi' emrin var mı?»

«Tekel bayiine bi' haber sal, sana zahmet... tez gelsin!»

«Baş üstüne Kadı baba...»

Fahri, çekildi, gitti.

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

Parti müfettişi ilçeye öğleden sonra geldi. Kaymakamın ısrarıyla Müezzinoğlu, şimdiye dek yapmadığı bir şeyi yaptı, taksiler kiraladı, parti ve belediye üyelerini — aralarında Hacı Kadir yoktu — peşine takarak gelenleri kasaba dışında karşılamaya giti. En baştaki arabada Kaymakamla Müezzinoğlu bulunuyorlardı.

Kaymakam :

«Büyükler şatafattan hoşlanırlar ağam». dedi. «Kasaba dışından kendilerini karşılamak, işleri yarı yarıya tavına getirir. Bu otomobiller, bu bayraklar yüzünden, göreceksin, Cevizli Bahçe'yi onlar bizden çok savunacaklar.»

Ama, Kaymakamın dediği çıkmadı. Parti müfettişi, karşılayıcıların kim olduğunu öğrenince arabadan inmek zahmetini bile göstermedi. Kaymakamı arabasına alarak yoluna devam etmek istedi. Müezzinoğlu, bir hamle daha yaparak, otomobilin penceresinden, parti müfettişini Cevizli Bahçe'ye davet etti ise

de, müfettiş, kasabada çok kalmıyacağını, Halkevindeki 'hasbuhalden' sonra hemen geri döneceğini söyliyerek, bu teklifi de reddetti. Şöföre döndü :

«Çek bakalım evlât!» dedi.

Müezzinoğlu tayfası, şapkaları ellerinde kalakaldılar. Müfettişin otomobili, karşılayıcıları toza bulayarak gözden kaybolunca Müezzinoğlu dişleri arasından küfürler savurdu. Müfettişin de, kaymakamın da anasına avradına düz gidiyordu. Ama kabahat kendisindeydi. 'Kıravatlı karga'nın kılavuzluğuna itibar edenin' burnu böyle boka bulanırdı.

Arabasına binerken encümen âzası Hulusi efendiye :

«Sen Halkevi toplantısında bulun. Bakalım meramları neymiş? Öğren de gel!...» dedi.

Müfettiş, kasabada hiçbir yere uğramadan, doğruca Halkevine gtti. Halkevi başkanı Fahri, onları, Halkevi kollarında çalışan üye arkadaşları ile birlikte karşıladı. Müfetiş, Fahri ile arkadaşlarının ellerini hararetle sıktı, hatırlarını sordu.

«Toplantıda bulunacak arkadaşlara haber verildi mi başkanım?» dedi.

Amir karşısındaki memur gibi gergin, edepli duran Fahri eğildi

«Evet beyefendi!...» dedi. «Arkadaşlar içerde. Teşrifinize muntazır bulunuyorlar».

«Teşekür ederim». dedi Müfettiş, parti başkanına, kaymakama döndü :

«Şu halde arkadaşları bekletmiyelim».

Fahri önlerine düştü. Teşrifat gereği önden gidişini mazur göstermek için yarı dönük, adeta yan yana yürüyordu.

Parti müfettişi salona girince toplantıya gelmiş bulunan kasabanın ileri gelenleri, okumuşları, memurları ayağa kalktılar. Müfetiş, topluluğu selâmladı, salonun sahnesi önünde hazırlanmış, üzeri kırmızı kadife örtüyle örtülmüş, sürahi, bardak ve çiçek bulunan masaya ilerledi. İl Parti Başkanı ile Kaymakam, ön sıraya konulmuş koltuklara yöneldiler.

Müfettiş, masayı sağına alarak salondakilere döndü, konuşmaya hazır bir davranış gösterdi. Kaymakamla Parti Başka-

nının koltuklara oturmasını bekleyen topluluk, sandalyeleri tangırdatarak, sürüyerek yerleştiler.

Parti müfettişi:

«Zahmet edip davetime icabet buyuran sevgili B...' lılar. Size minnet ve şükranlarımı sunarım». diye söze başladı. Millî Şef'in selâmlarını, sevgilerini bildirdi. İnsanlığa felâket getiren savaşın sona ermiş bulunmasından duyulan sevinci belirtti: «Arkadaşlarım!...» dedi. «Dünya milletlerinin çoğu, hele komşularımız harbin en ağır felâketlerine maruz kaldıkları halde, çok şükür, sayın cumhurbaşkanımızın basiretli siyasetleri sayesinde, burnumuz kanamadan çıktık bu savaştan. Şüphesiz, istihsal hayatından ayrılarak, elde silâh, vatan sınırlarını bekliyen milyonluk Türk ordusunu beslemek, silâh gücünü arttırmak için bazı fedakârlıklara katlanmak zorunda kaldık; darlık ve sıkıntı çektik. Ama, bu fedakârlığın mükâfatı büyük oldu. Atatürk inkılâplarının bekçisi Cumhuriyet nesli, harp ilâhına kurban vermeden, tam kadrosuyla ayakta kaldı. Kurduğumuz fabrikaların bacası tütüyor. Döşediğimiz demiryolları vatanın yeşil vadilerinden kıvrıla büküle ilerlemektedir. Bu münasebetle demiryolunun yakında güzel kasabanızdan geçerek Karadenize ulaşacağını müjdelerim».

Halkevi başkanı ile arkadaşları müfettişi şiddetle alkışladılar. Parti müfettişi, salondaki kanat çırpınışlarının kesilmesini bekliyerek bardağa su doldurdu, gözlüğünü düzeltti, bir elini cebine soktu.

Ses kesilmişti.

«Sevgili arkadaşlarım», diye devam etti müfettiş. «İkinci Dünya Savaşı bitti. Yer yuvarlağını kana bulayan faşist diktatörleri mukadder akibetlerine kavuştular. Hürriyeti savunan demokrasi idaresi, zorbalığa galebe çaldı. Artık dünya, bir hürriyet nizamı içinde, insan haklarına saygı gösteren topluluklar halinde yeniden düzenlenecektir. Biz de Birleşmiş Milletler Derneğine girdik. İnsan Hakları Evrensel Beyannâmesine imza koyduk. Savaş yüzünden almak zorunda kaldığımız hürriyetleri daraltıcı tedbirleri, antidemokratik kanunları kaldırmamız lâzım. Millî Şef, demokrasimizin olgunlaşması yolunda gerekli tedbirlerin alınmasına karar vermiş bulunuyor. Artık çok partili si-

yasî hayata girmek zamanı geldiğini sizlere müjdelememi bana buyurdular. Ben, bu vazifeyle geldim buraya arkadaşlar».

Müfettiş bardağı aldı, dudaklarının uçlarını ıslադı. Mendiliyle ağzını kuruladı, yeniden konuşmaya başladı :

«Parti teşkilâtımızı günün şartlarına göre takviye etmek zorundayız, arkadaşlar. Açık konuşalım, savaş yıllarından karaborsacılarla işbirliği yapmış südübozuk kimselerin partimiz kademelerinde vazife aldıkları; bu gibi nüfuz tacirleri yüzünden partimizin halk ve münevverler nezdinde itibardan düştüğü, samimi particiler tarafından merkeze yana yakıla şikâyet edilmiştir. Öteden beri Halkevinde çalışan aydınlarımızın buralardan uzaklaştıkları acı birer gerçektir. İnkılâplarımızı, Cumhuriyetimizi korumak için saflarımızı sıklaştıralım arkadaşlar. Kötüleri, zararlıları aramızdan tasfiye edelim. Bunu yapmak hem partili olarak, hem de yurdunu seven bir vatandaş olarak hepimizin vazifesidir. Bugün sizleri buraya, bunun için çağırdım. Memnuniyetsizliklerinizi, şikâyetlerinizi çekinmeden söyleyin. Hep beraber tesbit edelim. Çare düşünelim, birbirimize sarılalım».

Müfettiş sustu.

Salonda önce şaşkın bir sessizlik oldu. Sonra gittikçe ateşlenen mırıltılar doldurdu her yanı. Ama hiç kimse kalkıp, düşüncelerini söylemek cesaretini gösteremiyordu. Herkes bu cesareti başkasından bekliyordu. Müfettişin cesaretlendirici sözleri de işe yaramıyordu. Fahri, Cevizli Bahçe yüzünden kasabanın demiryolundan mahrum edilmek istendiğini açıklamanın, Müezzinoğlu'nun zararlı nüfuzlarından kasaba halkının şikâyetçi olduğunu yana yakıla anlatmanın tam zamanı olduğunu görüyordu. Ama, bu yolda kendisinin ulu orta konuşmasını Kadı Babasının iyi karşılamıyacağını da biliyordu.

Etrafına bakındı, konuşturacak birini aradı. Bir iskemle ötede emekli öğretmen Tevfik oturuyordu. Tevfik öğretmen, ötedenberi Halkevinde olsun, kahvede olsun, gidişât üzerinde yürekli konuşmalarıyla tanınmış, kasaba halkınca sevilen bir adamdı. Onu konuşturabilir, istediklerini onun ağzından söyletebilirse, büyük başarı sağlamış olacaktı.

Fahri, yanında oturmakta olan, Halkevi temsil kolu başkanı Berber Hakkı'dan, yerini kendisine bırakmasını istedi.

Yer değiştirdiler.

Fahri, Tevfik öğretmenin kulağına eğildi, birkaç dakika fısıldaştılar. Öğretmen Fahri'yi başıyla doğruladığı görülüyordu. En sonunda, peki! dedi, gözlüklerini düzeltti, elini kaldırdı, müfettişten söz istedi.

Müfettiş, söz istiyene, okşayan gözlerle baktı:

«Buyurun!...» dedi.

Tevfik öğretmen ayağa kalktı:

«Sayın büyüğüm!...» dedi. «Partimizin demokrasi nizamını olgunlaştırmaya, kökleştirmeğe karar vermiş olması, benim gibi emekli bir öğretmeni son derece sevindirmiştir. Ama, parti genel merkezinin bu hususta biraz geç kalmış olmasından korkuyorum. 38'den bu yana, öyle istikrarsız, öyle keyfî, öyle otoriter bir yol tutulmuştur, Atatürk'ün Cumhuriyeti emanet ettiği gençlere karşı öyle haksız tâkibat yapılmıştır ki, korkarım bu defa partinin girişeceği demokrasi hareketinin samimiliğine ne kendisi, ne de köylüsü kolay kolay inanamıyacaktır».

Salonda çıt yoktu. Öğretmen Tevfik'in cesareti, sıralarda oturanların yüreğine korku veriyordu. Bir suç işlemişler gibi önlerine bakıyorlardı.

En acı eleştirmeleri dinlemeye hazırlanmış olmasına rağmen müfettişin yüzü gölgelenmişti. Kendini zorlıyarak gülmeye çalıştı:

«Lütfen, fikirlerinizi misalerle açıklar mısınız?» dedi.

Tevfik öğretmen, müfettişin tedirginliğini farketti. Gülümsedi:

«Hay hay, memnuniyetle». dedi, «Ama, ben ayağı çukurda bir ihtiyarım. Taviz vermeden konuşmasını severim. Bundan dolayı vereceğim misallerin pek hoşa gideceğini ummuyorum. Acı şeylerdir çünkü. Fikret'in dediği gibi, 'acı fakat gerçek.' Dostların daima acı söylediğini de unutmamanızı rica ederim».

Tevfik öğretmen bu noktayı belirttikten sonra parmaklarıyla ağzının uçlarını temizliyerek bir an düşündü:

«38'den bu yana yanlış hareketler yüzünden büyük Ata'nın kurduğu tarihî partimize karşı aydınlarımız da, şehirli yurttaşlarımız da, köylü vatandaşlarımız da — maalesef — itimatlarını yitirmişlerdir. Savaşa girmediğimiz halde, savaş yılları

boyunca hükûmetlerin istikrarsız, birbirine zıt siyasetleri, iktisadi alanda alınan isabetsiz kararlar, Varlık Vergileri, karne yolsuzlukları, karaborsacılara göz yumulması, pahalılığın tahammülsüz bir seviyeye yükselmesi hele şehirli ve dar gelirli vatandaşlarımızı canından bezdirmiştir. Yurttaşlarımız, bu sıkıntılara sebep olan bir sorumlu makam aradıkları zaman da partimizden başkasını bulamamışlardır».

Tevfik öğretmenin konuşmasını şimdi salondakiler ilgi ve kendi düşünceleriymiş gibi izliyorlardı.

«Partimiz devletçidir». diye devam etti Tevfik öğretmen. «Devletçi bir idare, memur ve aydın sınıfına dayanır. Oysa, Halk Partili hükûmetlerimiz, bu sınıfı kuvvetlendirecek yerde, onları nâmerde muhtaç olacak, halkın gözünden düşürecek bir yol tutmuşlardır. İnkılâpçı gençlerimizin çoğunu haksız yere komünistlik, ırkçılık töhmeti altında bırakmışlardır. Memurlara yapılan 'Aynî yardım'lar ise, onları maddeten takviye edecek yerde, hem maddeten hem manen haysiyetsiz bir duruma düşürmüş, üstelik memurla halk arasında aşılmaz bir uçurum meydana getirmişlerdir. Bu durumda mustarip, küskün memurların ve aydınların partimizden uzaklaşması gayet tabii değil midir?»

Emekli öğretmen Tevfik, bir an sustu. Parti müfettişi not alıyordu.

«Köylü vatandaşlarımıza gelince» diye yeniden söze başladı Tevfik öğretmen. «Onların da çeşitli sebeplerden partimize karşı bağlılıkları sarsılmıştır. Cumhuriyet devrinde de köylü vatandaşın yaşayışında bir değişiklik olmamıştır. Her ne kadar nutuklarda köylü efendimiz payesine yükseltilmişse de, gerçekte hep ikinci sınıf muamelesi görmüştür. Köyün yolu yoktur, suyu yoktur, ışığı yoktur, ebesi, hekimi yoktur. Candarmanın dipçiği de ensesinden kalkmamıştır. Vergi derler, verir, asker derler, olur. Ama Ziraat Bankasından da, hastahane kapısından da, hükûmet konağından da kovulan odur. Tefeci onu soyar, tüccar onu soyar, karaborsacı onu soyar. Elinde kalanı da toprak mahsulleri vergisi alıp götürürse, köylü partimize rahmet okur mu? Şimdi toprak kanunu çıkarıp köylüye toprak dağıtmayı vâd etsek bile onların kırılmış gönüllerini kazanacağımızı hiç ummuyorum».

Tevfik öğretmen, derin bir nefes aldıktan sonra sözlerine devam etti :

«Devletin yardımlarında da köylüye üvey evlât muamelesi yapılmıştır. Şehirliye karne ile yiyecek maddeleri almak imtiyazı verildiği halde köylümüz bundan mahrum bırakılmıştır. Daha fenası Türk köylüsünü okutmak, irfan seviyesini yükseltmek gibi çok hayırlı bir teşebbüs, Valilerin ve parti zimemderanının kötü tatbikatları yüzünden köylü vatandaşların sırtında bir angarya yükü halini almıştır. Şehirli vatandaşların okullarını hükümet kendisi yaparken, köylü vatandaşlara, sen kendi okulunu kendin yapacaksın, denilmiştir. Köy Enstitüleri ve köy okulları, ekim sahaları için istimlâk olunan köy toprakları ise bu yaranın üzerine tuz biber ekmiştir. Topraklarında boğaz tokluğuna çalışanların, okuyup aydınlanmasını menfatlerine aykırı gören büyük toprak sahipleri bu istimlâk ve idare yolsuzluklarını istismar ederek, angarya şeklindeki okul inşaatından bizâr olan köylüleri, kolaylıkla, yeni okullara düşman hale getirmişlerdir. Artık köylü vatandaşlar bu okulları, zalim bir idarenin zulüm vasıtası gibi görmeye alışmışlardır. Okulları da, okulların yapılmasında ısrar eden partimizi de onlara sevimli göstermek, bugün için çok güç bir iş olmuştur. Bu yüzdendir ki, köylerde irticaın yeşil zehiri gene kendini göstermeye başlamıştır. Arap harflerini gizli gizli köy çocuklarına öğreten mahalle mektepleri türemiştir. Ve günden güne revaç bulmaktadır. Geçengün, 15 yaşında Fatsa'lı bir maden işçisine rastladım vilâyet merkezinde. Cumhuriyet devrinde doğup, büyümüş olan bu delikanlı, yeni Türk alfabesini öğrenmediği halde, arap harfleriyle oldukça iyi okuyup yazabiliyordu. Bu ne hazin, fakat, aynı zamanda ne korkunç bir gerçektir».

Tevfik öğretmen durdu.

Salondakiler de, müfettiş de heyecanlanmışlardı.

«Devam ediniz lütfen hocam». dedi müfettiş.

«Bu irticai gelişmenin, inkılâplarımızın en büyük desteği ve yayıcısı olan Halkevlerimizin hazin durumu ile sıkı bağlılığı vardır». diye yeniden başladı Tevfik öğretmen. «Halkevi müessesesi, artık bir inkılâp ocağı olmak vasfını kaybetmiştir. Bunun vebali gene partimizin omuzlarındadır. Dost acı söyler.

Halkevleri 38'e kadar, hiçbir menfaat beklemiyen, Atatürk inkılâplarını halka tanıtmak, sevdirmek için didinen idealist bir zümrenin toplandığı mihrak olmuştu. Bütün inkılâpçı aydınlar, öğretmenler, onun çatısı altında el ele idiler. Derken, büyüklerimiz, belki hüsnüniyetlerinden, fakat yanlış bir tutuşla, bu kültür müessesesini bir ikbal basamağı haline getirdiler. Büyük Millet Meclisine giden yolların en kestirmesi Halkevlerinden geçer oldu. Ve binnetice, bu idealistler yuvası, gayet tabii olarak, ikbal arayanların hücumuna uğradı. Bunlar, şahsi menfaat beklemeden, gönüllü olarak çalışanları oradan uzaklaştırmak için her çareye baş vurdular. Onları kızıllıktan, halifeciliğe kadar her çeşit damga ile damgalamaktan çekinmediler. Bazılarını da, kendi emellerine alet etmek için pohpohladılar. Fakat bunlar çabuk ayıldılar. Nasıl hasis bir menfaate alet edildiklerini anlıyarak, oradan ayaklarını çektiler. O zaman, bu yeni türediler yukarıya karşı başarı ile çalıştıklarını göstermek için yurttaşlarımızı zorla Halkevlerine götürmek yolunu tuttular». Öğretmen Tevfik acı acı gülümsedi : «Kasabamızda da böyle Halkevi başkanları gördük. İnkılâpçılığı gösteriş sayan bu zatlardan biri, kızı ile damadını Cumhuriyet Balosuna gönderen sakalı göbeğinde bir Hacı babayı, ihtiyar karısı ile birlikte aynı eğlenceye katılmaları için zorlamıştır. İnkılâpların halka zorla değil, ancak sevgi yoluyla kabul ettirilebileceğini bu türediler bir türlü anlıyamamışlardır. Gene bunlardan birinin başkanlığı zamanında bu çatı altında, Lozan barışının yıldönümü töreninde konferans veren, 50 dakikalık konferansın 40 dakikasını Vahdettinin ve mensup olduğu hanedanın denaetini, hainliğini belirtmeye ayırıp, on dakikasını Lozan barışına tahsis eden bir sayın büyüğümüzü; yüreği, memleket sevgisiyle ve inkılâpçı büyüklerine minnet duygularıyla çarpan genç öğretmen arkadaşlarımızdan biri, tenkide yeltenmiş, demişti ki : 'Sayın büyüğüm, memleketi bırakıp kaçmış korkak, fakat daha çok zavallı bir adamın hainliği üzerine 40 dakika durulacağına, Lozan kahramanlarının, konferans sırasındaki göğsümüzü kabartan türlü başarıları anlatılsa, bu mutlu günde hemşerilerimiz salondan, yüreklerinde kin duyguları değil, Lozandaki başarılardan doğan iyilik ve güven duygularıyla ayrılırlardı.' Bu haklı tenkidi, sayın bü-

yüğümüz hazmedemedi. O zamanki Halkevi başkanı ile birlikte, halis Cumhuriyet çocuğu olan öğretmen arkadaşımızı, az kalsın, halifecilikle itham ederek vazifeden uzaklaştıracaklardı. Bereket Maarif Müdürümüz tecrübeli, olgun bir adamdı. İşi lâtifeye boğdu: 'Canım efendim, dedi, siz de, ben de gençliğimizde Padişahım Çok Yaşa!... diye bağırmışızdır, biz halifeci olabiliriz, belki, ama bu 22 yaşındaki delikanlı, su katılmadık Cumhuriyet çocuğu, nasıl halifeci olur?'»

Öğretmen Tevfik içini çekti:

«İşte bu sebeplerden sayın büyüğüm, halk da, aydınlarımız da Halkevlerinden uzaklaşmışlardır. Ve uzaklaşmaktadırlar. Bu inkılâp mâbetlerinin yakın bir istikbalde büsbütün cemaatsız kalmasından korkarım. Öğretmen arkadaşlarımdan çoğu — maalesef acı bir gerçektir — şimdi boş zamanlarını Halkevlerinde değil, kahvelerde, meyhanelerde geçirmektedirler».

Müfettiş, not almayı bıraktı:

«Konuşmanız uzayacak galiba». dedi.

«Başınızı ağrıttıysam, keseyim». dedi Tevfik öğretmen, yerine oturmaya davrandı.

«Hayır hayır», dedi müfettiş telâşla. «Anlatamadım. Konuşmanıza devam etmenizi bilhassa rica ederim. Çok dikkate şayan noktalara dokundunuz. Çok istifade ettim kendi payıma. Yalnız müsaade buyurursanız Halkevlerine ait tenkidlerinizin bir noktası üzerinde sıcağı sıcağına bazı maruzatta bulunmak ihtiyacını duyuyorum. Bu maruzatımdan sonra, siz gene konuşmanıza devam edersiniz, olmaz mı?»

«Başüstüne». dedi Tevfik öğretmen, yerine oturdu.

Müfettiş, elindeki kalemi evirip çevirerek bir an düşündü.

«Efendim», dedi. «İdealist emekli öğretmen arkadaşımın Halkevleri üzerindeki hassasiyetini çok iyi anlıyorum. Halkevleri ve Odaları Atatürk inkılâplarımızın en sağlam burçlarıdır. Onun çatısı altında hakikaten fedâkâr, milletini seven aydınlara ihtiyacımız var. Oralara hasis menfaatlara ulaşmak hülyasıyla sızmış kimseler varsa, behemahal temizlenmelidir. Nitekim, bazı vilâyetlerimizde yabancı âmâle hizmet ettikleri sağlam delillerle tevsik edilen bazı sözde aydınların, bu kutsal müesseselere sızdıkları görülerek, oradan uzaklaştırılmışlardır. Halkev-

lerinin ikbal basamağı haline sokulduğu iddiasına gelince; filhakika sayın hocamızın buyurduğu şekilde bazı vilâyetlerdeki Halkevi başkanı arkadaşlarımızdan Büyük Millet Meclisine seçilenler olmuştur. Ama bu, sadece ve sadece o kıymetli arkadaşlarımızın çalışmalarından ve fikirlerinden memleket ölçüsünde faydalanmak için yapılmıştır. Bunu anlayışla, yürek ferahlığıyla karşılamamız icabeder. Hatta, böyle hareket edilmesinden memnun olmamız lâzımdır». Müfettiş gülümsedi : «Fikret merhum ile Hüseyin Cahit bey arasında geçen tarihi bir münakaşa vardır. Cümlenin malûmudur. Fakat bir defa daha tekrarında fayda mülâhaza ederim. Hüseyin Cahit bey, kalemini yenilik mücadelesine hasretmiş aydınlarımızdandır. Tevfik Fikret merhum da istibdada karşı sesini yükseltmiş yürekli bir şairimizdir. Bu iki kıymetli zat, o sıralarda iki vefakâr arkadaştılar. Bir gün Cahit beyin siyasî hayatımızla ilgili bir makalesi çıkar. Fikret merhum, bu yazıyı okuyunca son derece müteessir olur, kalkar Cahit beyi ziyarete gider. 'Makaleni okudum, sen ideal için, değil mebus olmak için yazıyorsun.' der. Hüseyin Cahit bey ona, gayet haklı bir cevap verir : 'Ben idealistim. İdealist olduğum için de mebus olmayı istiyorum. Sen ben mebus olmıyacağız da hep sarıklılarla işten anlamıyanlar mı mebus olacaklar?»

Müfettiş, aydınlık bir yüzle salondakilere bakarak bir an sustu.

«Arkadaşlarım, şimdi ben size soruyorum. Aranızdan Büyük Millet Meclisine kimseyi seçmiyelim de, idealistler hep meclis dışında mı kalsınlar? Sonra şunu da sorayım : İdealist arkadaşlarımız Halkevlerinden milletvekili seçilmesini dert edinerek bu kutsal ocaktan uzaklaşırlarsa inkılâplarımızı kime emanet ederiz? O zaman bu evlerin idaresi bir takım ikbal ve menfaat arayıcılarının ellerinde kalmaz mı?»

«Doğru, doğru!...» sesleri yükseldi salondan. Müfettiş daha tatlı bir tonla konuşmasına devam etti :

«Arkadaşlarım, bu günkü Büyük Millet Meclisimiz'le öğünecek durumdayız. Dünya parlâmentoları arasında en seçkin, en aydın üyelerden meydana gelen tek parlâmento, bizim parlâmentomuzdur. Milletvekillerimizin yüzde doksanı, yüksek tahsil görmüştür. Partimiz Büyük Millet Meclisine en güzide evlâtla-

rını seçmek hususunda son derec titiz davranmaktadır. Haklıdır da. Çünkü, Atatürk inkılâplarının ve Türk Cumhuriyetinin en büyük koruyucusu Büyük Millet Meclisi'mizdir. Tekrar ediyorum. Halkevlerinde çalışan idealist arkadaşlarımız, bazı arkadaşların Büyük Millet Meclisine seçilmelerine üzülmemeli, hatta buna sevinmelidirler».

Müfettiş, elerini masaya dayadı. Hakevi problemi üzerinde dinleyicilerde iyi bir hava yarattığına memnun, gülümsedi

«Buyurun hocam, sizi dinliyoruz. Biraz da kasabanızdan konuşsanız, partimizin buradaki durumu üzerinde dursanız, yüksek tecrübelerinizden faydalanılarak ne gibi tedbirler alınması gerektiğini öğütlerseniz pek memnun olurduk».

Tevfik öğretmen yerinden kalktı :

«Sayın büyüğüm, naçiz şahsıma büyük iltifatlarda bulunduğunuz için teşekkür ederim. Fakat, burada toplanan hemşehrilerimin hepsi kasabamızın dertleri üzerinde benden iyi söz söyliyebilirler. Onları konuşturmanız daha uygun olur».

Müfettiş, öğretmenin sözünü kesti :

«Elbette hocam, sizden sonra arkadaşlarımızın hepsine söz vereceğim. Bizi kıymetli fikirlerinden mahrum etmiyeceklerini umarım».

Tevfik öğretmen elini alnından geçirdi :

«Emir buyurduğunuz konu üzerinde de samimi kanaatlerimi arzedeceğim. Aramızda bulunan veya bulunmayan hemşehrilerimin sözlerimden alınmamalarını bilhassa rica ederim. Konuşmalarımda hiç kimsenin şahsına tariz etmek kastim yoktur. Sadece partimiz için faydalı gördüğüm noktaları açıklamak isterim. Efendim, partimizin, vilâyetimizin kademesinde gözüme çarpan ve hatalı bulduğum davranışlarından biri : parti merkezi ile ocak ve bucak kademelerinin kapalı bir cemiyet taassubu ile muayyen, değişmez bir kadronun elinde bulunmasıdır. Bunların arasında Kurtuluş Savaşında yararlıklarıyla göğüslerindeki madalyadan başka partimizle ilgisi kalmamış, hatta parti nüfuzunu şahsi menfaatleri uğruna istismar ederek memlekete zararlı olan kimseler vardır. İstiklâl Savaşına katılmalarına doğum tarihleri engel olmuş nice gençler tanıyorum ki, yürekleri vatan ve millet sevgisiyle yanmakta, ona hizmet etmek için çır-

pınmaktadırlar. Ama, maalesef partimiz saflarında şerefli bir vazife alamamaktadırlar. Açılış konuşmanızda işaret buyurduğunuz, parti için zararlı kimseler, parti idare heyetlerini inhisarcı bir ruhla elerinde tutmak istiyen işte bu kimselerdir».

Parti müfettişi, elini uzatarak öğretmenin sözünü gene kesti:

«Tamam hocam, mutabıkız». dedi. «Bizim istediğimiz de bu zaten. Partili arkadaşlarım hizmet etsinler, parti idare heyetlerine girmesi lâzım gelen kıymetli genç arkadaşların etrafında toplansınlar, onları desteklesinler. Kongrelerde bu arkadaşların seçilmesini sağlasınlar. Biz de elimizden geldiği kadar kendilerine müzahir oluruz».

O zamana kadar öğretmen Tevfik'in konuşmalarını dikkatle izlememiş olan İl Parti Başkanı, müfettişin son sözleri üzerine ayıldı. Öğretmenle ilgilendi. Kaymakama eğildi:

«Bu konuşan zat kimdir, tanıyor musunuz?» dedi.

Kaymakam, Vilâyet parti başkanının konuşulanları baştan beri dinlememiş olduğunu anladı. Söze başlarken konuşan zat, kendisinin öğretmen emeklisi olduğunu söylemişti.

«Bendeniz de ilk defa görüyorum beyefendi. Malûm, kazaya geleli henüz bir hafta oldu». demekle yetindi.

Öğretmen Tevfik, müfettişin ilgisinden cesaret alarak

«Bugün için», diye devam etti. «Kazamız halkını partimize yeniden bağlamak hususunda çok iyi bir fırsat zuhur etmiş bulunuyor. Ama bilmem parti kademelerinde çalışmakta olanlar bu fırsattan faydalanmayı düşünüyorlar mı?»

«Ne gibi fırsat?» dedi müfettiş.

«Hükûmetimiz İç Anadoluyu Karadenize bağlıyacak yeni bir demiryolu hattı döşemeye karar vermiş. Geçen aylar içinde buraya mühendisler gönderdi. Kendileriyle konuştum, dertleştim. Baş mühendis demiryolunun kazamızdan geçmesini derpiş eden bir proje üzerinde duruyordu. Bütün kasabalı, bu haberden sevinmiş, bayram etmiştik. Fakat çok geçmeden kasabamız ileri gelenlerinin projeyi değiştirmeye, demiryolunu başka taraflara çevirmeye çalıştıklarını öğrendik. Buna birkaç deniz motoru sahibinden başka kimse sevinmedi. Hemşehrilerimin çoğu üzüntü içersindedirler. Az önce kasabamızdan bir demiryolu

geçeceğini müjdelediğiniz zamanı yüreğimde bir tereddüt hasıl oldu. Acaba demiryolu kasabamızdan geçecek mi, geçmiyecek mi?»

Müfettiş duraladı :

«Ankara'dan ayrıldığım güne kadar, bu karardan dönüldüğüne dair herhangi bir söylenti duymadım. Demiryolunun kasabanızdan geçmesi mukadderdir. İktisadî ve askeri bakımdan buna ihtiyaç var».

«Yüreğime su serptiniz müfettiş bey, bütün hemşehrilerim sevinecekler. Ama eğer, — farzımahal — kasabamızın nüfuzlu kimseleri bağlarını, bahçelerini evlerini, konaklarını korumak maksadiyle olsun, başka maksatlarla olsun, parti nüfuzundan faydalanırlar da, hükûmetin bu projeden sarfınazar etmesine sebep olurlarsa, partimiz son fırsatı da kaçırmış olur. Buyurduğunuz gibi, çok partili hayata girer de, yeni partiler kurulursa, bura halkı, ilk kurulacak partiye takım takım hicret edecektir. Maruzatım bundan ibaret».

Öğretmen Tevfik oturdu.

Fahri, hocanın elini sıktı. Salonda mırıltılar duyuldu.

Öğretmenden sonra, gene Fahri'nin kışkırtmasıyle, Berber Hakkı söz istedi. Berber Hakkı, öğretmen Tevfik'in sözlerini bir kez daha, ama bir halk ağzıyle tekrarladı. Demiryolu sorununa değinirken şöyle dedi :

«Duyduğumuza göre istasyon binasını Cevizli Bahçe'ye kurmak lâzımmış, Müezzinoğlu da, ben Cevizli Bahçe'yi yıktırmam diye dayatırmış. Ağamızın hatırı çoktur. Belki de dediğini yaptırır. Hatta isterse yarın Belediyenin tüm çavuşları dükkânımın eşiğini aşındırırlar. Sağlık nizamlarına uymadığımdan ötürü, durmadan bana ceza keserler. Kessin varsınlar, umursadığım yok. Ama, şunu bilmeli ki, Cevizli Bahçe'ler yıkılmazsa, partimizin kendisi yıkılır».

Berber Hakkı'ının konuşmasından daha başkaları da cesaretlendiler. Kasabanın yolsuz işlerini sayıp döktüler. Halkevi üyeleri sözü hep demiryolunun kasabadan geçirilmesine getiriyorlardı. Bütün yolsuzlukların ardında, adı söylensin, söylenmesin, Müezzinoğlu beliriyordu.

Müfettiş, her birisine ayrı ayrı teşekkür ederek şikâyetler

hakkından not alıyordu. En son Fahri parmak kaldırdı.

Parti müfettişi :

«Buyurun başkanım». dedi.

Fahri doğruldu :

«Çok önemli meselelere temas eden hemşehrilerimin ve mesai arkadaşlarımın bana ilham ettikleri bir nokta üzerinde maruzatta bulunacağım». dedi Fahri. «Arkadaşlarımın çoğu, demiryolunun kasabamızdan geçmesini istemektedirler. Bunun kasabamız iktisadiyatında ve kalkınmasında birinci derecede önem taşıdığına işaret buyurmuşlardır. Acaba, kasabamız halkının güzideleri olan arkadaşlarımızın bu dileğini, bir mazbatayla büyüklerimize duyursak faydalı olur mu? Eğer fayda mülâhaza ediliyorsa teklif ediyorum. Üç, beş yüz imzalı bir mazbata hazırlıyalım ve zatıalinize sunalım. Siz bunu ait olduğu makama lütfen ulaştırınız».

Bütün salon :

«Muvafık... Muvafık!...» sesleriyle Fahri'nin teklifini onayladı.

Müfettiş, ayakta dikilen Fahri'ye :

«Çok iyi düşündünüz Fahri bey». demek zorunu duydu. «Bana da iyi tesir yapar gibi geliyor. Ama bir kere de Kaymakam beyin fikrini alalım. Ne dersiniz Kaymakam bey?»

Kaymakam, dün gece Cevizli Bahçe'de demiryolunun kasabadan geçmesini istemiyenleri destekliyen kendisi değilmiş gibi :

«Bendeniz de muvafık olur fikrindeyim, beyefendi». dedi. «Uygun görürseniz Fahri bey kardeşimiz bu mazbatanın hazırlanmasına önayak olsun. İmzaları toplayıp bendenize getirsin. Bendeniz de münasip bir derkenar döşeyip, emir buyuracağınız yere ulaştırayım».

Tevfik öğretmen bir ek teklif yaptı :

«Bu işi Fahri beyin sırtına yıkmıyalım». dedi. «Üç kişilik bir komisyon seçilmesi daha uygun olur kanaatındayım».

Öğretmenin teklifi dikkate alındı. Mazbata hazırlıyacak komisyona Halkevi başkanı Fahri, emekli öğretmen Tevfik, temsil kolu başkanı Berber Hakkı seçildiler. Başka söz istiyen kalmadığından, parti müfettişi kısa bir kapanış konuşması yaptı.

«Şikâyetlerinizi dinledim. Müşkülleri yenmek hususunda

sizlerle beraber mücadele edeceğime emin olabilirsiniz. Yerim her zaman partimize gönülden bağlı olanların safındadır. Hepinizi hürmetle selâmlarım».

★

Toplantı dağılırken Yumurtacıların kâtibi geldi, Fahri'nin kulağına birşeyler söyledi. Fahri onu, bir koltuğa yerleşmiş, Kaymakamın verdiği sigarayı yakmakta olan müfettişin yanına götürdü. Müfettiş

«Buyrun Fahri bey». dedi, yanında yer gösterdi. «Bugünkü toplantı için tekrar tekrar teşekkür ederim. Çok istifadeli oldu».

Fahri, boynunu bükerek :

«Vazifemiz beyefendi». dedi ama, bu iltifattan faydalanmasını bildi. Gelen kâtibi işaret ederek : «Yumurtacıların Paşa İsmail kâtibini göndermiş beyefendi». dedi. «Bu akşamki düğün ziyafetine şeref vermenizi rica ediyorlar. Kasabanın ileri gelenlerini bu gece orada topluca görme fırsatını bulacağınız için daveti kabul buyurmanız faydalı olur kanaatındayım...»

Parti müfettişi, fikrini sorar gibi il başkanına baktı

«Ne dersiniz beyefendi? Kalmamızda bir mahzur var mı?»

Parti başkanı elleri önünde kavuşturulmuş olarak saygı ile oturuyordu. «Nasıl emrederseniz!...»

Müfettiş kolundaki saate baktı :

«Kaçta yemek yenir?» dedi Fahri'ye.

«Yemek saatini size göre ayarlarlar beyefendi». dedi Fahri.

«Saat şimdi altı. Yedi buçukta yesek, gene dokuzdan evvel kurtulamayız». Parti başkanına : «Ziyafete gidersek, ildeki toplantıda bulunamıyacağız». dedi.

İl Başkanı :

«Burada kalmamız arzu buyuruluyorsa, telefon ederiz, toplantıyı yarın geceye bıraktırırız».

Parti müfetişi Fahri'ye doğru eğildi, sesini alçattı :

«Müezzinoğlu da gelir mi bu ziyafete?»

Fahri, sesini Kaymakama duyuracak kadar yükselterek diplomatça konuştu :

«Müezzinoğlu da davet edilmiştir şüphesiz. Ama ziyafete geleceğini ummam. Çünkü, Cevizli Bahçe'de teşrifinize intizar edecek bu gece».

Müfettiş arkasına yaslandı:

«Beklesin varsın...» dedi, kararını vermişti, Yumurtacıların kâtibine döndü: «Evlâdım, ağana hürmetlerimi söyle, lütfedip bizi çağırdıkları için bilhassa teşekkür ederim kendilerine. Bir saat sonra ziyafetlerine geleceğiz».

Kaymakam, parti müfetişini Cevizli Bahçe'ye götürme umudu kalmadığını görerek, sıkıntıyla sigarasını söndürdü ise de akşam, bir başka ağanın sofrasında bulunacağı için sıkıntısı uzun sürmedi.

★

Yumurtacıların kâtibi, parti müfettişinin akşam ziyafetine geleceğini müjdelemek üzere telâş içinde mağazaya girdiği sırada, Paşa İsmail, Nalbur Hacı Raif, kereste tüccarlarından Lâdinoğlu, kafa kafaya konuşuyorlardı. Hacı Raif, Tekel bayii Mehmetin raporundan ayrıntılarını öğrendiği Cevizli Bahçe mazbatasına karşılık, demiryolunun kasabadan geçmesini savunan bir başka mazbata hazırlanmasını Lâdinoğlu'na kabul ettirmeğe çalışıyordu. Lâdinoğlu'nun da bir kereste bıçkıhanesi olduğundan Müezzinoğlu'nun rakibiydi. Hacı Raif, anlaşmaya onun da katılacağını umuyordu. Oysa Lâdinoğlu, teklif karşısında başını çevirdi:

«Demiryolunun kasabadan geçmesini ben de çok isterim. Ama». dedi. «Böyle bir mazbataya imza koyamam. Kusura bakmayın, Müezzinoğlu'nun şerrinden korkarım».

Hacı Raif en etkili sesiyle:

«Isıracak dişi mi kaldı onun Lâdinoğlu?» dedi. «Ne şerri dokunabilir dürzünün sana?»

Lâdinoğlu başını salladı:

«Kendin söyledin Hacı Raif, dün gece Cevizli Bahçe'de Kaymakamla, memurlarla mazbata hazırladığını. Yabana atılacak adam mı o? Partide onun adamları, hükûmette onun adam-

ları... Asıl mühimi, belediye de onun elinde. Biliyorsunuz, benim bıçkıhanenin kapısı hamam çıkmazında. Müezzinoğlu yarın, öbürgün Belediyeden bir karar aldırır, sokağın başına bi' demir direk diktirir, arabaların çıkmaza girmesini yasak ettirirse, benim halim nice olur? Ne depoya mal getirebilirim, ne de bıçkıhaneden mal sevkedebilirim. Kıskıvrak bağlar benim kolumu».

Hacı Raif:

«Öyle bir namussuzluk yaparsa benim ardiyeyi emrine veririm. Hiç korkma!...» dedi.

Lâdinoğlu, ellerini uğuşturdu:

«Vallaha bilmem Hacı Raif, nasıl etsek ki...»

Bu sırada kâtip içeri girdi.

Paşa İsmail:

«Ne habar Zülfü?» diye sordu.

Kâtip Zülfü nefes nefese:

«Müfettiş paşa bu gece ziyafete geliyor ağam». dedi.

Hacı Raif yeniden umutlanarak elini masaya vurdu:

«Gördün mü bak, Lâdinoğlu?» dedi. «Doğru değil miymiş sözlerim? Hangi parti müfettişi Müezzinoğlu'nu çiğner de geçerdi şimdiye dek. Bak, Cevizli Bahçe'ye uğramadan Paşa İsmail'in ziyafetine gelmeyi kabul etti. Yıldızı karardı gayri dürzünün, diyorum sana. De, kuşkuyu, kuruntuyu bi' yere bırak da, he de!...»

Lâdinoğlu gene de he, demedi:

«Hele bu gece Paşa İsmail'in ziyafetini ağız tadıyla bi' geçirelim Hacı Raif. Yarın ola, hayır ola. Bi' şey düşünürüz elbet».

★

Fahri, parti müfetişiyle il parti başkanının ziyafete gidişinden iyice faydalanmak için, Halkevinden çıktıktan sonra onları çarşı içinden yürüttü, Paşa İsmail'in mağazasına götürdü.

Mağazadaki toplantı henüz dağılmamıştı. Hacı Raif, Paşa İsmail, Lâdinoğlu, büyük saygı gösterileriyle konuklara yer açtılar. Fahri, içerinin sıcaklığını bahane ederek, iskemleleri, çıra-

ğın yeni sulayıp, süpürdüğü, dükkânın önüne taşıttı. Böylece çarşı esnafı pencere, kepenk aralarından, çuval istifleri üzerinden, hatırlı misafirlerin ve Kaymakamın, Paşa İsmail'lerde, konuşa gülüşe çay içtiklerini, sonra kalkıp hep birlikte, çalgı, çengi sesleriyle dolup taşan konağa gittiklerini gördüler.

O gece erkek tarafın konağında kadınlar, kına eğlencesi yapacakları için, iyi bir yer kapmak istiyenler yemeklerini erken yemiş, iç avluyu doldurmuşlardı.

Hatırlı konuklar, rengârenk uskufaların, şarpaların arasından geçerken, genç kızlar parti müfettişine, parti il başkanına, Kaymakama manilerle sataştılar.

Ziyafet sofrası ırmağa bakan yukarı salonun önündeki verandaya kurulmuştu. Oradan konuklar, avluda eğlenen kadın topluluğunu da rahat rahat görebileceklerdi.

Daha önce gelmiş olan konuklar ayağa kalkarak yeni gelenleri selâmladılar. Ev sahibi hepsini ayrı ayrı parti müfettişine, il başkanına tanıştırdı. Sonra hep birlikte yukarı çıktılar.

Parti müfettişi masanın şeref yerine oturtuldu. Onun sağ yanına Hacı Raif, sol yanında Halkevi başkanı Fahri yer aldılar. Hacı Raif'in sağında da parti il başkanına yer gösterdiler. Fahri'nin yanındaki boş iskemlelere kasabanın yaşlı hakimi ile genç savcısı oturdular. Bunlar, sülâlesi kadı olan Nalbur Hacı Raif'i eski bir meslektaş gibi sevip, saydıklarından ziyafete çağırılmışlardı. Hakimin kuyruğundan ayrılmıyan eski zabıt kâtibi, şimdiki belediye encümen üyesi Hulusi de onlarla birlikte gelmişti. Hacı Raif, başka zaman olsa, Hulusi efendiyi kovdururdu. Ama, bu gece onun kendiliğinden gelişine adeta sevindi. Bu rezil, her konuşulanı büyülterek taşıyacaktı Müezzinoğlu'na.

Masanın geri kalan iskemlelerini Paşa İsmail'in, Nalbur Hacı Raif'in dostları olan esnaf doldurmuşlardı.

Parti müfettişi yerine otururken masadakilere göz gezdirdi:

«Tevfik hocayı çağırmadınız mı yoksa başkanım?» dedi Fahriye. «Hoca çok müsbet adam. Konuşmasını pek beğendim. Aramızda bulunmasını pek isterdim».

Fahri:

«Çağırıldı beyefendi». dedi. «Şimdi neredeyse gelir».

Sofrada ağır, saygılı, eni konu resmî bir hava esiyordu.

Kasabanın ileri gelen esnafı, parti müfettişinin karşısında, hükûmet kapısına varmış gibi ürkek, pısmış, koltuklarının ucunda oturuyorlardı. Hacı Raif, Paşa İsmail ve onların dostu olan esnaf, koyu sofulukları gereği içki almadıklarından, masaya bastıran çekingen havayı değiştirmek kolay olmayacaktı. Parti müfettişi, bu ödevin kendisine düştüğünü görerek, düğün üzerine birkaç gülünç fıkra anlattı. Sonra Halkevi başkanı Fahri'den kasabanın düğün töreni geleneklerini sordu. Fahri'nin anlattıklarına Lâdinoğlu da bildiklerini ekledi.

Fahri :

«Talihinize düğünün en neşeli gecesine rastladınız beyefendi». dedi. «Bu gece oğlan evinde kına töreni yaparlar. Oğlan evinin kınası kız tarafınkinden cümbüşlü olur. Nerdeyse eğlentiye başlarlar. Buradan biz de eğlentiyi seyredebileceğiz».

Hacı Raif, kasaba geleneklerini kendisinden başkasının bilemiyeceğini sezdiren güvenli, ağır bir yüzle :

«Bu eğlentinin hikmetini sual edersen bey», diye söze karıştı. «Gün kavuşurken kızın eşyası oğlan evine getirilir de ondan eğlenti yapılır. Hani kızın gelmesi yakınlâştı gibilerden. Pazar günü oğlan tarafı kız evine arabaları yollar».

Hacı Raif'i dikkatle dinliyen müfettiş gözlerini kırpıştırdı :

«Bugün kız eşyasının oğlan evine gelmesi şerefine eğlenti yapıldığını söylemiştiniz. Şimdi de pazar günü araba yollarlar buyuruyorsunuz. Yanlış mı anladım yoksa?»

Hacı Raif güldü :

«Bizim burda Salı gününe Pazar derler bey». diye açıkladı Hacı Raif. «Alışkanlıkla öyle söyledim. Arabalar eşyaları almaya gider ama, kız tarafı gelinin eşyasını kolay kolay vermezler. Her parça eşyanın üzerine bir kadın oturur, para almadan da, gök yıkılsa yerinden kıpırdamaz. Buna yük parası deriz. Sandığı, konsolu, aynası, karyolası, oda takımı, halısı... gayri işte nesi varsa, gün kavuşmadan, oğlan evine yerleştirilir. Şu aşağıda kaynaşan karı milleti kızın çeyizini görmeye gelmiştir». Hacı Raif bir gözünü kırptı : «Dedikoduya kumaş ilâzım malûma... Bi' araya gelince de topuk vurup nirinay oynamadan dağılmaz bizim buranın kadınları. Oğlan kınası bu yüzden pek cümbüşlü olur».

Müfettiş, sofradakilerin, kırık dökük de olsa konuşmaya başlamalarından memnun, bir zaman daha bu konuyu işletti. Parti müfettişi, daha çok Hacı Raif'e bakarak konuşuyordu, ona önem verdiğini her vesileden faydalanarak belli etmeye çalışıyordu. Bir yandan da kendisine sağlık verilen bu adamı belli etmeden tartıp ölçüyordu.

Tevfik öğretmenin gelişi, düğün dernek konuşmalarına son verdi. Öğretmen, ziyafet sofrasını gayet rahat selâmladı.

Parti müfettişi ayağa kalkarak:

«Buyur gel hocam». dedi. «Şöyle Fahri beyle aramıza otur».

Ev sahipleri bunu bir emir saydılar, Tevfik öğretmenin sandalyesini söylenen yere koydular.

Parti müfettişi hocanın gelişinden faydalanarak asıl konuşulmasını istediği konuya girmeye çalıştı:

«Bugün hocamın Halkevi konuşmasından çok istifade ettik. Çok haklı, çok isabetli tenkidlerde bulundu. Yalnız, Köy Enstitüleri bahsinde biraz insafsızlık ettiniz hoca. Millî Şef, gözü gibi sever enstitüleri, titrer onların üzerine. Yıllık konuşmalarında, Enstitü davası benim davamdır, der her zaman. Kaç defa Paşaya geldiler, Köy Enstitülerini kapat Paşam! dediler, köy çocukları mızır fikirlerle zehirleniyor bu ocakta. Yarın oradan yetişenler seni de bizi de asarlar, dediler. Paşa: 'Köy çocukları okusunlar da, assınlar varsınlar.' buyurdular.» Müfettiş güldü: «Onun için merak buyurmayın, Paşa Enstitüleri kem gözden korumasını bilecektir. Mamafih, notlarımı aldım hocam. Tenkidlerinizi parti yüksek kademelerine duyuracağım. Hatta Millî Şefe de sunacağım. Millî Şef, oldum olası tenkitleri büyük bir müsamaha ile dinler. Hele çok partili idareyi kurmaya karar verdiği günden beri bu tenkitlerle daha yakından ilgilenmektedir».

Tevfik öğretmen doğruldu:

«Af buyurun beyefendi». dedi. «Çok partili idareyi paşa kendisi mi istiyor? Yoksa, parti içinden veya halktan bir zorlama mı var?»

Müfettiş yuvarlak konuşmayı daha uygun buldu:

«Herhalde ikisinin de tesiri olsa gerek. Mühim olanı Millî Şefin bu kararında samimi olduğu kadar azimli görünmesidir.

Şefin yakınları içinde bu hareketi erken bulup paşayı fikrinden döndürmeye çalışanlar çok oldu. Ama dinlemedi kimseyi.' Ne kadar erken başlarsak, hakiki demokrasi de o kadar erken gelir bu memlekete.' cevabını verdi. 'Erken başlamıyoruz, geç kaldık.' dedi, 'Bizi savaş geciktirdi. Harp yüzünden altı yıl kaybettik zaten. Daha fazla beklemeye vaktimiz yok.' dedi.»

Tevfik öğretmen, yemek bıçağı ile oynayarak müfettişi dinliyordu.

«Sözlerinizden hareketin Millî Şeften geldiği anlaşılıyor beyefendi». dedi. «Zaten bizde bütün yenilikler gibi, hürriyet ve demokrasi hareketleri de hep yukarıdan gelmiştir. Bundan dolayı da yürümemiştir. Sonradan iş başına geçen mürteci devletliler başlanılan yenilik ve hürriyet hareketlerine kolayca engel olabilmişlerdir. Eğer meşrutiyet, bir kaç hamiyetli paşanın isteğiyle değil de halkın zoruyla kurulsaydı, Abdülhamit, meclisi kolayca dağıtıp otuz üç sene memleketi istibdatla ezebilir miydi? Bundan dolayı yeni demokrasi hamlesine, sadece Millî Şef arzu ettiği için değil de, aşağıdan gelen bir zorlamayla girişilmiş olmasını tercih ederdim».

Parti müfettişi :

«Haklısın hocam». dedi. «Esasen Millî Şef, demokrasiyi istemede yalnız değil. Ötedenberi hükûmet merkezindeki büyük memurlar ve aydınlar arasında, meclise yakın çevrelerde tek partili idare aleyhine bir cereyan ve kaynaşma vardı. Millî Şefin büyüklüğü, bu kaynaşmayı önlemeğe matuf teklifleri reddetmesi, demokrasi isteklilerini desteklemesi, onlara önayak olmasıdır».

Tevfik öğretmen müfettişin sözünü kesti :

«Desteklemesi iyi de, önayak olması kötü». dedi. «Ben Millî Şef yerinde olsam, yeni demokrasi hareketine tamamen seyirci kalır, hiçbir müdahalede bulunmazdım».

Halkevi başkanı :

«Ben de hocanın fikrindeyim beyefendi». diye söze karıştı. «Serbest fırka misali henüz dimağlardan silinmemiştir». Bu sözleri söylerken kayın babasına baktı, Hacı Raif'in bakışları cesaretlendiriciydi. «Büyüğümüz demokrasiyi ne kadar gönülden arzu ederse etsin, öne düşmemelidir. Yoksa millet, arzusu-

nun samimiyetinden şüphelenir. Kuşkuya düştü mü de, kabuğuna çekilir, yapılanlara seyirci kalır. Böylece beklenen maksat da hasıl olmaz».

«Ömürlü olabilmesi için Millî Şefin demokrasi hareketini millete maletmesi şarttır». dedi Tevrik öğretmen. «Bu da milletin kendisine inanmasıyla mümkündür. Saygısızlık etmekten çekiniyorum, ama açık konuşmak şiarımdır, millet, Millî Şefin tek parti — tek şef idaresini gönül rızasıyla bırakacağına kolay kolay inanamaz. Bu kararında ne kadar samimi olursa olsun, halkı inandırmak zordur». Eğildi : «Millet ne zaman inanır, bilir misiniz beyefendi? Ne zaman Millî Şef, Büyük Meclise antidemokratik kanunları ilga eden yeni kanunlar getirir, ve de işçinin, köylünün teşkilât kuracağı gerçek demokrasi iklimi hazırlanırsa, o zaman inanır».

Parti il başkanı, toplantıda sadece dinleyici olarak kalınamak için sordu :

«Peki, sana göre nedir bu şartlar hocam?»

Tevfik öğretmen, gözlerini kısarak bir an baktı parti başkanına :

«Önce», dedi. «Bana göre, size göre olan şartlar kalkmalı. Yerine bir hukuk devletinde bulunması dünyaca kabul olunmuş şartların tamamı, ihmal edilmeden, savsatılmadan getirilmelidir. Bir kere, sınıf ve mesleklere göre partiler kurulabilmeli, sonra millete seçim oyunu oynatan intihap kanunu değişmelidir. Bütün dünya demokrasilerinde seçimler tam bir güvenlik ve serbestlik içinde cereyan eder. Oylar gizli verilir. Tasnif herkesin gözü önünde yapılır. Bu seçimlerin sonunda partiler, Meclislerde nisbi temsil esasına göre milleti temsil ederler. Sonra, hukuk devleti kurulması için Anayasamızda da değişiklik yapmak lâzımdır. Bizim Anayasamız Vahdeti Kuva prensibini kabul etmiştir. Teşrii, icrai ve adlî kuvvetler bir tek meclise verilmiştir. Tek parti sisteminde bunun mahzuru görülmez, hatta işleri kolaylaştırır, fakat çok partili demokrasiye gidildi mi, kifayetsizliği derhal farkedilir. Partizan idarelere imkân verdiği görülür. Bundan dolayı, Amerika'da olduğu gibi bu kuvvetler, millet iradesiyle, ayrı ellere tevdi edilmek lâzım gelir. İki meclissiz, Âli mahkemesiz çok partili demokrasi idaresi az zamanda mem-

leketi ya muhteris diktatörlerin eline düşürür, ya da anarşi içinde bırakır».

Öğretmen Tevfik ağzını kuruladı:

«Bunlara basın hürriyetini, ispat hakkını, hakim teminatını, üniversite muhtariyetini, sendika ve grev hakkını eklerseniz, bu şartlar aşağı yukarı tamamlanmış olur. Millî Şef, demokrasinin bu iklim şartlarını hazırlarsa hiç kimsenin, girişilen hareketin samimiyetinden şüphesi kalmaz. Aksi takdirde, herkes bu hareketin altında bir maksat gizli olduğunu sanarak ürker. Açıkçası bu. Fahri bey kardeşimizin buyurdukları gibi, serbest fırka tecrübesini henüz kimse unutmamıştır».

Öğretmen Tevfik, ziyafet sofrası için ağır kaçan bu konuşmayı tatlıya bağlamak isteğiyle, Serbest Fırka yüzünden başına çok dertler açılmış olan Lâdinoğlu'na döndü:

«Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfler de yer, değil mi Lâdinoğlu?»

Lâdinoğlu, bir daha politika işlerine karışmaya niyetli olmadığı gösterir biçimde kollarını gerdi:

«Hee, vallahi hocam, töbeler töbesi. Bir daha altın toplayacaksın deseler hiç bana bakma. Partiye, purtiye yazılmam».

Sözün partiye yazılmadan açılmasını müfettiş fırsat bildi:

«Bizim partiye de mi yazılmazsın ağa?» dedi.

«Hatırın kalmasın bey», dedi. «Sizin partiye de... İnsan geri döneceği yerden ayrılmaz zati».

Parti il başkanı yarı şaka, yarı ciddi:

«Sen gelmek istesen de biz almayız seni zaten aramıza Lâdinoğlu». dedi. «Döneklere yer yok saflarımızda. Ama, Hacı Raif'e de, pak kardeşimize de, öteki hemşehrilerimize de kollarımız açık, onları bağrımıza basmaya hazırız».

Parti müfettişi, parti il başkanının kapıyı tüm örtmesini önlemek için:

«İl başkanı lâtife ediyor ağa». dedi Lâdinoğlu'na. «Partimiz, yanıldığını samimi olarak anlıyan eski kardeşlerini de affetmeye, onları bağrına basmaya hazırdır. Bundan onur duyar». Sonra Nalbur'a döndü: «Sahi Hacı Raif efendi, bana söylediklerine göre sen bizim partide kayıtlı değilmişsin? Partimizin senin gibi soydan, soptan, nesiller boyunca halkın sevgisini, saygısını

kazanmış kimselere her zamandan ziyade ihtiyacı var. Partimizi daha ne zamana kadar kendinden mahrum edeceksin? Bütün partililer seni, bağrımıza basmak istiyoruz».

Hacı Raif, müfettişin herkes içinde yaptığı bu tekliften duyduğu hazzı gizlemeye çalışarak, bir an, ağız şapırtısıyla tıkınan Hulusi, efendiye baktı. Tilki herif, yemekten başka şeyle meşgul değilmiş gibi görünmeye çalışıyordu. Ama, kendisinin vereceği karşılığı can kulağıyla duyabilmek için ağzındaki lokmayı çiğnemeyi unutmuştu.

«Partiye yazılsam, yazılmasam ne olacak?» dedi Hacı Raif, müfettişe değil, il başkanına bakıyordu: «Benim siyaset işlerine aklım ermez ki, Hacı Raif'i partinize alacaksınız da başınız göğe mi erecek? Parayla bitecek işlerinize kesem her zamanki gibi açık. Partiye yazılsam, yazılmasam ne olur?».

Parti il başkanı:

«Ne diyorsun Hacı Raif, senin gölgen yeter bize». dedi. «Bu yaştan sonra seni ocak, bucak dolaştırıp yoracak değiliz, sen gençlerin başında bulun, yeter. İstersen İlçe başkanı seçtiririz seni. İstersen İl idare kuruluna aldırırız». İl başkanı işi olup bittiye getirmek istedi: «Hadi Hacı Raif, müfettiş beyin teklifini reddetme. He, de şu işe... He... de de eğlencemiz tam olsun...»

Ev sahibi Paşa İsmail, Nalbur'a gösterilen saygıdan çok hazzetmişti. Teklifi destekledi:

«Eğer, ırazı edebilirseniz Hacı Raif herkeslerden iyi yapar başkanlığı». dedi.

Hacı Raif, teklifi ne kabul, ne de reddetmemiş olacağı cevabı arayarak susarken, aşağıdan bir alkış, bir kıyamet koptu. Masadakiler, hatta Hacı Raif'in ağzından çıkacak cevabı bekleyen müfettiş ile parti il başkanı bile doğrulup aşağıya baktılar.

Hava kararmış, avluda fenerler, meşaleler yakılmıştı.

Damat, Yumurtacıların Osman, meşale tutan iki orta yaşlı kadın arasında avluya çıkarılmıştı. Yüzünü genç kızlar gibi çatkı ile yarı örtmüşlerdi ama, çizmesini, kilot pantalonunu gizlememişlerdi. Osman, çatkıyla kadın gibi namahremden gizlenip kırıtarak yürüdükçe kadınlar, genç kızlar gülmekten kırılıyorlardı.

Damadın koluna giren kadınlardan biri bağırdı:

«Hadin kızlar açılın, gelinimize kına yakacağız».

Kahkahalar arasında avlunun ortası boşaltıldı. Damadı bir koltuğa oturttular. Tam karşısında bir çalgı takımı yerleşti. Yenge kadınlar, genç kızların en boylularından, en güzellerinden ikisini, kollarından çekip ortaya çıkardılar.

Çalgıcılar nirinay vuruyorlardı.

Kızlar, yukarıdan kendilerini erkeklerin seyrettiklerini bildiklerinden, daha bir çalımla oynamaya başladılar. Kızlardan biri bir mani söylüyordu:

Entarisi pempeden,
Leke olmuş geymeden,
Ben bir güzele yandım
Onbeşine girmeden.

Mani bitince topluluk el çırparak saza tempo tutuyor, koro halinde:

Aman niri nirinay, kadın niri nirinay
Yandım niri nirinay, kadın niri nirinay.

diye bahçeyi inletiyorlar, oynayan kızlar topuk vurarak, parmak şaklatarak ortada dönüyorlardı.

Kızların uzun saçlısı damadın önünde durdu. Bir mani okudu:

Entarisi filîzi
Kim bilir kalbimizi
Soğuk bir rüzgâr esti
Ayırdı ikimiz.

El çırpan genç kızlar gülüştüler. Biri:

«Ordu mahallesinden esti o rüzgâr, değil mi Ayşe?» diye bağırdı.

Oynayan kızlar tempoya uyarak topuk vurup iki döndükten sonra, bu kez kızların kesik saçlısı Osman'ın önünde durdu, mani söyledi:

Denizler coşamasın,
Kömüşler koşamasın
Başkasını alırsan,
Aldığın yaşamasın.

Gülüştüler, kinayeli sözler gene yağdı oynayan kızların üzerinden :

«Kız töbe de. Günah değil mi elin arnavuduna?»

«Eşref saatine gelir de maazallah?»

«O yaşamasın, sen de kına çalın!...»

Oyun böyle sürüp giderken, büyük bir kap içinde kına getirdiler, Osman'ın başından çatkısını çıkarıp saçına, bir tutam kırılmış kına koydular. Sonra delikanlıyı kaldırdılar. Saz Nirinay'ı daha bir ateşli çalmaya, tempo tutanlar daha bir yürekten el şaklatmaya başladılar.

«Kınalı gelinimiz, hadi bi' dön bakalım, marifetini görelim».

Osman nazlanmadan kollarını kaldırdı, oynamaktan tere bulanmış kızlara katıldı. Bir, iki döndü, sonra koşarak içeriye kaçtı.

Osman avlu kapısından çıkmadan, uzun saçlı Ayşe, manisini yetiştirdi :

Dere boyu düz gider,
Bir kınalı kız gider
Kız yolunu şaşırır
İnşallah bize gider.

ONALTINCI BÖLÜM

Nadire'nin baba evindeki son gecesi memleket işi bir aile eğlentisiyle kutlandı. Yerli konuklar yanında çekingenlik gösteren akrabalar, davetliler gittikten sonra sedirlere, şiltelere babayani kuruldular. İçlerinden biri, yüreklerde yanan isteği açığa vurdu :

«Azacık ta biz bize eğlenelim bre kardaşlar».

Bir kaç kadeh içki alınış olan arnavut muhtar, coşkunlukla onayladı bu isteği :

«Hay hay bre kardaş!» dedi, şapkasını geçirdi dizine, «Memleket işi eğlenelim azacık ta...»

Maksut ağa, damadını uyardı :

«Bre Mero, İlko'suz keyfi tamam olmaz eğlencemızın... Git, getır ananı da buraya».

«Hay hay, getireyim bre Caca Maksut...»

Muhtar Ömer ağanın anası, seksenbeşlik İlko, üst katta otururdu. Torunlarından Bedo'yu kendisine canyoldaşı vermişlerdi. Bedo kız, arnavutça bilmezdi. Türk subayından dünyaya gelmişti. Bedo'nun anası Hatice, kızlığında sevdiği Türk subayına kaçmıştı. Arnavutlar bunu suç saymışlar, hiçbir zaman da bağışlamamışlardı. Bedo dünyaya gelince Hatice, ana - babasile barışmışsa da arnavutların soğukluğu sürüp gitmişti. Hatice, arnavutların gönlünü kazanmak için, kocasının mesleği yüzünden sık sık yer değiştirmesini bahane ederek, kızı Bedo'yu beş yaşındayken, muhtar Ömer ağanın yanına vermişti. Babasına:

«Kız benimle ziyan olmasın, nenesinin evinde otursun, okusun, adam olsun!...» demişti. Bunun anlamı şuydu: Ömer ağa, Bedo'ya arnavutluğunu öğretecekti.

Bedo, gündüzleri okula giderdi. Okul dönüşünde, İlko'nun yanına çıkar, onun hizmetlerini görürdü. İlko da bu hizmete karşılık, şekerini emip bez içinde biriktirdiği ıslak bademleri torununa verirdi. Fırsat buldukça İlko da, sulanmış beyninde kalan ilkel eğitim kurallarına uyarak, Bedo'nun eğitilmesine katılırdı. Örneğin yemeklerde su içmesine izin vermezdi. Soğuk kış günlerinde bile ayrı yatakta yatmasını isterdi:

«More kız, ihtiyarlar gençliğini, güzeliğini soldurur». derdi.

Geceleri İlko, torununa türlü korkunç masallar anlatırdı. Bedo onu dinlerken, her pencerede bir hortlak peydahlandığını sanır, küçüldükçe küçülürdü. Cin peri'li, hortlaklı, haramili masaları anlatan ihtiyarın boğazı kuruyunca:

«Hadi more kuçka, git bir bardak taze sucaz getir aşağıdan neneciğine!» demesi, küçük kız için en ağır işkence olurdu.

«Gidemem, korkuyorum». diyemezdi. Subay kızı olmak, ona böyle bir özürün kapılarını kapamıştı. Korkuyorum, demeyi babasının onuruna leke sürmek sayıyordu. Bunun için yüreği çarpsa da kalkar, titreyen parmaklarla bardağı alır, dışarı çıkardı. Cinleri, haramileri korkutup kaçırmak için, merdivenleri inmeden, sesini kalınlaştırıp incelterek, üç ayrı insanı konuştururdu. Sonra yüreğini tutarak merdivenleri iner, suyu doldururdu.

Dönüşte basamakları yıldığım hızile çıkar, suyun yarısını yerlere dökerdi.

Muhtar Ömer ağa, nene - torunu başbaşa buldu. Bedo, sedire yüzükoyun uzanmış, dirsekleri yerde, elleri çenesinin altında, İlko'nun anlattığı masalı, iri gözlerle dinliyordu.

Muhtar, anasının elini öptü. Günlük nafakası olan bir külâh badem şekerini verdi :

«Nasılsın ana, keyfin eyi mi?»

«Paçuratın diyale(*)...» dedi İlko, «Allah razı olsun senden, Mero'm...»

«Bu gece seni aşağıdan isterler..., Memleket işi eğlenecekimişiz. Gelir misin ana?»

İlko, torununa baktı. Bedo, nenesinin eteklerine sarıldı :

«Gidelim neneceğim». dedi.

İlko, torununun bu davranışını kendisine vefasızlık saydı:

«Mori kuçka demek sen de istersin aşağıya inmek?» dedi. Bedo, nenesinin gönlünü etmek için, çil basmış buruşuk ellerini okşadı, öptü, bir şey söylemedi.

Ömer ağa, anasının direnmesine fırsat bırakmadı :

«Ulucesız eğlencemız tamam olmaz ana...» dedi. «Hade bin sırtıma, indireyim seni aşağıya».

★

Muhtar Ömer ağa, sırtında anası, odaya girince, genci ihtiyarı ayağa kalktılar. Muhtar, anasını köşedeki mindere oturttu. Sıraya girerek bütün akrabalar, İlko'nun elini öptüler. Süt dişleri bitmiş ihtiyar, hepsinin sırtını sıvazladı :

«Paç'uratın!» dedi, hayır dualar etti.

Herkes yerlerine kurulduktan sonra Nadire'yi getirdiler. İlko, yarın koltuk töreninde bulunamayacağı için, Nadire'nin başına duvağını da örtmüşlerdi. İlko, Nadire'yi kucaklayıp yanaklarından öptü. Kurumuş fersiz gözlerinden dökülen bir damla yaş, kızın düzgün sürülmüş, pullanmış yanaklarından serin serin süzüldü.

Gelini yerine oturttular, eğlentiye başladılar.

(*) Paç'uratın diyale : Mutluluk göresin!...

Önce ağıda benzer Arnavut türküleri okudular. Dizelerin sonu, dağlarda yankılanan bir inilti gibi uzuyordu. Sonra oyun havalarına geçtiler. Erkekler ortaya çıktılar, elele tutuştular. En baştaki bir çevreyi döndürerek ötekiler peşine kattı, salonun tabanlarını çökertecek gibi ayak vurarak, pencereleri zangırdatarak, saatlerce hora teptiler. Sonunda yorgun düşüp minderlere çöktüler. Habire ter siliyorlardı.

«Hamlamışız bre Mero!...» dedi en yaşlısı, «Su içinde kalmışız, az daha ölecekmişiz».

Muhtar Ömer ağa, bu aile toplantısını, akrabalara Bedo'nun arnavutluğunu öğrenmede ne denli ileri gittiğini göstermeğe vesile bildi. Küçük kızı elinden tuttu, ortaya çıkardı :

«Hade kızçağzım, sen de bize bir memleket türküsü çağır!...» dedi.

Arnavutlar arasında, şakacılığıyle tanınmış, Ömer ağanın kız kardeşi Besime, koştu, Bedo'nun kulağına fısladı :

«Dün daha öğrettiğim türküyü söyle. Yanlışsız söylersen sana kocaman bir külâh şeker alacağım». dedi.

Bedo, gözleri sevinçle ışıldayarak, başile peki!... dedi.

Besime yerine dönerken, erkeklere göstermeden göz kırptı evli kadınlara. Besime'nin gene gülünecek bir şaka hazırladığını anladılar.

Bedo, dilini yatıramadığı çetrefil arnavutça kelimeleri ezip büzerek, türküyü okumağa başladı :

,«Moy lûle, moy nuse
Mika vılay o çuçe(*)

Evli kadınlar yapma bir utangaçlıkla :

«Ooo... More korbu...» diye yüzlerini gizlediler. Çatık kaşlı ihtiyar kadınlardan bir bölümü, kaş göz işaretlerile Bedo'yu korkutarak susturmağa çalışıyorlardı. Genç kızlar, kendilerini sıkmaktan kıpkırmızı, olan bitenden habersizmiş gibi, edepli edepli önlerine bakıyorlardı. Erkeklerse kalkıp kalkıp otururak, dizlerine vurarak, gevrek kahkahalar atıyorlar, küçük kızı kışkırtıyorlardı.

(*) Ey gül, ey güzel gelin — Erkek kardeşimin kukusu var.

Bedo, söylediklerine niçin gülündüğünü kavrayamamıştı, gülenlere şaşkın şaşkın bakarak, türküsüne devam etti:

«Adı gône moy hanke
Nesrın brıma dot yaşo(**)

İnceli kalınlı kahkahalar, pencereleri zangırtattı. Ömer ağa da gözlerinden yaş gelerek gülüyordu. Çevresiyle gözlerini kurularken, kapı aralığından hizmetçi Hanko'nun kendisine el ettiğini gördü. adıncağız toplantının keyfini kaçırmaktan korkarak içeriye girmemişti.

Ömer ağa, Hanko'nun kendisini gizlice dışarı çağırmasına bir mana veremedi. Kalktı, kimseye sezdirmeden kapıya gitti. Salon kahkahadan yıkılıyordu.

«Ne var bre Hanko?»

Hanke, arnavutça:

«Öbür evden bir adam göndermişler, seninle konuşmak istiyor». dedi.

«Hayırdır inşallah!...»

Hanko, ışık tutarak muhtarın merdivenleri inmesine yardım eti. Kapının önünde, Yumurtacıların her işini gören kâtip Zülfü efendi bekliyordu. Muhtarın kapıya geldiğini görünce kasketini çıkardı.

«Hayır ola bre Zülfü efendi?»

«Ağam selâm ediyo' Ömer ağa, dünürüm bi' zahmet bize kadan gelsin! diyo'».

Muhtarın kaşları çatıldı:

«Allah allah... Ağa bu gece akrabalarla eğlendiğimizi bilmeyor mu?»

Kâtip Zülfü efendi, elindeki kasketi evirdi, çevirdi, muhtarın gönlünü edecek uygun sözler aradı:

«Bilmez olur mu? Irahatınızı bozmasın diyi seni akşamki ziyafete bile çağırmadı. Ama... Müfettiş Paşaya meram anlatamadı». Zülfü efendi, çağıranın önemini arttırmak için, kasabanın

---

(**) Dinleyor musun hanım abla — Nesi olduğunu yarın akşam göreceğim.

geleneğine uyarak, müfettişi paşalık payesini yakıştırmıştı. «Müfettiş paşa, akşamdan beri ağama durmadan asıldı.' Dünürünle de tanıştır beni bu gece Paşa Ismayıl! diyor da, bi' daha demiyo'... Kafası dumanlı... Söz anlatamadık. Seni almak için kendi tomafilini de gönderdi. Tee şurda, sokağın ağzında bekleyo'...»

Müfettiş Paşa gibi büyük adamın kendisiyle görüşmek istemesi, hele arabasını kapısına yollaması Ömer ağanın gururunu okşamıştı. Kasıldı, kendi önemini bilen biri gibi öksürdü :

«Fesuphanallah, ne yapacakimiş müfettiş paşa beni? Görüşmek isteyen evime gelir, ayağına çağırtmaz adamı». diye söylendi.

Zülfü efendinin ufak gözlerinde, her gören bir ışık yandı, söndü. Koca arnavudu yatıştırması gerekiyordu. Her işi idare etmeğe alışık zekâsı uygun bir yalan aradı :

«Doğru», dedi. «Zati müfettiş paşa da muhtarın evine gidelim, mürüvvetlerini kutlayalım!...' dedi, allah var... Amma ağam önledi, ağzınızın tadını kaçırmak istemedi. Müfettiş paşa da, 'öyleysem bizim arabayı gönderelim, muhtarı alsın, gelsin!' dedi...»

Ömer ağanın dışarı çıktığını gören, merak edip peşi sıra aşağıya inen davavekili Maksut ağa, kapı önünde konuşulanları dinlemişti. Muhtarın bir terbiyesizlik etmesini önlemek için, kapıdan başını uzattı :

«Bre Mero, koca müfettiş paşa arabasını çak ayağına yollamış... Hade durma, atla arabaya, git çağırdıkları yere... Ben idare ederim yokardakileri». dedi.

Muhtar, bıyığını burdu, üstünü başını düzeltti :

«Madem ki öyle, peki bre Caca Maksut, gideyim... Ver ordan benim şapkami!...»

ONYEDİNCİ BÖLÜM

Müezzinoğlu, yoldaki karşılaşmadan sonra, parti müfettişinin Cevizli Bahçe'ye gelmeyeceğini bile bile hazırlattığı sofrada, gece yarısına dek içti. Güllü'nün sunduğu her kadeh, kızgınlığını biraz daha ateşliyordu. Ağalarının bu halini hiç görmemiş olan dalkavuklar, ne yapacaklarını bilemediklerinden, fırsatını kollayarak, birer ikişer savuşmuşlardı. Kalkıp gidemeyenleri de Müezzinoğlu kovdu. Ağanın her kahrını çeken Güllü ile Kâhya Süleyman efendiden başka kimse kalmadı Cevizli Bahçe'de...

Müezzinoğlu'nu çileden çıkaran, müfettişin kendisine yüz vermeyişi değildi. Halkevi'ndeki toplantıda demiryolunun kasabadan geçeceğini müjdelemesine de pek içerlememişti. Toplantıdan sonra parti başkanı ile otomobile atlayıp il'e dönselerdi, müfettişin saygısızlığını bile bağışlayacaktı. Ama öyle olmamıştı. Müfettişin, Nalbur Hacı Raif'i yanına alarak, Paşa İsmail'in düğün ziyafetine gittiğini kendisine yetiştirmişlerdi. Bu haber önce yüreğine bulantı vermiş, sonra da kanını beynine çıkarmıştı. Yıllardan beri ilk kez, bir parti kodamanı, Müezzinoğlu'nu da, Cevizli Bahçe'yi de çiğneyip geçmişti. Üstelik kendisine sinsi sinsi düşmanlık eden Hacı Raif gibi bir kökü budanmışı yanına alarak, Paşa İsmail'lerin konağına gitmişti. Bunu domuzuna yaptığına hiç kuşkusu yoktu. Kasabadaki itibarını sarsmak için... Ah... Hacı Raif'e gerektiğince önem vermemiş olmasına şimdi köpek gibi pişmandı. Birdenbire Hacı Raif'le Paşa İsmail, gözünde olduklarından büyük bir güç kazanıyorlar, heyulâ gibi yüreğine korku salıyorlardı. N'etmişti de zamanında ezmemişti kafalarını deyusların. Bir daha hiçbir zaman bu fırsatı ele geçirememek kuşkusuna düşerek avaz avaz bağırıyordu :

«Ezeceğim kafalarını dürzülerin... Müezzinoğlu'na karşı çıkmanın ne demek olduğunu belleteceğim onlara...»

Yumurtacıların konağındaki ziyafet dağıldıktan sonra, orada gördüklerini, duyduklarını anlatmağa gelen encümen üyesi Hulusi efendi, Müezzinoğlu'nun kızgınlığını son kertesine ulaş-

tırdı. Hulusi efendinin anlattıkları, durumun düşündüğünden de kötü olduğunu gösteriyordu.

Müezzinoğlu, içmeğe yeni başlıyormuş gibi, Güllü'nün sunduğu kadehi bir dikişte yuvarladı. Parti müfettişini kastederek:

«O koca domuz, Hacı Raif'e herkesin içinde dedi bunu he?» diye homurdandı, «Ne söylediğini tane tane bir kez daha tekrarla hele...»

Hulûsi efendi, Paşa İsmail'in ziyafet sofrasında yükünü almış olmasına rağmen, masadaki yiyeceklere, içeceklere açgözlülükle bakarak:

«Dedi ki,'Hacı Raif!... dedi, partimizin senin gibi soydan soptan, (Müezzinoğlu Hacı Raif'in soyuna, sülâlesine küfretti). nesiller boyunca halkın sevgisini, saygısını kazanmış kişilere, her zamandan ziyade ihtiyacı var, dedi, partimize kaydedilmeyecek misin daha? dedi, tüm partililer seni bağrımıza basmak istiyoruz, dedi».

«Hacı Raif ne dedi?»

Hulûsi efendi, Müezzinoğlu'na cevap verecek yerde, uzandı, tabaktan bir pilicin göğüs etini eliyle aldı, attı ağzına...

Müezzinoğlu çıkıştı:

«De, tıkınmayı bırak ta sözüme cevap ver herif».

Hulûsi efendi, Müezzinoğlu'nun bu çeşit parlamalarına alışık bir adam haliyle, tınmadan ağzındakini çiğnedi, şapırtılı bir konuşmayla:

«Hacı Raif dedi ki: 'partiye yazılsam, yazılmasam ne olacak? dedi, siyaset işlerine aklım ermez benim, dedi partinize alacaksınız da, başınız göğe mi erecek? dedi, parayla bitecek işinize kesem her zaman açık, dedi, partinize yazılsam, yazılmasam ne olacak? diye sözünü bağladı». dedi.

Müezzinoğlu, dişlerini sıkarak başını salladı, Hacı Raif'in gıyabında:

«Seni madrabaz, seni düzenbaz seni...» dedi, «Kendini ağıra satıyorsun değil mi? Meramın hiç olmazsa ilçe başkanlığını koparmak değil mi? Bir yandan da bizi kuşkulandırmayacak aklı sıra... Lâf bizim kulağımıza gelirse 'Bak, diyeceğiz, Hacı Raif bize rakip çıkmağa niyetli olmadığından müfettişin teklifini reddetti, diyeceğiz. Külâhıma anlat sen bunu Hacı Raif!...

Ben senin ciğerindekini bilirim».

Hulûsi efendi, ağzı yemek dolu:

«Tam da üstüne bastın ağam». dedi. «İl parti başkanı da Nalbur'a İlçe Başkanlığını teklif etti.' İstersen, il yönetim kuruluna da alalım seni.' dedi».

Müezzinoğlu, kızgınlığını şekilsiz bir kahkaha ile savurdu:

«Hani aldanıp ta Hacı Raif'i ilçe başkanlığına aday gösterseler, yok mu? Burunlarını sürtmeğe fırsat geçer elimize... Herif bir tek rey alamaz da tüm apışıp kalırlar...»

Hulûsi efendi, Müezzinoğlu'na dik dik baktı:

«Hesabında bir yanlışlık var ağam, Paşa İsmayıl'ın dünürü, muhtar Ömer ağa, Kışla mahallesindeki Arnavutların Nalbur'u destekleyeceklerini söyledi müfettişe...»

Müezzinoğlu, yerinden fırlamak istedi, kalkamadı:

«O da mı gelmişti ziyafete?» diye bağırdı.

Hulûsi efendi, başını ağır ağır salladı:

«Müfettiş kendi tomafilini gönderip getirtti muhtarı».

Müezzinoğlu, titreyen ellerle boş kadehi aldı, Güllü'ye bağırdı:

«De kız, sinsilenden başlatmadan doldur şunu!...»

Güllü, rakı şişesini kaptı, geldi; ama:

«Hasta olacaksın ağam, fazlaca kaçırdın bu gece... İçme şu zıkkımı!... demekten kendini alamadı.

Müezzinoğlu, korkunç biçimde sırıttı:

«De, kaynanalığı bırak ta, doldur şunu. Müezzinoğlu'nun hiç bir şeye pes demeyeceğini sen bile öğrenemedin daha...» Güllü'nün doldurduğu kadehi aldı, «Bi, kadeh te bizim encümen üyesine ver!... Yumurtacıların konağından boş kursakla döndürmüşler fakiri...»

Müezzinoğlu, Hulûsi efendiyle kadeh tokuşturup içtikten sonra başını göğsüne eğdi, gözlerini yumdu.

Güllü, ağanın uyuyacağını kaş göz işaretiyle Hulûsi efendiye anlatarak kalkıp gitmesini söyledi. Hulûsi efendi kalktı. Gitmeden avuçlarına börek, piliç eti doldurdu.

Güllü, Hulûsi efendiyi savup masayı toplamak üzere geri döndü. Müezzinoğlu, Güllü'nün ayak sesine gözlerini açtı:

«Nalbur'un, Arnavut muhtarın kızını oğluna alması için,

neden Paşa İsmayıl'ı zorladığını şimdi iyicene kevşettim Güllü. Kışla mahallesinin arnavutlarını kendi tayfasına katacak... Sinsi dürzüye bak... Bu gün de esnaftan imza toplamağa başladı. Demiryolunun kasabadan geçmesi milletin hayrınadır diye... Milleti düşündüğü mü var dürzünün? Meramı Cevizli Bahçe'yi kökletmek. Eceli gelen it, cami duvarına işermiş. Dur sen dürzü... Plânlarınını altını üstüne getirmezsem iki olsun...» sesini yükseltti. «Süleyman efendi, Süleyman efendi!...»

Mutfakta masaya yaslanıp uyuklayan kâhya Süleyman efendi fırladı :

«Buyur ağam!...»

«Git bana arabı çağır!...»

«Hafız efendiyi he?»

«Başka arabımız var mı bizim Süleyman efendi? Başlatma şimdi...»

«Çağırayım ağam... İnşallah evindedir».

«Evinde yoksa, her yanı ara, gizlendiği deliği bul, sabah olmadan al getir dürzüye buraya!...»

Arap Müezzin, Hacı Kadir'in Ayşe ile geçirdiği aşk gecesinin derin uykusunda, kapının döğüldüğünü duymadı. İkisi de sarmaş dolaş yatağa serilmişlerdi. Kapının vuruluşunu ilk duyan Ayşe oldu. Sıçradı :

«Aman Hafız efendi, kalk, basıldık!... Bak, yıkılıyor kapı».

Arap Müezzin, sağından soluna döndü, kalkmadı.

Ayşe, Arap Müezzin'in omuzlarından tuttu

«De, uyumanın sırası değil Hafız efendi, kalk!... Bastılar bizi sağlam».

Ayşe'nin sesi ağlamaklı idi.

Arap Müezzin, yatakta oturdu, kaşındı. Bir gözünü araladı. ters ters baktı Ayşe'ye :

«Ne zırlayıp duruyorsun be?» diye çıkıştı, «Benim evimi ecinniler bile basamaz».

Ayşe sustu, ama kulağı kapıdaydı. Arap Müezzin kalktı, çıplak ayaklarını sürüyerek yürüdü. Tasasızdı, hem esniyor, hem kaşınıyordu. Hayattan bağırdı :

«Kim o?»

Dışardan Süleyman efendinin sesi :

«Aç Hafız efendi!...» dedi. «Bir saattir kapıyı döğüyorum. Bu ne uykusu böyle?»

Arap Müezzin, Süleyman efendinin sesini tanıdı, kapıya yürüdü :

«Sen misin kahya efendi? Yeni dalmışım, duyamadım kapının döğüldüğünü... Variyorum...» kapıyı açtı. «Buyur, gir içeri Süleyman efendi». dedi.

«Yoo, girmeyeceğim Hafız efendi... Ağa tez istedi seni...»

«Gecenin bu vaktinde he? Aslan südünü fazlaca mı kaçırdı gene yoksam? Ne idecekmiş beni?»

«Bilmem, sana bir diyeceği var besbelli».

«Pek âlâ... Bi' dakika eylen... Urubamı giyeyim, variyorum».

Arap Müezzin, Ayşe'nin yanına döndü. Yaltaklanan, böbürlenen bir sesle :

«Beni Cevizli Bahçe'den istemişler gülüm.» dedi. «Gecikir de sabah ezanına dek dönemezsem, avlu kapısından çıkar, gidersin, olmaz mı?»

Basılmamış olmanın iyimserliğiyle :

«Olur Hafız efendi, giderim». dedi Ayşe.

Arap Müezzin, şalvarını gecelik entarisinin üstüne çekti, çivide asılı cübbesini aldı :

«Mühim bir şey değilse, atlatır, dönerim». dedi, Ayşe'ye sarıldı, öptü :

«Bi' daha ne zaman geleceksin?»

Ayşe, Arap Müezzin'in sakallarını okşadı :

«Sen ne zaman istersen...»

Arap Müezzin, Ayşe'nin ha deyince gelemeyeceğini bildiğinden :

«Bana kalsa», dedi. «Her gece gelmeni isterim ya, gelemezsin... Sen gayri bak, ne zaman fırsat düşerse eline, Ümmü kadına uğra,' Hafız efendi benim muskayı tekmillesin falan güne.' deye habar sal! Ben bir yerlere çıkmam o gece, yolunu gözlerim».

Ayşe, kocasını aldatan kadınların hayasız oyunbazlığıyle sırıttı :

«Anladım Hafız efendi, olur». dedi.

★

Arap Müezzin'le Süleyman efendi ağanın huzuruna vardıklarında Müezzinoğlu:

«Gel bakalım Hafız efendi, şöyle karşıma geç!...» dedi.

Arap Müezzin, gösterilen yere ilişti:

«Buyurun sultanım, çok acele bir iş mi çıktı sabahı bekleyemedin?»

Müezzinoğlu, hizmetindeki kimselere çıkışmayı kurdu mu, ilkin aşağıdan alırdı:

«Otur hele!...» dedi. «Azcık soluğunu al Hafız efendi». Kâhyasına döndü» Sen gayri git, bir kaç saat kestir Süleyman efendi. Yarın işlerimiz çok sıkışık, gücün yerinde olmalı».

«Baş üstüne ağam!...» dedi Süleyman efendi, geri geri çekildi, çıktı.

«Güllü, Hafız efendiye içki ver!...»

Güllü, dolu kadehi Arap Müezzin'in önüne itti. Arap Müezzin rakıya el sürmedi.

«De, bir yudum iç te, zihnin açılsın!... Günahtan korkun yoktur senin, bilirim».

Arap Müezzin, gene kadehe dokunmadı:

«Buyur ağam, dinleyorum seni».

Müezzinoğlu, masaya yaslanarak eğildi, birden yüklendi Hafız efendiye:

«Bugünecek sabrettik sözüne yerine getirirsin diye. Yarın gece Arnavud'un kızı Yumurtacıların Osman'ın koynuna girecek. Daha mı bekleteceksin herif?»

Arap Müezzin gözünü bile kırpmadı:

«Gecenin bu vaktinde bunun için mi uyardın beni ağam? Ben de mühim bir şey var sandımdı».

Müezzinoğlu, rakının yalımı beynine çarpmış gibi elini masaya vurdu:

«İşin mühimmini, mühim olmayanını senden mi öğreneceğim? Yidiği naneye bak şunun...»

Arap Müezzin, durumunu değiştirmedi, gözlerini kırpmadan bakıyordu:

«Yanlış anladın sözümü ağam. Ben 'bu iş mühim değil-

dir' demek istemedim. Telâşeye kapılıp kendini üzmenin doğru olmadığını anlatmaya çalıştım. Ne var bu kadan telâşlanacak? Hangi emrini yerine getirmedi Hafız'ın bugünecek?»

Müezzinoğlu, sesinin perdesini alçaltmadan

«Nasıl telâşeye kapılmam herif?» diye bağırdı. «Yarın muhtarın kızını götürüp, Yumurtacıların Osman'ın koynuna sokacaklar. Ötesi var mı? Keklik elden gidiyor. Sen hâlâ telâş etme!... diyorsun. Telâşelenmemek için mangal kadan yürek olmalı, sen gibi, adamda».

Arap Müezzin, ağır ağır kadehini aldı, yudumladı :

«Telâşenin sebebi anlaşılıyor ağam. Bana güvenini yitirmişsin. Güvenin olsa kılın bile kıpırdamazdı. Gece, ben gibi rahat, yatar, uyurdun».

Müezzinoğlu, karşısındakinin bir sağ gözüne, bir sol gözüne baktı. Köpoğlu her işi hazır etmişti demek. Baksana gözlerinin dibinde şeytan pusuya yatmıştı. Müezzinoğlu, arkasına yaslanarak, göbeğini sarsa sarsa gülmeğe başladı :

«Bre herif, sabahtan gelip böyle tatlı tatlı konuşsan telâşeye mi düşerdim ben? Rahat rahat yatar uyurdum helbet, sen gibi ben de...»

Gönlünü almak için Arap Müezzin'in elini okşadı

«Nettin, anlat ta, iyicene ferahlasın yüreğim».

Arap Müezzin, rakısını yudumladı, başını salladı :

«Yoo, sultanım», dedi. «İşin sonunu almadan ağzımdan sır vermediğimi bilirsin. Yüreğini ferah tut, rakını iç, keyfine bak!... Muhtarın kızı, Yumurtacıların konağına gelin gitse de, o kanbur oğlanın koynuna giremeyecek. Sana söz verdim madem, sözümü tutacağımı bilirsin». Yeniden rakısını yudumladı. «Muhtar yola yatsa daha iyi olurdu ya, yatmadı. Arnavut kafasını bir türlü yumuşadamadan. 'More besa demişim ben biri kere...' diyor da bir daha demiyor. Tükürdüğünü yalayamazmış. Babası mezardan çıksa, döndüremezmiş onu yolundan. Eh... kendi düşen ağlamaz. Günah bizden gitti».

Arap Müezzin, arkasına yaslandı, sustu. Bu kadarı da Müezzinoğlu'na yetti... Rahatlamıştı.

«Evlenme bozulsun, yeter... Ne dümen çevirirsen makbulüm. Arkanda ben varım Hafız efendi, kılın bile kıp'ramasın!.»

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

Perşembe günü sabahı, oğlan tarafın kız evine gönderdiği çalgıcılar, kasabanın dilinden düşürmediği kasırga türküsünü zımbırdatarak, çarşı - pazar dolaştılar. Kasaba sabah sabah kadırga türküsüyle çalkandı. Çalgıcıların zurnalarına, davullarına çevreler bağlanmıştı. Peşleri sıra çocuklardan, delikanlılardan neşeli bir kuyruk sürünüyordu.

Alay belediyenin önünden geçerken, pencerenin perdesi gerisinden Hacı Kadir'in gölgesini sezen delikanlılar, belediye reisinin türküsüne en son eklenmiş beyiti tekrarladılar, dükkânları önüne alayı seyre çıkmış çarşı esnafını kahkahalarla güldürdüler :

Ey kadırga kadırga fışfış kadırga
Korkusundan donuna s.....mış kadırga.

Hacı Kadir, oğluna küfürler, beddualar yağdırarak perdeyi kapattı, kendini bir koltuğa bıraktı.

Alay, kışla mahallesinde muhtarın evi önüne ulaştığı halde, kadırganın türküsü, alayın geçtiği yollarda hâlâ yankılanıp duruyordu.

Çalgıcıların araçlarına muhtar Ömer ağa da birer çevre bağladıktan sonra onları, gelini görmeğe gelenlerle tıklık tıklım dolu avluya götürdü. Oğlan evinin çalgıcıları, kız evindeki misafirleri öğleye kadar eğlendirdiler. İstedikleri her havayı vurdular, her türküyü söylediler.

Öğleye doğru oğlan tarafı, klaksonlarını hep birlikte öttüren bir otomobil ve otobüs alayı ile, Kışla mahallesine kız almağa geldi. Klaksonların rüzgârı, avlunun içini çiçekli bir şal gibi dalgalandırdı. Gelenleri görmek isteyenler, kapıya aktılar. Bu sırada gelinin sabahtan beri açık duran yüzü duvakla örtüldü.

Muhtar Ömer ağa ile Caca Maksut başta olmak üzere, kadınlı erkekli arnavutlar, Nadire'nin yanına geldiler. Nadire ayağa kalkmıştı. Muhtar Ömer ağa kızını koluna aldı. Çalgıcılar, önden kalabalığı yararak, gelini götürenlere yol açıyorlardı. Konukların alkışları, güvercin sürüsünün kanat çırpınışları gibi avludan sokağa taştı.

Nadire'yi, çevreler, çiçeklerle donatılmış, kasabanın en yeni otomobiline bindirdiler. Arkadaki boş arabalara kız tarafın yakın akrabaları, hatırlı misafirleri doldular. Güneş, arabaların içini yakıp kavuruyordu. Mendiller, çevreler durmadan yelpazeleniyordu.

Erkek tarafın sağdıcı :

«Hadi tamam, yürüsün gayri baş taraf!...» diye bağırdı.

Baş taraftan cevap geldi :

«Gelin arabasının önünde taş var».

Gelenek tamam olsun diye şoför, kız tarafından bir delikanlıyı arabanın önüne oturtmuştu.

Oğlan tarafın sağdıcı koşup geldi, delikanlıya bir on liralık verdi. Delikanlı parayı alınca arabanın önünden kalktı.

Alay, korna öttürerek yola koyuldu. Yumurtacıların konağına varmadan kasabayı boydan boya iki kez dolaştı.

Konağın pencereleri, avlusu, avlu duvarlarının üzeri, hatta ağaçlar gelini görmek isteyen insan hevenkleriyle doluydu. Gelin arabası kalabalığı güçlükle yararak, avlu kapısında durdu. Hizmetkârlar koşuşarak içerden halıları sürüyüp getirdiler. Bunlardan bir bölümü yerlere serildi. Bir bölümü sokakta toplanan delikanlılara karşı bir tesettür perdesi olarak arabanın iki yanına gerildi.

Gelini indirdiler, avlu kapısından hızla içeri aldılar. Erkekler dış avluda toplandıkları için, tesettür perdesi iç avlu kapısına dek uzatılmıştı. Gelin, kadınlarla tıklım tıklım dolu iç avluya geçince, dıştaki büyük portanın kanatları, taksilerle gelen kız taraf konuklarına açıldı. Erkekler dış avluda kaldılar, kadınlar iç avluya alındılar. İki avlu arasındaki kapı örtüldü.

Nadire'nin yanakları duvak altında alev alev yanıyordu. Bastığı yeri de, çevrede kümelenmiş kalabalığı da göremiyordu, elinden tutan yenge kadının ardından sürükleniyordu. İç avluyu dolduran kadın uğultusu arasından geçerlerken bazılarının :

«Kırkbir kere maşallah, tanrı özenmiş te yaratmış. Şu saçlara bak!... tüh... tüh... tüh...» diye kendini övdüğünü, bazılarınınsa :

«Sen bir de onun ayaklarını gör. Avanoğlu'nun pabucunu giyse sığmaz içine...» diye kötülediklerini duyuyordu.

Yenge kadın, Nadire'yi konağın alt katında bir odaya götürdü. Kızın heyecandan titremesine gülümsedi. Bütün kızlar böyle titrerlerdi.

«Şöyle otur kızım». dedi yenge, üzeri buruşmadan koltuğa yerleşmesine yardım etti. «Şimdi gelir nerdeyse aslanım. Sen azcık dinlen, dizlerine derman gelsin. Aslanımla koca merdiveni tırmanacaksınız, yıkılıp kalırsan pek ayıp olur».

Avludan bir şakırtı duyuldu. Yenge kadın perdeyi araladı, baktı. Güveyi, iç avlu kapısından atla giriyordu. Besili, yağız hayvan, kalabalıktan ürktüğü için, durmadan iki ayağı üzerine kalkıyor, kalabalık bağrışarak, gülüşerek sağa sola sıkışıp açılıyordu. Osman, kanburunu belli etmeyen yeni elbisesi içinde dimdik duruyor, şahlanan hayvana hâkim olmanın çalımı ile kadınları süzüyordu. Güveyi yanlarından geçerken, rugan çizmelerin ışıltısiyle gözleri kamaşmış genç kızlar, hasetle güzelleşmiş yüzlerini göstermek için, şarpalarını çözüp yeniden bağlıyorlardı. Genç kadınlar, birbirlerini dürterek fısıldaşıp gülüşüyorlardı. Tanış yaşlı kadınlarsa onunla yarenlik ediyorlardı :

«Efferim yiğit Osman'ım. Atı eyi zaptediyorsun madem, karını da eyi kullanacaksın».

Osman, konağın kapısı önünde sıçrayıp attan indi, dizginleri, peşi sıra gelen seyise verdi. Kapının eşiğini aşarken yenge kadın karşısına çıktı :

«Bu yana gel Osman'ım!...» dedi, güveyi Nadire'nin beklediği odanın kapısına götürdü. «Sen burada azcık eylen hele...»

Yenge kadın, bir koşu içeri girdi. Nadire'yi kolundan tuttu, odadan çıkardı :

«Al Osman'ım kumrunu koluna gayri!...» dedi, Nadire'yi koluna verdi, sonra aşağı salonu dolduran kadınlara bağırdı :

«Gören maşallah!... desin...»

Osman, kolunda duvaklı gelin, rugan çizmelerini gıcırdatarak ağır ağır, kasıla kasıla ilerledi. Kadınlar yüksek sesle :

«Kırkbir kere maşallah!...»

«Tanrı kem gözden, kem nazardan saklasın!...» diyorlardı.

Çocuklardan biri :

«Hani bize gelin parası Osman abi?» diye bağırmasa Os-

man, heyecandan, cebine doldurduğu paraları saçmayı unutacaktı. Avucunu cebine daldırdı, çocuğun seslendiği yana saçtı. Bir daha doldurdu, bu kez öte yana serpti.

Kalabalık, dağılan paraların üzerine yumuldu. Evde kalmış kızlar, gülüşe haykırışa paralardan birini ele geçirmeğe çalışıyorlardı. Bu paranın uğuru, onlara gelecek mevsim, gerdek kapısını açabilirdi.

Gelinle damat, yenge kadının araladığı yoldan merdivene doğru güçlükle ilerliyorlardı. Geçtikleri yer bir insan anaforuyle dalgalanıp tıkanıyordu. Yukarı kata çıkan merdiven başına gelince Osman durdu, geriye iki avuç para daha saçtı, sonra, tarbzanlarına dek her yanı kadın başlarıyle kümeli merdivenlerden, eliyle, ayağıyle yol açmağa savaşan yenge kadının peşi sıra yukarıya tırmanmağa başladılar. Arkalarından birbirlerini iteleyerek kadınlar, kızlar üst kata çıkmağa uğraşıyorlardı.

Salonun kuytusunda, bir kapı eşiğinde oturan, sıcağa rağmen yüzü iyice örtülü biri, gelinle damadın ardından gidenlere katılmadı. Salondakilerin merdiven ağzında itişmelerine, kaynaşmalarına ilgiyle bakıyordu. Bulunduğu yerden Nadire ile Osman'ın basamak basamak merdivenleri çıkışları iyice görülüyordu.

Salon tenhalaşınca kalktı. Hiç kimsenin kendisiyle ilgilenmediğine emin olduktan sonra, koltuğunda gizlediği küçük rakı şişesinin mantarını dişi ile açtı. Kapının eşiğinden içeriye döktü. Mavi ispirto kokusu burnuna değdiği sırada, çakmakla ispirtoyu ateşledi. Birden salonun kuytusundan mavi bir yalım tavana doğru yükseldi. O anda ispirtoyu ateşleyen, ince oğlan sesiyle çığlığı kopardı :

«Yangın var... Yanıyoruz!...»

Merdiven ağzını dolduran kadınlar, korkuyle dönüp baktılar, tavana yükselen mavi yalımı gördüler. Gözleri dehşetle açıldı, hep birden haykırıştılar :

«Yanıyoruz ümmet-i Muhammet, yanıyoruz!...»

Bir anda konak, kadın çocuk feryatlariyle doldu. Herkes can kaygusuna düştü. Birbirlerini çiğneyerek merdivenlere saldırıyorlardı. Yere yıkılanların, ayak altında ezilenlerin korkunç çığlıkları, kargaşalığı büsbütün arttırıyordu. Kimse kimseyi gör-

miyordu. Herkes yangından kaçmak, avluya ulaşmaktan başka şey düşünmiyordu. Korkudan gözleri yerinden uğramış, kalabalık, merdivenin yukarısından, gelinle damadın üzerine akıyordu. Osman, herkül olsa, Nadire'yi bu korku selinden çekip kurtaramazdı. Sağa sola yumruk sallayıp yol açmak istedi. Kolunu bile kımıldatamadı. Gelinin duvağı vücutlarına dolanmıştı. Yukardan gelenlerin itişiyle, ikisi birden merdivenlere yıkıldılar, insan seli üzerlerinden geçti.

Konaktaki korkunç çığlıkları duyan erkekler, kapıyı kırıp iç avluya doldular. Bir bölümü ortalığı telâşa veren avludaki kadınları susturup dışarı çıkarıyor, bir bölümü, birbirlerini ezerek konaktan dışarı fırlayanlara yardım ediyordu.

Yangın haberi hızla sokakları dolaştı, çarşıya ulaştı. Çocukları, karıları düğün evinde olanlar da, olmayanlar da konağa doğru pabuçsuz koşmağa başladılar. Konağın çevresi bir ana-baba günü olmuştu. Kocalar, babalar, evlâtlar portadan sokağa çıkan, benizleri uçmuş, üstleri başları yırtılmış kadınları sorguya çekip içerde kendi yakınlarını görüp görmediklerini onlardan öğrenmeğe çalışırlarken, biri aradan sıyrılıp felâketzedelerden birini kucaklıyor, sevinçten ağlaşarak sarmaş dolaş oradan uzaklaşıyorlardı. Duvarın üzerine tırmanan bazı erkekler, avluya doğru, karılarının, çocuklarının isimlerini haykırıyorlardı. Bazıları tanış birini görüp ünliyor, bütün gayretine rağmen sesini duyuramıyordu. Aşağıda kümelenmiş erkeklerden bazıları da, duvar üzerindekilere kendi karılarını, çocuklarını görüp görmediğini soruyorlar, çoğunlukla karşılık alamıyorlardı. Duvar üzerindekilerden biri karısını, çocuğunu avluda sağ salim görünce sevincinden öyle hopladı ki az kalsın aşağı yuvarlanıp parça parça olacaktı.

Felâket haberini duyan kaymakam, bütün zabıta kuvvetlerini seferber etti. Hükûmet hekimini, dispanser personelini olay yerine gönderdi. Belediye reisi Hacı Kadir'e telefon ederek, etfaiyenin acele yangın yerine yetişmesini, çapulculuğa meydan verilmemesini, kalabalığın dağıtılmasını rica etti.

Şu var ki paniğe uğrayan kasaba halkını yatıştırmak kolay olmadı. İtfaiye hortumlarına rağmen Yumurtacıların konağını kuşatan insan çenberi dağılamıyordu. Bir yandan uzaklaştırılan-

lar öbür yana yığılıyorlardı. Bunun üzerine zabıta kuvvetleriyle itfaiye erleri, halkı dağıtmaktan vaz geçerek konak kapısına dek yolu açmağa çalıştılar. Söndürülecek bir yangın emaresi görmediklerinden yaralıların, ölülerin dışarı çıkarılması işine giriştiler. Yaralıları dispansere, ölüleri çarşı camiine götürüyorlardı. Üzeri açık sedyeler, iki insan duvarı arasından geçerken, bütün başlar merakla, korkuyla felâketzedelerin üzerine eğiliyordu. Herkes kendi yakınlarını arıyordu. Yaralılara geçmiş olsun! diyorlardı. Ölenler için gözyaşı döküyorlardı. Sedye ağır ağır ilerlerken, insan duvarı birden bir feryatla yarılıyor, biri sedyenin üzerine kapanıyordu. Karısını ya da çocuğunu yaralı bulan erkek, gözyaşı dökerek tanrıya şükrediyor, sonra sedyenin yanı sıra yürüyerek yaralıyı teselliye çalışıyordu. Sedyenin üzerine kapananı oradan koparıp almak çok zor oluyordu. Zavallı, ağıt okur gibi, öyle ağlayıp dövünüyordu ki, yola yığılmış olanların hiçbiri hıçkırıklarını zaptedemiyorlardı.

Akşam geç vakit ortalık yatıştı. Felâketin blançosu da belli oldu. Gelinle damattan başka oniki kadın, onaltı çocuk feci şekilde ezilerek ölmüşlerdi. Hafif ve ağır yaralı sayısı elliden fazlaydı.

Tüm kasaba yasa büründü. Şarkısız, türküsüz bir akşam, ağır ağır indi evlerin üzerine. Çan sesleriyle kırdan dönen çobanlar, hayvanlarını sularken ırmaktan kasap çırağı Receb'in cesedini çıkardılar. Nadire'ye tutkunluğunu bilen arkadaşları, Receb'in kahrından canına kıydığını söylediler. Kasabalılar bu sevda kurbanına daha çok acıdılar.

Camideki ölülerin başucunda akrabaları ve yakınları, maşaleler yakarak bütün gece beklediler. Öte yandan geç vakitlere dek yaslı evlere geçmiş olsun'a, başsağlığı'na gidildi.

Müezzinoğlu da, Yumurtacıların günlerden beri tef darbuka sesleriyle sarsılan, şimdi ise hıçkırıklı, iniltili bir yasa bürünmüş olan konağa kâhyasını göndererek, Paşa İsmail'e başsağlığı diledi.

Damadıyle birlikte aziz arkadaşının yasını paylaşan Hacı Raif, eve dönerken, Süleyman efendinin geldiğini gördü. Yanından geçerken Süleyman efendiyi ters ters süzmekle yetindi. Yolda, bir adım gerisinden gelen damadı ile hiç konuşmadılar. Eve

gelip, avludaki havuzun başına oturunca Hacı Raif kasketini çıkardı. Yüksek sesle düşünür gibi :

«Parti müfettişinin bize iltifatı aklını almasaydı, bunu yapmazdı Müezzinoğlu...» dedi. «Kan, nikâhtan da sıkı bağlayacak Arnavutları bize. Elbet günü gelip öğrenecekler namertliğin nerden geldiğini. Yanan bir yer yok madem, yanıyoruz!... diye bağıran kim? Ya Paşa İsmayıl gilin duşmanı, ya Arnavutların».

«Ya da Hacı Raif'in...» diye ekledi Fahri.

Hacı Raif, kaşlarının altından baktı damadına :

«İşin aslını sen gibi bilemez ya herkes». dedi. «Bilmemesi de iyi. Bizim yüzümüzden felâkete uğramaları, onları bize duşman etmese de, dostluklarına ziyan getirir. Müezzinoğlu, duşmanlığın kendinden bilinmesini önlemek için kâhyasını Paşa İsmayıl'a gönderip başsağlığı diletti. Biz de boş durmayacağız. Millet, bu geceden başlayacak yangının dedi - kodusuna. Bundan faydalanacağız. Sıcağı sıcağına duyuracağız duşmanlığın kimden geldiğini. Açıkça adını söylemesek te, herkes Müezzinoğlu'ndan bilecek bu namartliği...»

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

B.....'lıların uzun boylu yasa yüzleri yoktur.

Felâket kurbanlarının gelin gibi donatılmış tabutları, kafasını yumruklayan, ağlayıp dövünen akrabaların omuzları üzerinde taşınarak, millî yas havası içinde toprağa verildi. Dualar okundu, hatimler indirildi. Arnavut muhtar, kızının mezarı başında üç kez bayıldı. Kaymakamın acıklı nutkuyla cenaze töreni sona erdikten sonra dağılan kalabalık üç - beş gün, düzmece yangının kurbanlarına yaktıkları ağıtı okudular :

Trabzanda sıra sıra yemek dolu siniler
Merdibanın alt yanında kadın - kızan iniler.

Üç - beş gün de felâketin dedi - kodusile oyalandılar : Önce buna kötü bir düşmanlığın sebep olduğu ileri sürüldü, ama düşmanlığı kimin yapabileceği konusunda çıkan tartışmalarda o kerte birbirini tutmaz lâflar edildi ki, hiç kimse bir sonuca varamadı. En sonunda B.....'lılar bu dedi - kodudan usandılar, yangın kurbanlarına yakılan ağıdı bile söylemez oldular. Akşam-

ları gene oynak türküler kucaklar oldu kasabayı; kızlar gene evlerin verandalarında, el çırpıp topuk vurarak nirinay oynamağa başladılar. Kadırga'nın türküsü gene tuttu kasabanın sokaklarını. Her gün yeni beyitler ekleniyordu türküye.

Yalnız Ordu mahallesinde kederli sessizlik sürüp gidiyordu. Yatağa düşen iri yarı muhtarın iğne - ipliğe döndüğü, saçlarının bembeyaz ağardığı söyleniyordu.

Müezzinoğlu, kasabanın yas günlerinde sokağa çıkmadı, Cevizli Bahçe'de eğlenti de yaptırmadı. Ama geceleri ırmağı aşıp Güllü'nün avlusunda kafayı çekiyor, Arap Müezzin'in zekâsile işbirliği yaparak, yangın felâketine her gün bambaşka sebepler uydurup kasabaya yayıyorlardı.

B.....'lılar, türküye, oyuna dalınca Müezzinoğlu pek rahatladı. Fen Memuru da Ankara'dan iyi haberler gönderince, gönül eğlendirmekten başka şey düşünmez oldu. Kasabada dillere destan olan Kevser'e iyiden iyiye tutulmuştu. Ahmet'le Kevser, sığındıkları günden beri Saniye'nin evinden ayrılmadıklarından, onu yola getirme işini Saniye'ye vermişti. Bir yandan da Hacı Kadir'i kasabalıya maskara edecek bir düzen hazırlıyordu. Bu işle de Güllü Hacer'i görevlendirmişti. Kendisine iş düşmediğinden Arap Müezzin, çocuğu olmayan kadınlara nefes etmeğe gidiyor, onların mahrem yerlerine muskalar yazıyordu.

★

Müezzinoğlu bu gece, Saniye'nin evine gitmek üzere, sandalla ırmağı aşarken, Kevser'le yapacağı üçüncü görüşmede, kızın gönlünü çelecek sözleri zihninden geçiriyordu. Saniye'nin avlusuna gürültüsüzce girdiyse de, yolunu gözleyen Saniye ile burun buruna geldi. Genç kadın, konuşmasına fırsat vermeden ağayı karanlık bir odunluğa soktu :

«Gürültü etmeden a'cık burda eğleneceksin ağam, kusura kalma», dedi fısıltile, kapıyı usulca örttü, yandaki odaya döndü. İçerde Güllü vardı. Ahmet'in kıçındaki azmış yaranın sargılarını çözüyordu. Ahmet yüzükoyun sedire uzanmıştı. Kevser başucunda dikiliyordu. Güllü, sargının son katını açıp çekince Ahmet zıpladı :

«Vay anam!» diye bağırdı. «Yavaş ol, gözünü seveyim Güllü abla, yavaş ol a'cık!... Aman, ıhhh!...»

«De sık dişini a'cık lay dürzü!...» diye parladı Güllü. «Erkek olacaksın sözüm yabana. Azdıracak ne vardı şuncacık yarayı? Merhemi çalıyorum işte. Kantron yağlı merhem yarayı yumuşadır, şimdi ferahlarsın».

Ahmet dişlerini sıkıyordu:

«Of, gözlerimden ateş çıkıyor abla».

Saniye eğildi, yaraya baktı:

«Bir şey kalmamış». dedi. «Çoğu kapanmış».

«Üç - beş gün önce bir görmeliydin Güllü abla». dedi Kevser. «Yüreğin dayanmazdı bakmaya, cılk yaraydı. Bunca çabuk iyileşeceğini hiç ummazdım».

Güllü, kaşığın tersile merhemi çaldı. «Of!...» dedi Ahmet dişleri arasından.

«Hovardalıkta bunlar da vardır hesapta». dedi Güllü. «İmtihan istemiştin, işte imtihan...»

«O ihtiyar zırtlanın alacağı olsun». dedi Ahmet, başını döndürerek yarayı görmek istedi, göremedi. «Yara derin mi abla?»

«Derin olsa n'olacak?» dedi Güllü. «Senin yaran üç günde kapanır, ama babanın yarası kolay kolay iyileşmez. Olanlar fakir babana oldu».

«Kara toprak doyurası aç rezil!...» dedi Saniye.

Kevser, yaradan çıkan kirli bezleri, pamukları faraşın içine topladı, dışarı götürdü.

Ahmet başını yastığa gömmüştü:

«Ne yarası varmış ihtiyar itin?» dedi boğuk boğuk.

Güllü yaranın üstünü örttü, sarmaya başladı:

«Gencin yarası budunda değil, yüreğinde de olsa tez elden savar. Gelgelelim, gelini olacak kızı seven ihtiyarın yürek yarasına, kara topraktan başka ilâç yoktur». Güllü, Saniye'ye göz kırptı.

Ahmet başını yastıktan kaldırdı:

«Anlamayacak bir şey yok bunda. Kevser Hacı Kadir'in yüreğini dağladı, Hacı Kadir de senin budunu». diye açıkladı

Saniye. «O gün evde yalnız kalan kızı bastırmağa gelmişti baban, ama yetişemedi, sen erken davrandın».

«Kızı bastıramayınca hıncını senin budundan almış ihtiyar». dedi Güllü. «Bir yerlere sığamıyor şimdi, dertli oldu fakir».

Ahmet ağız dolusu küfür savurdu:

«İşin içinde iş varmış desenize». Yumruklarını sıkıp yastığa vurdu: «Eh lay bunak zampara, dur sen, görürsün gününü... Bur'lara gelirsin elbet. Tiryakisisindir, gelmeden duramazsın. Eh lay, o muşmula suratını bi' iskemlede yamyassı etmezsem».

Güllü, sargıyı düğümleyeceği sırada durdu:

«Deli mi oldun sen Ahmet?» dedi. «Babanın katili mi olmak istiyorsun? Yapılır mı hiç öyle şey?»

«Neye yapılmazmış?» dedi Ahmet. «Şu dünyadan bir kötü ayıklanır, fena mı?»

Güllü, sargıyı düğümledi:

«Ama sen de, genç yaşında damlarda çürürsün». dedi. «Kevseri de başkası alır, gider. Bi' pire için bi' yorgan yakmak derler buna». Ahmet'in sırtını okşadı. «Hadi kalk bakalım, geçmiş olsun!...»

Ahmet kalkmadı:

«Kanımı ataşladıktan sonra, dam korkusuyla elimi kolumu bağlamam doğru mu Güllü abla? Şu gurel (*) boyunlunun yaptıkları yanına mı kalsın?»

Saniye'nin döktüğü suyla leğende ellerini yıkayan Güllü:

«Neye yanına kalacakmış». dedi. «Seni ile güne irezil edeni, sen de ile güne irezil edersin, ödeşirsiniz, olur, biter. Hovardalıkta öcün eyisi böyle alınır». Güllü direkte asılı havluya ellerini sildi. «İstersen sana bu işte yardım da ederim Ahmet. Benim de Hacı Kadir'e hıncım vardır».

Ahmet, sıçradı kalktı:

«Sahi mi söylüyorsun abla?»

«Güllü'nün ne zaman yalan söylediğini duydun sen, dürzü?» dedi Güllü. «İstersen Hacı Kadir'i bu gece irezil ederiz kasabaya».

(*) Gurel: Hindi.

Ahmet duraladı :

«Bu gece mi?»

«Bu gece ya», dedi Güllü, Ahmet'i elinden tuttu çekti. «Hadi yürü, fırsatı kaçırmayalım, Hacı Kadir gelmeden savuşalım burdan, bizim oraya gidelim».

«Ne bildin babamın buraya geleceğini?»

«Kevser'in burda olduğunu öğrenmiş, Saniye'ye haber salmış, bu gece buraya gelecekmiş. Öyle değil mi kız Saniye?»

«He,» dedi Saniye, Ahmet'i kışkırtmak için ekledi. «Kevser'in elinden bir kupa şarap içecekmiş».

«Zıkkımın kökünü içesice pis rezil!...» dedi Güllü.

Ahmet'in dişleri kısıldı, horoz ibiği gibi kızardı :

«Gel de katil olma abla... Söyle dinini seversen, ölende mi, öldürende mi suç?»

Güllü, Ahmet'i kolundan sürüdü :

«Hadi deliliği bırak, yürü sen». dedi. «Ona bi' oyun edelim ki cümle âlem eğlensin».

Ahmet, gene direndi, gitmek istemedi :

«Kevser'i de birlik götürsek olmaz mı abla?»

«Olmaz Ahmet. Kevser'i mühre edelim ki, tüysüz ördek göle düşsün». dedi Güllü. «Meraklanma!... Saniye burdaykene kılına bile dokunamaz baban Kevser'in».

Ahmet yürüdü :

«Ha deyince kapana düşmez bizim ihtiyar».

«Öyle bir düşer ki... Sen diyeceklerimi eksiksiz yap ta gör, düşüyor mu, düşmüyor mu. Göynü yangın olan bunağın, kalan bir tutamlık aklı da başından gider».

Kapıdan çıkarken Güllü geri döndü, peşlerinden ışıltılı gözlerle bakan Saniye'ye :

«Sen de yapacağını biliyorsun değil mi?»

«Biliyorum, merak etme Güllü!...» dedi. «Elinizle komuş gibi bulacaksınız Hacı Kadir'i orda». fıkır fıkır güldü, Güllü de hain hain sırıttı :

«Bi' malsın ki, yok mu irezil». dedi, dışarı çıktı.

★

Saniye, sokak kapısı örtülesiye durdu, bekledi, sonra koşarak gitti, ağayı gizlediği odunluğun kapısını açtı:

«Karanlık yerde kapandın, kaldın diye içim içimi yedi. Sıkıldın mı ağam?»

Müezzinoğlu, göbeğini oynatarak güldü:

«Ne sıkılması, iki kat eylendim. Oyun içinde oyuna bayılırım ben».

«Ağalara da böylesi yaraşır». dedi Saniye, ağayı odaya aldı, minderi düzeltti. «Şöyle buyur ağam».

Müezzinoğlu mindere yayıldı.

Saniye sigara ikram etti, yaktı:

«Hacı Kadir gelmeden, kızı göndereyim de bir yokla!» dedi. «Bu kez yola geldi sanırım».

Müezzinoğlu pek keyifliydi, Saniye'nin kalçasına bir şaplak indirdi:

«Elbet te gelecek... Ben hökûmatı yola getirmiş adamım. Bacak kadan kız mı karşımda diklenecek? Epi harcadıksa da Cevizli Bahçe'yi de kurtardık. Telgrafçı habarı sana duyurmuştur ya... Mektuplarımızı bizden önce okur o alçak».

Saniye, saçlarını silkeledi:

«İnan olsun söylemedi ağam».

«Fen memuru yaman adam ha... Tuttuğunu koparıyo'. Temiz iş gördü. Cevizli Bahçe'yi de o kurtardı. Yoksam köklenıyordu... Dün sabah geldi, demiryolu için istimlâk edilecek yerleri de öğrenmiş. İki günde bin ikiyüz dönüm arazi satın aldırdım Süleyman efendiye. Herkes, bu işe yaramaz toprağı ne yapacağıma şaşıyor. Ben de Tapıcı'ya şaşıyorum.» dolu dolu güldü. «Seninki otuzbeş parça tapıyı bir günde yazdı çıkardı da, tüm köylülerin parmağını ağzında kodu. Oysam millet, bir tapı çıkaracağım diye, aylarca sürünür, durur tapı dairesinin önünde. Neyse... Şimdi gevezeliğin sırası değil... Şu kekliği gönder hele...»

Saniye:

«Şimdi ağam». dedi, fırladı. Ağa, gülerek ardından bağırdı:

«Aman göz kulak ol etrafa Saniye, kızla aşna fişna olur-

ken üzerimize varır da, benim bir yerlerimi de dağlamağa kalkar Hacı Kadir».

Saniye, döndü, kapıdan başını uzattı:

«Göz kulak olmaya hacet mi var ağam», dedi gülerek. «Hacı Kadir nereye gitse, gerdeğe götürülen guveyi gibi alayla bulayla dolaşıyor şimdi. Kendi gelmeden örüzgârı geliyor».

Müezzinoğlu, göbeğini oynatarak, kahkahayı bastı:

«Sahiden de, ihtiyara öyle bi' türkü yaktın ki, çoluğun çocuğun maskarası oldu, gitti».

«Bundan böyle de büyüklerin maskarası olur ağam... Sırayla bu...»

Müezzinoğlu, başını salladı:

«Sizi gâvurlar sizi... Elinize düşenin vay haline...»

Saniye, kapıdan çekildi, kahkahası evin dört yanını çınlattı.

★

Müezzinoğlu çok beklemedi, az sonra Saniye'nin çıktığı kapıdan Kevser göründü. Sırtında gerdanını, omuzbaşlarını sunan bir giysi vardı. Saniye, kendi roplarından birini bozmuş, ona yapmıştı. Al renk pek yaraşmıştı Kevser'in sarı saçlarına.

«Niye çağırdın beni ağam? Son sözümü dün gece söyledi-ydim ben sana».

Müezzinoğlu, minderde yer açtı:

«Gel hele, gel!» dedi. «İnatçı güvercinim, gel şöyle yanıma otur da, konuşalım a'cık seninle. Atlar koklaşa koklaşa, insanlar konuşa konuşa anlaşırlar».

«Yüz sefer de konuşsak diyeceğim bu. Olmaazzz!...» dedi Kevser, ne var ki Müezzinoğlu'nun gösterdiği yere de oturdu.

Müezzinoğlu Kevser'e sokuldu, çenesini tuttu, kendine çevirdi:

«Kız ne varmış olmayacak? Seni yiyecek değilim ya?»

Kevser, başını silkeledi, çenesini kurtardı ağanın elinden:

«Yarın öbür gün yapacağın belli... Güllü ablam gibi beni de yüzüstü bırakırsın».

Müezzinoğlu, gene kızın çenesini tuttu, yüzünü kendine döndürdü :

«Sen kendini hiç kimseyle bir tutma güvercinim, senin mislin menendin mi var?»

«Erkek milleti hep böyle söylersiniz».

«Bakındı şu büyümüş te küçülmüşe... Kız, vallaha sen insanı günaha sokarsın. Güllü kim, sen kim... Güllü, Gülbucağının malı. O burdan bir yerlere gidemez. Senin yakıştığın yer başka». Kevser'in kucak dolusu saçlarını avuçladı. «Böyle kanarya, altın kafes ister».

Kevser, omuzlarını çalımla oynattı :

«Senin işin gücün, âlemi kafese koymak zati».

Müezzinoğlu, sulu sulu güldü, iki parmağıyle kızın dudağını sıktı :

«Bakındı şu çapkına hele... Kimi kafese ko'muşum ben kız? Kafes dedimse, sözün gelişi o. Ben konağımı bağışlayacağım sana. Beslemelerle, halayıklarla birlik ben de kulun kurbanın olacağım». kızı kolları arasında sıktı, soluğuyla kulağını gıdıkladı. «İstersen, sana eziyet eden Güllü de gelip ayaklarını yusun».

Kevser, Müezzinoğlu'nun kollarından sıyrılmağa çalıştı :

«Güllü mü? O cadının kapımdan bakmasını bilem istemem».

Ağa, kızın yola gelmekte olmasından cesaretlendi, eteğini sıyırdı :

«Sopanın yeri duruyor mu daha? Bi' göreyim hele?»

Kevser, Müezzinoğlu'nun eline vurdu :

«Uslu dur, ağa!...»

«Eee... de gayri!...» dedi Müezzinoğlu. «Irazı oluyorsun değil mi?» kızın çenesini okşadı.

«Öyle bi' söz söylemedim ben».

«'Güllü'yü kapımdan bile baktırmam.' dedin ya...»

Kevser şirretlendi :

«Dedimse n'olmuş? Kendi evimin kâhyası mısın?»

Ağa, fareyle oynayan kedi gibi güvenli :

«Hangi evmiş bu?» diye sordu.

«Ahmed'imin ev tutacak parası yok mu sanıyo'sun?»

Ağa arkasına yaslandı :

«Ahmed'in tuttuğu eve yerleştin mi, işte o zaman sağlam kafese girdin belle».

«Neden kafese giriyo'muşum?»

«Onsekiz'inde delikanlı azgın ata benzer. Zaptedilir mi sanırsın? Seni eve kapar, kendi burularda sürter».

Kevser, kendisini aldatan Müezzinoğlu'ymuş gibi, iki parmağını çatallaştırıp uzattı :

«Hele bi' yapsın, ossaat gözlerini oyarım onun».

Ağa, gevrek gevrek güldü, kızın elini tuttu, okşadı :

«Bir şey bile yapamazsın. Üstelik o, kafesini de zindan eder sana».

«Haddine mi düşmüş?»

«Sen öyle belle!... Babasının piçi değil mi o? Hacı Kadir eve dört karı doldurmuş, kendisi bur'larda sürtüyor. Oğlu babasından başka yoldan mı gidecek? Avucunu yala sen!...»

Kevser, aldatılmış kadın gibi sinirli, bağırdı :

«Hele yapsın, kapıyı çarptığım gibi çıkar, giderim.»

Müezzinoğlu, avını köşeye kıstırmıştı, keyiflendi :

«Nereye gidersin?» dedi.

Kevser şaşaladı :

«Ne bileyim? O zaman düşünürüm».

Müezzinoğlu gene kıza sokuldu :

«Gideceğin yer belli güvercinim... Ya Güllü'nün, ya da Saniye'nin evine. Eyisi mi...» Kızı kollarile sardı, kulağına fısladı : «Gel beni dinle, dediklerime he, de!...»

Kevser, ağanın göğsüne hafifçe yaslandı :

«Senin ne mal olduğun da belli».

«Bakındı şuna hele. Kız, ben hızını almış bir adamım, şimdiden sonra, daha böyle, sıcak, körpe bi' göğüse başımı yaslamak, dinlenmek isterim. Ahmet bana benzermi hiç? Deli fişek kabına mı sığar? Onunla evlenip te geceleri eve gelmeyen kocanın uğruna, gözyaşı dökerek, gençliğini yitirmek mi meramın? Hadi, gel benim körpe güvercinim, inat etme boşuna. Seni sultanlar gibi yaşatacağım. Şu kollar, burma bileziklere şu gül yaprağın kulaklar elmas küpelere, şu beyaz gerdan zümrüt pantantiflere lâyık».

Kevser, dudağını kemirerek durdu, bir sessizlik oldu. Uzaktan çocukların bir ağızdan Kadırga türküsünü çağırdıkları duyuldu.

Kevser, kısık bir sesle konuştu:

«Sana he, desem, kıyametler kopar». dedi. «Ahmet, seni de, beni de öldürür».

Müezzinoğlu, işi bu kerteye getirmekten pek memnun, yanağını kızın yanağına yasladı

«Sen Ahmet'i hiç düşünme!... Onun kaydını görürüm ben. Zati askerlik çağı gelmiş. Bakarsın şubeden çağırırlar. Bakarsın mükellef ırgat deye alır, götürürler. Elbet bir çaresi bulunur. Hee, nasıl, oldu mu?»

Kevser, belli belirsiz baş sallayışile he, dedi ağaya. Ağa Kevseri öptü:

«Hele şükür». dedi. «Az daha göbeğimi çatlatacaktın kız».

Kadırga türküsünü çağıranların sesi eve yaklaşıyordu. Türkünün sözleri açık, seçik duyuluyordu:

Ey Kadırga Kadırga, Hacı Kadırga
Evdeki buruşuk karılara acı Kadırga.

★

Saniye telâşla içeri girdi:

«Aman ağam, Hacı Kadir geliyor, tez ol da, arka kapıdan çıkarayım seni».

Müezzinoğlu, iş tavındayken kızı bırakıp gitmeğe razı olmadı:

«A'cık kapıda oyalayıver, iki çift sözüm daha var Kevser'e».

Saniye asıldı:

«Oh deyem ağam, şimdi git, gece-yarısı yeniden gelir, konuşursun. Seni burda görürse oyunumuz bozulur, fırsatı kaçırırız».

Müezzinoğlu, Hacı Kadir'e söverek kalktı:

«Gelmenin sırası mıydı şimdi a dürzü? Tövbe yarabbi

sen bilirsin». Kıza döndü, Saniye'nin yanında Kevser'in bir kez daha he, demesini istedi: «Nasıl bıldırcınım, anlaştık gayri değil mi?»

«İki gün izin ver bana ağa». dedi Kevser. «Enine boyuna bir düşüneyim hele. İki günlük iş değil, ömürlük iş bu...»

Müezzinoğlu karşı gelmedi:

«Olur güvercinim, olur gülüm. Enine de, boyuna da düşün istediğin kadar. Bir evin sultanı olacaksın. Burma bilezikler, elma küpeler, zümrüt pantantifler, ipekli urbalar...»

Avlı kapısı dışından Hacı Kadir'in sesi yankıladı:

«Lay it sürüsü, lay belemesiz piçler!... Yanınıza varırsam, bacağınızı tüm kırarım. Savulun peşimden...»

Çocukların gülüştükleri duyuldu. Gene bir ağızdan türküye durdular:

Kadırga'nın dükkânı köşe başında
Kadırgayı sorarsan yetmiş yaşında.

Hacı Kadir'in, küfrederek çocukları kovaladığı işitildi. Müezzinoğlu göbeğini tutarak gülüyordu. Saniye ile Kevser de kahkahayı bırakmışlardı. Kaçışan çocuklar, sokağın öbür başından, el çırparak, Hacı Kadir'i kızdırıyorlardı:

Kadırga'nın cebinde bir avuç darı,
Bir yatağa sığar mı dört koca karı.

Hacı Kadir'in söylenerek geri geldiği duyulunca, Saniye telâşlandı; Müezzinoğlunu kolundan tutup arka bahçe kapısına götürdü. Ağa kapıdan çıkmadan Kevser'e bir öpücük gönderdi.

Kapı örtülünce Kevser, koşarak Saniye'nin boynuna atıldı. İkisi birden avlının ortasında deli gibi döndüler:

«Gördün mü?» dedi Saniye. «İşte en sonunda istediğin oldu, dememiş miydim sana? Ne kadar nazlanırsan, erkek kısmı o kadar çok kaptırır kendini, istediğinden fazlasını verir diye? İşte bak, dediğim çıktı. Ahmet'e varıp ta ne yapacaktın? Eli ekmek tutmamış bir oğlan. Üstelik babasını yola yatırmak için mahkemelerde sürün dur, işin yoksa... Ağaysa zengin, seni ihya eder».

«Alacaklarımın yarısı senindir abla...»

Saniye, Kevser'in kollarını boynundan çözdü:

«Ben bir şey istemem, ne verirse hepsi senin olsun. Güllü'nün burnunu sürtmesi bana yeter. Şımarıp başımıza çıktıydı. Şimdi sıra Hacı Kadir'de. Gözünü dört aç!... Oyunu iyi çevir ki, bir şey sezmesinler. Yoksam her şey berbat olur, karışmam».

«Merak etme abla».

«Hacı Kadir'e görünmeden yukarı çık. Birazdan yanına varır, yapacaklarını bir bir belledirim sana».

«Baş üstüne abla». dedi Kevser, Saniye'yi öptü, koşarak merdivenleri çıktı.

★

Hacı Kadir'in soluğu kesilmiş sesi, büyük kapıya yaklaştı:

«İrezil piçler, elimden bi' kaza çıkaracaklar. Ah, bana bu adı takanı bi' bilsem yok mu? Belediye cezasından göz açtırır mıyım acep dürzüye».

Kapı çalındı:

«Saniye!... Kız Saaniyeeee!... Neye sürmeledin, aç şu kapıyı». Saniye koştu, kapıyı açmadan sordu:

«Sen misin Hacı Kadir?»

«Benim ben». dedi Hacı Kadir, Saniye kapının demirini aldı.

«Gel bakalım vefasız. Evimin yolunu unuttun sandıydım».

Hacı Kadir, içeri girdi, çocukların peşinden koşarken düşürdüğü şapkasını yenile temizliyerek:

«Şehir kasabından kemik yalayan it, evin yolunu unutur belki ya, kasabın yolunu unutmaz». dedi.

«Neydi o dışardaki gürültü? Kim kime sövüp sayıyordu?»

Hacı Kadir, taşlıktaki sedire çöktü, şapkasını şilteye attı:

«Sorma Saniye!...» dedi. «Başım dertte. Sokağa çıkamaz oldum».

Saniye, bilmezlikten gelerek gözlerini açtı:

«Hayır ola, kötü bir iş mi karıştırdın?»

Hacı Kadir başını salladı:

«Yok kız yok... İş karıştırsam canım yanmaz. Sokağa adı-

mımı bastım mı, mahallenin piçleri peşime düşüyor. Kadırga da, Kadırga; Kadırga da, Kadırga!... Başka bir türkü kalmamış gibi... Dokuz mahallenin iti kuyruk olup ardımdan sürünüyor. Kendimi dar atıyorum evin, ya da dükkânın birine. Yerin dibine batasıca şartsız ireziller. Başka oyun mu kalmadı? Ah... Bunu bana edeni bi' öğrensem yok mu?»

Saniye, alaycı güldü:

«Kabahati neyi ilin itinde, eniğinde arıyorsun Hacı Kadir? Sen...»

Hacı Kadir, Saniye'nin sözünü kesti:

«Doğru... Kabahat o benim dürzü dölümde? Aleme benı iki paralık eden o. Aslına bakarsan kabahatler tüm Güllü'nün. Kızı zorla bizim eve sürmekten kasti buymuş demek...»

Saniye ellerini kalçasına koydu:

«Tövbe de, Hacı Kadir, günahını alma kadının». dedi. «Güllü'nün şuncacık kabahati yok bu işte... Kızı sen aldın götürdün evine, ben şahidim. Zavallının eteği çamura bulanmasın, bir sevap işliyelim, diyen sen değil misin?»

«Demesine dedim ya ,Güllü'nün lâfıydı bunlar. Bizim piçi Müezzinoğlu'nun pavlikesine kâtip ettiren de oydu. Beni dile düşürmede Müezzinoğlu'nun da parmağı olmalı...»

«De, çal karayı ağaya da bakalım».

Hacı Kadir, ayağının birini altına aldı:

«Sen ne dersen de, ağanın parmağı olduğuna kalıbımı basarım. Müezzinoğlu kasabada kimsenin ünlenip gelişmesine ırazı değildir. Önce yükselmesine yardım da eder ki, yere vurunca beli kırılsın». hırslı hırslı sırıttı. «Ama Hacı Kadir başkasına benzemez. Belediye ireyisi Hacı Kadir'in kim olduğunu göstereceğim ben ona. Yaptıklarını fitil fitil getireceğim burnundan. Güllü de Hacı Kadir'in şarabını unutsun bundan böyle».

Saniye, belini kırarak bir kahkaha attı:

«Isıracak köpek havlamaz, bir şey bile yapacağın yok senin. Boş lâf bunlar... Bana oyun ettiler diye de şuna buna çirkef bulaştırma... Sen Kevser'i, kendime karı ederim diye alıp götürdün, ama beceremedin».

Hacı Kadir, hırsından kalkıp kalkıp oturdu:

«Öyle bi' lâf söylüyorsun ki, ne ölçüye sığar, ne teraziye

girer. Kız akılsız!... Bu dediğin olacak iş mi? Ben istesem de hökûmat bırakır mı? Kapı gibi kanun çıkarmış. Herkeslere birden fazla karı almayı yasaklarken, bana ne etmez? Evinde dört karın varken, yeniden evlenmeye utanmaz mısın? Bir de Belediye İreisi olacaksın! der de, adamı irezil eder». Yere tükürdü : »Aslına bakarsan hökûmata da ne oluyor sanki... Herif kaç karı alırsa alsın, ne karışıyor? Koynuna giren karının nafakasını o mu veriyo'?»

Saniye, yüzünde alaycı bir gülümseme :

«İmam nikâhına da kıran girmedi ya şükür». dedi.

Hacı Kadir şaşırdı :

«İmam nikâhı mı?»

«Belediye ireisi oldum diye bilmezlikten gelme. Hocalar gece - gündüz durmadan gizli nikâh kıyıp duruyorlar. İmam nikâhıynan gelen karı mirasa ortak çıkmadan evin yükünü sırtladıklarından kayda geçmiş karılar da ses çıkarmıyorlar. Senin de niyetin buydu : İmama on lira verip, şahitlere birer kupa şerbet içirince gerdeğe girecektin, değil mi?»

Hacı Kadir göğsünü döverek kendini savundu :

«Dinim rabbena hak için benim böyle bir niyetim yoktu». dedi.

«Niyetin büsbütün kötüymüş desene?» iyice burnuna sokuldu Hacı Kadir'in. «Kızın yalnız kaldığı günde, işini gücünü bırakıp, ne diye eve gittin? Deyiversene».

Hacı Kadir gene şaşaladı :

«Ne diye mi?... Şey... A'cık keyifsizdim de hani...»

«Oğlunun budunu da keyfin yerine gelsin diye dağladın değil mi? Git, amma da insafsızmışsın herif».

Hacı Kadir o günkü gibi hırslandı :

«Oğlanın günahı evimize sokması beni zıvanadan çıkardı. Dünkü itin benim gibi eski kurda oyun etmesini de hazmedemedim; kan beynime çıktı. Anahtar deliğinde gördüğümü kim görse divaneye dönerdi». Kızgınlığından boğazı kurumuştu. «Ah Saniye... bağrım yanıyo'... Boğazım kurudu gene... Ver şurdan bir kupa şarap sevabına...»

Saniye, gitti, dolaptan bardak aldı, testiden şarap doldurdu, verdi :

«Saklamağa çalışsan da, dilin yüreğindekini ortaya vuruyor. Hacı Kadir, bileğimi keserim ki sen Kevser'e yangınsın. Ahlayıp oflaman bundan. Zati Güllü de Kevser'i bu yüzden sana verdiydi. Ne bilsin şahinin serçe tutamayacak kadan ihtiyarladığını..» Hacı Kadir'i kudurtacak bir kahkaha attı. İhtiyar, Saniye'ye ters ters baktı. Elindeki kadeh titriyordu. Bir şey söyleyemedi, kadehi başına dikti.

Saniye, iskemleyi Hacı Kadir'e yanaştırdı, oturdu. Sitem dolu bir sesle :

«Geldiğinden beri bir hoşsun Hacı Kadir». dedi. «Boyuna etrafına bakıyorsun. Bilemedin mi? Saniye'nin avlısı işte. Güllü'nünkü gibi büyük havuzum yok benim».

Hacı Kadir, yenile ağzını sildi

«De, sitemi bırak şimdi. Senin evde bir kız varmış». dedi.

Saniye, dargın dargın baktı :

«Aşkolsun sana Hacı Kadir, demek beni görmeğe gelmediydin? Seni bu kadan vefasız bilmezdim».

«De, lâf karıştırıp durma!... Beni ile - güne irezil eden kahpe burdaymış diye duydum».

Saniye serteldi :

«Burda, n'olacakmış- Bağından kaçırdığın kekliği, bahçemde avlıyacağını umuyorsan, temelli aldanıyorsun Hacı Kadir».

Hacı Kadir, hızla doğruldu, kalktı :

«Çağır gelsin şu kahpeyi de, görürsün bak ne edeceğimi».

«Yavaş gel!...» dedi Saniye, iskemleden kalktı, Hacı Kadir'in karşısına dikildi «Evime sığınan kızı sana dövdüreceğimi sanıyorsan yanılıyorsun Hacı Kadir. Hadi, geldiğin gibi, edebinle çekil git burdan».

Hacı Kadir, Saniye'yi geçip içeri girmeğe davrandı

«De çekil önümden de, beni günaha sokma Saniye... Beni âleme irezil edeni cezasız koyamam ya...»

Saniye, Hacı Kadir'i göğüsledi

«Kızın ne kabahati var? Ondördünde bir kız ne yana çeksen gider. Oğlun kıza yangın görünmüş, kız da kendini salıvermişse günaha mı girmiş? Dedesi yerinde Hacı Kadir'i sevecek değil a...»

«Sevsin, diyen kim? Sevmesin ama, ekmeğini yidiği adamı da irezil etmesin...»

«Şuna bak, yavuz hırsız ev sahibini bastırıyor. Ayol, kızı ile - güne irezil eden• asıl sizsiniz... Yaptınız, ettiniz, eteğini çamura bulayıp buraya düşürdünüz, şimdi de suçluyorsunuz... Bu senin yaptığın irezillik, zulüm... Bir de dövmeğe kalkıyorsun he? Oysa ayağına kapanıp senin kızdan özür dilemen ilazım». Omuzlarından bastırıp Hacı Kadir'i sedire oturttu : «Hadi hadi, bunaklığı denksizliği bir yana bırak!... Kevser'i getireyim de elini öpsün. Sen de bir çift tatlı sözle gönlünü al!... Ama bak, kızı dövmeğe kalkarsan, bağırır, mahalleyi başına toplarım, haberin olsun».

Saniye, Hacı Kadir'in şapkasını aldı, koşarak merdiveni çıktı. Hacı Kadir ardından seyirtti :

«Dur kız, dur hele Saniye, vaz geçtim, çağırma Kevser'i». Ama Saniye, çoktan üst kata varmış, gözden kaybolmuştu.

«Hay tenesire gelesice şeytan karı. Elim ayağım kesildi gene». Hacı Kadir gelip sedire çöktü.

★

Az sonra, merdivenin üst yanındaki kapı açıldı. Saniye, Kevser'i iteleyerek :

«Hadi gel, korkma!...» dedi. «Bak koskoca adam, özür dilemeğe gelmiş ayağına. Sen de elini öp, barışın, bitsin... Ne olsa ekmeğini yidin, velinimetin sayılır». Kevseri merdivenin başında salıverdi : «Hadi, in aşağıya, dediğimi yap!... Ben de varıp yiyecek birşeyler getireyim. Sen Hacı Kadir'in kadehine şarap doldur hele». Aşağıya seslendi «Hacı Kadir, turşu ister misin?»

Hacı Kadir, kızla yalnız kalmaktan korkuyormuş gibi, fırladı :

«İstemem». dedi. «Turşunun sırası mı şimdi? Dur hele gitme!...»

Saniye, kapıdan çıkmadan fıkırdadı :

«Turşu safra bastırır, Hacı Kadir, getireyim, getireyim». dedi, içeri gitti.

Kevser, ağır ağır merdivenleri inerken, Hacı Kadir, geri geri çekildi, sedire çöktü. Kıza bakmaktan korkan, gene de ondan gözünü alamayan bir hali vardı.

Kevser, merdivenleri inince durdu. Konuşmadan birbirlerinin gözlerine bakıştılar. Hacı Kadir'in yüzü yavaş yavaş değişiyor; sevdalı, her şeyi çoktan bağışlamış bir anlam peydahlıyordu. Sonunda tatlı, tutkun bir sesle :

«Kevser!...» dedi. «Kız Kevser, ah seni insafsız!... Neler ettin bana... Bağrım çayır çayır yanıyor... Akıl komadın bende... Bak, ne diyeceğimi bilemiyorum. Sana temiz bi' sopa çekmeğe geldimdi buruya... Hak etmiştin hani irezil... Ama yüzünü görünce...» durdu, gevşeyiverdim, diyecekti, demedi, eli-ayi salladı...

Kevser, yaptığından pişmanmış gibi, boynunu büktü :

«Cahillik ettik Hacı Kadir emmi, gençliğimize ver, suçumuzu bağışla n'olur?» Koşarak geldi, Hacı Kadir'in ellerine sarıldı : «Ayağını öpeyim bağışla...»

Hacı Kadir dargın, nazlı :

«Ayağını değil, yanağımı öpsen nafile». dedi. «Göynüm kırık sana. Böyle mi olacaktı, Güllü'nün evinden ben seni bunun için mi almıştım?»

Kevser, şımarmış, Hacı Kadir'in boynuna sarılıp sırnaştı, yanaklarını öptü, yüzünü ihtiyarın yüzüne yasladı :

Bağışladın beni değil mi Hacı Kadir emmi?»

Hacı Kadir, gözlerini gökyüzüne kaldırdı :

«Amanin, sen günah yazma tanrım!... Miskler gibi kokuyor her yanı». Birden kızın kollarından sıyrılmağa çalıştı : «Uzak dur kız!... Sıcağınla kar gibi eritmek mi istiyorsun beni? Tövbe tövbe yarabbi...»

Kevser, nazlı, cilveli sokuldu :

«Aaa!... Böyle itme beni Hacı Kadir emmi, barışıverelim gayri...»

Hacı Kadir, kendini naza çekti, sırtını yarı döndü kıza :

«Kıyamet gününe dek sana dargın kalacağım ben». dedi.

Kevser, sesini titretti, sızlandı :

«Ne suçum var benim Hacı Kadir emmi? Cahil bi' kızım ben. Oğlun ayarttı, kanıma girdi, sonra da buralara getirip ko-

du, savuştu. Yazık günah değil mi bana?» Yalandan ağlamağa başladı. «Gençliğime mi yanayım, bu hallere düştüğüme mi? Bi' de üste azar işit».

Kızın hıçkırığı, iç çekişleri Hacı Kadir'in yufka yüreğine dokundu:

«Yo, yoooo...» dedi. «Ağlama gonca gülüm benim». Kevser'in saçlarını okşadı: «Kıyamam sana... O çapkın dürzüyü arar, bulur kemiklerini kırarım. Sen üzme kendini». Kevser, ağlamayı daha da arttırdı. İhtiyar telâşlandı: «Oh diyem etme yavrum, sus allahasen!... Senin suçun yok. Ben de bağışladım, gitti. Aman yüreğim bi' hoş oluyor, beni de ağlatacaksın... Evüüüü...»

Kevser, ağlamayı kesti, Hacı Kadir'in sakalından süzülen yaşları, kolonya kokulu mendiliyle kuruladı:

«Bak ben kestim ağlamayı, hadi sen de sus, ağlama». Mendiliyle Hacı Kadir'in burnunu tuttu, sümkürttü. «Gayri barıştık, değil mi?» İhtiyar, başile doğrulayınca şımardı: «Ah benim tonton Hacı Kadir emmim, bi' tanesin sen». diye sarılıp yanaklarını şapur şupur öpmeğe başladı.

«Sen günah yazma tanrım». dedi Hacı Kadir. «De oldu, oldu... yetti gayri... Git şurdan şarap getir!... Nerdeyse düşüp bayılacağım».

Kevser:

«Baş üstüne Hacı Kadir emmi!...» dedi, koşup giderken durdu: «Bi' kupa da ben içeyim iznin olursa».

«Yoo... sen içme!... Bir gören olursa ne demez sonra kız?»

«Kim görecek Hacı Kadir emmi? Bi' ufacık kupa içeceğim... Gülbucağında senin şaraptan içmeyeni adamdan saymıyorlar».

Hacı Kadir kolunu salladı:

«De madem öyle, bi' kupa da sen iç». Güldü. «O zıkkım, ikimizi de zıvanadan çıkarmasa bari».

Kevser, küçük masayı Hacı Kadir'in önüne çekti. Sonra testiden bir sürahi şarap doldurdu, getirdi. Küçük kadehle birlikle masaya koydu. Hacı Kadir'in yanına oturdu:

«Uzat bakalım kadehini Hacı Kadir emmi, doldurayım».

Hacı Kadir'in uzattığını aldı, doldurdu, kırılıp dökülerek ihtiyara iyice sokuldu : «Buyur Hacı Kadir emmi». dedi, kendi kadehini de doldurdu, eline aldı : «Kadehlerimizi tokuşturalım mı şerefe, Hacı Kadir emmi?»

Hacı Kadir'in gözleri yumuştu :

«He, tokuşturalım». dedi. «Bakalım hangimizinki sağlammış».

Kadehleri tokuşturdukları sırada avlu kapısı hızla dövülmeğe başladı. Kapının önünde bir gürültü, bir patırdı peydahlandı. Her kafadan bir ses çıkıyordu

«Aç kapıyı Saniye!...»

«İçeriye hovarda aldığını gördük».

«Kırdırma bize kapını, pencereni, edebinle aç!...»

«O küççük kahpeyi de bize teslim et!...»

Kevser, büyük bir korkuya kapılmış gibi, elinden kadehi düşürdü, Hacı Kadir'in kucağına sığındı :

«Amanin Hacı Kadir emmi, cendermeler mi bastı yoksam? Verme beni onlara n'olur!...»

Hacı Kadir'in benzi atmıştı, kızı da, kendini de yüreklendirme çabasile :

«De, korkma kız!...» dedi. «Dışardakiler kimmiş, bi' anlayalım hele».

Saniye, elinde turşu kâsesile, koşarak indi merdivenleri :

«Amanin Hacı Kadir». dedi, kâseyi masaya bıraktı, ellerini ovuşturup fısıldar gibi konuşarak : «Delikanlılar evi bastılar. Ne yapsak, ne etsek ki? Vay başımıza gelenler». diye sızlandı.

Hacı Kadir gözlerini açtı :

«Delikanlılar evi mi bastılar? Neye ki?»

Saniye'nin yerine dışardaki haykırışlar karşılık verdi :

«Dört karılı dürzüyü, torunu yerinde kızla kapattın eve he?»

«Hiç utanmak, arlanmak yok mu sizde? Hangi kitaba sığar sizin bu yaptığınız?»

«Aç kapıyı da dünya âlem görsün irezilliğinizi...»

Saniye dövündü :

«Başıma belâyı sardırdın adı batasıca bunak... Ayıkla bakalım şimdi pirincin taşını!...»

Hacı Kadir terslendi:

«Ne belâsı kız? Ne etmişiz?» Kevser'i kucağından itti, fırladı, kalktı. «Aç şu kapıyı da gelsin bakalım itler, ne olacaksa... Şurda oturup iki kupa şarap içmeme kim karışırmış?»

«Öyle deme Hacı Kadir, seni burda Kevser'le başbaşa görenler şarap içiyordu demezler ki... Ne edecekleri de bilinmez, delikanlı bunlar... Bekâr da değilsin ki hoş görsünler. Dört karılısın deye daha da azarlar, götürüp karakola verirlerse, zindan damlarda çürürsün. Bu kız da umumhaneye düşer yazık».

Kevser, gene kendini Hacı Kadir'in kucağına attı. Ağlamaklı bir sesle:

«Amanin Hacı Kadir emmi». dedi. «Ayağını öpeyim, beni verme delikanlılara!...»

Hacı Kadir, çaresizlikle bakındı

«Ne yapsak ki Saniye? Arka kapıdan çıkar beni bari». dedi.

«Arka kapıyı da tutmuşlar Hacı Kadir. Kaçmanın mümkünü yok». Ellerini birbirine vurarak dolandı, bir çare arar gibi bakındı: «Seni bir yerlere gizlesek bari Hacı Kadir».

Dışardakiler, sabırsızlanmış, kapıyı taşlıyorlardı:

«Hey, çaça karı, aç kapıyı!... Yoksa kıracağız, haberin olsun, günah bizden gitti».

Hacı Kadir'i korku iyiden sarmıştı:

«Bana bak Saniye». dedi. «Senin eski bir mantonu giysem, başımı da örtüp dışarı çıksam olmaz mı?»

«Deli misin? İçlerinden biri yüzünü görmeğe kalksa, ya da eteğini sıyırsa ne olacağını biliyor musun? Sağlam pestilini çıkarırlar».

Dışardakiler kapıya yükleniyorlardı.

Saniye, Hacı Kadir'i elinden yakaladı:

«Hadi durma, nerdeyse kapıyı kıracaklar». dedi, sürükledi: «Gel sen benimle, ben seni gizlemenin yolunu bulurum».

Hacı Kadir, direnmeğe çalıştı:

«Kevser'i yüzüstü mü koyacağız? Yoo... onu da yanımda gizlemezsen...»

Saniye, ihtiyarı konuşturmadı :

«Bırak budalalığı şimdi... İkiniz birden sığamazsınız oraya... Kızı yalnız görünce kılına dokunamazlar, meraklanma... Bir dakkada bu it sürüsünü savar, seni çıkarırım oradan».

Dışardakiler, bir kalasla kapıyı kırmağa çalışıyorlardı :

«Hayda - hop, hayda - hop!...»

Saniye, Hacı Kadir'in kolundan asıldı :

«Katır gibi diklenip durma? Kapıyı kırıyorlar, körmüsün?»

«Nereye gizleyeceksin beni?»

«Hiç kimsenin aklına gelmiyecek bir yere : Furuna...»

Hacı Kadir zevzekliği elden bırakmıyordu :

«Furuna mı? Yakacak mısınız beni kız Saniye? Yetmez mi beni bunca yakıp kül ettiğiniz?»

Saniye, Kevser'in de itelemesiyle, Hacı Kadir'i furunun önüne sürüklemişti :

«Meraklanma Hacı Kadir». dedi Saniye. «Furunu bu sabah yakmıştık. Şimdiyecek çoktan soğumuştur. Olsa olsa ılıkçanadır. Hadi davran a'cık!... Ellerine düşersen pestilini çıkarırlar. Yanmak bir şey mi, bak gör o zaman...»

Hacı Kadir, gözlerini gökyüzüne kaldırdı :

«Tövbe yarabbî sen bilirsin. Gelmedik kalmadı şu kız yüzünden. Elinin ucunu koklasam yanmazdım». gerildi, ellerinden kurtulmağa çalıştı : «Yoo, ne olursa olsun, ırazı değilim buna».

Kevser, ihtiyarın sakalını okşadı :

«Kuzzum Hacı Kadir emmi». dedi. «N'olursun, hatırım için giriver furuna... İki dakikada ölmezsin, beni de çamura batmaktan kurtarırsın... N'olur, hatırım için...»

Hacı Kadir, Kevser'e tutkunlukla baktı :

«Senin için, hep senin için... Kerem gibi yanıp kül olayım uğruna, bunu mu isteyorsun?»

«N'olursun Hacı Kadir emmi... İki dakika için...»

«Peki, alnımın kara yazısı». dedi Hacı Kadir, furunun kapağını yana sürdü «Cehennem zebanileri, yardım edin a'cık ta gireyim içine».

Dışarda :

«Hayda - hop!...» seslerile kalas, güm güm, kapıya iniyordu.

Hacı Kadir, iki kadının yardımile fırının ağzından içeriye emekledi :

«Amanin... Hamam külhanından betermiş içerisi. Soluğum tıkanıyor kız Saniye... Duramayacağım ben bunun içinde...»

Hacı Kadir geri çekilmek istedi, ama iki kadın bırakmadılar, ellerile, omuzlarile yüklenip Hacı Kadir'i yüzü - koyun fırının içine devirdiler, kapağı sürdüler. Saniye, fırın üzerinde duran ince demir boruyu aldı, kapağın aralığından içeri uzattı :

«Şu boruyu al hele Hacı Kadir,» dedi. «Dışarının serin havasını çekersin ciğerlerine... Sık dişini a'cık!... Şimdi savarım itleri... Sakın ses çıkarayım deme!...»

Hacı Kadir, boğuk boğuk inledi, ne dediği anlaşılmadı. Saniye, Kevser'e usulca :

«Hadi, sen koş yukarı çık, geceliğini gey, yatağa gir!... Kadir'in şapkasını başucuna koymayı unutma!...» dedi.

«Peki abla!...» dedi Kevser, fırladı.

★

Saniye eteğini beline kıstırdı, kapıya yürüdü, avaz avaz :

«Kimmiş o kapıyı taşlayan itler?» diye bağırdı. «Ne istiyorsunuz lay dürzüler? Utanma yok mu sizde? Gecenin bu vaktinde mahalleyi ayağa kaldırmanın âlemi ne? Yavaş olun!... Kapıyı kırarsanız, ben de sizin kafalarınızı kırarım...»

Kapıyı dövenler durdu. Biri bağırdı :

«Neye açmıyorsun kapıyı öyleyse?»

Saniye, kapının demirini çekti. Delikanlılar yüklendiler, portanın iki kanadını birden arkaya devirdiler. Saniye, güç attı kendini geriye. Delikanlılar, ellerinde maşalar, içeri doldular. Elebaşıları öne çıkıp, elleri kalçasında, dikildi, uzunca bir an Saniye ile göz göze bakıştılar.

«Kız kahpe, iki saattir kapıyı neden açmadın?» dedi delikanlı.

Saniye, pervasız :

«Keyfimin kâhyası mısın?» dedi. «İster açarım, ister aç-

mam. Bi' borcum mu var yoksa size it sürüsü?»

Elebaşı, alaycı:

«Kadırga'yı gizleyebildin mi bari?» dedi.

«Gizleyecek bi' şeyciğim yok benim, çekilin başımdan... Kadırga da neymiş?»

«Bilmezlikten gelme boşuna. Hacı Kadir'i eve girerkene gördük. De, bizi günaha sokmadan, ihtiyarı gizlediğin yeri söyle!...»

Saniye, delikanlının üzerine yürüdü:

«Serhoşun zoruna bak!... Lay, kafayı çekip ilin kapısına asılmayı kimden öğrendiniz siz it alayı? Hacı Kadir, Madir yok burda. Bahaneyle evime doldunuz değil mi? Durun siz... Hepinizi tanıyorum». Elebaşının ardına gizlenen Ahmet gözüne ilişti. «Boşuna gizlenmeğe sevaşma Ahmet!... Seni de gördüm. Tüh, yazıklar olsun sana... Utanmıyorsun değil mi? İreisin oğlu olacaksın. Yarın savcıya, komisere hesap verirken gizlen gizlenebilirsen».

Elebaşı, parmağını gözüne götürdü:

«Bak bakalım, kuru sıkıya pabuç bırakacak göz var mı bizde? Hacı Kadir'i bulup çıkarmadan, şurdan şuraya gitmeyiz. Onu bulduğumuz zaman da sen gizlenecek delik ara savcıdan». Sokuldu. «Gel şirretliği bırak, Hacı Kadir'i gizlediğin yeri tatlılıkla göster bize, alıp gidelim moruğu, başın dertten kurtulsun».

Saniye, kollarını çapraz kavuşturdu:

«Sen kuyruğunu apış arana alıp, it alayınla geldiğin yere gitsen daha akıllılık edersin!... Ben de davacı olmaktan vaz geçerim».

Elebaşı:

«Anlaşıldı». dedi. «Lâf anlayacağın yok senin. Günah bizden gitti». Arkasındaki delikanlılara döndü: «Lay hergeleler! Girin içeri! Köşe bucak, aranmadık delik komayın! Yalanını yüzüne vuralım şu inatçı kahpenin».

Delikanlılar, itişip kakışarak içeri doldular. Saniye önlerinde duramadı, söylene söylene bir kenara çekildi:

«Alçaklar, haydutlar, hırsızlar... Yarın ayağınızı zincir vurdurmazsam bana da Saniye demesinler. Gecenin bu vaktinde âlemin evine girmenin kaça malolduğunu öğrenirsiniz o zaman».

«Onu sen Kadırga'ya söylemeliydin!...» dedi elebaşı, bir delikanlıdan aldığı meşaleyi avlunun ortasına çaktı: «Gecenin bu vaktinde, dört karılı moruğun işi ne buralarda?»

«Sen bu ağız kalabalığını hakimin önünde yap ki işe yarasın».

Elebaşı, yaklaştı, Saniye'nin çenesini okşadı:

«Kadırgayı eve aldın madem, hakime meram anlatmak ta sana düşer gülüm...»

Evin içine dağılanlar, Kevser'le döndüler. Kevser'in saçı başı dağınıktı, göğsü bağrı açıktı. Kızı bulup getiren delikanlılardan birinin elinde Hacı Kadir'in şapkası vardı.

Elebaşı aşağıdan bağırdı:

«Kimseyi bulamadınız mı lay?»

Birkaçı birden:

«Bulamadık Osman abi!...»

«Korkusundan Kadırga, sıçan deliğine girmiş olmalı». dediler.

Saniye, kollarını göğsüne kavuşturdu:

«Kim vardı da, kimi bulacaktınız, a ocağı sönesiceler!...» dedi.

Şapkayı elinde tutan delikanlı açıkladı:

«Kızı yatakta bulduk, yanında da bu şapka vardı Osman abi...»

Ahmet, babasının şapkasını tanımış, boynunun damarları atmağa başlamıştı. Demek Kevser'le bir yatağa girmişlerdi, ha? Tüh alçak reziller. Fırlayıp Kevser'i saçlarından yere çalası geldi. Ama kabahatin büyüğü Saniye ile Güllü'deydi. Oyun yapacağız, derken kendisini oyuna getirmişlerdi. Gözünün yaşına bakar mı ilin orospusu? Ahmet, çaresizlikle ısırdı elini...

Elebaşı Osman:

«At aşağıya o şapkayı hele, bi' bakayım!...» dedi.

Delikanlı şapkayı attı.

Elebaşı Osman, şapkayı evirdi, çevirdi, sonra Ahmet'e:

«Babanın şapkası mu bu Ahmet?» diye sordu.

«Babamın şapkası». dedi Ahmet, sesi pürüzlüydü.

«Demek Hacı Kadir burda». dedi Osman. «Alın gelin kızı aşağıya!...»

Delikanlılar, Kevser'i aşağıya indirdiler.

«Ellerindeki meşaleleri dikin yere!...» dedi Osman meşale tutanlara, «Şu kahpelere, Hacı Kadir'in gizlendiği yeri söyletecek bir çare düşünelim!...»

Delikanlılar, meşaleleri çepçevre avlıya diktiler.

Elebaşı Osman, Kevser'i kolundan tutup Saniye'nin yanına itti, sonra karşılarına dikildi, kasketini arkaya yıktı:

«Bana bakın Gülbucağının yosmaları!...» dedi. «Size son kez soruyorum; canınızı yaktırmayın boşuna!... Bizi de yormayın!... Söyleyin, Hacı Kadir'i n'ettiniz, ne yana gizlediniz?»

Saniye, elebaşının burnuna sokuldu:

«Öldürseniz de, diyeceğim bu: Hacı Kadir gelmedi bu eve...»

Osman, sabrını yitirmiş, bağırdı:

«Göz göre göre inkâr he? yetti gayri...» delikanlılara döndü: «Arkadaşlar!.. İyilikten anlayacağı yok bunların. Zorlamadan ihtiyarı sakladıkları yeri söylemeyecekler... Dillerini çözdürecek iyi bi' çare bulalım. Herkes aklına gelen çareyi söylesin!...»

Sağdan soldan teklif yağdı:

«Tırnaklarını sökelim irezillerin!...»

«Derisini yüzüp, tuz serpelim daha iyi. Telgrafçı kart pastırmaya bayılır».

«Bana kalırsa saçlarından ağaca asalım, ossaat bülbül kesilirler».

Delikanlıların, gürültüsü, kahkahası Ahmet'in kanını oynatıyordu. İçinin tüm hevesleri sönmüştü. Buralardan kaçmak, uzak yerlere gitmek istiyordu.

Delikanlılardan biri Ahmet'i dürttü:

«Ne susup duruyorsun Ahmet, sıra sende, orospuların furuna sürülmesini istesen ya!...» diye fısladı.

Ahmet silkindi, toparlandı. He, elinde olsa furuna sürmek değil, şu irezil kahpeleri de, babası olacak azgını da, gaz döküp diri diri yakardı. Ahmet'in gözleri kinle ışıdı:

«En iyisi arkadaşlar». diye bağırdı. «Şu furunu kızdıralım, sürelim irezilleri içine... Yanık acısını ben bilirim...»

Delikanlılar:

«Yaşa Ahmet!...» diye bağrışıp gülüştüler. «İyi buldun!.» dedi biri «Ayı sürer gibi sürelim orospuları furuna!...»

«Furuna!... Furuna!...» diye bağırdılar bir ağızdan.

Elebaşı Osman, kolunu kaldırdı, delikanlıları susturdu:

«Ahmet'in bulduğu çareyi ben de beğendim». dedi. «Furuna sürülmek, tam da Gülbucağı yosmalarına göre ceza... Can yakanın canı yanmalı. Sürelim kahpeleri furuna, cayır cayır yansınlar. Alın gelin kuru çalıları».

Ahmet, herkesten önce fırladı, furunun ardına istiflenmiş çalılardan iri bir demet çekti. Kıçını dağlayan babasından öç alma hınçı sarmıştı her yanını.

Elebaşı, kadınların yanına vardı, Saniye'yi kolundan tuttu:

«Gel bakalım kart tavuk, önce sen tövbe et!...»

Saniye, kolunu silkeledi:

«Bırak beni sarhoş irezil, şimdi yangın var!... diye bağırır, mahalleyi başınıza toplarım».

Osman sulu sulu güldü:

«Kendini tut azcık!... Furuna sürülünce bağırman daha minasip olur. İstersen keyfinden türkü de çağırırsın...»

Saniye, Osman'ın sırtına vurdu:

«Yaptıkların yetmiyormuş gibi, bir de eğleniyorsun, değil mi? Desiz köpek!...»

Ahmet'in çalıyı tutuşturduğunu gören Osman:

«Durmuş!...» diye seslendi delikanlının birine. «Furun kapağını çek te, Ahmet çalıyı atsın içine...»

Delikanlı, Osman'ın dediğini yaptı. Ahmet, çatırdayıp kıvılcım saçarak yanan çalıyı, fırının ağzından soktu. Işık, babasının korkulu yüzünü aydınlatmıştı. Ahmet, dişlerini sıkarak, babasının sakalına doğru sürdü çalıyı.

«Vay anam!...» diye bağırdı Hacı Kadir. «Diri diri mi yakacaksınız beni dürzüler? Sakalımı tutuşturdunuz, çekin şu çalıyı, çabuk çekin şunu!...»

Ahmet'in, babasını inadına yakmak istediğini farkeden Saniye, koştu, Ahmet'i kolundan itti:

«Deli oğlan, babanı diri diri mi yakacaksın?» diye söylendi, çalıyı çekti geri aldı furundan. Ahmet elinin tersile burnunu silerek yana açıldı.

Hacı Kadir, saçı sakalı alazlanmış, tere, küle bulanmış, fırından dışarıya uğradı. Herkes kahkahadan kırılıyordu. İki delikanlı, kollarından tutarak, Hacı Kadir'in inmesine yardım ettiler.

Kahkahalar arasında elebaşı :

«Kimin aklına gelirdi, yosmaların Hacı Kadir'i furuna süreceği?» dedi.

Hacı Kadir, iki delikanlının arasında, yüzünün yanan yerlerini elliyor, ahlayıp ofluyordu :

«Ah aman, gözleriniz kör olsun emi ireziller. Yüzümün yanmadık yeri kalmadı».

Saniye, koştu, ıslak bez aldı, Hacı Kadir'in yüzünü gözünü temizlemeğe başladı :

«Vah vah, kaşı kirpiği, saçı sakalı tekmil alazlanmış. İnsafsız it, İnsan yapar mı bunu babasına?»

Hacı Kadir soludu :

«Nerde o it? Nerde o benim oğlum olacak dürzü?» Saniye'nin omuzu üzerinden sağa sola, bakındı Ahmet'i aradı.

«Burada!...» dedi biri, Hacı Kadir sesin geldiği yana baktı, oğlunu gördü, tükürdü :

«Tüh sana utanmaz irezil!... Bunca itin içinde, furun kızdırmayı akıl edecek senden başkası yok muydu lay?»

Saniye, yana açıldı.

Ahmet, hınç dolu bir sesle :

«Gaza bulayıp yakmadığıma şükret!...» dedi. «Gelini olacak kahpeyle bi' yatağa girene, o bile az...»

Hacı Kadir, kollarını tutan delikanlılardan kurtulmak, gidip oğlunu bir temiz dövmek için debelendi :

«Bırakın beni... Bırakın, şu iftiracının, çirkefler akıtan ağzını dağıtayım...» Delikanlılar bırakmadılar.

Elebaşı :

«Çenenin sırası değil». dedi sabırsızlıkla. «Alın gelin şu kahpeyi, ayarttığı morukla kol kola bağlayın!...»

Kevser'i Hacı Kadir'in yanına götürdüler. İhtiyar, durmadan ellerinden kurtulmağa zorlanıyordu :

«Bırakın beni!...» diye bağırıyordu.

Delikanlılar, Hacı Kadir'i tartaklamak zorunda kaldılar.

Saniye koştu, Hacı Kadir'i ellerinden almağa çalıştı :

«Bırakın lay, yazık künah ihtiyara, bi' yanını sakat edeceksiniz!...»

Elebaşı Osman, Saniye'yi göğüsledi :

«Elinin hamuruynan erkeklerin işine karışma sen!... Çekil başımızdan da günaha sokma bizi!... Bırak'mış... Bırakmanın sırası mı? Asıl cümbüş bundan sonra... Belediye İreisimizin ne mal olduğunu öğrenmesin mi millet?»

Delikanlılar, Kevser'le Hacı Kadir'i kol kola bağlamışlardı. Hacı Kadir debelenmekten vazgeçmişti.

«Tamam mı?» dedi elebaşı.

«Tamam!...» dedi bağlayanlar.

«Sökün meşaleleri öyleysem!... Kasabada bir tur atıp, zina işleyenleri millete gösterelim!...»

Ahmet, gözlerinden yaş indiğini hissetti. Kendini sıktıysa da gözyaşını zaptedemedi. Nerdeyse avaz avaz ağlayacaktı. Fırladı, kalabalığı yararak sokağa çıktı, koşarak karanlığa daldı. Ahmet'in kaçışını kimse farketmedi.

Delikanlılar meşaleleri söktüler, Kevser'le Hacı Kadir'in iki yanını çevirdiler. Osman, elinde meşale, önlerine geçti. İtiş kakış, kapıdan çıktılar. Hep bir ağızdan kadırganın türküsünü çağırarak yürümeğe başladılar. Türküyü yenilemişlerdi :

Ey Kadırga Kadırga, çavuş Kadırga,
Hovardalar varıyor savuş Kadırga!...
Lâhana tarlasında yulaf bulunmaz,
Hovardalarda, anam, insaf bulunmaz.
Del'kanlılar kapıyı taşa tuttular,
Kadırga'yla Saniye hapı yuttular.
Seni furuna süren Saniye mi vay?
Kadırga, yaz ortası, üşüdün mü lay?

★

Alay, türkü söyleyerek, gülüşüp eğlenerek uzaklaştı. Saniye, bir zaman, gidenlerin ardından bakıp zevklendi, sonra içeri girdi; portanın ardına dek açık kapılarını örtecekti, ayak sesleri

duydu. Kapıdan başını uzattı, baktı. Yüzlerini seçemedi, ama gelenleri seslerinden tanıdı: Müezzinoğlu ile Güllü geliyorlardı. Biri daha var yanlarında.

Ağa kapıya varınca Saniye:

«Buyur ağa, hoş geldiniz!...» dedi.

Önden Müezinoğlu, ardından Güllü ile Fen Memuru içeri girdiler. Saniye kapının kanatlarını örterken Fen Memuru'na:

«Sen de hoş gelmişsin Murat bey», dedi. «Ne zaman döndün Ankara'dan Hiç duymadık».

«Dün gece geldim, bu gece de İstanbul'a kaçıyorum».

Müezzinoğlu, onların konuşmasile ilgilenmiyor, göbeğini tutup keyifli keyifli gülüyordu:

«Efferim benim yosmalarım, Hacı Kadir'e eyi bi' cümbüş hazırlamışsınız; pek beğendim. İnsan belediye İreisi olur da, yeniden evlenmeğe kalkarsa, böyle maşalalar ortasında, alayla bulayla, türküyle oyunla gerdeğe girmeli. Afferim size!... Eyi tasarlamış, eyi düzenlemişsiniz. Bayıldım doğrusu, gözüme girdiniz gene Güllü».

Güllü, Saniye'yi dirseğiyle dürttü, göz etti:

«Diline göre kafesi olmalı bülbülün!...» dedi Saniye. «Biz de öyle ettik».

Müezzinoğlu, kadınların çenesini okşadı:

«Bülbül, dilinin belâsını çeker.' demeye getiriyorsunuz, he?... Bak şu imanı yoklara...»

Fen memuru söze katıldı:

«Eyi oldu, eyi... çeksin cezasını. Velinimetine karşı gelmenin sonu budur. Ağanın istimlâk işlerine engel olacakmış... Şuna bak... Haddini bilsene herif!...»

Müezzinoğlu, Fen Memuru'nun sözünü kesti:

«Haa... istimlâk, dedin de aklıma geldi. Ne oldu satın aldığımız yerlerin istimlâk emirleri? Hazır mı? Hazır değilse, İstanbul'u aklından çıkar. Şurdan şuraya gidemezsin, bizim oğlan!...»

Fen memuru, elini cebine attı:

«Hazır olmaz mı? İşte...» Katlanmış bir kâğıt çıkardı, verdi. «Bunlar da satın aldığın yeni toprakların son tapıları. Geçerken Tapıcı verdi». Güldü. «Bizim tapıcı'nın atikacılık zena-

atı da varmış, bilmezmişiz». diyerek bir tomar tapı senedi uzattı. «Buyur bak!... Tapı senetleri yeniyse de, tarihleri eski ağam».

Müezzinoğlu, sırıttı, başını salladı :

«Göz değil ki herifteki, pertavsız mubarek... Görmezlikten gelir adam, nene ilâzım senin herif? Herkesin zenaati kendine göre...»

Fen memuru :

«Kimsenin zenaatinde gözümüz yok ağam». dedi, elini yeniden cebine attı, bir zarf çıkardı : «Bu da Cevizli Bahçe'nin af fermanı, ağam. Akşam postadan çıktı. Birlik getirmedim diye üzülüp duruyordun boşuna. Oku da bak, her şeyi yerli yerinde. Kıyamete dek demiryolunu göremez bu kasaba...»

Müezzinoğlu zarfı aldı, açtı :

«Şu ışığı getir hele Saniye!...» dedi.

Saniye, lâmbayı getirdi, ağa kâğıda göz gezdirdi :

«hökûmatın kararı mı bu şimdi?»

«Yol dairesinin kararı». dedi fen memuru. «O da hökûmatın kararı demektir ağam. Bu dairenin olmaz dediğini, ezrail gelse yaptıramaz».

Ağa, kâğıdı katladı, zarfına koydu, cebine yerleştirdi :

«Senin hakkını nasıl ödeyeceğiz Fen memuru?» dedi.

Fen memuru, çok pişkin :

«O kadar zor değil ağam». dedi. «Üç binlik bankonotun yanına bir aylık izin kâğıdı da kodun mu, sulh oluruz».

«İzin kâğıdı kolay, sen gittikten sonra da alırız». dedi. Müezzinoğlu, cüzdanına çıkardı : «Sen üç istedin, al ben sana cabasile üçbin beşyüz gayme veriyorum. İstanbul, şimdilerde senin bildiğin gibi değil, her yan ateş bahasına. Parasız kalırsan tel çeker, istersin. Bi' ay mı kalacağım, dedin?» cüzdanını cebine yerleştirdi. «Ya başımız sıkışır da sana işimiz düşerse?»

Fen memuru, ağanın verdiği paraları katlayarak iç cebine soktu :

«Bir tel çekersin, atlar gelirim. Telâşın demiryolu işi içinse, boşuna üzme kendini. Betondan sağlam o iş. Az kapı aşındırmadım, az yüz suyu dökmedim ben, isteğimizi kabul ettirinceye dek... Mazbatanın da çok faydası dokandı hani. Yorulduk ama işi sağlama bağladık. Bir ay dinlenmezsem kendime gele-

mem». saatine baktı. «Bir saate kadar motor kalkıyor ağa. İznin varsa ben gideyim. Anca' hazırlanırım».

«Pek âlâ, bizim oğlan». dedi Müezzinoğlu, Fen memurunun uzattığı eli sıktı. «Hadi güle güle git, güle güle gel!»

Saniye ile Güllü fiskos ettiler.

«Ayağının tozuyla hemen de gidiyor, he? dedi Güllü.

«Parası olunca buralarda duramaz, züğürtleyince gelir irezil». dedi Saniye.

Müezzinoğlu, Fen memurunu kapıya kadar uğurladı:

«Para edecek birnesne gözüne ilişirse İstanbul'da, bi' çaresine bakarsın gayri».

«Başını bağlarım, meraklanma ağam!... Hadi eyvallah...» Bir iki adım atınca durdu: «Haa, az daha unutuyordum ağa, mühendislerden birine bin ikiyüz liralık bir takıntımız kaldı. Ceketinin mendil cebinde dörde katlanmış bir kâğıt çıkarıp uzattı: «Şu adrese tellersin!...»

Müezzinoğlu, kâğıdı isteksiz aldı:

«Amma da kursaklısına çatmışız ya... Doyuramadık bi' türlü herifi...»

Fen memuru, kalanlara el salladı:

«Allahaısmarladık kumrular? İstanbul'dan bir isteğiniz yok mu?»

«Böyle şey sorulmaz, senin ferasetine kalmış...» dedi Güllü.

«Tüm paralarını yabanın tangolarına yidirirsen, bi' daha bize görünme sakın!...» dedi Saniye.

Fen memuru güldü:

«Sel giderse, kum kalır Saniye, meraklanma!...»

«İşte o kadan söylüyorum sana!» dedi Saniye.

Fen memuru el sallayıp kapıdan çıktı, gitti.

Müezzinoğlu, avludaki kerevete yerleşti:

«Şu fen memuru, anasının gözü, ama sadık adamdır Güllü». dedi. «Tuttuğunu da koparır hani. Bu kez, kıvıramayacak, diye korkuyordum a, gene hakkından geldi, Cevizli Bahçe'yi köklenmekten kurtardı. Demiryolu döşenecek yerlerden arazi satın almayı da o akıl etti. Kaşla göz arasında o yerlerin istimlâk kararlarını da çıkartıverdi. Bundan iyisi can sağlığı».

Güllü, yalandan suratını astı :

«Bizim yaptıklarımız göze görünmez zati Saniye, ağzımızla kuş tutsak nefile»

Müezzinoğlu, Güllü'yü çekti yanına :

«Bak şuna, sitem de ediyo». Yanağını parmaklarile sıkıştırdı. «Siz kendinizi kimselerle bir tutmayın!... Her işin tuzu-büberi'siniz siz. Parmağınızın değmediği işin tadı mı olur?» güldü. «Bizim Hacı Kadir'e oynadığınız oyun yeter. Üçer beşibirlik taksam gerdanınıza, hakkınızı ödeyemem. Sahi, delikanlılar ne yana götürdüler ihtiyarı?»

Güllü, dudağının ucuyle güldü :

«Kim bilir, belki de karısını başmağa götürmüşlerdir».

Müezzinoğlu elini dizine vurdu :

«Hesapta bu da mı vardı, kız ireziller?»

Güllü, öç alma zevkile :

«Yapınca tam yapmalı oyunu». dedi.

Müezzinoğlu'nun gözleri kısıldı :

«Yoğsam benim arabı da mı soktunuz oyununuza, he?»

Güllü, omuzlarını kaldırıp, boynunu bükmekle yetindi.

Ağa, dudağını kemirip başını iki yana salladı, yosmaların Arap Müezzin'i de parmağa dolamasına pek keyiflendiği belli oluyordu.

«Ne istediniz benim arabımdan kız Güllü?»

Güllü, burnunu havaya dikti :

«Onun benden ne istediğini sorsan daha iyi ederdin?»

Saniye, ağaya manalı manalı baktı :

«Çalma kapımı, çalarlar kapını!... demişler ağam...»

Müezzinoğlu sırıttı :

«Tanrı şerrinizden korusun!...» dedi. «Bi' malsınız ki hani?»

Güllü, hınç dolu bir sesle açıkladı :

«Alay - bulay nerdeyse gelirler, arabının keyfi yarım kalmıştır yazık...»

Saniye'ye döndü : «Kız Saniye, bur'da bir gerdek sofrası hazırlayalım bari arab'a!...»

Saniye, fırladı, etekleri zil çalıyordu :

«Hazırlayalım ya, bakalım kime nasip olacak». dedi, koşarak mutfağa girdi.

Az sonra sokağın öbür ucundan türkü, kahkaha fırtınası belirdi.

Müezzinoğlu :

«Çabuk döndüler, neye ki?» dedi Güllü'ye.

«İşler denk gitmiş olmalı ağam». dedi Güllü.

Alay eve doğru yaklaşıyordu.

Müezzinoğlu, kapıya gitti.

Saniye, öte - beriyi koşarak getirdi mutfaktan. Masanın hazırlanmasına Güllü'de yardım etti.

★

Gürültücü kalabalık, kapının önünde durdu. Elebaşı dışardan bağırdı :

«Güllü abla!... Gani gan - gazi, çukuru bol kazi!... Bir iken iki oldu!...»

Kadınlar koşup, portanın iki kanadını ardına dek açtılar. Meşalelerin aydınlığında kaynaşan kalabalık göründü. Kuyruk sokağın içinde alabildiğine uzuyordu. En önde, iki delikanlı arasında Hacı Kadir ile Kevser, duruyorlardı. Onların sağında, Arap Müezzin ile Hacı Kadir'in karısı Ayşe vardı. Onların da kollarından birbirlerine bağlamışlardı. Geride, sırıtan, haykıran kalabalığın gözleri, dişleri beyaz beyaz ışıldıyordu.

Müezzinoğlu, kerevetten kalktı, ellerini ardına bağladı :

«Bunca yılın düzenbaz kurdu!...» dedi Hacı Kadir'e. «En sonu sen de kuyruğu kapana kıstırdın, he?»

Hacı Kadir'in gözleri yumuştu :

«Kurt kocalınca, itlerin maskarası olur ağa». dedi. «Ama ne yalan söyleyeyim, şu hafızın halini görünce, kendiminkine bin şükür ediyorum. İnsan meyva çapuluna gitti mi, ya elmayı, ya şeftaliyi gözüne kestirmeli. Bu dürzü, turşuluk muşmula uğruna düşmüş kapana».

Bir kahkaha korosu doldurdu avluyu. Müezzinoğlu da, öksüre tıksıra, gülüyordu.

«Soytarılığı da elden bırakmazsın irezil. Kuyruğu kapana

kıstırmanın sırası mıydı herif? Seni belediye ireisi yaptırasıya göbeğimiz çatladıydı. Giydiği kaftanı üç günde soyunur mu insan?»

«Eğreti urubanın sırtımda bu kadan durduğuna da şaşıyorum zati».

Müezzinoğlu, Arap Müezzin'inin kolunu tutan yiğit görünüşlü delikanlıya :

«Ya siz bu adamdan ne istiyo'sunuz?» diye sordu.

«Bizim bir şey istediğimiz yok ağa!...» dedi delikanlı. «Ne'tmişse o etmiş kendine. Bizim kasabada er olan, künah işleyecekse, Gülbucağı'nın yolunu tutar. Oysa Hafız efendi, günahı Kadırga'nın evine götürmüş».

Kevser, Arap Müezzin'e baktı. Maşalaların ışığı altında top kara sakalı, gür kaşlarile, yağız, heybetli bir görünüşü vardı. Güllü ablasının aygır hafız, dediği adam buydu he? Şimdiye dek gördüğü erkeklerin tümünden de alımlı, yakışıklıymış.

Arap Müezzin, telâşsız, ağır bir konuşmayla kendini savundu :

«Hâşâ sümme hâşâ!... Reddederim bunu. Ben her zamanki gibi, Ayşe hanımın kalça ağrılarına nefes etmeğe girmiştim. Bu irezil serhoşların iftirasına değer verme ağam. Kapıyı kırdıklarında, kadıncağız furunu yakmış, çörek pişiriyordu».

Arkadaki delikanlılardan biri :

«Hafız efendi de ateşini üflemeğe gitmiş olmalı». diye bağırdı. Bu sözü bir kahkaha dalgası yankıladı. Gülüşmeler yavaşlayınca, Hacı Kadir, delikanlının nüktesini kabüllenerek :

«İnsan bir kez, bu furunun ateşi var mı deye eşeler de ondan sonra öflemeğe kalkar a dürzü!...» dedi Arap Müezzin'e.

Kahkahalar gene kamçıladı duvarları.

Müezzinoğlu da Hacı Kadir'i meytaba alarak konuştu :

«Demek karın öte yanda furunu yakmış, seni burda içine sürmüşler, he Hacı Kadir? Tanrının bu hikmetine ne dersin?»

Hacı Kadir'in gözleri iyice yumuştu :

«Ben Tanrının kışına da, devletin işine de karışmam ağam. Herkes kendi kazdığı kuyuya düşmeli. Onlar madem orada furunu ateşlemiş, üflemişler, burada da cayır cayır kendileri yansınlar, hak yerini bulsun».

«Ne o Hacı Kadir?» dedi Müezzinoğlu. «Senin niyetini beğenmedim ben. Kendi çıktığın furuna onları mı süreceksin yoksam?»

«Yok ağam, bu yanış bambaşka bi' yanış... Külü de yok, dumanı da...»

Müezzinoğlu, keyifli bir şey dinlemeğe hazırlanarak Hacı Kadir'e sokuldu :

«Bilmeceyi bırak allahasen Hacı Kadir, niyetini açık söyle!...»

«Hele şu kolumuzu bi' çözsünler de...»

Ağa, delikanlılara bağırdı :

«Çözün kollarını şunların!...»

Çözdüler. Hacı Kadir kollarını uğuşturdu.

«De, söyle Hacı Kadir, meramın neymiş, bilelim!...» dedi Müezzinoğlu.

Herkes kulak kesildi.

«Ağam». dedi Hacı Kadir. «Belediye ireisi olalı, yımırtacıların ırahmetli oğlundan başkasına nikâh kıymadım. Kimselere de can yakacak bi' ceza kestirmedim. Yarın ireislikten ayrılınca yüreğimde hicran kalacak». Gözleri iyice yumuştu. «Eğreti urubamı soyunmadan şunlara bi' nikâh kıyayım, diyorum. Bu nikâh ceza yerine de geçer».

Müezzinoğlu göbeğini tutup pıskırmaktan bir şey söyleyemedi. Ama kalabalık arasında, her kafadan bir ses yükseldi :

«Yaşa Hacı Kadir, iyi buldun bunu».

«Birbirinin dengi tam tamamına, ikisini bi' arabaya koşmalı.»

«Biz de şahitlik ederiz nikâhlarında.»

«Sen nikâhlarını kıy, sonra biz alayla bulayla gerdeğe sokarız ikisini de..»

Ayşe, ellerile yüzünü kapamış durmadan ağlıyordu.

Arap müezzin acıklı bir yüzle

«Hacı Kadir, bu dediğin şeriate de, kanuna da uymaz.» diye bağırdı.

Hacı Kadir, daha üst perdeden çıkıştı :

«Senin gece vakti, nikâhlı karılarımın barındığı eve girmen şer'an caiz, kanunen muvafık mıydı? Madem şeriatı da,

kanunu da hiçe saydınız, cezayı hak ettiniz. Basılmanız sebebiyle Ayşe benden boş düştü. Bu gecelik imam nikâhınızı kıyarız, belediye nikâhını da yarın tekmilleriz. Bir celsede boş kâğıdını Ayşe alır eline, nası' olsa.. Gelip önüme oturursunuz, ben de nikâhınızı kıyarım. Eyi değil mi ağam?» Müezzinoğlu gülmekten karşılık veremediğinden, Hacı Kadir kalabalığa döndü: «Siz ne diyorsunuz millet?»

«Eyi eyi!» diye bağrıştı avludakiler. Elebaşı Osman

«Moruk, belediye iresi deil, müftüymüş be.. Amma da fetva veriyo'» diye delikanlıları güldürdü, sonra Hacı Kadir'i uyardı:

«İşini bu gece sıkı tutmazsan, yarın Hafız'ı zor bulur da nikâhını kıyarsın, söylemesi benden.» dedi.

Hacı Kadir, Osman'a kınayan gözlerle baktı

«O, kendisi işini sıkı tutmuş aslanım,» dedi «Nikâha ayağıyle gelmezse, zina davasına kelepçeyle getirirler.»

«Bir senet yazıp imzalatsak, ya da mazbata yapsak, daha sağlam olmaz mı Hacı Kadir?» Dedi Osman.

Hacı Kadir omuzlarını silkti

«Keyfiniz bilir, benim bir itirazım yok.» dedi.

Birden kalabalığın arkası dalgalandı:

«Açılın! Kadırga'nın körpe kuzuları varıyo'..»

«Hey maşşallah, pülüçlere bak, pülüçlere!...»

Delikanlıların bir bölümü türküye başladılar

Ey Kadırga, Kadırga, Hacı Kadırga,
Evdeki bur'şuk karılalara acı Kadırga!

Ama kalabalığın arasından çarşafa bürünmüş üç kadın öne çıkınca, koronun sesi kısıldı.

★

Hacı Kadir'in büyük karısı Fatma:

«Nerde o bizim serhoş bunak?» diye bağırdı, çevresine bakınıp Hacı Kadir'i gördü. Karılarının gelişinden zerrece tedirgin görünmüyordu ihtiyar. Çarşaflı üç kadın yan yana dizildiler. Kalabalık çıt kesildi, eğlenceli bir seyire hazırlandı.

Fatma:

«Tüh sana!» dedi Hacı Kadir'e «Saçından, sakalından utanmaz irezil, beğendin mi yaptığını?»

Hacı Kadir, gözleri yumuş yumuş :

«Elbet te beğendim.» dedi «İki sevdalıyı birbirine nişanladım. Yarın da nikâhlarını kıyacağım.»

«Onların da, senin de allah canınızı alır inşallah!»

Hatice de suçlulara ağız dolusu tükürdü

«Tüh size, teneşire gelesiceler, ailemizin namusunu iki paralık ettiniz.»

Fatma, ayağından kundurasını çıkarıp, arap müezzin'in üzerine yürüdü :

«Ya sen, ya sen deccal kılıklı! Cüppesinden utanmaz irezil! Sana, nefes etmeğe gelme gayri Ayşe'ye demedik mi? Ele güne iki paralık ettin bizi bak?»

Arap müezzin Ayşe ile birlik, geriledi. Delikanlılar, kahkahalarla, ıslıklarla Fatma'yı kışkırttılar :

«Vur ha, vur ha!.»

Arap Müezzin, Hatice'yle Nazife'yi göstererek :

«Muska almak için bunların da evime geldiklerini biliyordur millet.»

İki kadın, ellerini ağızlarına götürdüler :

«A aa! Yalana da bak! Ne vakit geldik?» dedi Hatice.

Nazife daha da şirretlik etti, ayakkabısını eline alıp Hafız'ın üzerine yürüdü

«Hacı Kadir'in karılarından başka, çamurunu bulaştıracak kadın bulamadın mı a gözü çıkasıca?»

Kadınlar, kundurayla Arap Müezzin'e saldırınca Hacı Kadir araya girdi :

«Yoo.. damadımızı ırahat bırakın!» dedi.

Fatma, ağzı köpürmüş

«Irahat yüzü görmesin inşallah» diye bağırdı.

Müezzinoğlu, sedire yığılmıştı, gözünden yaş geliyordu, ömründe bunca eğlenmemişti.

Hacı Kadir, delikanlıların yardımıyle karılarını bir yana çekti, kollarını kaldırıp kalabalığı susturdu

«Ey ahali!» dedi «Bu gece dağılmadan, bir imam nikâhı kıymazsak, şu çifte kumruları birbirinden ayırmak ilâzım gele-

cek. Hökûmat nikâhından önce şeriat nikâhı kıyılmasına itirazı olan var mı?»

Kalabalık, ortalığı kaldırdı, kopardı :

«Yok Kadırga, yok..»

«Sağlam bi' nikâh kıy dürzülere!.»

«Sağlam nikâh» sözü delikanlıları ateşledi, bir yandan, filimden öğrendikleri :

Aldatırsa beni karım
Billâh canına kıyarım,
Temizlerim namusumu
Sağlam bir nikâh kıyarım hey!.

türküsünü çağırıyorlar, bir yandan da, basılanların çevresinde, maşalalarla dört dönüyorlardı.

Delikanlılar hızını alınca Hacı Kadir

«Açılın bakalım!» diye bağırdı, bu gece eğlentisini kendi tertiplemiş gibi keyifliydi. «Ağam sen şöyle gel hele, damada şahitlik edeceksin! Sen de gel Güllü! Ayşe'nin şahidi ol!» Müezzinoğlu ile Güllü, bir oyun neşesi içinde Hacı Kadir'in yanına geldiler. Hacı Kadir, elebaşı Osman'a: «Siz de şu sevdalıları karşıma dikin hele?» dedi.

Delikanlılar, iteleyerek Ayşe'yle Arap Müezzin'i Hacı Kadir'in önüne getirdiler.

Hacı Kadir, çepçevre dizilmiş delikanlıları gözden geçirdi

«Lay, kalaycı'nın sıpası! Bana o başındaki külâhı getir gel hele!»

Delikanlı koştu, başındaki külâhı Hacı Kadir'e verdi. Hacı Kadir külâhı başına geçirdi, Saniye'nin yanına gitti; beyaz başörtüsünü çekti aldı

«Şunu dürüp sarık et külâhıma!» dedi.

Saniye, Hacı Kadir'in dediğini yaparken, millet kırılıyordu gülmekten.

«Senin gibi serhoştan imam olur mu Hacı Kadir?» dedi Saniye.

Hacı Kadir, sarığın sarılmasını kolaylaştırmak için kıpırdamadan dikiliyordu

«Bu serhoş zinakârdan müezzin oluyor da, benden imam neye olmasın?»

Kahkahalar, öksürükler sokağa doğru dalgalandı.

Sarık tamamlanınca Hacı Kadir, Ayşe'yle Arap Müezzin'in karşısına geçti. Önce Ayşe'ye sormayı daha uygun bularak :

«Eee... de bakalım Ayşe bacı! Bu Arabı kocalığa aldın, kabul ettin mi?» dedi.

«Senden boş düştüm madem, kocasız kalmaktansa, elbet kabul ederim.» cevabını verdi Ayşe.

Fatma :

«Boynun devrilsin inşallah!» dedi Ayşe'ye.

Hacı Kadir, Arap Müezzin'e döndü :

«Şimdi sen söyle Arap oğlu! Ayşe hanımı karılığa kabul ediyor musun?»

«Hiçbir kitaba sığmaz senin bu yaptığın Hacı Kadir.» dedi Arap Müezzin «Düpedüz şeriatle eğleniyorsun sen.»

«Ben sığdırdım, oldu işte.» dedi Hacı Kadir, kalabalığa sordu

«Yoğsam siz de bu nikâhı şeriata aykırı mı buluyorsunuz, ümmeti Muhammet?»

«Yo, yoo! Bulmuyoruz.» diye bağırdı kalabalık.

Hacı Kadir, bu kez ağa'yla Güllü'ye sordu

«Siz de bu şer'î nikâha şahitlik ediyor musunuz?»

İkisi birden :

«Ediyoruz.» dediler.

Hacı Kadir, Arap Müezzin'e döndü :

«Kulağınla duydun, ümmetin istediği şeriata da uygun düşer.. Bu sebeple ben de, Tanrı adına nikâhınızı kıyıyorum. Hadi al Ayşe'yi, mubarek olsun Hafız efendi. Şerbetinizi yarın belediyenin nikâh salonunda içeriz gayri.»

Delikanlılar, nikâhı kıyılanların kolundaki ipi çözmeğe başladılar. Bazıları da gelip Arap Müezzin'in elini öpüyorlar

«Allah bir yastıkta kocamak nasip etsin Hafız abi!» diyorlardı.

Güllü, Ahmed'i aramağa başlamıştı. İşi ciddiye alıp, bu fırsattan faydalanmayı, Hacı Kadir'in oğlunu Kevser'le başgöz

etmeği, kızı Gülbucağı'ndan deflemeği kuruyordu. Elebaşı Osman'a rastladı, sordu :

«Ahmet nerde?»

«Bilmem!. Kaçmış, gitmiş diyorlar.»

«Bulun, gelin şunu!»

«Arayalım!» dedi elebaşı.

Güllü, eski yerine döndü, Hacı Kadir'e yılıştı :

«Hacı Kadir,» dedi «Hazır sarığın başındayken oğlunla Kevser'in nikâhını da kıyıversen e!.»

Hacı Kadir, telâşla çıkardı uydurma sarığını başından, külâhı sahibine attı, yazmayı da dürdü

«Yoo.. benim eğreti imamlığını bu kadandı Güllü.» dedi. «Onlar kendilerine sağlam imam arasınlar..» Yazmayı da Saniye'ye verdi.

Müezzinoğlu, Güllü'nün teklifini duymuştu. Kollarını kaldırdı, kalabalığı susturdu :

«Bu gecelik yeter bukadan eğlendiğimiz.» dedi «Gülmekten kasıklarımız ağrıdı. Bekçiler, polisler gelmeden dağılalım da, oyunun tadı, tuzu kaçmasın.»

«He, dağılalım ağam..» dedi elebaşı Osman.

«Amma,» dedi Müezzinoğlu «dağılmadan Hafız efendiye bi' geçmiş olsun! deyelim.» Arap Müezzin'e sokuldu: «Boynuna nikâh zenciri takıldı, diye basbayağı benzin attıydı Hafız efendi. Oyuna kandın mıydı yoğsam herif?»

Arap Müezzin, sakin, gülümsedi

«İnanmış görünmesem, oyunun zevki mi çıkardı ağam?» dedi.

Hacı Kadir'in gözleri şaşkınlıkla açıldı :

«Ben şaka falan etmedim Hafız efendi,» dedi «Ayşe'yi şer'an nikâhladım sana!.»

Arap Müezzin'in zekâsı dumandan sıyrılmıştı

«Madem karının birinden kurtulmayı isteyordun, işini sağlam tutsaydın Hacı Kadir. İmam nikâhının çürük nikâh olduğunu bilmez misin? Karıya, boşsun! deyince nikâh mı kalır ortada? Aha bak, kıydığın nikâhın sağlamlığını gör!» Ayşe'ye döndü: «Ahali şahidim olsun, talâk-ı selâse'yle boşadım seni Ayşe hahım.»

Ayşe, başörtüsünün ucuyla gözyaşını silmeğe başladı.

Müezzinoğlu, Hacı Kadir'in omuzuna vurdu

«Hafız efendi oyunun noksan kalan yerini de tamamladı. Gayri bi' diyeceğin kalmamış olmalı Hacı Kadir.»

Hacı Kadir, elini, kolunu sallayarak bağırdı

«Ya basılmalarına ne deyelim ağa?»

«De canım Hacı Kadir, küçük bir şakaydı o da. Kadınlarımızın tüm muska, nefes tiryakisi olduğunu bilmeyen mi var? Korkma, kimse ayıplamaz Ayşe hanımı, Hafız'ı nefes için eve çağırdı diye. Hadi, karılarını topla, evin yolunu tut Hacı Kadir!. 'Yiğitlik bende kalsın, hakkımda hayırlısı buymuş.' de!. Aklın varsa bi' yiğitlik daha yap! Belediye ireisliğinden istifanı ver. Bu geceki herzeleri yarın duymayan kalmayacak kasabada. Belediye üyeleri, seni ireislikten düşürmeğe kalkacaklar.. Onlara fırsat verme..»

Müezzinoğlu, Hacı Kadir'in cevabını beklemeden, portaya sırtını dayamış duran Kâhya Süleyman efendiye seslendi

«Süleyman efendi!.»

Kâhya fırladı, geldi

«Buyur ağam!.»

«Hacı Kadir yarın sana istifa kâğıdını getirip verirse, altı aylık ireislik maaşını kasamızdan ödersin.» Hacı Kadir'e döndü: «Oldu mu, yoksa bir diyeceğin var mı?»

Karıları Hacı Kadir'i eteğinden çekiştiriyorlardı. İhtiyar, bir an baktı Müezzinoğlu'na, sonra karılarına döndü

«Yörüyün Allah'ın belâları!» dedi, Ayşe'nin sırtına vurdu: «Gene başımda kaldın kör olasıca!.»

Hacı Kadir, dört karısını, kalabalığın arasından geçirdi.

Müezzinoğlu :

«Süleyman efendi!» dedi Kâhyasına «Şu küçük kızı da bizim konağa götür! Bundan böyle himayemize alalım yavruyu, bir daha başına böyle haller gelmesin.»

«Baş üstüne ağam!» dedi Kâhya, Kevser'i kolundan tuttu: «Yörü kızım!»

Güllü, bembeyaz kesilmişti. Artık Kevser'i ağadan uzak tutmasına imkân kalmamıştı, bunca emekler boşa gitmişti. Ça-

resizlikle boynunu büktü. O sıra Saniye ilişti gözüne, etekleri zil çalıyordu kahpenin.

Müezzinoğlu, Osman'a eletti. Delikanlı, emireri çevikliğiyle fırladı. Ağa, Osman'ın eline büyücek bir para sıkıştırdı

«Oyununuzla beni pek memnun ettiniz Osman.» dedi. «Şununla arkadaşlarına bi' rakı içir de, dürzülerin de keyifleri tamam olsun!»

Elebaşı, afili bir selâmla parayı aldı :

«Sağ ol ağam!» dedi.

Müezzinoğlu, sabırsız bir el hareketi yaptı

«Hadi, topla götür şunları başımızdan!» dedi.

Elebaşı Osman, kalabalığa bağırdı

«Benim tayfa! Oyun bitti, dağılıyoruz gayri. Rakı içmek isteyen ardımdan gelsin.»

Kollariyle arkadaşlarını yola koymağa çalışırken bir şey hatırlayıp ağaya döndü

«Mazbata yapacak mıyız ağa?» diye sordu.

«Ehtiyaç kalmadı Osman, istemez!.»

Bu anda, kalabalığın gerisinden, Telgrafçı'nın serhoş sesi yükseldi. Telgrafçı m a z b a t a sözünü duymuştu

«Kapı kadan mazbata yapsanız nafile.» dedi, sesi yayvandı, alaycıydı. «Yokarısı söz anlammıyo' bilâder!. hık.. Müezzinoğlu gibi bir anzavura metelik vermeyenler, şizi takar mı?.. hık...»

★

Telgrafçı kalabalığı yararak öne çıktı. Saniye, sarhoş dostunun çam devirmesini önlemek için fırladı, Telgrafçı'yı kolundan tuttu, kaş göz işaretiyle Müezzinoğlu'nun orada olduğunu anlatmağa çalıştı :

«Abuk sabuk konuşup durma!. Kör kütük serhoşsun gene..»

Telgrafçı, silkinip kolunu kurtardı Saniye'nin elinden. Gözleri dengeli bakmayordu, sallanıyordu.

«Çekil kız başımdan!» dedi yayvan yayvan «Neye işmar edip duruyorsun âlemin içinde orospu? Ağanın kulağına gider,

diye korkuyorsan bana ne? Benim kimseden korkum yok! Allah Allah.. herifin mazbatalarına, dilekçelerine metelik vermemişler, harcadığı paralar da kâr etmemiş işte.. N'apayım, kabahat benim mi?»

Saniye, Telgrafçının boşboğazlığına özür bulma telâşıyle «De sus, ağzından çıkanı kulağın duymayo'.. Ne vardı rakıyı bunca zıkkımlanacak, serhoş irezil?» dedi.

Telgrafçı parladı

«Ağzını topla!. Ben serhoş falan değilim.. hık.. Haberi duyduğu zaman serhoşluğu sen Müezzinoğlu'nda gör!» Birden kalabalığı farketti: «Bunca adamı neye topladın buraya, kız? Düğün mü var?»

Saniye, karşılık vermedi.

Müezzinoğlu donmuş, kalmıştı. Ortalıkta şaşkın bir sessizlik vardı. Hacı Kadir, Telgrafçı'nın bağıra bağıra söylediklerini duymuş, geri dönmüştü. Merakla sordu

«'lay Telgrafçı, dilinin altında bi' şey var senin. Açık konuşsan ya herif?»

Telgrafçı, gözlerini Hacı Kadir üzerinde toplamağa çalışarak baktı. İhtiyarı tanıyınca

«Vay Hacı Kadir, sen de burda mıydın lay?» diye bağırdı. «Demin gene türkünü çağırıyordu millet..»

«Bilmez misin, ünü olanın türküsünü çağırırlar.» dedi Hacı Kadir.

Telgrafçı sulu sulu güldü :

«Ama bundan böyle, senin türkünü bırakıp Müezzinoğlu'nunkini çağıracaklar.» dedi, Kadırga türküsünün makamıyle, uydurma bir türkü tutturdu yayvan yayvan

Mazbatanın, paranın olmamış hayrı,
Meyzinoğlu'nun bahçesi köklenir gayri..

Şaşkınlık büsbütün arttı.

Telgrafçı, kendi kendine söylenir gibi açıklamağa başladı: «Cevizli Bahçe ya.. Kasabanın göbeğine çöreklenip yatan o koskoca bahçe gayri sizlere ömür.. Valilerin, kaymakamların, hatırlı kişilerin içip eğlendikleri o koskoca bahçe.. hık.. köklenecekmiş..» Elinde tuttuğu kâğıdı salladı: «İşte burda yazıyor, bu telgrafta.. Daha demin geldi.. hık... A c e l e olduğu için

kendi elimle götürüp kaymakama verecektim. Burda yokmuş, teftişteymiş. Kaymakam kışmının teftişleri biter, tükenir mi?.. hık..» Kötü kötü güldü, elini salladı: «Tahrirat kâtibine götürüp vereyim barı, dedim, o da Gülbucağını teftişten geçirmeyi pek sevdiğinden,. hık.. burda bulurum diye geldim.»

Müezzinoğlu, zenbereğine basılmış gibi fırladı, Telgrafçının elinden kâğıdı kaptı, maşalalardan birinin aydınlığına sokuldu, okumağa başladı, elleri titriyordu

(Aceledir

Ulaştırma Bakanlığı'nın tarih ve ..... sayılı emirleri gereğince yakında kasabanızdan geçmesi mukarrer demiryolu istasyonu inşaatına biran evvel başlayabilmek maksadıyle Cevizli Bahçe'nin derhal istimlâki icab etmektedir. Lâzım gelen istimlâk muamelesinin yirmidört saat içinde tekemmül ettirilerek neticenin vilâyet makamımıza bildirilmesini reca ederim.

V a l i)

Satırların arasından önce parti müfettişinin, sonra nalbur Hacı Raif'in, daha sonra düzenbaz Fen Memuru'nun alaycı yüzleri belirdi. Onların çevresini, kahredici gülüşleriyle bir sürü insan yüzü doldurdu. Müezzinoğlu kâğıdı seçemez oldu. Eli ayağı kesildi, sendeledi.

Müezzinoğlu'nun her hareketini ilgiyle izleyen kalabalık, onun mosmor kesilerek, boğuk bir hırıltıyle yıkıldığını gördüler.

Ağayı kaldırmak için sağdan soldan koşuşanları, Güllü önledi :

«Açılın!» diye bağırdı «Açılın, soluksuz koyacaksınız ağayı. Saniye! Su getir çabuk!.»

Kalabalık geriledi. Saniye içeri koştu.

Telgrafçı, ağanın üzerine eğilmiş, dengesi bozuk gözlerle seçmeğe çalışıyordu

«Müezzinoğlu da burdaymış.. Şuna bak, Cevizli Bahçe yıkılmadan kendisi yıkılmış.» dedi, omuzlarını kısarak, serhoş, şulu, güldü.

YİRMİNCİ BÖLÜM

Hacı Kadir'i Gülbucağında furuna sürdükleri geceden sonra Müezzinoğlu yataktan kalkamadı. İnme inmişti. Ne konuşabiliyor, ne de kolunu, bacağını oynatabiliyordu. Külçe gibi yatıyordu. Yiyeceğini ağzına veriyorlardı. Büyüğünü, küçüğünü altına ediyordu.

Müezzinoğlu'na inme indiği haberine kasabada kimse inanmadı. Topun yıkamayacağı bir adamın, yatalak olabileceğine bir türlü akılları yatmıyordu. Gözleriyle görüp emin olmak için, Müezzinoğlu'nu sevenler de, onun şerrine uğramış olanlar da geçmiş olsuna gittiler. Konak günlerce doldu doldu boşaldı. Ziyaretçilere, salt ağanın yattığı odanın kapısından bakmağa izin veriliyordu. Bu da yetiyordu onlara. Meraklarını gideriyorlardı. Dışarı çıkınca, 'koskoca ağanın kuş kadar' kaldığını söylüyorlar

«Tanrı kimseyi elden ayaktan düşürmesin!» diyorlardı. Ondan kötülük görmüş olanlarsa, ağanın karyoladaki acınacak durumuna bakarak, gizli bir öç alma zevki tadıyorlardı.

Ne kasaba hekiminin verdiği ilâçlar para etti, ne il doktorlarının yazdığı reçeteler işe yaradı. En sonunda iş Arap Müezzin'in nefes gücüne kaldı. Böylece Hafız efendi postu konağa serdi.

Ne var ki, Arap Müezzin'in okuyup üflemekten çok başka işlerle uğraşması gerekiyordu: Kâhya Süleyman efendi yol erkân bilmediğinden, hatırlı konukları ağırlamada onu ileri sürüyordu. Emir almadan iş görmeğe alışık olmadığı için, o gürültülü, patırtılı günlerde, her şeyi Hafız efendiye danışıyordu. Belediye encümen üyelerinin, parti adamlarının ağayla bitecek işlerini bile Arap Müezzin çözüyordu. Müşkülü olanlar, konakta ilkin onu arar olmuşlardı. Hacı Kadir'den boşalan Belediye reisliğine, Tekel bayii Mehmet'i seçtirmeyen, bir zaman için bu ödevi, vekâleten Hulusi efendinin üzerine almasını uygun gören o idi. Cevizli Bahçe'nin kamulaştırma işini, durmadan geri bıraktırmanın yolunu belediye encümenine gösteren o idi. Gülbucağındaki işlerini Güllü ile Saniye bile ona danışmadan uygulamıyorlardı. Az zamanda ağanın tüm adamları emrine gir-

mişlerdi. Kâhya Süleyman efendi, kasaba ile il arasında ses çıkarmadan mekik dokuyordu.

Bu hizmetlerine karşılık Arap Müezzin, konağın alt katında oturmak, bol bol yiyip içmek, dilediğini giyip kuşanmak imtiyazını kazanmıştı. Müezzinoğlu'nun her türlü ayak hizmetlerine bakan Kevser'i sıkıştırmasına da göz yumuluyordu. Hatta Güllü, geceleri onları konakta baş başa bırakma konusunda elinden geleni esirgemiyordu. Karnı şişerse, kızı temelli arabın üzerine yıkmayı kuruyordu.

Bununla birlikte Arap Müezzin, durumdan hoşnut değildi. Şimdiyedek böylesine rahat etmediği, böylesine saltanat sürmediği halde tedirgindi; Nalbur Hacı Raif yüreğinin ortasında bir kuşku, bir tasaydı. Kaç zamandır kendisine damadıyle haber yolluyordu. Müezzinoğlu'nun hizmetinden çekilmesi için zorluyordu. Ne yapsa, ne etseydi. Boş kalınca hep bunu kuruyordu. Konakta yaşadığı hayat pek tatlıydı, ama ne zamanacak süreceği belli miydi? Bu saltanat, Müezzinoğlu'nun yaşamasına bağlıydı. Oysa Müezzinoğlu'nun kaç günlük ömrü kaldığını Tanrı bilirdi. 'Bir emr-i hak vaki olursa'ne edecekti? O zaman Nalbur'un gazabından kendisini kim koruyacaktı? İyisi mi, Nalbur'a kapılanmalıydı. Müezzinoğlu'nun yıldızı sönmeden ağa değiştirirse kârlı çıkardı.

Bu karara ulaşınca, Arap Müezzin, Halkevi Başkanı Fahri ile selâm sabahı arttırdı. Çağırısına uyarak fotoğrafhanede dostluk çayını içti. Bu yaklaşma meyvasını vermekte gecikmedi, Arap Müezzin, Hacı Raif'in ne istediğini açıkça öğrendi: Nalbur kendisinin kasabadan çıkıp gitmesini istiyordu. Müezzinoğlu'nun hizmetinden ayrıldığına ancak o zaman inanacaktı. Nerde yerleşirse geçimini Hacı Raif sağlayacaktı. İş tutmasına da yardım edecekti.

Nalbur'un muradı açıktı: Ayağı yerden kesilen Müezzinoğlu'nun tutunduğu tek dalı da budamak istiyordu. Hacı Raif'in kendine bunca değer vermesi Arap Müezzin'in gururunu okşadı. Teklifi seve seve kabul edecekti, ama ağırdan aldı, birden he! demedi :

«Bir iki gün mühlet verin bana, enine boyuna bi' düşüneyim.» dedi Fahri'ye..

★

Akşam, başbaşa kaldıkları zaman Arap Müezzin Kevser'i kollarına aldı :

«Gülüm, şimdiyecek kasabadan dışarı çıktın mı hiç?» diye sordu.

Kevser, Hafız'ın sakallarile oynadı :

«Çıkmadım, Hafız efendi.. Neye sordun?»

«Seni alıp büyük bir şehre götürmeyi kurdum. 'Ağanın ilâzımlığını dökmekten usanmıştır, fakir.' dedim. Yoğsam usanmadın mı?»

«Usanmaz olur muyum? Sen bana sor! Dökerkene göynüm aktarılıyor hep. İçim dışıma çıkıyo'.» Kollarını Arap Müezzin'in boynuna doladı: «Nereye götüreceksin, İstanbul'a mı?»

«İstersen İstanbul'a da gideriz.»

«Sahi mi söylüyo'sun Hafız efendi? Yoksa eğleniyor musun benimle?»

Arap Müezzin, kızın yanağını öptü

«Elbet te sahi!» dedi.

Kevser inanmazlıkla dudaklarını şişirdi

«İstanbul, irak yer, büyük yer.. Çok para ister. O kadar parayı nerden bulacaksın? Ağayı eyileştirmedin ki o versin, diyelim.»

«O da mı tasa? Para verecek başka bir ağa buluruz elbet.»

«Kimmiş bu ağa? Deyiver de gidip birlikte kapılanalım.»

Arap Müezzin, kızın dudağını sıktı :

«Nene ilâzım senin? Üzümünü ye, bağını sorma!. Paşa İsmayıl olur, Nalbur Hacı Raif olur, Lâdınoğlu olur, ağa mı yok kasabamızda?»

Kevser gözlerini kıstı, başını geri aldı :

«Hangi hizmetine karşılık verecekmiş parayı bu ağa sana?» dedi.

Arap Müezzin, burnunu kaşıdı, bir yalan uydurmalıydı.

«Şey..» dedi «Ağa bi' kereste deposu açacakmış, adama ihtiyacı varmış. 'Gider misin?' dedi, 'Bi düşüneyim!.' dedim.»

Kevser, Arap Müezzin'in alnından itti şımarıklıkla

«Düşüneyim, diyeceğine he! deseydin ya!.»

«Senin yüzünden demedim. Müezzinoğlu'ndan ayrılamazsın diye korktum. Bu saltanattan kadın kısmı kolay kolay vaz geçemez, diye düşündüm. Sen olmayınca ben ne yana giderim?» Kızı kollarında sıktı.

Kevser yüzünü buruşturdu

«Saltanatı batsın!» dedi.

«Aslına bakarsan bu saltanatın ne kadan süreceği de belli değil. Ağa gözünü kapadı mı, tamam..»

Kevser'in yüzünde acınma belirtileri gezindi

«Ağa iyileşmeyecek mi sahiden Hafız efendi? Hani ya okuyup üflemeylen ayağa kaldıracağım, diyordun?»

Arap Müezzin, kızın menekşe gözlerine baktı, içleri inanç doluydu. Bu inancı sarsmağa gelmezdi

«Nefese inanmayanı ayağa kaldırmak kolay değil.» dedi «Ağa oldum bittim farmasondur. Bakma sen hacıyı hocayı tuttuğuna.» başını salladı «Ama ilâçların fayda etmediğini görünce belki ayağı suya ermiştir. Can tatlı.. Denize düşen yılana sarılır.»

Kevser Arap Müezzin'in omuzlarına asıldı: «Kitapları yeniden karıştır Hafız efendi, daha tesirli bir afsun bul!. Gitmeden ağayı ayağa kaldırırsan bizi ihya eder, İstanbul'da rahat yaşarız.»

Arap Müezzin başını kaşıdı: «Bi' arayalım bakalım.» dedi «Arayalım ya vakit te yok. Öteki ağa zorlayor, bir ayak önce git! diyor.»

«Ben sennen gelmeğe razıyım Hafız efendi,» dedi Kevser, saçlarile oynayarak «Ağadan parayı al bi' yol!. Sonrası kolay. Bugün, yarın diye üç beş gün avuturuz herifi. O zamana dek belki ağanın dilini de çözersin, ayağa da kaldırırsın.»

Arap Müezzin, Kevser'in kabasına bir şaplak indirdi

«Bi' malsın ki,» dedi «Ağadan bi' türlü vaz geçemiyorsun, değil mi?»

Kevser bir kahkaha attı :

«Yok vallaha..» dedi «Fazla para göz mü çıkarır Hafız efendi?»

YİRMİBİRİNCİ BÖLÜM

Nalbur Hacı Raif, mağazasının camekânla ayrılmış büro bölümünde, halı üzerine bağdaş kurmuş, nargilesinin fokurtularına bakarak, Tevfik öğretmeni dinliyordu. Arkasındaki duvarda Atatürk'ün, anası Zübeyde Hanımın mezarı başında dua ederken çekilmiş büyük bir resmi, sağındaki yeşil kasa üzerinde de, yaldızla boyanmış, alçıdan bir büstü vardı. Öğretmen Tevfik, bu resmi, Nalbur'un sofu dostlarına bir silâh gibi kullanırdı; Atatürk'ün din düşmanı değil, lâik bir adam olduğuna bu resmi tanık tutardı.

Öğretmen Tevfik gene ateşli konuşuyordu

«Milletini seven her aydın kişi, kurulan yeni partiyi desteklemek zorundadır. Çeyrek yüzyıl, otoriter bir davranışla iktidarda kalan parti devrilmedikçe, bu memlekete hürriyet te gelmez, demokrasi de..»

Nalbur, öğretmeni söyletmek için :

«Kolay devrilir mi o iktidar, Tevfik hoca?» dedi «Demir kazıklar çakarak yerleşmiş bu memlekete..»

Tevfik öğretmen güldü

«Hep öyle sanırdık, dedi «Ama dört adam birleşince Millet Meclisi'nin altı üstüne geldi. O koca iktidarın gövdesi oynayıverdi yerinden. Demek o kadar sağlam değilmiş temeli. Dört milletvekilini, aralarından atıvermekle ortalık durulur sandılar; kafa kaldıranlar yılar, siner sandılar. Oysa işler tam tersine gelişti. Hürriyeti, demokrasiyi özleyenler, onların çevresine toplandılar.»

Nalbur, nargilesini tokurdattı :

«Danışıklı dövüş olmadığı nerden belli Tevfik hoca?» dedi «İsmet Paşa'yı oyunda kimse alt edemezmiş, derler. Celâl Bey de, Fuat Bey de, İsmet Paşa'nın en yakın arkadaşları. Üstelik Celâl Bey İttihat Ve Terakki devrinin adamı, bu türlü oyunlara yatkındır. Diyesim, yeni bir Serbest Fırka'yla karşılaşmayalım! O zaman da millet, yürekten desteklemişti o partiyi. Ama desteklediğine, de, destekleyeceğine de pişman ettilerdi.»

Tevfik öğretmen, konuşmaya dalıp masada unuttuğu çayı alıp höpürdetti :

«Siyaset, en yakınını düşman eder kişiye, Hacı Raif efendi.» dedi «Atatürk'ün ölümünde İsmet Paşa'nın kendisini arka plâna atmasını Celâl Bey'in unutacağını hiç sanmam.» bir an durup ekledi: «Yeni partinin kuruluşu da Serbest Fırka'nın kuruluşuna benzemiyor, Hacı Raif, dörtyüz'ün arasından dört milletvekilinin İsmet Paşa'ya baş kaldırmasile temeli atıldı bu partinin. Bu dört kahraman, Halkçı kodamanlarının memlekette çok partili yeni bir demokrasi oyununa hazırlandıkları sırada ortaya atıldılar, onların oyununu bozdular. Meclis tartışmalarında Halk Partisinin memlekette kurduğu totaliter idarenin ipliğini pazara çıkardıktan başka, çok partili yönetime önayak olma şansını da ellerinden aldılar. Halkçı kodamanlara, demokrasi kahramanlarını yıldırmak, sindirmek için binbir çare düşünmek kaldı.»

Tevfik öğretmen, çayının son yudumunu içti

«Onun için bu hareket ötekine benzemez diyorum sana Hacı Raif efendi. Bendin duvarı yarıldı, sular gürüldeyerek, köpürerek akıyor, önüne geleni yıkacak bir gücü var. Kimse karşı duramaz gayri bu selin önünde.. İsmet Paşa herkeslerden iyi anlamış bunu. Yeni partinin kapatılmasını öne sürenlere direnmesi bundan zati aklı başında olan devlet ricali, milletin hışmını üzerine çekmekten sakınır.»

Öğretmen Tevfik, gitmek üzere kalktı :

«Bu gece ziyaretine gelecek olanlar, senden parti müteşebbis hey'etine girmeni isterlerse, sakın reddetme Hacı Raif efendi. Yüreğinde memleket sevgisi olan, gerektiğinde vazifeden kaçmaz!» dedi, kapıya doğru yürüdü.

Hacı Raif toparlandı

«Ne o, gidiyor musun hoca?» dedi.

Öğretmen Tevfik, yarı döndü

«Evden öte - beri ısmarladılardı,. Hacı Raif efendi, daha fazla gecikirsem, akşama yemek vermez bana bizim Köroğlu..» dedi.

«Demek sen, bu parti işinde, danışıklı dövüş yok diyorsun, he?»

«Bana kalırsa öyle, Hacı Raif efendi, böylesine kırankırana danışıklı dövüş olmaz. Nerdeyse heriflerin sırtı yere gelecek.»

«Ya bu kafa kaldırma da, partiden kovulma da bir düzense?»

Tevfik öğretmen omuzlarını kaldırdı :

«O zaman kendi oyunuyla yenilen pehlivana dönerler. Millet o yana aktı bir kez, başını zor zapteder. İstediğini vermekten başka çare yoktur.» kapıyı açtı «Hadi hoşça kal!» dedi, çıktı.

Nalbur, nargilenin marpucunu astı, acele kundurasını geçirdi ayağına :

«Dur hele, birlikte çıkalım. Ben de bizim damada kadan gideceğim.»

«Çıkalım ya, ben yukarı doğru uzanacağım, manav Ali'den taze kabak alacağım. Köroğlu'nun tansiyonu yirmiiki'ye çıkmış gene.»

Öğretmen Tevfik, cebinden çıkardığı zinciri, parmağına dolamağa başladı :

«Muhakkak geleceğim, gelmez olur muyum? Yazılarını «Öyleyse sana uğurlar olsun! Gece geleceksin, değil mi?» okuduğum avukatı pek merak ediyorum.»

Öğretmen Tevfik gitti.

Nalbur, tekrar mağazaya dönmemek için, yeşil kasayı açtı, günün kazancını alıp cüzdanına yerleştirdi, kapağı kilitledi.

Gitmek üzere bürodan dışarı çıkınca, kâtiple çırak, koşarak geldiler. Kâtip, ağanın bastonunu verdi, çırak ta ayağının tozunu sildi.

«Sağ olun evlâtlarım!» dedi Hacı Raif «Ben gayri dönmem. Siz mağazayı kaparsınız.»

«Baş üstüne Kadı Buba!» dedi kâtip.

★

Nalbur Hacı Raif, damadının fotoğrafhanesine girdiği zaman, Fahri büyük bir küvet içinde, basılmış kartları yıkıyor, kurumak üzere cama yapıştırıyordu.

«Kolay gelsin, damat!» dedi Hacı Raif.

Fahri, elinin tersile saçlarını geri atarak doğruldu

«Buyur, Kadı baba, hoş-geldin!»

Nalbur, resimlere ilgiyle baktı, gülümsedi

«Onların resimleri mi?»

«Onların resimleri..» dedi Fahri.

«Dördününkü de tamam mı?»

«Bir Adnan Bey'inki eksik. Onu da yarın, Tekel bayii Memet şehirden getirecek. Geçen gidişinde, Güneş fotoğrafhanesi'nin camekânında dördünün resimlerini de bir arada görmüş.»

«Eyi.. Ver şu resimleri bi' göreyim hele!.»

«Resimler ıslak daha ya...» dedi Fahri, kuruyan resimlerden üçünü seçti, elinin ayasile üzerlerini silerek kayın babasına verdi.

«Afferim, iyi basmışsın!» dedi Nalbur, resimleri inceleyince «Büyüklerinden de yapsaydın bir kaç tane...»

«Yapacağım Kadı baba.»

Hacı Raif resimleri geri verdi:

«Yarın su gibi harcanacak bu resimler damat... Köylüsü, kentlisi kapışacak bunları... Talihli adamsın vesselâm... Fotoğraf kâğıdı istiflemenin faydasını sen bundan sonra gör bak!... Hayırlı işler damat!...»

Fahri, resimleri yıkayıp, yeniden cama yapıştırdı:

«Celâl Bey'in büyük bir resmini bastım, Kadı baba. Bu gece ilâzım olur diye düşündüm». Masanın üzerinde duran fotoğrafı gösterdi. Hacı Raif resmi aldı, yakından, uzaktan baktı, pek beğendi:

«Ferasetine diyecek yok, damat!... Eyi düşünmüşsün bunu. Bi' de çerçeve yaptırsaydın bari...»

«Halkevi'nden bir çerçeve uydururuz. Bizim Halkevi hademesi, büyüklerden biri gözden düştü mü, resmi ortadan kaldırır, çerçevesile depoya koyar. 'Belli olmaz, bakarsın yeniden yıldızı parlar, resim gene ilâzım olur.' der. Ünü unutulmuş birinin çerçevesini çıkarır, buna geçiririz».

Hacı Raif, tesbihini şakırdatarak, resimleri yıkayan damadının başına dikildi:

«Cevizli Bahçe'nin istimlâk işinden ne haber damat?»

Fahri, yüzüne dökülen saçları geri itti:

«Gene ertelendi Kadı baba». dedi. Acı acı güldü. «Kâhya Süleyman efendinin il'deki koşturmaları yüzü suyu hörmetine,

istimlâk işi boyuna geriye atılıyor. Belediye encümeni, Cevizli Bahçe'nin istimlâk kararını gelecek haftaki oturuma bırakmış. Bu kaçıncı geri bırakma? İki ay oldu Ankara'dan emir geleli. Müezzinoğlu'nu tutanlar, aha bugün yarın ayağa kalkacak, diye savsatıyorlarmış işi. Hükûmet tabibi, Müezzinoğlu ayağa kalkmaz gayri, deyip duruyor».

Hacı Raif, tesbih tanelerinin şakırtısını hızlandırdı:

«Onları kışkırtan Arap dürzü. Nefes edip Müezzinoğlunu ayağa kaldıracağına hepsini inandırmış. Gece gündüz konaktan ayrıldığı yok. Onun nefesinden hayır umanlara şaşarım. Varsan baksan yiyip içip keyif çatıyordur. Bize karşı ağırdan alması da bundan zati. Buradan gitmeye kabul ederse istediği parayı vereceğimizi söyledin mi kendisine?»

Fahri başı ile doğruladı:

«Peki, ne diyor?»

«Bir sürü ıvır zıvır. Dışarı giderse İstanbul'a gidermiş. İstanbul'da da geçinmek kolay değilmiş. İş tutasıya bir kaç ay açıktan para yemesi lâzımmış».

«Ah madrabaz dürzü. Ne kadar istediğini söylemedi mi?»

«Söyledi. En azından 3000 bin lira masarif olurmuş».

«Veririz, deseydin!...»

«Dedim».

«Ne cevap verdi?»

«Öyle ise bu akşam Hacı Raif'e varıp helâllaşayım, dedi».

«Eve mi gelecek?»

«Eve gelmek istedi, ben, olmaz, dedim. Halkevine gel, Kadı Bubamı orada görürsün dedim. Peki dedi. Saat 5'te gelecek Halkevine».

Hacı Raif saatine baktı:

«Saat beş oluyor. Elini çabuk tut damat öyleyse. Altıda misafirler gelecek. Onlar gelmeden Halkevindeki şu işi bitirelim. Yapılacak daha bir sürü işimiz de var».

«Bitti zati Kadı buba. Ellerimi yıkayayım hemen çıkarız».

Fahri küveti kaldırdı, muslukta ellerini yüzünü yıkadı. Saçlarını tararken aynadan sordu:

«Misafirleri karşılamaya gideceğiz değil mi?»

Fotoğrafhanenin ortasında dikilip duran Hacı Raif

«O düşünceden caydım, damat», dedi. «Az ağırdan alalım kendimizi».

«Sen daha iyi bilirsin Kadı buba,» dedi.

Fahri kolluklarını çıkardı, ceketini giydi. Masanın üzerindeki resmi aldı, kıvırdı, bir kâğıda sardı :

«Buyur gidelim Kadı buba».

Hacı Raif önden, damadı arkadan çıktılar. Fahri fotoğrafhanenin kapısını kilitledi

«Sen Halkevine doğru yürüye koy Kadı buba. Ben şu kepenkleri indireyim, sana yetişirim». dedi.

★

Hacı Raif Ordu Mahallesi yönünde ağır ağır yürümeye başladı. Dükkânlarının önünde oturan esnafın kendisini her zamankinden saygılı selâmladığını farketti. Demek, bu gece, yeni parti adamlarının kendisini görmeğe geleceğini duymayan kalmamıştı. Kadıoğullarının yıldızı gene ışımağa başlıyor muydu, ne? Yüreğinden bir sevinç dalgası kabardı, yüzüne dek çıktı.

Fahri, kayın babasına yetişti, bir adım gerisinden izlemeğe başladı. Halkevi'ne gitmek üzere, hamam çıkmazının karşısındaki yoldan sağa sapacaklardı. Çıkmazın ağzına iskemleyi atmış, nargile tokurdatan Lâdinoğlu, Hacı Raif'i, gördü kalktı :

«Hacı Raif!...» diye ünledi. «Dost dostu çiğneyip geçer mi? Gelin, bi' acı gayfemi için!...»

Hacı Raif, bıyık altından güldü. Şuna bak, mazbataya imza attırırlar diye, kendisini uzaktan görünce sıvışan bu madrabaz değil miydi?

«Başka zaman içeriz Lâdinoğlu, bu gün işimiz acele». dedi Hacı Raif.

«De gelin allahasen, bi' gayfe içimi zamandan n'olacak?»

Hacı Raif, yürümesini aksatmadı :

«Alacağımız olsun herif, başka zaman içeriz... İşimiz acele, dedik...»

Lâdinoğlu, iskemlesine oturdu :

«Peki öyle olsun!...» dedi. «Mazbatadan ötürü dargın değilsin ya?»

Hacı Raif, gülümsedi :

«Sen hatırlatmasan, aklıma bile gelmeyecekti. Hadi, hoşçakal!...» Damadile yolu döndüler. Lâdınoğlu, arkalarından baktı, dünya böyleydi işte... Daha şimdiden burnu büyümüştü Nalbur'un. Bir de yeni partinin kasabada kurucusu olursa tamadı. Çok geçmeden o da bir Müezzinoğlu kesilirdi başlarına.

★

Hacı Raif'le damadı, Halkevi'ne giden yolun kavşağında, muhtar Ömer ağa ile burun buruna geldiler. O kalıplı kıyafetli adam, iki ay içinde nasıl da küçülmüştü. Gözleri, kurbağa gözü gibi, yerlerinden oynamıştı. Gırtlağı yumruk gibi şişmişti. Saçları bembeyaz kesilmişti.

Hacı Raif :

«Nasılsın Ömer ağa». dedi, «iyi misin?»

Muhtar, elini salladı :

«İyilik kim, biz kim be Hacı efendi». dedi. «Bir yerlere sığamıyorum bilâhilazim. Bütün gün divaneler gibi dolaşi'yim sokaklarda». Hacı Raif'in burnuna kadar sokuldu, gözleri bir hoş bakıyordu. «Ah bre Haci efendi, meğer cenab' allahın çok günahkâr kuli imişim ben. Verdiği canı kızçağızımın ki ile beraber almadı. O sırma saçlı taze topraklarda yatısın çürüsün, ben koca adam gülge gibi gezeyim, dolaşayım yollarda». Gözleri nemlendi, sesi pürüzlendi.

Hacı Raif, sırtını okşayarak Ömer ağayı teselli etti :

«Ölenle ölünmez Muhtar». dedi. «Felâket ne kadar büyük te olsa, erkeğe metanet yaraşır».

Muhtar Ömer ağa, göğsünü yumrukladı :

«Bare, kızçağzımın mevtine sebep olanı ügrenebilseydim». dedi daha da ağlamaklı bir sesle. «O namert, elini kolunu sallar dolaşır, benim kızçağzım yatar kara toprak altında». Hacı Raif'in ellerine sarıldı : «Ah bre Hacı efendi, o keranecinin adını divermecek misin daha?»

Hacı Raif, gözlerini kısarak baktı Muhtar'a :

«Ne yapacaksın öğrenip te Ömer ağa? Bu yaştan sonra katil mi olacaksın?»

Ömer ağa, göğsünü yumrukladı :

«Olacağım helbet bre Haci efendi. Kızçağzımın kanına kan istemek hakkım değil mi benım?»

Hacı Raif başını salladı :

«Kul kulu tanrı gibi cezalandıramaz Ömer ağa. Sen beni dinle, bu işi Tanrıya havale et!... Tanrı kimseyi cezasız komaz». dedi, yürüyüp gitmek istedi.

Ömer ağa yolunu kesti :

«Cenaballah, belkim de benim elimle verecek o namerdin cezasını bre Hacı efendi, niçin divermezsin kim olduğunu bu alçağın? Neye korursun o kaatili?»

Hacı Raif'in gözleri bıçak gibi ışıldadı :

«Benim kimseyi koruduğum yok Ömer ağa... Tanrı onun cezasını fazlasile verdi, merak etme!... Gayri o, ne elini kolunu sallayarak dolaşabilir, ne de iki çift lâf konuşabilir. Sığır tezeği gibi yayılır, kalır yattığı yerde. Onun mundar kanı ile elini bulaştıracaksın da ne olacak? Tanrının verdiği bu ağır cezadan kurtarmak mı istiyorsun herifi? Kim olduğunu niçin söylemediğimi şimdi anladın mı?»

Hacı Raif, Ömer ağanın, dengesi bozuk gözlerine bir an baktıktan sonra, elinden sıyrıldı, yürüdü.

Muhtar Ömer ağa, bu kez Fahriye sarıldı :

«Bare sen diy'ver bre Fahri efendi, allah rizası için... Kimdir bu namert? Gideyim yakayım deyyusi, eviyle beraber?»

Fahri, bir an Müezzinoğlu'nun konağıyla birlikte yandığını düşündü. Ne iyi olurdu, dert tümüyle çözülüverirdi... Ömer ağa'nın sırtını okşadı :

«Kadı babam söyledi sana söyleyeceği kadarını, Ömer ağa... İki aydır inmeli yatıyor kızının kaatili, büyüğünü, küçüğünü de altına ediyor. Karun kadan zengin olmak kaç para eder? Hekimi de, hocası da umudu kestiler, gayri kalkamaz ayağa, dediler. Bu ceza yetmez mi ona? Gidip herifi konağıyla birlikte yakarsan ziyanı kendine olur, damlarda çürürsün!... Hadi Ömer ağa şeytana uyma, yürü, git işine!... Bırak, alçak, cezasını çeksin!...»

Fahri de hızla uzaklaştı Ömer ağa'nın yanından.

Muhtar Ömer ağa, şaşkın gözlerle, bir zaman, baktı ar-

kalarından, anlaşılmaz lâflar mırıldandı. Sonra yıkılmış, harap olmuş sanılan o gövde birden gerildi, dirildi, yüz geri döndü, Ordu mahallesine doğru koşar gibi uzaklaştı.

★

Nalbur Hacı Raif ile damadı, Arap Müezzin'i, Halkevi'nde kendilerini bekler buldular. Hacı Raif, Fahri'nin önü sıra odaya girince, Arap Müezzin ayağa kalktı. Nalburla bir birbirlerine bakıştılar.

Biat töreni uzun sürmedi. Arap Müezzin yeni ağasının elini öptü, Nalbur da onun sırtını sıvazladı :

«Senin akıllı olduğunu bilirdim zati». dedi. «Ne zaman gidiyorsun?»

«İzin verirsen, hemen bu gece yola çıkarım ağa». dedi Arap Müezzin.

Hacı Raif cüzdanına davrandı :

«Yol hazırlığı için paraya ihtiyacın olur belki». dedi, beşyüzlük altı banknot saydı Hafız'ın eline. «Damat, bir zarf ver de, parasını içine kosun Hafız efendi».

«Alayım da geleyim». dedi Fahri.

Damadı dışarı çıkınca Nalbur sesini alçaltarak :

«İstanbul'da sarıklı ulema ile muarefe kuracaksın!...» dedi. «Onlara kendini sevdirip saydıracaksın!... İlmini de arttıracaksın!... Ben sana haber salmadıkça zinhar yerinden ayrılmayacaksın!... Kilitli kapıların açılacağı günler yakın. Tüm hocalar ağlarınızı kurup tetkik durun!... Size çok iş düşecek...» Fahrinin yaklaşan ayak sesini duydu. «Daha fazlasını mektupta yazarım sana...»

«Baş üstüne ağam».

Fahri içeri girdi, zarfı uzattı :

«Buyur Hafız efendi». dedi.

Arap Müezzin, paralarını zarfa koydu, cübbesinin cebine yerleştirdi :

«Eh, hadi allaha emanet olun!...» dedi, ağanın elini öptü, Fahri'yi de kucakladı, yürüdü.

Hacı Raif :

«Yerini, yurdunu tez bildir bize!...» dedi ardından.

YİRMİİKİNCİ BÖLÜM

Arap Müezzin, ırmak kıyısındaki avlu kapısından içeri girdiği sırada, Cevizli Bahçe'nin dalları ucunda günün son yalımı da pır pır etti, söndü. Irmağın yatağına mavi dumanlar döküldü.

Arap Müezzin, ot bürümüş yoldan, kıyı boyunca, kara cübbesinin eteklerini uçura uçura ilerledi, iskelenin yanından geçti. Cevizli Bahçe'yi Gülbucağı'na bağlayan sülüğen boyalı kayık, kalasların üzerine çekilmiş, yana kaykılmış yatıyordu.

Arap Müezzin, ırmağa bakan kameriyeye doğru, yokuşa vurdu. Kameriyenin çiçekleri ota boğulmuştu. Sarmaşıklar, yabanlaşarak kameriyenin kapısını, penceresini örtmüştü. Konağın bu cephesindeki pencerelerin kepenkleri kapalı duruyordu. Yalnız alt katın hizmetkârlara ayrılmış bölmesinde, Kâhya Süleyman efendinin odasında bir tek pencere açıktı. İçerde Kevser'in yarım yarım keserek türkü mırıldandığı duyuluyordu. Türküye, kap - kacak sesleri karışıyordu.

Arap Müezzin, ayaklarının ucuna basarak pencereye sokuldu, baktı : Kevser, yüzü pencereden yana, kalaylı sini üzerine yemek dolu tabaklar diziyordu. Gür saçları yeni taranmış, kırmızı kurdelâ ile alnının üzerinden sıkılmıştır. Sırtında, göğsünü meydanda bırakan dar bir bluz vardı. Arap Müezzin, kızın hafif solgun yüzünde çapkın bir yorgunluk, türkü mırıldanan etli dudaklarında kadınca bir istek sezinledi. Gözleri, erkek kedi gözleri gibi halka halka açıldı, yeşil yeşil yandı.

Arap Müezzin pencereden ayrıldı, gürültü etmeden dolandı, aralık duran mutfak kapısından içeri kaydı. Kendini işe vermiş, geldiğini duymayan kıza arkadan sarıldı. Arap Müezzin, avuçlarındaki diri vücudun korkuyla gerildiğini hissetti.

«Ay aman». diye bağırdı Kevser.

Arap Müezzin, kızın gülyaprağı kulağını dudakları arasına aldı. Soluğu, kızın korkulu vücudunu rüzgâr gibi dolandı, ürpertti. Kevser, kıvrak bir hareketle döndü. Yüz yüze geldiler.

«Sen miydin Hafız efendi? Ödümü kopartın...»

Arap Müezzin'in büyük ağzı, Kevser'in etli dudaklarını örttü, soluğunu kesti. Kız, kıvırcık sakalların gıcığına, dudakla-

rından damarlarına yayılan ateşli isteğe yenileceği sırada kendini toparladı, Arap Müezzin'i göğsünden itti :

«Azgınlığa başlama gene!... Kemiklerimi kıracaksın. Bırak beni, bir gören olur».

Arap Müezzin, kollarını gevşetmedi :

«Kim görecek kız?» dedi. «Senden benden, yatalak ağadan başka kim var koca konakta. Ecinniler çarpar korkusu ile Güllü bile gün batmadan savuşuyor. Kim görecek?» sakalının ucuyle kızın çıplak göğsünü okşadı, boynunu öpmek istedi. Kevser debelendi, razı olmadı :

«Bırak diyorum sana, bağırtma beni!... Azgınlığın sırası mı şimdi?»

Arap Müezzin sulu sulu güldü :

«Azgınlığın sırası mı olurmuş? Seni görünce dinden, imandan çıkıyorum vallaha...»

Kevser, beline dolanan kolları çözdü, sıyrıldı; çapkın, deli eden bir kahkaha attı :

«Dinden, imandan çıkacakmış... güleyim bari... Dinin, imanın var mı ki senin? Besmelem şarap, cüz'üm kadın' diyen sen gibi hafızlarda din iman olur mu ki?» dedi, eliyle bozulan saçlarını onardı : «Dini, imanı bi' yana bırak ta, parayı aldın mı, onu söyle!...»

Arap Müezzin, gözünü kırptı :

«Bırakır mıyım hiç?» elini cebine attı, zarfı çıkardı, salladı. «İçinde tam üçbin kayme var...»

«Bi' göreyim hele!...» diyerek, Kevser, Arap Müezzin'in elinden zarfı kapmak istede, öteki kolunu kaldırdı, parayı kaçırdı.

«Kandırıyorsun beni Hafız efendi». dedi Kevser. «Zarfın içinde para mara yok... Üçbin lira o küççük zarfa sığar mı hiç?»

Arap Müezzin güldü :

«Menevşe renkli paradan onbin lira da olsa sığar». dedi.

Kevser gene sokuldu :

«Menevşe renkli para nasıl şeymiş? Bi' göster hele Hafız efendi, On liradan büyük para görmedim ben».

Arap Müezzin, titreyen parmaklarla beşyüz'lük banknotlardan birini tuttu, çıkardı :

«İşte buna adıyle sanıyla beşyüz'lük kayma, derler».

«Ver de, yakından bi' göreyim şunu...»

Kevser, beşyüzlük banknotu almak için atıldıkça, Arap Müezzin parayı kaçırıyordu. Bir zaman kedi fareyle oynar gibi oynadı kızla. Kevser, parayı ele geçirmekten bir türlü vazgeçemiyordu. Hızla atıldığı bir sıra dengesi bozuldu, Arap Müezzin'in göğsüne düştü. Arap Müezzin, kızı kollarında sıktı, öptü, parayı yüzüne yaklaştırdı :

«Kokla bak, misk gibi İstanbul kokuyor».

Kevser, kendini Arap Müezzin'in kollarından kurtarmağa çalışmadı, parayı kokladı. Şimdiye dek böyle bir koku duymamıştı :

«İstanbul böyle menevşe para gibi mi kokarmış Hafız efendi?»

«Hee, böyle kokar. Onun kokusunu alan da bi' daha köyünde, kentinde duramaz, oranın yolunu tutar».

Kevser, parayı bir daha kokladı, gözünü kırptı :

«Biz de İstanbul'un kokusunu aldık mı şimdi?»

Arap Müezzin, Kevser'i kendine çekti, sıktı :

«Aldık elbet... Yarın sabah yola çıkıyoruz».

Kevser, bu kadar çabuk gideceklerini ummamıştı, durakladı :

«Yarın sabah mı?»

«Yarın sabah...»

Kevser, alt dudağını emdi, başile yukarıyı gösterdi :

«Müezzinoğlu'nu ayağa kaldırmadan mı gideceğiz?»

Arap Müezzin sırıttı :

«Onun ayağa kalkmasını Kadı ağa'da istemez, ben de istemem». kızın emdiği dudağını iki parmağı arasında sıktı. «Seni elimden almaya kalkar sonra... İyisi mi, ben de yeni ağamın dediğini kabul ettim. Yarın sabah yola çıkıyoruz...»

Kevser üzgündü :

«Hiç olmazsa ağayı konuşturabilseydin». dedi. «Bir ev parası da ondan koparırdın...»

Arap Müezzin, Kevser'in başını okşadı :

«Kız senin bu para canlılığın pek hoşuma gidiyor. Birlik çalıştık mı, sağlam zengin olacağız».

Kevser, yüzünü Arap Müezzin'in göğsüne yasladı:

«Helbet olacağız». dedi.

«Üzme kendini... Bu gece talihimizi bi' daha deneriz. Olur ki dilini çözeriz ağanın... Ağa nasıl?»

Kevser, Arap Müezzin'in göğsünden koptu:

«Nasıl olacak, kıp'ramadan yatıyor. Dili yok ki konuşsun. Ne açlığını, ne susuzluğunu anlatabiliyor. Gayri karnı acıkmıştır, diye yemeğini hazırlayordum». siniye çatal, kaşık koydu.

«İyi» dedi Arap Müezzin. «Yemeği hazır madem, götür yidir!... Acık sev, okşa, gayret ver!... Nefesime güvenmesini söyle!... Bütün gün görünmediğimi merak etmiştir ağa... Ecinnilerin padişahını, ayağına getirecek yeni bir afsun bulmuş, de!.. Dün geceden beri okuyup üfleyor, de!...»

«Olur, derim... Sahiden de buldun mu?»

«Buldum elbet!... Ağaya söyle!... Ecinni padişahını bu gece mutlaka getireceğim. O geldi mi, kurtuldun belle ağa!... de, ona... Elini, kolunu, dilini tutan peri, padişahını görünce savuşup gidicik, sen de o saat iyi olacaksın, de!... ona...»

«Olur, derim».

★

Kevser, siniyi aldı, odadan çıktı; karşıya gelen merdivenleri tırmandı, geniş, loş sofayı yürek çarpıntısile geçti. Konağın ıssızlığı ürküntü veriyordu yüreğine. Çift kanatlı kapının önünde durdu. Duvarda asılı aynada kordelâsına baktı, sonra kapıyı açtı, içeri girdi.

Müezzinoğlu, pencerenin sağında, dört direkli, sayvanlı büyük bir karyolada yatıyordu. Odanın yarı karanlığında karyolanın altın yaldızları ışıldıyordu. Üzerine örten yorgan, sırma işlemeliydi, atlastandı. Yatağın gerisindeki duvarda ipek bir seccade asılıydı.

Kevser'in ayak sesini duyunca, Müezzinoğlu'nun kapalı gözleri açıldı, kapıya doğru döndü. Kuşkulu, kıskanç bakışlar kızı

baştan ayağa süzdü. Bu süslenmeler, boyanmalar kimin içindi? Arap dürzüsü kaçırır mı fırsatı?

Kevser, ağayı güleç gözlerle okşadıktan sonra yürüdü, siniyi kapının yanındaki konsol üzerine koydu. Lâmbayı yaktı, götürdü, Müezzinoğlu'nun başı ucundaki komidin üzerine bıraktı. Karyolanın kenarına ilişti. Lâmbanın ışığı yüzüne vuruyordu.

«Nasılsın ağam?» dedi Kevser, eğildi, yanağını öptü. «Daha iyisin maşallah...»

Müezzinoğlu'nun solgun, çökük yüzünde acı bir gülümseme uçuştu, başını salladı.

«Acıkmışsındır, diye yemeğini getirdim ağa... Yedireyim mi?»

Müezzinoğlu, kaşını kaldırarak yemek istemediğini anlattı.

Kevser, cilveli :

«Olur mu ya ağam?» dedi. «Yemezsen vücudüne derman gelir mi? Bu yemekleri senin için elcağızımla pişirdim. Tadına bak ta gör!... Ne lezzetli oldu. Ucundan tattırayım mı az'cık?»

Müezzinoğlu, gene kaşıyla reddetti.

Kevser, tombul sıcak avuçlarile ağanın yanakları okşadı :

«Etme ağam!...» dedi. «Hatırım için, az'cık tat!... Yersen canlanırsın, tez günde kalkarsın!...» yanağını yanağına sürdü. «Hadi, üzme güvercinini!... Seni yatalak gördükçe yüreğimden kan gidiyor zati... Köfteler pek lezzetli... Bir tanecik vereyim, he ağa?»

Bu tatlı sözler, Müezzinoğlu'nun yüreğindeki kıskançlık ateşini söndürdü. Gülümsedi, gözleriyle peki!... dedi.

Kevser, ağayı öptü :

«Haa, şöyle!... gördün mü bak!...» dedi, kıvrak bir hareketle kalktı, siniden peçeteyi aldı, atlas yorganın üzerine serdi, sonra köfte tabağını getirdi, karyolanın kenarına oturdu. Köfteyi parmaklarile tutup ağanın ağzına götürdü :

«Aç bakayım ağzını koca bebek!...» dedi, köfteyi ağanın ağzına soktu, ısırttı. Bir zaman ağanın lokmayı çiğnemesini seyretti :

«Nasıl, beğendin mi?»

Müezinoğlu, gözleriyle, evet!... dedi.

«Baharını çokçana kodum mahsus. Bahar kanını kaynadır da, bana sarılıverirsin diye».

Müezzinoğlu'nun yüreği hop etti. Ah, bir davranabilseydi? İstekli istekli baktı Kevser'e. Kevser, gıdıklanmış gibi fıkırdadı, yorganın altından Müezzinoğlu'nun kolunu çimdirdi :

«Öyle bakma bana!... Yüreğim bi' hoş oluyor».

Ağa lokmayı yuttu, gülümsedi.

«Hadi şunu da yi, ağa». dedi Kevser, köftenin kalan yarısını da Müezzinoğlu'nun ağzına soktu. «Oh, oh... affiyet bal olsun!... Gördün mü bak? Hoşuna gitti. Bi' köfte daha vereceğim. Yirsin değil mi?»

Ağa, yiyeceğini gözleriyle anlattı. Kevser, ağanın yanaklarını okşadı :

«Yaşa benim tontonum!... Köftelerin üstüne börekle baldan da yidin mi, göreceksin bak nasıl canlanacaksın... Yemeğini bitirince, gider, Hafız efendiyi çağırırım, gelir sana nefes eder. Ha... dur bak, haberin yok senin... Hafız efendi yeni bi' afsun bulmuş kitapların arasında... Ecinniler padişahını ayağına getirtecek tesirli bi' afsunmuş, bu... Dün geceden beri bi' odaya kapandı, gözünü kırpmadan okuyup üfleyor».

Müezzinoğlu'nun ilgiyle dinleyişi karşısında Kevser'in körpe beyni, Arap Müezzin'in sözlerine masallaştırmadan edemedi :

«Ecinniler padişahı geldimi, kurtuldun belle, ağam!... Hafız efendi ecinniler padişahını odaya hapsedip sıkıştıracak : 'Müezzinoğlu'nu tutan periye söyle ağamızı ırahat bıraksın!... Yoksam fena ederim topunuzu birden.' diyecek. 'Seni de saçından tutup bodrumun tavanına asarım!...' diyecek. 'Vatanına hasret gidersin, karışmam.' diyecek. Sıkıysa ecinniler padişahı, Hafız efendinin sözünden çıksın. Üzerine afsunu okuyup üfledi mi, mum gibi eriyecek koca padişah. Can kaygusuna düşen padişah, seni tutan ecinninin boynunu vurduracak, sağlama...»

Kevser, kendini masala kaptırmıştı. Farkında olmadan koca böreği ağanın ağzına tıkıştırmağa çalışıyordu. Müezzinoğlu. ağzını sımsıkı kapamak zorunda kalmıştı.

«Bi' sefer elini, kolunu, dilini tutan batasıcı ecinninin boynu vuruldu mu» diye heyecanla devam etti Kevser. «Tılısım

bozulacak, sen de dipdiri ayağa kalkacaksın, ağa».

Kızın anlattıklarını, belli belirsiz bir gülümseme ile dinliyordu Müezzinoğlu. Dürzü, nasıl da kandırmıştı kızı? Basbayağı inanıyordu yavrucuk Hafız'ın kendini ayağa kaldıracağına. Müezzinoğlu'nun yüreğinde kıskançlık yeniden topaklandı. Onda bu düzenbazlık varken, körpe kıza ne ister de yapmazdı?

Kevser, ağanın ağzını sıktığını gördü:

«Doydun mu gayri ağam» diye sordu.

Ağa, gözleriyle doyduğunu söyledi.

«Su içmek ister misin?»

Ağa istemediğini anlattı.

«Peki öyleysem» dedi Kevser, tabağı çatalı siniye koydu, kırıntıları yere dökmemeğe çalışarak, yorganın üzerindeki peçeteyi topladı. Sabunlu elbeziyle ağanın ağzını sildi:

«Az'cık ta kolonya süreyim yüzüne». dedi, komottan şişeyi çıkardı, avucuna döktü, iki eliyle ağanın yüzünü ovaladı. Avucunun içini burnuna tuttu, koklattı. Ağanın genzi yandı, aksırdı.

«Oh, işte bak, miskler gibi oldun. Zahmetime karşılık bi' öpücük verirsin gayri, değil mi?» eğildi, ağayı ağzından öptü. Müezzinoğlu şu anda körpe kızı kollarına alıp sıkmak için neler bağışlamazdı. Ama çiviliymiş gibi kıpırdayamıyordu işti... Kör olası talih... Böyle kötü oyun mu ederdi insana?

Kevser doğruldu:

«Varıp Hafız efendiyi çağırayım, vakit geçirmeden şu seni yere vuran batasıca ecinniyi kovalasın. Yetti gayri bize ettiği». Müezzinoğlu'nun dudakları, çağır!... der gibi kıpırdadı. Kevser, siniyi aldı, çıktı.

★

Sofada pusu kuran akşam karanlığına yakalanmak korkusile bir koşuda merdiven başını buldu. Aşağı odanın ışığile aydınlanmış basamakları üçer, dörder indi. Kapısı açık odaya daldı, derin bir nefes verdi:

«Aş, aman!...» dedi, «Soluğum kesildi Hafız efendi».

Arap Müezzin, kalan yemeklerin başına oturmuştu, şarap şişesini de yarılamıştı. Dolu ağızla :

«Ne oldun kız?» dedi, güldü. «Ağa mı kovaladı seni yoksa?»

Kevser, siniyi yere sürdü. Masanın yanındaki iskemleye çöktü :

«Şu koca barhanada yalnız dolaşmak ödümü koparıyor». dedi. «Bi' yandan biri çıkıp boğazıma sarılacak sanıyorum. Hayırlısile bi' gitsek şuradan Hafız efendi.»

Arap Müezzin, kızın saçlarını okşadı

«Ben varkan hiç korkma! Ne in - cin, ne beni âdem dokanabilir sana.. Ağa yemeğini yedi mi?»

Kevser, başile evet! dedi :

«Seni bekliyor.»

«Yeni bir afsun bulduğumu söyledin mi?»

«Söyledim,» dedi Kevser, ateşli ateşli anlatmağa başladı: «Hafız efendi yeni bir afsun bulmuş kitapların arasında, dedim, ecinniler padişahını ayağına getirtmek için, dün geceden beri, gözünü kırpmadan afsun okuyor, dedim, Ecinniler padişahı geldi mi, kurtuldun belle ağa, dedim, Hafız efendi padişahı sıkıştırıp, yıldıracak, seni tutan ecinninin boynunu vurduracak, o saat ayağa kalkacaksın, dedim.»

Arap Müezzin, kahkahayla güldü; kolunu kızın beline doladı

«Kız nerden de uydurdun bu masalı?» dedi.

Kevser, gözlerini açtı

«Çocuk gibi maması ağzına beslenen, altını kirleten herif masaldan da hoşlanır, diye düşündüm Hafız efendi. Görsen nasıl can kulağile dinledi beni.. Ben de durmadan uydurdum.»

Arap Müezzin, dudaklarını yaladı

«Yamansın vallaha kız, benden baskınsın.»

Kevser, şımardı

«Seni de ağanın gözünde büyüttüm. Sıkıysa ecinniler padişahı Hafız efendinin dediğini yapmasın, dedim, tuttuğu gibi saçından, bodrumun tavanına asacak padişahı, dedim, eyi söylememiş miyim?»

Arap Müezzin, kızı kendine çekti, hırsla öptü :

«Kız sende bu akıl varken, İstanbul'da bi' para kıracağız ki, hiç sorma.. Bi' yanda Hafız Kevser, bi' yanda Arap Müezzin, durmadan büyü bozdurup muska satacağız... De, yanaş sofraya da karnını doyur!»

«Benim karnım aç değil.»

«Bi' kupa şarap iç öyleyse.. Ağayı afsunlarken sana da iş düşecek.»

Kevser, irkildi

«Bana da mı iş düşecek? Yooo.. ecinnilerden korkarım ben..»

Arap Müezzin, elinde kadeh, parıldayan gözlerle baktı Kevser'e

«Ecinniler senden korksun kız kahpe,» dedi «Şu menevşe gözlerin yalımına bak!. Kim dayanır bu ateşe? Ecinni padişahı olsa, yanar kül olur.» Kızın sırtına vurdu: «Eyi, eyi.. Birlik çalışmaya bu geceden başlarız. Belki ağayı da birlikte canlandırırız.»

Kevser, dirseklerini masaya dayadı, çenesini elleri içine aldı

«Ya beceremezsem?»

«Beceremeyecek bi' şey yok» dedi Arap Müezzin, ayağa kalktı: «Ben ağanın odasına gireceğim, sen kapıda kalacaksın.» Cübbesinin cebinden bir tebeşir parçası çıkardı «Ben bu tebeşirle ağanın karyolası önüne şöyle bir daire çizeceğim» dedi, yere bir daire çizdi «Geçip ortasına yerleşeceğim.» dediğini yaptı. «Okuyup üflemeğe başlayacağım.»

Kevser, masaya daha da sokuldu, gözleri oyun heyecanile parlıyordu

«Peki, sonra?»

Arap Müezzin, esrarlı kaş göz hareketlerine, elinin, kolunun hareketlerini katarak anlatmağa koyuldu

«Ben arada bir doğrulup: 'Uhruç ya ecinni padişahı!' diye bağıracağım. Üçüncü bağırışımda sen kapının aralığına ağzını dayayacaksın, ince çocuksu sesle cevap vereceksin: 'Lebbeyk sultanım!' diyeceksin!.»

Kevser, heyecandan kısılmış sesiyle

«Anladım.» dedi.

Arap Müezzin, kızı kolundan tuttu, kaldırdı :

«Hadi gel, bi' deneyelim hele! Sen şu köşeye geç!» Kevser, koşarak gösterilen yere gitti, duvara yaslandı

«Bi' daha söyle hele Hafız efendi, sen bağırınca ne diyecektim ben?»

«Lebbeyk sultanım!.»

«He, lebbeyk sultanım, diyeceğim.» dedi Kevser, sesini incelterek tekrarladı: «Lebbeyk sultanım!.»

«Tamam, başlıyoruz». dedi Arap Müezzin, keyiflenerek, dairenin ortasına diz çöktü, okuyup üflemeğe başladı. Gözüyle, kaşıyle, elleri, kollarile gösterişli, ürkütücü hareketler yapıyordu. Kevser, gözlerini açmış, onun bir hareketini kaçırmıyordu.

Arap Müezzin, okumasını bitirip, dört yanına üfledikten sonra, kollarını ağır ağır Kevser'den yana kaldırdı, parmaklarını ok gibi gerdi. Kevser'in yüreği çarpıyordu. Arap Müezzin'in parmakları sanki uzayıp göğsünü delecekti.

Arap Müezzin doğruldu

«Uhruç ya ecinni padişahı!» dedi, sesi derin bir kuyudan geliyordu sanki. Kevser, bağırmamak için dudaklarını ısırdı.

Arap Müezzin, daha yüksek sesle tekrarladı

«Uhruç ya ecinni padişahı!»

Kevser, deneme yaptıklarını unutmuştu. Bütün vücudu titriyordu. Karşısındaki Arap Müezzin değildi de, bir zebellâhtı sanki. Kız küçüldükçe küçülüyordu. Arap Müezzin'in kolları yeniden gerildi, parmakları ok gibi üzerine açıldı

«Uhruç ya ecinni padişahı!»

Tam bu anda, konağın ıssız sofalarında bir ses yankılandı

«Geldim more işte.. ben geldim.. Beklemezdin beni değil mi? Öyle açma gözlerini.. Tanarsın beni.. Azrailinim ben senin..»

Kevser, öylesine korktu ki, ayağının bağı çözüldü, duvarın dibine yığılıverdi.

Arap Müezzin, sıçradı, Kevser'i kucağına alıp mindere yatırdı. Bir yandan kendine gelmesi için kızın yanağını şamarlıyor, bir yandan yukarı katta avaz avaz bağıranı dinliyordu. Sesi tanımıştı. Ordu mahallesinin muhtarı Ömer ağaydı bağıran

«Bu güne kadar yaşadığını kâr say! Kızçağzımın da, damadımın da kaatili olduğunu bu gün öğrendim. Daha evvel diverseydiler, bir dakika bile yaşatmazdım seni. Kızçağzımın acısı bevut etmeseydi beni, kanlı kaatilın sen olduğunu hemen bilecekidım. Nado'yu, Paşa İsmail'in oğluna vermeyeyim diye az haber yollamamişidın sen bana..»

Sesi iyi gelmiyordu. Arap Müezzin, daha iyi duyabilmek için yukarı çıkmak istiyordu. Gözlerini açan Kevser'e sordu

«Nasılsın? Benimle yukarı gelebilecek misin? Yoksa burada mı kalacaksın?..»

«İyiyim.» dedi Kevser, konakta biri varken dünyada yalnız kalamazdı. «Ben de seninle geleceğim.» dedi, doğruldu, kalktı.

Arap Müezzin, masadaki yarım bardak şarabı kıza verdi:

«İç şunu!» dedi. Kevser içti. Yukarı çıkarken gürültü etme!.»

★

Ayaklarının ucuna basarak merdivenleri tırmandılar, sofaya çıktılar.

Ağanın yattığı odanın açık kapısından muhtarın kinli sesi havayı kamçıladı:

«Nasıl kıydın o körpe kuzucuğa bre deyyus? Hiç te mi yüreğin sızlamadı bre namert?»

Arap Müezzin, açık kapıya sokuldu, gizlenerek baktı içeriye. Arnavut muhtar, sırtı kapıya dönük, Müezzinoğlu'nun karşısına dikilmişti. Dev gibi gölgesi duvara vurmuştu. Lâmba ışığı yüzüne düşen Müezzinoğlu'nun muhtara korkulu gözlerle baktığı, bir şeyler söylemek için zorlandığı görülüyordu.

«Korkma!» diye bağırdı Ömer ağa «Murdar kanınla kirletmem elimi. Ne biçakla vuracağım seni, ne de parmaklarımla boğacağım.»

Kevser, Arap Müezzin'in arkasındaydı, bir şey göremiyordu, merakını yenemedi, eğildi, Arap Müezzin'in bacakları arasından baktı içeriye.

Muhtar Ömer ağa, kemet üzerinde duran petrol lâmbasını

aldı. Işık yüzüne alttan vurdu. Gözleri kanlı kanlı ışıdı. Duvardaki gövdesi daha da büyüdü, tavanı da kapladı.

«Sen,» dedi Ömer ağa «düzmece yangınla kızımı öldürttün. Ben kahpelik bilmem, sahici yangınla seni cayır cayır yakacağım, dobra erkekçesine..»

Yere vurmak üzere lâmbayı kaldırdığı anda Müezzinoğlu son bir gayret harcadı, boynunun damarları şişti, boğuk bir ses çıktı boğazından, dili oynadı

«Dur!» dedi ağa «Yalan söylemişler sana.» lâflar güçlükle çıkıyordu ağzından «Ben öldürtmedim kızını, Arap Müezzin öldürttü. Yanıyoruz! diye kasap çırağı Receb'i bağırtan oydu, ırmağa atan da o..»

Müezzinoğlu'nun soluğu kesildi, tıkandı, konuşamadı. Arnavutun eli havada kalmıştı. Ah, bir az daha konuşabilse, belki arnavudu yola getirecekti. Bütün gücünü topladı

«Arap Müezzin senin kızına tutkundu.» dedi Müezzinoğlu «Kız başkasına varacağına ölsün, daha iyi, dedi. Kasap çırağını kandırdı, yangın var! diye bağırırsın, ortalık karışınca gelini kaptığın gibi kaçarsın! dedi, Ben ırmak boyunda seni atlarla beklerim, dedi. Ondan sonra da olan oldu.»

Arap Müezzin'in dişleri sıkıldı. Gidinin namussuzu, suçu tüm kendi üzerine yıkıyordu. Arnavut kafası bu, inanır da ağayı rahat bırakırsa?

Arap Müezzin, kapının üzerindeki anahtarı görmüştü. Yıldırım hızile kararını verdi. Kapının yanındaki saldalyeyi kapmasile, arnavudun lâmba tutan koluna fırlatması bir oldu. Lâmba, şangırdayarak yere düştü, dağıldı. İçindeki gazyağı alev olup saçıldı. Müezzinoğlu'nun atlas yorganı bir anda alevler içinde kaldı. Arnavut muhtar da yere, alevlerin arasına yıkılmıştı.

Arap Müezzin, kapıyı çarparak örttü, anahtarı çevirdi. Muhtar da, Müezzinoğlu da, ahşap konak ta kurtulamazlardı gayri. Günün birinde Nalbur'a, konağı ben yaktım, diyebileceği geçti aklından. Şeytan gibi çirkinleşmişti yüzü. Korkulu gözlerle kendisine bakan Kevser'in elinden kavradı; bir tek kelime söylemeden sürüyüp götürdü.

Misafir salonu önüne varınca kapıyı tekmeledi, açtı. Büfedeki gümüş takımları kızın eteğine doldurdu. Kalanını cübbe-

sinin ceplerine yerleştirdi. Koşarak çıktılar, merdivenleri indiler. Kâhyanın odasında, gümüş takımları kapaklı sepete boşalttılar. Üzerini Kevser'in hırkasile örttüler. Kevser, mantosunu giydi, eşarbını bağladı, sepeti koluna aldı

«Ne yana gidicez?» diye sordu.

Arap Müezzin cevap vermedi. Gözü lâmbadaydı. Ya muhtar halıyla ateşi söndürürse?

«Sen avluya çık, beni bekle!» dedi boğuk bir sesle Kevser'e, lâmbayı kaptığı gibi fırladı. Yukarı kata çıkan merdivenlere çarptı lâmbayı...

★

Avluda Kevser'in yanına varınca, kız eliyle yukarısını gösterdi. Arap Müezzin, başını kaldırdı, baktı. Pencerelerden saçaklara doğru dumanla karışık alevler yükseliyordu. Konağı kimse kurtaramazdı bundan böyle..

«Yürü.» dedi Arap Müezzin, ırmağa doğru hızla indiler.

Arap Müezzin, kızağa çekili duran sandalı suya itti. Kevser'in sandala binmesine yardım etti. Sepeti içine attı, kendisi de atladı. Uzaktan itfaiyenin çan sesleri geliyordu. Arap Müezzin'in yüzü, acaip bir gülüşle gerildi. İtfaiyenin kıçı kırık tulumbası mı bu azgın ateşin hakkından gelecekti?

Müezzinoğlu'nun sülüğen boyalı sandalı akıntıya uyarak akmağa başladı. Az sonra sandal, yanan konaktan sıçramış bir alev damlası gibi, suların karanlığında eridi, kayboldu.

YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Ziyafet sofrasında şeref yerinde oturan top saçlı avukat, Hacı Raif'e doğru parmağını uzattı :

«Partimiz, mantar gibi üreyor, Hacı Raif» dedi «Her gün yüzlerce parti ocağı açıyoruz yurdun dört bucağında. Bütün millet yardım ediyor bize. Para sıkıntısı da, bina sıkıntısı da çekmeyoruz. Bakıyorsunuz vatandaş evini boşaltmış, anahtarını getiriyor: 'Benim ocağım tütmese de olur, Demokrat Parti'mizin ocağı tüsün de..' diyor, anahtarı teslim ediyor bize. Demokrat

Parti, kısa zamanda, bu derece milletin malı olmuştur.»

Hacı Raif, sakalını okşadı :

«Himmetleri var olsun!» dedi.

Avukat, Hacı Raif'in bu sözünden faydalanarak

«Senin de himmetini esirgememeni isteyor partimiz, Hacı Raif.» dedi. «Aramıza katılman, bizi bu ilde çok güçlendirecek.»

Ama Hacı Raif cevap vermedi, yanında oturan Paşa İsmail'in, genzine kaçan yiyecekten, öksürmesile ilgilenerek, avukatın sözlerini duymazlıktan geldi.

Öğretmen Tevfik, çatalile zeytin çekirdeklerini iteleyerek, Hacı Raif'in Demokrat Parti İl Müteşebbis Hey'etine katılmasını sağlamak için dil döken top saçlı avukatı, akşamdan beri dikkatle dinliyordu. Şimdiye dek, yeni partinin ileride yapacaklarına hiç dokunmamıştı avukat, hep olan bitenlerden üstün körü, ya da abartarak söz edilmişti.

Öğretmen Tevfik, çatalı elinden bıraktı :

«Milletin sizi böyle yürekten desteklemesinin sebebini nerde buluyorsunuz beyefendi?» diye sordu top saçlı avukattan.

Avukat, kısılmış gözlerle bir an öğretmeni süzdü

«Şurda hocam,» dedi, ama hemen cevap vermedi. Çatalını salata yapraklarına batırdı. Sofradakilerin nabzına göre sözler arıyordu. Besmelesiz, ya-Rabbî-sana-çok-şükür'süz lâf etmeyen, su içerken ellerini başlarına örtü yapan kasaba eşrafı esnafa, nelerden söz açması gerektiğini kestirmeğe çalışıyordu. Çatalını ağzına götürmeden

«Çünkü halk, partimizin M i l l î ş e f idaresini yıkmak için kurulduğunu ve geleneklerimize saygılı olduğunu biliyor.» diye başladı açıklamasına «O millî şef idaresi ki madalyalı paşa ve subay eskilerinin, kitapsız kıravatlıların, türedi zorbaların ellerindedir. 'Köylü efendimizdir' sözünü ağızlarından düşürmedikleri halde köylüye köle muamelesi yaparlar, jandarma dipçiğini başlarından eksik etmezler. Biçare vatandaşlarımız hükümet konağından hakaret görürler, hastahane kapısından kovulurlar.»

Top saçlı avukat, sofradakilerin kendisini baş sallayarak dinlediklerini görerek sesini yükseltti

«Partilerinin adı Halk Partisi'dir, ama kendileri halk düşmanıdırlar. Köylüyü âşar vergisine rahmet okutan vergilerle soyarlar, esnafı varlık vergisile namerde muhtaç düşürürler. Lâiklik, inkılâpçılık umdelerile cemiyetimizin düzenini temelinden sarsarlar, millete dinini diyanetini unutturmağa çalışırlar. Eskiden cemiyetimizde bir silsile-i meratip vardı, ağa ağalığını, uşak uşaklığını bilirdi. Onlar bu düzeni öyle bozdular ki. uşaklar ağa gibi dolaşmağa başladı ortalıkta».

Konuşmanın burasında Hacı Raif, salt baş sallamakla yetinemedi :

«Elhak, doğru konuşuyorsun bey!...» diyerek avukatı yürekten onayladığını belli etti. Paşa İsmail ile Lâdınoğlu da

«Çok doğru!...»

«Yerden göğe haklı...» diye Hacı Raif'e katıldılar.

Bu davranış, top saçlı avukatı daha da yüreklendirdi

«Onların idaresinde aile hayatında karı - koca, baba - evlât münasebetleri de alt - üst oldu. Eski Türk geleneğinde erkek, ailenin reisi idi. Babanın evde büyük itibarı vardı. Karısı da, çocukları da kendisine sonsuz saygı gösterirlerdi. Çocukluğumu hatırlarım. Babam kapıdan girdi mi, hepimiz saklanacak delik arardık. Onunla yüz yüze gelmekten ödümüz kopardı. Ancak bayramlarda huzuruna çıkar, elini öperdik. Babamın etrafında pervaneydi annem. Akşamları ayaklarını bile yıkardı. Böylesine saygı gösterilirdi ona. Karı - koca arasında boşanma davaları hemen hemen hiç görülmezdi. Şimdi öyle mi ya? Kadın kocasına hükmediyor. Ana evindeki vazifesini unuttu, çarşafı soyundu, sokağa düştü, üstelik erkeğin işini de elinden aldı».

Avukat derin bir göğüs geçirdi. Ziyafet sofrasındakilerin yüzleri, konuşmadan çok memnun görünüyordu. Öğretmenden başkası, her hallerile kendisini doğruluyorlardı.

Avukat, suçlamasını bir kerte daha ağırlaştırdı :

«Yalnız babaya karşı değil, ecdada karşı da saygı kalmadı. Mubarek büyüklerimizin türbelerini bile ziyaret edemiyoruz».

Paşa İsmail, heyecanını yenemedi :

«Hay ömrüne bereket evlât!...» dedi. «Yüreğimin hicranını deştin, Allah senden razı olsun. Türbe ziyareti bir yana, camie gitmeğe bile çekinir olduk».

Avukat, Paşa İsmail'in konuşmasından faydalanarak, deminden beri çatalı ucunda tuttuğu salata yapraklarını ağzına tıktı. Çiğnerken, doğru söylüyorsun, der gibi Paşa İsmail'e baş salladı :

«Evet, onların idaresinde camie gitmek bile suç sayılır oldu». dedi boğuk boğuk. «Eee... millet geleneklerini unutur, dinini, diyanetini bilmezse, neyle ayakta tutarsın onu birader? Elbet kızıl komşun bundan faydalanır, mekteplerine kadar sokar doktrinini !...» Öğretmene döndü. «Siz öğretmen siniz, Köy Enstitülerinin bugünkü acıklı halini benden iyi bilirsiniz. Türk milleti, o çatıların altından dinamitlenmiyor mu hocam? Nüfusunun çoğunluğu köylü olan bu memleketin istikbali ürkütmez mi bizi?»

Tevfik Öğretmen, demokrasi davasile ortaya çıkan yeni parti temsilcisinin böyle konuşacağını o kadar beklememişti ki, şaşkınlığından, hayal kırıklığından ne söyleyeceğini bilemedi. Fahri'ye baktı. Yüzünden ne düşündüğünü anlamak mümkün değildi, ama onda da beli belirsiz bir tedirginlik var gibiydi.

Top saçlı Avukat, öğretmenin susmasını, kendisini doğrulamasına vererek, sofradakilere döndü, teker teker tümünü gözden geçirdi. Çoğu Hacı Raif gibi esnaftandı. Onları, geleceğin kârlı iş vaatlerile de bir az okşamalıydı.

«Halk Partisi». dedi avukat. «Devletçilik politikasile esnafımızı da perişan etmiştir. Nice dededen, babadan zengin kişizadeler bilirim ki, devlet rekabeti karşısında işini bozmuş, giderek namerde muhtaç düşmüştür. Bu gün hâlâ, devletin rekabeti yüzünden, esnafımız, büyük teşebbüslere girişerek, zengin olmak imkânına sahip değildir. Devletçiliğin direksiyon başındaki kodamanlarla, İktisadî Devlet Teşekküllerinde çalışan onların despot yardakçılarından başkasına faydası dokunmamıştır. Bu müesseseler, istihsallerini halka ateş pahasına satmaktadır. Meselâ şekeri, düne kadar beş liraya yedirdiler millete. Öyleyken fabrikaların zarar ettiğini söylediler. Öte yandan ticarî politikada beceriksizlikleri, sanayide devletçilik sisteminin iflâsile, çarşı ve pazarlarımızda en zarurî ihtiyaç maddeleri bulunmaz oldu. Tüm mallar kara borsa'ya düştü. Öyleyken utanmadan kalkıp kara borsa'nın vebalini namuslu esnafımıza yüklediler».

Masa çevresindekiler kare halinde :

«Doğru, çok doğru...» dediler, ellerini masaya vurdular.

Avukatın yüzüne bir gülümseme yayıldı :

«Ama». dedi. «Biz iktidara gelirsek, bu fabrikaları devletin elinden alacağız, onları kâr sağlayacak şekilde işletecek, siz gibi serbest teşebbüs erbabının becerikli ellerine emanet edeceğiz».

Avukatın bu sözleri, fazlaca içmiş olan keresteci Lâdınoğlu'na herkesten çok etkiledi. Kalktı, avukatı kucakladı :

«Memleketin saadeti, milletin refahı için giriştiğiniz mücadelede muaffak olmanızı bütün kalbimle Tanrı'dan niyaz ederim, beyefendi». dedi, avukatla öpüştüler. Lâdınoğlu yerine oturdu. Avukat, bozulan saçlarını parmaklarile tarayarak öğretmene döndü

«İşte hocam, bu sebeplerden dolayı halk bizi destekliyor. Biliyor ki biz iktidara gelirsek, bozulan nizamı düzelteceğiz. Türk geleneklerini de, Türk iktisadiyatını da yeniden canlandıracağız. Ahlâkımızı düzeltmek, şimal rüzgârlarile gelen büyük tehlikeye karşı koymak için, mekteplerimizde dinî terbiyeyi ihya edeceğimize de inanıyor... Evet, Tanrı fırsat verir de, halkımızın reylerile iktidara gelirsek, cami minarelerini, komonizme karşı ilâhi birer ok gibi dikeceğiz köylerimize».

Paşa İsmail'in içi içine sığmıyordu :

«İnşallah, Arapça ezan-ı Muhammedî'yi de ihya edersiniz!...» dedi.

Top saçlı avukat, sofranın heyecanına uyarak :

«Sırası gelince Arapça ezan-ı Muhammedî'yi de ihya edeceğiz elbet te ağa». vaadinde bulunmaktan çekinmedi. Sonra arkasına yaslandı, bir profesör edasile konuşmasını sürdürdü :

«Gelenekçiliğin, milletleri ayakta tutan en önemli faktör olduğuna bütün kalbimizle inanıyoruz. Bu inancımız mesnetsiz değildir. Tarihe bakın!... Musevîlerin de, Yunanlıların da tarih sahnesinden silinmemeleri, geleneklerine sadakatle, sım - sıkı bağlanmalarile mümkün olmuştur».

Öğretmen Tevfik, ziyafet sofrasında esen havaya bakarak, top saçlı avukatla ciddi bir tartışmaya girişmenin hem yersiz, hem de faydasız olacağını görüyordu. Ama bir şey söylemeden de edemedi. Dudağında alaycı bir gülümseme belirdi :

«Doğru, gelenekçiliğin Yunanlılara kazandırdığı meziyetler vardır». dedi, kelimelere basa basa konuşuyordu. «Dünyayı en iyi anlamış milletlerden biri, hiç şüphe yok, eski Yunanlılardır. Çok değer verdikleri iki tapınakları vardı, malûm, Dionizos ve Afrodit tapınakları... Dionizos tapınağında şarap içerlerdi, Afrodit tapınağında da Yunan kızları sevişmeyi öğrenirlerdi. Yunanlılar geleneklerine sadık kaldıklarından, bugün en iyi meyhaneciler onlardan yetişir. Sanatının ehli yosmalar da yunan kadınlarından çıkar».

İçkinin etkisi, sofradakiler üzerinde kazandığı başarile keyfi pek yerinde olan top saçlı avukat, öğretmenin açık alayını farketmedi. Gürültülü bir kahkaha atarak, cebinden not defterini çıkardı:

«Müsaade ederseniz bunu not edeceğim hocam. Çok realist bir müşahade bu. Konuşmalarımdan birinde bundan faydalanabilir miyim?»

«Hay haayyy...» dedi öğretmen yapma bir saygile eğilerek, tüm sıtkı sıyrılmıştı avukattan. Kadehini aldı, Fahri'ye doğru kaldırdı: «Hadi Fahri bey, davran, biz geri kaldık galiba sofradan».

«Hep içeriz». dedi avukat.

Hacı Raif'le Paşa İsmail'den başka hepsi kadehleri aldılar. Sofrada içmeyen yalnız onlardı.

Avukat, kadehini kaldırdı:

«Müteşebbis Hey'etimizin bir numaralı üyesi, Hacı Raif bey kardeşimiz şerefine içelim arkadaşlar!...» dedi.

«Hacı Raif şerefine». dedi sofradakiler, kadehlerini kaldırdılar, içtiler. Hacı Raif kımıldamadan oturuyordu.

«İki numaralı üye, Tevfik hocayı da unutmayalım». dedi Halkevi Başkanı Fahri.

Tevfik öğretmen, sofradakilerin onayına fırsat bırakmadan atıldı, yarı ciddi, yarı şaka:

«Bizim gibilere siyasetle uğraşmak yasaktır». dedi. «Emekli maaşımdan olurum maazallah. Bizden yana beylere, yolunuz açık olsun!... demek düşer».

Bu sırada, dışarda, belediye itfaiye arabasının çan çalarak

geçtiği duyuldu. Çarşıda dükkânı, deposu olanlar, kadehleri bırakıp pencereye koşuştular.

«Yangın nerede ki!...» sözü çıktı ağızlarından.

Pencereye ilk varan Lâdınoğlu, alevlerin Cevizli Bahçe'den göğe doğru yükseldiğini gördü:

«Cevizli Bahçe yanıyor». dedi.

Yangının çarşıda olmaması hepsinin yüreğine su serpmişti. Pencereye dolarak yangını korkusuzca seyrettiler. Müezzinoğlu'nun konağı dört yandan tutuşmuştu. Kıvılcımlar gökyüzünde havaî fişekler gibi uçuşuyordu. Hacı Raif, konağın yanışına keyifli gözlerle bakıyordu. Yangının alevleri, yüzünü, tesbih şakırdatan ellerini kan rengine boyamıştı. Kasaba halkı, yangını yakından seyretmek için, kadı konağı önündeki yoldan, Cevizli Bahçe'ye doğru koşa koşa gidiyorlardı.

YİRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kevser, gece karanlığında, kurumuş çam yaprakları üzerinden kayarak yaptıkları yorucu dağ yolculuğundan dermansız düşmüştü; ayaklarını sürüyordu. Daha fazla yürüyemeyecekti.

«Adım atacak mecalim kalmadı Hafız efendi...» dedi, çöktü.

Arap Müezzin, kızı koltuklarından tutup kaldırmağa çalıştı:

«Üç - beşyüz adım daha sık dişini. Dölyunağına kapağı attık mı, selâmet... Geceyi rahat geçiririz. Bunca eziyetten sonra, kurda kuşa yem mi olalım bu ormanın içinde?»

«Ayaklarıma karasu indi, yürüyecek takat komadı bende. Oturup yarım saat olsun soluk almazsam, şurdan şuraya gidemem. İstersen beni bırak, sen git!...»

Çaresiz, Arap Müezzin de Kevser'in yanına çöktü. Sigara paketini çıkardı. Kibritin alevi bir an yüzlerini aydınlattı. Bulundukları sırttan B...'nin sönük ışıkları seçiliyordu. Cevizli Bahçe'deki yangın, bu ışıklar ortasında, hareketli iri bir yakut damlasını andırıyordu.

«Konak hâlâ yanıyo'». dedi Kevser. «Biz kaçarken itfaiyeciler geliyordu. Kaç saattir nasıl da söndüremediler?»

«Kül olmadan sönmez o konak». dedi Arap Müezzin. «İtfaiyenin hortumları gülsuyu serper gibi su fışkırtır. Onunla yangın sönmez, daha da harlanır.

«Ağa ile muhtar ne oldular ki Hafız efendi? İtfaiyeciler onları kurtarabildiler mi acep?»

Arap Müezzin, omuzlarını silkeledi, karşılık vermedi. Sigaradan diline yapışan acı tütün parçasını tükürdü. Kapıyı kilitlemişti. Hızır gelse zor alırdı onları yangının ağzından. Üç kıçı kırık itfaiye erinin yiyeceği nane değildi o...

«Zor...» dedi Arap Müezzin.

«Cayır cayır yandılar, desen e? Uşş!...» Kevser ürperdi. «Sırtıma ter bastı Hafız efendi... Bi' kötü ölüm ki...

Bir zaman sustular. Gözlerini yangından ayıramıyorlardı. O kıpırdak yakut damlasından yukarıya kızıl dumanlar yükseliyordu.

«Ağa nasıl da konuştu Hafız efendi? Şaştım. Afsunun faydası oldu, besbelli...»

Arap Müezzin güldü :

«Daha çok korkudan çözüldü dili bana kalırsa».

«Benim bildiğim, korkudan, insanın dili tutulur, Hafız efendi».

«Korkudan dilin tutulduğu da olur, çözüldüğü de... Karakolda suçlunun bülbül gibi konuşması sopa korkusunadır».

«Madem biliyordun bunu, neye zaman bekledin? Ağayı korkutup neye çözmedin dilini? Bağışını alırdın...»

Arap Müezzin, Kevser'in sırtına vurdu :

«Akıl edemedim. Korkudan dili çözülünce hatırladım bunu. Bundan böyle hatırdan çıkarmayız».

Gene sustular.

Kevser birşey sormak istiyordu, ama cesaret edemiyordu.

«Ağanın dediği doğru muydu Hafız efendi?» dedi en sonunda sönük bir sesle.

Arap Müezzin'in dişleri gıcırdadı :

«Neymiş öğrenmek istediğin?»

«Muhtarın kızıyle aranızda bir şey var mıydı?» Kevser, kıskançlığından sormuyordu. Hafız efendi, vardı! derse, ağanın sözlerini doğru belleyecekti.

«Neye sordun?» dedi Arap Müezzin.

«Hiç...» dedi Kevser.

Arap Müezzin, sigarasını üst üste çekti, ateşi harlanıp yüzünü kızıla boyadı.

«Kıza arada sırada rastlardım Kışla mahallesinde». dedi dumanı dışarı vererek. «Güzel kızdı, ya aramızda bir şey yoktu».

Sustular.

Ormanın kuytusunda bir puhu kuşunun kahkahası çınladı. Karşı yamaçtan bir çakal uludu. Başları üzerinden kanatları hışıldayan iki kuş geçti.

«Kasap çırağı İrceb'i suya kim attı Hafız efendi».

«Kâhya Sülüman...» dedi Arap Müezzin.

«Neye?»

«Çırak, kendini kışkırtanın Müezzinoğlu olduğunu şuna buna söyler diye korktularda, ondan».

Arap Müezzin, sigarasını ayakkabısının altında söndürdü. Kevser'i iki omuzundan tuttu:

«Daha bi' soracağın kaldı mı?»

Kevser, Arap Müezzin'in koparır gibi omuzlarına yapışan iri ellerile boğazına sarılacağından korktu nedense...

«Yok...» dedi.

«Dinlendiysen kalkalım öyleyse...»

«Kalkalım». dedi Kevser, fırladı.

Arap Müezzin sepeti sırtladı. Yürümeğe başladılar.

Konuşmuyorlardı.

Gece karanlığı, ormandaki acaip sesler şimdi pek tedirgin ediyordu Kevser'i. Yokuşu çıktıkça yürek çarpıntısı artıyordu. Arap Müezzin'in iskemleyi fırlatışı, muhtarın yere yıkılışı, alevler içinde kalan Müezzinoğlu'nun korkulu yüzü şimdi gözünün önünden gitmiyordu. Dilini tutmaz diye korktuklarından öldürmüşlerdi Receb'i. Hafız efendi de ondan kuşkulanmasa bari... Kevser, korkudan titriyordu. Hafız efendinin niyeti kötüydü. Gizli bir kasdi olmasa buralara getirmezdi kendisini. Irmak boyundan iniverirlerdi Karadeniz kıyısına. Bu ıssız dağ yolunu seçmesi, işini rahatça görmek istemesindendi. Kevser'in alnın-

dan, saçlarının dibinden ter boşandı. Sağlam öldürecekti Hafız efendi kendisini.

Arap Müezzin, birden durdu:

«İstanbul'a varır varmaz, nikâhlayacağım seni kendime». dedi, kolunu kızın beline doladı.

Kevser'in vücudu gevşeyiverdi. Demek öldürmeyi aklından geçirmiyordu Hafız efendi. Boşu boşuna kuruntuya kapılıp ecel terleri dökmüştü. Bir anda vücudunu saran korkunun yerini şehvet ürpertisi aldı. Ağırlığını Arap Müezzin'in gövdesine yasladı. Bu korkusuz, düzenbaz, doymak bilmez herifin karısı olacaktı, he... Oysa hep Ahmet'in karısı olmayı istemişti. Hacı Kadir'in üzerlerine vardığı gün, Ahmet'in yanan kıçını tutarak kaçışı geldi gözünün önüne. O korkak sıpanın karısı olmadığına sevindi.

«Ne güldün kız?»

Farkında olmadan gülmüştü Kevser:

«Hiç...» dedi.

«Nasıl hiç? Yakıştıramadın mı beni kocalığa yoksa?»

Kevser, daha da gevrek bastı kahkahayı.

Arap Müezzin:

«De söyle!...» diye zorladı Kevser'i.

«Neden yakıştırmayacakmışım? Senden âlâ koca mı olur? Senin yanında insanın hiç bir şeyden korkusu olmaz». gene güldü. «Neye güldüğümü biliyor musun?»

«Neye?»

«Hacı Kadir, kıçını dağladığı gün, Ahmet'in kaçışı geldi gözümün önüne de...» Kahkahası ormanda yankılandı gene Kevser'in. «O korkak dürzüye varacaktım bir de...»

Arap Müezzin de gülüyordu:

«Varsan da seni ona bırakmazlardı B...'lı hovardalar».

«Sen hepsinden açıkgözmüşsün belli. Kaptığın yetmiyormuş gibi, dünyanın bir ucuna kaçırıyorsun hem de. Senin elinden de alırlar, diye mi korktun yoksam Hafız efendi?»

Arap Müezzin, kızı kendine çekti:

«Kimse alamaz gayri seni elimden. Böyle bi' kuşkum yok benim».

«Neye olamazmış?» diye sırnaştı Kevser. «Ecinnileri bekçi mi dikeceksin başıma?»

Arap Müezzin güldü, Kevser'in çenesini okşadı:

«Ecinniye, mecinniye ihtiyacım yok benim. Tersine sen bana bekçilik edeceksin!...»

«Ben mi sana bekçilik edeceğim? Bak hele şu işlere... Anlayan beri gelsin».

«İstanbul'a varıp bi' yerleşelim, o zaman bu dediğimi rahatça anlarsın... Hürü gibi kadınlar evimize doldu mu, sen acep dizimin dibinden ayrılabilir misin? Tüm göz, kulak kesileceksin, biri beni ayartıp götürmesin diye...»

Kevser, duraladı:

«İstanbul'daki evimize karılar kızlar neye dolacakmış?»

«Karılar nefes ettirmeğe, şirinlik muskası yazdırmağa, büyü bozdurmağa gelmezlerse neylen geçiniriz?»

Kevser parladı:

«Üfürükçülükten başka iş mi kalmamış? Elin şırfıntılarını sokmam ben evimize...»

«Gördün mü bak?» diye güldü Arap Müezzin. «Şimdiden başladın bekçiliğe». Gene çenesini okşadı Kevser'in. «Başka iş tutmamağ söz verdim yeni ağamıza. Zati başka işin meşekkati çok, kazancı az olur. Ne zorunuza akıntıya kürek çekelim. Kolayca kazanıp geçinmek varken...»

Sırta çıkmışlardı, çam dalları arasından küçük gölün atlas parıltısı görünüyordu.

«İşte geldik Dölyunağına». dedi Arap Müezzin. «Şu iki kulübeden birinde geceyi geçiririz».

Kevser, gösterilen yana baktı:

«Misafir ederler mi bizi oraya?» dedi.

«Boş bulan girer yatar, bir karışanı yoktur. Sevabına yaptırmış biri onları... Aylı gecelerde boş kaldığı olmaz... Bu gece ay yok talihimize... Kimseler gelip yatmamıştır. Hele bi' görelim...»

Yürüdüler.

«İnşallah kimse yoktur». dedi Kevser. «Öyle bi' yoruldum, öyle bi' uykum var ki...»

Arap Müezzin, ayağıyle itti kulübenin kapısını. İçerden

burnuna taze içilmiş sigara dumanı kokusu çalındı. Kibriti yaktı, içerde kimse yoktu. Geldiklerini duyunca gitmiş olmalıydı. Ya cendermeden kaçan biri, ya da bir fakir gurbetçiydi. Ne de olsa tetik bulunmalıydı.

Huzurunu kaçırmamak için Kevser'e bir şey demedi.

Kibrit çöpü kıvrılarak sönünce yenisini yaktı :

«Ocağın üstünda mum vardır». dedi Kevser'e. «Dölü olmayanlar, gelin - yatır'a adak mumu getirirler».

Kevser, mumu buldu. Yaktılar.

İçerisi aydınlanınca Kevser, ot serili kereveti gördü, kendini attı üzerine :

«Amanin öldürdü bu yol beni Hafız efendi. Bi' de yokuşmuş ki...»

«Hele uzan, bir soluk al, sonra göle iner, yunarız. Yorgunluğun tüm gölde kalır».

Kevser, koluyle yüzünü gizledi :

«Aaa... olur mu hiç öyle şey? Utanırım, yanında soyunamam ben».

Arap Müezzin geldi, kızın yanına oturdu, dudağını sıktı :

«Üzme kendini güvercinim, seni ben soyarım». dedi, sırıttı.

Kevser, kışkırtan yan bir bakışla bakarak, Arap Müezzin'in eline vurdu :

«Tüh sana... utanmıyorsun değil mi, ilin kızını soymağa?»

Arap Müezzin, sarıldı öptü kızı :

«İlin değilsin, bundan böyle öz malımsın... Tapını üzerime geçireceğime söz vermedim mi?»

★

Kapının önünde bir ayak sesi duyuldu, kapı gıcırdadı, açıldı.

Kevser, dirseğine dayanarak doğruldu. Arap Müezzin, yerinden kımıldamadan baktı kapıya. Kapıda saçı sakalı birbirine karışmış biri vardı, kasketini gözüne eğmişti.

«Ne o arkadaş?» dedi Arap Müezzin. «Selâmsız sabahsız girdin içeri. Işığı görmedin mi?»

«Kerevetin altındaki çubuklarımı alacaktım da». dedi adam. «İki çift lâf atarız, diye de düşünmüştüm. Ama avrat varmış yanında. Kusura bakma, rahatsız ettim. Çubuk demetini verir misin bir zahmet?»

Arap Müezzin, istenen bulup vermek için eğildi.

«Az önce burada sigara içen sendin, demek?»

«Bendim...» dedi kasketli adam.

Arap Müezzin, demeti çekti. Çapa, balta sapı gibi düzgün kesilmiş ağaçlardı.

«Ne olacak bunlar?»

«Kazmaya sap yapacağız». dedi kasketli adam. İki yanından kalın iple sıkılmış demeti aldı.

«Öteki kulübede mi yatacaksın?» diye sordu Arap Müezzin.

«Yoo». dedi kasketli adam. «Siz gelmeden üç - dört saat uyuduydum».

Arap Müezzin, adamı baştan ayağa süzdü. Kılığı perişandı, uzun zaman aç kalmış bir hali vardı.

«Karnın aç mı?»

«Değil». dedi kasketli adam, duraladıktan sonra ekledi. «Sigaran varsa bir sigara ver. Az önce içmiştim sonuncusunu».

Arap Müezzin, sigara paketini çıkarıp uzattı:

«Buyur, bu paket senin olsun. Bende birkaç paket daha var. Sigarası olmayan tiryakiye yol bitmek bilmez».

Adam, paketi almadı:

«Sağ ol!...» dedi. «İki sigara yeter bana». Paketten iki sigara aldı. «Geceleri yol komaz insana. Kasaba daha çok irakta mı?»

«Sıkı yörürsen, dört saatte alırsın.

«Ne yandan gitsem kestirim olur?»

«Orman yolu kestirimdir. Hem kasabanın ışıkları kılavuzluk eder sana, bu gece... Yangının alafı göğü kızartıyor».

«Nere yanıyormuş?»

Arap Müezzin birden cevap vermedi.

«Bir ağa konağı yanıyormuş, diye duyduk». dedi.

«Ağa konağıysa ziyanı yok, yakında yenisini yapar». dedi kasketli adam, gitmeğe davrandı.

Arap Müezzin, uyardı:

«Az ilerde tahta köprüyü aşınca yol ikiye ayrılır. Sağdaki kasabaya götürür. Sola saparsan yolunu şaşırırsın, Müezzinoğlu'nun Taştepe pavlikesine boylarsın».

«Sağ ol, anladım». dedi kasketli adam, kapıyı çekerken. «Hoşçakal!...» dedi, kapıyı örttü.

Kevser, hemen fırladı, kapının kilidini sürmeledi, sırtını kapıya yasladı:

«Neye sürmeledin kız kapıyı?»

«Herif döner gelir diye, Hafız efendi. Yüzünü hiç beğenmedim vallaha».

Arap Müezzin sırıttı:

«İş aramaya giden fukaranın biri o... Korkma, geri dönmez». dedi.

Kevser kapıdan ayrıldı:

«Kim olursa olsun... Kimseye güvenim yok bu dünyada benim».

Arap Müezzin, yanından geçerken yakaladı Kevser'i, kerevete yıktı, kolları arasına aldı:

«Bana da mı yok güvenin?»

Sakalları gerdanını gıdıklıyordu:

«Sana da yok elbet». dedi, dilini çıkardı, sonra birden kollarını Arap Müezzin'in boynuna doladı, kendine çekti.

YİRMİBEŞİNCİ BÖLÜM

Kasketli adam, iki adım uzaklaşmadan kapının sürmelendiğini duymuştu. Yatacaklardı muhakkak. Ağır ağır tepeye tırmandı. Sırta varınca durdu, döndü, kulübeye baktı. Mumun alevi üflenmişti. İşte yatmışlardı. Peşinden bir gelen olmayacaktı.

Adam dereye doğru inmeğe başladı. Karşıdan kasabanın ışıkları görünüyordu. Cevizli Bahçe'de yangın dinmemişti. Dumanlar kasaba üzerinde kara bir bulut meydana getirmişti.

Adam, tahta köprüyü geçti. Yol çatalında bir an bile duralamadan, soldaki yola saptı, adımlarını hızlandırdı. İleride yolu aşan dekovil raylarının ışıltısını görünce durdu, ormanı din-

ledi. Sonra bir ıslık öttürdü. Islık, çamlara, kayalara çarparak yankılandı. Kulak kabartıp bekledi. Sağdaki çamların altından yaklaşan ayak sesleri duydu. Bir ağacın ardına gizlendi.

İki karaltı yola indiler. Biri :

«Ne yandasın Irza?» diye ünledi.

«Burdayım Memet...» dedi Rıza, ağacın ardından çıktı. «Yanındaki kim? Seçemedim».

«Bizim Davut...» dedi Mehmet.

«Merhabayın, kardeşler».

«Merhaba!...» dedi gelenler.

«İşçi arkadaşlar razı oluyorlar mı?»

«Olmayıp ta n'idecekler» dedi Mehmet. «O korsan eskisi kimde sabır kodu ki... Ağa yatalak olduğu günden bu yana yapmadığı mı kaldı dürzünün? Hepsi razı... Canlarına tak demiş milletin...»

«Ustalara açmadınız ya meseleyi?»

«Açmadık». dedi Mehmet. «Zati Salih usta yok. Hıfzı ile birlik kasabaya gittiler. Hıfzı mektup almış, köyüne gidiyormuş».

«Köyüne varınca anlar Hanyayı - Konyayı». dedi Rıza.

«Ne hanyası - konyasıymış o?»

Rıza güldü :

«Mektubu ben yazmıştım karısının ağzından». dedi.

Ötekiler de güldüler.

«Yamansın Irza ağbi». dedi Davut.

«Çentikli'yi kuşkulandırmadınız ya?» dedi Rıza.

«Nerden kuşkulanacak?» dedi Mehmet. «O tüysüz oğlanla erkeden zıbardı. Bizimkiler salaşın altındalar, uyanık bekliyorlar».

«Hadin öyleyse, şu demeti biriniz sırtlayın da gidelim».

«Nedecez bunları?»

«Varınca arkadaşlara birer tane dağıtacağız. Tüfekten iyi iş görür bunlar».

Davut sırtladı demeti. Yola koyuldular. Taştepe'ye varıncaya dek konuşmadılar.

Fabrikanın motoru çalışmıyordu. Salaş direklerinde asılı madenci fenerlerinin ışıkları gölün sularında yansıyordu.

«Sen onları Memet'e ver Davut!...» dedi Rıza. «Git, us-

taların yattığı kulübenin kapısını şu urganla sıkıca bağla!... İşini gürültüsüz yap!...»

Delikanlı, urganı aldı, fırladı.

Rıza ile Mehmet, tomrukların üzerine oturarak, Davud'un dönmesini beklediler.

Az sonra delikanlı geri döndü :

«Tamam Irza ağbi...» dedi.

«İçerde bir kımıltı olmadı ya?»

«Horultuları hiç kesilmedi Irza ağbi». dedi Davut.

Rıza kalktı :

«Şimdi varıp sopaları dağatın arkadaşlara. Himmet ağayı iki güçlü arkadaşla ustaların yattığı kulübeye gönderin. Orayı beklesinler. Ne olur, ne olmaz. Öteki arkadaşlar teker teker gelsinler. Ayaklarına pabuç giymesinler. Konuşup gürültü etmesinler».

Mehmet'le Davut gittiler.

Az sonra işçilerin teker teker geldikleri görüldü. Ellerinde birer sopa vardı. Gelen, hiç konuşmadan Rıza'nın çevresine çöküyor, sopasına dayanıp oturuyordu. En son Mehmet'le Davut ta geldiler.

«Arkadaşlar, işe girişmeden bir de ben sorayım». dedi Rıza kısık alçak bir sesle. «Kimse kimsenin zoruyla katılmıyor aramıza, öyle değil mi?»

İşçiler karşılık vermediler.

«Susmayın arkadaşlar!... Zorbalık edip alınterimiz elimizden alan Çentikli'yi bastırmayı gönülden istiyor musunuz?»

«Ben gönüllüyüm». dedi biri. «İki ayda tam yetmişdört liramı yidi dürzü. Bırakır mıyım?»

«Benim de ikiyüz beş gayme alacağım var Çentikli'den. Paramı vermezse kendi düşünsün». dedi bir başkası. Ötekiler de benzer biçimde konuştular.

Rıza :

«Demek kararlıyız arkadaşlar?» dedi.

«Kararlıyız...» dedi işçiler.

«Ama o korsan, kolay kolay hakkımızı geri vermeğe razı olmayacak arkadaşlar».

«O zaman biz de kırarız kafasını». dedi biri.

«He, kırarız...» dediler bir ağızdan.

«Hadin öyleyse, kalkın, yürüyün!...» dedi Rıza.

Sopalı işçiler, Rıza'nın ardı sıra ağır ağır yürüdüler.

Çentikli'nin yattığı barakadan kalın bir horultu duyuluyordu.

YİRMİALTINCI BÖLÜM

Kevser gözlerini açtı. Önce nerde olduğunu kavrayamadı. Arap Müezzin yanında horluyordu. Gün ışımıştı.

Burnuna yanık odun kokusu çalındı. Kalktı, pencereden baktı. Sabah rüzgârı, ormanın içinden göle doğru mavi dumanlar sürüklüyordu.

«Hafız efendi, kalk!... Yangın peşimizden buralara dek gelmiş».

Arap Müezzin, sağdan sola döndü, uyanmadı. Kevser, Arap Müezzin'i dürtükledi :

«Kalk Hafız efendi, orman yanıyo'».

Arap Müezzin, fırladı kalktı :

«Deme kız...»

«Vallaha da, billâha da yanıyo'».

Arap Müezzin, koştu, kapının sürmesini çekip açtı. Gölün üstü duman içindeydi. Ağaçlar da dumandan görünmez olmuştu.

«Durma, giyin!... Az daha eylenirsek ağa gibi biz de cayır cayır yanarız».

Hızla giyindiler. Arap Müezzin sepeti kavradı :

«Hadi yürü!...» dedi.

Dışarı çıktılar.

Arap Müezzin, ne yana gitmeleri gerektiğini kestirmek için çevresine bakındı :

«Gideceğimiz yolu yangın kesmemiş madem, geri dönmeyelim». dedi. «İlk solukta Balen köyünü tutarsak, selâmete ereriz».

Yokuşa vurdular. Koşar gibi yürüyorlardı. Hava kapalıydı, nerdeyse yağmur boşanacaktı.

«Yağmur düşerse, yangın genişlemez». dedi Arap Müezzin.

Yokuşu çıkınca, kazmaları, küreklerle yangın söndürmeğe gelen köylülerle karşılaştılar.

«Selâmınaleyküm!...» dedi köylüler.

«Aleykümselâm!» dedi Arap Müezzin.

«Ne yandan geliyorsunuz?» diye sordu başları.

«Dölyunağı'ndan. Geceyi orda geçirdik».

«Yangın orayı tutmadı mı daha?»

«Tutmadı ya, eli kulağında». dedi Arap Müezzin. «Koca ormana yazık oldu. Bi' savsak çobanın ataşı kül eder onca ağacı».

«Yoo...» dedi köylülerin başı. «Yangın Taştepe pavlikesinden çıkmış. İşçiler anbarları yağmalamış, sonra da ateşe verip savuşmuşlar».

«Ölen kalan olmamış ya?»

«Olmaz mı? Pavlikeye bakan, Çentikli İbram derler birini de döve döve öldürmüşler. Lânet herifin biriydi».

«Dün gece kasabadaki yangını da işçilerin çıkardığı söyleniyor».

dedi başka bir köylü.

Arap Müezzin yapma bir merakla :

«Nereyi yakmış dürzüler?» diye sordu.

«Müezzinoğlu'nun konağını yakmışlar».

«Demen allahasen?»

«He ya... Tüm yanmış konak. Ağa da kurtulmamış».

«Vah vah... İnmeliydi, kaçamamış o sebebe biçare... Allah rahmet eylesin...» diye acındı Arap Müezzin.

«Konak çökerkene Güllü adında bir kadını da altına almış». dedi başları.

Kevser, heyecanla Arap Müezzin'in koluna sarıldı :

«Vah yazık, Güllü ablam mı ki Hafız efendi?»

Arap Müezzin, kızı tersledi, susturdu :

«Ablandan başka Güllü yok mu dünyada?»

Köylülerden biri davrandı :

«Çeneye daldın gene Hüsmen!... Az daha eğlenirsek yangın köyü tutar sağlama. De, yürün!...»

Köylüler yola düzüldüler. Hüsmen denen köylü, Kevser'e bir göz attı, Arap Müezzin'e sordu :

«Siz ne yana gidiyo'sunuz?»

«İl'e gidiyoruz». dedi Arap Müezzin.

Köylü, küreğini omzuna vurdu:

«Yolunuz irakmış, hadin güle güle...» dedi, hızla yürüyüp arkadaşlarına katıldı.

★

Arap Müezzin'le Kevser, öğleye doğru, Belen köyünün alt yanındaki değirmene vardılar.

«Söğüdün altında bi' soluk almak ister misin Kevser?»

Hava iyice sıkıntılıydı, ağırdı, Kevser tere bulanmıştı.

«He, çok iyi olur Hafız efendi. Şişen ayaklarımı soğuk suya da sokarım a'cık».

Karşıdan, eşeğine çuval yüklemiş, bir köylü kadın geliyordu. Arap Müezzin, kadını tanıdı, ünledi:

«Yörük gelin, çıkınında yiyecek var mı?»

Köylü kadın:

«Çüüşş!...» dedi, eşeğini durdurdu. O da Arap Müezzin'i tanımıştı:

«Sen misin Hafız efendi? Hoş gelmişsin... Çıkınımda yiyecek yok ya, köyden alır, gelirim».

«Öyleyse zahmet etme Hürü bacı, belki değirmencinin bi' somun ekmeği vardır tanrı misafirine».

«Aaa, neye zahmet olacakmış?» dedi köylü kadın. «Ne yapsam hakkını ödeyemem senin».

«Ne hakkım geçmiş ki sana?»

Kadın karnını okşadı:

«Daha n'olsun?», dedi. «Nefesinin kuvvetine gebe kaldım en sonu. Aylarca nafile taşınmışım Dölyunağına...»

«Taştepe'deki yangından haberin var mı?» dedi Arap Müezzin.

«Var». dedi kadın. «Çentikli'yi de öldürmüşler. Eyi de etmişler. Bi' kötü adamdı ki hiç sorma...»

Yörük gelin, eşeğin ipini ağaca bağladı:

«Yardım et te çuvalı indirelim Hafız efendi. Nelere katlanmadım ben bu dölü tutasıya».

Arap Müezzin, tek başına indirdi çuvalı. Yörük gelin, ağacın altında oturup ayaklarını suya sokan Kevser'i gördü:

«O da mı döl tutmuyor Hafız efendi? Dölyunağına mı getirdin yoksa onu?»

«Yok», dedi Arap Müezzin, «Benim karım o. Yeni evlendik. Nasıl olsa döl tutar. Daha pek küçük...»

Yörük gelin, çapkın bir gülüşle güldü:

«Senin karın dölsüz kalır mı hiç Hafız efendi? O nefes gücü sende varken...» dedi, yürüdü, eşeğin ipini çözdü. «Varıp köyden azık getireyim».

Hava iyice kararmıştı, nerdeyse boşanacaktı.

«Vaz geç Hürü bacı, yağmur inmek üzere».

«İnsin varsın... Tuz değilim ki eriyeyim».

O sırada kayalar üzerinde bir şimşek patladı. Gümbürtüsü dere boyunca yankıladı.

«Bismillâh...» dedi Yörük gelin. «Hasan kayasında gümüledi gene Şehit Hasan'ın topu. Savaş mı olacak ki? Alaman çöktü diyorlar hani? Çöktüyse kim kiminle dövüşecek?»

Arap Müezzin güldü:

«Hep Alaman mı dövüşürmüş kız deli yörük? Dövüş olacaksa helbet bir dövüşen bulunur. Hacı Raif bile kılıç kuşanır günü gelince...»

Yörük gelin eşeğine atladı:

«De, dövüş - mövüş olmasın gayri Hafız efendi... Şu karnımdakini ırahat ırahat doğurup büyüteyim allahasen... Yetti gayri...»

Bulutlar, dereye doğru alçaldılar. Yağmur dökülmeğe başladı.

— S O N —



Ülkemizin
gerçekçi yazarlarından
ünlü romancı
KEMAL BİLBAŞAR
YEŞİL GÖLGE
adlı bu romanı ile
MAY EDEBİYAT ÖDÜLÜ'nü
almıştır.
Ayrıca
TÜRK DİL KURUMU ÖDÜLÜ'nü de
kazanan ünlü yazarın
bu romanının
özeti
Milliyet Gazetesinde
"Şu 1945 Yılları"
adı altında yayınlanmıştır.

Kapak resmi: Ayhan Erer

Fiatı : Yirmi lira.